

T.C.

Ardahan Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı

**KIRIM KARAY MASALLARININ ARKETİPSEL SEMBOLİZM
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ (METİN AKTARIMI- TIPKIBASIM)**

Tuğba KARAKAYA

Dr. Öğr. Üyesi Nina PETROVICI

Doktora Tezi

Ardahan,2023

KIRIM KARAY MASALLARININ ARKETİPSEL SEMBOLİZM BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ (METİN AKTARIMI- TIPKIBASIM)

Tuğba KARAKAYA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Nina PETROVICI

Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Türk Halk Edebiyatı Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ardahan,2023

KABUL VE ONAY

Tuğba KARAKAYA tarafından hazırlanan Kırım Karay Masallarının Arketipsel Sembolizm Bağlamında İncelenmesi (Metin Aktarımı- Tıpkıbasım) başlıklı bu çalışma, 06/12/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU (Başkan)

Dr. Öğr. Üyesi Nina PETROVİCİ (Danışman)

Prof. Dr. Erdoğan ALTINKAYNAK

Prof. Dr. Şureddin MEMMEDLİ

Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa ŞENEL
Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Ardahan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Ardahan Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren .... Ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

06/12/2023

Tuğba KARAKAYA

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan iş birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Dr. Öğr. Üyesi Nina Petrovici** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Tuğba KARAKAYA

ÖN SÖZ

Karaylar, Kırım'da yaşayan ve Türkçe konuşan bir Türk topluluğudur. Karaylar bugün başta Kırım ve Litvanya olmak üzere Polonya, Rusya ve Türkiye'de varlıklarını devam ettiren ve kendi etnik kimliklerinin bilincinde olan bir millettir. Kırım Karay, Galiç ve Trakay olmak üzere üç ağza mensuplardır. Tarihi kaynaklarda, Kırım Karayların M.S 9. yüzyılda Museviliği kabul ettikleri belirtilmektedir. Museviliği benimseyen Kırım Karayların, kökenleri hakkında çeşitli görüşler vardır; Zajaczkowski (1975) ve Polkanov (1994), Kırım'a yerleşen Karaimlerin, Kıpçak dilini, benimseyen Hazarların torunları olduklarını belirtmişlerdir. Grigoriyev (1846), Zajaczkowski (1975), Kuzgun (1985) Hazar soyundan geldiklerini ve Kıpçakların Karaim mezhebine geçtiklerini ifade etmektedirler. Bugün Kırım'da yaşayan Karaylar kendilerini Hazarların torunları olarak görmektedirler.

Kırım Karayların kültürlerini kuşaktan kuşağa taşıyan en önemli yazılı kaynakları mecmualardır. Kırım Karayları kendileri için önemli bir yere sahip olan mecmualar aracılığıyla kültürlerinin nesilden nesile aktarımını sağlayabilmişlerdir. Çalışmamıza konu olan Kırım Karaylara ait İbrani alfabesiyle yazılmış 6 masal metninin içinde bulunduğu mecmua, Doç. Dr. Fatih Şayhan tarafından fotokopi olarak 74 sayfa şeklinde tarafımıza verilmiştir. Mecmuanın içindeki “*Sultan Hesabının Faslı, Akıbeti Hayır Çobannın Masalı, Bağdatlı Cerrah Hasannın Masalı, Şemse Hanımın Masalı, Koca Karının Masalı, Yahudi Temsili,*” adlı masalların İbrani alfabesinden Türkiye Türkçesine tarafımızca aktarımı yapılmıştır. Çalışmamıza kaynaklık eden diğer eserler ise Erdoğan Altınkaynak'ın Tozlu Zaman perdesinde Kırım Karayları *Baxt İlen Devletin Kavıl, Eki Kardaşının Masalı, Ayda Bir Evlennin Masalı, Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızının Masalı, Uslu Karının Masalı, Xaşara Adamının Masalı, Dönbel Oğlannın Yomağı, Kara Bulut Karaman Padişasının Kızının Yomağı, Yexoniye, Gulayhan Aqtay*'ın Eliyahu Ben Yosef Kılci'nin Mecmuası (Kırım Karay ve Türk Edebiyatı Mecmuası), *Gayet Bilicilerini Meselesi*, Radloff'un derlediği ve 1888'de yayımladığı, Karay Türklerinin halk kültürü mecmuasının günümüz Türkçesine aktarımını sağlayan Tülay Çulha'nın hazırladığı Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler *Rabban Meseli, Üç Qız, Paşalı ile Yahudi'nin Meseli, A. Kefeli'nin Kırımdaki Karaylarının Masalları, Kral Selemon'un Sembolü* adlı çalışmalardan aktarılan 20 masal

metni arketipsel sembolizm açısından incelenmiştir. Çalışmamızda İbrani alfabesinden Türkiye Türkçesine aktarımını yaptığımız masal metinleri de Kırım Karay ağzına mensuptur.

Çalışmamızın Giriş bölümünde tezin konusu, tezin amacı, tezin kapsamı, tezde kullanılan yöntemler, literatür özetine yer verilmiştir.

Çalışmamızın Birinci bölümü, Kırım Karayların tarihi hakkında bilgiler verilmiş, kuramsal boyutunu oluşturan analiz yöntemi, psikanalitik ve analitik kavramları, arketip kavramı, arketipsel sembolizm, C.G. Jung'un arketipsel sembolizm yöntemine ve Campbell'in monomit teorisine yapılan eleştiriler, arketipsel sembolizm açısından Türkiye'de yapılan çalışmalara ve masalın tanımı, kökeni hakkında yapılan açıklamalara yer verilmiştir.

Çalışmamızın İkinci bölümü Kırım Karayların masal metinlerinin epizotlarına göre düzenlenmesinden oluşmuştur.

Çalışmamızın Üçüncü bölümünde değişen/dönüşen kahramanların mitik mücadelesinin başlangıç aşamalarından olan 'yola çıkış' aşamasında kahramanın çevresindeki uyarıcılar sayesinde maceraya yönelmesi, ilk eşik aşaması, erginlenme/olgunlaşma, büyü/ kaçış/ dönüş aşaması bölümleri açıklanmış ve masal kahramanlarının bireyleşme yolunda bilincin farkına varabilmeleri için birçok sınavı geçmeleri gerektiği gözlemlenmiş ve örneklerle desteklenmiştir.

Çalışmamızın Dördüncü bölümünde Kırım Karayların masallarında arketipler ve semboller; C. G. Jung tarafından ortaya konulan Anima/Animus, Gölge, Kendilik/Benlik Arketipi, Persona, İç Benliğin Toplumsal Görüntüsü/Yüce Birey/ Kahraman/Savaşçı Arketipi, ayrıca arketipsel açıdan masalarda sembol oluşturan sayı, renk ve doğanın dönüşüm imgeleri ele alınarak masallara kattığı değişimleri ve bilinçdışının derinliklerinde elde edilen mesajları göz önüne alınarak masallar çözümlenmiştir. Ayrıca Anadolu ve Kırım Karaylara ait masal metinlerinde kültürel benzerlikler karşılaştırma yöntemine göre incelenmiştir.

Çalışmamızın Sonuç kısmında masalları oluşturan imgelerle örülü sembolik dilin çözümlenmesinde kahramanların geçirmiş olduğu evreler değerlendirilerek sonuç bölümünde yer verilmiştir.

Çalışmamızın Kaynakça kısmında tez yazım süresince yararlandığımız kaynaklar, yazarların soyadlarına göre alfabetik olarak düzenlenmiştir.

Çalışmamızın Ekler bölümünde “Sultan Hesabının Faslı, Akıbeti Hayır Çobannın Masalı, Bağdatlı Cerrah Hasannın Masalı, Şemse Hanımın Masalı, Koca Karının Masalı, Yahudi Temsili,” masallarının İbrani harfli metinleri ve Türkiye Türkçesi aktarımı yer almıştır. Çalışmamızda yer alan diğer masal metinleri kullandığımız kaynaklarda tam metinleri bulunduğu için bu bölümde eklenmemiştir.

Çalışmamızın Sözlükçe kısmında Kırım Karay/Türkçe sözlük yer almıştır. Sözlük bölümünde az sayıda sözlük yer aldığı için sözlükçe olarak isimlendirilmiştir. Bu bölümde toplam sözlük sayısı 184’tür

Emek verilen her çalışma gibi zorlu süreçlerden geçerek tamamlanan çalışmayı öncelikle Türkiye Cumhuriyeti’ne ve Yurt savunması uğruna canlarını seve seve veren aziz Şehitlerimizi ve ecdadımızı rahmet ve saygıyla anar, çalışmamızın onların şanına yakışır bir biçimde yararlı olmasını dilerim. Araştırmamda benden yardımını esirgemeyen, her seferinde beni sabırla dinleyen ve fikirleri ile bana yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Nina Petrovici’ya, doktora ders döneminden itibaren yanımda olan, akademik gelişimime katkıda bulunan saygı değer hocam Prof. Dr. Erdoğan Altınkaynak’a, tez çalışmamızın konusunu belirleyen ve fikir veren Doç. Dr. Fatih Şayhan hocama, çalışmanın her aşamasında fikirler veren Prof. Dr. Şureddin Memmedli hocama ve yabancı kaynakların çevirisinde yardımını esirgemeyen babam Dr. Öğr. Üyesi Kadir Bayrakçı’ya çok teşekkür ederim. Beni, her şeyi başarabileceğime inandıran ve arkamdaki en büyük kuvvetlerden birisi olan eşim Volkan Karakaya’ya ve varlığıyla dünyamı güzelleştiren oğlum Tuğkan Ziya Karakaya’ya, tez sürecinde benden desteğini esirgemeyen dostum Songül Daşdemir’e ve ablam Öğr. Gör. Fatma Bayrakçı başta olmak üzere bütün aile fertlerime desteklerinden dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Tuğba KARAKAYA

Ardahan 2023

ÖZET

KARAKAYA, Tuğba. *Kırım Karay Masallarının Arketipsel Sembolizm Bağlamında İncelenmesi (Metin Aktarımı- Tıpkıbasım)*, Doktora Tezi, Ardahan, 2023.

Sözlü edebiyatta önemli bir yer tutan masallar, simgeler ve sembolik değerler dikkate alınarak incelendiğinde bu edebi türün ne kadar çok boyutlu ve zengin bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu sembollerin ve imgelerin yorumlanması sonucunda anlatıların, ilk algılanan anlamlarının ötesinde çok daha farklı anlamları bulunmaktadır. Masallar, kolektif bilinçaltındaki duygu ve düşünceleri bugünlere taşıyarak kültürün şekillenmesine katkı sağlarlar. Masal kurgusu içinde en önemli unsurlardan birisi de masal kahramanları ve onlara atfedilen anlamlardır.

Masal kahramanları, “yola çıkış – erginlenme – dönüş” arketiplerine uygun olarak birey(sel)leşme mücadelesinin içine girerek benlik arayışını tamamlarlar. İnsanın yaşamını kapsayan bu bireyleşme sürecinde, çevreyi tanıma ve var olabilmenin getirmiş olduğu gerekliliklerle bireyin korkuya kapılması söz konusudur. Bu korku bireyde geri çekilme, çocuk kalmak isteme vb. unsurlar aracılığıyla bireyleşmeyi engellemektedir. Ancak bu durumda bilinçdışı alanların uyarılması ve hayal dünyasındaki simgelerin çıkarılması başarılırsa ruhun gelişimini de destekler.

Hayatımıza giren sembol ve simgeler yaşam biçimimizi etkileyen ve yönlendiren birer enstrümana dönüşerek ruhumuzun da gelişmesinde büyük bir rol oynar. Masallarda benliğin simgesi olan masal kahramanı birey(sel)leşme yolunda bir dizi sınava tabi tutularak mitik anlamda değişim/dönüşüm aşamasına girer. Masallarda kahramanların bu değişim/dönüşüm aşamasına girme süreçleri Joseph Campbell’in belirttiği gibi ayrılma (yola çıkış) aşaması ile başlamaktadır. Mitolojilerdeki kahramanların geçirdikleri evreleri incelemek daha doğrusu mitolojik kahramanı tanımak için Campbell'in “Kahramanın Yolculuğu” kuramı, mitolojik kahramanların hayatın zorluklarıyla nasıl yüzleştiklerini anlamamız için bizlere kavramsal bir yol haritası sunmaktadır. Kahramanların bu zorluklarla mücadele etme biçimleri de onların gelişimleri üzerinde derin bir etkiye sahip olmaktadır. Çalışma, Kırım Karaylara ait masallardaki kahramanların erginlenme/olgunlaşma aşamasındaki ilişkisel-kültürel teorinin merceğinden incelenmekte ve kahramanların kendi kişisel yolculuklarında

verdikleri m¼cadeleleri anlamlandırmalarında karşılaştıkları arketiplerden yararlanarak benlik bilincine ulaşmasını sağlamaktadır. Bu çalışma Campbell'in monomit kuramı ve Jung'un arketipsel sembolleri temel alınarak yapılmış olup söz konusu 20 masal tematik bir inceleme yapılarak Campbell'in ve Jung'un teorilerinin bu masalarda ne ölçüde ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Öte yandan Kırım Karay ve Anadolu sahasındaki benzer masallar kültürel ve yapısal açıdan karşılaştırılmış, farklılık ve benzerlikler tespit edilerek örneklerle açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler:

Arketipsel Sembolizm, Masal, Kolektif Bilinçdışı, Bilinç, Birey(sel)leşme

ABSTRACT

KARAKAYA, Tuğba. *Analysis of Crimean Karaite Tales in the Context of Archetypal Symbolism (Text Transfer-Facsimile)*, PhD Thesis, Ardahan, 2023.

When tales, which have an important place in oral literature, are examined by taking into account symbols and symbolic values, it is seen how multi-dimensional and rich a structure this literary genre has. As a result of the interpretation of these symbols and images, the narratives have much different meanings beyond their first perceived meanings. Fairy tales contribute to the shaping of culture by carrying the emotions and thoughts of the collective subconscious to the present day. One of the most important elements in fairy tale fiction is fairy tale heroes and the meanings attributed to them.

Fairy tale heroes complete their search for self by entering into the struggle for individualization in accordance with the archetypes of "Departure- Initiation- Return". In this individualization process that covers human life, the individual becomes afraid of the requirements of knowing the environment and being able to exist. This fear causes the individual to withdraw, want to remain a child, etc. It prevents individualization through elements. However, in this case, if the stimulation of the unconscious areas and the removal of the symbols in the dream world are successful, it will also support the development of the soul.

The symbols and icons that enter our lives turn into instruments that influence and direct our way of life and play a major role in the development of our soul. The fairy tale hero, who is the symbol of self in fairy tales, undergoes a series of tests on the way to individualization and enters the phase of change/transformation in the mythical sense. In fairy tales, the process of heroes entering this change/transformation phase begins with the separation (departure) phase, as stated by Joseph Campbell. To examine the stages that heroes in mythology go through, or rather to get to know the mythological hero, Campbell's "Hero's Journey" theory offers us a conceptual road map to understand how mythological heroes face the difficulties of life. The way heroes deal with these challenges also has a profound impact on their development. The study examines the heroes of the Crimean Karaite tales through the lens of relational-cultural theory at the initiation/maturation stage, and enables the heroes to reach self-awareness by making

use of the archetypes they encounter in making sense of the struggles they face in their personal journeys. This study was conducted based on Campbell's monomyth theory and Jung's archetypal symbols, and by making a thematic analysis of the 20 tales in question, it was determined to what extent Campbell's and Jung's theories emerged in these tales. On the other hand, similar tales from Crimean Karay and Anatolia were compared in cultural and structural terms, differences and similarities were identified and the reasons for these were emphasized.

Keywords:

Archetypal Symbolism, Fairy Tale, Collective Unconscious, Consciousness, Individuation

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	viii
ABSTRACT	x
İÇİNDEKİLER	xii
TABLolar DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	6
KIRIM KARAYLARI	6
1.1.KURAMSAL GİRİŞ	7
1.2. ANALİTİK, PSİKANALİZ KAVRAMLARI	11
1.2.1.Psişe	11
1.2.2. Bilinçdışı ve Kolektif Bilinçdışı	11
1.3.ARKETİP KAVRAMI	12
1.3.1.Arketipsel Sembolizm	13
1.4. JUNG’UN ARKETİPSEL SEMBOLİZM YÖNTEMİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER.....	14
1.5. CAMPBELL’İN MİT TEORİSİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER	17
1.6. ARKETİPSEL SEMBOLİZM AÇISINDAN TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMALAR	20
1.7. MASALLARA GENEL BAKIŞ	23
1.7.1.Kırım Karay Masallarına Genel Bakış	26
2. BÖLÜM	27
KIRIM KARAY MASALLARININ EPİZOTLARI	27
2.1. SULTAN HESABININ FASLI	27
2.2. AKİBETİ HAYIR ÇOBANNIŇ MASALI	28
2.3. BAGDATLI CERRAH HASAN’IN MASALI	29
2.4. ŞEMSE HANIM’IN MASALI	29

2.5. KOCA KARINIŇ MASALI.....	30
2.6. YAHUDİ TEMSİLİ MASALI.....	31
2.7. BAXT İLEN DEVLETİN KAVILI.....	31
2.8. EKİ KARDAŞNIŇ MASALI	32
2.9. AYDA BİR EVLENENİN MASALI.....	32
2.10.RİCEL OĞLU BİLEN FUKARA KIZNIŇ MASALI.....	33
2.11. USLU KARNIŇ MASALI.....	33
2.12. XAŞARA ADAMNIŇ MASALI.....	33
2.13.DÖNBEL OĞLANIŇ YOMAĞI.....	34
2.14.KARA BULUT KARAMAN PADIŞAHNIN KIZININ YOMAĞI	34
2.15.YEXONIYA	35
2.16.KRAL SELEMON'UN SEMBOLÜ.....	36
2.17.RABBAN MESELİ.....	37
2.18.ÜÇ QIZ	37
2.19.GAYET BİLİCİLERNİŇ MESELESİ	38
2.20.PAŞALI İLEN YAHUDİNİN MESELİ.....	39
3. BÖLÜM.....	41
KIRIM KARAY MASALLARINDA ARKETİPSEL SEMBOLİZM	
BAĞLAMINDA İNCELEME	41
3.1. YOLCULUK/AŞAMA ARKETİPİ.....	41
3.1.1. Değişen/Dönüşen Kahramanların Maceraya Yönelimi.....	41
3.1.2. İlk Eşiğin Aşılması.....	57
3.1.3. Doğaüstü Yardımcı	68
3.1.4. Balınanın Karnı.....	79
3.2. KIRIM KARAY MASALLARDA ERGİNLENME AŞAMASI.....	84
3.2.1 Sınavlar Yolu	84
3.2.2. Nihai Ödül	99
3.3. DÖNÜŞ AŞAMASI.....	109
3.3.1.Dönüş Eşiğinin Aşılması/Büyülü Kaçış	109
4. BÖLÜM.....	118
ARKETİPLER VE SEMBOLLER	118

4.1. KIRIM KARAYLARIN MASALLARINDA ARKETİPLER VE SEMBOLLER	118
4.1.1.Kendilik ve Benlik Arketipi	119
4.1.2. Persona Arketipi.....	125
4.1.3.Gölge Arketipi	130
4.1.4. Anima Animus Arketipi	140
4.1.5. İç Benliğin Toplumsal Görüntüsü/Yüce Ulu Birey/ Kahraman Arketipi ...	144
4.1.6.Sayı Arketipleri.....	148
4.1.7.Renk Arketipleri.....	152
4.2. KIRIM KARAY MASALLARINDA DOĞANIN DÖNÜŞÜM İMGELERİ	155
4.2.1.Doğanın Dönüşüm İmgeler: Mekanları.....	156
4.2.2.Doğanın Dönüşüm İmgeleri: Hayvanlar	161
4.2.3.Doğanın Dönüşüm İmgeleri: Eşyalar	165
4.2.4.Doğanın Dönüşüm İmgeleri: Bitki.....	167
4.3. ANADOLU MASALLARI İLE KIRIM KARAY MASALLARI ARASINDAKİ KÜLTÜREL BENZERLİKLER.....	167
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	182
KAYNAKÇA.....	188
EKLER.....	199
EK 1. KIRIM KARAY MASAL METİNLERİ.....	199
EK 2. TIPKIBASIM.....	272
EK 3. SÖZLÜKÇE	310
EK 4. ORJİNALLİK RAPORU FORMU	316
EK 5. ETİK KURUL MUAFİYET İZNİ.....	317
ÖZ GEÇMİŞ	318

TABLolar DİZİNİ

Transkripsiyon Alfabeti

Harf	Türkçe Karşılığı
א	A veya B
ב	B
בֿ	Û
ג	G
ד	D
ה	H
ו	V
ז	Z
ח	Ĥ
ט	T
י	Y
כ	K
ל	L
מ	M
נ	N
ס	S
פ	P
פֿ	F
צ	Ç
ק	Q
ר	R
ש	Ş
שׁ	Š
ת	T
תֿ	Ĥ
ג	C
נ	N
”	Y
י	J
י	a,e,i,i

GİRİŞ

Tezin Konusu

Çalışmamızın konusu olan, Kırım Karay Masallarında Arketipsel Sembolizm Bağlamında İncelenmesi (Metin Aktarımı-Tıpkıbasım)'nde, Kırım Karaylara ait mecmuanın içindeki altı masalın İbrani alfabesinden Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Çalışmamıza kaynaklık eden diğer eserler ise Erdoğan Altınkaynak'ın Tozlu Zaman perdesinde Kırım Karayları adlı eserden dokuz masal metni, Gulayhan Aqtay'ın Eliyahu Ben Yosef Kılıcı'nın Mecmuası (Kırım Karay ve Türk Edebiyatı Mecmuası) bir masal metni, Radloff'un derlediği ve 1888'de yayımladığı, Karay Türklerinin halk kültürü mecmuasının günümüz Türkçesine aktarımını sağlayan Tülay Çulha'nın hazırladığı Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler adlı eserden üç masal metni, A. Kefeli'nin Kırımdaki Karaylarının Masalları adlı çalışmalardan aktarılan bir masal metni olmak üzere toplam yirmi masal metni arketipsel sembolizm açısından incelenmiştir.

Tezin Amacı

Campbell'in Kahramanın Sonsuz Yolculuğu, monomit adlı kuramından yola çıkarak bir toplumun kültürel iç güdülerini ortaya koymak ve yaşam boyu rastladıkları olumlu veya olumsuz olaylar karşısında toplumsal davranış biçimlerini masallar aracılığıyla nasıl yansıttıklarını görmek, özellikle soyut kavramları somutlaştırmak adına masalları nasıl kullandıklarını tespit etmek ve iç dünyalarına bir kapı aralama amacı güdülmüştür.

Carl Gustav Jung'un "Analitik Psikoloji, arketipsel sembolizm" kuramı ışığında incelenmesi amaçlanmış ve bu toplumun değer yargıları, korkuları, sevinçleri ve inançları gibi tüm insani özelliklerin bu inceleme sonucunda ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın belki de en önemli amacı, çok fazla tanınmayan Kırım Karayların edebiyat ve kültür dünyamızda hak ettiği yeri alması amaçlanmıştır.

Tezin Kapsamı

Kırım Karaylar, Kırım'ın yerli halkıdır. Karaylar, ortak kan bağı, dil ve gelenekleri ile kendi etnik kimliklerini kabul eden, diğer Türk boyları ile kan bağı ve bağımsız kültüre sahip olan, anayurtları Kırım'a karşı derin bir bağlılıkla özel duygular

besleyen bir halktır. Çalışmamızda, Kırım Karay masallarında kahramanların olgunlaşma aşamaları, değişen-dönüşen kahramanın maceraya yönelimi, arketipsel ve sembolizm açısından incelemesi yapılmıştır. Bu çalışma yapılırken Kırım Karaylara ait yirmi masal metninden faydalanılmıştır.

Çalışma kapsamında birçok araştırma, kuram ve kalıptan yararlanılsa da temel olarak Campbell'in "Kahramanın Sonsuz Yolculuğu/Monomit" ve Jung'un "Analitik Psikoloji, Arketipsel Sembolizm" çalışmaları esas alınmıştır.

Tezde Kullanılan Yöntemler

Çalışmamızda, nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel yöntemin devamı olarak; Literatür taraması yapılarak, yazılı kaynaklardan masal metinleri tespit edilmiştir. Ayrıca konumuz ile ilgili birinci ve ikinci derecede kaynaklar da taranmıştır. Konumuz ile ilgili yazılı ve görsel kaynaklar detaylıca incelenmiştir. Yazılı kaynaklar fişlenerek konumuzla ilgili benzer bölümleri tespit edilmiştir. Tezimizde kullandığımız yirmi masal metninden, İbrani alfabesiyle yazılmış olan altı masal metnini tarafımızca Latin alfabesine aktarımı yapılmıştır. Latin alfabesinden Türkiye Türkçesine aktarılması esnasında çeviri yöntemlerinden 'eşdeğerlik' yöntemi kullanılmıştır. Türkiye Türkçesine aktarım yapılırken İbrani alfabesinde iki tane "k", "m", "n" ve 4 tane "t" harfi olduğu ve "p/f", "b/v", "v/w" harflerinin aynı harflerle gösterildiği tarafımızca tespit edilmiştir. Latin alfabesine aktarılırken dönemsel anlatımı göz önüne alınmış ve konu bütünlüğü sağlanarak aktarılmıştır. Bu çalışmada İbrani alfabesinin kendine özgü noktaları tespit edilmiştir. Tespitler; İbrani alfabesinde vokalleri karşılamak için "א (alef) ve ט (ayin)" Arap alfabesindeki harfleri kullanıldığı, bu harflerin altına ve üstüne aldıkları okutma işaretleriyle ünlü harflerin karşılandığı yönündedir.

İbrani alfabesinde vokalleri belirtmek için "okuma işaretleri" kullanılmış, sesli harflerin altına gelen çizgi veya nokta ile gösterilir. Metin çevirilerinde harflerin altına gelen çizgi (-) "a" sesini karşılamaktadır. Kelimenin başındaki א (alef) ve ט (ayin) harfleri, altlarına gelen nokta ve çizgi yoksa sessiz harftir yani okunmazlar.

Ayrıca daha önceden çalışılmış ve konu olarak da tez konumuza yakın olan doktora ve yüksek lisans tezleri, ulusal tez merkezi veri tabanından tespit edilerek bilgiler analiz edilerek tezimizin yol haritası da oluşturulmuştur.

Literatür Özeti

Çalışmamıza konu olan Kırım Karayların masallarında arketipsel sembolizm açısından bir inceleme söz konusudur. Türkiye makaleler bibliyografyası taranarak Kırım Karaylar ile ilgili yayınlanmış bilimsel makalelere ulaşılmıştır. YÖK arşivlerinden tez taraması yapılarak Kırım Karaylar ile ilgili çalışma yapan araştırmacıların tezlerine ulaşılmıştır. Çalışmamızla ilgili kaynak taraması yapıldığında yapılan çalışmaları incelediğimizde;

Radloff'un derlediği ve 1888'de yayımladığı, Karay Türklerinin halk kültürü mecmuasını günümüz Türkçesine aktarımını sağlayan Tülay Çulha'nın hazırladığı "Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler" adlı eserde Kırım'ın coğrafi konumu hakkında bilgi verilmiş ve Radloff'un derlemelerinden bahsetmektedir. Daha sonra Kırım-Tatar ve Kırım Karaylara ait anlatım esasına dayalı metinlere yer verilmiştir.

Şaban Kuzgun (1985) "Hazar ve Karay Türkleri" adlı eserde Karaî İnancı ve Karay Türkleri, Karaim Mezhebi ve Karaîlik, Karaîliğin Esasları (İbadet ve İnanç)", Karay Türkleri Karaî Bilginleri adlı bilgiler yer almaktadır. Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci kısımda Hazarların, dini, kültürü ve siyasi tarihi hakkında bilgiler içermektedir. İkinci kısımda ise Karayların; dil, din ve inançları üzerinde durularak Karayların Hazarlarla ilişkisine ve Yahudilik hakkında düşüncelerine yer verilmiştir. Kaynak kitapta, Hazarların bir kısmının Yahudiliği benimsediğini anlatmaktadır. Hazarların, dini ve siyasi tarihleri incelendiğinde Doğu Avrupa Yahudileri ya da Karay Türkleri ile mi ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Kitapta Yahudiliği benimseyen Türkler ile Museviliği benimseyen Türkler arasındaki ilişki ve farklılıkları anlatılmaktadır.

Abraham Kefeli (2002), "Kırım Karayların Masalları" adlı çalışmasında Kırım Karaylara ait dini masal metinlerini Rusça ve Tatarca dillerinde aktarımı yapılmıştır.

Tülay Çulha (2006), "Karay Türkçesi'nin Kısa Söz Varlığı" adlı eserde Karaylara ait sözlük çalışması ve Karay Türkçesi'nin söz varlığını Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Çalışmada yazar, N.A. Baskakov, A. Zajaczkowski'nin öncülüğünde hazırlanan Karaimsko-Russko-Polskiy Slovar adlı sözlüklerden ve yazara ait olan Karaylar ve Karayca adlı eserin sözlük bölümünden faydalanarak Karay Türkçesinin kısa söz varlığını oluşturmaktadır.

Erdoğan Altınkaynak (2006), “Tozlu Zaman Perdesinde Kırım Karayları” adlı eserinde Kırım Karayların kökenleri, tarihleri, edebiyatları, maddi ve manevi kültür ürünlerini, dinleri, folkloru hakkında bilgiler yer almaktadır.

Semra Doğruer (2007), “Karay (Karaim) Türklerinin Sözlü Edebiyatı” Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, adlı yüksek lisans tezinde Karayların adı, kökeni, tarihi, dini, mezhepleri, edebiyatları ve folkloru hakkında bilgiler üzerine çalışılmıştır. Yazar eserinde, Karay Türklerinin sözlü geleneklerini inceleyerek, Türk kültürü içerisinde yerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmada yazar Karay Türklerinin, nüfuslarının azalması gibi kültürlerinin yok olma tehlikesine engel olabilmek adına sözlü kültür ürünleri bir araya getirmeyi amaç edinmiştir.

Tülay Çulha (2008), “Kırım Karay Türkçesiyle Yazılmış Bir Mecmua” Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, adlı doktora tezinde, Karaylara ait olan onların kültürlerini, geleneklerini ve edebiyatlarını yansıtan Katık mecmuanın İbrani alfabesiyle yazılmış el yazmasıdır. Eserde İbrani alfabesinden Latin alfabesine aktarımı yapılmıştır. Yazar, eserinde her sözcüğü inceleyerek Kırım Karayların söz varlığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Fatih Şayhan (2011), “Kırım-Karay Türküleri: İbrani Alfabesinden Metin Aktarımı ve İnceleme”, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, adlı Yüksek lisans tezinde, Kırım Karaylara ait olan türkülerin Radloff tarafından 1888 yılında derlenen Karay Türklerinin halk kültürü ürünlerinden oluşan mecmua aktarımı ve incelemeleri yapılmıştır. Çalışmada Kırım Karaylara ait türküler ile Anadolu sahası türkülerini yapı ve tematik olarak karşılaştırma yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda Kırım Karaylara ait türküler ile Anadolu sahasındaki türkülerin kelime farklılıklarının olmasına rağmen yapı, içerik ve ölçü olarak benzer oldukları ortaya çıkmaktadır.

Suleymanov, S. (2012). Kırım Karayları, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış doktora tezi). Eserde yazar, Karaylar hakkında genel bilgiler, yayılım alanları, inançları, sosyal ve kültürel özellikleri, folkloru hakkında bilgilere yer vermektedir.

Abdulkadir Öztürk (2015), “Kırım Karay Türkçesi Üzerine”, adlı makalede Kırımdaki Karayların kullandıkları dilleri hakkında bilgiler yer almaktadır. Çalışmada Kırım Karayça’nın artık kullanılmadığını, Arapça ve Farsça’nın etkisi ayrıca 18. yüzyılda Rusya’nın işgal etmesi ve Slav dillerinin kullanılması ile dilinin yok olmasına

neden olduğunu ifade etmektedir. Trakay ve Haliç ağzının da yok olma tehlikesi altında kaldığını da belirtmektedir.

Erdoğan Altınkaynak (2018) “Kırım Karayları Hakkında Kullanılan Bazı Kavram ve Anlam Yanlışlıkları Üzerine” adlı makalede yok olmaya yüz tutmuş Kırım Karaylar ile ilgili bilinen kavramlar ve algılamada yanlışlıklar; kökenleri, tarihleri, meslekleri, yerleşim alanları, mezhepleri hakkında bilgilere yer verilmektedir. Kırım Karayların Kırım’dan başka ülkelere göçü, diğer Musevi dinlerden ayrılan noktaları, kökenleri, tarih sahnesinde görünmeleri, meslekleri, yerleşim alanları, bazı önemli şahsiyetleri, mezheplerinin ortaya çıkışı anlatılmaktadır.

Gulayhan Aqtay (2022), “Eliyahu Ben Yosef Kılıcı’nın Mecmuası (Kırım Karay ve Türk Edebiyatı Mecmuası)” adlı eser İbrani alfabesiyle yazılmış mecmuanın Latin alfabesine aktarımı yapılmıştır. Çalışmada yazar, mecmuanın içinde bulunan şiir, hikâye ve konuları tespit etmektedir. Ayrıca çalışmada Radloff’un yayınladığı mecmua ile katık mecmuası karşılaştırılmaktadır.

Gulayhan Aqtay, Henry Jankowski, “Kırım Karaycası Türkçe Sözlük” adlı eserde 10’000’den fazla sözlüğün yer aldığı Karaylara ait en son ve kapsamlı sözlük olarak kullanılmaktadır. 524 sayfa sayısından oluşan sözlüğün çevirisini Tülay Çulha tarafından yapılmıştır.

Kırım Karaylarla ilgili yapmış olduğumuz literatür taramasında elde ettiğimiz sonuçlara göre; bugüne kadar Türkiye’de Kırım Karayların masallarında arketipsel sembolizm açısından inceleme olarak ele aldığımız çalışmamızda bizim kullandığımız yöntemle ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

1. BÖLÜM

KIRIM KARAYLARI

Karaim, ismi tekil ve çoğul şekli ile çeşitli dillerde farklı biçimlerde ifade edilir. Kelime İbranicede “*Karai*, *Karaim*, Arapçada *Karrai*, *Karraûn*, Kuman-Kıpçak Türkçesinde *Karay*, *Karaylar*, Rusçada *Karaim*, Fransızcada *Caraime*” (Doğan, 2002, s.78) şeklinde ifade edilir. *Karaim* kelimesi, *okumak*, *çağırma* anlamındaki *kara* kelimesinden türetilmiştir. Kelime, Arapça *okumak* anlamındadır; yani İbranice ve Arapçada ortak olan kelimelerden biridir. *Karaim*, *kara* kelimesine *-im-* çoğul eki getirilerek türetilmiştir. İbranicede קראים *Karaim* kelimesi, “kutsal yazıyı okuyanlar/bilenler” (Atmaca, 2020, s. 59) anlamında kullanılır.

Kırım Karayların dilleri Karay Türkçesi’dir. Karay Türkçesi, Türk dil ailesinden olan Kuman-Kıpçak Lehçeleri Grubu’na mensuptur. Coğrafi bakımından Kuzey ve Kuzeybatı Türk grubu içerisinde değerlendirilmektedir. Karay Türkçesi, Doğu Karay Türkçesi ve Batı Karay Türkçesi olmak üzere iki lehçeye ayrılır (Zajaczkowski, 1975, s. 315). Kırım Karaylar tek ağız kullanmaktadır. Bu ağız Kırım Karaycasıdır. Galiç ağız batı Ukrayna’da; Trakay ağız ise Litvanya’da yaşayan Karaimler tarafından kullanılmaktadır. Çalışmamıza konu olan masallar Kırım Karay ağzının metinleridir.

Kırım Karayların yerleşim yerlerini Altınkaynak: Karayların Kırım’da milattan önceki zamanlarda yaşadıklarını ve atalarının Asya’dan geldiğini ve Çift Kale civarında İosafat diye adlandırılan vadide yapılan arkeolojik kazılarla bu düşüncesinin desteklendiğini belirtir (2006, s. 1). Karaylar bugün başta Kırım ve Litvanya olmak üzere Polonya, Rusya ve Türkiye’de varlıklarını devam ettirirler. Karayların yaşadıkları yerlerdeki nüfusları; “Ukrayna 481, Kırım 715, İsrail ~500, Polonya 346, Litvanya 241, Rusya 205: toplam nüfusları ≈2,500’dir” (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Karaylar>). Karaylar, kendi etnik kimliklerinin bilincinde olan diğer Türk etnik grupları ile akrabalıklarının, kültürel anlamda kimliklerinin ve Hazarların bir kolu olduğunun farkındadırlar.

Dünya üzerinde sayıları az bilinen ve Tevrat’a inanan Karay Türkleri Museviliği benimseyen bir Türk topluluğudur. İlk dönemlerden beri Museviliğin mezhebi olan *Karaîm* mezhebini benimsemiş ve günümüze kadar getirmişlerdir.

Karaî inancı¹, Hz. Muhammed'i ve Hz. İsa'yı peygamber olarak kabul etmektedir. Karaylık İnanç'ında iman esasları *On Emir* olarak belirtilmekte ve bunlar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Her şeyi yaratan Allah'tır. (Tengri Yaratuvçu)
2. Onun yaratıcısı yoktur. Dünya yaratılmadan önce de vardır.
3. Dünya sonradan yaratılmıştır. Bu bir hadistir.
4. Allah Musa'ya ve Tevrat'ta adı geçen bütün peygamberlere seslenmiştir.
5. Musa'nın getirdiği kanunlar gerçektir.
6. Tevrat'ın okunmasını sağlayan dili bilmek dinî vazifedir.
7. Kudüs'te bulunan tapınak, Dünyayı yönetenin makamıdır.
8. Mehdi'nin gelmesiyle ve yeniden dirilmeyi beklemek görevdir.
9. Hesaba çekilme günü vardır.
10. Bu hesaptan sonra ödül ve ceza görmek haktır (Tümer ve Küçük, 2002, s. 239-240).

Kırım Karaylar, Talmud'a (kutsal metne) karşı olan Tevrat'ı kutsal kitap ve Hz. Musa'yı en büyük peygamber olarak kabul etmektedirler (Kuzgun, 1985). Kırım Karaylar, Yahudilerin gerçek din algısını bozan kişiler olduklarını ifade etmektedirler. Kırım Karayların Yahudilerden inanç olarak farklı oldukları ve bu inancı kabul etmedikleri, Evliya Çelebi'nin Seyatname'sinde de geçmektedir. "Karayların, İsraili Museviler ve Tevrat'ı kutsal kitap kabul ettiklerini Çıfıt dilini bilmediklerini belirtmektedir" (Çelebi, 1980, s.377).

1.1.KURAMSAL GİRİŞ

Metin merkezli halkbilim kuramları içerisinde yer alan psikanalitik kuram Wilhelm Wundt tarafından ortaya atılmıştır. Schultz ve Schultz (2001) Wundt, psikoloji bilinç üzerine yoğunlaştırır ve bir gerçekliğin araştırılmasında o gerçekliği meydana getiren bileşenlerin bilinmesiyle ortaya çıkacağını belirtmektedir. Bireyin bir olay karşısında kendi duygularını 'içebakış' yöntemi ile açıklanacağını ifade etmektedir. Vehbe ve Shackelford (2021) Wundt, içebakış teorisinin ana kısmını öğeler arasındaki

¹Kuzgun (1985), literatürde kelimenin Karaî veya Karay inancı olarak iki şekilde kullanıldığını ifade etmektedir. Ancak Karayların Türk kökenli oldukları için *Karaî* kelimesinin sonundaki 'î' sesini 'y' harfine çevirerek kullandıklarını belirtmektedir.

bağlantılara ilişkin öğretiler olduğunu ve bireysel unsurları bilinçdışına bağlayan evrensel mekanizmaları ifade ettiğini belirtmektedir. Wundt tarafından ortaya atılan kuram Sigmund Freud tarafından geliştirilir. Freud ile gelişen bu alan ruhsal faaliyetlerden başa çıkmayı ve zihnin nasıl çalıştığını ifade eden bir bilim dalı alanına girmiştir. Freud, Psikanalitik teoriyi bir tedavi biçimi olarak geliştirmiş ve zihinsel tedavide kullanmıştır. Freud geliştirmiş olduğu bu yöntem ile duygusal bozuklukları, bilinçaltındaki hisleri, duyguları ve deneyimleri ile bastırılmış düşünceleri ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bu durumu bilinçdışının varlığı ile açıklamaya çalışmıştır. Bilinçdışı üzerine geliştirdiği *psikanalitik* alan psikoloji ve diğer sosyal bilimleri de etkilemiştir. Freud, psikanalitik yöntemi açıklamak için insan zihninin üç kısımdan meydana geldiğini ifade etmektedir. Bunlar: Bilinç, ön bilinç ve bilinçaltı olduğunu belirtir. Freud'un geliştirdiği “topografik kişilik kuramı” (Cebeci, 2004, s. 117) adı verilen bu teoriye göre bilinçdışı, kavramı yaşamın ilk evrelerine ait duygu ve düşüncenin hâkim olduğu ilkel psikoloji alanını göstermektedir. Bilinçdışı zihnin deposu durumundadır. Freud'a göre bazı arzuların bastırılması ve toplumsal baskılar bilinçdışının bastırılmasına sebep olur. Bu durum hatalı hareketlerin oluşması, dil sürçmeleri, rüyalarda ve nevrozlarda meydana gelir. Tura (2010) bilinçdışının, bilinç alanının dışında tutulan toplum tarafından kabul görmeyen bastırılmış duyguların bulunduğu yer olduğunu belirtmektedir. Çocukluk döneminde kişinin yaşamış olduğu çözümlenmemiş psikolojik travmalar bilinçdışının gereçleri arasındadır. Bu durum bilinçdışının savunma mekanizması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilinçdışı, insanın bilinmeyen karanlık tarafından dolayı kişinin çocukluğuna ve korkularına yönelmesiyle ortaya çıkar. Çocukluk döneminde bastırılmış bu duyguların toplumun bilinçaltı yansıması olarak kabul edilen halk anlatılarında ortaya çıktığı fikri bu durumda önem kazanmaktadır. Masallardan yola çıkacak olursak kahramanların yaşadığı olağanüstü olayların aslında bastırılmış dürtülerin açığa çıkması olarak yorumlanabilir.

Bilinçdışı bilinmezlikler karşısında benliği besleyende bir kaynaktır. Freud tarafından geliştirilen psikanaliz ve kişisel bilinçaltı kavramı sayesinde tüm ruhsal problemlerin karmaşası olan *Oedipus Kompleksi* ortaya çıkar. Oedipus kompleksine göre çocuğun anneyi babadan kıskanması ve babayı düşman olarak gördüğü fikri yatar. Oedipus, Thebai kralı Laios'un oğludur. Lokaste hamileyken bir rüya görür, Teiresias bu rüyayı şöyle açıklar: Kraliçenin karnında taşıdığı çocuk babasını öldürecektir ve

annesi ile evleneceğini ve aileyi kana bulayacağı haberini verir (Erhat,1996, s. 724). Oedipus Kompleksi, Freud'un gelişim kuramının anahtarını oluşturur. Freud, çocukluk çağında bastırılmış duyguların rüyalar yolu ile ortaya çıktığını ifade eder. Halk anlatılarında ve masallarda sıkça karşımıza çıkan bu görüşün incelediğimiz masallarda herhangi bir örneğine rastlanılmamıştır.

Psikanalitik incelemeler sonucunda bilinçdışı kavramının ortaya çıkmasıyla Freud'un onu kendi kişiliğinin analizini yapmaya yöneltmiştir. Freud, kendi iç dünyasını çözümleyebilmek için rüyaları yorumlamaya başlamıştır. Geçtan (1998, s.23) Freud, hastalarının serbest çağrışım yöntemi ile rüyalarından bahsettiğini, bunları örtük bir şekilde ifade ettiklerini ve rüyaları üzerinden serbest çağrışım yapıldığında, bastırılmış duyguların açığa çıktığını belirtmektedir. Freud'un serbest çağrışım yöntemi, rüyalar ile bireyi anlamlandırmak ve tedavi etme imkânı elde etmektedir. İncelediğimiz masallarda kahramanın rüya aracılığı ile haberdar edilmesi veya rüyada görülen bir simgenin kahramanın maceralarında yorumlanabilir olması dikkat çekicidir. Bununla ilgili örneklere metin incelemelerinde detaylı olarak yer verilmektedir.

Freud'un okulunu kabul eden ve takipçisi olan Otto Rank, geliştirmiş olduğu 'kahraman kalıbını' psikanalitik kuramına göre yorumlamıştır. Otto Rank, kahraman olgusunu baba-oğul mücadelesine bağlayarak kahraman kalıbını oluşturmaktadır (Çobanoğlu, 2015, s.228) Psikanalitik yöntemi kabul eden ve hayata geçiren diğer isim ise Alfred Adler'dir. Freud'un birlikte çalıştığı A. Adler daha sonra kendi düşünceleri ile yolunu çizerek psikoloji alanına yenilikler kazandırmıştır. Gençtarım ve Çetinkaya (2017) Adler, Freud'un kişilik yapısını id, ego ve süperego olarak parçalara ayırmasına karşı çıkarak kişiliği bir bütün olarak ele almayı amaç edinmiştir. Adler (2016), kişiliğin bir bütün olarak oluştuğunu ve kişiliğin oluşmasında genetik faktörleri kabul etmediğini ve genetik faktörlerin üzerine eklenen çevresel faktörler olduğunu belirtmektedir. Adler (2016), bilinç, bilinçdışı kavramların karşıt kavram olmadığını, insan davranışı üzerinde amacı ve hedefi belirlediğini ifade etmektedir.

Analitik Psikolojinin kurucusu olan Carl Gustav Jung, Freud'un öğretilerini yok saymamakla birlikte Freud'un kavramlarını genişleterek kendi kuramsal yaklaşımını oluşturmuş ve analitik psikolojinin temellerini atmıştır. Jung'un analitik psikolojisi ile Freud'un psikanalizi arasındaki görüş ayrılığı libidonun kapsamı ile ilgilidir. "Freud,

libidoyu cinsellikle ilgili bir kavram olarak ifade ederken, Jung libidoyu genelleştirilmiş bir hayat enerjisi olarak ele almıştır” (Schultz ve Schultz, 2001, s. 485).

Jung, Freud'un bilinçdışının ortaya çıkma biçimlerine ilişkin yorumuna niteliksel olarak iki yeni ifade ortaya koymaktadır. İlk olarak, bilinçaltının, geçmişten gelen hatıraları değil, hiç gerçekleşmemiş tamamen sezgisel yolla düşünce ve fikirleri içerdiğini belirtmektedir. Jung (2004, s. 38) bilinçdışı, geçmiş olayların ve gelecekteki tinsel durum ve düşüncelerin tohumlarıyla dolu olduğunu ifade etmektedir. Bilinçdışının sezgisel öngörü ile gelecekteki durumları rüyaların telafi edici işlevleri tarafından belirlenmektedir. Jung, uykunun varlığın sembolik analizinin bir yolu olduğunu belirtmektedir. İkinci olarak bilinçdışının dünyasında kişisel bilinçaltı ve kolektif bilinçaltı adı altında iki bilinçaltı bulunduğunu söylemektedir. Bilinçaltı, insanın kolayca anımsayabileceği bastırılmış duygulardır. Jung, kolektif bilinçdışı ise psişenin derinliklerinde yatar ve geçmişten kalıtsal yolla gelen arketipleri içerdiğini belirtmektedir. Kolektif bilinçaltı beyin yapılarıyla bize aktarılan ve her insanda bireysel olarak çoğaltılan, yeniden üretilen ruhsal miras ve zihnimizin deposu konumundadır. Bu durum kişisel bilinçaltını kapsayarak biyolojik bir özelliği ile nesilden nesile aktarımını sağlamaktadır. Kolektif bilinçaltı topluma ait olan zaman, mekân kavramları ile toplumun ortak bir noktada buluşmasını sağlamaktadır. Kültürel bellek tanımına da benzeyen bu görüş masallarda yer alan birçok unsurun kalıtsal yolla aktarıldığı ve anlatılarda ortaya çıktığı görüşündedir.

Jung okulunun önemli temsilcisi Joseph Campbell'dir. Jung'un öğretileri olan din, büyü ve mitoloji gibi geleneklere yaklaşımını temsil eden Joseph Campbell, 1949 yılında yayınlanan 'kahramanın sonsuz yolculuğu' adlı çalışmasında kahramanın 'ayrılma-erginlenme-dönüş' aşamalarıyla sürekli tekrarlanan evrensel ana konularını incelemiştir. Otta Rank'ın 'kahraman kalıbı', kahramanın hayatının ilk dönemini oluştururken; Campbell'in 'kahramanın sonsuz yolculuğu' kahramanın, ikinci yarısına ağırlık veren bir çalışma olduğu ifade edilmektedir (Çobanoğlu, 2015, s.190). Campbell, mitleri karşılaştırmalı olarak incelemekte ve semboller üzerinde durmaktadır.

1.2. ANALİTİK, PSİKANALİZ KAVRAMLARI

1.2.1.Psişe

Jung'un "Analitik Psikolojisine" göre psişe, bilinci ve bilinçaltını kapsayarak kişiliğin tümü demektir. Psişe, karşıt nitelikler arasında bir denge kurmaya çalışırken, aynı zamanda aktif olarak gelişimi veya kendi deyimiyle bireyselleşmesi söz konusudur. Jung ruhun, kişileştirilmiş ve özerk bir şekilde işleyen kompleksler ve arketipsel içerikler içeren bileşen parçalarına ayrıldığını ifade etmektedir. Geçtan (2012, s. 171) Psişe, kişideki tüm duygu ve düşünceleri kapsamaktadır. Görsel, işitsel, koku-tat alma gibi duygusal algılarımız ve ruh halimiz, duygularımız ve bilinçaltımız psişemizi oluşturan bileşenlerdir. Jung, psişeyi ikiye ayırır; bilinç ve bilinçdışı. Bilinçdışı da kendi içinde kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışı olarak iki alanda incelenmektedir.

1.2.2. Bilinçdışı ve Kolektif Bilinçdışı

Freud'un topografik kişilik kuramına göre bilinçdışı kişiseldir ve bastırılmış duygulardan oluşmaktadır. Duygular ve düşünceler bastırıldığı için bilinçdışı bilinemez. Jung ise; bilinçdışını içimizde olan ve hoş karşılamadığımız unutmak istediğimiz her şeyin kaynağı olarak ifade etmektedir. Jung, bilinçdışını sonsuz bir derinlik içinde değerlendirmektedir. Sonsuz derinliği şu şekilde ifade etmektedir: "Şimdiki anın İsa'dan binlerce yüzyıl önceki bir insandan hiçbir farkı olmazdı onun için; yüzyıllık düşleri görür, ölçsüz deneyiminin yardımıyla tartışılmaz sonuçlara ulaşan Tanrısal yanıtlar verirdi" (Jung, 1997, s. 30). Toplum tarafından kabul edilemeyen ve çocukluk çağında meydana gelen travmatik olaylarda bilinçdışının malzemesidir.

Kolektif bilinçdışı, insanlığın ve hatta atalarımızdan gelen izlerinin bir deposu olma özelliğindedir. Tüm insanlarda ortak olan, ortak duygusal geçmişimizin sonucu olan düşünce ve duyguları yansıtmaktadır. Kolektif bilinçdışı, insan evriminin ruhsal mirasını içermektedir. İnsanın evrimsel deneyimi sonucu oluşturularak şekillendirilmektedir. Böylece kolektif bilinçdışının içeriği kalıtım yoluyla oluşur ve tüm insanlık için aynı olduğu belirtilmektedir. Jung ve Freud düşüncelerinin arasındaki farklılığın ana nedeninin kolektif bilinçdışı kavramı olduğunu belirtmek önemlidir.

Serrican (2015, s. 1207), kişisel ve ortak bilinçdışı olarak iki farklı bilinçdışının var olduğunu belirtmektedir. Kişisel bilinçdışı, bireydeki duygu düşünceleri ifade ederken, ortak bilinçdışı ise insanların evrensel düşünceleri kolektif bilinçdışında meydana gelmektedir. Kolektif bilinçdışında kişi geçmişi ile bağlantılıdır. Kalıtımın ruhta bıraktığı izlerdir. Kişisel bilinçdışı ise daha önce bilinçte meydana gelen yaşanmış olaylardan, yaşantılardan oluşmaktadır. Jung, kolektif bilinci bütün insanda bulunan ruhsal miras olarak görmektedir. “İnsanoğlunun, ruhsal kimliğini meydana getiren bilinçdışı, bireyin geçmişini kapsayan izlenimlerden oluşmaktadır. Bu izlenimler; düşlerde, masallarda, destanlarda ortaya çıkar” (Fordham, 2011, s. 27). Kolektif bilinçdışı bireyin pişesinden kaynaklanmamaktadır. Bireyin zihninde doğuştan var olan psikolojik mirasın birikiminin sonucudur. Jung (2006), bu durumu kolektif bilinçaltındaki zihinsel imgeler olarak adlandırmaktadır. İmgeler, bireyin yaşamında (Evlilik, çocuk sahibi olma, ölüm vb. gibi) temel öneme sahip olaylarla ve bireyin psikolojik yaşamında bulunan, anima-animus, gölge, kahraman gibi imgeler şeklinde olan olaylarla ilgilidir.

1.3.ARKETİP KAVRAMI

Arketip kavramının kelime anlamı *ilk örnek, asıl örnek* anlamına gelmektedir. Arketip insanın varoluşunu simgeleyen semboldür. Jung (2006), arketip kavramını bireyleşme kavramı üzerinde değerlendirerek tek varlık olmayı ve kişinin kendisi olması gerektiğini ifade etmektedir. Bireyleşme, kendini ve kişiliğini bulmak anlamına gelmektedir. Bireyin kendini gerçekleştirme kolektif sorumluluklarıyla değil, bütünsel olarak kendi doğasını gerçekleştirerek bireyleşmesidir. Arketipler, bireyin bilinçli davranışlarını etkilemektedir. Bu etkileme sonucunda birey bilinçdışını tanıyabilir. Jung’a göre, arketip varoluş öncesi bilinçdışıdır ve kendi başına bir anlam ifade etmemektedir. (2006, s. 366). Arketiplerin tek başlarına anlamı yoktur ve arketipler bir anlatımın içinde önem kazanmaktadır. “Arketipler evrenseldir. Anne arketipi ile dünyaya gelen çocuk, annesiyle etkileşime başladıktan sonra bireysel farklılıklar ortaya çıkar. Çünkü çocuk yetiştirme biçimi, bir toplumdan diğerine bir aileden diğerine ve hatta aynı aile içinde bir çocuktan diğerine farklılıklar gösterir” (Geçtan, 2012, s. 177). Arketipler bütün insanlarda var olan ve geçmişten gelen bilinçdışının ortak simgeleridir. Jung, arketiplerin doğuştan gelen ve aynı zamanda kalıtsal olgular olduğunu ve insanlık

tarihinin her yerinde ve her zaman bulunduğunu ifade etmektedir. Jung kişisel bilinçaltından farklı olarak atalardan gelen, nesilden nesile aktarılan kolektif bilinçdışının da varlığından bahsetmektedir. Bu ortak bilinçdışı sayesinde bireyleri ortak ruhsal bilinçte birleştirerek arketipler meydana gelmektedir. Bir arketip kavramı, insan davranışını belirleyen belirli yaşam koşullarına karşı bilinçsiz, doğuştan gelen içgüdüsel tepkileri ifade etmektedir. Arketipler, biyolojik türlerde farklı olan, ancak her yerde aynı işlevi gören hayvansal içgüdülerine benzemektedir.

Kolektif bilinçdışının yüzlerce yıllık değişimleri/dönüşümleri, zihinsel baskınları, arketiplerin oranını değiştirmektedir. Biyolojik bir organizmanın ontogenetik gelişiminin belirli aşamalardan geçmesi gibi, bilincin gelişimi de arketipsel aşamalardan geçmektedirler. Ontogenetik bir türün filogenetinin ana hatlarını yeniden üretmesi gibi, psişe de bilinçdışının gelişimindeki ana aşamaları yeniden üretmektedir. Bir başka ifade ile bedendeki organlar gibi, arketiplerde birbirine bağlıdır ve kişiliğin olgunlaşmasını belirlemektedir.

Jung, insan davranışlarını belirleyen dört arketip (Persona, Anima-Animus, Ben, Gölge) olduğunu, bu dört arketipin de kendine ait kişilik özellikleri olduğunu ifade etmektedir. Jung, arketipleri, insanın ruhsal halindeki gizil güçleri ortaya çıkarttığını ve atalardan kalma bilginin hazinesi olduğunu belirtmektedir. “Bu hazineyi açmak, onu yeni bir yaşama uyandırmak, bilinçli bütünleştirmek, insanı yalnızlığından kurtarıp, sonsuz kozmik sürece katmak davranışı bilimden de ruhbilimden de öte bir yaşam türü olmaktadır” (Jung, 2006, s. 52). Jung arketipleri, kolektif bilinçaltının içeriğini oluşturan zihinsel yapıları, süreçleri yöneten davranış ve zihinsel yaşamın düzenleyicileri olarak görmektedir. Arketipler sayesinde birey olayları algılayabilir ve deneyimleyebilir. Arketipler bilinçsizdir. Bireysel bireyleşmenin özüdür ve psişik içgüdülerin özelliklerine sahiptir.

1.3.1.Arketipsel Sembolizm

Arketipsel sembolizm başlığı altında Türkiye makaleler bibliyografyası taranarak arketipsel sembolizm ile ilgili yayınlanmış bilimsel makalelere ulaşılmıştır. YÖK arşivlerinden tez taraması yapılarak arketipsel sembolizm ile ilgili çalışma yapan araştırmacıların tezlerine ulaşılmıştır. Türkiye’deki kaynaklara ve yabancı kaynaklara baktığımızda net bir tanıma yer verilmemiştir. Bizim de kendimizce yorumladığımız

şudur ki: Arketip, evrensel bir düşünme fikridir. Bu fikir, görüntüleri veya vizyonları oluşturmaktadır. Sıradan yaşamda, bilinçli durumun bazı yönlerine karşılık gelir. Kolektif bilinçdışı ise bireylerin kişilik yapısını doğuştan gelen ırksal temelini kurmaktadır. Kolektif bilinçdışı arketipler üzerine yerleşerek yüzyılların bilgeliğini ve deneyimini taşımaktadır. Bize göre, arketipsel sembolizm de bireyin ruhunda kolektif bilinçdışının içeriğini somutlaştıran, tüm insanlık için ortak özelliklere sahip olan ve bireysel bir anlam kazanan sembollerdir. Arketipsel sembolizm, sözle ifade edilemeyen duygu hallerinin somutlaştırılması ve bunların vücut bulmuş halidir. Örneğin, anne arketipi, gerçek anne ile özdeşleştirilerek anne imajını oluşturmaktadır. İnsanoğlunun her zaman annesi olduğu için, her çocuk anneyi algılama ve ona tepki verme eğilimi ile doğmaktadır. Bireyin anneyi tanınması için gerekli olan şey geçmiş ırksal deneyimlerle beyinde var olan doğuştan gelen potansiyelin farkına varmasıdır. Anne arketipinin doğasını anlamak için anne başlangıcının özünü anlamak gerekmektedir. Anne arketipi, her canlının yaşam deneyimini sembolize etmektedir. Anne imajı, insan varlığının sadece psikolojik değil, aynı zamanda fiziksel temelini de bünyesinde barındırmaktadır. Anne arketipi olan arketipsel semboller çok anlamlıdır ve hem öznenin bireysel deneyimini hem de insanlığın kolektif deneyimini ifade etmektedirler. Bu sayede arketipsel semboller, masallarda yer alan zihinde bulunan imgelerin, semboller yardımıyla bilinçdışının içeriğini sunmayı mümkün kılmaktadırlar.

1.4. JUNG'UN ARKETİPSEL SEMBOLİZM YÖNTEMİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Jung'a yöneltilen eleştirilerin başında, bir dizi örtük kavram ve imgeyi yani arketipleri kapsayan bilinçdışımızın en önemli bölümünün (kolektif bilinçdışı) genetik yapımızın doğasında var olduğu veya evrensel bir özü temsil ettiği şeklindeki teorisine yapılan eleştirilerdir. Jung, bilinçdışımızın büyük bölümünün, kendi kültürümüz tarafından şekillendirilen kişisel deneyimlerimizden kaynaklanmadığını ifade ederek teorisinin temel taşını oluşturmaktadır. Bunun dışında, Jung'un bu konudaki çalışması, rüyalar, mitler, sembolik ya da kültürel gelenekler arasındaki benzerlikleri veya farklılıkları ortaya koyan kolektif bilinçdışıdır (Jung, 1936, s. 99-102). İnsanın temel gereksinimleri biyolojik, psikolojik ve sosyal yapısının aynı bileşenlerden oluştuğu varsayılırsa temel algısının ve düşünce yapısının da benzer olduğu ve sonradan içinde

yaşamış olduğu toplumun da etkisiyle şekillendiği fikri önemlidir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde insanın doğuştan getirdiği kolektif bilinçdışının sonraki yaşamıyla birlikte değerlendirilmesi gerekliliği kaçınılmazdır.

Jung'un arketip ve kolektif bilinçdışına olan tanımlarını eleştiren Andrew Neher; Arketipler, insanlığın sürekli tekrarlanan deneyimlerinden evrimleştiği ve bu deneyimler zorunlu olarak kültürden kültüre farklılık gösterdiği için, karşılık gelen arketiplerin de değişeceğini beklememiz gerektiğini ifade etmektedir. Bu durum, Jung'un hepimizin aynı arketipleri miras aldığına dair inancına doğrudan aykırıdır. Ancak bu, bazı arketiplerin evrensel olmayabileceği anlamına gelmemektedir. Evrensel ve kalıtsal arketiplerin ortaya çıkabileceği en az iki yol bulunmaktadır. İlk olarak, bazı genetik özellikler, herhangi bir ortamda hayatta kalmamız için o kadar kritiktir veya temel yapımızın o kadar ayrılmaz bir parçasıdır ki, bireyden bireye çok az değişmektedir. Örneğin, neredeyse tüm insanlar dil öğrenme kapasitesinin yanı sıra dört uzuvla doğarlar. Bazı arketiplerin, insanlar olarak hayatta kalmamız için kritik öneme sahip oldukları için evrensel oldukları düşünülebilir. İkincisi, bazı evrensel arketipler insan deneyiminde o kadar erken ortaya çıkmış olabilir ki, insanlar uzak bölgelere dağılmadan önce evrensel olarak yayılmış olabilirler. (1996, s. 68-70). Eleştiriye göre, çoğu arketipin, genetik ifadeleri bireyden bireye niteliksel olarak veya niceliksel olarak farklılık gösterdiği belirtilmektedir. Bu da genetik yolla gelen arketiplerin bireylerde gerçekten aynı olabileceği ihtimalini yok saymamaktadır.

Jung, kültürel deneyimleri hastalarının kendisiyle ilgili olan olayların ve çeşitli kültürlerdeki mitlerin ve folklorun karşılaştırılmasından yola çıkarak arketipleri açıklamaktadır. Jung, şizofreni hastasının anlatmış olduğu güneş sembolünün dini bir metinde de geçmesi üzerine bu durumun arketiplerin varlığı ile mümkün olduğunu ifade etmektedir. (1973, s. 101) Neher ise bu durumun, olasılık olduğunu hastanın dini metni önceden okumuş veya duymuş olma olasılığını dikkatte alması gerektiğini ve bu olasılıkların arketipe başvurmaya gerektirmediğini söylemektedir (1996, s. 76). Jung'un halk anlatılarında ortak olan sembol ve birikimlerin genetik veya ortak belleğin kalıtsallığı üzerine kurduğu bu teorinin kesinlikle doğru sayılamayacağı gibi, birçok araştırmacının rastlantısal olduğuna dair mantığı da temelli değildir. Her sembole veya folklorik unsura kolektif bilinçdışı ürünü dememekle birlikte birçok simgenin dünya üzerinde ortak anlam ve değerlere sahip olduğu da yadsınamaz bir gerçektir.

Neher'in Jung'u eleştirdiği bir diğer nokta da 'Eşzamanlılık' kavramıdır. Jung kolektif bilinçdışı, zamana ve mekâna sıkı sıkıya bağlı değildir. Eşzamanlılık kavramı, uzak bireylerle doğrudan temas kurma potansiyeline sahiptir. Jung, eşzamanlılık kavramını genç bir kadın hastasının rüyasında gördüğü böceği anlatması ile açıklamaktadır. Jung, hastası rüyasını anlatırken odanın penceresinde uçan bir böceğin girmeye çalıştığını görünce bu durumu eşzamanlılık kavramının bir kanıtı olarak ifade etmektedir (2004, s. 34-35). Neher ise bu durumun, tesadüfi bir olay olduğunu belirtmektedir. Yaşamlarımızdaki tüm deneyimler arasında, birçoğunun inanılmaz derecede düşük görünen olasılıklara sahip tesadüfi olayları içermesi muhtemeldir. Bunların çoğunun, tamamen şans eseri, ortalama bir şekilde ortaya çıktığını dile getirmektedir. Jung'un zaman ve mekânın sınırlarını aşabilen, eşzamanlı veya parapsikoloji deneyimler üretebilen kolektif bir bilinçsiz anlayışının titrek bir temele dayandığının görüldüğünü belirtmektedir. (1996, s. 81-82). Jung'a yöneltilen bu eleştiriye karşı kolektif bilinçdışını destekleyen Levi Strauss, Jung gibi bilinçdışına değer vermektedir. Jung'a destek olarak Levi Strauss, anlam vermenin temel insan işlevi olduğunu ileri sürmekte, bu işlevin psişe de bilinçsizce nasıl işlediğini göstermek için Jung gibi mitolojiye yönelmektedir. Jung ve Levi Strauss, eğer gelecek yaşanabilir olacaksa, insan arkaik ve bilinçdışı psişik düzeylerle temas halinde kalmaları gerektiğini ifade etmektedirler (Gras, 1981, s. 479).

Alan Dundes ise, Jung'un 'arketipler evrenseldir' sözünü eleştirmektedir. "İsa benliğin sembolü olarak nitelendiren Jung'un Hristiyan taraflılığının ağır basmasından söz etmektedir. Jung'un bu düşüncesinin folklorun türü olan mite kadar uzanmasının makul ve savunulan bir yanının bulunmadığını ifade etmektedir" (2014, s. 143-144). Alan Dundes arketiplerin evrensel olmadığı fikrini anne arketipi üzerinden değerlendirmektedir. "Sürekli olan şey arketipler değil insan ilişkileridir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi her kültürde vardır ve dolayısıyla dünyanın her yerindeki folklor örneklerinde ebeveyn-çocuk çekişmeleri olduğunu" (2014, s. 144) ifade etmektedir.

A. Neher'in ve Alan Dundes'in yapmış oldukları eleştirileri göz önüne alarak, çalışmamızda kullandığımız Jung'un Analitik Psikolojisinde geliştirmiş olduğu kolektif bilinçdışı teorisine yapılan tesadüf eleştirisine, Anadolu ve Kırım Karaylar masallarını karşılaştırmalı olarak ele aldığımızda bu kadar benzer unsurların masal metinlerinde yer alması tesadüfi bir unsur olmasından öte gittiğini ve Jung'un belirtmiş olduğu kolektif

bilinçdışını ırksal birlikteliğin getirmiş olduğu kültürel değerlerin masal metinlerine yansımış olduğunu görmekteyiz. Alan Dundes'in anne arketipi üzerinden eleştirisine karşılık; anne arketipini, gerçek anneyle bütünleştirerek anne izlenimini meydana getirmektedir. Birey dünyaya geldiği andan itibaren anneye tepki verme eğilimde bulunarak doğar. İnsanoğlunun anneyi tanınması ırksal deneyimlerle beyinde var olan doğuştan gelen potansiyelin farkına varmasıyla meydana gelmektedir. Ayrıca Alan Dundes'in (2014), Freud'un arkeolojiye duyduğu ilgiyi bir çömleğin parçasının günümüze ulaşması gibi geçmişin yeniden inşası olarak nitelendirmektedir. Bu durumda Jung'un kolektif bilinçdışının bize sunmuş olduğu ırksal deneyimin sonucu olarak atalardan gelen miras olduğu ifadesini haklı çıkartmaktadır. Sinan Yaman' a göre "Psikanalitik yöntemi, her okulun takipçileri masalları kendi düşüncelerine ve bakış açılarına göre yorumlarlar. Bu da insan ruhunu masallar üzerinden anlama çalışmalarında çok farklı bakış açıları sunar" (2021, s.96). Jung ve Campbell, masallar üzerinde uyguladıkları kuramlardan yola çıkarak insan ruhunu anlama ve çözümleme yöntemi sunmaktadırlar. Algı ve yöntem çeşitliliği masalların daha geniş pencerelerden değerlendirilmesine de olanak sağlamaktadır.

1.5. CAMPBELL'İN MİT TEORİSİNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Campbell'in 'monomit' terimi, standart kahraman yapısını ifade etmek için kullanmış olduğu bir terimdir. Campbell'in mit teorisi, modern toplumda insanların kargaşa içinde bulunduğunu ve bunun sonucunda mittin uzak olmaları neticesinde de hayatlarındaki anlamsızlık hissinin doğduğunu belirtmektedir. R. A. Segal ise bu durumun manasız olduğunu, insanların mitlere inandığı çağlarda daha fazla kargaşa içinde olduğunu dile getirmekte ve bu durumunun genel olarak dinin eksikliğinden kaynaklanmış olduğunun farkına varamadığını ifade etmektedir. (2009, s. 170). Campbell'in toplumdaki olayları mit eksikliğine bağlaması söz konusudur. Segal bu durumu: "Campbell'in mitin hakiki tabiatın sembolik olduğunu kabul etmek için hiçbir haklı sebep sunmaması, hiçbir iddia ortaya koymadan mitin sembolik manasının psikolojik olduğunu belirtmekle yetindiğini" (2009, s. 171) savunmaktadır. Campbell mitin anlamının evrensel, sembolik ve Jungcu olduğunu öne sürmektedir. Miti anlamının yolunun bilinçaltından geçtiğini ifade eder (Segal, 2009, s. 175). Campbell'in görüşlerine eleştiriler kendi mit yorumunun doğru olduğu üzerine temel

dayanak oluşturmadığı konusundadır. Campbell'in kahramanın oluşum aşamalarını Jung'un analitik psikolojine dayandırarak açıklamasına Eliade, Jung'un arketiplerin kolektif bilinçdışının yapıları olduğunu ifade ederek; arketiplerin, Jung öncesi dönemde kullanmanın doğru olmadığını ifade etmektedir (Eliade, 1994, s. 12). Bu duruma göre Jung'un kolektif bilinçdışının anlatılarda önem kazanması söz konusudur. Eliade'ye göre "anlatıların merkezinde yer alan bir dağ, ağaç veya ana simge dünyada çok yaygındır. Merkezi simgecilüğünün en yaygını, evrenin merkezinde bulunan kozmik ağaçtır." (Eliade, 1992). Eliade, sürekli tekrarlanan ve birçok ulusun halk anlatılarında yer alan kahraman imajlarının ve imgelerin mitolojik temelli olduğunu veya mitolojiden beslendiği görüşünü savunmaktadır. Coğrafya farklı olsa da çeşitli yollar ve amaçlarla birbirleriyle etkileşimde olan insan faktörünün bu unsurların yayılımını engelleyebilmesi pek de mümkün değildir. Burada esas alınan görüş masallarda yer alan simgesel örneklerin mitolojik anlatılarla birebir örtüştüğünü kanıtlamak değil, mitoloji bilmenin bu anlatıları yorumlamadaki önemi ve katkısıdır.

Campbell, mitin yorumlarının aynı ölçüde olduğunu dile getirmektedir. Frazer, mitolojinin modern anlayış içerisinde bulunduğumuz dünyaya açıklama getirmek için boş ve ilkel olduğunu belirtmektedir. Müller, mitin şiirsel bir fantezi ürünü olduğunu; Durkheim, insan ruhundaki arketipsel güdülerin olduğu bir grup rüyası; Jung ise bireyin sahip olduğu metafiziksel düşüncenin geleneksel aracı olduğunu ifade etmektedir. (Segal, 2009, s. 177) Campbell'in mitin yorumu hakkındaki görüşünü eleştirenler², kişisel tercihinin bir sonucu olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca Campbell'in halk yaratımlarının birçoğunu mitlerle anlamlandırması ve ona bağlaması araştırmacılar tarafından dikkat çekilen bir konudur. Campbell, "mitolojinin tek bir teorisyen veya teorinin mülkiyetinde bulunmadığını göstererek her dürüst yolun bizi mitolojiye götüreceğini ifade eder" (Leeming, 2020, s. 21) Bunu temelsiz bulan araştırmacıların yanında Campbell'e değinmeyen fakat ifadeleri aynı teoriyle örtüşen araştırmacılar da vardır. Örneğin, "Türkçülük hareketinde yeni bir dünya oluşturmak, asla dönme, ideoloji kuram geliştirme bağlamında Türk mitlerine başvuru yapma ve sanat metinlerinde bunu kullanan Ziya Gökalp" (Durmuş, 2001, s. 64) olduğunu

²Segal, R. A. (2009). Joseph Campbell'in Mit Teorisi. (Çev. Kürşat Öncül). Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3. s.166-178 yay. Haz. M.Ö. Oğuz, S. Gürçayır, S. Çalış. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
Dundes, A. (2014). 21. Yüzyılda Akademik Halk Bilimi. (Çev. Zeynep N. Kahveci). Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar 4. s. 129-152. Yay. Haz. M.Ö. Oğuz, Z. S. Baki, G. Tekin. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

belirtmektedir. Ziya Gökalp'in Türk mitlerine başvuru yapmasını Kaplan; "Turan ve Oğuzhan sembollerini kitaplarda bulmuş, onları ruhunun veçhi ile doldurarak Birinci Dünya Savaşı sıralarında Türk aydınlarına büyük heyecan kaynağı olan kolektif bir mit vücuda getirmiştir" (Kaplan, 1990, s. 136) şeklinde ifade etmektedir.

Alan Dundes, monomit yöntemini eleştiren bir diğer isimdir. Dundes, Campbell'in daha önceki bilimsel araştırmaları kabul etmemesi ve monomit kuramına yüklediği genelleme yöntemini haksız bulmaktadır. Bunun nedeni olarak, monomit terimi James Joyce 'un 'Finnegans Wake' adlı eserinden alındığını belirtmekle birlikte Campbell'in Lord Raglan'ın 'geleneksel kahraman kalıbı' adlı çalışmanın ismini vermemesidir. Segal'a göre, Alan Dundes' in asıl eleştirdiği yöntem Campbell'in monomit kuramını genelleştirmesidir. "Campbell, çok sayıda mit ve efsaneden irili ufaklı parçaları esas alan karma bir kahraman modeli kurmaktadır" (Segal, 2009, s. 166-167) şeklinde ifade edilmektedir. Campbell'in kuramında kaynak vermemesi veya alıntılarını açıkça temellendirmemesi konu hakkında bir bilgiye sahip olmadığı anlamına gelmemektedir. Yapılan çalışmada elde edilen örneklerin araştırmacının monomit kuramıyla birebir örtüşmesi çalışma için uygun görülmektedir. Kahramanın yolculuğunun eleştirisi, mitin rastlantısallığını kabul etmemize kişisel ve toplu yolculuklarımızdaki kaçınılmaz farklılıklarla uzlaşmamıza yardımcı olur. Bu anlamda Campbell'in kahramanın yolculuğu ve bu yolculuğun temel manası üzerine yaptığı çalışmalar önem kazanmaktadır.

Campbell, farklı kültürlerin anlatılarındaki içsel benzerliği monomit kuramına dünyaya eski insanların gözünden bakmamıza ve kendimizi bir masalın kahramanları gibi hissetmemize yardımcı olması söz konusudur. Geçmiş ile günümüz arasında bağ kurulmasına vesile olan bu durum üzerine çalışma yapılmasını değerli kılmaktadır.

Sigmund Freud'un psikanalizine ve Carl Jung'un analitik psikolojisine dayanan Campbell, bir kahramanın oluşumu ve dünyanın kurtuluşu hakkındaki hikayelerin, evrensel imgelerin etkisi altındaki bir kişinin ruhu tarafından oluşturulduğu sonucuna varmaktadır. Kişiler üzerinden yürütülen bu teori aslında toplumların ortak yaratımları ve kültürün sembolleri, ritüelleri ve gelenekleri ile canlı tutulan bir mekanizma olması bakımından önemlidir. Ortak bellek kişiler vasıtasıyla topluma mal olmuş, değerler bütünü oluşturulmaktadır. Bu da toplumun kültürel belleğini kalıcı kılmaktadır.

Campbell'in monomit terimi yakın zamanda daha çok sinema ve bilgisayar oyunlarında aktif olarak kullanılmaktadır. Monomit kuramı bazı batı film serilerinin temelini oluşturmaktadır: Yıldız Savaşları, Avatar, Metris, Harry Potter, Yüzüklerin Efendisi ve Hobbit üçlemesi, kahramanın kimliğinin oluşumuna ve bilgisayar oyunlarındaki karakterle kendini özdeşleştirme ve kendini algılamadaki değişikliklerden kaynaklanan seçimleri ve hareketleri dikkate alınarak monomitin popüler kültür ürünlerinde de benimsenmiş bir kuram olarak görülmektedir.

1.6. ARKETİPSEL SEMBOLİZM AÇISINDAN TÜRKİYE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye'de arketipsel sembolizm açısından yazılı kaynaklara bakıldığında genellikle tez ve makale konularında çalışma yapılmıştır³. Arketipsel sembolizm sadece edebi türlerde değil eğitim bilimlerinde, halkla ilişkilerde, felsefede ve sinemalarda incelenmektedir. Türkiye'de arketipsel sembolizm açısından yapılan çalışmalar incelendiğinde;

Korucu, A. A. (2006). Rider Haggard'ın romanlarına arketipsel bir yaklaşım, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum (Yayınlanmış doktora tezi). Yazar çalışmasında Rider Haggard'ın *She*, *Ayesha*, *Wisdom's Daughter* ve *She and Allan* adlı eserlerinden yararlanmıştır. Yazar, eserlerdeki arketipleri incelediğinde varmış olduğu sonuç; 'She' adlı eseri dışında diğer eserlerde rüyaların vizyonların önemine, romanlar arası anlam bütünlüğüne ve arketipsel sembollerle yüklü çağrışımların anlamlarını aydınlığa kavuşturduğu sonucuna ulaşmıştır.

³ İçel, H. & Üçer, E. (2023). Dülger Kızı Masalının Arketipsel Sembolizm Bağlamında Çözümlemesi. AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 11 (30), 7-22. DOI: 10.31126/akrajournal.1261208, Baysal Yurdakul, N. (2023). Salur Kazan'ın yedi başlı ejderhayı öldürmesi anlatmasının arketipsel sembolizm bağlamında incelenmesi. Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (35), 674-685. DOI: 10.29000/rumelide.1346231
Türkan, H. K. (2022). "Altın Bülbül" Masalının Jung'un Arketipsel Sembolizm Kuramı Bağlamında İncelenmesi. Asya Studies, 6 (22), 117-124. DOI: 10.31455/asya.1128641
Karagözlü V. (2012). Arketipsel sembolizm bağlamında Mihr ü Vefâ mesnevisinin incelenmesi. Turkish Studies (Elektronik), 7(1), 1405- 1421.
Kayaokay, İlyas. (2014). Fuzûlî'nin Leyla ile Mecnûn Mesnevisinin Arketipsel Sembolizm Bağlamında Çözümlemesi. The Journal of Academic Social Science
İçli, A. (2013). Ruh'un Kendine Yolculuğu: Arketipsel Sembolizm Bağ-lamında Sıhhat Ü Maraz Üzerinde Bir İnceleme. Journal of Turkish Studies 8(Volume 8 Issue 13):1017-1017 DOI:10.7827/TurkishStudies.5536
Bilgivar, O. O. (2018). Arketipsel liderlik eğitim modeli (alem): Karma gömülü deneysel çalışma. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Eğitim Yönetimi ve Denetimi Ana Bilim Dalı (Yayınlanmış doktora tez).

Ege F. (2015). Arketipsel Sembolizm Bağlamında Kuzeydoğu Anadolu Masallarının Analizi. Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan, (Yayınlanmış Doktora Tezi). Eserde yazar, Kuzeydoğu Anadolu Bölgesine ait 50 masalı Arketipsel sembolizm açısından ele almıştır. Çalışmanın sonucunda yazar masal metinlerinde kahramanın kolektif bilinç adına kötücül güçlere karşı mücadelelerinden yararlandığı ahlaki eğitime, arketipler sayesinde ulaşmıştır. Ayrıca çalışmada insanın, ülkü değerlerin önemi, gölgelerini kontrol altına almaları ve Türk masalların evrensel kodları barındırmasıyla arketiplerin atalar sayesinde metinlere işlendiği sonucuna varılmıştır.

Kaya A. (2016). Kırım Türk -Tatar Destanlarının Arketipsel Sembolizm Bağlamında Değerlendirilmesi. Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Eserde yazar Kırım, Türk ve Tatar destanları olan 3 destan metnini incelemiştir. Çalışmasının sonucunda kahramanların diğer insanlardan farklı olarak rüyalar yolu ile bilgilendirildiği ve mücadeleye atılmasına neden olanın dıştan gelen çağrı ile yapıldığını ifade etmektedir. Kahramanların mücadelesinde onu farklı kılmaya sebep olan yüce birey, persona, gölge arketiplerden yararlandığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca yazar, Campbell'in monomit kuramının destan metinlerinde incelendiğinde tesadüfi bir olay olmadığını ve insana ait her şeyi bilinçdışı depolandığını ve arketipler sayesinde günümüze geldiğini ifade etmektedir.

Gümüş T. (2016). Kazan Oğuznamesi'nin Arketipsel Sembolizm Bağlamında İncelenmesi, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Eserde yazar, destanların geçmiş ile gelecek arasında köprü kurduğunu ve Jung'un kolektif bilinçdışı sayesinde atalardan gelen geleneğin güçlü hale getirmesiyle günümüze ulaşmasını sağladığını belirtmektedir. Ayrıca Oğuzname'de Hz. Âdem ve Oğuz Kağan dışında yolculuk arketiplerini tamamlayan kahramanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ava U. (2017). Türk Halk Hikâyelerinde Arketipsel Sembolizm. Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Eserde yazar Türk Halk Hikâyelerinden 7 tane halk hikayesini incelemeye almıştır. Çalışmanın sonucunda yazar halk hikayelerinde karşılaştığı arketip sembollerden olan *kendilik arketipine* ulaşmıştır. İnsanoğlunun farklı coğrafyalarda yaşasa da aynı duygu,

düşünce ve hislere sahip olduğu sonucuna varmıştır. Bu durumu da Jung'un geliştirmiş olduğu kolektif bilinçdışına bağlı olduğunu belirtmektedir.

Al, H. İ. (2017). Arketip kuramı ve Cengiz Aytmatov'un sanat eserleri. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış Doktora Tezi). Çalışmada yazar Cengiz Aytmatov'un eserlerini üç ana türden ele almıştır. Eserler incelendiğinde şahıs kadroları anima, animus, gölge ve persona arketipi üzerinde konumlandığı ifade edilmektedir. Aytmatov'un, arketipleri eserlerinde kullanmasını, ruhsal benliğini eserlerinde başarılı bir şekilde yansıtmayı somut kanıt olduğunu ifade etmektedir.

Bars, M. E. (2018). Deli Dumrul Anlatısının Arketipsel Sembolizm Bakımından Çözümlemesi. SUTAD, Güz 2018; (44): 57-75 E-ISSN: 2458-9071. Yazar eserinde arketiplerin tesadüfi olarak olaylarda yer almadığını belirtmektedir. Aynı kişilerin farklı arketiplerin temsilcisi olabileceğini vurgulamaktadır. Deli Dumrul'un sahip olduğu asi arketipi ile Azrail'in gölge arketipleri ile birbirlerini tamamladığını ve kahraman arketipi ile yüce birey arketipi arasında bir bağ oluştuğunu ifade etmektedir.

Pelister, T. G. (2018). Arketipsel eleştiri bağlamında tiyatro metinlerinde gölge arketipinin incelenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, (Yayınlanmış doktora tezi). Yazar çalışmada, tiyatrodaki kahramanların gölgeleri ile yüzleşerek bireyleşmesi izleyiciler için örnek bir yolculuk olduğunu belirtmektedir.

Uzuner, M. Ş. (2019). İkinci yeni şiirine arketipsel sembolizm açısından bir yaklaşım. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmış doktora tezi). Çalışmada, ikinci yeni şiirinde sembollerin ve imgelerin yoğunluğundan dolayı arketipsel sembolizm olarak incelenmesi öngörülmüştür. Yazar çalışmanın sonucunda ikinci dünya savaşının insanlar üzerinde bulunduğu etkilerden dolayı yeni arayışlara yönelmesine sebep olduğunu belirtmektedir. Bu arayışların şiirlerde bulunduğu imgelere ve sembolere yol açtığını ifade etmektedir. Kolektif bilinçdışının davranışlarına yansıyan arketiplerin olduğunu ve sembollerinde ortak bir miras ile aktarıldığını açıklamaktadır.

Kına, F. (2020). Jung'un kolektif bilinçdışı arketiplerinin Kant'ın saf aklın ideleri bağlamında değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi (Yayınlanmış doktora tezi). Çalışmada yazar zihin yapısının benzer unsurları ifade eden ide ve arketipleri sayesinde tehlikeler karşısında zihinsel ve psişik yapıya dönerek kendini tanımasına yardımcı olacak fikri üzerine durmaktadır.

Kırım Karaylarla ilgili yapmış olduğumuz literatür taramasında elde ettiğimiz sonuçlara göre bugüne kadar Türkiye’de Kırım Karayların masallarında arketipsel sembolizm açısından bizim kullandığımız yöntemle ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Çalışmamızın ana maddesi olan kuramsal çerçevesinde;

Çalışmamızın Birinci bölümde Kırım Karayların tarihi hakkında bilgiler verilmiş, kuramsal boyutunu oluşturan analiz yöntemi, psikanalitik ve analitik kavramları, arketip kavramı, arketipsel sembolizm, C.G. Jung’un arketipsel sembolizm yöntemine ve Campbell’in monomit teorisine yapılan eleştiriler, arketipsel sembolizm açısından Türkiye’de yapılan çalışmalara ve masalın tanımı, kökeni hakkında yapılan açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde Kırım Karay masallarının epizotlarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise Campbell’in geliştirmiş olduğu *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu* adlı çalışmasını, Kırım Karay masalları üzerinde kahramanın oluşum aşamaları olan yolculuk arketipi; değişen-dönüşen kahramanın maceraya yönelimi; yola çıkış, sınavlar yolu ve dönüş arketipleri başlıkları yer alacak.

Dördüncü bölümde, Kırım Karayların masallarında arketipler ve semboller: Anima/Animus, Gölge, Kendilik/Benlik Arketipi, Persona, İç Benliğin Toplumsal Görüntüsü/Yüce Birey/ Kahraman/Savaşçı Arketipi, ayrıca arketipsel açıdan masallarda sembol oluşturan sayı, renk ve doğanın dönüşüm arketipleri ele alınarak masallara kattığı değişimleri ve bilinçdışının derinliklerinde elde edilen mesajları göz önüne alınarak masallar çözümlenmiştir. Karşılaştırma yöntemi kullanılarak Anadolu sahası ve Kırım Karayların masallarındaki kültürel benzerlikler örnek masal metinleri ile açıklanmıştır. Kırım Karay masallarında elde edilen sonuçları değerlendirilerek sonuç bölümüne eklenmiştir. Bununla birlikte örnek olarak seçilmiş masal metinlerini Türkiye Türkçesine aktarırken ‘eşdeğerlik’ yöntemi kullanılmıştır.

1.7. MASALLARA GENEL BAKIŞ

Edebiyatın, sözlü ve yazılı türleri insanoğlunun kültürel belleğidir. Bu kültürel bellek, edebi türlerin kuşaktan kuşağa aktarımını sağlar. Edebi türlerden biri olan masallarda halkın dilini, dinini, yaşayış biçimini yansıtan zengin içerikli türlerdir. Umay Günay; “Masallar belli bir düzen içinde anlatılan hayat hikâyeleridir. Anlatılan bu hayat hikâyeleri genellikle yaşadığımız evrenden farklı bir evreni dile getirir ve imkânsız

gerçekleştirerek, kahramanları mutlu kılar ve dinleyenlere ümit verir” (1992, s. 109). Masal ile ilgili çeşitli tanımlara ulaşmak mümkündür.⁴

Masalın sözlük ve ansiklopedilerde adlandırmaları ve tanımları Ahmet Vefik Paşa, Lehçe-i Osmanî adlı eserinde masalı: “Mesel, hâlâ hikâye, dâsîtan, menkabe manasına fıkra ve kaziyyeden gayri” (2000, s. 1103) olarak ifade eder. Doğan Kaya, Ansiklopedik Türk Halk Terimleri adlı sözlüğünde masalı, “hadiseleri muhayyel bir dünyada cereyan eden, kahramanları insan ve kimi zaman da hayvan ve olağanüstü varlıklar olan, dinleyenleri eğlendiren ve bu arada eğiten, gerçeği bir takım remz ve sembollerle gerçeküstü kalıplara sokarak yansıtmaya çalışan mensur anlatım türü” (2007: 488) şeklinde açıklamaktadır. Detaylı bilgi için incelenecek kaynak sayısı oldukça fazladır.⁵

Masalların konu, yapı ve işlev özellikleri ise, iyi ile kötünün mücadelesi biçimde meydana gelmiştir. Her masalın kendine özgü mantığı bulunmaktadır. Masallarda imkânsızlık yoktur. Her şey olabilir. Hayvanlar, bitkiler konuşabilir ve insana dönüşebilir. Kahramanlar bir anda yedi/ dokuz kat yerin dibine inebilirler. Umay Günay, masalın konusu için: “masallarda olumlu ve olumsuzun mücadelesi anlatılmaktadır. Masallar, iyilerin kazandığı mutlu sonla biter. Masallarda talihsizlik ve aksilikler birbirine bağlı olarak arka arkaya ortaya çıkar. Türk masallarında “onlar ermiş muradına, biz çıkalım tahtına” tekerlemesi sonsuz huzuru, mutluluğu ve zenginliği ifade etmektedir” (1992, s. 326) tanımını kullanmaktadır. Gelişme bölümünde masalın ana konusu anlatılır. Masal sonunda ise genellikle “onlar ermiş muradına biz çıkalım kervetine” veya “gökten üç elma düştü biri sana, biri bana, biri de dinleyenin başına” gibi tekerlemelerle biter. Masallarda olağanüstülük ve doğaüstü unsurlar söz konusudur. “*Bir varmış bir yokmuş. Memleketin birinde bir padişah varmış...* Biçiminde başlaması masalların belli bir zaman ve mekân söz konusu olmadığını gösterir. Zaman “masalın zamanı”, mekân “masalın mekânıdır” şeklindedir. Masallarda geçen mekânlarda belirsizlikler söz konusudur.

⁴Masal ile ilgili benzer açıklamalar için bkz. Sakaoğlu, S. (2001). Gümüşhane ve Bayburt Masalları. 2. Bs., Ankara, Akçağ Yayınları s. 4, Boratav, P. N. (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. Gerçek Yayınevi s. 75, Güney, E. C. (1971). Folklor ve edebiyat. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi s.87.Elçin, Şükrü (2019). Halk Edebiyatına Giriş, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları s.368, Boratav, Pertev Naili. (2018). Zaman Zaman İçinde. Ankara: İmge Kitabevi, s.15

⁵ Masal ile ilgili ansiklopedik ve sözlük tanımları için bkz. Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, C.2, Ankara: 1998, s.1510, Naci, Muallim. (2009). Lügati Naci. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.247, Develioğlu, F. (1996). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, s. 747

Masalların Yapısal Özellikleri:

1. Masal, manzum ve mensur yapıya sahip olmasına karşılık daha çok manzum unsurlar daha çok rastlanır.
2. Masallarda benzetme unsurları kullanılmaktadır.
3. Masalların yapısına özgü söz kalıpları ve kalıp ifadeler (Formel) vardır. Bu formeller masalın başında, ortasında ve sonunda vardır. Masalın başındaki formeller okuyucuyu masalın içerisine girmek için hazırlar.
4. Masallar, okuyucuyu büyülü dünyasına götürmek için geçmiş zaman kipi ile anlatılmaktadır.
5. Masalların anlatımı yoğun ve kısadır.
6. Masallar giriş gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölümden meydana gelir. Masalların giriş bölümünde anlatıcı, dinleyiciyi hazırlamak için kalıp ifadeleri kullanmaktadır.

Masalların Muhteva Özellikleri

1. Masallarda olağanüstü özellikler vardır. Olağanüstü kahramanlar, yerler ve olaylar bulunmaktadır.
2. Masallarda konu olarak bazen gerçek bir olayı yansıtırken bazen de olağanüstü olayı konu alabilir.
3. Masal kahramanları; insanlar, peri, dev, cin, cadı, hayvan şeklinde insanlar ve konuşan hayvanlardır. Masal kahramanlarının bazısı olağanüstü özellikler gösterirken bazısı ise sıradan özellikler göstererek masalda yer alırlar.
4. Masallarda yer alan mekânlar özel ülkelerdir. Karanlık yerler, yeraltı dünyası, Kaf Dağı, Hint, Çin Maçın, gibi bilinmeyen yerlerde geçmektedir.
5. Masallarda iyilik-kötülük, doğru-yanlış gibi konular anlatılır. Masalların çoğunda, iyiler mükâfatlandırılır, kötüler ise cezalandırılır.
6. Masal metninin konusunu kuvvetlendirmek için halk edebiyatının diğer türleri olan tekerleme, atasözü, deyim, dua, beddua gibi türlerden faydalanılır.

Çalışmamızda yer alan masal metnlerinin içerik ve uzunluk olarak halk hikâyelerine yakın olduğu görülmektedir. İncelenen masalların alındıkları mecmuada ‘yomak, mesel ve fasıl’ olarak geçtiği için çalışmamızda da anlatılar masal olarak değerlendirilmiştir. Bascom nesir anlatı türleri için yapmış olduğu tanımında; mit,

efsane ve masalı nesir anlatı türleri olarak kabul etmiş ve birbirlerine bağlı bir yapıya sahip olduğunu ifade etmiştir. Nesir anlatı teriminin yetersiz olduğu durumlarda da bu üç anlatıyı içine alan ‘hikâye’ teriminin kullanabileceğini belirtmiştir (2006, s. 115). Halk anlatılarını içine alan ‘hikâye’ terimini kullanmanın doğru bir ifade olacağı fikri üzerinde durulmaktadır. Yayılma yoluyla bir toplumdan diğerine geçen mit veya efsane anlatılarına ait kalıplar ve semboller ait olduğu toplumdan alınırken, masala veya bir masalın efsane ya da mite dönüşmesi de söz konusudur. Bu anlatı türleri bir toplumda masal olarak kabul edilirken, diğer bir toplumda efsane ve başka bir toplumda da mit olarak kabul görebilir (Bascom, 2006.119). Tanımlardan yola çıkarak incelememizde konu olan metinler, Kırım Karaylar tarafından ‘masal’ olarak kabul görüldüğü için çalışmamızda da aynı şekilde değerlendirilmiştir

1.7.1.Kırım Karay Masallarına Genel Bakış

Kırım Karay dilinde masal, *mesel* ve *yomak* olarak ifade edilir. Masalların genel yapısında yer alan doğaüstü olaylar ve kişiler Kırım Karay masallarında da söz konusudur. Bu olağanüstülük Karay masallarında bilinmezliği ve belirsizliği ortaya çıkarır. İncelenmiş olduğumuz, Kırım Karay masallarında genel olarak zaman ve mekân unsurlarına yer verilmektedir. Masallarda yer verilen yer isimleri masalın mekânı olarak ifade edilmez. Bunun nedeni masallarda verilen mekân isimlerinin masalın anlatımını etkilememesi veya masalın gidişatını değiştirmemesidir. Karay masallarında da masalların çoğunluğunda olduğu gibi imkânsızlık yoktur. Masal kahramanı yedi/dokuz kat yerin dibine inebilir. Karay masallarında tıpkı diğer masallarda olduğu gibi iyi ile kötünün, güzel ile çirkinin, mücadelesi konu alınmıştır. Masal sonunda iyiler kazanır, kötüler ise hak ettikleri cezayı bulurlar. “Kırım Karay masallarında çile çekilmeden, sabır sınanmadan mutluluğa ulaşamaz. Mutluluk, belli bir emek karşılığı, belli bir mücadele verilerek kazanılır” (Suleymanov, 2012, s. 210).

Masal, mesele, yomak olarak da adlandırılan Kırım Karay halk masalları geleneksel kültürleri, insanların sahip olduğu inanç unsurlarının bir yansımaları olarak anlatılarda yer almaktadır. Örneğin *tembel oğlan (Dönbel Oğlannın Yomağı)* masalında kahramanın ormanda Arap ile karşılaşması ve kahramanı alıp kuyuya inmesi kahramanın babası tarafından şans olarak görülmektedir. Karay masallarında kahramanın evden ayrılışı, yokluğu, masalların ilk ve ana motiflerinden biridir.

2. BÖLÜM

KIRIM KARAY MASALLARININ EPİZOTLARI

Çalışmamızın bu bölümde Kırım Karaylara ait masal metinlerinin epizotlarına göre özetleri verilmiştir. “Çalışma konumuz olan ve toplam 424 sayfadan müteşekkil olan mecmuanın ilk 85 sayfası elimize geçmemiştir. Halk edebiyatı nazım ve nesir türlerinin sırasıyla verildiği mecmua masallarla başlamaktadır” (Şayhan,2011, s. 14). Şayhan tarafından çalışmamıza eklediğimiz masal metinleri 74 sayfa fotokopi olarak verilmiştir. Çalışmamıza konu olan Kırım Karaylara ait mecmuanın içindeki; 6 masal metnini İbrani alfabesinden Türkiye Türkçesine aktarımı yapılmıştır. Çalışmamıza kaynaklık eden diğer eserler ise Radloff’un derlediği ve 1888’de yayımladığı, Karay Türklerinin halk kültürü mecmuasını günümüz Türkçesine aktarımını sağlayan Tülay Çulha’nın hazırladığı Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler; 3 masal, A. Kefeli’nin Kırımdaki Karaylarının Masalları; 1 masal, Erdoğan Altıncaynak’ın Tozlu Zaman Perdesinde Kırım Karayları; 9 masal, Gulayhan Aqtay’ın Eliyahu Ben Yosef Kılıcı’nın Mecmuası; (Kırım Karay ve Türk Edebiyatı Mecmuası) 1 masal. Kırım Karaylara ait 20 masal metinlerinin epizotları;

2.1. SULTAN HESABININ FASLI

1. Veziri ölen padişah vezirin oğlunu baş vezir yapar.
2. Padişah, vezire bir görev verir.
3. Vezir yola çıkar.
4. Vezir padişahın vermiş olduğu suali kıza söyleyip yardım ister.
5. Kız vezirin sualini yerine getirir.
6. Vezir padişahın yanına gider ve padişahın vermiş olduğu görevi tamamlar.
7. Padişaha vezire yardım eden kızı ister.
8. Padişah kıyla (Sultan Hasebi) evlenir.
9. Padişah hemen sefere gider ve kıza mühürlü kese içinde bin altın verir.
10. Kızın, kısarak atının bir küheylan olmasını ister ve bir er evlat doğurmasını ister.

11. Kız, Çin Maçın oğlunun kılığında sefere katılır. Padişah ile satranç oynar. Oyunda kazanır ve padişahın atını ister.
12. İkinci oyunda kız oyunu kaybeder ve padişaha cariyeye olarak kendi gider. Bu sayede de bir er evlada hamile kalır.
13. Padişah yurduna döner.
14. Kızdan istediklerini yerine getirdiğini görür.
15. Padişah çocuğunun olduğuna sevinir ve tahtı oğluna verir.

2.2. AKİBETİ HAYIR ÇOBANNI MASALI

1. Bursa'da bir padişah ve kızı vardır. Padişah kızı ile her konuyu konuşur ve sohbet eder.
2. Padişah kızıyla evlenmek isteyenler için üç isteğinin yerine getirmelerini emreder.
3. Çin Maçın padişahın oğlu, padişahın isteklerini yerine getirmek için yola çıkar.
4. Şehzade padişahın bir fincan aslan sütü isteğini yerine getiremez ve memleketine kaçar.
5. Çoban kıza âşık olur ve onu babasından istemek için annesini gönderir.
6. Padişah çobanın annesine de isteklerini söyler. Çoban yola çıkar.
7. Yolda bir suya düşer ve suda bir yüzük bulur. Yüzüğü diliyle temizlerken emrine kırk dev çıkar. Çoban padişahın üç isteğini devler sayesinde yerine getirir ve kız ile evlenir.
8. Çin Maçın padişahın oğlu haberi alır ve bir cadı karı bulup çobanın sarayına gönderir.
9. Cadı karı çobanı kandırıp yüzüğün sırrını öğrenir ve yüzüğü alır.
10. Cadı karı sarayları yok eder ve Şah Sine'yi Çin Maçın padişahın oğluna teslim eder.
11. Kız şehzade ile evlenmeden önce kırk gün mühlet ister.
12. Bu sürede cadı karıdan yüzüğü alır çobanı babasının zindanından kurtarır. Yüzüğü çobana teslim eder.
13. Şah Sine ile çoban muratlarına ererler.

2.3. BAGDATLI CERRAH HASAN'IN MASALI

1. Kırmırlı delikanlı gurbetliğe heves eder. İstanbul'a gider
2. Orada evlenir.
3. Eşi, kocasına iş bulur.
4. Delikanlı işe başlar.
5. Her gün hocanın evine gider ve hocanın gösterdiği odadaki altınları bir yerden bir yere aktarır.
6. Delikanlı nefesine uyar ve üç altın alır. O anda Arap çıkar ve altınları yerine koymasına gerektiğini söyler. Altınların sahibinin Bağdatlı Cerrah Hasan olduğunu ve ondan izin almasını gerektiğini söyler.
7. Delikanlı Bağdat'a gider.
8. Bağdatlı Cerrah Hasan'ı bulur ondan altınları ister. Bağdatlı Cerrah Hasan delikanlının aklını kaçırdığını düşünür ve onu kırmamak için on iki bin altınlık tezkire yazıp delikanlıya verir.
9. Delikanlı İstanbul'a gider Arap'a tezkireyi verir. On iki bin altını alır.
10. Tüccar olur adını Kırmırlı Cevahirci koyar. İstanbul'da tanınan bir tüccar olur.
11. Bir gün padişahın kızı hastalanır ve Bağdat'tan Cerrah Hasan getirilir.
12. Cerrah Hasan padişahın kızını iyileştirir.
13. Padişah Cerrah Hasan'a hocanın evindeki altınların hepsini verir. Evi gezerken Cerrah Hasan kendi el yazısıyla yazdığı tezkireyi görür ve padişaha başından geçen olayı anlatır.
14. Padişah Kırmırlı tüccarı çağırır. Olayı tüccar da anlatır padişahın çok hoşuna gider ve Kırmırlı tüccara on iki bin altın verir.

2.4. ŞEMSE HANIM'IN MASALI

1. Vaktiyle Halep'te Hacı Mustafa isminde bir tüccar ve Şam'da da Hacı Osman Efendi isminde bir tüccar vardır. İki tüccar birbirlerini görmeden yirmi beş sene alışveriş yaparlar.
2. Hacı Mustafa'nın bir kızı bir oğlu vardır. Bir gün arkadaşı Hacı Osman'ın yanına Şam'a gitmeye karar verir. Kızını evde bırakır. Oğlunu alıp Şam'a gider.
3. Şemse Hanım'a (Hacı Mustafa'nın kızı) imam âşık olur.

4. Cadı karı imama yardımcı olur ve Şemse Hanımın evine gider.
5. Cadı karı Şemse Hanım'ı kandırıp kızı hamama götürür. Kızı, hamamda imama verir.
6. Şemse Hanım hamamda, imamı kandırıp elinden kurtulur.
7. İmam, Hacı Mustafa'ya mektup yazar kızının kötü yolda olduğunu söyler. Hacı Mustafa kızını öldürmek için oğlunu gönderir. Kardeşi, Şemse Hanıma kıyamaz ormana bırakır.
8. Padişahın oğlu ormana ava gider. Orada Şemse Hanımı görür. Âşık olur evlenir. Hanım Sultan yapar.
9. Çocukları olur. Şemse hanım babasını ve kardeşini çok özler. Şehzade Kara Vezir ile Şemse Hanım'ı, babasını bulması için gönderir.
10. Vezir yolda Şemse Hanımla birlikte olmak ister. Kabul etmeyince üç çocuğunu öldürür.
11. Şemse Hanım vezirden kaçar ormana sığınır.
12. Kur vezir çocukları gömer ve şehzadeye durumu anlatır.
13. Şehzade Şemse Hanımı aramaya ormana gider.
14. Şemse Hanım ormanda bir çoban kıyafeti bulur ve giyer.
15. Çoban olarak Hacı Mustafa'nın konaklarında misafiri olur.
16. Şehzade ve vezirde ormanda Şemse Hanımı bulamazlar onlarda Hacı Mustafa'nın konaklarında misafir olurlar.
17. Çoban, imamın ve vezirin yaptıklarını mecliste babasına ve şehzadeye anlatır.
18. Vezir ve imam cezalandırılır.
19. Şehzade ve Şemse Hanım muratlarına ererler.

2.5. KOCA KARINIŇ MASALI

1. Vaktiyle bir kadın hamamdan çıkar ve bir delikanlı onu görüp âşık olur. Delikanlı Koca Karıya durumu anlatır.
2. Koca karı, delikanlıyı kadının kocasına gönderir ondan bir halı alır.
3. Koca karı, halının üç yerini yakar ve kadının evine gider.
4. Halıyı kadının evinde bırakır.
5. Kocası gelir sattığı halıyı görür ve eşinin aldattığını düşünür kadını babasının evine gönderir.

6. Koca Karı, kadının yanına gelir. Kızı kandırır ve kızı delikanlının evine götürür. Kızı orada bırakır kaçar.
7. Delikanlı, kız ile beraber olur ve kız, ağlayarak oradan kaçar baba evine döner.
8. Ertesi gün Koca karı, kızın kocasına gider halının sahibi olduğunu söyler ve halıyı alır gider.
9. Kocası halının sahibinin koca karı olduğunu anlar ve eşine haksızlık yaptığının farkına varır.

2.6. YAHUDİ TEMSİLİ MASALI

1. Zilifli Yahudi'nin Adana da sekiz evladı vardır.
2. Tavuk bayramı yaklaşmıştır ve Zilifli'nin parası yoktur.
3. Pazara gider bir Bulgar'da elli tavuk vardır. Bulgar'ı tavukların parası için hekime götürür. Tavukların parasını hekimin vereceğini, hekime de ilaçların parasını Bulgar'ın vereceğini söyler.
4. Hekim ilaç yapar. Bulgar, hekimden tavukların parasını ister, Hekimde Bulgar'dan ilaçların parasını ister. Kavga ederler.
5. Vezir gelir hekimle Bulgar'ı dinler durumu padişaha anlatır.
6. Padişahın çok hoşuna gider. Zilifliği çağırır. Onu dinler. Zilifliği dünyalık verir. Hekimle Bulgar'ın da parasını öder.

2.7. BAXT İLEN DEVLETİN KAVILI

1. Devlet ile baht insanları kimin mutlu ettiğini öğrenmek için yola çıkarlar.
2. Fakir bir eskici görürler devlet eskiciye yüz altın verir.
3. Eskici yüz altını alır. Kayığa biner, boynundaki altınları suya düşürür ve kaybeder.
4. Eskici altınları kaybettiği için tekrar eskiciliğe devam eder.
5. Devlet, fakirin tekrar eskicilik yaptığını görünce tekrardan yüz altın verir.
6. Eskici altınları alıp evinin rafına saklar. Karağuş altınları oradan alır. Eskici yine altını kaybeder.
7. Eskici tekrardan pazarda eskicilik yapar.
8. Baht ile devlet tekrardan fakirin eskicilik yaptığını görürler.

9. Devlet fakire tekrar yüz altın verir. Eskici sevinerek evine gider. Altınları tuz olan bardağın içine koyar.
10. Fakirin eşi, komşusu tuz isteyince altın olan tuz bardağını komşusuna verir.
11. Fakir tekrardan pazarda eskicilik yapar.
12. Devlet tek başına fakiri mutlu edemeyeceğini anlar ve baht ile birlikte fakir eskiciyi mutlu ederler.

2.8. EKİ KARDAŞNIŃ MASALI

1. Biri zengin biri fakir iki kardeş vardır.
2. Zengin olan kardeşine evinde hizmetçi olmasını ister.
3. Fakir, karısı ile kardeşinin evine yerleşir.
4. Zenginin eşi, fakirin eşine zulmeder ve evden ayrılırlar. Fakir kardeş tekrar kardeşine ırgatlık eder.
5. Zenginin evine, devleti gelir ve para verir.
6. Fakir kardeş, neden devletin kendisine vermediğini söyler.
7. Fakir kardeşe, kendisine ait devletin mağara uyuduğunu söyler.
8. Fakir, mağaraya gider, kendi devletini uyandırır.
9. Devlet fakiri görür para verir. Mal satar zengin olur.
10. Fakir, zengin kardeşinin karşısına çıkar babasından kalan mirası ister kardeşi de mirası vermek zorunda kalır.

2.9. AYDA BİR EVLENENİN MASALI

1. Erzurum'da bir adam bir oğlu vardır.
2. Bir gün adam oğlunu çağırıp vasiyetini söyler.
3. Oğluna, her gün helva yemesini, başına güneş değmemesini, ayda bir evlenmesini söyler ve vefat eder.
4. Oğlan babasının vermiş olduğu vasiyeti yerine getirir. Her gün helva yer, başına güneş değmemesi için bir tahta koyar. Ayda bir de evlenir.
5. Amcası, babasının vasiyetini yanlış anladığını anlatır.
6. Her gün helva ye demesi vakitsiz yemek yeme demesi, başına güneş değmesin demesi, işine vaktinde git gel demesi, ayda bir evlen demesi, ehline ayda bir var vücudun sağlam olur demek istemiş der.

7. Oğlan amcasının sözlerini dinleyerek vasiyeti yerine getirir.

2.10. RİCEL OĞLU BİLEN FUKARA KIZNIŃ MASALI

1. İlim sahibi bir adam bir de oğlu vardır. Oğluna ilim öğretmiş ve evlendirmek ister.
2. Oğlan, kendisiyle evlenecek kızların yıldızlarına bakar.
3. Bir fakir kızın yıldızı açık görür ve o kızla da evlenir.
4. Birkaç yıl sonra oğlan kıza yıldızına baktığını ve kızın zengin olacağını gördüğünü söyler.
5. Kız, oğlana onun gibi devletli birisiyle evlendiği için bahtının açık olduğunu söyler.
6. Zengin oğlan kızın söylediklerini akıllıca bulur ve mutlu bir evlilik yaşarlar.

2.11. USLU KARNIŃ MASALI

1. Bir gün padişah balkonda etrafı izlerken bir kadına âşık olur.
2. Kadının evine gider. Kadın padişaha bir kitap verir okuması için. Padişah kitabı okuduğunda kadının akıllı uslu olduğunu anlar değneğini kadının evinde unuttur gider.
3. Kocası, padişahın değneğini görünce karısının padişahla birlikte olduğunu düşünür ve kadınla konuşmaz. Kadın, baba evine gider.
4. Kadının, babası ve kardeşleri padişaha çıkar durumu anlatır.
5. Padişah adamı çağırır durumu söyler.
6. Adam karısının suçsuz olduğunu anlar. Karısı ile mutlu bir evliliği olur bir de evlatları dünyaya gelir.

2.12. XAŞARA ADAMNIŃ MASALI

1. Bir memlekette yaramaz bir adam vardır. Halk ondan çok çekinirdi.
2. Yaramaz adam hastalanıp cemaati yanına çağırır. Helallik ister. Vasiyetini söyler.
3. Öldükten sonra üç gün boyunca taş köprüde asılmayı ister sonra gömmelerini söyler. Cemaat korkusundan kabul eder.

4. Yaramaz adam ölmeden önce bu durumu oğluna anlatır. Zabitlere anlatmasını söyler.
5. Yaramaz adam ölür cemaat onu taş köprüye asar. Oğlu zabitlere durumu anlatır.
6. Zabitler cemaati yaramaz adamın cenazesini köprüye astıkları için cezalandırır.

2.13.DÖNBEL OĞLANIÑ YOMAĞI

1. Fakir adam ve tembel oğlu vardır.
2. Oğlan bir gün annesinden padişahın kızını istemesini söyler.
3. Padişah kızını vermek için bilinmeyen üç marifet yapmasını söyler.
4. Fakir adam ile oğlu iş bulmak için yola çıkarlar.
5. Yolda baba yorulur bir taşa dayanır. Taştan bir Arap çıkar.
6. Oğlunu Arap'a verir.
7. Arap oğlana taş verir saymaya başlar.
8. Arap Hint padişahın kızını da kaçırmış ve kuyuya hapsetmiştir.
9. Hint padişahın kızı, kuyuda oğlana yol gösterir.
10. Oğlan, Arap'ın elinden koyun olup kaçar.
11. Oğlan kuş olur Arap'tan kaçar. Padişahın kızının penceresine konar. Karanfil olur. Kız karanfili koklar koynuna koyar.
12. Arap oğlanı yakalamak için sarayda hizmetçi olur. Padişahın karanfili ister. Kız Arap'a karanfili verirken oğlan yaprak olur Arap tırtıl olur. Sonra oğlan darı olur Arap horoz olur. Sonra oğlan adam olur ve padişahın kızını ister. Oğlan, görünmemiş marifeti yerine getirir.
13. Padişah kızı verir.
14. Oğlan Hint padişahın kızını da Arap'ın elinden kurtarır.

2.14.KARA BULUT KARAMAN PADIŞAHININ KIZININ YOMAĞI

1. Padişah, üç evladı ile yaşar.
2. Padişah hastalanır ve vasiyetini söyler. Büyük oğlunun padişah olmasını ve gün doğan tarafta ava çıkmamasını söyler.
3. Padişah ölür oğlu padişah olur iki sene geçer ava gider. Babasının vasiyetine uymaz. Padişah ölür.

4. İkinci oğlu padişah olur o da aynı şekilde babasının vasiyetine uymaz bahçeye girer kara bulut gelir patlar ve ölür
5. Üçüncü oğlu padişah olur. Arap ile oğlan ava gider. Ama gün doğan tarafa gider Arap bunun sırrını merak eder. Bahçeye giderler padişahla birlikte saklanırlar. Kara bulut gelir, kırk adamını öldürür.
6. Arap ve padişah bunu merak edip yola çıkarlar yolda gördüklerine dağın tepesindeki kara bulutu sorarlar.
7. Çobanı görürler ona sorarlar. Dağın tepesindeki sarayı söyler.
8. Saraya giderler. Padişah, uzun saçlı bir kızı uyurken görür.
9. Kız uyanır oğlanı görür. Oğlana kayayı kaldırmasını ister oğlan kaldırır onun gücüne inanır ve sarayın anahtarlarını verip kırk günlük uykuya dalar.
10. Oğlan bütün odaları gezer sonra kızın yanına gelir ve saçında dolabın anahtarını bulur. Dolabı açar. Kızın tılsımı uçar suya düşer balık yutar. O balığı da bir avcı yakalar evine götürür. Avcının kızı bu tılsımı fark eder.
11. Cadı karıya sorarlar. Cadı karı kahraman padişahın kızının tılsımı olduğunu söyler. Cadı karıdan o kızı isterler.
12. Cadı karı saraya gider. Kızı kaçıtır. Oğlanı da yaralar kaçar.
13. Oğlan iyileşir. Yola çıkar birçok engelle karşılaşır. Kızı cadı karının elinden kurtarır.

2.15.YEXONİYA

1. Memlekette fakir bir adam eşi ile yaşar. Bir erkek evlatları olur.
2. Adını Yexoniya koyar.
3. Yexoniya'nın annesi babası vefat eder. Yedi yaşında yalnız kalır.
4. Mektepteki hocaya durumu anlatır. Hoca çocuğa bakar. Yexoniya çok çalışkandır. Arkadaşı Yexiyel onu evine götürür.
5. Yexiyelin ailesi kabul eder onlarda kalır.
6. Çok çalışkan olmasından dolayı zengin çocukları kıskanır. Kaldığı evin kuşunu kaçıtır ve Yexoniya'nın üzerine atarlar ve evden kovulur. (Çorbacısının evi)
7. Yexoniya başkasının yanına sığınır.
8. Evin kızı çorbacının kızlarına Yexoniya'nın adını söyler. Kızlar şüphelenir bu durumu babalarına anlatırlar.

9. Yexoniya bu evden de gider ve başka bir çorbacının hizmetkârı olur. Oradaki diğer hizmetkârlar tarafından kıskanılır. İftira atılır.
10. Yexoniya zindana atılır.
11. Yexoniya haksızlık yapıldığı anlaşılır ve zindandan kurtulur.
12. Eski çorbacıda çalışmaya devam eder. Onun kızı Milke vardır. Babası, kızını Yexoniya vermek ister.
13. Yexoniya, Lea'yı sevmiştir ve annesinden ister ve onunla evlenir.
14. Düğünden sonra evlerine gitmek için gemi bulurlar. Gemi suya batar kızı ve annesini Reis kurtarır. Yexoniya ulaşamazlar ve kız bu duruma çok üzülür.
15. Reis kıza âşık olur ama Yexoniya ulaşmadan kimseyle evlenmeyeceğini söyler.
16. Yexoniya sudan kurtulmuştur. On iki yıl geçmiştir eşini ve kayınvalidesini bulamaz. Denize gider her gelen gemidekilere sorar.
17. Kaptan onları gördüğünü söyler ve Yexoniya'yı götürür. Kayınvalidesi ve Lea Yexoniya'yı tanımazlar.
18. Yexoniya Lea'nın sadık olduğunu öğretmen için onun dikkatini çekmek ister. Ama Lea hiçbir şekilde karşılık vermez. Yexoniya bu duruma çok sevinir.
19. Kırk gün kırk gece kavuşmalarını kutlarlar. Yexoniya devlet kurar, oğulları ve kızları olur. Onları evlendirir. Onlara zenginlikler verir. Yetmiş sekiz yaşında vefat eder. Lea da eşinin acısına dayanamaz o da vefat eder.

2.16.KRAL SELEMON'UN SEMBOLÜ

1. Yüce Rabbi, Kral Selemon'dan kutsal mabedi inşa etmesini ama ne çekiç sesi ne de keski sesi işitilmemesini emretti.
2. Kral Selemon Tanrı'ya dua etti. Gökten bir ses bunun sırrının cinler kraliçesi Gashmedi'de olduğunu söyledi.
3. Vezir, kraliçe Gashmedi'yi bulmak için yola çıkar
4. Vezir, Gashmedi'nin kaldığı kuyuyu bulur ve içini şarapla doldurur. Gashmedi şarabı içer ve vezire yakalanır.
5. Vezir, Gashmedi'yi kral Selemona götürürken yolda sarhoş adama yolunu gösterir. Vezir yolunu kaybeder ona yol gösterir. Kral Selemon'un yanına gelir.
6. Semir solucanın denizanasının elinde olduğunu ve çöl horozuna emanet ettiğini söyler.

7. Vezir yola çıkar semir solucanı bulur ve kral Selemon'a verir.
8. Semir solucan sayesinde kutsal mabedi inşa eder.

2.17.RABBAN MESELİ

1.Olay

1. Ülkenin birinde bir karabaş yaşarmış. Padişah'tan izin alıp halkla bahse girer.
2. İsrail halkı bahsi kaybederse helak edeceğini ifade eder.
3. Derviş kılığında bir İsrailli halka yardım eder. Keşişin sorularını yanıtlar.
4. Halkı bu yaşadıkları korkudan kurtarır.

2.Olay

1. Derviş oradan başka bir şehre gider.
2. Gittiği şehirde halkı zulmeden bir padişah vardır.
3. Her yıl bir genci kurban etmektedir.
4. Adam, kurban edilecek gencin yerine hapse girer.
5. Padişah, vezirler ve şehzadeler adamın gücünden korkarlar.
6. Derviş, halka zulmetmemeleri için bir makbuz ister ve halkı bu zulümden kurtarır.

3.Olay

1. Derviş başka bir ülkeye gider. Orada İsrail kilisesine girer.
2. Halk padişahın kurallarını söylerler. Eğer burada ölürse padişahın cenazelere zulüm yaptığını ifade ederler.
3. Adam yine de kalır gece ölmüş numarası yapar ve padişaha bir daha ölümlere zulmetmemesi için ders verir.

2.18.ÜÇ QIZ

1. Padişah veziri ile gece şehri gezerken ışık yanan bir evin penceresine bakar. Üç kız kardeş konuşurlarken onları dinler.
2. Padişah, sırma saçlı bir kız bir oğlan doğuracak olan küçük kardeşi kendine eş alır.

3. Kardeşleri bu durumu kıskanır ve kardeşleri doğum yaptıklarında çocukların yerine köpek yavrusu koyarlar. Padişahın çocuklarını da bir sandığa koyup denize bırakırlar.
4. Bir padişahın memleketi giden sandığı padişahın üç kızı bulur ve sekiz sene çocuklara bakarlar.
5. Çocuklar kendi anne ve babalarını bulmak için yola çıkarlar. Babalarının olduğu memlekete varırlar. Padişahın sarayından daha güzel saray yaparlar.
6. Ava çıkarlar padişahın köpeği tavşanı avlarken oğlu tavşanı tutar ve eve götürür. Padişah bu durumu eşine anlatır.
7. Eşi bir cadı karı tutarak oğlanı öldürmesini ister.
8. Cadı karı oğlana oyun oynar ama oğlan bu oyunu da yener tekrar ava çıkar.
9. Avda padişahın köpeği tekrar tavşanı yakalamak üzereyken oğlan tavşanı tutar ve padişah oğlu olduğunu anlar.
10. Padişah oğlanın annesini çukurdan çıkarır ve ablalarını öldürür.

2.19.GAYET BİLİCİLERNİN MESELESİ

1. Padişah ve üç oğlu vardır. Padişah rahatsızlanır ve malları oğulları arasında pay eder.
2. Üçkardeş değerli taşı kaybederler.
3. Taşı bulmak için kadiya giderler. Yolda bir adam görürler ve kaybettiği devesini sorar kardeşler de deveyi görmüş gibi tarif ederler. Adam bunlardan şikâyetçi olmak için o da kadiya gider.
4. Yolda giderken yaşlı adam görürler. Yaşlı adam koyunlarını kaybetmiştir ve kardeşlere sorar. Üç kardeşle aynı şekilde görmüş gibi cevap verirler yaşlı adamda bunlardan şikâyetçi olmak için kadiya gider.
5. Kadının gösterdiği sandığa otururlar ve kardeşler sandığın içinde ne olduğunu bilirler. Kadı bunların akıllı olduğunu anlar ve evine gider kızı babasına yardım eder.
6. Kadı üç kardeşin yanında gelen devenin ve koyun sahiplerine neden geldiklerini sorar ve kardeşler durumu açıklarlar.

7. Kadı üç kardeşin neden geldiğini sorar. Kardeşler değerli bir taşın kayıp olduğunu söylerler. Kadı da taşın küçük kardeşte olduğunu söyler. Küçük kardeş bunun bilgisini kızının verdiğini söyler ve kadının kızıyla evlenir.

2.20.PAŞALI İLEN YAHUDİNİN MESELİ

1. İstanbul’da yaşayan Paşalı Yahudilerin tuzsuz bayramını öğrenmek için onların kahvesine gider.
2. Paşalı yanına bir kutunun içine altın renginde yüzük ve bir tane de Fransızca yazılmış tezkere alarak gider.
3. Kahvede Çıfit ile sohbet eder ve Ermeni kilisesinin önünde bulduğu kutuyu Çıfit’a vererek onu okumasını söyler.
4. Tuzsuz bayramında Çıfit’ı yenmek için kutuyu Çıfit’a satar.
5. Çıfit onun çok değerli bir şey olduğunu düşünür ve kurnazlık yaptığına inanarak kuyumcuya gösterir.
6. Kutunun ve içindeki yüzüğün değersiz olduğunu anlar.
7. Paşalı, tuzsuz bayramda Çıfit’ın insanlara yaptığı kurnazlığın dersini verir.

Çalışmamızda, Kırım Karaylara ait 20 masal metinlerinde elde edilen epizotlar, Anadolu sahasındaki masal metinlerinde de benzer unsurlar taşıdığı görülmektedir. Kırım Karayların masal metinlerinde baba, kızıyla evlenmek isteyen kişilere üç şart ortaya koyması, kahramanlara verilen üç şart veya bir babanın üç çocuğunun olması ve onlara verilen görevlerin yerine getirilmesi epizotu Anadolu sahasında “*Elma Ağacı*” (Günay, 1975, s. 504), “*Boyu Bir Karış Sakalı Beş Karış, Arap Atı, Açıl Sofram Açıl, Sarı Dev ve Ahmet Şah*” (Ege, 2015, s. 49-84), adlı masal metinlerinde geçmektedir. Benzer epizotlar kahramanların evden ayrılışlarında görülmektedir. Kırım Karayların masallarında kahramanların yolculuğa çıkmaları; sevdiği kıza kavuşmak, verilen görevi yerine getirmek, iftira sonucu evden ayrılmak, kayıp olan eşyayı bulma, yasağı çiğneme şeklinde başlayan epizotlar sonuç bölümünde yolculuklarını tamamlayarak döndükleri gözlemlenmektedir. Anadolu sahasında benzer epizotlar; “*Helvacı Güzel*” (Şimşek, 2001, s. 231), “*Müezzin*” (Günay, 1975, s. 296), “*Nartanesi-1, Hain Vezir, Nardanesi*” (Seyidoğlu, 1973, s. 250-380), “*Gülmez Padişahı, Congalaz Karısı*” (Alptekin, 2002, s. 268-450), “*Sarı Dev ve Ahmet Şah, Açıl Sofram Açıl, Hacı Sayyat’ın Kızı, Keloğlan, Zanaatın Önemi*” (Ege, 2015, s. 49-84) adlı masallarda görülmektedir. Kırım

Karayların masallarında küçük kardeşin kahraman olup büyük kardeşlerini kurtarması veya küçük çocuğun daha akıllı ve zeki olması masallarda geçen epizotlardandır. Anadolu sahasında “*Çini Maçın Padişahı*” (Günay, 1975, s. 548), “*Şemşirak Taşları*” (Sakaoğlu, 2002:405), “*Gülmez Padişahı*” (Alptekin, 2002, s. 266) masallarında bu bakımdan benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Kırım Karayların masallarında karşımıza çıkan kılık değiştirerek hedefine ulaşma epizotu Anadolu sahasında “*Kız Padişahı*” (Günay, 1975: 319), “*Ağlayan Nar ile Gülen Ayva*” (Sakaoğlu, 2002:311), “*İki Kardeş*” (Günay, 1975:295) ve “*Asker Karısına İftira*” (Sakaoğlu, 2002: 465) masallarda tespit edilmiştir.

3. BÖLÜM

KIRIM KARAY MASALLARINDA ARKETİPSEL SEMBOLİZM BAĞLAMINDA İNCELEME

3.1. YOLCULUK/AŞAMA ARKETİPİ

3.1.1. Değişen/Dönüşen Kahramanların Maceraya Yönelimi

Kahraman esaslı benzerliklerin temelde aynı noktadan çeşitlendiği fikri halkbiliminde karşımıza sıkça çıkan görüşlerdendir. Özellikle gelişme kuramında birbirine uzak toplumların halk yaratımı verimlerinde bulunan benzerliklerin nedeni sorgulanmış, insan ruhunun benzer olduğu ve bu durumda benzer ürünler ortaya çıkarma potansiyelinin de yadırganamayacağı değerlendirilmiştir. Birçok kuram evrensel motif ve simgeler üzerinde çalışma yapmış çekirdekte olan hikâyenin çeşitli yollarla yayıldığı ve varyantlaştığı tezini örneklerle savunmuştur. Campbell (2010), dünya kültürlerinin hikâyelerini ve mitlerini evrensel bir hikâyenin yansıması olarak belirtmektedir. Farklı kültürlerin anlatılarında aynı imgesel karakterlerin olduğunu ifade etmektedir. “Kahramanın mitik macerasını oluşturan, standart yolu geçiş ayinlerinde sunulan formülün büyütülmüş halidir: ayrılma-erginlenme-dönüş: buna monomitin çekirdek birimi denebilir” (Campbell,2010, s. 50). Campbell, “monomit” kavramını “kahramanın yolculuğu” olarak incelemekte ve kahramanın evrimi ve değişimi için anlatılardaki aşamaları ifade etmektedir. Leeming (2020), monomit kavramı kahramanın tam bilince ulaşmasındaki zorlu yolculuğunun fiziksel ve psişik yaşam içindeki oluşumunun tezahürüdür. Kahraman, bilinmeyen yerlere maceraya atılır. Bu yolculuğun başlangıç noktası, sıradan dünya ile sıra dışı dünya arasında bir karşıtlık hissi uyandırır ve kahraman, erginlenmesi/olgunlaşması gereken yerlerden geçer; bu erginlenme, kahramanın başlangıç yolculuğuna başlayarak ruhsal doğumunu gerçekleştirir.

Kendilik değerlerinin bilincinin farkına varan kahraman fiziksel olarak aşamasını tamamlamak ve ruhsal yaşamının bilincinde olabilmek için bireysel yaşamını kolektif yaşama dönüştürerek toplum adına yolcuğa çıkmaktadır. Değişimini/dönüşümünü tamamlamak için kahraman yeraltı ve yeryüzündeki kötülüklerle mücadele ederek

kendilik değerlerinin, farkındalık düzeylerine ulaşmasını sağlayacak yolculuğa davet edilir. Maceraya Çağrı aşaması; Kahramanın, benliğinin farkına varabilmesi veya benliğinin uyanması neticesinde asıl olan hedefe ulaşabilmesi, deneyimleme evresi olarak ifade edilmektedir. (Özkara, 2016, s. 117). Kahramanın maceraya yönelimi değişimin/dönüşümün habercisi konumundadır. Lord Raglan'ın *Geleneksel Kahraman Kalıbı* (Raglan 1998) çözümlenmesinde ve Otto Rank'ın, *Kahramanın Doğuş Miti* (Rank 2016) belirli bir duraksama döneminden sonra maceraya çağırılış ve macera sonrasında kahramanın kendini keşfetmesi ve yükselişi yer almaktadır.

Kahramanların yola çıkış aşamaları farklı kültürlerde görülen ortak özellikleri simgelemektedir. Kahramanların yolculuğa çıkmalarını sağlayacak enerji Joseph Campbell'in kullandığı terimle Maceraya Çağrı'dır (Vogler, 2012, s. 159). "Kahramanların, mitolojik yolculuğunun ilk aşaması maceraya çağrı olarak ifade edilen ortama kahramanı çağıran ve onu bilinmeyen yere çekmiş olan kaderi belirlemektedir" (Campbell, 2010, s. 83). Bilinmeyenle bir tanışıklığı olan kahraman bilinçaltını hedef alan bir haberci ile bilincin sahip olmadığı bir şekilde maceraya çağırılır. İçsel bir güç ya da dışsal bir uyaran ile kahramana çağrı iletilir. Macera çağrısını kabul eden kahraman, maceraya devam edebilmek için doğüstü yardımcılarla karşılaşır.

Sultan Hesabi'nin Fash

Masal kahramanı Sultan Hesabi'yi maceraya çağıran olay padişahın, vezirine görev verip göndermesi ile başlar. Yolda vezir Sultan Hesabi'nin babasını görür ve onunla kahramana ulaşır. Vezir, padişah ile kahraman arasında bir köprü vazifesi görmesi ve kahramanın maceraya atılabilmesini sağlayan haberci konumundadır.

Bir gün padişah düşünür. Ve fikrinde der ki hani ya şu benim lalamı çağırayım. Ve tecrübe eyleyim. Acıba dedikleri kadar evvela akıl firaset sahibi mi? Ve benim emrimi icra edebilecek mi? Ve başım bir dara geldikde benim yirime iş becerebilir mi? Gerek padişahlık gerek celalet hususundan gerek cenk hususundan işgüzarlığı nicedir deyi bir gün sohbetten iken apansız padişahın bu fikri hatrına gelir vezire der ki: lalam al şu bir altını. Buna senden bir keçi eki şiş kebab ve bir de sagdı isterim. Alet yanında hem altını da geri isterim der ve bu harekete sana on yedi gün vadi mühlet vermişim der. Padişah kendisi çıkar gider altını veziriñ eline bırakarak.

Haberci, kahramanın hayatında birdenbire yer alması ile kahramanın yeni bir aşamaya geçmesini sağlar. Birçok kahraman kalıbında yer alan bu unsur masalın bu kısmında karşımıza çıkmaktadır. W. Propp'a göre masallarda 31 sabit unsur vardır. 9. maddede "kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır. Bir dilek ya da emirle kahramana başvurulur. Kahraman gönderilir ya da gider" (Çobanoğlu, 2015, s. 236-357). Mevcut

hikâyede de kahramanın yolculuğunu anlatan bu sabit maddenin işlediği görülmektedir. Vezir, kahramana ulaşabilmek için yola çıkar ve ona ulaşır. Padişahın vezirine vermiş olduğu görevi kahraman tamamlar ve padişahın ilgisini çeker.

“Hoşta efendim bütün ahvali olduğu gibi huzuruña nakil itmişim ve müşkile çare bulan ustam bu kızdır diyince ol dem kızın aklına padişahın ziyade keyfi gelip vezire derdi ki isterim şu kızı görmeye mutlak onu bana alıp gelesin diyince emir efendimiziñ deyip vezir gitti ve o kızı padişahın huzuruña getirdi. Padişah dahi kızı görmesilen onıñ dürlü sohbetler ile imtihan eyleyince kızın aklını usunu fırsatini kılıgın ve dilberlign ziyade begenmesiyle kızdan gayit hoşnut kalarak gönlünde mihabbet bağladı. Ve kıza âşık olup gendiñi Hanım Sultan eyledi.”

Sultan Hesabı'nın vezire yardım etmesinde dolayı padişahın dikkatini çeker. Daha sonra padişah Sultan hesabı ile evlenmek ister kahramanın kabul etmesiyle maceraya çağrıya olumlu yanıt vermektedir.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masal kahramanı çoban padişahın kızına âşık olur ve onu almak için padişahın üç şartını yerine getirmek üzere yola çıkar.

“Bursa da bir çoban var emiş. Seher etrafında koyıgütip gezer emiş. Bu çoban haber almış ki padişahın kızının hakkıñda üç kavulün her kim ki icra idebilirse kızı ona virecek deyî. Evle de nice ki kızın namıñdan çoban vukuf iken kıza sevda olmuş ve derdiñden divani olarak bütün muradı arzımanı bu kıza kalmış. Ve dayım Allahtan dilegi bu idi ki ya Allah gel sen bana yardım ol bana güç kuvvet versin ki ben varıp padişah'a arslan süti getirmeye kadil olayım padişahın kızın almaya müstehak olayım deyî”

Kahramanın kolektif bilinç düzeyine ulaşabilmesi ve kendilik değerinin farkına varabilmesi için maceraya olumlu yanıt vermesi gerekir. Burada çobanın kıza âşık olması yani anima etkisini göstermesi ile yola çıkış serüvenine ilk adımı atmış olur.

Bağdath Cerrah Hasanın Masalı

Bu masalda da yine mekân değiştirme unsurunun kahramanın maceraya atılma evresinde önemli bir rol oynadığı görmektediriz. Masal kahramanı, gurbete gider ve orda bir kızla evlenmesi sonucunda maceraya başlar.

“Zaman ile kırım adasında delikanlının biri gurbetliye heves etmesiyle kısmet arayarak gendiñi kalkar İstanbula gelir orada ise çok vakit eylenip çalışma ve sadikanelik ile gendiñi bir miktar para peydah itmiş o hasırlarda bu Kırımlı delikanlının dostu eşi ona heveslik virirler deyince gel bilader seni burada evlendirelim”

Kahramanın kendi memleketinden ayrılıp, kendisini erginleştirecek ve kahramanın eksik yönünü tamamlayacak ve dönüşümünü gerçekleştirecek yola çıkar. Kahramanın memleketini değiştirip fiziksel anlamda değil, ruhsal anlamda bilinmeyene

doğru yolculuk yapması söz konusudur. Kahramanın değişiminin/dönüşümün habercisi olarak da ruhsal bir doğum gerçekleştirmiş olur.

Şemse Hanım'ın Masalı

Masal kahramanı Şemse Hanım tüccar kızıdır. Babası Hacı Mustafa, arkadaşı Hacı Osman'ın yanına oğlu ile beraber Şam'a gider. Kızının yanına bir arkadaş bulur. İmam, Şemse hanıma âşık olur ve cadı karı ile kızı kandırmaya çalışırlar. İmamın çirkin teklifini kabul etmeyen Şemse Hanım cadı karının sözüyle hamama gitmesiyle değişim/dönüşüm sürecinin başlangıcı olan maceraya ve çağrıya olumlu yanıt verir.

“Seni geliñ hamamıña götüreyim geliñ seyran idersin hem başıñ gözüñ açılır. Bevla padişah kızınıñ geliñ hamamı her vakit buluñur şey digildir. Ve her kızını eline degmez çünkü bevla bir sıralı geldi ben seni götürebilir haydi kızım sen giyin kuşanıp tidarikte ol”.

Hamama gitmesi ile kahraman dışsal farkındalık sonucu maceraya atılır. Kahramanın, hamamdan zarar görmeden çıkması söz konusudur. Hamam, kahramanın değişim/dönüşüm, geçirdiği mekândır. Hamam aynı zamanda balinanın karnı olarak da simgelenir. Şemse Hanımın farkındalık düzeyine ulaşmasını sağlayacak mekânlardan biridir. Kahramanın olgunlaşma sürecinin başladığı veya olgunlaşma sürecini geçirdiği mekândır. Şemse Hanımın hamamda her şeyin farkına varması ile imama kanmaz ve imam bu duruma sinirlenir. Kıza iftira atar. Hacı Mustafa'ya mektupta bu durumu söyler. Bu durumdan rahatsız olan Hacı Mustafa, kız kardeşini öldürmesi gerektiğini söyleyerek bu eylem için oğlunu görevlendirir.

“Hacı Mustafa bu mektubu alınca oğluna derki bu saati halebe gitmelisin hem oraya vardığın ile hiç soru su'al yahut hiç deştif itmemece mutlaka kız kardeşini helak ideceksin hem eglenmeyerek kızını kanlı gömlegin ispat için bana getiresin.”

Şemse Hanımın uğradığı bu iftira sonucu erkek kardeşi tarafından evinden kendilik değerinin/benliğinin ilk mekânından koparılması ile bilinçdışına yolculuğun başlangıcı olarak ifade edilir. Şemse hanım masumdur ve iftiraya uğramıştır. Kahramanın evinden zorla ayrılması ve iftiraya uğramasının sonucu olarak kendilik değerinin farkına varabilmesini sağlayacak ortamın oluşması söz konusudur.

Koca Karının Masalı

Kahramanı, maceraya çağıran olay hamama gitmesi ve hamamdan çıkarken bir genç tarafından fark edilmesi ile başlar.

“Vakit ile Karımın biri hamamdan çıkıp gelir iken bunu bir yigid gayit ilen dilber hüsnî melek olduğundan yigid şaban olur. Kariya başlar sevda ateşi içeriye örüp gün günden düşünmeye. Bir gün der ki ateş ilen helak olacağım fitil içeriye işliyor.”

Masal kahramanı kadın zorlu sınavların başlangıcı olan maceraya, çağrıya atılır. Bu çağrı kahramanın isteği doğrultusunda gerçekleşmiş bir yolculuk değildir. Kahraman farkında olmadan bu olayın içine girmiştir. Hamam imgesinin kullanılması yeniden doğuşun, hayatın başlangıcı ve masalda fark edilmenin başlangıç mekânı olarak görülmektedir. Gündelik yaşamda hamam kişinin bedensel olarak temizlendiği ve arındığı bir mekandır. Masallarda da sıkça kahramanın hamama girip çıktıktan sonra yeni bir maceraya atıldığı, yaşamının yeniden şekillendiği görülmektedir. Anadolu sahasında Helvacı Güzel, Müezzîn, Hacı Sayyat’ın Kızı adlı masallarda kahramanların hamam sembolü ile yeni bir yolculuğa adım attıkları görülmektedir. Tensel temizlik ve yenilenmenin simgesel olarak mental arınmaya ve yenilenmeye doğru dönüştüğü söylenebilir. Bu durumda hamam kültürel bellekte yer alan günlük yaşamdaki işlevselliğini kahramanın geçiş evresinde yenilenme ve yeniden başlama olarak dönüştürmüştür.

Yahudi Temsili

Masal kahramanı Zilifli Yahudi’nin sekiz çocuğu vardır. Tavuk bayramı yaklaştığı için çocuklarına tavuk alacak parası yoktur.

“Bir vakit zilifli Yahudi’niñ Adana kollardan sekiz evladı var idi. Tavuk bayramı yaklaşmış bir parası yok. Zavallı görsün ruba lazım yiyecek lazım kazandığı bogazından artmıyor. Bütün gün çalışa nice yoku yok düşünmeden. Bir gün sabahleyin kalkar gider pazar yirine bakar”.

Onu bu fakir halinin dönüşümünü gerçekleştirecek mekâna çağrılmaktadır. Olumlu bir amaç uğruna yola çıkan kahramanın, insanları kandırarak kendi gölge arketipine yenilen benliğin yansıması konumundadır. Masallarda genellikle olumlu bir amaç için mekâna çağrılan kahramanın olumlu davranışlar gerçekleştirdiği görülse de bu hikâyede kahraman olumsuz bir tavır sergilemekte ve alışlagelmiş beklentiyi karşılamamaktadır. Bu durumda mekânın maceraya dönüşümü açısından önemlidir.

Eki Kardaşnıñ Masalı

Halk anlatılarında baba-oğul ya da kardeş-kardeş arasında yaşanan kimlik mücadeleleri karşımıza sıkça çıkmaktadır. Kardeşlerden birinin diğerini yok sayma, hor görme çabası aslında bir erk ve iktidar mücadelesidir. İncelenen masalda kahramanı

hizmetçi olarak davet eden kardeş aslında ona yeni bir macera kapısı aralamakta ve güç savaşına davet etmektedir. Masalda biri fakir diğeri zengin iki kardeş varmış. Masalda zengin olan kardeşin, fakir kardeşine evinde hizmetçi olarak çağırması ve fakir kardeşin gitmeyi kabul etmesiyle başlar.

“Zemanilen bir vakıt eki kardaş bar emiş- biri zengin, biri zügürt emiş. Künlerden bir kün zengin kardaşı zügürt kardaşına der ki:

“Karıñnı alıp, kel bizim evge. Men sizlere pitelerim, rubañızı da yaparım, sizler da evimde xızmetim etersiz” der” (Altınkaynak, 2006, s. 149).

Kahramanın değişimine yardımcı olacak çağrı kardeşinden gelmektedir. Farkındalık düzeyine ulaşabilmesi için çevresindekiler tarafından uyarılmasına ihtiyaç duyan masal kahramanı bilinçsel düzeye ulaşmak için çağrıya olumlu yanıt vermesi ile maceraya atılmaktadır. Bu tür macera kalıplarında küçük düşürülmeye çalışılan kahramanın aksi bir şekilde güçlenerek mücadeleyi kazandığı görülmektedir. Kardeş tarafından yapılan çağrı bu anlamda kahramanın yeniden doğmasını sağlar ve anlatının gidişatını değiştirecek anahtar hareket olma özelliği taşımaktadır.

Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızınıñ Masalı

Masal kahramanları yolculuğa çıkmayı kendi isteğiyle veya zorunlu tutularak kabul eder.

“Bir vakıt bir ricel oğlunı ilim öğretmeye bermiş. Öğrenmiş, kâmil bolmuş xer hususta kök-yılduz xokumına, xer tñrlüsünü dünya adetince ne kerek ese ve ne lâzim ese kullanma öğrenmiş. Nixayet babası ricel oğlun evlendirmek murad etmiş. Oğlan añlamış ki babası evlendirecek” (Altınkaynak, 2006, s. 151).

Ricel oğlu bilen Fukare kızın masalında kahraman, annesi ve babasının isteği ile ilim öğrenir ve evlendirilmek istenir. Kahramanın evlenmeyi kabul etmesi ile maceraya olumlu yanıt verir. Kahramanın farkındalık düzeyine ulaşabilmesi için kendine uygun bir kızla evlenmesi gerekir. Kahraman kendine uygun kızı bulmak için yıldızına bakar. Böylelikle yolculuk aşamasına olumlu yanıt vererek yola çıkar. Masalın bu kısmında yıldızına bakan kahramanın mitolojik unsurlar aracılığıyla macerasına yön verdiği görülmektedir.

Ayda Bir Evleneniñ Masalı

Masal kahramanı Erzurumlu zengin bir adamın oğludur. Erzurumlu ölmeden önce oğluna vasiyet bırakır. Kahramanın yola çıkış aşaması babasının vasiyetini yerine getirmesiyle başlar.

“Bir vakıt Erzurumda bir bek bar edi ricel payasında ve anıñ bir evladı bar edi. Evladına derki:

“Menim vefatımdan soñra saña vesiyetim bolsun: birinci xer kün xalva yesin, ikinci başıña küneş degdirme, üçüncü ayda keret evlenesin!” der yıkılır, öler babası” (Altınkaynak, 2006, s. 151).

Kahramanın, babasının ölmesinden sonra ayrılma aşamasında kendi mitik evresinin farkındalık boyutuna ulaşması için maceraya olumlu yanıt verir. Çağrı, kahramana dıştan gelişen olaylarla oluşur. Kahraman kendi tinsel doğumunu gerçekleştirmek için çağrıya olumlu yanıt verir ve babasının vermiş olduğu vasiyeti yerine getirmeyi kendine görev olarak görür. Bu durumda kahramanın amacı kendini gerçekleştirmek ve farkındalığa ulaşmaktır.

Baxt İlen Devletin Kavılı

Masal kahramanları baht ile devletidir. İnsanlara karşı kimin daha faydalı olduğunu öğrenmek için birbirleriyle sözleşmeleri maceraya başlamalarına sebep olur.

“Zemanilen bir vakıtta baxtilen devlet birbirine raskelirler. Devlet demişki baxtğa:

“Men senden ziyada, men muras etsem adama çok mal beririm” der.

Baxt da demişki:

“Men senden ziyadayım. Kerçek, sen mal berirsın, amma men yardım etmesem, o berdigin mal hayır etmez kayıp bolır” der kavil eterler ekişi” (Altınkaynak, 2006, s. 148).

Masal kahramanlarının sembolik özelliklere sahiptir. Devlet ile baht toplumsal değerlerimizdendir. Psişenin güçlü değerleri benliğin bünyesinde sembolleşerek metne yansır. Kültürel birikimin sonucu olarak anlatılarımıza girerek sembolleşen değerlerimizdir. Aynı zamanda mülkün tek başına yeterli olmadığı baht yani “kader” motifinin işlendiği görülmektedir. İslamiyet ile dini bir imgeye dönüşen baht kavramı İslamiyet öncesi yer alan bellekte daha çok mitolojik bir yere sahiptir. Her iki durumda da kahramanın ilerleyişini etkileyen bu faktörün geçiş dönemlerinde önemli bir yere sahip olduğu kültürel bellekte yer alan bir gerçektir. Kahramanın hedefine ulaşması gücünün yanında yazgısı yani dışardan bir unsurun da rızası ile gerçekleşmektedir.

Uslu Karnıñ Masalı

Masal kahramanı padişahın âşık olduğu kadındır. Padişahın köşküne çıkıp etrafı dürbünle izlerken bir kadına âşık olur. Kadınlı konuşmak için evine adamını gönderir.

“Zemaneniñ tarixi vaktında bir padişahın könlü pesli bolması bilen köşke çıkıp dört yaknı dürbün bilen sexir eterken. Bakar selâmlıkta bir dülber karı nezigin xüsni melek, boy-bosun kılık kıyafet yerinde beyle bir nezigin genç körür. Çakırır sır yana bir adamını, der:

“Bar şu evge, sözle, xadır bolsun. Barıp konuşacağım” der.

Elçi barıp sözler. Karı derki: “Boyursun başım üstüne!” der” (Altınkaynak, 2006, s. 152).

Masalda uslu kadın konumlandırılmış olsa da kahramanın çevresindeki kişiler de dönüşüm sürecinin içindedirler. Padişah, kızın bireyleşme sürecine adım atmasını sağlayan kahramandır. Kadın, padişahın teklifini kabul ederek dönüşüm yoluna ve psişenin bütünleşmesi önünde olumlu bir adım atarak bilincin yansımasını kolektif birikimin kahramana sunduğu değerlerin ortaya çıkmasını sağlar. Bu bağlamda kahraman ruhsal eksikliğini tamamlamak ve maceraya adım atarak kozmosunu kurmak için yola çıkmıştır. Bu yola çıkarken yardım aldığı kişi de güç sahibi bir kişidir. Kahramana yardımcı olan bu tür kişilerin genellikle toplumda önemli bir güce sahip olduğunu da görmek mümkündür. Kahramanın olayı yaşadığı mekân kadar mekâna aracılık eden kişinin konumu ve gücü de geçiş durumunda önem arz etmektedir. Kişilerin özelliklerinin mekân ile paralel olarak geçişe katkı sağladığını söylemek mümkündür. Kişiler ve mekân birbirinden bağımsız değildir. Aracı konumundaki kişiler ne kadar güçlü ise mekân da o kadar etkilidir.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Masalda padişah üç oğlunu yanına çağırıp mallarını oğulları arasında bölüştürür ve onlardan günün doğduğu taraftan ava çıkmamalarını ister. Büyük ve ortanca oğlanlar babalarının bu vasiyetine kulak asmazlar ve günün doğduğu tarafa ava giderler. İki kardeş orada yanıp kül olurlar. Büyük kardeşle ortanca kardeşin söz dinlememeleri benliğin söz dinlemeyen gölge arketipinin yansımasıdır. Kardeşler benliğin karanlık tarafını temsil ederler ve konulan yasağı çiğneyerek maceranın yola çıkış aşamasına sebep olurlar;

“Kün-doğuş tarafka avğa çıkmamız!” dey vasiyet etti” deyince avzından lakırdısı teknil bitmedi karşıdan bir siyax bulut kapadı, üç defa patladı, bunların cumlâsın yakıp, kül edip buraktı. Keldi löbet küçük kardaşlarına. O da aldı, tacı kiydi, taxtkı oturdu. Padişalık yaxşı bakıp, mukayat bolup tururken. Bunuñ da aklına tüştü avğa çıkmazğa. O da aldı kendine kırk bağatır” (Altınkaynak, 2006, s. 161).

Küçük oğlan da ağabeylerinin arkasından gider. Padişahın, oğullarına vasiyetini söyledikten sonra ayrılma aşaması olan çağrıya masal kahramanları karşılırlarına çıkan tehlikelere karşı benlik arayışındaki yolculuklarına çıkarlar. Masal kahramanı, küçük kardeş babasının vasiyetini yerine getirmez ve ava gider. Kırk yardımcı ve yanında Arap ile yola çıkar. Bilincin, bilinçdışı ile olan bağlılığı işlendiği bu aşamada masal kahramanı kardeşlerinin başına geleni öğrenmek için babasının vasiyetini çiğner.

“Babam öldü, vesiyeti da öldü” demiş

Alar da bu tarafka çıkmışlar. Arap tuydu, ki bunda bir sır bolmadı. Bunlar da keldiler ol baxçanın önüne. Lafsı, bunlar da bardılar bu baxçanın içersine. Ol arap oşaati kaptı yigitni ve özü kirdiler bir terekniñ kavuşuna, saklandılar. Bulut bundan çıkıp, üç defa patladı, bunların kırk-eki atların ve kırk adamın yakıp, kül edip, buluttan beyle saddax çıkar ki:

“Bunu xıkmet: kırk-eki at bolup kırk adam. Bunuñ eki adamı daxa bolmalı! Xelbet alar da bunda bolsalar menden kutulmazlar!” dedi da bulut açılıp kettiler” (Altınkaynak, 2006, s. 160).

Kırk adamını ve kırk iki atını kaybeden kahraman bulutun ve bahçenin sırrını öğrenmeye karar vermesi ile bilinç düzeyine ulaşmasını sağlayacak olan ayrılma aşamasını kabul eder. Kahraman bu sırrı öğrenmek için yola çıkar. Erginlenmeye giden ilk yol da çağrıya olumlu yanıt vermesiyle başlar.

Dönbel Oğlannın Yomağı

Masalda, kahraman tembel bir oğlandır. Babası fakir olan bu oğlan çalışmaz. Bir gün tembel oğlan annesine padişahın kızını istemesini söyler. Annesi de padişaha gider ve kızını ister. Padişah kızını alması için dünyada görünmemiş üç marifet ile gelirse kızını vereceğini söyler. Bunu üzerine oğlanın babası oğlunu iş bulması için götürür. Babasının bir taşta oturmasıyla oradan Arap’ın çıkması üzerine kahramanın serüveni başlar.

“Barayım, şu taşka arkamı tayayım, biraz yorğunluk alayım!” der, oturur, taşka tayanır, “Of” dep oturur.

“Of” dedigi kibi baksa eki karış boylu, bir karış sakallı arap çıkar da: “Napayı?” der. O da derki:

“Xayır, men seni çakırmadım”.

Arap ta derki:

“Menim adım Of” der, “Xelbet bir sözün bolmalıdır?”.

O da derki:

“Xeç bir sözüm yoktur”.

Soñra arap sorar:

“Bu ulannı kayra kötürüydürsin?” der.

O da der ki: “Felân memlekete kötürüydürmin. Bir ystağa berecekim” der.

Arap da derki:

“Maña berseñ, xüşte saña otur kümüş rüble bereyim, üstüne ruba da beririm. Tek eyi mukayat bolup xer bir şynı öğrensın”.

Ulannın babası da derki:

“Pek eyi, bereyim” der, ulannı arapğa berir.

Oşaati açar arap ol taşnı, tüşürür ulannı kuyuğa. Extiyar yoluna çıkar, keter” (Altınkaynak, 2006, s. 156).

Masal kahramanı erginlenme aşamasını geçmesi gereken kişidir. Kahramanın padişahın kızını istemesi ve babasının yolda Arap'a oğlunu vermesi üzerine çağrı, kahramanın yönlendirilmesi ile gelmiştir. Masal kahramanı serüvene çıkış için padişahın istekleri doğrultusunda ilerleyişini gerçekleştirecektir. Masal kahramanın, yola çıkış aşamasını başlatan anima arketipinin etkisidir. Kahraman kendine uygun kız ile evlenmek istemesi ve karşısına çıkacak gölge arketipleri ile savaşabilmeyi kabul etmesi anima etkisinden dolayıdır.

Yexoniya

Masal kahramanı Yexoniya annesini babasını küçük yaşta kaybeder ve kahramanı bekleyen gölge arketipleri söz konusudur. Kahramanın, yüzleşmek zorunda olduğu karşıt gölge arketipi olarak karşımıza arkadaş figürü çıkmaktadır. Arkadaşları bu masalda kötü özelliklere sahip, acımasız ve iftira atan kimselerdir. Bu bağlamda arkadaşları Yexoniya'nın gölge arketipi olarak ifade edilir. Masal kahramanı Yexoniya, kahramanın dönüşüm aşamalarından yetim arketipi özelliklerini gösteren anne ve babasını kaybetmiş bilincin temsili olarak yolculuğuna başlar. Yexoniya, benliğin içsel dönüşümünü yaşayacak durumu; arkadaşları, gölge arketipleri olarak Yexoniya'nın karşıt değerleri sembolize etmektedir. Masal kahramanı Yexoniya'nın maceraya çağrısı babasının ve annesinin ölümünden sonra bir çorbacının yanında çalışması ve halk tarafından sevilmesinden dolayı çevredeki arkadaşlarının iftira atmasıyla başlar. Yexoniya'nın ilk sınavı çorbacı Eliya'nın evinde çalışırken, evdeki kuşun kafesten kaçması sonucu Yexoniya iftira atılması ile karşımıza çıkar; "Bu Eliya öke bilen Yexoniya dedi ki:

"Bre, xıyanet! Ne iştir bu ettigñ? Kaç yıldan berli, bilmegensinmi ki men ol kuşu canım kibik süygen edim?"

Bevlece tazırladıktan sonra Yexoniya da başını egiltip dediki: "Xayır, efendim! Elim çürüsün eger men kuşnuñ kapusuna

Tokundum ese! O duşman işidir! Men ol işniñ adamı tüvülmin! Aşşa maña bevle xıyanetlik etmeye!"

Gene Eliya şorbacısı añar inanmadı ve öke bilen yanından kuvdu:

"Yakıl ket! Seni közüm körmesin!" dey, "Soyuñuz rubasını, naslı ki keldi bevle da ketsin!" (Altınkaynak,2006, s. 177).

Kahramanın gölge arketipini temsil eden arkadaşları bu acımasız iftira sonucu bilincin mücadele etmesi gereken temel özellikleridir. Kahramanın yetim kalması ve çalıştığı yerden iftira sonucu kovulması psişenin kendiyi yüzleşmek zorunda olduğu

ruhsal deneyimlerin sonucunda, eskisinden daha güçlü bir yapıya bürünebilmek için ayrılma aşaması başlar. Kahramanın kendini gerçekleştirmesi ve erginlenmesi çıktığı yolculukta mekân ve değerler bağlamında edindiği tecrübelerle bağlıdır.

Gayet Bilicileriñ Meselesi

Padişah bir gün rahatsızlanır ve üç oğlu arasında malları pay eder. Masal kahramanı üç kardeş malları pay ettikten sonra değerli bir taşı aralarında kaybederler. Taşı küçük kardeş çalmıştır. Taşın kimde olduğunu bilen diğer kardeşler bunu söylemezler ve kadıya gitmek için yola çıkarlar.

“Zaman ilen bir zamanda bir padişahın üç evladı var eken. Günlerden bir gün bu padişah kefsizlenir. Olar yedisin yediler. / Ba dehu malın pay ettikde bir cevahir daş var öken, bu üçüsünün arasından kayp / olur. Lakin daşnı kiçigi çalar. Sonra bunların üçüsi de biri birine sevllemege / çekinirler. Haydınız, kadığa varayık dediler. Lakin bunlar üçüsi de ğayet ilen 'akıllı edi. Badehu yolğa çıkarlarkadığa gelmege” (Aqtay,2021, s. 277).

Maceraya çağrı, kahramanlar her şeyin farkında olarak yola çıkışıyla başlar. Çünkü erginlenmeleri adına bu yolculuk onlar için önemli bir unsurdur. Kardeşlerin, farkındalık düzeyine ulaşmış bir şekilde yola çıkmaları onları diğer masallardaki kahramanlardan farklı kılmıştır. “Kahramanların iç ve dış dünyadan gelen tüm verileri algılayabilmesi, ancak benin denetiminden geçmesiyle mümkündür. Bu sürecin ya da denetimin psişede arzulandığı tarzda ya da farkında olarak gerçekleşmesi, bilincin varlığını zorunlu kılar” (Jacobi 2002, s. 22). Masalda da kahramanlar her şeyin farkındadır. Bu da kahramanların özbene ulaştıklarını göstermektedir. Masalda asıl kahraman olan küçük kardeştir. Masallarda küçük kardeş zekânın ve bilincin temsilidir. Farkındalık düzeyine ulaşmıştır. Kendine uygun kızı bulmak için değerli olan taşı çalar ve animasına kavuşabilmek için abileri ile yola çıkmaktadır.

Kral Solomon’un Sembolü

Masal kahramanı Kral Solomon’un veziridir. Vezir, masalın başından itibaren maceraya atılan sınavlar yolundan geçen kişidir. Tanrı, Kral Solomon’a kutsal bir tapınak inşa etmesini söyler ama ne çekiş sesi ne de keski sesi duyulmamasını emreder. Kral Solomon Tanrı’ya dua eder ve göklerden bir ses cinlerin kraliçesi Haşmedi’nin elinde Şamir solucan olduğu ve onun sayesinde bunu başaracağını ve bunu vezirinin bulmasını emreder. Masal kahramanı vezirin yola çıkış aşamasını, kutsallıklar başlamasını ve ona yüklenen değerini vurgular. Kahramanın yola çıkış aşaması ruhsal dönüşümünün ilk aşamasıdır.

“Kral Süleyman'ın zamanlarındaydı. Onunla barış olsun! Tanrı ona Kutsal bir Tapınak (ya da kilise) inşa etmesini emretti, ancak çekiç sesi ya da keski sesi duyulmasın diye. Kral Süleyman bütün halkı danışmaları için topladı: - Tanrı bize Kutsal bir Tapınak inşa etmemizi emretti, ama ne çekiç sesi ne keski sesi duyulmamalıdır. Bana bir akıl verin-dedi. Ama kimse ona yardımcı olmadı. Kral Süleyman Tanrı'ya dua etti. Tanrı duasın kabul etti, sonra göklerden gelen bir ses şöyle dedi: "Cinlerin kraliçesi Haşmedi'nin mülkiyetinde adı Şamir olan bir solucan var. Vezirini gönder de cinlerden sana yardım vermelerini isteyesin. Kral Süleyman veziri çağırdı ve dedi ki: - Git ve bana iki cini bul, getir”(Kefeli,2002, s. 102).

Kahramanın maceraya başlayabilmesi için içten veya dıştan gelen nedenlerin var olmasından dolayı kahramana yolculuk çağrısı yapılır. Kahraman olan vezir, çağrı sayesinde eksik taraflarını tamamlamasını sağlayacak bir dönüşüme yönelir. Kahramana gelen çağrı dışsal ve haberci tarafından gelen bir çağrıdır. Masalda habercinin yukarıdan gelen emir ile bir kaygıya kapılması söz konusudur. Bu kaygının gidericisi olarak da vezir görülmüş ve maceraya yolculuğu şekillenmiştir. Kahraman macerasına cinler kraliçesi Haşmedi'yi bulmak için yola çıkmasıyla başlamıştır.

Paşalı ilen Yahudinin Meseli

Kahramanın, kendini akıllı sanan Çıfıt'a ders vermeyi amaç edinerek yolculuğa adım atar. Burada kahraman olan Paşalı her şeyin farkında olarak yola çıkar. Masalda kahramanın amacı Yahudilerin tuzsuz bayramlarında insanlara yaptıkları haksızlıkların karşısında durmak için çıkılan mücadeleyi anlatmaktadır.

“Bir vaqıt İstambul'da qahvede yarenlik öder eken söhbette derler kiYahudilerniñ tuzsız bayramı geleyir dahi kimiñ anasın ağlatırlar deyı, su' al ederler. Orada bir Paşalı var edi. Su'al eder ki ne güne bu coğap deyı. İşi añlatırlar ya misli ilen onları aldayabilmez mi dedikte. Ne mümkün derler. Bir gün bu Paşalı Yahudilerin qahvesine gider” (Çulha,2015, s. 318).

Kahramanın yola çıkışı insanları mutsuz eden geleneklerine karşı çıkılması üzerine başlar. Kahramanın bu yolculuğa girmesine sebep olan kahvede “Yahudilerniñ tuzsız bayramı geleyir dahi kimiñ anasın ağlatırlar”, cümlesi üzerine kendine görev edinen Paşalı'nın, kendilik bilincinin farkında ve insanlara yardım eden süper güç konumunda olduğunu bilmektedir. Akıllı olduğunu düşünen kötücül aklın simgesi olan Çıfıt'la mücadeleye başlamak için yolculuğa çıkar.

Üç Qız

Masal kahramanları, anne ve babalarından ayrılan kız ve erkek kardeşlerdir. Masalın giriş bölümünde kahramanların dünyaya gelmeden önce onlara yüklenen değerler ile başlaması söz konusudur. Çünkü padişah gece şehirde gezerken “aydınlık”

diye ifade edilen evin penceresinde üç kız kardeşi dinlemesi üzerine masal başlar. Burada aydınlık yani ışık ile ifade edilerek betimlenmesi dünyaya gelecek kahramanlara yüklenen olağanüstülüğün ilk sembollerini ifade etmektedir. Padişaha, sırma saçlı bir kız ve erkek evlat vereceğini söyleyen küçük kızla evlenir. Küçük kız kardeş padişahın sefere gittiği gün iki çocuk dünyaya getirir. Büyük kardeşi ve ortanca kardeşi bu durumu kıskanırlar ve çocukların yerine köpek yavrularını koyarlar. Masalda kahramanları maceraya başlamaları da doğdukları anda başlar. İki kardeşte bir maceraya sürüklenirler. Gölge arketipin temsilcisi olan kardeşler, doğan kahramanları sandığa koyarak denize bırakırlar. “Ablaları padişahın sırma saçlı balaları sanduğa koydular, sanduğu deryaya quverdiler. Şindi bu balalar denizden gitti.” (Çulha, 2015, s. 297) Kahramanların, bilinenden bilinmezliğe yolculukları bulundukları sandığa koymaları ile başlar. Sandık, gizemin ve bilinmezliğin habercisi konumundadır. Birçok masalda geçen sandık imgesi kahramana yüklenen gizem ve oluşacak olağanüstülüklere işaretir. Üç kız masalında sandık imgesi aslında masalın başındaki padişahın evlendiği küçük kızı simgelemektedir. Masalda küçük kızı kıskanan ablalarının kızın doğurduğu sırma saçlı çocukları sandığa koymaları hem soyut hem de somut anlamda küçük kızın umut ve düşünceleri ile ilgidir. Çünkü “Antik Yunan uygarlığına ait yaratılış efsanesine göre, ilk kadın olarak yaratılan Pandora’ya Tanrılar tarafından hediye edilen kutunun açılmasıyla, çeşitli kötülüklerin dışarıya dağılmasından sonra tek bir umudun içinde kalması, kadın elindeki kutuya derin bir anlam yüklemektedir” (Yıldırım, 2019, s. 603). Üç kız masalında sandık, çocuklarının annesinin umudu olarak simgelenmiştir. Çünkü masalda gölge arketiplerinin temsili olan ablalarını cezalandırılacak güçlerin o sandıkta bulunmaları bir umut olarak ifade edilmektedir.

Rabban Meseli

Rabban meseli adlı masalda masal kahramanı karşımıza gezgin arketipinin temsilcisi olarak çıkmaktadır. Masal kahramanı şehirleri gezerek halka zulmedenlere karşı koyma ve onları cezalandırmayı amaç edinmiştir. Bu masal zincirleme masal gibi bir tek kahraman ve birçok olaylar zinciri üzerine kurulmuştur. Fakat Rabban meseli masalını zincirleme masal kategorisinde ele alamayacağız. Çünkü zincirleme masal tanımlarını incelediğimizde bizim masalımıza uygun olmadığı tespit edilmiştir. Masalda tek bir kahraman ve farklı farklı olaylar zinciri söz konusudur. Zincirleme masal ise biçimsel nitelikleri bakımından birbirine bağlı olaylar zinciri ile tekrar etmesi söz

konusudur. Pertev Naili Boratav da zincirlemeli masalların genel yapısı hakkında değerlendirmede; “Anlamsız birtakım olayların birbiri ardına zincirleme sıralanmasından meydana gelmişlerdir; halkalar aralarında sıkı bir mantık bağıyla kenetlenmişlerdir. Anlatı bu halkaların (olaylar ve masal kişileri) sayısı ölçüsünde uzar. Üslup özelliği olarak; Birtakım hazır, belirli anlatı ve konuşma kalıpları ana olayı çerçeveler” (1995, s. 95) demektedir. Tanıma göre masal kahramanı birbirlerine bağlı olarak masalı bitirir. Rabban Meseli adlı masalda ise olaylar zinciri birbirlerinden bağımsız olarak gelişir. Zincirleme masalarda kahraman genellikle hayvanlardır. Rabban Meseli masalda ise derviş kılığında insanlara yardım eden bir kahramandır. Sonuç olarak masalı tek bir kahraman ve onun bu yolculukta benliğini ortaya koymasına kaynaklık edecek olaylar zincirinde göstermiş olduğu maceraları üzerine ele alınıp incelenecektir.

Masal kahramanı derviş, yolculuğu boyunca insanlara yardım etmeyi amaç edinmiştir. Kahramanın maceraya başlaması içsel bir çağrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahraman, arayış macerasını belirler ve gezgin arketipin özelliklerine sahip olarak yolculukta zorluklara karşı mücadeleye başlar.

Masalda olaylar zinciri olarak ele aldığımız Rabban Meseli’nde birinci olayda kahramanın gittiği İsrail şehrine ve orada insanlara zulmeden karabaşa cezasını vermesi ile başlar.

1. Olay

Masal kahramanı dervişin benliğinin farkına varabileceği ilk olaylar zincirinde kahramanın gezgin arketipin etkisiyle İsrail’e gitmesi ve karşısına çıkan küçük bir oğlan çocuğudur. Aslında bu çocuk kahramanın değişimine katkı sağlayacak olayın farkındalığına ulaşmasını sağlayacak kişidir. Kahramanın bir şehire gitmesi ile olgunlaşmasına sebep olacak maceraya başlaması söz konusudur.

“Badehu qarabaş Yisrail haxamların, gevirlerin çağırttı dédi ki sizin ilen bir qavlim var bulmasanız | Yisrail ümmesini cümlesini qırarım bir can qaldırmam dédi. Size üç gün| möhlet düşüniniz dédi. Şimdi Yisrail ulu yasqa düştiler, ayne kipur günü| gibi büyükten kiçikge dek oruç duttular, ağlamaq sızlamaq Yas balalarına emçek vémediler. Hayvanlarına aş vémediler, hastalarına tōşek qomadılar ve | birbirleri ilen helalleştiler, cümlemiz qırlacaqmız deyi ağlamada, sızlamada. Eki gün éki gece hayvanlar bir taraftan munramada, yaş balaları bir taraftan ağlamada, sızlamada. Üçünci gün, üyle mahâlinde bir Yisrail | kişi derviş mislinde geldi şeherge.” (Çulha,2015, s. 325)

Masal kahramanı derviş kılığında şehre gelmesi ve karşısına ilk masum arketipin temsili olan çocuğun çıkması üzerine kahramanı maceraya yönlendirir.

2. Olay

Masal kahramanı derviş, ikinci olay diye isimlendirdiğimiz bölümde yine başka bir şehre giderek zulüm çeken halka yardım etmesi anlatılmaktadır.

“Ordan vardı bir şehre daha girdi baqtı ki o şehirde bir Yisrail kişi olmadı. Şehrin içinde dolaşıp gezerken bir fuqare gördü buna sordu sen naslı millettensin déyi. Fuqare dédi men Yisrail milletindenmin dédi. Sordı ki Yisrailler nerede otururlar. dédi ki fuqare Yisrailler şindi ulu yasadır-| lar. Neçün déyi sordı. Fuqare dédi ki bizim şeherniñ padişanı bir zulümqar| padişaktır. Her yıl Yisrail' den birer yas oğlan alıp abaqalarının önüne| qurban éder. Şindi bu yıl haxambaşının birden bir evladi var édi. Löbet onun déyi. Onıy oğlını aldılar” (Çulha,2015, s. 327).

Kahramanın kendi benliğini gerçekleştirmesine yardımcı olacak bu olaylar zincirinde onu bu yolculuğa davet edecek ilk aşamalar söz konusudur. Kahramanın şehre girdiğinde halkın sokakta olmadığını ve yasta olduğunu öğrendiği anda ona bu yolculuğa başlamayı kendine amaç edinir.

3. Olay

Masal kahramanı yolculuğu boyunca kendi benliğinin fakına varması gereken son olaylar zincirine doğru gider. Üçüncü olayda yine bir şehre gider. Halkı zulme karşı korumayı amaç edinir. Kahramanı maceraya çağıran olay, padişahın şehrin çıkışına bir köprü yaptırması ve halkın bir cenazesi olduğunda buradan geçmek isteyen kişilere çok zulmetmesi üzerine kahramanın yolculuğu ile başlar.

Yisraillerin kenesası nerededir déyi. Bildi vardı varacağın Kenesağa girdi. Halq tetila édip otura édiler. Bu da başladı tefila édmege. Tefila bitti sordular buna sen nasli kişisin, dédi. Bu kişi men Yisrailmin, bir misafir adam axşam qonıp sabah erken gidecekmin. Dédiler ki bu şeherin padişanının gideyir ve orada bir büyük köpir var o köpirin üstinden gideyir. Ve o köpirin éki basında éki qaravul qomış ki eger Yisrail ulusı giderse mutlaqa padişaha haber vérelerşindi. Padişah haber alğan son qarısı, balaları, vezirleri ve ağaların cümlesi o köpirin başına toplanalar da ölünün yüzün açalar. Yüzüne dükürel ve o yanın bu yanın ağaç ilen türtel. Ve éki gözün oyıp alalar. Ve çoq rezillik édeyirler ölüge. Ekinci, yüz, éki yüz, beş yüz altın almayınca buraqmayırlar gömmeye. Bevla bir fena, yaramaz adeti var padişanın bu xusustan öteri burada heç kimse bir kişini misafir almağa istemezler. Allah vérmesin belki apansızdan misafi- olir de qahalnın başına bir bela getirir déyi” (Çulha,2015, s. 329).

Masal kahramanı dervişin üç şehir değiştirmesi ve oradaki halka yardım etmeleri yani simgesel olarak yapmış olduğu yolculukta kendini gerçekleştirmesi amaç edinmiştir. Campbell kahramanların mücadeleye ilk başladıkları aşamaları “kahramanın mitolojik macerasının standart yolu geçiş ayinlerinde sunulan formülün büyütülmüş hali: ayrılma-erginlenme-dönüş safhaları ve monomitin çekirdek biçimidir”

(Campbell,2010, s. 41). Kahramanın maceraya başladığı zaman olan ilk aşamada kahraman içsel sesini dinler ve dışta gelişen olaylarda kendini bulur. Masal kahramanının ilk aşamasında zulüm gören insanlara yardım etmesinin yanı sıra kendi tinsel doğumunu gerçekleştirmek için girmiş olduğu ilk aşamadır. Artık kahraman benliğinin farkına varacağı ilk aşamaya girmiştir.

Xaşara Adamın Masalı

Masal kahramanı benlik arayışında olan halka zulüm eden kötücül güçlere sahip yaramaz bir adamdır. Kahraman, gölge arketipinin temsilcisidir. Farkındalık düzeyine karşı halka yapmış olduğu zulmü bu seferde ölümüyle gerçekleştirerek yolculuğa başlar. Kahramanın hasta olması ve halkı yanına çağırması ile ölmeden önce de son kötücül değerleri sergileyecektir.

“Künlerden bir kün bu yaramaz adam kefsizlenir, amma ğayır bilen sıklatta ölüm mertbesine kelmiş. Ol yaramaznıñ da bir uvlı bar edi. Çakırır uvlun, derki: “Bar, ulum, çakır şexer içinde küm bar ese camaatnı ilerilerin, benim alarğa cevabım bar” der, zira alarnı çakırıp alardan xelâllik istecek” (Altınkaynak,2006, s. 154).

Masal kahramanı ölmeden önce halkı yanına çağırması ile onlara zulme uğratmak adına girmiş olduğu mücadeledir. Campbell’in kahramanın sonsuz yolculuğu eserinde kahramanların kendilik bilincine varabilmeleri için bir yolculuğa çıkmaları söz konusudur. Şematik olarak monomitin yapısına göre; kahraman evden ayrılır ve her şeyden önce kendini bulmak için bir yolculuğa çıkma gereği duyar. Yolculukta engellerle karşılaşır ve yardım edenler sayesinde bilgi, deneyim kazanarak hedefe ulaşır. Fakat bu masalda kahraman gölge arketipin temsilcisi olduğu için o kötülüklerle beslenen ve mutlu olan kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun amacı insanları mutsuz etmektir. O kendisine ait olan kötülüklerin bilinçdışına doğru bir yolculuğa girmesi söz konusu olmaktadır.

Kahramanların ayrılma-ergenlenme- dönüş aşamalarından evden ayrılış aşamasında kahramanların yaşamış olduğu dönüşümünü Ozan (2011), doğduğu ve büyüdüğü evden ayrılıp kendi yuvasını kurma ile bütünleştirerek sosyoloji olarak da çocukluktan ergenliğe geçiş olarak ifade etmektedir. Kırım Karayların masallarında kahramanların yolculuğa çıkmaları; sevdiği kıza kavuşmak, verilen görevi yerine getirmek, iftira sonucu evden ayrılmak, kayıp olan eşyayı bulma, yasağı çiğneme şeklinde yolculuğa başlandığı gözlemlenmiştir. Anadolu sahasında benzer epizotlar; “Helvacı Güzel” (Şimşek, 2001, s. 231), “Müezzın” (Günay, 1975, s. 296), “Nartanesi-

1, Hain Vezir, Nardanesi” (Seyidoğlu, 1973, s. 250-380), “Gülmez Padişahı, Congalaz Karısı” (Alptekin, 2002, s. 268-450), “Sarı Dev ve Ahmet Şah, Açıl Sofram Açıl, Hacı Sayyat’ın Kızı, Keloğlan, Zanaatın Önemi” (Ege, 2015, s. 49-84) adlı masallarda görülmektedir.

3.1.2. İlk Eşiğin Aşılması

Halk anlatılarında eşik önemli bir sınır ve aşama görevi görmektedir. Masallarda bazen tek bazen de birden fazla eşik geçmesi gereken kahramanın karşısına çeşitli unsurlar çıkmaktadır. Bu eşikler kişiler olabildiği gibi olağanüstü güçler, hayvanlar da olabilmektedir. Kahramanın, sınavlardan önce aşması gereken ilk eşik vardır. İlk eşiği geçiş aşaması kahramanın macerayı kabullenmesi ve anlatının dünyasına girdiği andır. “Kahraman, kaderinin ona rehber ve yardımcı olan kişileştirmeleriyle birlikte macerasında, aşırı güç bölgesinin girişindeki “eşik muhafızına” gelinceye dek ilerler. Bu tür muhafızlar, kahramanın şu anki alanı ya da yaşam ufkunun sınırlarını belirterek dünyayı dört yönde-ayrıca aşağıda ve yukarıda sınırlar. Onların ardında karanlık, bilinmeyen tehlike vardır” (Campbell, 2010, s. 94). Kahramanın bilinmeyenden hareket edebilmesi için sıradan dünyasını terk etmesi gerekir. Bilinen ve bilinmeyen dünya arasında her zaman dünyaları ayıran bir eşik vardır. Eşiği geçmek kişinin hayatını riske atmaktır. Ancak bu risk hem kahraman hem de onun için yeni deneyimlerin kazanılması için gereklidir. Eşik, kahraman ile macerası arasında bir engeldir. “Eşik bekçisinin görevi kahramanı sınava sokmaktır; kahraman gücünü veya zekâsını kullanarak üstünlüğünü kanıtlamalıdır” (Tecimer, 2005, s. 127). Maceraya atılan kahramanın ilk engeli aşması ile bilinmeyene doğru yolculuğu başlar.

Sultan Hesabının Fash

Çağrıyla kabul eden masal kahramanı, gireceği yeni bir dünyanın kapısının eşiğine gelir. Eşiği aştıktan sonra kahraman için yeni bir dünya ortaya çıkar ve kahramanın ufku genişlemeye başlamaktadır. Masal kahramanı Sultan Hesabının vezire yardım etmesi ile maceranın ilk adımı atılır. Erginleşmesine yardımcı olacak ilk eşiği ise padişah ile evlenmesi ile tamamlar.

“Padişah dahi kızı görmesilen onıñ dürlü sohbetler ile imtihan eyleyince kızın aklını usunu firasetini kılıgın ve dilberligin ziyade begenmesiyle kızdan gayit hoşnut kalarak gönlünde mihabbet bağladı. Ve kıza âşık olup gendiñi Hanım Sultan eyledi. Ve ismini sultan hasbi koydu”

Kahramanın, farkında olmasa da “ilk eşiği” geçmiştir. Erginleşmesi yolunda karşısına çıkan engeller kahramanın aşması gereken eşiklerdir. “Eşiğin aşılması evrensel kaynağın kutsal alanına atılan ilk adımdır” (Campbell, 2010, s. 98). Kahraman, kutsal olana yaptığı her bir yolculuk kendi öz benliğini ortaya çıkarır. Kahramanı padişah ile evlenmesi de geçiş ritüellerindendir. Bu geçiş ritüelleri kahramanı değişimini/dönüşümünü simgelemektedir. Asıl macera bu eşiğin aşılması ile başlar.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masalda kahramanın maceraya başlaması ve bilinenden bilinmeyene yolculuğa geçmesi için aşması gereken “eşik” vardır. Masal kahramanı çobanın, kolektif bilinç düzeyine ulaşabilmesi için ilk eşiği aşması gerekir. Bu süreci de zorlu görevden sonra padişahın kızı ile evlenerek aşar. Eşiğin aşılmasında görev önemli faktörlerdendir. Kahramanı yüceltme ve gerçekleştirme aşamasında görev ne kadar zorsa kahraman o kadar dikkat çeker. Bu zorlukta bir eşiği aşması da kahramanın kendine güvenini artırır. Kahraman, önüne çıkan her zorluğu aşmaya ve sonuçta kendini gerçekleştirmeye yönelir.

“Kırk gün ve kırk gece düğün edip kızımı virecekim deyî selamlaşır gider ve o günden kırk gün ve kırk gece azim izzet saltanat ile düğün derya edip çoban kızı aldığı ve hasretini kavuştuğuve tatlı hamir ile zevk sefa muhabbetlikte gark olarak sarayda devran sürmede olurlar evle ki bunlar biri birini ziyade muhabbet bağlayıp karı koca biri birine bakmadan doymaz oldular.”

Kahramanın maceraya atılmasını hızlandıran sebep yalnızlık duygusunun bilincine varmasından kaynaklanmaktadır. Bireyin tam olabilmesi için kadın ve erkeğin bir arada olması gerekmektedir. Çobanda padişahın kızı ile evlenmesinden dolayı bilinçdışının derinliklerine doğru yolculuğa başlamaktadır.

Bağdatlı Cerrah Hasanın Masalı

İnsanın hayata karşı duruşunu yapmış olduğu seçimler belirler. Masal kahramanı, memleketini değiştirerek yapmış olduğu seçim sonucunda yolculuğa dair kırılma noktasını oluşturur ve dönüşüm aşamasında kendisini yönlendirme imkânı sunar. Kahramanın yapmış olduğu bu seçim sonucunda gelecekte var olabilmesini belirleyecek kuvvetini oluşturur. Bu bağlamda kahramanın ruhsal doğumunu gerçekleştirmesi için ilk eşiği aşması ve sınavlar yolunda karşılaşılabilecek zorluklara karşı mücadele etmesi gerekmektedir. Masal kahramanın ilk eşiği aşması da evlendikten sonra normal bir yaşam sürmesine rağmen eşi tarafından işinin değiştirilmesi ile başlar.

“Bizim komşumuz bir zengin hoca ki var onda her gün iş bulunur emiş lakin o hoca ki kimseye günde beş kuruştan ziyade vermez isterseñ varıp sevleyeyim seni kabul itsin kocası da buñu minasip görmekle razı olur ve karısına der ki çünkü evle deri hocagıdan iş buluñur ise ve her gün beşer kuruş virirse ben razıyım git sevre hocakıya beni kabul etsin dehin”.

Kahramanın kolektif bilinç düzeyine ulaşabilmesi ve olgunluk seviyesine gelebilmesini sağlayacak ilk eşiği işini değıştirmesi ile sağlar. Artık kahraman sembolik ölümü yaşayacağı mekâna girmeye hazırdır.

Şemse Hanım’ın Masalı

Masal kahramanı Şemse Hanım’ın ilk eşiği aşması, uğradığı iftira sonucunda evden ayrılması ile başlar. Babası tarafından evden kovulan kahramanın babasının, kardeşine öldürme emri vermesi ile ormana götürülmesi söz konusudur. Bu durumda Şemse Hanımın ilk eşiği aşması ve iftira sonucu haksız bir ölümden kurtulmak olarak ifade edilmektedir. Masalda mitik unsurların ruhsal gücünün ortaya çıkması ile ablasının öldürülmesinin emrini alan erkek kardeş ablasına kıyamaz.

“seniñ gibi cıvanın canına kıyam evle de ben burda kardaşlık hakkı üzre bu eyiligi edebilirim ki seniñ parmagından birkaç damla kan çıkarıp hem bütün gömlegini tavşankanı ile bulayıp ve seni helak ittigime ispat diye babama götürsem.”

Kardeşi, Şemse Hanım’ı ormanda yalnız bırakır. Kahramanın ilk eşiği de öldürülmekten kurtulmasıdır. Dönüşüm mekânı olan ormana terk edilmesiyle bilinçdışına doğru yolculuğa başlamış olur. Orman simgesel bir mekân olarak kabul edilmektedir. Kişinin doğaya teslim olması ya da teslim edilmesi onun doğada yer alan her unsur gibi yeniden doğacağının simgesi konumundadır.

Yahudi Temsili

Masal kahramanı pazar yerine varıp Bulgar’dan elli tavuk alması ile ilk eşiği tamamlamaktadır. Kahramanın yaşayacağı diğer önemli maceralar bu eşiğin aşılması ile başlamaktadır. “Bulgarın biriniñ elinde elli tavuk var pazar ider alır”. Kahramanın amacına ulaşmasını gerçekleştirecek ilk eşiği Bulgar’dan tavuk alarak tamamlamaktadır.

Eki Kardaşın Masalı

Masal kahramanı olan adamın eşi, evin hanımı tarafından hor görülmeye dayanamaz ve kendi evine gider. Masal kahramanı fakir kardeş, abisine hizmet etmeye

devam eder. Bir gün çalışırken bir adam gelir ve ona yardımcı olacak kişinin yerini söyler. Kahramanda adamın tarif ettiği yere gider.

“Başlar fukare kardaşı ırğantlığa işlemeye. Soñ ırğantlığa kettikte bir adam raskelir. Sorar ırğantlığa kettikte bir adam raskelir. O da der ki:

“Anıñ evin ne yapacaksın?” Ol adam da derki:

“Men anıñ devletiyim, añar axçı kötürirmin?”.

Fukare de der ki:

“Xep añar kötürirsınmi, maña ketirmiydirsınmi? der yakasından tutar, “Ber maña kötürdügün paranı!” der.

Devlet ta derki:

“Men bunıñ parasını bermem, ve lâkin seniñ devletiñ felân maqarada yuxlay. Kel, saña köstüreyim. Bar. Anı uyat, kısmetin bersin”der.

Kötütür, o makaranı köstürür. Bakar, ki xakikat devleti yuhlar” (Altınkaynak,2006, s. 150).

Masal kahramanının ruhsal bütünlüğünü sağlama aşamasında bilinmeyene yolculuk yapması sınavlar yolunu kabul etmesiyle başlar. Kahramanın farkındalık düzeyine ulaşmasını sağlayan ve sınavlar yoluna adım atmasına sebep alan eşik bekçileri söz konusudur. Masalda kahramanın, dönüşümünü sağlayacak ona yol gösterecek kişiye rastlar. Büyülü eşik, kahramanın farkındalık düzeyine ulaştırarak olması gereken yaşam düzeyine taşır. Kahraman artık büyülü eşikten geçmesiyle dönüşüme hazır bilinç ile sınavlar yoluna ilk adımı atar.

Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızıñ Masalı

Birçok masalda karşımıza çıkan evlilik eşiği bu masalda da kendini göstermektedir. Macerayı kabul eden masal kahramanı evlenmeyi kabul etmesi ve kendine uygun kızı aramaya başlaması ile ilk eşiği aşmaktadır.

“Bakayım yıldız xokumına, xangi kızıñ yulduzu ve baxtı açık?” der.

Anasınıñ-babasınıñ begendigi kızları bar, alarnıñ baxtı işlek tüvül. Bir fukare kızı bar ve lâkin pek akıllı, anıñ baxtın bakar – ğayet açık körür, yulduz aynı xokum eter. Nixayet bu kızğa âşık bolur” (Altınkaynak,2006, s. 152).

Eşik aşamasında masal kahramanının, erginlenme yoluna geçişi ilk basamağı olan eşiği geçmesiyle başlar. Kahramanı maceraya çağıran ve eşik atlamasına sebep olan unsurların başında çevresindeki insanlar ve kendisinin ilim sahibi olması gelmektedir. Değişimini/dönüşümünü sağlayacak geçiş aşamalarından “evlenme” aşamasını ilmi ve aklı ile aşarak kendine uygun kızı bulması ve ona âşık olması ile bilinç düzeyine yolculuk yaparak ilk eşiği geçer.

Ayda Bir Evleneniñ Masalı

Çağrıya olumlu yanıt veren masal kahramanının aşması gereken ilk adım “eşik” olur. Kahramanın babasının vermiş olduğu vasiyetleri yerine getirmeye başlamasıyla erginlenme sürecinin ilk basamağı olan eşiği geçer. Baba vasiyeti ya da nasihati masalarda kahramanın doğruyu keşfetmesi anlamında önemli bir semboldür. Deneyim ve yaştan faydalanmayı kabul eden kahraman eşiği daha kolay geçer. Bunu reddeden kahraman için süreç daha meşakkatli ve zordur.

“Başlar oğlan xer kün xalva yemeye. Ve tükana barınca evindentaxta tutar, üzerin örter başına küneş degmesin. Vakıt kelir evlenir, bir ricel kızı alır” (Altınkaynak,2006, s. 151).

Geri dönüşü olmayan bir yola giren masal kahramanı, babasının vasiyetini yerine getirmeyi amaçlar. Her eşikte kahramanı bekleyen hatalar ve zorluklar vardır. Kahraman eşiğin vermiş olduğu zorluklar ve hatalar karşısında sıkışır. Fakat öğrenerek, kendini geliştirerek ruhun olgunluk seviyesine ulaşmasını sağlar.

Baxt İlen Devletin Kavılı

Geri dönüşü olmayan bir yola giren baht ve devletin amaçlarına ulaşabilmeleri için ilk eşiği geçmeleri gerekecektir. Baht ile devletin sözleşmelerinden sonra farkındalık düzeyine ulaşabilmeleri için karşılıklarına çıkan fakir adama devletin para vermesiyle ilk eşiği aşarlar.

“Beraber keterler çarşıya, bakarlar: köşe başında bir fukare eskicilik etip turur. Barırlar añar. Devlet derki fukarege:

“Bu eskicilikten ne kâr etersin?”.

Eskici derki:

“Ne yapayım? Anı da işlesemem açımızdan ölecemiz. Andan başkaşiy elimden kelmez” der.

Devlet çıkarır, fukarege yüz altın berir” (Altınkaynak,2006, s. 148).

Masal kahramanları, soyut bir kavramken kişileştirilerek somut kavrama dönüştürülmüştür. “Soyut olan izah edilirken, somut tanımlamalarla düzenek kurulur ve masalın sunduğu tablo bulanık bırakılmaz. Somut varlıklar soyut yönleri ile anlam kazanırlar” (Kurt,2021, s. 440). Masallardaki bu soyut kavramlar ilk eşiği pazara giderek fakir eskiciye devletin para vermesi ile aşmışlardır. Sonrasında sınava dönüşen bu eşiğe atılan adım kahraman için yeninin başlangıcı durumundadır.

Uslu Karının Masalı

Masal kahramanı kadının, dönüşümünün ilk eşiği padişahın evine gelmesi ve kahramanın padişaha okuması için kitap vermesi ile başlar.

“Karı derki -Padişagım, şu kitabı okuyup tur, men barayım, temizleneyim, üzerim deñiçtireyim da keleyim” dep karı çıkar, keter ğayrı kapudanKitab da bevde yazılmış ki bir adam elniñ karısına barırsa ceğinnem saxabudur!” xep bevla cevaplar yazılmış dedi. Padişax: “Bu karı akıllı kâmil ve doğru karı emiş”der” (Altınkaynak,2006, s. 152).

Kahramanın yolculuğu olarak kurulan düzenin önemli parçasını “eşik” oluşturmaktadır. Eşik, bilinçdışı ile bilinç arasında kalan köprü görevi görür. Kahramanın bilinçdışı ile karşılaşmasıyla dönüşümünü gerçekleştirecek olan “eşiğin aşılmasının” gerekliliğinin farkına varır. Masalda kadının, padişahın yanlış eylemler içerisinde olduğunu vurgulamak için ona kitap verip okumasını ister. Padişah kızın ilimdar sahibi birisi olduğunun farkına varır ve kızın evinden çıkar. Kadının, padişahın ona söyleyeceklerini duymadan eline kitap vermesi de kahramanın bilinç düzeyine attığı ilk adım olan eşiği aşmasına sebep olur.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Masal kahramanı küçük kardeş, bahçenin sırrını öğrenmek için dağ, taş aşar ve karşısına bir çoban çıkar. Çoban ona sarayın yerini gösterir ve kahraman saraya giderek uyuyan bir kızın başında durur. Kız uyanır ve padişaha güvenmesi için yerden ağır bir kayayı kaldırmasını ister. Padişahta kaldırır ve kız oğlana güvenir. Kız kırk gün uyur ve kırk gün uyanık kalır. Uyku vakti geldiği için oğlana sarayın anahtarlarını verir. Oğlan bütün odaları gezer ve anahtarları kızın yanına koymak için gider. Kızın saçında bir anahtar bulur ve gizli odayı açar. Kızın tılsımının oradan uçmasına sebep olur. Tılsım suya düşer ve bir balık tarafından yutulur. Balığı satın alan başka padişahın kızı onu yerken bulur. Burada kahramanın aşması gereken ilk eşik saraya girebilmesidir. Padişah’ın kızıdan anahtarları alması serüvenin ilerleyişini değiştirerek Padişah’ı kaos ortamına sürüklediği için eşiği temsil etmektedir.

“Kırk kün dedikte kızniñ başınıñ uzuna kelip, başın-közün sıpayıp turur eken, saçınıñ tibinden bir anaxtarçık bulur.

Alır bu anaxtarçıkni:

“Bu da ne yerniñ anaxtarı eken?” der ol yerge-bu yerge sokup bakar aslı bir dolapka uymıdır. Aylanıp baksa bir odanıñ kapusunıñ tibinde bir dolap kibi bir yapu bar. Urup bakar anaxtarı doğru añar uyar. Açar kapusun, bakar ki bir odaçık kibi ğayet yaxşı tüzem bilen töşelmiş, içerisinde bir biyaz şey oynar kendisi eyne- elmaz, ol yana-bu yana konar;

bir fent bilen kapudan çıktı da uçtı- ketti, kayra kettigin körmedi” (Altınkaynak,2006, s. 163).

Padişah’ın kızın saçında gizli odanın anahtarını alması kaos ortamını doğuran problemi oluşturur. Padişahın gizli odayı açması ile tılsımı uçup gitmesi kahramanın arayışa sürüklediği gibi aynı zamanda eşiği geçmesini sağlayan tetikleyici görev unsuru olarak karşımıza çıkar. Artık kahraman için zorlu sınavlar yoluna ilk adım atmış olur. Çünkü kızın tılsımını kaybetmesi kahraman için zorlu bir sınavın habercisidir. Bu zorlu sınavın geçilmesi ise bir başka eşiktir. Kahraman masalın hedefine ulaşabilmesi için eşikleri tamamlaması gerekmektedir.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Masal kahramanı yola çıkış aşamasını padişahın kızını istemesiyle başlar. “Pek eyi, bereyim” der, ulannı arapğa berir. Oşaati açar arap ol taşnı, tüşürür ulannı kuyuğa. Extiyar yoluna çıkar, keter” (Altınkaynak,2006, s. 156). Masalda benliğin sembolü ve masalın kahramanı tembel oğlandır. Babasının onu Arap’a vermesiyle kuyuya inmesi, dünyalık mekândan ayrılarak içsel yolculuğun başlayacağı mekâna gider. Babasının Arap’a vermesiyle kaderini ve kısmetini kabul eden kahramanın kuracağı kozmosuna karşı saygı duruşu niteliği taşımaktadır. Kahramanın babasına itiraz etmemesi mitin gücüne dokunmuş ve kısmetini kabul ederek ilk eşiği aşmıştır. Kahramanın kuyuya inmesi onun ilk eşiğe doğru ilerleyişinde ruhsal tabakalar arasında kurduğu bağın olumlu olduğunu ifade etmektedir. Kahraman bu sayede sınavlar yoluna girmeye hak kazanmıştır.

Yexoniya

Masal kahramanı Yexoniya’nın ayrılma aşamasında yolculuğa başlamasıyla birlikte aşması gereken ilk eşik söz konusudur. Yexoniya’nın dönüşünün ilk eşiği artık yetim arketipinden gezgin arketipine geçmesiyle başlar. Çalıştığı yerden kovulan kahraman, fakir Hanna’dan yardım ister. Gizli bir şekilde Hanna’nın evinde yaşarken, Hanna’nın kızı Lea, Eliya’nın kızlarının yanında Yexoniya’nın ismini ağzından kaçırması sonucu Eliya’nın emri ile Yexoniya, Hanna’nın evinden ayrılmak durumunda kalır. Kahramanın, aşması gereken ilk eşik de Hanna’nın evinden ayrılıp, yeni bir çorbacının yanında işe başlamasıyla başlar.

“Xep kasevet bilen kezmede, çok tüşünmeyerek, Yexoniyanın xatırına keldi şorbacığa. Ve bardı tükancının birine, dediki:

“Efendim, al meni kapuňa!”. Ol şorbacı şual etti Yexoniyağa:

“Sen kümnüň uvlusun ve adıñ nedir?”.

O da: “Menim adım Yexoniyadır” dedi, “Kendim bek yırak yerden keldim”.

Dediginde o şorbacının közüne şirin körüldi ve sordu: “Okumadan, yazmadan xaberiň barmı?”.

Yexoniya da:

“Pek bardır!” dedi.

Bevle dedikten soňra Yexoniyany kabul etti ve Yexoniya elini öpti. Bar-bar bu Yexoniya doğurluğundan ötedi, aňar evlad kibik boldu. Bu Yexoniya eki yıl kadar xızmet etti çok xeşküzar ve sadıkana, tükânda kendinden büyük işleri eda eter edi” (Altınkaynak,2006, s. 180).

Kahraman, yetim arketipinin etkisiyle, güçlü olmayı, sorumluluk alabilmeyi ve bilinçdışı süreçlere çıkmayı ifade eder. Bu masalda yetim arketipinde, gezgin arketipindeki gibi arayış ve keşfetme isteği gibi süreçlerin daha çok mecbur kalınmasından dolayı meydana geldiği görülmektedir. Kahraman farkında olmadan geçtiği bu sınavlar ve eşikler ulaşılması gereken asıl fikre ve sonuca hizmet etmektedir.

Gayet Bilicilerin Meselesi

Masal kahramanlarının maceraya adım attıkları andan itibaren ilk eşiği geçmeleri gerekir. Erginlenme yolunda aşmaları gereken ilk eşik önemlidir. Kahramanlar, bilinçdışı çağrılarının taşıyıcı simgesi olan “taşın” kaybolması ile yola çıkarlar. Yolda karşılarına çıkan iki tane ihtiyar adamın devesini ve koyunlarını kaybetmeleriyle birlikte kardeşlere sormaları, macerada ilk eşiği simgeler.

“Ba dehu yolğa çıkarlar kadığa gelmege. / Baksalar, yolda karşılarına bir adam ras/gelir, der ki şundan bir deve ötmedi mi? Bunlarını bir denesi der ki devenin gözü kör mi edi? He, der. Biri de der ki karın hamile mi edi? He, der. Biri de der ki devenin yüzü bir yanı bal, bir yanı sirke mi edi? He, der. Evle olsa, (410) görmedik, derler.” ...Ondan geldiler bir aksakallı ehtiyar adamrasgelir. Der ki şundan birkaç koy ilen bir çoban ötmedi mi? Biri der, koyın yigirmi yedi mi? Biri der ki çobanın topal mı edi? I Biri de der ki koyunun ögünde çoban eki mi edi? He, der. Evle olsa, görmedik, derler” (Aqtay,2021, s. 278).

Masaldaki üç kardeş aslında üç bilgedir. Yolda karşılaştıkları insanlardan, bilgeliklerinin farkında olmasını sağlayan bir sınanmayı rahatça geçerler ve Kadı’nın yanına varırlar. Üçkardeş yola çıkış aşamasında gezgin arketipinin özelliğine bürünerek farkındalıklarını gösterip masalda belirleyici rol oynarlar. Çünkü kahramanlar deneyimsiz bir psişeye sahip değillerdir. Onlar bilincin ve bilinçdışının farkındalık düzeyine ulaşmış kimseler olarak yola çıkarlar ve ilk eşiği de bilgelikleri sayesinde doğru cevaplar vererek aşmaktadırlar.

Kral Solomon'un Sembolü

Masal kahramanının vezirin çağrısını kabul ettikten sonra aşması gereken ilk eşik önemlidir. Vezir ilk eşiği aşmasıyla Kral Solomon'un verdiği emir üzerine Kraliçe Haşmedi'yi bulması ile tamamlar.

“Git, Kraliçe Haşmedi'yi bulup bana getir. Vezir zincire "Şem Gameforaş" diye yazdı ve kendisiyle beraber on büyük kutu şarap, keten kumaş, demir zincirler, prangaları aldı ve Kok denen bir yere gitti. Bir kuyu buldu, bakıyor ki, mühürlüymüş. Vezir, Kraliçe Haşmedi'nin kuyusunu açmadan onun derinliğini ölçtü ve yanından daha derine inerek başka bir kuyuyu kazdı. O kuyudan bir yeraltı geçidini kazıp, suyu birinci kuyudan ikinci kuyuya taşıdı ve bu yeraltı geçidini bir keten kumaşla kapattı. Sonra tepeden bir kuyu daha kazdı. Oradan da bir yeraltı geçidi kazıp Kraliçe Haşmedi'nin kuyusunu şarapla doldurdu. Bundan sonra uzun bir ağaca tırmandı. Bir baktı, Kraliçe Haşmedi geldi, kuyuyu açtı, içeriye baktı, kuyu şarapla dolu. Dedi ki, İçmeyeceğim. Bunu bana insanoğlu ayarladı. Eğer içersem, sarhoş olurum. Ve sonra bir insanın eline düşerim. İçmedi ve gitti. İkinci gün geldi, baktı: yine kuyu şarapla doluydu. O zamana kadar zaten çok susamıştı.

Diyor ki:

- Eğer şimdi içmezsem, bir ay bile yaşayamayacağım, öleceğim.

İçti ve sarhoş olduktan sonra hemen yere düştü. Vezir Kraliçe Haşmedi'nin düştüğünü gördü ve aşağıya indi. Haşmedi'nin boynuna bir zincir taktı, kollarına kelepçeler taktı ve onu ağaca bağladı” (Kefeli,2002, s. 104).

Eşik, kahramanın değişimine/dönüşümüne yardımcı olan metaforik görüntü düzeyini oluşturur. Vezirin yolculuğunda bilinenden bilinmeyene ilerleyebilmesi için eşiği geçmesi gerekir. Haşmedi'yi bulmak için yola çıkan kahramanın, kuyuya gitmesi onun benlik arayışı içerisinde tam benliğe ulaşabilmesini sağlayacak mekâna gitmesi ile oluşur. Yeniden doğuşunu simgeleyen kuyuya girerek büyümlü eşikten geçen vezir, aşması gereken ilk eşiği tamamlar. Kuyu motifi anlatıda kahramanın kendini keşfettiği ve yenilendiği mekân olarak tasvir edilmektedir. Kahramanın güçlenerek kuyudan çıkması kendini tamamladığı ve yeni maceralara hazır olduğunu göstermektedir.

Paşalı ilen Yahudinin Meseli

Paşalı'nın Yahudilerin tuzsuz bayramında insanları kandıran Çıfıt'a haddini bildirmek için çıktığı yolculukta ilk eşiği onun bulunduğu kahveye gitmesiyle aşar.

“Bir gün bu Paşalı Yahudilerin qahvesine gider bir fildişi qutı alır on eki paraya. Bir donbaq altın yaldız yüzük alır pamuk ilen sarır bir de frenkçe teskere yazdırır, yüz doqsan eki raqam. Qoyar qutunun içerisinde, varır qahveye qahvesiniçip durur eken bir Çıfıt gelir selam verir, selam alır. Paşalı başlar Çıfıt ilen espayı söhbet edmeye. Paşalı der ki çıfıta söhbetinden pek haz İettim. Allah'ı seversen gel qonuşalım her vaqıt bu qahvede deyi Qahveci bezirganğa bir qahve yap der.” (Çulha,2015, s. 318).

Çıfıt, gölgesinin esiridir. Bilinç düzeyinin farkına varan Paşalı da bunu amaç edinmek üzere kahvehaneye gider. Kahramanın insanları kandıran onlarla dalga geçen

Çıfıt'a karşı mücadelesinde Çıfıt'la tanışması ve onunla dostmuş gibi sohbet etmesiyle ilk eşiği aşar.

Üç Qız

Masal kahramanları olan sırma saçlı çocukların, teyzeleri tarafından sandık içerisinde denize bırakılmaları ile maceraları başlar. Kahramanları denizden kurtaran ve onları sekiz yaşına kadar büyütenler bir padişahın kızlarıdır. Kahramanların benlik bilincinin oluşmasını sağlayacak imgeler arasında sekiz yaşına gelmeleri ve kendi ebeveynlerinin olmadıklarının farkına varmaları söz konusudur. Kahramanların ilk eşikleri ailelerini aramak için büyüdüleri evden ayrılmaları ile başlamaktadır. Başkası tarafından büyütülen çocukların gerçek ailelerini bulmak üzere geçici mekândan ayrılıp asıl mekâna doğru yola çıkması önemli eşiklerdendir.

“padişax qızı bu balaları padişaxın sarayına getirdiler. Şindi bu qızlar bu balarlı baqaylar. Bir sekiz sene bu balaları baqtılar. Bu balalar ağıl engen son sordular: bizim baba ana yoqtur. Qızlar dediler-ki: biz seni deryadan bulduq. Bala dediler-ki: bizim baba anayı aramaya kiteyik! dep bu qızlardan çıqıp kittiler. Bular babasının memleketine geldiler” (Çulha, 2015, s.297).

Kahramanlar istemsiz olarak maceraya başladıkları bu yolculukta aşmaları gereken ilk eşiklerini bilinç düzeyinin farkına varmaları ile gerçekleştirirler. Kendileri için değişiminin/dönüşümün habercisi olan sekiz yaş ile sınavlar yolundaki ilk aşama olan eşiği ailelerini bulmak için onların memleketine giderek tamamlarlar.

Rabban Meseli

1.Olay

Masal kahramanı derviş, olaylar zincirinde ilk aşamalardan olan eşiği geçme aşamasında ilk olayda halkı Karabaş'a karşı kurtarmayı kabul etmesiyle eşiği aşar.

“Vard ihaxamlarının yanına dédi, bu qarabaşqa sabah coğap ben véreyim sizni bu ğaluttan Allah'ın izini ilen qutarayim bana izin vérseniz dédi. Haxamlar bir yerge ciyıldılar müşevre éttiler. Naslı da olsa biz ölecekmiş şuna bari izin véreyik bahtımıza ne olsa olur dédiler. Var sana izindir déyi coğap vérdiler” (Çulha,2015, s. 325).

Kahramanın insanlara zulmedecek olan Karabaş'a karşı halkın yardımına gitmesi kahramanın eşiğinden geçmesi olarak ifade edilmektedir.

2.Olay

Masal kahramanı ikinci olaydaki ilk eşiği yine ilk olaydaki gibi zulmeden padişaha karşı mücadeleyi kabul etmesiyle gerçekleştirir.

“Haxamnı çağırdı gel bunda sana bir coğabım var déyi haxamnı bir تنها yére götürdi. Dédi ki haxamga senin oğlunu Allah'ın izini ilen bu ölümden qutarayım. Lakin benim bir coğabım var onı teknil édsen ben de onı qutarırım. Haxam sordı ne coğabın var sevlé göreym dédi. Bu kişi sordı oğlın seniñ nerededir dédi ki oğlım benim padişanın havlusında bir odanın içinde, yanında bir qaravul vardır, onda onı sıylı ta'amlar ilen pesleyir ondadır benim oğlum. Dédi bu kişi şu adamın yanına beni götür lakin qaravul her ne ki isterse véreceksin. Salt beni oğlın yérine qabul édsin dédi haxam pek éyi malım hepsin véreyim tek oğlım qutulsın. Lakin sana yazıqtır benim oğlım için seni zayı édmem. Dédi bu kişi günah dégildir sen beni götürsene bir zararı yoqtur qorqma günahı da yoqtur. Lakin bu coğaplarını kimse eşitmesin ve kimsege sevléme déyi haxamga yemin vérdi” (Çulha,2015327).

Masal kahramanı tinsel doğumunu gerçekleştirme adına girmiş olduğu mücadelede olaylar karşısında cesareti ile ilk eşiği aşar. Örnekte de yer aldığı gibi birçok masalda ilk eşiği geçme, fikirlerin akıl süzgecinden geçmesi ya da karar mekanizmasının devreye girmesi ile başlar. Kahraman bilinçaltında yer alan kodlamalar aracılığıyla farkında olarak ya da olmadan bir karar alır ve bu kararı uygulamak üzere harekete geçer. Bu da onun ilk eşiği aşması adına bir köprü görevi görmektedir.

3.Olay

Masal kahramanını, şehrin padişahının yapmış olduğu köprüden geçerken insanlara zulmetmesi üzerine ona ders vermeyi amaç edinir. Kahraman şehirde kalmaya karar vermesi ile ilk eşiği aşar.

“Ve şamaşğa tenbih êtiler ki saqın bu kişini bunda qondurma-ya. Salt yemek yêsın de qayda yatsa yatsın Salt bunda yatmasın dèdiler. Ve bu kişini kenesa azbarında bir haqdaş ev var êdi o evge qodular” (Çulha,2015, s. 329).

Masal kahramanı dervişin en son gittiği şehirde de halkı bu zulümden kurtarmak için orada kalmaya karar vermesi aşması gereken ilk eşik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahramanın olaylar zincirinde ilk eşik aşamasında incelediğimizde kahraman birey(sel)leşme yolunda ilk adımı atmaktadır. Birey(sel)leşme, “tek homojen varlık olma anlamına gelmektedir. ‘Bölünmezlik’ içteki en son, karşılaştırılmaz biricikliği kucakladığı için birey(sel)leşme ‘kendine gelme’ ya da ‘kendini gerçekleştirme’ diye de tanımlanabilir” (Storr,2006:368). Bu masalda da kahraman birey(sel)leşmesine katkı sağlayacak ve varoluşunu anlamlı kılmak adına mücadelesinin ilk aşaması olan eşiği aşarak dünyanın gerçekleri ile karşılaşmıştır.

Xaşara Adamın Masalı

Masal kahramanı ilk eşiği halkı yanına çağırması üzerine geçer. Kahraman olumsuz özelliklere sahip bir kahraman olduğu için halk onun ölüm döşeğinde yine zulmetmesinden korkar ve yaramaz adamın yanına giderler.

“Keterler, kireler içeri, şalom berdiler, bu xasta kümse naslı da bolsa vadranıp töşegini içine, köt üstüne kelir. Bu xastanın alay korkusundan xal-xatır sorarlar: “Allah savluğunu bersin!” derler. Ol xasta töşekte yatan kümse derki: “Eyi, camaat, benim xatırım sayıp kelmişsiz. Alla razı bolsun sizlere! Ve men açıktan gunaxımı sözleyim. Men bir fena meddeli xarifim. Alayınızın xatırını kırıp, alayınızı büyük ziyana ve büyük kümseye xatır körmemişim. Endi kefim yok, yataktayım. Sizlere çakırtığım aslı bu kim sizlerden xelâllik isterim. Maña könüllerinizi xelâl etersiz, axrete borçlı ketmeyim” dedi. O kelen kümseler ne demeye bilmediler. Çare yok. Korkularından alay da: “Xelâl bolsun!” dediler, zira korkular: “Bizler buna xelâllik bermesek, badexu kalksa bu yataktan bu xarif, küm bilsin bize daxa neler eter?” der cumlâsı bir ağız, “Xer ne, ki ettiñ ese, xelâl bolsun!” derler” (Altınkaynak,2006, s. 154).

Masal kahramanın sahip olduğu gölge arketipin etkisiyle halka zulmeden zalim bir kişidir. Kahraman halka zulmetmesiyle gücü elde eder ve bu güç kahramanın ‘zalim’ gölgesini beraberinde getirir. Kahramanın halktan helallik istemesi ise aslında onlara oynayacağı oyunun bir parçası konumundadır. Onlara karşı iyiliğin dönüşüm imgesi olan bu isteği karşısında halkın ona karşı olumsuz benliğini silme arayışının simgesi konumundadır. Kahraman halkı yanına çağırması ve onlardan helallik istemesi ile ilk eşiği aşmış olur.

Kırım Karayların yirmi masal metninde kahramanların aşması gereken ilk eşikleri on dokuz masalda gözlemlenmektedir. Kahramanların ilk eşikleri; evden ayrılma, mağara, kuyu, orman, yeraltına inme, sihirli nesneyi bulma, yasaklanan kırkıncı odayı açma, yetim arketipinden gezgin arketipine geçme, hamam gibi mekanlarda ve nesnelerle gerçekleşmektedir. Anadolu sahası masalları incelendiğinde “Benli Dilber, Zümrüdüanka Kuşu İçgi Baba, Sabır Taşı” (Alptekin, 2002, s. 222-480), “Mert Kardeş ile Namert Kardeş, Fatmacıh, Dıbrı ile Cıbrı” (Ege, 2015, s. 49-84), “Hayırsız Kız, Şah İsmail” (Günay, 1975, s. 330-497), “İnsan Kılığında Dev, Hoca, Helvacı Güzel” (Şimşek, 2001, s. 83-240) benzer ilk eşik aşamaları olduğu tespit edilmiştir.

3.1.3. Doğaüstü Yardımcı

Kahraman, çağırıcıyı kabul edip yolculuğa çıktıktan sonra, önce onu koruyan ve macera sırasında çeşitli görev ve çilelerden kurtulmasına yardımcı olan doğaüstü yardımcı, sembolik bir kurtarıcı ile karşılaşır. Bu nedenle doğaüstü yardımcı anlatılarda

kahramana yardım eder ve yol gösterir. Campbell'e göre macerayı reddetmeyen kahraman, erginlenmesi/olgunlaşması ve karşısına çıkan zorlukların üstesinden gelmek için kahramana yardım eden doğaüstü bir yardımcı söz konusudur. Jung göre bu yardımcı, yaşlı bir adam veya bir hayvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Jung, yaşlı adamın hem ulvi hem de yardımsever olmasının onun Tanrı ile arasında bir paralellik kurduğunu belirtir (2006, s. 170). Doğaüstü yardımcının hem geçmişte hem de gelecekte var olduğuna inanılmaktadır. Yardımcı, bilinmeyen/bilinçdışının tehlikeli zamanlarında kahramanın yanında bulunmaktadır.

Campbell; "Eşiği aşan kahraman, bir takım zorlu sınavdan geçmek için rüya dünyasında ilerlemektedir. Kahraman, rüya dünyasında doğaüstü yardımcının tavsiyeleri, gizli güçleri veya tılsımlarından yardım almaktadır" (2010, s. 113). Campbell genellikle anlatılardaki doğaüstü yardımcıyı (Yaşlı bir adam, kadın cadı, öğretmen vb.) bir insan figürü olarak kahramanın karşısına çıkan biri olarak ifade etmektedir. Bu figür kahramanın birçok eşiği aşmasına yardımcı olmakta ve erginlenme aşamasında önemli bir rol oynamaktadır.

Sultan Hesabının Fash

Masal kahramanı Sultan Hesabı padişah ile evlenmeyi kabul etmesiyle ilk eşiği aşmıştır. Kahramanı artık zorlu bir sınavlar yolu beklemektedir. Masallarda evlilik eşiği sıkça karşımıza çıkan bir kalıptır. Kahramanın eşiği geçmesi ile erginleşmesi için ona bir görev verilmesi ve bu görevi başarıyla tamamlaması gerekmektedir.

"Padişah sultan hasbinin sarayına gelip selamlaşınca Sultan Hanım'ın elini bir mühürlü kese virerek dedi hoşta bu kesede biñ altın vardır. Gendiñi cep harçlığı olan lakin ben seferden geldikte keseyim mühürlü ve altını tekmil isterim ve ağırdaki kısıktan benim küheylan atım gibi bir küheylan isterim hem gendiñ benden bir ar evlad dogurdugun isterim diyince atına biner Allaha emanet eyledim sizleri deyi çargı cehla ile yola rivan olur gider."

Macera çağrısını kabul eden kahraman, maceraya devam edebilmek için bir yardımcı güce ihtiyaç duymaktadır. Masallarda karşımıza çıkan sayı motiflerine örnek teşkil eden bu masalda da kahramanın yardımcısı olan on iki genç kızın yardımından bahsedilmektedir. Kahramanın yardımcıları eşiği geçmede ya da macera evresinde önemli unsurdur.

"Sarayda olan cariyelerden on eki kız seçip ve cümlesi erkek kismetini tebdig olarak giyenip ve her biri birer ağırmak binince şevle bir pehlivan oldular ki sanki her biri bir kurşuna karşı durabilecek kezarik evlerin silahların çadırların ve esir safra mutlak iktizaların tekmil ediñce Sultan Hasbi kendi de oğlan kismetine girerek ağırdaki kısırağı

eger eyleyip üzerini binince güzelim bir şahbaz koç yigide döndü ve bu on eki pehlivan yigidlerin önüne çıkıp beraber yola rivan oldular.

Kahraman, erginlenme/olgunlaşma aşamasında kahramana yol gösteren, on iki cariyenin yardımı ile değişim /dönüşüm yoluna girmektedir.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masal kahramanı değişim/dönüşüm sürecinde ona yardım edecek yol gösterecek bir yardımcıya ihtiyaç duyar. Masalda yardımcı, doğaüstü yardımcıya yüzük sayesinde ulaşır.

“Denizde yıkanmaya bakarsa suyu da bir şey parlıyor egilip alır bakmış ki bir yüzük heman geçirir parmagına ve kendisi çabucak yıkanır sudan çıkar badehu giyenip kevlerin ardından giderken elindeki yüzüğün kaşını biraz tonuk görmesilen dili ile yalayıp sileyim derken dili yüzüğün kaşına dokunur dokunmaz apansız karşısına kırk tane dev peydah olur ve çobana temennah iderek derler. Emir efendimiziñ buyur bize ni buyurursan her müracaatın teknil itmeye hazırız.”

Suya düşen yüzük sembolü arketipsel sembolizm bağlamında ele alındığında, su ile kahramanın bilinçdışına yaptığı yolculuk olarak ifade edilmektedir. Su, bilinçdışının sembolüdür. Kahramanın erginlenmesini ve yardımcıya ulaşmasını sağlayacak imgedir. Kahraman, suyun yani bilinçdışının derinliklerinden bilince ulaşarak değişime/dönüşüme ulaşacaktır. Bu kahramanın bütüne/tamlığa ulaşmasını sağlayacaktır. Bireyleşme sürecinde kahraman kendilik ve benlik değerini ortaya çıkartmak için lazım olan nesneyi bulmak zorundadır. Yani kahramanın karanlığa geri dönmesi ve hedefini araştırması gerekmektedir. Çobanın bireyleşmesine yardımcı olacak olan yüzüktür. Kahramanın suyun içerisinde bulmuş olduğu yüzük sayesinde nihai ödülüne kavuşacaktır.

Bağdatlı Cerrah Hasanın Masalı

Maceraya çağrıya olumlu yanıt veren masal kahramanı sınav yoluna girebilmesi için doğaüstü bir güce ihtiyaç duyar. Doğaüstü güç masallarda kahramanın en zor durumda olduğu anda ortaya çıkar. Umudun simgesi niteliğindedir ve kahramanın işini kolaylaştırır. Onu bir üst seviyeye taşır. Aniden beliren cin, Arap, cüce, dev gibi unsurlar gidişatı değiştirmekte ve masalın amacına ulaşmasına katkı sunmaktadır. Bu masalda kahramana yardımcı olacak güç de altınların arasında çıkan Arap’tır:

“üç altın aldı ise orada apansız bir zibirlahı Arap çıkıp der ki oğlan halt yeme bırak altınları yirine yoksa şu dakikada seni helak iderim. Bağdatlı Cerrah Hasan’dan izin getirirsen o zaman onun emri üzre sayıp virmeye borçluyum”.

Masal kahramanına yol gösteren kişi Arap'tır. Arap'ın tılsımlı olduğu ifade edilerek aslında ışık imgesine gönderme yapılmaktadır. Somut olarak Arap ifade edilirken asıl olan ışık, yol gösteren kahramanın erginlenmesine yardımcı olan yolunu aydınlatacak ışık anlamında soyut bir biçimde ifade edilmektedir. Bireyleşme sürecinde benliğin ilk karşılaştığı Arap, kahraman için bir dönüştürücü güç olmaktadır.

Şemse Hanım'ın Masalı

Masal kahramanı vezirden (Gölge arketipinden) bilinçaltının derinliklerine yani ormanın derinliklerine doğru yola çıkar ve suyun kenarında çoban kıyafetlerini görür.

“Fakir Hanım o gece sabaha kadar akıbet sabaha karşın ormanın öteki kenarına çıkınca bakarsa önüne bir ırmak görünür. Bari bu ırmagın yalısına biraz rahat idem diye yaklaşınca görür ki ırmagın yalısında çoban esbabları ve degneyi durur lakin çobanın kendi gözükmmez. Hanım yalıda biraz eyleneir. Elini yüzünü yuvar. Hem suyu içer ferraflanır. Gene bakar ki esbabların sahibi çoban asla gözükmmez. Orada hanım der ki varsa bu fakir çoban yıkanırken suya boguldu. Yahut hak tarafından bu esbablar bana hazır olmuş her ne ise bu esbabı ben giymeliyim diyerek. Sultan Hanım kendi ribasların soyunup Çoban kisvetine girdi.”

Kahramanın doğaüstü yardımcısı olarak çoban kıyafetleri çıkması ile Şemse Hanım'ın kılık değiştirmektedir. Gölge arketipinin karanlık tarafı ile savaşarak başarı elde etmektedir. Çoban toplumda güç demektir. Çoban, doğanın bilgisine sahip olduğu için kutsal kabul edilmektedir. “Manas çobandır. Oğuz çobandır, Dede Korkut' ta Karacuk Çoban vardır. Tepegöz'ün babası çobandır. Hacı Bektaş Veli çobanlık yapmıştır., Geyikli Baba, Abdal Musa da geyiklerin çobanlığa ile iştil etmişlerdir. Anlatım esasına dayalı halk edebiyatı ürünlerinin pek çoğunda kahraman olarak çoban tiplerine rastlanır” (Altınkaynak, 2015, s. 53). Masal kahramanın çoban kıyafeti giyerek Kur Vezir'in elinden kurtulmasıyla kolektif bilinç düzeyine ulaşmaktadır. Bu kez kahramanın macerasında ona yardımcı olan çoban kıyafetidir.

Eki Kardaşının Masalı

Masal kahramanı ilk eşiği doğaüstü yardımcı sayesinde geçer.

“Devlet ta derki:“Men bunıñ parasını bermem ve lâkin seniñ devletiñ felân maqarada yuxlay. Kel, saña köstüreyim. Bar. Anı uyat, kısmetin bersin” der.

Kötütür, o makaranı köstürür. Bakar, ki xakikat devleti yuhlar. Barır, birkaç sopa urar:

“Ne üçün yuxlarsın? Men açımndan ölermin!” der.

Devlet ta der:

“Aman, tiyme! Artık yuhlamam! Bar sen, ket! Şındı baxtıñ açayım!” der” (Altınkaynak,2006, s. 150).

Doğaüstü yardımcı bilinç ile bilinçdışı arasında bağ kurabilen kahramanın erginleşmesini sağlayacak kişidir. Kahramanın, güçsüzlüğü karşısında onun bilinçdışından bilince ulaşmasını sağlayacak güçlü koruyucu figür kahramana yardımcı olur. Masal kahramanının ruhsal olarak bilince ermesi için karşısına çıkan kişi sayesinde mağaraya gider ve hayatını değiştirecek devlet olarak isimlendirilen bahtı ile tanışır. Mağarada kismetinin uyuması, kendi bilinç düzeyinin farkına varmaması anlamına gelir. Kahramanın kismetinin kahraman tarafından uyandırılması ise dünyevi hayatın kalıntıları yahut dünyevi hayattan arınan bilincin hakikate uyanışı ile kahramanın bilinç düzeyine ulaşması anlamına gelmektedir. Yani kahramanın uyanmasıdır. Kahraman bu farkındalık düzeyine karşısına çıkan doğaüstü yardımcı sayesinde ulaşmaktadır. Masallarda yardımcıları doğrudan kahramana yardımcı olabildiği gibi dolaylı olarak da (bilinç sağlamak, uyarmak, yönünü değiştirmek vb.) kahramanın hayatına yön verebilmektedir.

Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızının Masalı

Masal kahramanının yardımcısı doğaüstü güç ve göksel unsur olan yıldızdır. Kahramanın evleneceği kızın yıldızına bakarak onu bulması da bilinçsel düzeye ulaşması ve benlik değerinin ortaya çıkmasına yardımcı olacak kişiye kavuşmasıdır.

“Oğlan anlamış ki babası evlendirecek:

“Bakayım yıldız xokumına, xangi kızın yulduzu ve baxtı açık?” der.

Anasının-babasının begendigi kızları bar, alarnın baxtı işlek tüvül. Bir fukare kızı bar ve lâkin pek akıllı, anın baxtın bakar – ğayet açık körür, yulduz aynı xokum eter” (Altınkaynak,2006, s. 152).

Masal kahramanı evleneceği kızın yıldız hükmüne bakarak karar vermektedir. Bilinmeyen bir şeyi bilmek amacıyla bakılan yıldızname, gökyüzü ve yeryüzü arasındaki bilinmeyenleri çözümlemek için kullanılan bir yöntemdir. Masal kahramanı da bilinçdışına ulaşabilmek ve bilinmeyen tarafı öğrenmek için yıldıznameden yararlanarak gerçeği bilmek ister. “Bilimsel açıdan ilginç cisimler olmalarının yanı sıra yıldızlar ahlâken de eğiticidir. Hem gözleri hem de ruhu yukarıya yöneltirler” (Gür,2012, s. 205). Yıldıznameler, insanın zihinlerini açtıkları ve görünmeyen, bilinmeyen ebedi hakikatlere ulaştırdığı için göksel unsurlardan önemli bir yere sahip olan yıldızlara vurgu yapmaktadır. Halk anlatılarında kişinin yıldızının parlak olması, yüksekte olması olumlu mesaj verirken yıldızının sönük ya da aşağıda olması kötü talihin, olumsuz geleceğin simgesi konumundadır.

Ayda Bir Evleneniñ Masalı

Masalda kahramana yardım eden doğaüstü olarak ifade edilen yardımcı, bilgisi ve tecrübesi ile yol gösteren amcasıdır.

“Bu oğlannıñ bir emcası bar edi. Dedi bu oğlana:

“Ne akıla xızmet etersin?” der, “Biraz ügütleyim” der.

Çakırır, sözler:

“Bu ne iş seniñ ettigiñ? Xer kün xalva aşarsın, kölegi yaptırdıñ anıñ altından kezetsin, ayda bir kız alrsın? Seniñ babañ bevla adam tıvıl edi. Bu para tez tökenir, soñra feşman bolursun!” der. Dedi oğlan:

“Babam maña bevla vesiyet etti, babamnıñ vesiyetin bozmam!” der. Dedi emcası:

“Sen yañlış añlamışsın”.

“Xer kün xalva ye!” demesi odır ki: vakıtsız yeme, karnıñ aç bolup yerseñ ekmek xalva kadar körünir, xalva demesi odır” der.

“Başıña küneş degmesin!” demesi: kün doğmadan tükana bar, axşam kel demesidir.

“Ayda bir evlen” demesi: exlıña ayda bir bar, vecudıñ sağlam bolur demesidir” der emcesi” (Altınkaynak,2006, s. 151).

Kahraman bilinçaltının derinliklerine yaptığı yolculukta ona yol gösteren ve benlik bilincin uyanmasını sağlayacak olan kişi amcasıdır. Amcasının, kahramana doğru yolu göstermesinden dolayı kahraman sınavlar yoluna girmeden erginlenmesini tamamlamaktadır.

Kara Bulut Karaman Padişasınıñ Kızınıñ Yomağı

Masalda kahramana yardım eden üç farklı doğaüstü yardımcı söz konusudur. Burada ilk olarak yola çıkan kahramanın yanında olan yardımcı Arap’tır. Kahramanın bu zorlu süreçte ona yardım eden onu ölümden döndüren kişidir.

“Arap şasıp kaldı, dediki: Xayvan ekeç er kardaşın tiriltti. Men da alıp ketireyim şu yaprak.

Naslı şiy bolduğı alıp, baktığı bilen tanıdı, ki xalğı bolmuş baxçada bolan yapraklar. Ve ağırda turan üç atnıñ birisin aldı, ki kökke uçup çataşadır. Doğru bardı baxçağa, bir yavluk toldurup aldı ol yapraktan ve tekrar kaydttı, yigitke bu yapraknıñ yarısın yaxşıca çeynep ezdi. Ve yaprak bilen deli-kanlınıñ soyulğan uerlerin yaxşı edip eşkiladı. Boynu yaxşı boldu ve nereden soydukları bile belli bolmadı. Soñra ortalıkñın kanın temizledi, zira korkar dey. Soñra bu kalan yaprak bilen xep vecudun sıpayıp keldi başına ve yüzüne:

“Yüzüne sıpayıp biteyim!” dedikte yigiyttir “Of” edip uyanır. “Ne çok yuxlamışım?” dey.

Arap da derki:

“Amma çok yuxlamış edin!” Yigit arapka sorar ki:

“Kayda kız?”.

Arap derki:

“Men bilmiydirmin. Men seni bu evniñ içerisinde ölü bulup tirilttim” (Altınkaynak,2006, s. 167).

Arap bireyleşme sürecinde kahramanın yaralanması ile onu hayata döndürür. Masalın yönünü ve gidişatını belirler. Kahramanın yolculuğunu sürdürebilmesi için ruhsal bir dengeye kavuşması hem de dışarıdan gelen zorluklarla mücadele etmesi gerekir. Arap da kahramanın en zor zamanında onun hayata tutunmasını sağlayan doğaüstü yardımcı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Masalda ikinci yardımcı olarak kahramanın, bahçenin ve kara bulutun sırrını öğrenmek için yola çıkması ile başlar. Yolda çobandan yardım istemesiyle saraya ulaşır.

“Çobanlara derler:

“Sözleñiz, dostum, maña. Bu kümnîñ beyle nomay mallar?” der. Lâkin xeç bir şiy sözlemeyip karşılık berirler ki: “Ket bundan çok uzak tüvül, bir-on kün yolluk yol yürüseñiz, saraylar bardır. Anda barsañ, añlarsın, kümnîñ malları bolduğun” der. Deli-kanlı saraylarınñ adını eşittigi bilen Allahxa şükür eter ki:

“Şükür, bir saray adı eşittik!” der” (Altınkaynak,2006, s. 162).

Masallardaki çoban arketipi, önemli bir semboldür. Çoban; bu masalda olduğu gibi yol gösteren, yardımcı, genellikle iyi özellikleri kendinde barındıran kişidir. Çoban, yüce birey arketipinin temsilcisidir. Sürekli doğada olan ve doğayı izleyen, inceleyen, doğanın dilinden anlayan kişi çobandır. Bu nedenle de bilginin sembolüdür. Masal kahramanı padişahın arındığı, aşama geçirdiği ve çobanı bulduğu mekân dağdır. Dağlar hem maddî hem manevî anlamda yüksekliğin sembolüdür. İnsanın erginlenme/olgunlaşma macerasındaki yükselişi ile aynı doğrultudadır. Masalda dağın ve çobanın kahramanın karşısına çıkması tesadüf değildir. Kahramanın dağ, taş aşarak çobana ulaşması ve onun yardımı ile sarayın yerinin bir dağ başında olduğunu öğrenmesi ile bilinçaltının derinliklerinde dağa ulaşması, zorlu yolculukları kahramanı beklediğine işaret eder.

Kahramana yardımcı olan diğer doğaüstü yardımcı da padişahın kızını aramaya giderken yolda üç kardeşin kavgasına şahit olması hadisesidir. Onlara nedeni sorduğunda nedenin babalarından kalan tılsımlı şapka, seccade ve tokmağın olduğunu söylerler.

“Bize babamızdan meres bir külyex, bir siccadı ve bir tokmak kaldı. Lâkin bir türlü ezleşip bolmıydırmız”. Yigit soradı:

“Bunlarınñ merfeti nedir?” Dey, “Bu kadar kavğa etedirsiz

Bir aşşağa şiyler üçün?”. Dediler ki:

“Bu külyexni kiyip ve siccadını sırip üstüne oturup, ne yerge kötür derseñ, ol yerge kötürür seni. Bu külyex başında eken bir kümse körmez. Ve tokmakka Ur! derseñ, önünde ordu kelesin anı bile kaybetmek mümkün bolur” (Altınkaynak,2006, s. 172).

Kahramanın zorlu sınav yolunda en büyük yardımcıları karşısına çıkar. Kahraman, kardeşlerden bunu alarak kıza ulaşır. Büyülü ve tılsımlı nesneler masallarda sık kullanılan motiflerdendir.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Masal kahramanı tembel oğlan Arap ile karanlık dünyasına yani kuyuya iner. Kahramanın babası tarafından tembel olarak ifade edilmesi üzerine çalışması için Arap' a verilmesi anlatılır. Kahramanın, baba arketipini takdirini kazanmaya çalışan benliğin sembolüdür. “Annenin içindeyizdir ve babadan koparılmış yaşarız, fakat ölüm (ebediyete doğuşumuz) sırasında zamanın rahminden çıktığımızda babanın ellerine düşeriz. Bilgeler bu rahimde bile, babadan gelip ona döndüklerini anlar, çok daha bilgiler ise ikisinin aynı öz olduğunu bilir” (Campbell, 2010, s. 195). Kahramanın asıl amacı benliğini tanımak, özüne dokunabilmektedir. Masal kahramanı Arap sembolünün gölge arketipi ile karşılaşmasıyla kontrol altına alması gerekir. Kahramanın kuyuya indikten sonra kuyuda kız ile karşılaşması ve kızın tembel oğlana yardım etmesi anlatılır.

“Arap da berir ol ulannın önüne bir kesek yfak taş, derki:

“Say bu taşları” dey arap çıkar, keter av avlamağa. Bu arapın yanında bir kız bar edi. Arap barır, Xint pağısağın kızını çalmış-ketirmiş kendine karı etmeye. Kördü bu kız ulannı oşaat sıcaklık kirdi içeriye. Bu arap da – adam tüvül eken, öbür eken. Soñra kız derki ulanğa:

“Kardaşım. Bu taşları sayan, tamam çıkarma, zira bunun sayısı cemi seksen taştır. Xep üç-beş eksik sözle” der.

Bu kız ulanğa türlü ve türlü merfetler öğretir. Arap kelir, xer kün sorar:

“Kaçtağa çıkardın?” der.

Ulan karşılık barıp derki:

“Yetmiş yedi tane” der.

Bu ulannı söker:

“Sabaxa kadar teknil saymasañ, seni öldürürüm!” der.

Gene sabaxtan çıkar, keter avçuluğa. Bu ulan kız bilen gene merfet öğrenir” (Altınkaynak,2006, s. 156).

Kahraman, ruhsal yolculuk sırasında karşısına çıkan güçlere karşı doğaüstü yardımcısına kuyuda karşılaşır. Yardımcı animus arketipi özellikleri taşıyan kız olarak karşımıza çıkar. Kahraman mücadele edeceği kötücül güçler ile psişenin eksikliğinden dolayı, animus arketipinden yardım almıştır. Kahramana yardım eden kız Arap'la nasıl

mücadele edeceğini söylemiştir. Kızın yardımından olumlu yanıt alan kahraman, benliğin gölge unsuru olan Arap'tan arınma adına cesaret göstermiştir.

Yexoniya

Masal kahramanı Yexoniya, çalıştığı yerlerde sevilmesinden dolayı, çevresindeki arkadaşları tarafından kıskanılır ve kahramana iftira atılır. Yexoniya çalıştığı çorbacının yanında hırsızlık suçu ile zindana atılır. Zabıtların birinin kahramana inanması ve acımasından dolayı ona diğer zabıtların zarar vermesini önler;

“Anda oturan zabıtlar da Yexoniyanın cevaplarına şaşırıp kaldılar ve biri birlerine dedilerki:

“Körünişi bu çocuk bir şeyi oğramamış. Kaldı ki emirni eda etmek için birkaç tögenek urayık da yollayık daş-kirpiç kesmeye ve toprak kazma. Xer ne, ki begelik xızmetkârlarına mustaxak ese”. Aralarından şaraatçının birinin merxameti tüştü anın üstüne:

“Bardır imkânı, sabur eteyik birkaç kün daxa!” dey, “Şu fakır çocuknuñbaxtına, belki Allah bir kün kızlı sırlarını meydana çıkarır? Biz da aklımızıñ kestigine köre zulum edmeyip çocuknuñ Bet- duasından pek bolurmuz?” (Altınkaynak, 2006, s. 183).

Kahramanın suçsuz olduğunu anlayan zabıt sayesinde onu zarar görmeden tekrar zindana koyarlar. Masalda kahramana iftira atıldığını öğrenen kişide hizmetkâr çocuktur. Yexoniya'nın arkadaşlarının bir gün içki içerek kendilerinden geçtikleri anda hizmetkâr çocuk arkadaşlarının Yexoniya iftira attıklarını öğrenir ve bu durumu meyhanecinin yardımı ile Yexoniya'nın kovulduğu yerin sahibine anlatır.

“Mexneci bunların önüne bir xızmetkâr çocuknu koymuş. Xer ne isterseler kelip bersin dey.

Xızmetkâr kapunuñ başına turup, cevaplarını başından sonuna kadar dinleyip anlamış ve barıp mexnecige da anlatmış ki:

Bu yigitler felân bazığanın adamlarıdır” dedi, “Xaydı çorbacısına barıp sözleyim, zira bunlarda bir xırsızlık bolmalı, üçüsü:

“Keri nereyik!” derler, birisi rıza bolmıyır. Eger men xaber bersem şorbacıları maña bir baxış berir”.

Mexneci da dedi: “Xaydı, uvlum, bar! Tez yeriş, sözle ki sizni şorbacım çakırır, zira bir faydalı meslâat bardır” dey.

Bardı, sözledi.

Oşaat Yeşuva şorbacı mindi atına, üç-beş dakkadan mexnecige yerişti. Oşaatı yollap zabıt çakırttı. Zabıt keldi, o da eşitti cevaplarını ve aıladı ki alardır batakcılar ve zulumkârlar” (Altınkaynak, 2006, s. 185).

Yexoniya, mitin gücü ile içsel dönüşüm mekânı olan zindan da temas kurmuştur. Geçmişin hafızası, kültürel belleğin sembolü ve masum arketipinin etkisiyle, kahramanı bu zorlu süreçten kurtaran meyhaneci ve hizmetkarıdır. Yexoniya kendilik değerlerine ulaşmak için vermiş olduğu mücadelede ona yardım eden meyhaneci ve yardımcısı

sayesinde gölge arketiplerini yok etmiş ve bilinç gölge arketipleri ile yüzleşerek onu yenmiştir.

Gayet Bilicilerin Meselesi

Masalda doğaüstü yardımcı bir nesnedir. Üç kardeş değerli olan taşın kimde olduğunu öğrenmek için yola çıkmaları ile masal başlar.

“Bunlar der ki babamız geçindi malın pay ettik de aramızdan bir cevahi daş ğayp oldu. Bilmeyimiz hangimizde olduğun. Şu bizim hangimizdedir, doğru şevle derler. Soñ kadı bunların üçüsünü de bakar da bu siziñ kiçkeneñizde olmalıdır. Bu gece düşüme gördim, der. Soñra bu kiçkene oğlan der ki hayır, bu uruya degil, bu seniñ kızıñ aklı. Getir şu kızı şunda nişan vereyim, der. Kadı soñra kızın getirir, bu da çıkarır daşı, verir Soñra üçüsü de haklaşır, çıkar, giderler” (Aqtay,2021, s. 280).

Taş kahramanı animasına götürür. Bu tür tılsımı taşlara sahip olmak güce sahip olmakla eşdeğerdir. Yada taşı gibi taşlar aynı zamanda mitolojik bağlamda da güç unsurudur. Doğal yollardan kahramanın gerçekleştiremeyeceği mücadelelere olağanüstü yollardan destek verirler. Bu masalda kahraman, taş sayesinde evleneceği kızı bulur ve kendi kozmosunu kurar. Kahramanın çalmış olduğu taş benliğini ve kolektif bilincin gücünü arkasına aldığı temsil eden semboldür. Anlatılarda genellikle kahramana yardımcı gücün veya gölgenin bir taşın altından çıkması söz konusudur. Bu durumda kahramanın erginlenmesini sağlayacak olan bireyin taştan çıkması da taşta yüklenen değerle ilgilidir. Çünkü taş benliği temsil eder. Mağaralar taşın oyulması sonucunda meydana gelir. Bundan dolayı da taş yeniden doğuşu, hastalıktan iyileşmeyi, döl yatağını sembolize eder. Masalda kahramanın taşı almasıyla geçiş dönemlerinden evlenmeyi simgeleyen kişiyi bulmasına yardım etmesinden dolayı yardımcı güç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kral Solomon’un Sembolü

Masal kahramanı zorlu sınavlar yolunda ona yol gösterecek yardımcıya ihtiyaç duyar. Masal kahramanı yola çıkmadan önce doğaüstü yardımcı göklerden gelen bir sesle ortaya çıkar.

“Göklerden gelen bir ses şöyle dedi: "Cinlerin kraliçesi Haşmedi'nin mülkiyetinde adı Şamir olan bir solucan var. Vezirini gönder de cinlerden sana yardım vermelerini isteyisin” (Kefeli,2002, s. 102).

Burada kahramana yüklenen olağanüstülüğün habercisidir. Kahramana yol gösterenin bilinmeyen olması ve göklerden ses gelmesi kahramana yüklenen kutsallıkla ilgilidir. Bilinmeyenin yol göstermesi kahramanın bilinçdışını ifade eder. Bu durumda

kahramanın maceraya atılmasına neden olan bilinenden bilinmeyene yolculuk yapmasından dolayıdır.

Kahramanın yola çıktıktan sonra macerası sırasında erginlenmesine yardımcı olacak kişi kuyuda karşısına çıkar.

“Tanrı benim Kutsal bir Tapınak inşa etmemi istedi. Ama çekiç sesi ya da keski sesi duyulmasın diye. Solucan Shamir'e ihtiyacımız var. Tanrı bulmanı ve bize vermeni emretti.

Kraliçe Haşmedi şöyle dedi:

- Shamir solucanın nerede olduğunu biliyorum. Eğer gidersen, onu alabilirsin. O benim mülkümde değil. Deniz Anasının elinde Elmas kurdu (solucan). Denizin annesi ona, onu korumaya Issız Horozuna güveniyor” (Kefeli,2002, s. 104).

Vezir büyüdü dünyada yol gösteren, erginlenmesini sağlayan ve rehber olan doğaüstü yardımcı ile karşılaşır. Kahramana yardım eden kişi olağanüstü bir varlık olarak karşısına çıkar. Bu olağanüstü yardımcı insani özellikler gösterir ve kahramanın yolculuğu sırasında yardım eder. Masalda doğaüstü yardımcı mitik özellikler gösterir.

Üç Qız

Masal kahramanlarına yardım eden doğaüstü yardımcı olarak karşısına çıkan padişahın kızlarıdır. Gölge arketipleri kahramanları sandığa koyup denize bırakmaları üzerine kahramanlara yardım eden ve büyüten padişahın kızlarıdır. “Ablaları padişahın sırma saçlı bala- ları sandığa qoydular, sanduğu deryaya quverdiler. Şimdi bu balalar denizden gitti. Gide gide vardı bir padişahın memle- ketine çıktılar. Bu padişahın üç kıza var edi. Bular fay- tomnen serimonyat çıktılar deryaya. (Çulha,2015, s.297). Masal kahramanlarına yardım eden kızlar anne arketipinin temsilcileridir. Kahramanları sandıkta bulduklarında onları anne özellikleri göstererek büyütürler. Kahramanların, çıkmış oldukları macera sürecinde onların değişim/dönüşüm sürecine girmelerine yardımcı olan mitik evren bilincinin farkına varmalarına yardımcı olan kişilerdir.

İncelenen Kırım Karayların masallarında on üç masalda doğaüstü yardımcıları tespit edilmiştir. Bunlar; canlı ve cansız varlıklar, kahramanı uyaran bir ses, yüzük, taş, dev, anima/animus, yaşı bir bilge, göksel unsurlar (yıldız), çoban kıyafetidir. Anadolu sahası masallarına “Arap Atı, Boyu Bir Karış Sakalı Beş Karış, Kırk Manat, Hacı Sayyat’ın Kızı, Alın Yazısı, Nazımla Şirret, Şüreyye” (Ege, 2015, s.49-84), “Ağlayan Narla Gülen Ayva” (Sakaoğlu, 2002, s. 312-323), “Gülmez Padişahı, Çocuğun Rüyası” (Alptekin, 2002:252- 269), “Müezzin”, Çini Maçın Padişahı” (Günay, 1975, s. 296-517) bakıldığında benzer doğaüstü varlıkların olduğu gözlemlenmiştir.

3.1.4. Balinanın Karnı

Kahramanın, macera çağrısına cevap verip ilk eşiği aştıktan sonra yeni bir benliğin uyanması söz konusudur. Balinanın karnı, bilinçaltının bir izdüşümü olarak kahramanın bilinmeyen bir bölgeye yaptığı aşamayı ifade etmektedir. Büyülü eşiğin geçişinde başarıyla geçmek, rahmi simgeleyen balinanın karnı, yeniden doğuşun veya dönüşümün geçiş imgesidir. “Dönüşüm alanları: Mağara, kuyu, lahit, tapınak, oyuk veya derin bir uyku hali gibi. Genellikle dönüşüm alanı olan mekânların kendine has yapısal özellikleri de vardır. “Kapalı ve dar alanlar, insanın, kahramanın olgunlaşma yolunda kendisini ruhsal anlamda tamamladıkları yerlerdir” (Güzel, 2014, s. 198). Kahramanın bulunduğu bu yerler bilinçdışının sembolüdür. Bilinçdışının zenginliği içinde olan bu yerler kahramanın olgunlaşması, yeniden doğması için ölmesinin sembolüdür. Kahraman, olgunluk seviyesine ulaşmasını sağlayan çağrı ve ilk eşiği geçip yeniden doğma ile devam etmektedir. “Eşik, kahramanın yeniden doğuşunu başlatan rahim sembolü olan balinanın karnı ile simgelenmiştir. Kahraman, büyülü eşikte bilinmeyen içinde kaybolur ve ölmüş gibi görünmektedir” (Campbell, 2010, s. 107). Rahim içindeki karanlık, bilinmeyen dünyayı, ölümü veya kendi kendini yok etmeyi ifade etmektedir. Bununla beraber, kahramanın doğumu veya yeniden doğuşunun sembolü konumundadır.

Sultan Hesabının Fash

Kahramanın ilk eşiği geçtikten sonra yeniden doğuşu anlamına gelen “balinanın karnı” olarak nitelendirilen yere gider. Balinanın karnı bir erginleşme mekânı olarak anne rahmine benzetilir. “Padişahın ordusuna karşı orada çadır kurup dâhil oldular sabah olunca bakarsa ni görsünler ki padişahın ordusunun karşısında bir çadır kurulmuş” Masaldaki çadır, kahramanın ruhsal aydınlanmasının ve öz benliğine ulaşmasının sembolüdür. Kahramanın olgunlaşmasını yeniden doğmasına simgelemektedir. Kahramanın ilk olarak çadırını kurması kaostan kozmosa geçişini ifade etmektedir. Erginleşme sürecinde kahraman ruhsal doğuşunu kolektif bilinç ile bütünleştiğini göstermektedir.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masal kahramanı çoban padişahın kızını alabilmek için yola çıkar. Yolda serinlemek için suyun yanına varır ve suya düşer. Burada kahramanın dönüşüm

aşamasında kendine yol göstermesine yardımcı olacak doğaüstü yardımcı güce ulaşabilmek için değişim/dönüşüm mekânı olan yeniden doğuşu simgeleyen su ile gerçekleştirir.

“Ya Allah gel sen bana yardım ol bana güç kuvvet versin ki ben varıp padişah’a arslan sütü getirmeye kadil olayım padişahın kızını almaya müstehak olayım deyi çoban bu merakta gezer iken bir gün deniz yalısın da dolaşırken bari biraz ferahlanayım deyi soyunur düşer denize.”

Su, burada kahramanın erginlenmesine yardımcı imgedir. “Eski Türk inançlarında kutsallaştıran su, aynı zamanda duyan, evlenen ve çoluk çocuk sahibi olan ve mahiyetinde birtakım gizli güçleri barındıran koruyucu bir iyedir. Suyun arıttıcı niteliği, bolluk ilişkisi, taşma vb. özellikleri bu kültürün doğuşunda rol oynayan önemli etkenler olmuştur” (Oymak, 210, s.38). Su, iyileştiren, tedavi eden, güzelleştiren, güçlendiren, kahramana şekil değiştiren ve yeniden doğuşu simgeleyen hayat kaynağıdır. Masal kahramanı çoban sudan çıktıktan sonra başka biri olarak hayatına devam etmektedir. Su, yaratılışın başlangıcıdır. Mitolojik bağlamda da önemli görevler üstlenmektedir. Suyu yüklenen değerlerde dişilik özelliklerin ağır basması söz konusudur. “Hakasların geleneksel tasavvurlarına göre Sug-eezi muhtelif insan suretlerinde, daha ziyade kadın suretinde karşımıza çıkmaktadır.” (Burnakov, 2013, s. 10). Su dişilik ve doğurganlık özelliklerine sahiptir. Bu nedenle sudan çıkan kahraman yeniden doğmuş ve yeni maceralara atılmaya hazır duruma gelmiştir.

Şemse Hanım’ın Masalı

Bilinçaltının derinliklerinde benliğinin izini süren masal kahramanı, balinanın karnı olarak ifade edilen mekânlarda kendilik değerinin farkına vararak gölge arketipleri ile mücadelesinde erginlenmesini sağlayacaktır. Masal kahramanı Şemse Hanımın, ötekileşmesini sağlayacak mekân ormandır. Orman kahraman için bilinçlenme mekânıdır.

“Oglañ eve girip üç beş sohbetten soñra kız kardaşine der ki gel seniñ ile çöle seyranı çıkalım bari biraz gözün açılıñ diyerek çıkarlar çöle. Orada biraz orman arasına girince oglañ biyan iderek kız kardaşine ne vechi ile buraya gelmiş hem babasınıñ emriñ hakkında nice ve hali buraya ne melam üzre getirmiş bunları bir nakil idiñce derki hatta bana emir ki seni mutlaka helak idem lakin çünkü elim varmaz ki seniñ gibi civanın canına kıyam evle de ben burda kardaşlık hakkı üzre bu eyiligi edebilirim ki seniñ parmagından birkaç damla kan çıkarıp hem bütün gömlegini tavşankanı ile bulayıp ve seni helak ittigime ispat diye babama götürsem gerek. Seni ise bu çıkılmaz orman içerisinde bırakırım bahtına her ni dürlü kaza rast gelirse kısmetin odur.”

Kahramanın ormana bırakılması, yeniden doğuşunu dişiliği ve bilinçaltını sembolize etmektedir. Ormana bırakılan Şemse Hanımın içinde bulunduğu kaostan kurtuluşunda yardımcı olacak padişahın oğlu ile ormanda karşılaşmıştır. Evinden ayrılıp, ormana terk edilen kahramanın psişesi sayesinde bütünleşme aşamasını tamamlamaktadır.

Koca Karının Masalı

Masal kahramanı kadının, hamamdan çıktıktan sonra güzelliğine âşık olan genç tarafında kaosun meydana geldiği hamam imgesi kahramanın erginleşmesine yardımcı olmamış, kozmosta kaosun oluşmasına sebep olmuştur. “Vakit ile karının biri hamamdan çıkıp gelir iken bunu bir yigid gayit ilen dilber hüsni melek olduğundan yigid şaban olur. Kariya başlar sevda ateşi içeriye örüp gün günden düşünmeye. Kahraman farkındalık düzeyine ulaşmadan karmaşanın içinde kendini bulmuştur.

Eki Kardaşının Masalı

Kahramanın, mağaraya gitmesi ve orada devleti ile karşılaşması anlatılmaktadır.

“Men bunın parasını bermem ve lâkin senin devletin felân magarada yuxlay. Kel, saña köstüreyim. Bar. Anı uyat, kısmetin bersin” der. Kötütür, o mağarayı köstürür” (Altınkaynak,2006, s. 150).

Mağara imgesi yeniden doğuşu ve bilinçdışını simgelemektedir. Bilinç ile bilinçdışı arasında bir köprü görevi gören mağara bireyin olumlu ve olumsuz bir şekilde değişmesine neden olur. İnsanlığın bilinci uygarlık seviyesine ulaşınca kadar karanlık tarafına hâkimdir. Kahramanda mağaraya gelerek uyanması söz konusudur. Mağaradaki kişi kahramanın ruhudur ve içsel yoldaşdır. Bu içsel yoldaşı Jung “Ulu Adam” olarak ifade etmektedir. Yani mağaradaki kişi insanın içindeki “self” dir. Bu self kahramanda yavaş yavaş ortaya çıkabilir. Self’in tam olarak anlaşılması için egonun selften gelen mesajları dinlemeye hazır olmasıyla ilgilidir. Kahraman egoyu bilinçlilik katarak geliştirir. Bilinçli kişilikten farklı olarak içsel yönlendiricisidir. Bu içsel yönlendirici mağara gibi mekânlarda gerçekleştirerek kahramanın olgunlaşmasını sağlayan, düzenleyici bir mekân olarak gösterilmektedir.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Kahramanların anlatılarda mağaraya, kuyuya inmeleri alt dünyanın karanlıklarında benliğinin izini sürerek aşmaları gereken ilk eşiği ifade etmektedir.

Kahramanın kuyuya inmesi, gölge yanlarıyla yüzleşerek erginlenme/olgunlaşmış olarak bilinçdışının karanlıklarından, bilincin aydınlığına çıkmasını yansıtmaktadır.

“Kökü ilkin dini-mitoloji çağdan gelen makro ve mikro kozmosun oluşması, insanın ölümü ile yaşayış mekânının ikileşmesi inancı sihirli masallarda bedî fonksiyon çevresinde takdim edilmektedir. Gök, yer ve yeraltı âlem ve onların birkaç katlardan ibaret olan makro kozmos üçlü bölüme uyum sağlar. Kahramanın göğe yükselmesi veya kuyu ile yeraltı dünyasına inmesi doğrudan doğruya şamanın bu âlemlere kendisini götürmesinin bedî tahkiyeli ifadesidir.” (Bayat, 1998, s. 158)

Mağara, kuyu kahramanın ortaya çıkması, oluşması ve olgunlaşması için önemli mekânlardandır.

“Maña berseñ, xüşte saña otur kümüş rüble bereyim, üstüne ruba da beririm. Tek eyi mukayat bolup xer bir şıynı ögrensin

Ulannıñ babası da derki:

“Pek eyi, bereyim” der, ulannı arapğa berir.

Oşaati açar arap ol taşnı, tüşürür ulannı kuyuğa” (Altınkaynak, 2006, s. 156).

Kahramanın yolda karşısına çıkan Arap aracılığıyla kuyuya inmesi, kuyuya atılması cezalandırma gibi görünse de aslında kahramanın erginlenme/olgunlaşma sürecinde geçmesi gereken aşamalar için gitmesi gereken mekândır.

Yexoniya

Masal kahramanı, gölge arketipinin temsilcileri arkadaşlarının Yexoniya karşı kıskançlık ve hasetlik duygularla dolu şekilde ifade edilir. Kahramanın gölge arketiplerin iftiraları sonucu zindana atılır; “Zabit da aslı-kerçek cevap eşitmey artık öke bilen Yexoniyağa birkaç şamar urdu ve xufüska yolladı; zıdanğa koydular” (Altınkaynak, 2006, s. 183). Yexoniya’nın dönüşüm geçireceği bilinçdışının bilinmezlerini sembolize eden mekâna zindana hapsolür. Kahramanın zindana atılması, bilinçdışının karanlık tarafı ve bilinmezler ile dolu yönünü ifade etmektedir. Yexoniya’nın zindanda geçirdiği zaman bilinçdışı ile kurulan ilişkidir. Zindan, kaos ortamını yansıttığı için kahramanın sınavlar yoluna hazırlayan benliğinin de varoluş dinamiklerini güçlendirdiğinin göstergesidir. Zindanda geçen zaman masalda kahramanın geçirdiği durgunluk sürecidir. Zindandan çıkan kahraman her şeye hazır ve daha güçlüdür.

Kral Solomon'un Sembolü

Masal kahramanı erginlenme yolunda özbene ulaşabilmek için farkındalık düzeyine gelmesi gerekmektedir. Kahraman bu farkındalık düzeyine eşiği aşmak için girdiği kuyuda tamamlar. Kuyu kahraman için bir değişim/dönüşüm mekânıdır.

“Vezir zincire "Şem Gameforaş" diye yazdı ve kendisiyle beraber on büyük kutu şarap, keten kumaş, demir zincirler, prangaları aldı ve Kok denen bir yere gitti. Bir kuyu buldu, bakıyor ki, mühürlüymüş. Vezir, Kraliçe Haşmedi'nin kuyusunu açmadan onun derinliğini ölçtü ve yanından daha derine inerek başka bir kuyuyu kazdı. O kuyudan bir yeraltı geçidini kazıp, suyu birinci kuyudan ikinci kuyuya taşıdı ve bu yeraltı geçidini bir keten kumaşla kapattı. Sonra tepeden bir kuyu daha kazdı. Oradan da bir yeraltı geçidi kazıp Kraliçe Haşmedi'nin kuyusunu şarapla doldurdu” (Kefeli,2002, s. 104).

Kahraman bilinenden bilinmeyene yolculuğu sırasında bilgisizliği ve tecrübesizliğiyle yüzleşerek olgunlaşmış olarak bilinçdışının karanlığından aydınlığa doğru bilinçlenerek çıkar. Kahraman erginlenme sürecinin başlangıcını kuyuya gitmesi ve kuyu sayesinde de bilinçdışının derinliklerine ulaşacaktır. Masaldaki bu kuyu balinanın karnıdır. Vezir kuyuya gitmesi ile değişim/dönüşüm geçirerek kendi benliğinin izini süreceği simgesel yolculuğunun başlangıcını ifade etmektedir.

Üç Qız

Masal kahramanlarının dünyaya geldikten sonra sandığa konularak denize bırakılması, kahramanların bilinmezliğe doğru ilerlemesinden dolayı deniz onlar için balinanın karnı olarak görülmektedir. Masalda kahramanların değişim mekânı doğdukları andan itibaren bırakıldıkları sandık ve denizdir. Sandık kahramanların umudu simgeledikleri gibi onları koruyan gizili ifade eden sembol olarak da görülmektedir. Deniz ise suyun insan hayatında önemini ifade eden semboldür. Yaşamın kaynağı hayatın başlangıcını simgelemektedir. Masalda kahramanların doğaüstü yardımcılarının yanına götüren denizin bilinçdışı ile sağladığı döngüyü ifade etmektedir. Deniz sayesinde kahramanların yeniden doğumları ve arınmaları ifade edilerek gölge arketipleriyle mücadele aşaması gösterilmektedir.

Kahraman balinanın karnına girerek, fiziksel dünyanın sınırlarının ötesine geçmek yerine, yeniden doğuş ve yenilenme olasılığını aramak ve içe doğru, kendi kökenine doğru hareket etmektedir. İncelenen Kırım Karayların dokuz masal metninde kahramanların bireyleşme süreçlerini geçirebilecekleri simgesel mekanlar söz konusudur. Balinanın karnı olarak ifade edilen mekanlar masallarda; sandık, kuyu, zindan, mağara, hamam, su, orman çadırı olarak geçmektedir. Anadolu sahasında

“Şahmaran, Helvacı Güzel” (Şimşek, 2001, s. 27-231), “Bacı Bacı Can Bacı, Ayı Kulağı” (Günay, 1975, s. 335-373), “Küllü Fatma, Hırızmalı Güzel, Karalar Giyen Adam” (Alptekin, 2002, s. 248- 431), “Kırk İsteme Bin İste, Sarı Dev ve Ahmet Şah, Cemesim, Nahirçı, Keloğlan, Dıbir ile Cıbir, Erturan, Kırk Manat, Hacı Sayyat’ın Kızı, Tuz Kadar Sevgi” (Ege, 2015, s. 49-84) adlı masallarda da balinanın karnı olarak ifade edilen yerler kahramanların değişim geçirdikleri benzer mekanlar olduğu tespit edilmiştir.

3.2. KIRIM KARAY MASALLARDA ERGİNLENME AŞAMASI

3.2.1 Sınavlar Yolu

Erginlenme/olgunlaşma aşaması kahramanın yolculuğunun en önemli kısmıdır. İnsanoğlu, yaradılışı sebebi ile bir eksiklik içindedir ve bu eksikliği tamamlamak için sürekli bir arayış içinde bulunur. İnsanoğlu, kendindeki eksikliği tamamlamak için bir serüvene atılır ve evrendeki her şeyi bilmek, anlamlandırma ve öğrenmek ister. Bu eksiklerinin giderebilmek için birtakım aşamaları geçmesi gerekir. Sembolik yolculukta bu aşamalara erginlenme/olgunlaşma denilmektedir. “Anlatı kahramanları, çevreyi/doğayı dışlayarak değil, onun içine yerleşerek, zamanda onu ‘dönüştürerek’ kendilerini gerçekleştirirler” (Korkmaz, 2004, s. 107). Anlatılardaki erginleşme doğadaki mekânlarda (orman, mağara, dağ, su, kuyu vb.) gerçekleşir. Bu mekânlar erginlenme/olgunlaşma mekânı olarak ana rahmi ile ilişkilidir. Ruhsal farkındalığın, yeniden doğuşun, öz bene ulaşmanın sembolüdür. Kişisel bilinçdışını ifade ettiği için kahramanın kendisi ile yüzleştiği yerdir. Dursun-Torun, (2017) Kahramanın yolculuğu sırasında karşına birçok engel çıkar. Bu engelleri kahramanın sahip olduğu gücü ve ona yardım eden doğaüstü yardımcıları sayesinde aşar. Maceranın başlangıç noktası anne karnında başlar ve bir sonu yoktur. Bir döngü içerisinde yolculuğu devam ettiğini belirtmektedir. Sembolik yolculukta kahraman eşiği geçip karşısına çıkan engelleri aşınca ruhu olgunlaşır. “Kahraman, kutsal alana ilk adımı eşik sayesinde atar” (Campbell, 2010, s. 98). Eşiği aşan kahraman, bir dizi sınavlar ile bireyselleşme sürecinde bilinmeyene doğru adım atmış olur. Kahramanın erginlenme aşamasına ulaşabilmesi için birtakım sınavları geçmek zorunda kalır. Sınavlar, kahramanı inanç ve güvene götürür. “Sınavdan başarıyla çıkanlar inanç ve güven objesine dönüşürler. Sınama, tecrübenin bir daha yoklanması demektir, tecrübesizlik kutbunun sağlam olup

olmadığının yoklanması” (Abdullah,2015, s. 60) olduğunu ifade eder. Maceraya olumlu yanıt veren kahraman birçok sınavı başarılı bir biçimde tamamlaması ile nihai ödüle ulaşmakta ve erginlenme sürecine girmektedir.

Sultan Hesabının Fash

Masal kahramanı Sultan Hesabı iki aşamalı sınav ile erginleşme sürecine girmiştir. Padişah ile evlenmesiyle ilk sınavını geçer. Padişahın sefere giderken kıza yapması gerekenleri söylemesi ve kahramanı zorlu bir macera beklemesi, kahramanın ikinci sınavı olur.

“Sultan Hanım’ın elini bir mühürlü kese virerek dedi hoşta bu kesede biñ altın vardır. Gendiñi cep harçlığı olan lakin ben seferden geldikte keseyim mühürlü ve altını tekmiñ isterim ve ağırdaki kıslaktan benim küheylan atım gibi bir küheylan isterim hem gendiñ benden bir ar evlad doğurdugun isterim diyince atına biner Allaha emanet eyledim sizleri deyi çargı cehla ile yola rivan olur gider.”

Kahraman, ikinci eşiği aşması ve nihai ödüle ulaşması için erkek kılığına girip padişahın yanına gider. Burada padişah eşini tanımaz. Padişah ile kahramanın satranç oynaması bilinç ve bilinçdışının düzene girmesinin gerekliliğinin yansımasıdır. Kahraman satranç sayesinde padişahın istediği mühürlü keseyi ve padişahın küheylan atından bir küheylanı yerine getirir.

Masal kahramanının son sınavını yerine getirebilmesi için doğaüstü yardımcısına ve yolunu aydınlatacak güçlere ihtiyaç duyacaktır. Kahramanın sınavlar yolunda padişaha ulaşmasında en büyük doğaüstü yardımcısı ceylan olur. Padişah, ceylanın peşinden ava gidince kahramanın padişah ile birleşmesini sağlayacak vezirin yardımına ihtiyaç duyar.

“Aplansız padişahın önüne bir ceylan rast gelip padişah cühidal başı ile heman ceylanın peşinden koşmada olunca şehzade dahi vezir ilen bir kayrı avın peşinden düşüp gayrı semte gitmede olarak miydanda ekisi yalnız تنها bulunurduğu vakit şehzade dönüp vezire derdi ki sana sır bir sohbet diyen kim olmaya ki bu sırrı kim kimse bilsin senden bu işe yardım isterim”.

Kahramanın, sınavlar yolundaki karanlık, tehlikeli ve zor görev sırasında kendi zihinsel karışıklığının içine girer. Sonunda, kahraman kendini doğaüstü dünyaya teslim etmeyi öğrenir ve bir arınma, teslimiyet ya da bir uzlaşmaya varır. Masal kahramanın doğaüstü dünyayı kabul etmesi ile erginlenme/olgunlaşma aşamasındaki son sınavını vezirin yardımı ile tamamlayarak dönüş yoluna girmektedir.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masal kahramanın erginleşme aşamasına geçebilmesi için bir kaos'un oluşması söz konusudur. Düzenli bir hayat yaşayan masal kahramanının yaşlı bir kadına yardım etmesiyle düzeni bozulur. Kahramanın güç sembolü olan “yüzük” elinden alınır ve kahraman zindana düşer. Bu durumdan sonra kahraman için sınavlar aşaması başlar.

“Padişah orada gelip çobana tazir iderek derdi ki be hey meyhun sen nice insan olasan ki kendi kariña ve kendi mülküne sahbetlik istemek elinden gelmeye mücellet kızımı sende isterim ve bilesin ki kızımın bir habere vukuf olunca seni zindanda tutacağım deyir emir idiñce anı da kaldılar çobanı zindana attılar hali burada çoban ağlayarak zindanda yatamaga”.

Masalda kahramanın bırakıldığı ya da cezasını çekeceği bir mekân olan zindan söz konusudur. Kahramanın zindana tutsak edilerek yurdundan uzaklaştırılmasından itibaren çeşitli engelleri aşarak yeniden güçlenmesine vesile olan bir zaman diliminin ve yeniden doğuşunun sembolüdür. Masal kahramanı zindandan çıktıktan sonra erginleşmesini tamamlamış olarak döner. Tutsak edilen mekân ve mekândan kurtuluş önemlidir. Daha çok destan ve halk hikayelerinde karşımıza çıkan zindan motifi masallarda da karşılaşılan kaos ortamlarındandır. Bedensel ve ruhsal eziyet yaşayan kahraman yer altında tasvir edilen bu mekanlarda bilinçsel anlamda beslenir ve çıktıktan sonra asıl benliğine kavuşmaktadır.

Bağdatlı Cerrah Hasanın Masalı

Masal kahramanı, doğaüstü yardımcının yol göstermesi ile sınavlar yoluna girer. Kahraman ruhsal bütünlüğünü sağlamak ve ruhsal doğumunu gerçekleştirmek için sınavlar yoluna ilk adımını atar. Kahraman, zengin olmak için evinden ayrılıp, Bağdat'a gidip Cerrah Hasan'ı bulur ve altınları almak için izin belgesi ister. Bağdatlı Cerrah Hasan, kahramanın hasta olduğunu düşünüp alay ederek altınları alması için izin belgesi verir.

“Evle de Cerrah Hasan mecbur oldu tezkireyi on eki biñ altına yazmaya hem buluñañlar Cerrahın latifesin hem fakiriñ divaneligin görünce bıyık altında güler idi şimdi cerrah tezkireyi okur bu tarik İstanbulda. Benim hazinelerim üzre ta'yin olan Arap'a emir iderim ki bu teskiye getiren kimseye mutlaka on eki biñ altın benim altınlarımdan sayıp virmesine bu tezkirem göründüğü dakikada bevelece emir iden hazine sahibi bağdatlı cerrah Hasan Cerrah tezkireyi okuyunca hoşnut musun dosttum diye tezkireyi fukaraya teslim etti”.

Kahramanın sınavlar yoluna girmesine sebep olan gölgeyle yüzleşmesi ve içsel olarak gölge arketipinin olumsuz imgesine itilmesi sonucu sınavlar yoluna girer. Masal kahramanı, mitin yönlendirmesi ile sınavlar yolunu başarılı bir şekilde tamamlayarak

nihai ödülüne kavuşur. Masallarda mutlak çoğunlukla mutlu sona ulaşma hedefi bulunmaktadır. İyiler masal sonunda ödüllendirilmekte kötüler cezalandırılmaktadır. Kahramanın sınavı ne kadar çetin olursa masal sonunda ulaştığı ödül de o kadar büyüktür. İncelenen masalların genelinde kahramanın sınavlarını başarıyla geçtiği görülmekte ve hak ettiği mutlu sona yani kendini gerçekleştirme evresine ulaştığı tespit edilmektedir.

Şemse Hanım'ın Masalı

Masal kahramanı Şemse Hanım'ın erginlenme/olgunlaşma aşamasında sınavlar yoluna girmesine sebep olan olay, padişahın oğlu ile evlenmesi ve babasına duyduğu özlemden dolayı babasını bulmak için Kur Vezirle yola çıkması üzerine başlar.

“Sultan Hanım için yola tedarik olmasına dürlü göçüler ile ertesi gün olunca her ihtizası hazır olarak her bir göçü de Sultan Hanım üç çocuğu ile ikinci göçü de kur vezir ile hangisine Sultan Hanım'ı hem çocukları havale itmiş onlara. Eş ola diyerek çünkü bu kur vezire itibar ve emniyet gayit çok idi”

Şemse Hanım'ın emanet edildiği vezirin çirkin teklifini kabul etmeyen kahraman erginlenme sürecini başlatır. Şemse Hanım animus arketipinin özelliklerini yansıtarak sınavlar yolunda karşısına çıkan engelde dik durmuş ve Kur Vezir'in çocuklarını öldürmesine rağmen namusunu korumayı başarmıştır. Kur Vezir'in yanında tuvalete gitme bahanesi ile kaçan masal kahramanı, Kur Vezir'in bağladığı ipi çözerek ondan kaçmayı başarmıştır. “Hanım'ın beline bir ip bağlayarak koy virir sadıkarlık için dışarıya vusulet hanım ise çadırda çıkınca usul ile belinde ki ipi çözerek bağlar ipi çadırın bir kazığına” Kur Vezir'in kahramanı bağlaması kozmosuna kaosu yerleştirmek içindir. Kızın ipi çözmesi erginlenmesine engel olacak imgeyi atması ve özgürlüğüne kavuşmasını sembolize etmektedir.

Masal kahramanı, yok ediciliğin karşısında aklını kullanarak bilinçlenme düzeyine ulaşmaktadır. “Jungcu bakış açısı, bu yıkıcı güce kompleks adını verir; psişede örgütlü bu duygu ve fikirler kümesi, ego için bilinç dışıdır ve bu yüzden bizden istediğini az ya da çok alabilir. Psikanalitik ortamda bunun panzehiri, kompleks kendi bildiği gibi davranmasını diye, insanın zayıflık ve yeteneklerinin bilincinde olmasıdır.” (Estés, 2004, s. 485). Kahraman, kendini tanıdığı sürece bilinçli bir yaşam sürecektir. Şemse hanımın kendisini çağıran imamın, vezirin çirkin isteğini kabul etmemesi, kompleksinin bilincinde olmasıyla ilgilidir. Masal kahramanı, içsel ve dışsal farkındalık düzeyine ulaşmayı, benliğin kabul ettiği sınavları akıl yoluyla aşmayı başarmıştır. Kahramanın

iftiralar karşısında dik durması ve kılık değiştirerek çözüme kavuşması bilinçaltındaki animus arketipinin etkisinden dolayıdır. Değişim/dönüşüm aşamasına sebep olan tüm karakterleri bir araya toplayan kahraman başından geçenleri eşinin ve babasını karşısında anlatarak gölgeleriyle yüzleşme fırsatı bulur. Kıyafetlerini çıkararak özbenine döner. Bu durum psişenin bütünlüğü olarak yeniden doğması anlamına gelir.

Koca Karının Masalı

Masal kahramanı kadın, bilinçaltının derinliklerinde benliğinin izini sürmektedir. Cadı kadının oyununa gelerek yani gölgesine yenik düşerek, gencin evine gider:

“senin eviñe vardım nüçün mahsun oturuyorsun dedi karı. Kocam evden kovdu aslı ne dedikte. Bilmiyorum der dedi koca karı gel bunda filan mahallede bir rimci vardır. Seni oraya götürüyim o sana sevler neden oldugun der giderler beraber bu âşık olan yigide. Kadını bırakır koca kadın kendi çıkar gider. Yigid kapıyı çevirir meramın icra ider. Zoruna karı ağlayarak çıkar gelir babasınıñ eviñe. Agzın sılar durur”.

Kahraman sınavlar yolunda değişimini/dönüşümünü gerçekleştirememiştir. Çünkü cadı kadının oyununa gelerek bireyleşmeyi başaramamıştır. Gölgesine yenik düşmüştür. ‘Koca karı, cadı kadın’ gibi kötü kadın algısına sahip olan arabozucu unsur burada ortaya çıkmaktadır. Kahramanı yolundan eden ya da işini zorlaştıran bir etkidir. Yaptığı hilelerle kahramanın sınavını kaybetmesine, benliğini oluşturmamasına sebep olabilmektedir.

Yahudi Temsili

Masal kahramanın değişim/dönüşüm geçirmesini sağlayacak sınavlar yolunda Bulgar’dan elli tavuk alması üzerine başlar. Kahraman Bulgar’ın, tırnağından rahatsız olduğunu öğrenince onu doktora götürür.

“Getirir buñu bir fırnak hekimine fırnakça su’aller sevler bu adamın beklediği var iktikaz istiyor edesin. Velekin korkuyor sakın çabaladığına bakmayasın. Hekim der ki sabır idesin ilacı kaynatayım der pazar ider. Bulgara der ki parayı bu adam virecek. Elinde işi var sabret al parayı der. Tavukları alır gider. Badehu hekim ilacı yapar. Bulgarı oraya çağırır. Çöz şalvarı der Bulgar korkar son hekim çağırır eki adamın zoraki yatırılır. Iktikaz ederler. Bulgar bağırır başlar nızaya. Bulgar tavuk parasını istiyor hekimden iktikaz parası istiyor biri biriniñ dilini anlamıyorlar.”

Kahramanın sınavlar yolu ikisinin de parasını ödemeyerek birbirlerine düşman olmasıyla atılır. Çünkü kahraman sahip olmak istediği ‘bireyleşme’ sürecini tamamlamıştır.

Eki Kardaşnıñ Masalı

Masal kahramanı eşikten geçtikten sonra zorlu sınavlar yoluna geçer. Bireyleşme sürecinin en önemli aşaması olan sınavlar yolu ile tinsel doğumu için aşması gereken yolculuktur.

“Men anıñ devletiyim, añar axçı kötürirmin?”.

Fukare de der ki:

“Xep añar kötürirsınmi, maña ketirmiydirsınmi? der yakasından tutar, “Ber maña kötürdügün paranı!” der.

Devlet ta derki:

“Men bunıñ parasını bermem ve lâkin seniñ devletiñ felân maqarada yuxlay. Kel, saña köstüreyim. Bar. Anı uyat, kısmetinbersin” der.

Kötütür, o makaranı köstürür. Bakar, ki xakikat devleti yuhlar. Barır, birkaç sopa urar:

“Ne üçün yuxlarsın? Men açımdayan ölermin!” der.

Devlet ta der:

“Aman, tiyme! Artık yuhlamam! Bar sen, ket! Şındı baxtıñ açayım!”

der.

Çıkar. Kettikte bu fukareni bir bazırğan çıkarır:

“Kel, saña, fakır, para bereyim. Bar, mal alıp sat. Kârı ekimiz bolsın!”

Der.

Fukare alır axçanı, malğa bozar, kötürür, ğayrı memlekette satar, çok para kazanır” (Altınkaynak,2006, s. 150).

Kahramanın birey olmada tecrübe sahibi olması için doğaüstü yardımcının desteği ile kendisini karşılayan kişinin iç mücadelesindeki egoyu yenmesi gerekir. “Biraz ego bilicine sahip herkes, kendisini tanıdığından emindir. Ama ego sadece kendi içeriğini bilir, bilinçdışını ve onun içeriğini bilmez” (Jung, 1999, s. 47). Burada egonun bilinçdışının farkındalık düzeyine ulaşmadığı için kahramanın self bilincin çekirdeğine ulaşamaz ve sınavlar yolunda kahramanın uyanması ile bilinç düzeyine ulaşır. Kahramanın mağarada ben bilincinin farkına vararak egosunu uyandırması ile sınavlar yolunu başarılı bir şekilde bitirir ve dönüş aşamasına geçer.

Baxt İlen Devletin Kavılı

Kahramanlar ilk eşiği geçtikten sonra karşılaştıkları her şey bir sınavdır. Kahramanların varoluşlarını başarılı bir biçimde tamamlaması için aşmaları gereken sınavlar yoluna tabî tutulurlar.

“Alır fukare yüz altınını. Sevinerek kayıkğa minip evine kettikte kaynak ter avanar. Fukareniñ koynundan xalğı yüz altın kisesi bilen suya akar. Fukare ax-vaxilen evine keter.

Sabah olur gene eskiciligine keter. Soñ baxtilen devlet yoklap kelirler, bakarlar fukare gene eskicilik işler. Devlet derki fukarege:

“Sen gene eskicilik işlermisin?” der.

Eskici da derki:

“Bevle-bevle bolması bilen deñize tüşti altınlar” der.

Devlet yüz altın daxa berir:

“Bunu eyi sakla!” der çıkarlar, keterler.

Fukare altınını kötürür evine. Azbarında bir terek bar emiş. Çıkarır altınını

Fukare altınını kötürür evine. Azbarında bir terek bar emiş. Çıkarır altınını kisesin, terekke saklar. Soñra bir karağuş kelir teregiñ kavuşundan. Bu altınını kisesi bilen alır, keter. Fukare, sabax boldukta, çarşıya ketecek bakıtta terekke çıkar: “Altınını bakayım” der baksa altın yok. Ax-vaxilen keter çarşıya, başlar eskicilik etmeye. Gene devletilen bext kelirler. Bu fukarege baxt derki:

“Gene askicilik ne üçün işlersin? Ne yaptın yüz altını bilen?” der. Fukare da bolduğı kibi sözler. Devlet gene yüz altın daxa berir. Karısı bilmez tuz bardağında altın bolduğın, çıkarır, tuzu bardağı bilen berir:

“İstedigiñiz kadar xarc etiñiz!” der.

Konşusu alır bardaknı, kelir evine, bakar – bardaktan tuz tibinde bir kise altın bar. Alır altınını: “Ber Allah!” der, bardaknı ketirir, berir.

Badexu bu fukare altınını yoklar bardakta altın yok. Oşaat karısına sorar: “Bardakta yüz altın bar edi” der.

Oşaat karısı derki:

“Bardaknı konşuğa bermiş edim, alar almıştırlar”.

Soñ konşusuna barır, sorar. “Xayır, körmedik” derler.

Artın fukare ne yapsın? Sabah gene keter, başlar eskicilikni yapmaa. Gene baxtilen devlet kelirler” (Altınkaynak,2006, s. 148).

Masal kahramanlarından devlet sembolü kendilik bilincinin oluşabilmesi için baht ile sözleşir. Kendinin önemli olduğunu ifade etmek için eskiciye altın verir ama eskici altınları sürekli kaybeder. Devlet sınavlar yolunda bilinçdışının farkındalığına ulaşamamış ve başarısız bir biçimde bahtın haklı olduğunu söyleyerek dönüş aşamasına geçmiştir. Bu masalda bahtın devletten farklı olduğunu ve insanların kaderleri üzerinde daha etkili olduğunu görmekteyiz. Baht kendini ispat ederek sınavlar yolunu başarılı bir şekilde tamamlamaktadır. Bu masalda diğerlerinden farklı olarak sınav evresinde kahramana dışarıdan bir etkiden yani “ilahi güçten” bir müdahale olduğunu söylemek mümkündür. Baht faktörü ilahi gücün müdahalesinin simgesidir.

Uslu Karının Masalı

Masal kahramanı kadın, padişahın onun evinde değneğini bırakması kahramanın sınavlar yoluna girmesine neden olur.

“Elindeki tegenegin unuttur. Axşam kocası kelir, bakar tegenegi, körünce: “Xey, medat! Karım padişahın konuşmuş eken!” der korkar, karısına bir kem kelâm söylemez, xem yanına almaz, zira padişadan korkar” (Altınkaynak,2006, s. 152).

Değnek, kahramanın erginlenmesinde aşması gereken zorlu sınavın sembolü niteliğindedir. Kahraman, padişahı evinde misafir ettiği için haksız yere suçlanarak kocası tarafından terk edilir. Kahraman eşinin bu durumundan rahatsız olarak kendi isteği ile arınma ve yeniden doğma sürecinin başlaması için babasının evine gider. Kahramanın, babasının evine geri dönmesi erginlenmenin/olgunlaşmanın meydana gelmesi ve yeniden doğumun oluşması için yapılmış bir bilinçli davranıştır. Padişahın, gerçeği kahramanın eşine anlatmasından sonra sınavlar yolunu başarılı bir biçimde tamamlar.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Masal kahramanı sınavların ilkinin saraydaki Kara Bulut Karaman Padişah'ın tilsimini kaybetmesiyle verir. Çünkü bu olaydan sonra kahraman kendini zorlu sınavların içinde bulur. Tilsimin bir ağanın yediği balığın içinde çıkmasından sonra ağa sahibini bulmak için cadı karı tutar. Cadı karı padişah ile kızın olduğu saraya gider, onlara şarap ikram ederek sarhoş eder. Burada kahramanın ilk sınavı da gölge arketipinin temsilcisi olan cadı karıya kanması ile başlar.

“Analık derki:

“Uvul, parañız kerek tüvül. Buyur, özün iç ve kızğa da ber” – dey daxe berdi. Yigit ve kız bevle boldular: köz bar yarik yok. Sarıldılar biri birine, yuxlap kaldılar.

Analık-caduv bakar, ki bunlar kesildiler. Çıkıp baksa, ne baksın sarılmışlar biri birine, fiş-fiş yuxlarlar. Oşaati atlılar at patlatıp yeristiler, yigitni azladılar ve kızni, naslı ki ibirşim yip bilen, çekip bağladılar. Kız naslı ki:

“Kıbrıdayım!” dedigi bilen ibirşim yıplar, saçak-saçak bolup, başladı üzölmeye “Aman!” dey

Analık tıktı bir küpniñ içërisine, sarı yılanca kamçu urup, kızni alıp kaçtılar” (Altınkaynak,2006, s. 166).

Bilinçaltının derinliklerinde benliğinin izini süren masal kahramanı, cadı karının getirdiği şarabı içerek, yani gölgesine yenik düşerek uykuya dalar. Erginlenmesini tamamlaması için cadı karının kaçırdığı kızı bulması gerekir. Gölge ile yüzleşmesini ve benliğiyle bütünleşip erginlenmesini önlemek isteyen cadı karının kahramana zarar vermesi söz konusudur. Cadı karının karşıtı olan Arap ise bu tuzaklardan kahramanın dolayımlayıcısı olarak karşımıza çıkar. Kahramanı, sınavların tüm zorluklarına rağmen destekler, uyarır ve onun sınav evresinin geçmesini sağlar. Kahramanın sınavlar

yolunun başlangıç aşaması olan bu olay ile kahraman kızı kurtarmak ve gölge arketipini yenmek için yola çıkar.

“Bardı bezistana, bir yaymağı kutusu tüzdü, içerisinde tek koşu-sutu bulunmıydr. Urdu ömüzüne, tüştü sokak sokaktan, yaymağılık edip kezer. ...

Yiğit kumaşların, ketti bunun köşkünün önüne ve bakırdı:

“Kana, Xint bazırğanı keldi!” dey, “Yaxşı çeşit kumaşlar bar”.

Oşaat kız xabet yolladı kızlar bilen kelsin içeriye. Yiğit kirdi içeri...Oşaatı aldı sabaxına çal atnı egeri-takımı bilen, ketti bunun köşkünü önüne:

“Satarım, satarım!” bakırdım.

Kızdır pencereden baktı. “Ne satar eken?” dey baksın... Ne baksın? Kızın çal atını çıkarmış: “Satarım!” dey köşkün önüne dolaşır. Ata saxab çıkan adamlar çok, amma bu delikanlının istediği paxasına kümse alıp bolmıydr...” (Altınkaynak,2006, s. 169).

Sınavlar yolunda kahraman maske/örtük arketipinde yararlanarak kızı kurtarır. Kahraman, persona arketipinden yararlanarak satıcı şeklinde kızın olduğu saraya girerek kızın tılsımına kavuşmasını sağlar. Burada kahraman erginlenme sürecini başarılı bir şekilde tamamlayarak kızın sarayına gider.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Kahramanın, sınavlar yolunda onu bekleyen türlü maceraları vardır. Kahraman, insandan hayvana dönüşerek sınavlar yolunu atlatıp erginlenme sürecinde bulunur. Anlatı metinlerinde özellikle don değiştirme sembolünü ifade eden maske/persona kahramanın oluşum sürecinde ruhsal doğumunu tamamlayabilmesi için gereklidir. Kahramanın sınavlar yolunda başarılı olabilmesi için gerekli olan maskeyi takınabilme özelliğine sahip olması ona başarılı kılar. Anlatılarda kahramanın başarılı olabilmesi ve bireyleşme sürecinde ruhsal bir dengeleyici olan maske arketipinde yararlanırlar. Masal kahramanı hayvan donuna girerek sınavlar yolunda başarılı olur.

“Baba, siziñ extiyarlığınız bar, kezip bulamıydırsız. Men bir biyaz at bolayım, sen minersin üstüme, ketersin.

Soñra bu ulan silkinir, bir ufak sıçan bolur, kapunıñ deliginden çıkar, bir adam bolur, çıkar, keter evine, açar kapunı, kirer içeriSoñ dedigi kibi bir siyax ayğır bolur” (Altınkaynak,2006, s. 157).

Kahramanın özbeni değişmemiştir. Sınavlar yolundaki mücadelesine devam edebilmesi için daha güçlü bir aşamaya geçmesi gerekmektedir. Kahramanın don değiştirerek maske arketipinin yönlendirilmesiyle bilginin yapısını yansıtmaktadır. Kahramanın bilinci at, fare, kuş, karanfil kılığına girerek semboller üzerinden öteki âlem ile temasa geçmiş, kolektif bilinçdışının birikimleri ile tinsel tabakanın ruhuna

yansımasını gerçekleştirmiştir. Bu değişim/dönüşüm sonucu kahraman yine diğer örneklerde olduğu gibi sınavlar yolunda gölge arketip olan Arap'la mücadelede başarılı olur.

Yexoniya

Masal kahramanı Yexoniya, iftiraya uğramış ve zindana atılmıştır. Yexoniya'nın sınavlar yolu, masum olduğunu çorbacıya anlatması ile mücadeleye başlar;

“Yexoniya zavalı yüzü-koyun tüşüp, şorbacısına temennax etti be dedi: “Efendim, bekle işke xêç akılım yerişmiydir. Xüşte men seniñ ruxsetiñdeyim. Ne yaparsıñ yap, men efendime nakıl eteyim, efendim diñlesin. Berdigiñ paranı canım kibi saklamak üçün kötürüp sanduğuma koydum. Neredeki xokumuñ aldında bolduktan bir yaptırdığım yañı rubaların üstüne cemi paranı koydum ve kıybatlı kitaplarım cumlâsı tekmiñ turur, xêç bir istifi bozulmamaca. Salt para eksik ve sunduknu da evvelki kibik kilitli buldum. Bek acayıp şiy!” (Altınkaynak, 2006, s. 181).

Masal kahramanının yolculuğunun başladığı aşamada benlik, kolektif bilinçdışının arketiplerinden yardım alarak kahramanı zindandan kurtarır. Kahramana yardım eden meyhaneci ve yardımcısının sayesinde zindandan çıkarak yeniden doğuşun sembolü olan kendi özbeninde kız ile evlenmeyi ister. Kahraman, Hanna'nın kızı Lea ile evlenir. Kahramanın ikinci sınavlar yolu da Lea ile evlenmesiyle başlar. Kahraman evlendikten sonra çorbacısının yanına Ay şehrine gitmek için gemi tutar. Gemi fırtınanın karşında batar ve Hanna ve Lea bir tahta parçasına tutunup kıyaya çıkarlar. Birbirlerinde habersiz on üç yıl yaşarlar. Yexoniya'nın üçüncü sınavı Lea'yı aramakla geçer;

“Yexoniya “ax” ederek dedi: “Kıy” şexerinde bir dülber kız körüp köz atmış edim, be fikirim bar edi anıñilen ömür keçirmege. Kaldı ki az künlerde közüñ önünde kızlandı. Küm bilir? Savmı? Ölumi? Bilmem. O sebepli anıñ güzelliği xatırma kelirse – yuregimniñ ateşi sonmıydır ve ğayrısında közüñ yok!” (Altınkaynak, 2006, s. 198).

Masal kahramanı eski çorbacının yanında tekrar onun hizmetkârı olarak çalışmaya devam eder. Kahramanın erginlenme/olgunlaşma macerasında yol gösterecek, yolunu aydınlatacak bir rüya görür. Kahraman zorlu sınavlar aşamasında kızın yerini söyleyecek kişiyi rüya sayesinde görür ve eşine kavuşur. Masallarda rüyanın önem taşıması masalın gidişatına etki etmesi ve metin içindeki işlevselliğiyle doğru orantılıdır. Kahramanın rüyasında güneş görmesi de “Yexoniya bir tüş kördü: üstünde küneş ökmüş ve bir adam anıñ karşısında şalom berdi.” (Altınkaynak, 2006, s. 199) Burada güneş simgesi bilincin sembolü konumundadır. Kahramanın rüyasında güneşi görmesi tam benliğe ulaşacağının sembolüdür. Kahraman için rüya yol gösterici olmuş

ve bilinçaltının derinliklerindeki yolculuğunda kendisiyle yüzleşmesini sağlamıştır. Anlatıda geçen rüya ve rüyanın doğru yorumlanması semboliktir ve önemli bir ileti içerir. Bu durum masaldaki olay örgüsünü etkilemekte ve masalın sonucunu dahi etkilemektedir. Bu vasıta ile kahraman sınavlar yolunda başarılı olarak eşine kavuşur.

Gayet Bilicilerin Meselesi

Kahramanlar farkındalık düzeylerin bilincinde olarak yola çıkarlar. Yolda karşılarına çıkan ihtiyaçların onlara sordukları soruları akıllıca cevap vermeleri ile bilinçdışının farkındalık düzeylerini sınavlar yoluna sokarak test ederler. Ruhsal doğumlarını gerçekleştirmiş olan bu kahramanlar kendilik değerlerinin farkında olarak sınavlar yoluna girerler. Kahramanlar ihtiyaçların sorularını cevaplayarak ve Kadı'nın yanına giderek bu cevapların hikmetlerini açıklamaları ile sınavlar yolunda başarı elde ederler.

“Kadı da der ki hakın var. Ğaybın bunlarda, zira görmeseler bilmez ediler. Bunlar da dediler, hayır kadı baba, görmedik bir şey. Lakin ondan bildim ki devenin bir gözü kör olduğun. Çölnin bir tarafın otlağan, bir tarafın otlağanı yok, der. Ekincisi de der ki devenin yügü bir yanı bal, bir yanı sirke olduğun ondan bildim ki yolğa töğölipgitken. Bal töğölgen yerge bir kesek balkurtıcıyılğan. Sirke döğölgen yernin toprağı kabarğan, ondan bildim, der. Kikenesi de der ki kısıyaklısı hamile olduğun ondan bildim ki devege bingende bir elin yerge tayap bingendir, ondan bildim, der.

Şimdi kadı sevmey, büyüğü der ki koyunun yigirmi olduğun ondan bildim ki koyunun tuyağı seksen tuyak edi, ondan bildim, der. Ekincisi de der ki çobann total olduğun ondan bildim ki çoban tayağın yerge pek saplap yürügen, ondan bildim, der. Kikenesi de der, ečkisi eki olduğun ondan bildim ki sekiz tuyak ayrı edi, ondan bildim, der. Kadı bunları eşitkeni ilen der ki babalık var, Ğaybınara der. Bu adamlar o işnin adamları degil, der” (Aqtay,2021, s. 279).

Kahramanlar masalın başından itibaren mitin gücü ile temasa geçerek farkındalık bilincinin farkına varabilmişlerdir. Jung'un belirttiği üzere; “bilinçli zihnin bilinçdışına gösterdiği direnç ve bilinçdışının değersizleştirilmesi, insan psişesinin gelişiminde tarihi gereksinimlerdi; çünkü aksi takdirde bilinçli zihin asla kendinin farkına varamazdı” (2015a, s. 145). Kahramanlar savunma mekanizmalarının en önemlisi olan aklı kullanarak bilinçlerinin açık olması sayesinde Kadı'nın karşısında sorulan sorulara akıllıca cevaplar vererek sınavlar yolunda başarı elde etmişlerdir.

Kral Solomon'un Sembolü

Masal kahramanı vezir, bireyleşme yolunda ilk adım olan yola çıkış aşamasında ona yol gösteren olağanüstü yardımcı Kraliçe Haşmedi'nin yardımı ile kendisini

bekleyen sınavlar yoluna doğru ilerler. Anlatılarda kahramanlar zorlu ve tehlikeli yollara girmekten çekinmez.

“Vezir dediği gibi yaptı: Çöl Horozunun civcivlerini buldu, onları cam bir kubbeye örttü, sonra kendini sakladı. Sonunda Issız Horoz ortaya çıktı, bakar: yavruları tuzağa düştü. Deniz'in Annesine çabucak gitti, yemin ederek ondan Şemir solucanı aldı, geri döndü, camı kesti. Vezir camın kesildiğini gördü ve aniden çılgılık attı. Çöl Horozu beklenmedik bir şekilde Şemir solucanını düşürdü ve kaçtı. Sonra vezir solucan Şemir'i alıp saklandı. Horoz geri döndüğünde Şemir solucanını bulamadı. Şimdi ne yapmalıyım? Deniz'in Annesine yemin etti, sözlerini tutmadı. Denize koştu ve boğuldu. Bunu Denizin annesi fark etmedi bile. Vezir, solucan Şemir'i Kral Süleyman'a getirdi” (Kefeli,2002, s. 112).

Masal kahramanı sınavlar yoluna girmeden önce psişenin kaos ortamından kurtulmak için bilinçdışının farkındalığına varacağı mekân olan kuyuya girerek yardım alır. Yardım sayesinde erginlenmesini tamamlayacak solucana ulaşması gerekir. Zorlu sınavlar yolunda olgunlaşması için gerekli olan horozu yakalamak için onun yumurtalarını alıp tuzak kurarak mitin gücünü yanına alır. Kahraman doğaüstü yardımlar sayesinde kendilik değerlerine ulaşarak sınavlar yolunu başarılı bir biçimde aşar.

Paşalı İlen Yahudinin Meseli

Masal kahramanı Paşalı girmiş olduğu bu mücadele de insanları mutsuz eden Çıfıt'a ders vermeyi amaç edinmiştir. Paşalı, Çıfıt'a vermiş olduğu kutuyu okuması için Fransızca bilen birine götürmesini söyler. Çıfıt'ta kurnazlık yaparak tezkerede yazan yazıyı doğrusunu söylemez. Paşalı da kutuyu Çıfıt'a satar.

“Teskereyi öğretir. Yüz doqsan eki yazayır der. Verür eline Çıfıt fikir öder der ki bu tevekeli şey degildir, ben bum satarım. İnşallah tuzsız harclığın bundan alırım deyi getirir Paşalı'ya verir de der ki seksen eki yazayır der. Paşalı der ki ben bunu yerden buldum. Bu helbet kıymeti olmalıdır. Al sana vereyim, var sen qazan der. Çıfıt elli ğuruş verir, altmış verir vermez, Paşalı der ki ben bunu cevahir bezestenına götürsem yüz ğuruş eder bilirim. Ve lakin söz sevmez sır meydana çıqmasın. Al sana muhabbet edtim var, sen qazan der. Çıfıt seksen eki ğuruş sayar verir, alır qutı ilen yüzügi, Paşalı hoşçaqalın deyi qahveden çıkar. Bereket versin yerden seksen eki ğuruş buldım qazandım deyi çıkar gider” (Çulha, 2015, s. 318).

Masal kahramanı Paşalı'nın insanlara haksızlık yapanların üzerinden metnin derinliklerine işlenmiş olan ileti Çıfıt'a (gölge arketipine) kanmanın ortaya çıkartacağı olumsuz sonuçlar üzerinden aktarılmıştır. Paşalı'nın insanları kandıran Çıfıt'a ders vermek amacıyla başlamış olduğu yolculukta ona sunduğu oyunun içine onu da alarak ona ders vermeyi amaç edinmiştir. Kahraman insanların varlık alanlarını tehdit eden onları mutsuz eden kişiye vermiş olduğu kutu ve içindeki yüzük sayesinde sınavlar yolunu başarılı bir şekilde tamamlamaktadır.

Üç Qız

Masal kahramanları anne ve babalarından gölge arketipinin temsilcisi olan teyzelerinin kıskançlıkları yüzünden ayrılmak zorunda kalırlar. Bu ayrılık ile kahramanların erginlenmesi/olgunlaşması için sınavlar yoluna girerler. Bu sınavlar yolunda erkek olan kardeş başta olmak üzere kardeşlerin birçok kahramanlıklar göstererek nihai ödüle ulaşması anlatılmaktadır. Benlik bilincinin oluşabilmesi için kahramanların bilinç dışının özelliklerine sahip olması gerekmektedir. Kahramanlar ilk sınavını annelerinde ayrılarak vermektedir. Masum arketipinin özelliklerine sahip iki günahsız kahramanlar her şeyden habersiz değişimin içine girmektedirler. Daha sonra kahramanların bu yolculukta masum arketipinin etkisi içerisinde bir padişahın kızları tarafından büyütülmesi de yetim arketipinin özellikleri olarak ifade edilmektedir. Kahramanlar sekiz yaşına geldiklerinde benlik bilincinin farkına varırlar ve özbenlerini aramak adına sınavlar yoluna tabi tutulurlar. Kahramanların kendi ailesini bulmak için girdikleri bu mücadele erkek kardeşin ava çıkarak babasının köpeğinin yakaladığı tavşanı alması macerasıyla başlar. Padişahın gelip bu durumu eşine anlatması üzerine eşinin de onları cezalandırmak için cadı karı tutması masalın gidişatını etkiler.

Geldi qarisına dedi padişax: ben bugün ava çıktım, köpek bir tavşanı aydadı. Bir bala tavşanı köpeğin öğünden qaptı, tuttu, aldı, kitti. Qarısı dedi o balayı ben helaq eterini. Bu padişaxın qarısı bir cadu xarını yollay balaya. Şindi bardı baqtı evde yoq oğlan qardaş qız evde. Bu cadu qarı qardaşına dedi-ki: a qız senin ağan qayda? Şindi qız dedi-ki: ağam ava kitti. Qarı qıza dedi-ki: sen bunda neçün büle yazıgız otunırsun? Sana bir eglenmeye bir şey yoqtur, dedi. Şindi bu qarı dedi-ki: incilis padişaxın bir derek vardır. Onun er bir dalı er bir yaprağı bir türlü alaz söyler. O derekten bir derek olsaydı, o sizin sarayın öğüne ça-lar da, sen dinner edin, o eglenir, deyen. Şindi qız suradı onu kim ketirir burda o deregi senin ağan ketirir. Büle dedi qarı, gitti. Şindi oğlanıy qardaşı gendi marazlandı. (Çulha, 2015, s. 298)

Gölge arketipinin, kız kardeşine yapmış olduğu kötücül güce karşılık benlik bilinci oturmamış kardeşin bu hileye kanması söz konusudur. Bu söylemden dolayı erkek kardeşin gireceği sınavlarda kardeşi ile araya giren gölge arketipinin etkisi görülür. Kahraman sırasıyla masum, yetim, gezgin ve savaşçı arketipi aşamalarını geçerek parçalanmış benlik arayışının nasıl güçlü kalacağını gösterir ve bu sınavı başarıyla geçer. Kahramanın Arslan ve kaplanı kandırarak kardeşinin isteğini yerine getirmesi içsel bir yolculuğun varlık alanına yapılan mücadelesini ifade etmektedir. Kahraman bu sınavında aklını ve bilgisini kullanarak aslan ve kaplana köfte vermesiyle aklın ile pişşenin bütünlenmesini sağlamıştır. Kahraman sınavlar yolunda benliğini ve kendilik değerlerini elde ederek nihai ödüllerine ulaşmıştır.

Rabban Meseli

1.Olay

Masal kahramanı derviş, eşikten geçtikten sonra sınavlar yoluna girerek erginlenme aşamasını tamamlayacaktır. Derviş, İsrail halkını Karabaş'tan kurtarmak için onun soracağı sorulara karşı vermiş olduğu cevaplar ile sınavlar yoluna girer.

“Sonra qarabaş bu kişiye éki parmağın göstürdi. O da qarşılıq bir parmağın göstürdü.

Qarabaşnın daha gücüne geldi. Çıqardı çebinden bir parça penir qoydı qarşısına, bu kişi de cebinden bir avuç tarı çıqardı istol üstüne döktü ve bir xoroz da çıqardı istolnin üstüne qoydı. Başladı xoroz tarını birer birer toplamaya, éki coğabın teknil étti.

Bağladı boynuna yipni bir degirmen taşı ilen qarabaş buna bir asma çekti, yerinden qıbrıdalmadı üç keret asma çekti yerinden qıbrıdalmadı. Döndi bu kişi dédi ki qarabaşqa hani ya sende boynuna éki degirmen taşı bağla ben seni uçırayım dédi. Qarabaşnıy boynuna éki degirmen taşı bağladı bir Şem Meforaş oqudı qarabaş taşlar ilen köknin yüzüne uçti gitti. Badehu üç sa'atden sonra geldi düştü. O éki degermen taşı da üstüne düştü. Taşların altına qaldı. Parça parça oldı qarabaş” (Çulha,2015, s. 326).

Kahramanın bilinmeyene karşı mücadelesinde girmiş olduğu sınavlarda göstermiş olduğu başarı söz konusudur. Kahramanın benlik bilincinin farkında olarak Karabaş ile savaşıma hazır olması onun farkındalık düzeyinin oluşması ile ilgilidir.

2.Olay

Masal kahramanı, birinci olayda sınavlar yolundan geçer ama onu bekleyen olaylar zincirinde karşısında yine mücadele etmesi gereken durumlar söz konusudur. Dervişin ikinci bir şehre gittiğinde halkına zulmeden padişaha karşı vermiş olduğu mücadele anlatılmaktadır. Masal kahramanı idam edilecek gencin yerine geçerek padişahın bir saatliğine ibadet etmesi için izin alır. Kahramanın papazlara emretmesi üzerine korkuya kapılan papazlar kahramana karşı kendilerini affetmesi için ricada bulunurlar. Daha sonra papazlar padişaha gidip bu genci idam etmemesini söylerler. Padişah, kahramandan af diler ve papazları bırakmalarını söyler. “Padişah baş urıp rica étti. Gel Allah’a baq şunlara doqunma sen bilirsın dédi” (Çulha, 2015, s. 329). Padişahın burada kahramandan af dilemesi kahramanın halkın çektiği bu zulmü bitirme adına girmiş olduğu mücadelede başarılı bir şekilde çıktığını göstermektedir. Kahraman sınavlar yolunda papazlara ve padişaha karşı mücadelesinde başarılı olmuştur. Kahraman erginleşmesini sağlayacak sınavlar yolunu başarılı bir biçimde tamamlamıştır.

3.Olay

Masal kahramanı derviş erginlenme/olgunlaşma aşamasına ulaşmasını sağlayacak son olaylar zinciri için başka bir şehre gider. Bu şehirde padişahın bir köprü yaptırması sonucunda insanlara zulmetmesi üzerine derviş o şehirde kalmaya karar verir. Kahraman kahveye giderek orada kalacak yere gider. Halk tarafından korkuya neden olan bu durum üzerine kahraman tek başına kalmak istediğini söyleyerek tek kalır kahraman için sınavlar yolunu temsil eden olayda kahramanın o evde tek kalması ve ölmüş taklidi yaparak olgunluk seviyesine ulaşmasını sağlayacak olaylar zincirini başlatmış olur.

“Padişahın gücüne geldi misafir dâdikleri için beş yüz altınını altı yüzge çıkardı. Ve dâdi ki daha sevseniz daha ziyade artırırım. Tezden altı yüzü alıp geliniz dâdi. Aldı eline bi tayaq başladı ölünü tûrtmege ve adamları da birer tayq alıp başladılar ölünü tûrtmege ve padişahın elinde mili ilen êki gözün çıkarıp alacaq olup tayaqlar ilen ölünü tûrtter eken apansız ölü yarı biden dabutın içine qalqtı. Padişahın êki qolın duttı dâdi ki hey zalim, bu naslı iştir senin êttiğin. Bu Allah’ın emiri dâgil. Seni beraber götürürim Allah’un divanına senin ilen orada şera’ate otururmuş dâdi. O zaman padişahın öti patlay yazdı. Başladı qaltırap ditremege” (Çulha, 2015, s. 331).

Masal kahramanı padişahın halka yapmış olduğu zulme karşı bir başkaldırı neticesinde sınavlar yolunu tamamlar. Derviş Rabban Meselinde kahraman masalda zincirleme şeklinde üç olay yaşamaktadır. Haksızlıklara karşı durma ve zulüm gören halkı kurtarmayı amaç edinen bir kahraman karşımıza çıkmaktadır. Kahraman bu olaylar zincirinde kendi benliğine ulaşmış ve ruhsal bir dönüşüm geçirerek kaos olan ortamları kozmosa çevirmiştir. Kahraman bu ruhsal dönüşümü sayesinde hem kendi benliğine dönüşerek değişim/ dönüşüm geçirmiş hem de zulüm gören halkı kurtardığı için onların da dönüşümlerini sağlamıştır. Bu bireysellikten kolektifliğe yayılan bir erginlenmedir. Kahraman kendi benliği ile toplumun da bilinçlenmesine hizmet etmektedir.

Xaşara Adamnın Masalı

Masal kahramanı yaramaz adam halkı yanına çağırarak ölmeden önce vasiyetini söyler. Kahraman öldükten sonra halkın şehrin dışındaki taş köprüye ölüsünü asmalarını ister. Halk da bunu zalimin ölüsünden bile korktuğu için kabul eder. Kahraman burada hilebaz simgesinden yararlanarak halkı kandırır ve bu durumu oğluna anlatır.

“Men öldükten soñra, bu camaat benim ölümü üç küne dek kötürüp, taş köpürüñ altına asarlar. Sen xeç bir şey deme, xemen bar şaraata, sözle zabitler bunda bulunan kümseleriñ adları bilen: “Menim nanam, kefsiz edi, şımdı merxüm boldu. Camaat mezara kömmeyip,

xasıra sarıp köpür altına asmışlar. Dünyada bir 88 kümseye bolmağan işi benim babama etmişler!” der, “Xalbet zabitler işin bilir,” der” (Altınkaynak,2006, s. 155).

Kahraman, psişenin olumsuz taraflarıyla birlikte onları istediği gibi yönetebilme özelliği gösterir. Hilebaz simgesi ile kahraman bu oyunun içindeki bilgelik imgesinin bilgisine sahip olduğu için halkı kandırır ve amacına ulaşır. Hilebaz simgesi, büyücü arketipi gibi bütün düzeni kontrol edebilme ve tersine çevirmeye sahip bir güçtür. Masal kahramanı bu özelliğin farkında olarak bilinçdışının getirdiği kötücül(zehir) gücünü kullanarak halkı kandırmayı başarır ve ölüsünü köprüye astırır. Kahramanın geçmesi gereken sınavlar yolu olarak kendine amaç edinmiş olduğu halka göstermiş olduğu zalimce hareketleridir.

Sınavlar yolu kahramanın erginlenme aşamasına ulaşmasını sağlayacak zorlu bir süreç olarak ifade edilmektedir. Kahramanın yaşamış olduğu bu zorlu süreci; “bireyin sınav sonucu bir şekilde mistik bir ‘ölümden’ geçerek ‘yeni’ bir yaşam biçimine girmek” (Ozan, 2011, s.74) olarak ifade etmektedir. İncelenen masal metinlerinde sınavlar yolu: gölgesi ile yüzleşmek, değerli nesneyi bulma, anima/animusu arama, ailesini arama, tutsaklıktan kurtulmak gibi unsurlar ifade edilmektedir. Anadolu sahasında “Çocuğun Rüyası, Ağlayan Narla Gülen Ayva” (Alptekin, 2002, s. 252- 259), “Cinpulat” (Sakaoğlu, 2002, s. 419-420), “Gül ile Sinan” (Şimşek, 2001, s. 172-173), “Şemşirak Taşları” (Sakaoğlu, 2002, s. 410) adlı masal metinlerinde kahramanların aşması gereken sınavların benzer olduğu tespit edilmiştir.

3.2.2. Nihai Ödül

Nihai ödül, kahramanın ulaştığı farkındalık durumudur. Kahraman, hedefine ulaşmış ve macerasını başarılı bir şekilde tamamlamıştır. “Nihai ödül, kahraman tipolojilerinin her biri için değişmekle birlikte esas olan kahramanın aydınlanmasını yaşayıp dünyayı tekrar kendi aydınlanması doğrultusunda kurgulayabilme yeteneği kazanması ve kurgulamasıdır” (Koçer, 2021, s. 97). “Nihai ödül aşaması kahramanın zorlu sınavlar sonrasında ödüllendirildiği aşamadır. Ödül biraz da arayış amacının gerçekleşme halidir” (Sayıcı, 2019, s. 837). Zorlu geçen yolculuğun sonunda erginlenmesini sağlayan kahraman nihai ödülünü alır. “Jung, içsel tecrübe ve gelişimi daha fazla önemsemektedir; çünkü gerçek kişilik gelişiminin anahtarı içsel tecrübelerdir. Dışsal olaylar bireyin yerinde sayıp gelişim göstermediği ve kısırlaştıran tecrübeler olarak algılayan Jung, içsel oluşları kişiliğe adeta nefes aldirtan ve

zenginleştiren bir kuvvet olarak görmektedir” (Sambur, 2005, s. 15). Bireyleşme sürecinde kahramanın zorlu evrelerden sabırla geçerek içsel tecrübeleri ile nihai ödülü tamamlamaktadır.

Sınavlar yolundan geçen kahraman tinsel anlamda doğumunu sağlayarak nihai amacına ulaşır. Aldığı ödül bu doğumun arkaik bir sembolü ve göstergesidir. Masalların nihayetinde iyilerin ödüllendirilmesi kalıp bir ifadedir. Kahraman genellikle bu ifadenin bir temsilcisi konumundadır.

Sultan Hesabının Fash

Masal Kahramanı Sultan Hesabının padişah ile evlenmesi ve verilen görevi yerine getirmesi ile sınavlar yolundan başarılı bir şekilde çıkar. Nihai ödüle ulaşması ile erginlenmesini tamamlar. Masal kahramanının kazanmış olduğu nihai ödül de persona arketipinin özelliklerini yansıtmaları ve sınavlar yolunu bu şekilde tamamlaması söz konusudur.

“Sultan Hanım Hasebi padişah’a temennah iderek dedi hoşta efendim emriniz üzere altın dolu kese mühürlü sizden ar evlad ve kısraktan küheylan içre olunmuştur diyince orada bütün olup geçen fasılı padişah’a nakil etti ise padişahın elinden makbul ettiği altın keseyi Hatemi ve sırmalı Çurayı göstürüp bütün olan ahvali tastik ediñce padişah cümle ahvali hatrına getirip faslıñ aslına ermesiyle hoşnut kalıp kafi geldiginden tahtından kalkıp Sultan Hasebinin aklına ve firasetine çok merhaba deyi gözlerinden öptü ve padişah dahi Sultan Hasebi’ye dehin ziyade mihabbet bağlayıp başına cevahirden taç koydu cezarik şehzadeyi candan sevip akli ve sohbetiyleñ şaz olup Ruşen olurdu.”

Masal kahramanının, padişah’tan çocuğu olması ruhsal doğumunun gerçekleştiğini sembolize eder. Neslinin devamını sağlayabilmenin sembolü olan nihai ödülü kazanır.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masal kahramanı çoban, psişenin bütünlüğünü sağlayarak ve kendi içsel çatışmalarını aşarak ödüle ulaşır. Ödülü, kaybettiği Şah Sine’ye, saraya ve yüzüğüne ulaştırarak sağlar.

“Şah Sine orada Hatemi çobana teslim edip der ki al sevdiğim Hatemi imdi vaktidir emir eyle bizi yurdumıza götürerler evle diyince çoban Hatemi elini alıp yaladığı ile heman divler çıkıp buyur sultanım ni buyurursan her emriñe mutiyiz diyince orada çoban emir ider isterim ki o dakikada bizler ve sayeler her bir eşyalar ile buradan kalkıp Bursa da iptidaki vatanımıza ve evvelki yirde kurula beyle diyince heman divler baş üzere sultanım deyince onlarıñ kendisin hem saraylarıñ topun birden durduğu gibi yirinden kaldırıp Bursa da eski yirine kordular o gece sabaha dek bunlar zevk sefada ola.”

Çobanın, yüzükle simgelenen ödülüne/eşine/animasına kavuşmasıyla dönüş aşamasına geçişi sağlar. Kahramanın tam benliğe ulaşması kazandığı ödül ile ifade edilmektedir.

Bağdatlı Cerrah Hasanın Masalı

Masal kahramanı fakir bir genç iken sınavlar yolunda doğaüstü yardımcısı Arap'ın sözünü dinleyerek yola çıkması ile nihai ödülü olan altını kazanır. Kahramanın ödülü maddi boyuttadır. Bu masaldan önceki iki örnekte ödül manevi ve psişiktir.

Kırımlı Cevvahirci başı diyerek sanki bu kimse kırk seneden beri burada tüccarlık itmiş alışverişi ise kadar yumra o kadar mamur evle ki sabahtan ahşamamak para devşirmeden ve müşteri bakmadan yemek yemeğe bile vakit olmuyor. Zira her dakika dükkânı dost dolu müşteri olarak alışverişten eli değmiyor ta ahşama kadar dahi bir çubuk bile çakmaya bevelikle gün günden vardıkça namı ve devletü büyüyüp çok şana ve rabete malik olmuş evle ki Kırımlı Cevvahirci başı diyince İstanbul'da onu tanımayan kimse kalmamış”

Masal kahramanı Cerrah Hasan'dan tezkireyi alması ile Arap'ın yanına gider ve on iki bin altını alarak zengin bir tüccar olur. Namı her yerde konuşulan kahraman çıkmış olduğu sınavlar yolunda ödülünü alarak yolculuğunu tamamlar ve kendini gerçekleştirir.

Şemse Hanım'ın Masalı

Masal kahramanın en büyük ödülü namusunu korumayı başarması ve iftiralar karşısında dik durmasıdır. Bunu meclis karşısında animus arketipin etkisiyle gölge arketipleriyle yüzleşip onların cezalandırılması ile de tamamlamaktadır.

“Bu imam ile kur vezirde benim hasminlerimdir. İmdi sizlere ricam bu zalimlerin şerhane hak getireyin diyerek şehzadeye ima ederek baş ördü. Orada duranlar o saati ayaga kalkıp imamı hem kur veziri hapis itmeye emir buyurdu. Ordan kızın pederi kardaşı hem şehzade Şemse Hanım'ın boynuna sarılıp çok seviñdiler hem az vakitten mahkeme kuruldu İmamın hem kör veziriñ şerhani bakılıp onların zulmü üzre yaftaları çıktı hem ekisini bir dar agaca astılar. Şehzade Sultan Hanım ile muradlarına erdiler. Hacı Mustafa hem oğlu kararsız seviñce hem murada müstehak oldular”.

Masal kahramanının ödülü, namusuna iftira atanları cezalandırması ve değişim/dönüşüm aşamasında ayrılmak zorunda olduğu baba arketipine, eşine ve sarayına tekrar kavuşmasıdır. Kahramanın ayrıldığı ilk mekâna geri dönüşü yolculuğunu başarıyla tamamladığının ve ödülüne ulaştığının göstergesidir.

Yahudi Temsili

Masalda kahraman kolektif birikimini kabul etmesi ve dürüst davranarak gerçekleri anlatması ile padişahın beğenisini kazanmıştır. Bu bağlamda fakir olan Zilifli

Yahudi artık fakir değildir. Çünkü ruhsal anlamda hem de fiziksel anlamda en büyük zenginlik olan kendisini gerçekleştirebilme şansına kavuşmuştur; “Padişahın hoşuna gelir. Hekimin ve Bulgarın parasını virir zilifliye de hayli dünyalık virir yollar.” Kahramanın başta hile ve kandırma ile elde ettiği malın fazlasını daha sonra doğruluk ve özbeni ile padişahın takdirini kazanarak artırmıştır. Zengin olmak için çıktığı yolculukta doğruya, doğru dönüşümü ile ödülüne kavuşmuştur.

Eki Kardaşnıñ Masalı

Masal kahramanı sınavlar yolunu başarılı bir biçimde bitirerek ödülüne kavuşur.

“Babamızdan kalan malı ve milki sen zaft ettiñ. Men fukareydım. Seniñ bilen davağa kalkıp xakımını almaa keldim. Ol vakıt fukarelikilen küçim yerişmedi seniñilen dava etmeye. Endi ber, xakım ketir, malı ve ol kalan evleri payı eteyik” der.

Zengin der ki:

“Sen benim kardaşım tüvülsin!”

Beraber şaraatka barırlar. Kardaşı edigin ıspat ettirir ve babandan kalan cumlä mal-milkni ıspat ettirir. Şaraatilen cumlä tiyişligin alır, bir büyük zengin bolur” (Altınkaynak,2006, s. 151).

Kahraman, egosunu yenip benlik bilincinin farkına vardıktan sonra bireyleşmesini tamamlar. Kahraman hem fiziksel hem de ruhsal olarak nihai ödülüne ulaşır. Maddi olarak babasından kalan mirasını abisinin elinden alır. Ruhsal olarak da benlik bilincinin farkına vararak uyandırılması gereken egosunun farkındalığı ile bireyleşmesini tamamlar.

Baxt İlen Devletin Kavılı

Masal kahramanlarından baht sınavlar yolunu başarılı bir şekilde aştıktan sonra kendi aydınlanmasını ortaya koyarak insanlar üzerinde farkındalık yaratır ve ödülünü kazanır. Ödül somut ve maddi bir nesne değildir. Başarılı ve mutlu olma hedefinin mal/mülk ile değil insanın bahtının açık olmasıyla ilgili olduğu bilincine ulaşmak kahramanın asıl ödülüdür. Bahtı açık insan amacına ulaşır ve mutlu olur iletisi verilmektedir. Masalda bahtın kapalı olması durumunda paranın ve mülkün insanlar üzerinde bir mutluluk aracı olmadığı gerçeği görülmektedir.

Uslu Karınıñ Masalı

Masal kahramanın kadının haksız yere suçlanmasından sonra padişahın yardımı ile gerçekleri anlatmasıyla kaosun karşısında kozmosunu kurmayı başarmıştır. “Bu adam da bildi, ki padişax karısına degmemiş. Bardı, karısın aldı, evvelkinden ziyada

muxabbet boldu. Andan bir evlad doğdu, bütün dünyanı tuttu” (Altınkaynak,2006, s. 153). Masal kahramanı baba evine döndükten sonra nihai ödül olan tüm kazanımları elde etmiş ve sınavlar yolunda başarılı olarak değişim/dönüşüm aşamalarını tamamlamıştır.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Kahramanın, erginlenme yolunda geçtiği aşamalar sonucu elde ettiği ödül Kara Bulut Padişahın kızıyla evlenmesidir:

“Kız babasının elini öbüp derki: “Kocağa bardığım yok, lâkin nışanlım bardır”.

Oşaat padişax koçular yekip, küyüvge karşı çıkıp kettiler, sarayğa kadar büyük seremoniyalar bilen ve axşamğa büyük bal xadar bolundu. Bal içerisinde padişax gayet yigitni sevip, baştan nışan alıp, ol künden düğün başladılar kırk küne kadar ve düğün bittikten sonra, nikâx bolup biri birine kavuştular ve yaşadılar dünyada gayet extiyarlıkka kadar ve öldüler. Kızın babasının xokumında padişax bolup, teknil ettiler meramların. Nikâx bolup evvel deli-kanlı üldü ve altı aydan sonra kız öldü. Be buraktılar artdarından nasletnik taxtlarına” (Altınkaynak, 2006, s. 174).

Masal metninin sembolik dilinde mit, burada geçtiği aşamalar sonucu kahraman gölgesi ile yüzleşme ve gücün kuvvetin sembolü olan kız ile evlenmesiyle soyunu devam ettirebilme gücünü kazanmıştır. Masal kahramanı babasının vasiyetinde belirttiği yasaklı bölgeye giderek yeniden doğuşunun ve kendini kurmak özbene ulaşmak adına uygulaması gereken stratejileri özetler. Masal kahramanı, kızın sırrını öğrenmesi ve onunla evlenmesi ile kendi benliğini inşa etmiş ve dönüşüm sürecini örneklemiştir. Böylece kahraman dönüş aşamasını tamamlamıştır. Kendi kozmosunu sağlayan kahraman hayatta karşılaşılacağı zor durumları geçerek bilinçdışı unsurlarla okuyan/dinleyen nesillere de yol gösterici olma özelliği kazanmıştır.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Masal kahramanı tembel oğlan, padişahın kızını almak için maceraya başlamıştır. Babasının kahramanı Arap’a vermesi ve kahramanla Arap’ın kuyuya girmesi ile kahramanın dönüşüm aşaması başlatmıştır. Kahraman benliğinin bütünleşebilmesini sağlamak için kuyuya girer. Benliğin eşik bekçisine karşı ilk adımını teşkil eden bu durum kuyuya inmesi ile kahramanın sınavlar yolundan önce aşması gereken ilk eşikle karşılaşmasını sağlamıştır. Kahramanın kuyuda Arap’ın elinden kurtulmasını animus arketipi özellikleri gösteren kız sağlamıştır. Kahraman kuyudan çıkıp padişahın kızını alabilmesi için gerekli olağanüstülükleri göstermesi ile sınavlar yolunu başarılı bir şekilde tamamlaması nihai ödülüne kavuşmasının da kapısını aralamıştır.

“Padışax ta der ki:

“Xeç ömrümde körge ni yok edi”.

Ulan derki: “Bevle ese, felân zamanda anamı yollağan edim, kızıñızı istetim. Siz de berecek bolup demişsiz, ki eger dünyada körünmegem merelerlerden üç meret eseñse beririm” der.

“Xüşte ettim ve menden ğayrı adamğa kızıñız elvermez, zira ne vakıt, men anıñ koynına karanfil bolup kirip yattım” der, “Ne dersin, padışağım?” der sorar.

Padışax der ki:

“Pek eyi, beririm!” (Altınkaynak, 2006, s.159).

Kahraman ruhsal doğumunu gerçekleştirdiği ve gölge arketipiyle mücadele başarılı yeraltının gizil dünyasından kendilik değerlerinin farkına vardığı alandan kurtulmayı başarmıştır. Kahramanın dünyaya tekrar gelişi ile sevdiği kızı babasından alması ve kuyuda ona yardım eden Arap’ın esiri olan kızıda ailesine teslim etmesi sınavının bittiğini gösterir. Bu kahramanın ulaşmayı hedeflediği büyük nihai ödülü olur.

Yexoniya

Masal kahramanının, eşik bekçileri ve gölge arketipleri iftira atan arkadaşlarıdır. Masal kahramanı onların atmış olduğu iftirayı doğaüstü yardımcılar sayesinde baş ederek kazanmıştır. Kahramanın diğer ödülü de evlendiği eşini gemi de kaybetmesi üzerine girmiş olduğu mücadelede Yexoniya ile parçalanmış psişenin bütünlenmesi adına çatışmalara giren benliğidir. Kahramanın bu birleşme adına girdiği mücadelede ona yardımcı olan rüya imgesidir. Yexoniya, on üç yıl eşini aramasının vermiş olduğu sadık olma imgesi ile kolektif bilinçdışının arketiplerinden yardım alarak eşine kavuşur. Yexoniya’nın nihai ödülüne kavuşması şu şekilde geçer;

“Ne yapsın? Lea başladı yalvarmaa:

“İlle bir köreyim! Eger dedigim kibi ese sizlere bir durşın şampanya beririm” dedi. Oşaat Yexoniya bileğiniñ nişanı kördüğü kibi başladı sevinmeye ve dedi:

“Xey, doslar! Dinleñiz, dinleñiz! Yerişt on-üç xasretlik çektiğimiz xüşte bürün din Allahtan keça ve kündüz savluğımıza dua edip ömür ettiğimiz! Şükür Allah da sizleri muradıñıza yeritirsin!”. Andan soñra bir durşın şampanya keldi. İştiler, keflendiler. Sabax açılıncaa kadar konuştılar. Sabax yakın. Xasret xasrete kavuştı” (Altınkaynak, 2006, s. 205).

Örnekte olduğu gibi masal kahramanın on üç yıl sonra eşine kavuşması ile iktidarın sahibi olmuştur. Yexoniya, kendilik değerlerinin farkına varabilmiş ve onu aktarabilmiştir. Evlenerek neslini devam ettirebilme ve statü atlama şansını yakalayan kahraman, iktidar sahibi olarak hakettiği sosyal statüye kavuşmuştur. Kahraman burada kendi benliğinin farkına vararak ruhsal doğumunu gerçekleştirmiştir. Masalda Yexoniya’nın kaos ortamı anne ve babasının vefat etmesinden sonra oluşmuştur. Anlatı

boyunca benliğini edinmesi ve bilinç dışının farkına varabilmesi için kahraman hep olumlu tavırlar sergilemiştir. Bu olumlu değerleri edinerek ve kendini gerçekleştirerek kozmosunu kurmuş, neslini devam ettirebilme ve iktidarını kurabilme hakkını kazanmıştır. Kahramanların ödülleri ulaşabilmesi tamamen sınavlarında yaşadıkları zorluklar ve mücadelelerinin başarılı geçmesi ile eş değerdir.

Gayet Bilicileriñ Meselesi

Masal kahramanları üç kardeşir. Sınavlar yolunu başarılı bir biçimde tamamladıktan sonra nihai ödülleri ulaşırlar. Burada küçük kardeşin taşı çalması üzerine kadiya gitmeleri ile başlayan masalda küçük kardeş animasını aramak için yola çıkmıştır. Kardeşlerin taşın kimde olduğunu bilmelerine rağmen yola çıkmalarının sebebi animayı bulmaktır. Kardeşler bilinçdışının farkındalığına ulaşmış ve ruhsal doğumu tamamlamış olarak yola çıkarlar. Taşı çalan kişinin kendisi gibi ilimdar ve akıllı birisini bulma çabası üzerinden bu maceraya girişirler.

“Bunlar der ki babamız göçindi malın pay ettik de aramızdan bir cevahi daş ğayp oldu. Bilmeyimiz hangimizde olduğun. Şu bizim hangimizdedir doğru şevle derler. (418) Soñ kadı bunların üçüsünü de bakar da bu siziñ kiç keneñizde olmalıdır. Bu gece düşüme gördim, der. Soñra bu kiçkene oğlan der ki hayır, bu uruya degil, bu seniñ kızıñ akılı. Getir şu kızı şunda nişan vereyim, der. Kadı soñra kızın getirir, bu da çıkarır daşı, verir Soñra üçüsi de haklaşır, çıkar, giderler” (Aqtaý,2021, s. 280).

Küçük kardeş, animanın farkındalığını bilerek bilinci aydınlığa yükselmiş ve erginleşmiş olarak kıza nişan verir ve benliği tamlığa ulaşır. Jung, insanların iç ve dış dünyalarını dengede tutabilmelerinin ruhsal bütünlüğünün sağlanabilmesi ile gerçekleşeceğini vurgular. “Erkek –vekadında- kendi içinde bütünlüğe, ancak içindeki dişi ve erkek kutupları bağdaştırarak varabilir” (Fromm, 1991, s. 38). Kahramanlar anima/animus’a ulaşarak tamlığa ve erginlenme/olgunlaşma aşamasına ulaşırlar. Masal kahramanları da burada her şeyin farkında olarak yola çıkarak taşı çalan küçük kardeşin erginlenmesini tamamlamak adına Kadı’ya giderler. Masal sonunda da taşın ortaya çıkması ve küçük kardeşin animasına kavuşması olan nihai ödülüne kavuşur.

Kral Solomon’un Sembolü

Mitik değerlerle zorlu sınavları başaran kahramanın yolcuğunun sonunda değişimini/dönüşümünü sağlayarak nihai ödülüne ulaşır. Kahramanın tinsel anlamda doğumunu gerçekleştirmesiyle nihai amacı gerçekleşir.

“Vezir, solucan Şemir'i Kral Süleyman'a getirdi. Solucanın yardımıyla taşları kestiler. Musa'nın dininin olduğu günlerde bile (Ona esenlik olsun!) Bu solucan Şamir hakkında bir vahiy vardı. Bu, Shamir'in solucanının bir zamanlar getirildiğini ve Kral Süleyman'ın (Barış onunla olsun!) onun yardımıyla taşları kesip Kutsal bir tapınak inşa etti” (Kefeli,2002, s. 112).

Şamir solucan sayesinde göklerden gelen emiri yerine getirirler. Masal kahramanı vezirin kendilik değerlerinin farkına varması ve içsel çatışmalarının sona ermesi ile sonuca ulaşır. Tam anlamıyla ruhsal bir aydınlanma yaşayan kahraman bilinç düzeyine ulaşarak ve olgunlaşma yolunda sınavını tamamlayarak son aşama olan nihai ödülü almaya hak kazanır.

Paşalı ilen Yahudinin Meseli

Masal kahramanı Paşalı girmiş olduğu bu mücadelede insanları mutsuz eden kişiye ders vermeyi amaç edinmiştir. Masal kahramanı gölge arketipinin temsilcisi olan çıfita insanları kandırarak elde ettiği mutluluğun karşılığında ona aynı duyguyu yaşatmak için girmiş olduğu mücadelede ders vererek nihai ödülüne kavuşur. Paşalı'nın ödülü aldığını ifade eden cümle masalda “Paşalı hoşçaqalın deyi qahveden çıkar. Bereket versin yerdenseksen eki gürüş buldım qazandım deyi çıkar gider” (Çulha, 2015, s. 318). Şeklinde geçer. İnsanların varlık alanlarını tehdit eden onları mutsuzluğa sürükleyen Çıfıt'a ders verilmesi amaç edinilerek ödüle ulaşılmış olur. Çıfıt'ın masalda kahramanın ona kendi silahı ile tuzak kurması sonucu kendini akıllı ve kurnaz bilen Çıfıt'a vermiştir. Değersiz eşyaları değerli gibi göstermesi ile insanlara yaşattığı olumsuz duyguların aynısını yaşatması masal kahramanının kazanmış olduğu hem sembolik hem de manevi değerde ödülüne kavuşması olarak anlatılmaktadır. Paşalı'nın benliği gölge arketipinin temsilcisi olan Çıfıt'a karşı yüzleşmesinin temsilcisidir.

Üç Qız

Masal kahramanları benlik bilincinde birçok sınava tabi tutulmuşlardır. İlk sınavları ve sonrasında ödülle sonuçlanacak olan aşama anlatılmaktadır. Annelerine atılan bir iftira ve kıskançlık sonucu ebeveynlerinden uzaklaşmaları sembolize edilerek girmiş oldukları mücadelede annelerini içine düştüğü zorluktan kurtarmayı ve onları bu duruma getiren gölge arketipleri cezalandırmayı amaç edinmişlerdir. Kahramanların kazanmış oldukları ödülleri maneviyatı yüksek ödüllerdir. Gölge arketiplerini temsil eden teyzeleri ve onların meydana getirdiği karşıt değerleri yenerek ödüle kavuşurlar. Masum arketipinin temsilcisi olan iki kardeşin annelerine yapılan haksızlıkların

karşısında kolektif bilinç dışının kahramanlar üzerinde yer alan varlık alanlarındaki önemi nihai ödülle sembolleştirerek aktarılmıştır.

Rabban Meseli

Masal kahramanı sınavlar yolunu başarılı bir şekilde tamamladıktan sonra bir ödül söz konusudur. Masal kahramanının gittiği şehirlerde halkı zulümden kurtarmayı amaç edinerek yolculuğa çıkması söz konusudur. Bu olaylar zincirinde ödüller genellikle benzer şekilde oluşmaktadır. Zor durumda olan bir halk ve onlara zulmeden bir padişah ekseninde olaylar ilerlemektedir. Ödüllere ulaşmayı sağlayan unsur kahramanın halkı zulümden kurtarması ve onları ödül olarak özgürlüklerine kavuşturmasıdır. Üç olayda da kahramanın yapmış olduğu ödüle kavuşma mücadelesi bu şekilde gerçekleşmektedir. Masal kahramanı aslında bu ödüllerde kendi benliğini gerçekleştirerek bilinçdışının farkındalığına ulaşmayı sağlamaktadır.

1.Olay

“Qarabaşnıy boynuna éki degirmen taşı bağladı bir Şem Meforaş oqudı qarabaş taşlar ilen köknin yüzüne uçtı gitti. Badehu üç sa'atden sonra geldi düştü. O éki degermen taşı da üstüne düştü. Taşların altına qaldı. Parça parça oldu qarabaş” (Çulha,2015, s. 326).

2.Olay

“Padişanın az qaldı aqlı zayı olmağa, bunun bu coğaplarından ötürü. O sa'ati qayıl oldu vezirlerin ve ağaların önüne çağırdı. Ve dēdi kitezden bir senet yazınız şu adam naslı ki tarif ēderse başladılar yazmağa naslı ki o asam tarif ētti ise yazdılar cizdiler ve cümlesi el urıp möhür bastılar. Ve padişah da el qoyup möhür bastı ve o kişinin eline verdiler. Seneti aldı eline izin verdi” (Çulha,2015, s. 329).

3.Olay

“O sa'ati padişah emretti. Eki xazne getirinix, Yisrail halqına veriniz. Ve yazıcılar gelsin bir senet yazsınlar nazlı ki bu adam tarif edeyir deyī. Hemen yazıcılar naslı ki tarif etti ise evle yazdılar. Geri dōdüler ve köpirde oturan qaravullar qayttılar. Bir daha qaravul degen şey olmayacaq oldu” (Çulha,2015, s. 331)

Masal kahramanı değişimi/dönüşümü için mücadelede bulunur. Bu mücadelenin sonucunda aşamaları başarılı bir şekilde geçtikten sonra nihai ödülüne ulaşır. “Erginlenme adımlarını izleyen kahraman sonunda nihai ödülü almaya hak kazanmıştır. Nihai ödül, kahraman tipolojilerinin her biri için değişmekle birlikte esas olan kahramanın aydınlanmasını yaşayıp dünyayı tekrar kendi aydınlanması doğrultusunda kurgulayabilme yeteneği kazanması ve kurgulamasıdır” (Koçer, 2021, s. 97) Anlatılarda kahramanlar, zorlu geçen her yolculuğun sonunda bilinçsel dönüşümünü sağlayacak nihai ödülüne kavuşmaktadır. Masal kahramanı üç olayda da gölge

arketipleri ile mücadele etmiştir. Halkını korumak, özgürleştirmek ve kendi benliğinin farkına varma arzusu sonucunda nihai ödülüne kavuşmuştur.

Xaşara Adamın Masalı

Yaramaz adam maceraya başladığı andan itibaren hilebaz arketipinden yararlanarak yolculuğuna devam eder. Yolculuk boyunca halkı kandırmayı başarır ve amacına ulaşır. Nihai ödül örneği olarak ele alınan bu masalda ise gölge arketipi ile hilebaz simgesinin getirdiği şekil değiştirme özelliği ile zalim olan kahramanın halktan helallik istemesiyle birlikte masum arketipine bürünmesi simgelenir. Ölüm döşeği simgesini kullanılarak yataktayken halkı ayağına çağırarak helallik istemesi ve onlardan cenazesini taş köprüye asmalarını istemesi kahramanın zalim simgesinden masum arketipine bürünmesindendir. Kahraman bu büründüğü arketip sayesinde amacına yani ödülüne ulaşır. Halka ölüsüyle bile zulmeden kahraman olarak karşımıza çıkar. “Oşaat zabitler yollap çağırtırlar ol kümseleri: “Sizler bekle iş etmişsiz. Beve zulüm bolur mu çlüye?” der bek çok axçı curuma alıp ol kümselerden, ölüyü kömdürür ve aldıkları paranın yarısını ol adamın ulunun eline berip, yarısını kendileri pay eterler” (Altınkaynak,2006, s. 155). Kahramanın ölüsünü astırması ve halkın zabitler tarafından cezalandırılması zalim kahramanın ödülüdür.

İncelenen Kırım Karayların masal metinlerinde nihai ödüllerin somut unsurlardan çok manevi değere sahip ödüller olduğu gözlemlenmiştir. Bunlar kahramana atılan bir iftira sonucu gölge arketiplerini cezalandırma, eşini, babasını, kaybetmesinden dolayı girmiş olduğu sınavlarda başarılı bir şekilde çıkması, benliğini bulması, manevi olarak güçlenmesi gibi unsurlar kahramanın nihai ödülü olarak karşımıza çıkmaktadır. Anadolu sahasında “Fatmacıh, Ercun ile Cürcun, Şangulum ile Şungulum, Mercan Hatun, Açıl Sofram Açıl, Hacı Sayyat’n Kızı” (Ege, 2015, s. 49-84), “Bir Kolu Gümüş Bir Kolu Altın” (Günay, 1975, s. 291), “Asker Karısına İftira” (Sakaoğlu, 2002, s. 463). “Nar Adlı Kız, Helvacı Güzeli” (Şimşek, 2001, s.159-231) adlı masallarında kahramanların manevi değerlere önem vermesinden dolayı ödülleri de genellikle soyut unsurlar olarak yer almaktadır.

3.3. DÖNÜŞ AŞAMASI

3.3.1. Dönüş Eşiğinin Aşılması/Büyülü Kaçış

Kahraman, zorlu sınavların üstesinden geldikten sonra, ödülü ile insanlık dünyasına dönmeye ve kazandığı nimeti kendi dünyasına yardım etmek için kullanmaya hazırdır. Yolculuğun dönüş kısmında kahraman, iki dünya arasındaki eşiği ikinci seferde de aşar. Bu yolculukta çeşitli zorluklarla karşılaşan kahraman, bilgelik kazanmış ve kahramanın dönüşümünü simgeleyen iki dünya sahnesinin efendiliğine adım atmış olur. Kahraman, çıktığı yolculukta erginlenme/olgunlaşma aşamasını gerçekleştirmiştir.

“Kahramanın başarılı macerasının sonucu, yaşamın dünyanın gövdesine akışının kilidini açmak ve onu serbest bırakmaktır” (Campbell, 2010, s. 52). Kahraman yolculuğunu başarıyla tamamlayarak olgunluğa erişmiş bir biçimde başlangıç noktasına geri döner. Yolculuğu boyunca atladığı bütün zorlukları, gölge arketiplerini, anima/animus ve yol gösteren doğaüstü yardımcıları, kahramanın içindeki sembollerdir. Kahraman, bu arketipsel unsurlarla öz bene ulaşır. Ruhsal yolculuk ile kahraman dönüşümünü tamamlamış olur. Kahramanın dönüşümü olumludur.

Sultan Hesabının Fash

Masal kahramanı Sultan Hesabı'nın, padişahın isteklerini yerine getirip macerasını başarılı bir şekilde tamamlaması sonucu masal kahramanı erginlenmenin son aşaması olan eve dönüş hakkını elde etmiştir.

“Bu gece tidarik idip vilayete gitmek için yola rivan olmaya hoşcakal efendim baki size mevladan uzak ömür ve her amelinize nusret dilerim diyerek elvida edip kendi çadırına geri döndü ve o saati tidarik edip ve orada kazandığı sırmalı puşuyi altın kâseyi hatemi gendiñeve kısragina zürhati belgüzar alarak yari gece mahlinde çadırları devşirip ve oradan göçüp dogrı kendi sarayıña dâhil olur”.

Masal kahramanı gerçeği gizleyerek eve dönüş yolunu seçmesi ile son erginlenme aşamasını yerine getirmiştir. Padişahın, seferden döndüğünde hanımının bir er evlat doğurması, kısraktan bir küheylan ve mühürlü kese altını vermesi ile kahramanın, ruhsal bilinç dönüşümünü tamamlayıp anima/animus arketiplerin birleşmesiyle kendi kozmoslarını oluşturmaları ile masal kahramanın son aşama olan ikinci eşiği tamamlar.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Dönüş yolunda, kahraman artık güçlenmesi ve farklı bir kimlikle evine/sarayına geri dönüşü söz konusudur. Masal kahramanı, Şah Sine (Yüce birey) sayesinde değişim geçirmiş ve tamlığa ulaşmış bir biçimde döner.

“padişah ziyade sevinmesinden anıda emir buyurmuş ki çobanı zindandan bırakalar deyi çoban dahi gelip padişahın huzuruna yir öperek demiş ki izin ver padişahım Şah Sineyi arayıp hem bulup getireyim diyince var oğlum Allah işiñi rast getire deyi çobana harçlık ve sıla virerek büyük saltanat ile yola rivan eylemiş divler ise yol üzere çobanı bekleyerek dururlardı çoban geldiyle heman orada çobanı aldıklarıylan heman Çin Maçın pahidattına Şah Sinenin saraylarına getirip Şah Sineye teslim ettiler hem anı da divler kayib oldular orada çoban Şah Sine ile görüşünce heman biri biriniñ boynuña sarılıp şen saz oldular ve bir birini başlarından geçen ahvali nakil iderek sevinçlerinden ağladılar.”

Masal kahramanı çobanın yeniden doğuşunu simgeleyen zindandan çıkma ile dönüşüm aşamasına geçer. Dönüşüm mekânından arınan kahraman ruhsal doğumunu gerçekleştirdiği dönüş eşiğini aşarak erginlenmesi tamamlar.

Bağdatlı Cerrah Hasanın Masalı

Masal kahramanının, nihai ödülü olan zenginlik imgesi ile İstanbul’a dönmesi ve orada toplum tarafında sevilen, sayılan tüccar sıfatı ile anılmasıyla dönüş yolu olan son eşiği aşması söz konusudur. “Kırımlı Cevvahirci başı diyerek sanki bu kimse kırk seneden beri burada tüccarlık itmiş alışverişi ise kadar yumra o kadar mamur evle ki sabahtan ahşamacak para devşirmeden ve müşteri bakmadan yemek yemeğe bile vakit olmuyor”. Kolektif birikim ile kurduğu bilincin, kahraman üzerindeki kazanımları ile doğaüstü yardımcının yol göstericiliği sayesinde son eşiği aşmış ve dönüş aşamasına geçilmiştir. Masal kahramanı içindeki gölgeyi yenerek ve hırsızlık yapmayarak, kolektif bilincin farkına varmış elindeki bu güç ile içsel yolculuğu sayesinde kendilik değerini oluşturarak geri dönüşünü tamamlamıştır.

Şemse Hanım’ın Masalı

Masal kahramanı Şemse Hanım, girdiği tüm mücadelelerde animus arketipinin özelliklerini göstererek kurtulmuş ve dönüş aşamasına geçmiştir. Kahramanın aşması gereken son eşik ise persona arketipine örnek olan çoban kılığına girip masalda adı geçen tüm kişilerin olduğu mecliste, yer alması ve gerçekleri anlatmasıdır:

“Bir gün dahi burada bulunıanlar tekmili hem hacı Mustafa’nın oğlu ve bizim çoban arada bulunup sohbet diñleyip dururken hele ki imam dahi selamın aleyküm diyerek kapıdan içeri girdi. Hem mecliste Hacı Mustafa’nın yanında teklif olan yire oturdu buñu görünce çoban ayaga kalkarak Hacı Mustafa’ya dönerek dedi işte efendim kaç vakitten beri seniñ

konaklarda misafirinin tuz ekmegine Allah biñ bereket virsin lakin ben kendi hakkımda size olan misafirlik borcumu dehin eda itmemişim evle de şimdi size ricam eger makbul ise burada size başımdan geçen faslı nakil ideyim. Lakin bu kafil ile ben nakili başlayıp tekmil idiñceye denk bu handan hiçbir kimseniñ vakti olmaya keyfim yok yahut dışarıya bir ihtizam var ya bir gayri miheni hayır itmez. İlla ki burada bulunların cem'i nakil bir tekmiline kadar odadan çıkmamalı eger bu kafilim makbul ise huzurunuzda nakil demeye hazırım.”

Şemse Hanımın çoban kılığına girerek gölge unsurlar ile yüzleşmesi, onun yeniden doğuşunu sembolize eder. Animus arketipinin özellikleriyle psişenin diğer tabakalarıyla ruhsal bütünleşmeye ulaştığını göstermektedir. Son aşama olan dönüş aşaması ile bilinç düzeyine ulaşmayı başardığı görülmektedir.

Yahudi Temsili

Masal kahramanı dönüş aşamasını isteklerini gerçekleştirmesi ile tamamlar. Kahraman değişim/dönüşümünü tamamlayarak evine döner. Padişah bu durumu öğrenmesinden sonra Zilifli Yahudi'yi yanına çağırır. “Zilifli gelir padişah’a temennah ider. Padişah sorar ni güne ittin buñu dedikte. Ben fakir zilifli ne yapayım tavuk bayramı geliyor. Yiyecek içecek lazım sekiz evladım var kazandığım var kazandığım bundan artmıyor. Çaresin bulmadığımdan eyledim der.” Kahraman hile ile elde ettiği tavukları, padişaha gerçekleriyle anlatmasından sonra ödüllendirilir. Bu durumda kahraman dönüş yolunda dürüst davranmasıyla kendini gerçekleştirir.

Eki Kardaşnıñ Masalı

Masal kahramanı ayrılık, erginlenme aşamalarını başarılı bir şekilde tamamlayarak bireyleşme sürecinin son aşaması olan dönüş aşamasına gelir. “Fukare alır axçanı, malğa bozar, kötürür, ğayrı memlekette satar, çok para kazanır. Birkaç şana ortaklık etip kezer. Soñ ortağından ayrılır, çok paraylen memleketine döner, kelir” (Altınkaynak,2006, s. 150). Kahramanın mağaraya giderek uyanması ile tinsel tabakaya ulaştığı görülmektedir. İçte ve dışta sınavlar yolunu başarılı bir biçimde tamamlayan kahraman farkındalık düzeyine ulaşarak ruhsal dönüşümünü tamamlamıştır.

Ayda Bir Evleneniñ Masalı

Masal kahramanı, amcasının yardımı ile babasının vermiş olduğu vasiyeti yerine getirerek dönüş aşamasını gerçekleştirir. “Soñ anıñ nesiyetin tutar” (Altınkaynak,2006, s. 151). Kahramanın amcası bireyleşme sürecine ulaşmasını sağlayarak değişim/dönüşüm aşamasını başarılı bir şekilde tamamlamasına katkı sağlar.

Baxt İlen Devletin Kavılı

Masalda kahramanlar devletin, bahtın farkına vararak birlikte hareket ederler.

“Fukare da bolduğu kibi sözler. Baxt derki devlete:

“Endi tuydınımı benim senden ziyade bolduğumu?”.

Soñ derki devlet baxta:

“Kel, birlikte bolayık, şu fukarege bir yardım eteyik!” der.

Yardım eterler fukare zengin bolur. Fukareni piyasçilikten kutarıp, baxtilen devlet savap bolup, fukareni zengin eterler” (Altınkaynak, 2006, s. 149).

Dönüş aşamasında bahtın farkındalığının önemini bilen devlet, baht olmadan kendini gerçekleştiremeyeceğini bilmesi ile bilinç düzeyine ulaşır. İki faktörün ortak fikri kendini gerçekleştirmesinde masalın ana amacına ulaşmasını sağlamaktadır.

Uslu Karının Masalı

Kahramana, sınavlar yolunda ailesinin ve padişahın yardım etmesi kolektif bilinçdışının sembolüdür ve kahramana gereken yardımın iki unsurla sunulduğu görülür. Masal kahramanının ise bilincini aydınlatan, özbenliğini temsil eden, eşine sadık kalması özellikleri anlatılır. Sadakat ve bağlılık durumunu padişah aracılığıyla öğrenen eş pişman olur ve kahramanı evine getirir. Böylece geri dönüş eşiğini aşan kahraman, kendilik değerlerini elde ederek benliğin bütünleşmesini sembolize eder.

“Kerçek arslan bar edi. Tarlağa tüşmedi, sınorı keçmedi, tarlağa xeç ziyarı tokunmadı, Allağın cevabıylen ketti. Sen korkma! Xem şinden soñra arslannıñ saña zararı degmez. Bar, tarlanı zaft aylâ, ek, biç, xeç kefiñ bolmasın arslandan!” dedi. Bu adam da bildi, ki padişax karısına degmemiş. Bardı, karısın aldı, evvelkinden ziyada muxabbet boldu. Andan bir evlad doğdu, bütün dünyanı tuttu” (Altınkaynak, 2006, s. 153).

Kahramanın evinde mutlu ve bir de zürriyetini devam ettirecek evladının olması son eşiği geçen benliğini kurarak kozmosuna kavuştuğunun göstergesi olan bu ödüller serüvenin başarı ile bitirildiğini kanıtlar.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Kahramanın dönüş aşaması, gölge arketipinin masaldaki yansımaları olan cadı karının önüne çıkardığı zorlu sınavlarda başarılı olması ile başlar. Cadı karı üzerinden kendi gölgesi ile yüzleşen kahraman kızı kurtardıktan sonra atıyla kaybolması sonucu son sınavını, doğaüstü yardımcı olan külyex, seccade ve tokmağın sayesinde aşar.

“Oşaati yigit sıccadına dedi ki:

“Kötür meni tez şusağatı kara bulut Karaman-padişahının kızı bolan yerge!”.

Yemek kapuğa keldigi bilen, bu yigit: “Ur, tokmak!” der.

Bir tokmak tüşer, tarelkeler atılıp, ketip yemekleri töküler...

“Ket, musafirlerge yemek ber. Musafirlerden artkan soñra, maña da yemek kötürirsın!”. Kızdır, kuanarak ketip, başladı yemekleri sırada bilen bermeye, naslı lâzim ese. Ziyafet ettiler ve yigitke da bir sofra dolandıp ketirdi. Özü başına beraber oturdular, yemek yediler. Xalk dağıldıktan soñra, kız ketti ol yigit bolan odağa:

“Men bu yerde özüm ıraxat yatarım!” dey kirdi. Yıkılan oynap-külüp geceni kaçırdılar sabaxa kadar. Naslı savaxa eki şaxat kalarak, yigit minip atını, ketti çölge ve sabax açıldıktan soñra bir adam bilen xaber yolladı ki: “Padişagım, küyüvün kelir!” dey. Padişax kızına sorar ki:

“Kızım, sen kocağa bardın mı?” dey.

Kız babasınıñ elini öbüp derki: “Kocağa bardığım yok, lâkin nışanlım bardır”.

Doğaüstü yardımcılar mitin değerler arası dengeyi sağlayan aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kızın sarayına ulaşmak için doğaüstü yardımcılara ihtiyaç duyan masal kahramanı son aşama olan dönüş aşamasını da yardımcılar sayesinde tamamlar. Burada kızın, kahramana sofra kurması bereketin ve bolluğun ibaresidir. Sofra sembolü kahramanın dönüş aşamasını tamamlayan kolektif bilinçdışını yansıtmaktadır. Kahraman böylelikle dönüş aşamasına girmiş, gölge arketipini yenmiş ve psişenin bütünlüğünü sağlayabilmiştir.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Masal kahramanı tembel oğlanın ilk savaşı Arap ile sembolize edilen eşik bekçisi ve gölge arketipine karşı olmuştur. Kahraman bu savaştan animus arketipinin temsilcisi olan kızdan aldığı akıl ile kurtulmuştur. Sınavları başarılı bir biçimde bitiren kahramanın dönüşü; yeraltından çıkışını ve benliğin erginlendiği/olgunlaştığı aşamanın bir sembolü olarak, dünyaya dönüş biçiminde metne aktarılmıştır.

“Andan ulan keter arapnıñ kuyusuna. Anda bolan ırğant padişagın kızın alıp kelir kendiniñ düğünüñ köstürmee. Kırk kün ve kırk gece düğün bolur. Padişagın kızını bu ulan alır.

Nırkaç bakıt keçken soñ barır, arapnıñ kuyusunda ne ki malı bar ese, kırk katır yüklep, yarısını Xint padişagın kızına berir ve yarısını kendi alır ve kızını Xindistan padişagina kötürür” (Altınkaynak, 2006, s. 159).

Kahramanın, fiziksel olarak doğar. Fakat kahraman dünyaya ikinci sefer gelmesi de ruhsal doğum olarak gerçekleşir. Kahramanın yolculuğu, kolektif bilinçdışı arketiplerden beslenen özbenliğin; kozmosuna kavuştuğu aşamayı yansıtan yeniden doğum, animus arketipine kavuşmasıyla gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak, Dönbel Oğlanın Yomağı masalında gölge arketipi olan Arap’ı yenerek animus arketipinin temsilcisi padişahın kızıyla bütünleşen kahraman, psişenin

temellerini sağlamlaştırmıştır. Kahraman, gölge ve animus arketipleri sayesinde tabakalar arası ilişkiyi olumlu bir doğuma çevirmeyi başarmıştır.

Yexoniya

Masal kahramanı dönüş aşamasında rüya sayesinde eşinin yerini öğrenir ve onun yanına gider. Yexoniya dönüş aşamasında son eşik olarak, eşinin ona sadık kaldığını öğrenmek istemesiyle başlar;

“Eger bu benim karım bolsa, kümseye barmaz ve yatacı kuş

Kibik sekirir edi”. Ne ese, bir daxa Lea içeri kirdikte Yexoniya avzını açıp dedi ki:

“Ne yaraşıklı seniñ kezişñ! Ve kıyafetiñ daxı! Ve cevabıñ tatlı! Menim exlıma benzersin. Ne üçün tul oturursın? Bak, şu yigit Zaraxka berecekmiz seni!”.

Añar kız da “Ax” ederek dedi: “Efendim, siz mısafırsı. Xemen kelir-kelmez. Bevle cevaplar ne üçün sözlersiz? Size yakışırım benim kibi fakırnıñ acı yüregini titremeye?” (Altınkaynak, 2006, s. 202).

Masal kahramanı eşinin sadık olduğunu anlayınca son eşiği geçer. Kahraman artık dönüş yolundadır ve kendisini eşine tanıtmak ister. Kahve fincanının tabağına yüzüğünü koyar. Fal aracılığıyla eşini bulan kahramanın bilinçdışı mahzenlerinden çıkışını ve eşini erginlenmiş bir şekilde bularak değişimini/dönüşümünü yansıtır. Bu süreci de animus arketipini temsil eden eşini karşısında görünce ve ona sadık kaldığının farkına varınca tamamlar. Lea’nın Yexoniya’nın erginlendiğini anlaması ise söz yüzüğünü fincanın kenarında görmesi ve bileğindeki damgayı farketmesi neticesinde gerçekleşmiştir.

“Kız da Yexoniyağa suv ketirip berdi. Yexoniya da suv bilen filcanı aldı, yarısını içti da koydu aldında. Kız bir çirik kararı lapraz burdı. Andan soñra içersine möxör yüzüğünü usul bilen koyup yarısını daxa içti, berdi filcanı kızğa. Bardıkta baktı ki filcanıñ tibeinde bir yüzük bar. O yanını-boynunı baktı yüzük kocasınıñ boldıgınıñ tanıdı.

...Lea da dedi ki:

“Ol adamnıñ bilegiñ üstünde bir kuruş kadar siyax tamğa bardır” (Altınkaynak, 2006, s. 203-204).

Kahraman bu yüzük sayesinde kaostan kozmosa geçişi olan yuvasına girmesini sağlamış olur. Fiziksel olarak dünyaya gelen kahraman ruhsal doğumu için ikinci sefer dünyaya gelir. Kolektif bilinçdışı arketiplerden beslenen benliğin; kozmosuna kavuştuğu aşamayı yansıtan yeniden doğum, eşine kendini tanıtmak için parmağındaki yüzüğü fincana koyması ve eşinin de Yexoniya’nın bileğindeki siyah damgayı hatırlaması ile gerçekleşir. Bu aşamaların tamamı kahramanın dönüşümünü tamamlaması ve beklenen sonuca ulaşması için sadece bir aracı konumundadır.

Gayet Bilicileriniñ Meselesi

Masal kahramanları yolda karşılarına çıkan iki ihtiyarın iftiralarına karşı akıllıca cevaplar vererek onları yenerler. Dönüş aşamasında kardeşlerin bu kadar akıllı cevaplar vermesinden dolayı kadı onlara bir sofraya hazırlar ve kahramanların gizlice dinler.

“Bakayım, bunlar daha ne sevdeler, der. Büyüğü pismilla deyip elin uzattı dedi ki bu ekmekniñ aşlığı mezarlıkta saçılğan eken, der. Ekincisi de der ki bu kozunu it asırağan, üçüncüsü de der ki kadı da piç eken. Kadı da pencerede dinleyir edi. Şimdi kadı bunları eşitkeni ile doğru gitti. Buğdaym saçkan erifge dedi, baña şimdi sattığı buğdayniñ nerede saçılğan edi, der. O da der ki filan mezarlıkniñyanında saçılğan edi, der. Soñ bu koynı getiren çobanğa sordı, baña ketirgen koynı naslı koy edi, der. O da bu bir öksüz kozu edi, onu it asırağan edi, der. Ondan gider, anasına der ki anam ben kimniñ balasımın, der. Anası da der ki estafurla, evle lakırdı şimdi eşittim, der. O naslı cevap? Anam, eglendirme, baña sevre. Bevre eglendirme fasıl oldu, ayt I [doğrusın], der. Anası ne desin, dedi ki beli, oğlum. Babañ filan yerde olğanda bir misefir gelmiş edi, sen ondan kalğansın” (Aqtay, 2021, s. 279).

Kahramanlar dönüş aşamasındaki son eşiği de bilgileri ile aşarlar. Kadı’nın, kahramanların konuştuklarını gizlice araştırıp doğru söylediklerinin farkına varması ile kahramanlar son eşiği aşip içsel bütünleşmelerini tamamlarlar. Kahramanların dönüş yolunda son aşması gereken aşamada kadıya taşın kimde olduğunu sormaları üzerine başlar. Kadı taşın küçük kardeşte olduğunu kızı tarafında önceden öğrenmesi üzerine bu durumu rüyasında gördüğünü söyler. Bunun üzerine küçük kardeş bu bilgiyi kızından öğrendiğini söyleyerek kahramanın ruhsal dengeye eriştiğini gösterir.

Kral Solomon’un Sembolü

Vezir yolculuk aşamasında son aşama olan dönüş aşamasında vezirin horozun elindeki solucanı almak için kurduğu camın kesildiğini görmesi ile başlar. “Vezir camın kesildiğini gördü ve aniden çılgınlık attı. Çöl Horozu beklenmedik bir şekilde Şemir solucanını düşürdü ve kaçtı. Sonra vezir solucan Şemir’i alıp saklandı” (Kefeli, 2002, s. 112). Vezirin bir dizi sınavdan sonra son aşama olan dönüş aşaması kahramanın kendi benliğine dönüşüdür. Artık kahraman mitik gücü benliğinde hissederek yolculuğunu ve macerasını tamamlar. Vezir Kral Solomon’un vermiş olduğu görevi cesaret ve güçle karşılayarak benliğinin farkına varır. Son olarak saraya gider ve son aşamayı da tamamlar. Başladığı yere dönmesi kahramanın başarıyla erginlenme sürecini tamamladığının kanıtıdır.

Paşalı ile Yahudinin Meseli

Masalda diğer masallara göre farkındalık düzeyinin farkına vararak yola çıkan kahraman örneği söz konusudur. Kahraman yolculuğu boyunca her şeyin farkında

olarak hareket eder. Kahramanın bu yolculukta onun maceraya atılmasına neden olan cümle masalda; “Yahudilerin tuzsuz bayramı geleyir dahi kimiñ anasın ağlatırlar deyî, su' al ederler” (Çulha, 2015, s. 318). Şeklinde geçer. Kahramanın bu cümle üzerine Yahudilerin kahvesi gidip karşısına gelen Çıfıt'a ders vererek insanlardan almış olduğu güven duygusunu yaşamasına sebep olması ile kahraman yolculuğunu tamamlar. Kahraman Çıfıt'a asıl olan özbene ulaşmasını, kendinin de bir gün yanılabileceğini göstermeyi amaçlar. Kahramanın dönüşümü gölge arketipine yüklediği değerler sonucu oluşur. Kahraman kendinin farkındadır ama insanları kandıran kişiye kendi benini göstermek ve onu cezalandırarak yapmış olduklarının farkına varmasını amaç edinmesi ile dönüş aşamasını tamamlar.

Üç Qız

Anlatıda kahramanların dönüş aşamasında savunmasız bir bireyken sandığa bırakılması sonucunda ilerleyen bölümlerde kendilik bilincinin farkına varıp akıllarını ve bilgeliklerini kullanan çocuklar anlatılır. Kendilerini yetiştirmeleri üzerine ailelerine kavuşmaları ile dönüş aşamasını tamamlarlar. Kahramanların dönüş aşaması sınavlar yolunda göstermiş olduğu başarılar ve istikrar sonucunda gerçekleşir. Son aşama olan babalarını tanımalarını sağlayacak kahramanlık göstermeleri onları nihai sonuca ve ödüle ulaştırır. Kahramanların eve dönüş aşamasında elde ettiği güç sayesinde aile kavramını meydana getiren değerleri bir araya getirerek mutlu sona erişmeleri tasvirlenmektedir. Kahramanların varlık alanını tehdit eden teyzelerini de cezalandırmak üzere girmiş olduğu aşamada annenin masumiyetini kendilerinin varlığı ile kanıtlayan kahramanlar dönüş eşiğini aşarlar.

Rabban Meseli

Masal kahramanı dönüş aşamasında sınavlar yolunda göstermiş olduğu başarılar sayesinde ulaşır.

1.Olay

“Haxamlar o qadae rica êtiler bizim şehir-de otır dêyi bize belki qazap êder dêdiler. Qorkmanız padişah size bir söz sözlemez dêdi ve gitti” (Çulha, 2015, s. 327).

2.Olay

“Haxamnın oğlu geri döndi elin ayaqın öpti o kişinin. Anası ve babası ve cümle Yisrailler baş urdular bu kişiğe ve cümlesi bir ağız berexa vêrdiler. Ve haxam istedi bu kişiğe cümle

malın vermege. Ve cümle Yisrail halqı istediler bu kişini haxam başı êdmege. Qahal başı olmam giderim ben burada oturmam dêyi cümle ilen helalleşti” (Çulha, 2015, s. 329).

3.Olay

“Badehu axşam oldu bu kişi| qalqtı mezarından, geldi haxamnın qapusın qaqtı. Çıqtılar, baqtilar bugün| kömdikleri ölüleri. Haxam bayagı qorqti bu kisiden. Geldi şalom vérdi, | haxam şalom aldı. Haxamğa sordı siz meni öldi déyi sandınız mı men öldigim| yoq édi. Yalandan öldüm ki sizni bu ağır galuttan qutqarayım déyi. O| sa'ati haxam qahalnın gavirlerin ve saygılı kişilerin çağırt. Geldiler haxam-| nin evine mevcut oldılar. Bu kişiğe beraxa vérdiler ve çoq algış vérdiler. | Ve qahal mişavere éttiler. Şu kişini yollamayıq ve şu padişah vérgen éki| xazneni eline véreyik déyi sevlediler gendine. Qayıl olmadı men ne| para isterim ne gavirlik isterim bana bir şey lazım dégil, tek bana yarın| gittikte yolda aşamağa biraz ekmek vériniz aç olmayım, salt şunı| isterim sizden dédi. Lakin sabahına yollamadılar axşamğa misafir éttiler. | Büyük ziyafet étiler bu kişini éyi Siyladılar, yaxşı rağbet éttiler. | Axşam yattı, sabah qalqtı, bu kişi gidecek oldu. Bu kişiğe siyli aşlar pişirip vérdiler. Lazım qadar aldı qusurn almadı, buraqtı helalleşti çıqtı gitti” (Çulha, 2015, s. 331).

Kahramanın burada işlenen hikayesi maddi dönüş yolunda gerçekleşen durumların uhrevi dönüşüme evrilmesi ve öz benliğine dönüşmesidir. Kahraman olaylarda sıradan biri olmaktan çıkarak mitik evren bilincine ulaşmasını sağlar. Kendini gerçekleştirme mitini icra eden masal kahramanı derviş, gezgin arketipin etkisiyle töreye uygun bir birleşmeyi de yaşar. “Mitosta, edebiyatta ve gerçek yaşamda kahramanlar yolculuğa çıkar, ejderhalarla (yani sorunlarla) karşılaşır ve gerçek benliklerinin hazinelerini keşfederler. Yolculuk sırasında kendilerini çok yalnız hissetseler de yolculuğun sonunda kazandıklarını ödül – kendileriyle, diğer insanlarla ve dünyayla- birleşme duygusudur.” (Pearson, 2003, s. 25) Masal kahramanı gittiği şehirlerde halkı zulümden kurtararak onlara sunduğu Campbell’in “yaşama özgürlüğü” (Campbell, 2010, s. 267) ifadesini kendine amaç edinerek dönüşümünü tamamlar.

İncelenen Kırım Karayların masal metinlerinde kahramanların dönüş aşamaları farklı bir kimlikle dönmeleri, kendilerini gerçekleştirmeleri, benlik bilincinin farkına varmaları, anima-animus, persona arketipleri sayesinde son aşama olan dönüşü başarılı bir şekilde tamamlandığı görülmektedir. Anadolu sahasında “Altın Saçlı Çocuklar, Hacı Sayyat’ın Kızı, Padişahın Karısı, Keloğlan” (Ege, 2015, s.49-84) “Benli Dilber” (Alptekin, 2002, s. 279), “Gülükân, Hayırsız Kız” (Günay, 1975, s. 489) adlı masallarda kahramanlar benlik bilincine ulaşmalarından dolayı dönüş aşamasını geçmektedirler.

4. BÖLÜM

ARKETİPLER VE SEMBOLLER

4.1. KIRIM KARAYLARIN MASALLARINDA ARKETİPLER VE SEMBOLLER

Birey, yaşadığı evrenin bilinçsel anlamından kopmadan, evreni anlamaya çalışan bir varlıktır. Sembol dili, insanlığın geliştirdiği dildir. Semboller tarih boyunca bütün kültürlerde aynı şekilde kullanılmış ve evrenseldir. Fromm sembollerin evrensel olduğunu ateş örneği ile açıklamaya çalışır; “Güç, enerji, büyüklük ve hareketlilik ateşin en önemli özellikleridir. Eğer ateşi bir sembol olarak kullanacaksak, onun özelliklerine uyan duygularımızı dikkate almamız gerekecektir. Yani; güç, çabukluk, çeviklik, hareketlilik, büyüklük, neşe ve canlılık, ateş sembolü aracılığı ile anlatabileceğimiz duygularımızdır” (1990, s. 29). Sagalayeve, sembollerin şu şekilde ifade etmektedir; “Semboller, herhangi bir süreci, niteliği, dünyanın gerçek ve muhtemel durumunu kavramaya, benzetmeye ve tasvir etmeye imkân sağladığını” (2017, s. 31) belirtmektedir. Semboller anlatılarda, rehber, yardımcı, haberleşmeyi sağlamaktadır. Örneğin; çoban arketipi, sayesinde anlatılarda kahraman yardımcı olan yüce birey arketipi konumundadır. Anadolu ve Kırım Karay masallarında “Dal Boylu Dal Yusuf” (Seyidoğlu, 1975, s.371), “Hain Vezir” (Seyidoğlu, 1075, s. 378), “Şemse Hanım Masalı” kahramanların karşısına çıkan çoban sayesinde bireyleşmeye yardımcı sembol olarak ifade edilmektedir. Çoban sembolü Anadolu ve Kırım Karaylar masallarında sıklıkla geçmektedir.⁶

İnsanoğlu sahip olduğu bilgilerini, deneyimlerini, değerlerini ve kolektif bilincin meydana getirdiği bireysel yaratıcılıklarını da ortaya koyarak sonraki kuşaklara aktarımını sağlamaktadır. İnsanoğlu bu değerleri, içinde yaşadığı toplumun özelliklerini içine alarak sembollerle ifade etmektedir. “Evreni anlama ve anlamlandırmaya çalışan birey, bilişsel anlamda dışa aktarımını sağlamaktadır. Anlatılarda yaratılan sembolik

⁶ Anadolu ve Kırım Karay masallarında çoban sembolü geçen diğer masallar: Çocuğun Rüyası (Alptekin, 2002, s.256), Tüylüce (Sakaoğlu, 2002, s.395), Helvacı Güzeli (Şimşek, 2001, s.231), Hacı Sayyat’ın Kızı (Ege, 2015, s.117)

anlam dünyası kolektif bilinçaltının arkasında evrenin okuması anlamına gelmektedir. Bu bakımdan hayatı, çevreyi ve doğayı gözlerimizin önüne çekilmiş olan yaşam karşısındaki duruşların sergilendiği kültür lensleri yoluyla açıklama yoluna gideriz” (Şayhan,2022, s. 30). Bu kültür aktarıcıları sayesinde anlatılar dönüşüm imgeleri ile insanın ölümlü dünya üzerinde ölümsüzlüğe karşı doğayı, yaşamı değişen/dönüşen evrenin ruhunu okuyabilme, anlayabilme ve anlamlandırabilme sürecini ifade etmektedir. Evrenin getirileriyle birlikte yeniden şekillenmesini ve farklı boyut kazanmasını sağlayan kahramanlar yolculuk aşamasında kendilerini bulmaktadırlar. Geçmişin bilgi ve deneyimi ile gelen kahramanlar, dönüşüm imgelerin sunduğu evrenselleşme boyutuna ulaşmak istemektedir. Evrenin yeni getirileri bilinçten kolektif bilince geçişi ifade etmektedir. Anlatılardaki kahramanlar, yaratılan sembolik anlam dünyasının sunduğu çağrışımlar karşısında kaosa karşı kozmosun kurulmasını amaçlamaktadırlar. “Türk anlatı geleneği göz önünde bulundurulduğunda binlerce yıllık deneyimler sonucunda ve evrenin yeni getirileriyle birlikte yeniden yaratılan kahramanlar, anlatılarda ilk olarak bir oluşum aşamasına tabi tutulurlar. Değişen ve dönüşen dünyanın canlılığından kopmak istemeyen toplumlar yarattıkları kahramanlar ile birlikte evrenselleşme boyutuna ulaşmak ister” (Şayhan, 2022, s. 4). Bu bakımdan kahraman değişen/dönüşen dünyanın içinde yeni işlevler kazanmaktadır. Kahramanların farkındalık düzeylerinin farkına vardıklarında bilinç düzeyine ulaşmak için maceraya çıkmaları kahramanın değişim/dönüşüm sürecini kapsamaktadır. Kahramanlar, kendilik bilinçlerine ulaşmaları için zorlu bir sürece girmektedirler. Bu zorlu süreçle kahraman, düşünsel anlamda kat ettiği aşamaları tamamlamaktadır.

4.1.1.Kendilik ve Benlik Arketipi

Ben imgesi kolektif bilinçdışının merkezidir. “Bilinçdışındaki diğer arketipleri ve onların bilinç düzeyinde ortaya çıkış biçimlerini düzenler ve kişiliğin bütünleşmesini sağlar.” (Geçtan,1998, s. 182). Benlik kavramı, bir soyutlama unsuru içeren tinsel kavramdır. Ben imgesi bilinç ve bilinçdışından meydana gelir. Bu imgeye ulaşabilmek için kişinin sırası ile persona, gölge, anima ya da animusu keşfetmesi ve anlaması gerekir. Bu imgeler anlamlandığı anda bireyleşme sürecinin hedefi olan benliğin farkına varılır ve içsel yolculuk tamamlanmaktadır.

Kendilik, bilinçten farklı bir içsel yönlendirici olup düzenleyici bir merkez olarak görev yapar. Kendiliğin gelişme süreci, egonun ondan gelecek talimatlara ne kadar uyacağı ile bağlantılıdır. (Franz, 2009, s. 162) Kendilik, ben bilincini, gölgeyi ve kolektif bilinci içerisine alan bir yapıyı oluşturur. Anlatılarda kendilik, kadınlarda üstün dişil varlık ve erkeklerde üstün eril varlık olarak yüce bireyi temsil eder. Benlik ise bireyin kimlik bilincine sahip kendilik ve benlik dengesinin kurulmasında fayda sağlayan ruhsal yapıdır. Anlatılarda kendilik ve benliğin bireyleşme sürecinde karşı karşıya gelmesi sonucu kahramanın adım atmasına sebep olur.

Kırım Karay masallarda tespit edilen kendilik ve benlik yapıları:

Sultan Hesabının Faslı

Sultan Hesabının Faslı masalında kahraman Sultan Hesabı'nın padişah ile evlenmesi ve padişahın vermiş olduğu görevleri yerine getirmesi ile benliğini elde eder. Sultan Hesabı benlik-kendilik dengesini kurmayı başaran bir kahramandır. Bireyleşme sürecinin başlaması için kendilik ve benliğin karşı karşıya gelmesi söz konusudur. Bu da kahramanın bir şok yaşaması ile mümkündür. Çünkü bireyleşme sürecinde kahramanın yaşadığı bir şok ile bilinçaltındaki komplekslerin benlikle birleşmesi durumu meydana gelmektedir.

“Sultan Hanım'ın elini bir mühürlü kese virerek dedi hoşta bu kesede biñ altın vardır. Gendiñi cep harçlığı olan lakin ben seferden geldikte keseyim mühürlü ve altını tekmil isterim ve ağırda ki kıslaktan benim küheylan atım gibi bir küheylan isterim hem gendiñ benden bir ar evlad doğurdugun isterim.”

Kahramanın padişah ile evlendikten sonra padişahın sefere çıkarken kahramana vermiş olduğu mühürlü kese altın ve kısraktan küheylan ve birde er evlat istemesi ile kahramanın şok yaşaması sonucunda bireyleşme yolunda kahraman gerekli olan adımı atar. Bu durum kahramanın kendilik-benlik bilincin oluşmasını sağlar. Kahramanın verilen görevleri yerine getirmesi ile yaşadığı olaylar sonucunda kendilik-benlik dengesini kurar ve hem bireysel hem de toplumsal açıdan ideal olgun insan konumuna yükselir.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masal kahramanını benlik serüveni zindana atılmasıyla başlar.

“Padişah orada gelip çobana tazir iderek derdi ki be hey meyhun sen nice insan olasın ki kendi kariña ve kendi mülküne sahbetlik istemek elinden gelmeye mücellet kızımı sende isterim ve bilesin ki kızımın bir habere vukuf olunca seni zindanda tutacağım deyi.”

Kahramanın zindana atılarak toplumdan uzaklaşmasıyla kendi ile yüzleşme fırsatı bulur. Kahraman zindandan kurtulup Şah Sineyi kurtarması sonucu erginleşmeye ulaşır ve ödülüne kavuşur.

“Çoban Şah Sine ile görüşünce heman biri biriniñ boynuña sarılıp şen saz oldular ve bir birini başlarından geçen ahvali nakil iderek sevinçlerinden ağladılar... çobanı şen saz oldu ise ziyade hoşnut kalmasıylan bunlara çok hediyeler ikramlar eyleyip evvelkinden dehin ziyade muhabbet bağladı ve padişahıñ ömründe dayim eyi nazarda olduk vefatından soñra tahtı miraslayıp zevk-ü devran ile tatlı ömre ve çok yirlere melik olarak beraber son hayırlı ve gönül şarzlığı ile alma nem virdiler ve sonu hayır çoban demesi bunda kalma cevgaptır bunlar muradlarına erdiler.”

Masalın sonundaki bu unsur bilinçaltından, bilincin aydınlığına, yani karanlıktan kurtuluşun başlangıcına sebep olur. Kahraman bu yolculuğunun sonunda değişim, dönüşüm geçirmiş olarak zindandan/bilinçdışının derinliklerinden bilince yükselerek çıkacaktır. Çobanın sonu hayır çoban olarak ifade edilmesi benlik değerine ve kolektif bilinç düzeyine ulaşmasının sonucudur.

Şemse Hanım'ın Masalı

Masal kahramanının kendilik /benlik aşamasına ulaşması, iftiralar karşısında dik durması ve animus arketipinin özelliklerini yansıtmasıdır. Değişim/dönüşüm mekânı olan orman imgesi ile yeniden doğuşunu simgeleyen çoban kıyafetleriyle, benlik bilincinin farkına vararak erginlenme aşamasını başarıyla tamamlar. Kendilik arketipinin engellenemez olduğunu ve psişede vakti gelince ortaya çıkışını simgeler. Şemse Hanımın da Kur Vezir'den kaçarken ormanda suyun kenarında çoban kıyafeti görmesi ve kılık değiştirerek gölge arketipleriyle yüzleşmesi kendilik/benlik arketipinin büyümlü bir imgesini ifade eder. Fordham kahraman için bu durumu “Henüz bilinmeyen olarak kalmaktadır ve bir formül içine uymamaktadır” (2004, s. 80) şeklinde ifade eder. Bu masalda maske/örtük imge kendilik bilincinin başlatılmasını temsil etmiştir.

Eki Kardaşın Masalı

Masalda bireyleşme süreci kahramanın, çekmiş olduğu bir sıkıntı ile başlar. Kahramanın zenginlik içinde yaşayamaması ve buna engel olan abisinin karşısına egosunu yenerek zengin olarak çıkması benliğini gerçekleştirme adına önemlidir. Kötütür, o mağaranı köstürür. Bakar, ki xakikat devleti yuhlar. Barır, birkaç sopa urar: “Ne üçün yuxlarsın? Men açımdayn ölermin!” der (Altınkaynak, 2006, s. 150). Mağarada kendi egosunu uyandırması ile aslında ruhunun çekirdeğine (self) ulaşmayı amaçlar. Kahramanın mağaraya giderek orada egosunu uyandırmasıyla ruhsal yaşamın çekirdeği

harekete geçirmekte ve iç benliğin birliğini sağlamaktadır. Bu da benlik bilincinin oluşmasını ve selfin bireysel bir egonun çok üstünde genişlediğini göstermektedir. “Self her türlü dürtü ve güdünün ötesinde insan ruhunda psişik unsur olarak gelişen, süreklilik ve saf varoluş anlamına gelen bir şeydir” (Jung, 2009, s. 202). Bu self her insanda yaşayan ve ölümsüz olan tek şeydir. Kahramanda selfi tanır ve kendini ona bırakarak uyanır. Kendilik ve benlik bilincin farkına vararak kozmosunda bulunan ve aynı zamanda kahramanın içinde bulunan görünmeyen benliğine ulaşır.

Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızının Masalı

Masal kahramanı, evleneceği kızların yıldızlarına bakarak bahtı açık olan kızla evlenir. Fakat birkaç yıl sonra hayatında bir farklılık olmadığını görünce bu durumu kıza sorar:

“Men seniñ yulduzunğa baktım, seniñ baxtıñı bek açık kördüm. Seni alanlı beri bakarım xeç fayda körmüydürmin” der.

Kız derki:

“Seniñ baktığın doğrudur ve lâkin farkına barmamışsın” der, “Menim bahtım bek yaxşı açık. Eger baxtım açık bolmasaydı

Sizing kibik adama tüşmez edim, bir zügürte tüşer edim. Töker edi, söker edi. Men de fukarelikke ketin eller kapusunda kezer edim. İrençberlik edip bu raxatlığı ve bu yaxşı künler menden uzak edi” deyince ricel oğlu kızın aklını begenip daxı ziyada muxabet bolup kızın sözüne kayıl bolmuş ve yaxşı künler bilen ömür keçinmişler” (Altınkaynak, 2006, s. 152).

Kahramanın bireyleşme sürecinde, kendilik değerinin farkına varmasına yardımcı olacak kişi eşi yani animasıdır. Kız bahtının açıklığının kahramanın farkındalığından kaynaklandığını ifade ederek aslında kahramanın benlik bilincinin oluşmasına yardımcı olur. Bu masalda anima ile animusun birleşmesi ve bütünleşmesiyle olgunluk seviyesine ulaşarak kahramanın bilinç düzeyinin farkına varması masaldaki animanın önemine vurgu yapmaktadır.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Masalda kahramanın kendilik/benlik bilincinin oluşmasını sağlayan etken Kara Bulut Karaman Padişah'ın kızının sarayına giderek farkındalık düzeyine ulaşmasını amaçlamasıdır. Sarayı merak etmesinden dolayı oraya gider. Kahramandaki merak duygusu bilinçdışı bir eylem olarak karşımıza çıkar. Kahramanın bireyleşme yoluna girmesini sağlayan etken bu merak duygusundan dolayı yola çıkmasıdır. Kara Bulut Karaman Padişahın Kızının saçındaki anahtarın sırrını öğrenmeyi kendine görev olarak

görür. Kahramanın bu görevi, bilinçdışı ve bilincin birleşmesiyle ruhun bir bütün olarak algılamayı amaçlamasıdır. Kahramanın değişimini/dönüşümünü sağlayacak unsur Kara Bulut'un sırrını öğrenmesiyle özbenliğe ulaşır.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Masal kahramanı gölge arketipinin yansıması olan Arap ile kuyuya iner. Orada gölgesiyle mücadele etmesi ile kuyuda kendilik değerlerini bularak kurtulmayı başarır. Kahraman sevdiği kıza kavuşması için kendilik değerlerini aramak adına içten gelen macera için erginlenme yoluna doğru maceraya çağrılmış olur.

“Soñ kız derki ulanğa:

“Şındı seni soyacak! Ur maña bir tekme men saña bir merdivenilen bir kapu bolurum. Eger kaçıp bulursañ kaçarsın, kaçıp bulmasañ soyulursın!” der.

Oşaat ulan kızğa bir tekme urar. Oşaat bir kapu açılır, bu ulan bir koyan bolur, kaçır” (Altınkaynak, 2006, s. 158).

Kahramanın, kuyudan kızın yardımı ve bilgisi ile don değiştirerek kurtulması benliğin bütünleşmesini sembolize eder. Kendilik değerlerinin farkına vararak kuyudan çıkması ile kendini keşfetmek üzere sınavlar yoluna doğru, ruhsal doğumunu tamamlar.

Yexoniya

Kahramanın yetim arketipinin temsili olarak masal metninde yer alır. Kahraman aile kavramı oluşmadan büyüme aşamalarını geçmesine rağmen erginlenme aşamasında kendilik bilincinin farkına vararak evlenip yuvasını kurar. “Allah Yexoniyağa daxe ziyada devlet berdi ve uvullar ve kızlar saxabu boldu. Yexoniyanın adı şanı bardıkça artar. Dünyağa yayıldı ve evlâdlarını evlendirdi. Xepisine zenginliginden ese berdi” (Altınkaynak, 2006, s. 206). Yexoniya, anne ve babasından koparılmış olmanın verdiği yalnızlık hissi ve mitin gücü aracılığıyla başa çıkarak kendi ailesini kurar. Kolektif birikimin etkisiyle yeniden doğuşu adına ilk adım olan evlenmesi onun kendilik bilincinin temeli olan özbenliğine kavuşmasını sağlar. Kaos ortamından arınmış ve psişesini bütünlüğe ulaşmasını mümkün kılar.

Kral Solomon’un Sembolü

Anlatılarda kahraman bireyleşme yolunda mücadelelerde bulunur. Bu mücadeleden biri de kahramanın kendi olma yolunda egosuyla mücadelesi ve beni dengede tutarak bunu gerçekleştirmesidir. Kral Solomon’un Sembolü masalında vezir kahraman olarak ve kendini gerçekleştirebilme adına atılan mücadelede farkına

varmadan yola çıkar. Yolun sonunda artık kahraman farkındalık düzeyine ulaşarak geri döner. Kahramanın bilinçdışının farkına varması dönüş yolundaki son aşama da olur.

“Kral Süleyman onu serbest bıraktı. Sonra Vezir'e söyledi: Git ve bana Samir solucanını getir. Ama onu nasıl bulup getireceksin? Vezir şöyle dedi: -Banyo kubbesi büyüklüğünde camdan kubbe yapmamı emredeceğim, Çöl Horozunun civcivlerini bulacağım, onları yukarıdan örteceğim, kendim de yakınlarda olacağım. Issız Horoz gelecek, yavrularının tuzağa düştüğünü görecektir. Hemen gidip Deniz'in Annesinden Şemir Solucanını alıp onu getirecek, camı kesecek ve ağlara girecek. Bir insanı gördüğü zaman, çocuklarına koşar. Çılgılık atacağım, Issız Bir Horozu korkutacağım ve sonra gidip Elmas Solucanı Şemir'i alacağım” (Kefeli, 2002, s. 110).

Kahraman burada egosu sayesinde bilinç ve bilinçdışının birleşmesi sonucu bireyleşme sürecine girer. Bu bireyleşme evresinde egosuyla yüzleşip onu aşmasıyla bütünleşmeye ulaşır. Bu bütünleşme ile kahramanın benlik arketipi oluşur. Kahraman masalda kuyuya girerek aslında bilinçdışının içine girmeyi başarır. Kahramanın kuyuya girmesi erginlenmesini sağlayacak mekânı simgeler. Vezir benliğinin kuyudan çıkarken farkına varır ve artık bilinçdışının farkındalığına ulaşır. Kahraman, bilinçsel olarak kaosu kozmosuna kuyudan çıkarıp benliğine kavuşur.

Paşalı İlen Yahudinin Meseli

Masal kahramanı yolculuğa çıkmadan önce benlik bilincin farkında olarak çıkar. Amacı insanları üzen kişilere tuzsuz bayramda aynı duyguyu yaşatmaktır. Kahraman “Orada bir Paşalı var edi. Su'al eder ki ne güne bu coğap dey. İşi anlatırlar ya misli ilen onları aldayabilmez mi dedikte. Ne mümkün derler” (Çulha, 2015, s. 318). Bilincin ve bilinçdışının bütün özelliklerinin bir araya getiren benlik arketipine sahip olan masal kahramanının çıkmış olduğu bu yolculukta insanları kandıran, kurnazlık eden kişilere karşı göstermiş olduğu mücadele söz konusudur. Kahraman benliğinin farkında olarak yolculuğa çıkması ve sınavlar yolunu başarılı bir şekilde tamamlaması ile hem kendine hemde Çıfıt'a bunu kanıtlamıştır. Paşalı İstanbul'da bir kahvede ilk defa duyduğu olay üzerine self arketipinden, bireyleşme arketipine girmeyi amaç edinmiştir. Çünkü Paşalı belli bir amaç uğruna yola çıkması ve kendi içinde bulunan zıtlıkları da birlik haline getirmesiyle kendisine yüklediği görevi başaracağını göstermektedir Masal kahramanı bireyleşme yolunda karşıdaki gölge arketiplerine kendini kanıtlama imkânı sunmuştur.

Üç Qız

Masalda iki kahraman söz konusudur. Kahramanların erkek olanı her şeyin farkında olarak yoluna devam etmektedir. Benlik bilincinin farkında olan kahramanın

yolculuğu sırasında ona bu yolda engel olacak olan cadı kariya karşı aklını ve bilgisini kullanarak girmiş olduğu kız kardeşi ile mücadelesi söz konusudur. Erkek kahraman, kardeşinin bölünen benliğinin farkına vararak onun isteğini yerine getirir. Aslan ve kaplana karşı aklını kullanmış ve mitik bilinç düzeyinin farkına varmıştır. Ona saldırmasına izin vermeyerek kardeşinin gönlünü yapar. Kahramanın bulunduğu bu evrenin içinde kendisinin şekillendirdiği, ifade ettiği etkenlerin tamamı, self arketipinin bir ifadesidir. Masalda erkek kahraman belirli bir amaç uğruna yolculuğa çıkar ve kendi içindeki zıtlıkları dengeli bir biçimde birlik haline getirerek bireyleşmeyi sağlar ve benliğin farkında olarak yolculuğunu tamamlar. Diğer kahraman kız kardeşi ise bu yolculukta kahramanın kardeşi konumunda olup cadı karının söylemlerine kanması üzerine kardeşine karşı bir karşıt güç oluşturmasıyla benliğinin farkındalığına ulaşamamış kahraman olarak karşımıza çıkar.

4.1.2. Persona Arketipi

Persona/maske, tiyatrodaki insanların yüzlerine taktıkları maske anlamında kullanılır. Bu durum insanın kendisine ait olmayan bir karakteri taşımasıdır. Toplum içinde insanın değer kazanabilmesi için taktığı maske, takındığı kimliktir. Jung: “Persona, bireysel bilinçle toplum arasında mevcut olan karmaşık ilişkiler sistemi; bir yandan da başkaları üzerinde belli bir izlenim yaratmak, diğer yandan da bireyin gerçek doğasını gizlemek için tasarlanmış bir tür maskedir” (2016, s. 16). Birçok insan gerçek kişiliğini gizleyerek toplumun istediği maskenin arkasına gizlenerek sahte bir kimlik edinir. Bu maske başkalarının bizi algılamasını istemediğimiz hallerimizi, görmemesini ve istediğimiz şekilde davranışlar göstermemizi sağlar. Bir insanın birden fazla maskesi vardır. Çalışırken, evdeyken ve arkadaşlarıyla buluşurken farklı maskelere bürünür. Aslında, bu maskelerin varlığı öteden beri herkesçe bilinen bir olgudur.

Anlatılarda kahraman içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtulmak için farklı kılıklara bürünüp kimliğini gizler ve bunu maske takarak gerçekleştirir. Persona aslında kahramanın dış dünyaya karşı kendini korumak için oluşturduğu kalkandır. “Persona adı verilen arketipsel öge, kahramanın serüveninde geçici olarak sembolize edilen somut değişimlerdir. Persona bir çeşit maskedir. Kahraman da çeşitli maskeler takarak kendisini gizleme yoluna gider. Kahramanın başka bir insan, hayvan ya da bir nesne şekline bürünmesi bir çeşit personadır. Kahraman, persona sayesinde korunma,

saklanma, gerçek kimliği gizleme gibi amaçlar güder” (Süme, 2011, s. 33). Bireyin toplum tarafından kabul görmesi için taktığı bir maskedir. Persona toplumun değer yargılarını sahip ruhsal benliktir. Örtük imge, kolektif psişenin bir maskesidir. Persona sosyal hayatta benimsediğimiz bir maskeyi veya rolü temsil eden semboldür.

Kırım Karay masallarda tespit edilen persona yapılar:

Sultan Hesabının Fash

Masal kahramanı Sultan Hesabının kılık değiştirerek erkek kılığında padişahın yanına gitmesi de persona/maske arketipinin yansımasıdır.

“cariyelerden on eki kız seçip ve cümlesi erkek kismetini tebdig olarak giyenip ve her biri birer ağırma binince şevle bir pehlivan oldular ki sanki her biri bir kurşuna karşı durabilecek kezarik evlerin silahların çadırlarını ve esir sahra mutlak iktizaların tekmiil ediñce Sultan Hasbi kendi de oğlan kismetine girerek ağırdaki kısağı eger eyleyip üzerini binince güzelim bir şahbaz koç yigide döndü”

Kahramanın ve on iki cariyenin erkek kıyafeti giymesi, silah alıp atlarına binmesi kişiyi olduğundan farklı ve olmak istediği gibi gösteren maske görevindedir. Kahramana yardım eden on iki cariyenin ve kahramanın kılık değiştirmesi persona/maske arketipi ile açıklanabilir. Kahramanın ve on iki cariyenin başka bir varlığa dönüşmediği sadece fiziksel bir değişiklik söz konusudur. Burada kahraman sınavlar yolundaki macerasına devam edebilmek için yardıma ihtiyaç duyar. Cariyeleri yardımı ile erkek kılığına girip erginleşmesini/olgunlaşmasını sağlayacak yere gider. Maske, sayesinde rahat ve güvenli bir şekilde padişahın bulunduğu yere gelen kahraman, padişahın ona verdiği görevleri yerine getirmenin rahatlığı içindedir. Bu yönüyle “erkek kıyafeti, silah” arketipsel bir sembol olarak düşünülebilir. Çünkü kolektif bilinçdışı masal kahramanının kılık değiştirmeden padişahın bulunduğu yere gitmesi kahramanın erginlenmesine/olgunlaşmasına katkı sağlayamayacağını aşılır. Bundan dolayı kahraman, kendi kimliği ile değil, kılık değiştirerek, kendini gizleyerek erkek kıyafetleri ile yola çıkar. Bu durum kahramanın başka bir varlığına dönüştürmemiştir. Belli bir süre kendini gizlemiş veya maskelemiştir.

“Şehzade kalkıp padişahın elini öperek dedi efendim huzurunuzda ömür geçirmek ni kadar hoş ve ni kadar tatlı ise de lakin akıbeti gene elveda eylemeliyiz zira pederim sultandan haber aldım kalmayıp tez gelesin deyi evlede mecburum şimdi siziñlen selamlaşip ve bu gece tidarik idip vilayete gitmek için yola rivan olmaya hoşcaka efendim baki size mevladan uzak ömür ve her amelinize nusret dilerim diyerek elvida edip kendi çadırına geri döndü ve o saati tidarik edip ve orada kazandığı sırmalı puşuyı altın kaseyi hatemi gendiñeve kısrasına zürhati belgüzar alarak yari gece mahlinde çadırları devşirip ve oradan göçüp doğru kendi sarayına dâhil olur.

Masal kahramanı dönüş aşamasında da padişah ile vedalaşırken de persona arketipinden yararlanmıştır.

Şemse Hanım'ın Masalı

Masal kahramanını çoban kıyafetini giyerek kılık/don değiştirerek başka bir varlığa geçişi söz konusudur: “Sultan Hanım kendi ribasların soyunup Çoban kisvetine girdi.” Masal kahramanı kısa süreli olarak kendini gizlemiştir. Kahramanın gölge arketiplerinden korunmak ve kendini zararsız olduğunu ispatlamak için çoban donuna girmesi söz konusudur. Bu durumda Örtük imge ile kendini maskelemiştir. Kahramanın özbeni aynıdır. Sadece dış görüntüsüyle kendini gizlemiş ve sınavlar yolunda kötücül öğelere yenilmeden erginlenmeyi tamamlaması gerektiğini ifade etmiştir. Bu yüzden de maske arketipinden yararlanmıştır.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Masal kahramanının sınavlar yolunda sevdiği kızı kurtarabilmek için onun bulunduğu yerlere değişik tiplerde gelerek persona arketipinden yararlanmıştır. Örtük imge olarak adlandırılan bu arketip geçici olarak kahramanı gizlemek ve gölge arketipine karşı savaşmak içindir.

“Bardı bezistana, bir yaymağı kutusu tüzdü, içerisinde tek koşu-sutu bulunmıydr. Urdu ömüzüne, tüştü sokak sokaktan, yaymağılık edip kezer. Evle ki bir şaxlık isteyen kümseye bir peda eterler. Viray keke-kele, keldi bu kız turan köşkün önüne: “Yaymacı keldi!” dey bakırdı.

Oşaatın parasın çıkarıp saydı, aldı kumaşların, ketti bunun köşkünün önüne ve bakırdı:

“Kana, Xint bazırğanı keldi!” dey, “Yaxşı çeşit kumaşlar bar”.

Oşaatı aldı sabaxına çal atnı egeri-takımı bilen, ketti bunun köşkünün önüne:

“Satarım, satarım!” bakırdım” (Altınkaynak, 2006, s. 169).

Masal kahramanı kıza ulaşabilmek için psişenin, persona arketipinden yararlanarak bilincin diğer tabakalar ile iletişimini sağlayan kahraman, kolektif bilinçdışı arketiplerin de yardımı ile macerasını tamamlamıştır. Kahraman, bilişsel bir yolculuğun da sembolü olan macerada gölge arketipini kontrol altına alarak kendisinin nihai ödülle erişmesini sağlar.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Maske/örtük imge kişi ile dış dünya arasındaki iletişimi sağlayan kişilik yanlarıdır. Masal kahramanı kuyudan çıktıktan sonra gölge arketipi ile mücadelesinde

birçok hayvan kılığına girerek maske/örtük imgenin, masal kahramanının, bilincin bilinçdışı ile temasını sağlamasını yarayan aracı figürdür.

“Baba, siziñ extiyarlığınıñ bar, kezip bulamıydırsız. Men bir biyaz at bolayım, sen minersin üstüme, ketersin.

Soñra bu ulan silkinir, bir ufak sıçan bolur, kapunıñ deliginden çıkar, bir adam bolur, çıkar, keter evine, açar kapunı, kirer içeri

Soñ dedigi kibi bir siyax ayğır bolur

“Xemen şexere yerişeyim!” dedikte bu ulan barır, padişahın kızınıñ oturduğıñ penceresine kirer, bir karanfil bolur, Soñ padişax alır kızından karanfil, berir arapnıñ eline. Baksa xalğı karanfil bir yaprak bolur, tüşer yerge. Bu arap ta bir tırtır bolur, başlar bu yapraknı aşamağa. Yapraknıñ da tılsımı tamarında eken. Soñra bu yapraknıñ tamırı bir kesek tarı bolur Xalğı arap bir xoroz bolur, başlar tarını aşamağa. Soñ bu tarı bir samson-köpek bolur, bu xoroznıñ balından kabar, aşar arapnı. Padişax da şaşar:

“Bu naslı evvel bolmalı?” der, “Ve samsonnıñ da soñu ne bolur?” der bakıp turur.

Kalklar samson, silkinir, adam bolur, yedi avod yerden temennax eder. Sekizincide padişahın etegini öber” (Altınkaynak, 2006, s. 158).

Masal kahramanı tembel oğlan Arap ile kuyuya inmiş ve yeraltı dünyası ile iletişime geçerek mitik unsurların büyülü dünyası ile karşılaşmıştır. Bu sayede bilinç, bilinçaltı ile iletişime geçerek sınavlar ve bilinçaltı iletiler ile bilinç düzeyine hazırlanırken aynı zamanda sembol değerler üzerinden hayali bir kurgu ile kahraman erginlenme aşamasına doğru ilk adımı atmıştır. Kahramanın erginlenme aşamasını tamamlaması için benliğin persona/maske arketipini kullanması ile değişim/dönüşüm aşamasını tamamlamıştır.

Gayet Bilicilerin Meselesi

Kahramanların babalarından kalan taşın kimde olduğunu bilerek kadiya gitmeleri anlatılır.

“Zaman ilen bir zamanda bir padişahın üç evladı var eken. Günlerden bir gün bu padişah kefsizlenir. Olar yedisin yediler. / Ba dehu malın pay ettikde bir cevahir daş var öken, bu üçüsünün arasından kayp / olur. Lakin daşnı kiçigi çalar. Sonra bunların üçüsi de biri birine sevlleme / çekinirler. Haydınız, kadığa varayık dediler” (Aqtay, 2021, s. 277).

Kardeşlerin birbirlerine ve kadiya karşı takındıkları örtük imge söz konusudur. Bu imge kahramanların dış dünyaya karşı takındıkları ruhsal davranış biçimleridir. Her şeyin farkında olarak ulaşmaları gereken animaya gelebilmeleri için bu maskeye bürünmeleri gerekir. Persona, anlatılarda erginlenme/olgunlaşma yolunda kahramanların dünya ile ilişkilerini sağlayacak kolektif bir yapıdır.

Paşalı ilen Yahudinin Meseli

Masal kahramanının girmiş olduğu mücadeleyi başarılı bir şekilde tamamlayabilmek için takmış olduğu maske söz konusudur. Kahramanın ruhsal olarak karşısındaki gölge arketipini onun gibi düşüncelere sahip olduğunu ifade edecek sohbetler etmesi üzerine persona arketipine büründüğü görülmektedir. “Paşalı başlar Çıfıt ilen espayı söhbet ödmeye. Ki çıfıta söhbetiqden pek haz ettim. Allah'ı seversen gel qonuşalım her vaqıt bu qahvede deyi” (Çulha,2015, s. 318). Paşalı, insanları kandıran kişiye cezasını vermek için iyimser tavırlar göstererek onu kandırmayı amaç edinmiştir. Analitik psikolojide persona kişilerin toplum karşısında büründükleri rolleridir. Masal kahramanı da kahvede, “Yahudilerniñ tuzsız bayramı geleyir dahi kimiñ anasın ağlatırlar deyi” konuşmaları üzerine olmadığı bir kimliğe bürünerek suçsuz olan insanların haklarını gasp etmeyi amaç edinip girmiş olduğu roldür. Persona da insanların üzerinde bir etki etmeyi amaçlanır. Masalda da kahraman hem bireysel olarak hem de kolektif bilinçdışı alanın etkisiyle kendine çizmiş olduğu yol ile karşıdaki kişiyi etkilemeyi ön görür. “Paşalı der ki ben bunu yerden buldum. Bu helbet qıymeti olmalıdır. Al sana vereyim, var sen qazan der” (Çulha, 2015, s. 318). Burada kahramanın takmış olduğu iyimser maskesi söz konusudur. ‘Al sen kazan’ demesi karşı tarafa gönderdiği güven duygusunun işaretidir. Masalda yüklenen değeri persona arketipi ile kazanan kahraman gölge arketipine gönderdiği iletide kahramanın güvenilir olduğunun işaretini vererek elde edilmiştir. Bu bahsedilen güven duygusu kahramanın Yahudilerin kahvesine girdiğinde taktığı iyimser, dostane tavırlar sergilediği maskedir. Kahraman girmiş olduğu bu mücadelede kazanarak çıkmasını sağlayan persona arketipidir.

Rabban Meseli

Masal kahramanı Derviş gitmiş olduğu şehirlerde zulüm yapan padişahın ve Karabaş'ın onu tanımamaları için halktan birisi gibi davranmasıyla ortaya çıkar. Persona arketipinin özelliklerini göstermektedir. Kahraman birinci olayda Karabaş'ın halka soracağı üç soruya hakem olarak gelmesi ve ikinci olayda da kahramanın padişahın idam edecek hamamın oğlu olarak kendini göstermesi ve son olarak üçüncü olayda kahramanın ölmüş rolü yaparak persona/maske arketipinden faydalandığını göstermektedir.

1.Olay

“Vardı haxamlarının yanına dēdi, bu| qarabaşqa sabah coğap ben véreyim sizni bu galuttan Allah'ın izini ilen| qutarayım bana izin véseñiz dēdi. Haxamlar bir yerge ciyıldılar müşevre| éttiler. Nashı da olsa biz ölecekmiş şuna bari izin véreyik bahtımıza | ne olsa olur dēdiler” (Çulha, 2015, s. 325).

2.Olay

“Şu adamın yanına beni götür lakin qaravul her ne ki| isterse véreceksin. Salt beni oğlın yérine qabul édsindēdi haxam pek éyi| malım hepsin véreyim tek oğlım qutulsın. Lakin sanayazıqtır benim oğlım| için seni zayı édmem. Dēdi bu kişi günah dēgildir sen beni gotursene bir| zararı yoqtur qorqma günahı da yoqtur. Lakin bu coğaplarını kimse eşitmesin ve kimsege sevlene dēyi haxamğa yemin vérdi” (Çulha, 2015, s. 327).

3.Olay

“Padişahın güçüne geldi misafir dēdikleri içün beş yüz altınnı altı yğzege çıkardı. Ve dēdi ki daha sevleseniz daha ziyade artırırım. Tezden altı yüzünü alıp geliniz dēdi. Aldı eline bir tayaq başladı ölünü türtmeye ve adamları da birer tayaq alıp başladılar ölünü türtmeye ve padişahın elinde mili ile éki gözün çıkarıp alacaq olup tayaqlar ilen ölünü türter eken apansız ölü yarı biden dabutın içine qaqltı” (Çulha, 2015, s. 331).

Masal kahramanlarının, persona arketipinin etkisi ile hareket etmeleri dış dünyaya karşı göstermiş oldukları ruhsal durumlarıdır. Kahramanların dış dünyaya karşı kabul görmelerini sağlayan bir nevi maske konumundadır. Persona bireyin dünya karşısında kendisini gösterme biçimidir. Kahramanın ya da bireyin takmış olduğu maske sayesinde kendi bilincini maske arketipi ile özdeşleştirmesidir. Bireyin kendisini bir bütün içerisinde algılamayı bıraktığında sosyal kişiliğinin ortaya çıktığı an olarak ifade edilmektedir. Kahramanların anlatılarda maske arketipinden yararlanmasında hayatta kalabilmek ve ben bilincinin ortaya çıkmasını sağlayabilmek adına girmiş oldukları kılık değiştirme imgesidir. Maske ‘ben’ ile dış dünya arasında bir araç konumundadır. İnsanların gölgelerinin arkasına saklandıkları bir çeşit maskedir. Bireyin karanlık tarafını gizleyen Dervişinde masalda değişik maskeler takması zulme karşı bir başkaldırı niteliğinde bulunabilme ve gölge arketiplerine karşı vermiş olduğu mücadelenin sembolü olarak ifade edilir.

4.1.3.Gölge Arketipi

Persona gibi, kişisel bilinçdışının diğer imgesi gölgedir. Gölge, kendi kaderini belirlemeyi, bireyin kendini tanımasını sağlar. Ruhun oluşumunun önemli bir düzenleyici ilkesi olarak gölge imgesi aracılığıyla, özne olduğu gibi bilincin fiziksel dünyaya sürekli bağımlılığını hisseder. Gölge, bireyin farkındalık düzeyine ulaşabilmesi için yapmış olduğu yolculukta karşılaştığı öteki yüzü ve karanlık tarafıdır. “Gölgenin

algılanışı ve özümsemesi kahramanların kendi içsel farkındalık sürecinin bilincine ulaşmak olacaktır. Nitekim gölgenin, farkındalık düzeyiyle birlikte bilinç alanına ulaştırılması mümkündür. Bu noktada kahramanın-bilişsel erginlenme sürecinde- etkisi altına almak isteyen karanlık figürler ortaya çıkacaktır” (Şayhan, 2022, s.161). Olgunlaşma sürecinde kahramanın bilinçaltına inmesi ile karanlık figürlerle karşılaşır ve gölgelerle yüzleşmek zorunda kalır. Gölge, bireysel bilinçdışıdır. Toplum tarafından kabul edilmeyen ve kişiliğe uygun olmayan istek ve duyguları içine alır.

Gölge, dönemsel olarak bir kişiye mutlak bir ben olmadığını, eylemlerinin ve deneyimlerinin arkasında tanrılar ve doğa gibi bazı doğaüstü faktörler ve belirleyiciler olduğunu hatırlatır. “Gölge, bilinçdışı kişiliğin bütünü değildir. O, egonun bilinmeyen ya da az bilinen özelliklerini ya da niteliklerini – çoğunlukla kişisel alana ait olan ve bilinçli de olabilen özelliklerini temsil eder. Gölge bazı yönlerden bireyin kişisel yaşamının dışındaki bir kaynaktan gelen kolektif faktörleri de içerebilir” (Jung, 2016, s. 164). Kişinin gölgesi ile olan ilişkisi yaşadığı toplum içindeki durumuyla belirlenir. “Gölgenin en önemli işlevi, egonun karşıt yanını temsil etmek ve kişinin başka kişilerde beğenmediği özellikleri taşımaktır” (Jung, 2009, s. 173). Gölge kişinin bastırdığı karanlık tarafdır. Bilinçdışımızın diğer yüzüdür. Gölge aslında kişinin gerçekte olduğu ancak bunu göstermekte çekindiği karanlık yanı olarak bilinir. İnsanın bilinçaltına attığı korkuları, yaşamış olduğu utanç verici durumlar veya hatırlamak istemedikleridir. “Prensiplerimize aykırı olduğu için, ahlaksal, estetik ya da başka nedenlerle kabul etmek istemediğimiz ve farkında olmadan bastırdığımız nitelikler oluşturur gölgeyi” (Gökeri, 1979, s. 18). Bireyin gizli tarafını ve ruhsal bütünlüğü oluşturur.

Anlatılarda gölgenin kurtarıcı tarafı da vardır. Kahraman bir olay karşısında gölgesi sayesinde içinde bulunduğu durumdan kurtulur. Korkmaz, bu durumu şu şekilde ifade eder; “kahramanın uzun yaşam yolunda başarılı olması ve ruhsal bütünlüğü koruması için gölgesi ile tanışması, barışması ve onu içermesi, özümsemesi gerekmektedir. Bu birleşme/bireyselleşme (individuation) süreci, bir bakıma kişinin kendi merkezine doğru büyük bir yola çıkmasıdır” (Korkmaz, 2009, s. 122). Gölgenin sadece kötü tarafı yoktur. Kahramanın gölgesini benimsemesiyle yol gösteren bir tarafının da olduğu söz konusudur.

Kırım Karay masallarında tespit edilen gölge arketipleri şunlardır:

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masal kahramanı çobanın ulaştığı güzelliklere karşı olan Çin Maçın padişahının oğlu gölge arketipinin yansıması olarak karşımıza çıkar.

“Çin Maçın memleketinde ve benim hükmüm altında her kim çaduluk ve necimlik marifetinden haberdar ise mutlaka pahidattım şehre mucit ola her kim ki gizlenirse yahut padişahın emri dikkatsiz olarak gelmiyecek ise katil olunur deyince bu haberi eşitince her taraftan cadılar ve necimler pahidatta mucip olup geldiler şehzade o bunlara ahvali azladığı nakil eyleyip derdi ki size üç gün mühlet viririmeger bu üç günün zerbinde bu çobanın nesli marifet ile padişahın makbullenin icra edebildiğin bana bulup tarif eylebilmezseniz cümlelerinizi katil eylerim evle de her kim ki sırta vukuf olup bu vaslı bana biyan eder ise büyük ikrama ve devlete müstehat olacaktır”

Masalda bilişsel erginleşme düzeyinden bilinçdışı düzeye geçen kahramanın çıkmış olduğu bu mücadeleden döndürmeye çalışan ve yutucu etkisiyle görünenin ötesinde görünmeyen kötücül sembolü simgelen ve kahramanı zor durumda bırakan Çin Maçın padişahın oğludur. İlk eşiği aşan kahramanın sınavlar yoluna girmesine sebep olan gölge arketipleriyle karşılaşması söz konusudur. Gölge arketipleri bilinç düzeyinin karanlık figürleri olarak karşımıza çıkar. Bu durumu Şehzade kötülük güçlerinin ve büyücü imgesinin temsilcisi olan cadılar ile gerçekleştirmektedir. Mutlu mesut yaşayan kahramanın “masum” tarafının farkına vararak kahramanın gücü olan yüzüğü elinden almayı hedeflemektedirler.

Masallarda düzene uymayan kötü kadın formu, “cadı” imgesiyle temsil edilmektedir. Bu özellikleri ile cadı, bir şekilde hem doğaya itilmekte hem doğa tarafından düzeltilmeye çalışılmakta hem de doğa tarafından cezalandırılmaktadır. Masallarda genel olarak “cadı karı” gölge arketipinin yansımasıdır.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli adlı masalda kahramanın kozmosuna Kaosu getiren cadı imgesi söz konusudur.

“Çoban ise kadersiz keyifli olma sebebi durduğu yerde köşkte istarşah divanda yıkanıp bir az serinlesin evle de soyunur iken elindeki Hatemi çıkarır hem orada şardivanın mermer taşı üze koyar badehu sudan çıkınca Hatemi orada unutur kendi heman çatma yastıklara yarslanır keyf ile uyur kalır o ise koca karı oraları kollayıp gezer emiş ve Cem’i hareketi görerek vir Allah inşallah bugün fırsat benim olur deyi onların her davranışını dikkatli nazar iderek sevinçten beklerdi hem dahi çoban köşkte yalnız kalması ve Hatemi çıkarması halde koca karı bunların tekmlin seyir edip dururdu haçan gördü ise bu çoban uyumuş koca karı usul ile köşke girip Hatemi kaptığı ilen hemanda bana kuvvet hem bahçeden dışarı hem orada koca karı Hatemi yalayınca önüne divler yirışip buyur ni buyurursan deyi temennah eylediler ise isterim beni şu saatte Çin Maçın pahidattı şehre götürsünüz demesiyle heman cadı karıyı oradan kaldırıp bir göz yumunca Çin Maçın pahidatı şehre sakın eylediler”.

Masallarda düzene uymayan cadılar, büyücü gücü ile kahramanların hayatlarında düzensizliğe, felaketlere neden olurlar. Cadılar, akıl dışı her şeye karşı çıkarak düzeni

bozmaya çalışırlar. Bu masalda cadı karı, büyücü gücünü kullanarak çobanı kandırmasıyla elindeki gücü alıp kahramanın hayatına olumsuzluk katmıştır. Düzenin içinde düzensizliğe sebep olmuştur.

Bağdatlı Cerrah Hasanın Masalı

Masal kahramanının içindeki gölgesi ile yüzleşmesi söz konusudur. Masalda gölge arketipi kahramanın kendisidir. Gölge arketipinin etkisine girmesi ve kimliğini yitirmesi, kahramanın zenginliğe heves etmesiyle başlar.

“Bu fukara ve ondan gayri bir can bulunmadı gız görmeklen bir gün kor nefse uyararak kendi gendiñe derki hele ben şundan birkaç altın almak ilen ne olacak sanki burada olan altınıñ hesabımı var illa ise burada kimse yokki görsün hem buradan çıkarken bir araştıran olmaz ki benden altını bulsun evle olunca haydi şundan biraz altın alayım diye ekini uzatıp üç altın aldı”.

Önceleri işini hakkıyla yapıp her gün altın dolu odalarda altınları bir taraftan diğer tarafa aktarmaktaydı. Hırsların esiri olan kahraman, nefesine uyup altın çalması, artık gölge arketipinin etkisi altında olduğunu kanıtlar. Kahramanın, zengin olma ve daha çok para kazanma isteği ağır bastığı için, kahraman kişisel kimliğine zarar verir. Bu durumda gölge arketipinin ilkel, denetimsiz ve hayvanî özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kahraman altın çalmaya kalkıştığında Arap’ın çıkması kahramanın gölgesinin karşısında ona kurtarıcı doğaüstü yardımcı gönderildiği ve bu durumu düzeltmesi gerektiğinin bir iletimidir.

Şemse Hanım’ın Masalı

Masalda gölge arketipinin yansıması olarak Kur Vezir ve imam karşımıza çıkar.

“Sultan Hanım göçüde inerken kur vezir onıñ dilberligin görerek hayran olmuş demiş ki inşallah bu şikâr benim elimden kurtulmaz. Bu dingil çölde neyleyecek ister istemez teslim olacak hem mutlaka bu gece hanıma kavuşacağım bu efkâr ile kur vezir etrafı dolandır. Haçan ki görmüş herkes uykuda dogru gelir girer.”

“Biladerim hacı Mustafa bilmiş olasin bilader sen buradan gittiginden beri eviñ bavul hanıdan beter olmuştur. Hem büsbütün zımpara yatağına dönmüştür. Seniñ beraberine kızıñ eşlik için bıraktığın kız ile baş açık orospu misali şehirde nam vermişler. Eviñe gelen giden oynasın hattı hesabı yok kısası biñ başı dan başlayıp kalyoncuya varıñca eviñde misafirdir. Bu ahvali görünce ben kızıña haber gönderdim ise az kalsın bu iş onıñ babasınıñ şanına düşmez diyerek seniñ kızıñ diñlemedi. Bir yanı elet yanında benim ehlimi bile tursi tuban kapıdan dışarı atmış. Görünüş göz yahut nasihat hayır idecek digil”

“Gölge bilinç dışı olduğundan” (Fordham, 2004, s. 63). Kahramanın tamliğa ulaşması için gölgesiyle yüzleşmesi gerekir. Kahraman vezir ve imamla mücadele ederek birleşme/bireyselleşme sürecinde kendi merkezine doğru yolculuğa başlar. Masal kahramanı kıza iftira atan imam ve vezir, kızın savaşıması gereken gölge

arketipidir. Kahramanın gölge arketipi ile masalın başında karşılaşması gireceği sınavlar yolunun hangi değerler ve zorluklar üzerinden olacağının sembolüdür.

Şemse Hanım'ın Masalında gölge arketipinin ve büyücü arketipinin yansıması olarak cadı karı anlatılmaktadır. Cadı karı Şemse Hanımı kandırması bağlamında yaşlı cadı imgesiyle, kahraman üzerinde otorite kurarak bireyselleşmesini engelleyen bir semboldür. Masalarda cadının, bireyselleşme ve psişenin dengede durmasını engelleyen simge olduğu görülmektedir. Şemse Hanım masalında da kahramanın değişim/dönüşüm aşamasına engelleyen iftiralara maruz kalmasına sebep olan cadı karı sembolüdür. Şemse hanımı kandırarak hamama götürmesi söz konusudur. Kahramanın, özbenini kaybetmesine neden olan kişidir.

Koca Karının Masalı

Masalda gölge arketipinin temsilcisi “cadı karı”dır. Cadı, arketipsel simgecilikte “bilincin ilk baştaki durumudur ve bilinç dışının karşısında zayıf ve bağımlı bir bilincin bulunduğu psişik bir durumu işaret eder” (Jung, 2015, s. 102). “Koca karı gel bunda filan mahallede bir rimci vardır. Seni oraya götürüyüm o sana seveler neden oldugun der giderler beraber bu âşık olan yigide.” Masal kahramanı kadın, zayıflıklarının farkında olmayarak, cadının sözüne inanır. Kız, gölge arketipi olan cadının sözüne inanması ile değişim/dönüşüm aşamasını tamamlayamayarak kolektif bilinç düzeyine ulaşamamıştır.

Eki Kardaşının Masalı

Masal kahramanı tinsel yolculuğa çıkmadan önce abisinin hizmetinde bulunarak para kazanmaktadır.

“Zemanilen bir vakıt eki kardaş bar emiş- biri zengin, biri zügürt emiş. Künlerden bir kün zengin kardaş zügürt kardaşına der ki:

“Karımın alıp, kel bizim evge. Men sizlere pitelerim, rubaınızı da yaparım, sizler da evimde xızmetim etersiz” der.

Zügürt kardaşı:

“Pek eyi!” der.

Köçer-kelirler, xızmetin eterler boğazları için. Amma bu zengin kardaşının karısı zügürt kardaşının karısın yesir kibi azarlap ve horlap tutar emiş. Artık karın bezer, der ki kocasına:

“Men burada oturmam! Men horlukka kayıl bolmam!” der.

Soñ keterler kendi evlerine” (Altınkaynak, 2006, s. 150).

Kahramanın abisi, masalda gölge arketipin yansımasıdır. Çünkü kardeşinin hakkı olan mirası kendine almıştır. Kahraman, gölgesiyle abisi üzerinden yüzleşerek

erginlenmesini tamamlar. Fakir kardeş, psişe ile bütünleşmesini ve kozmosunu kurmasını engelleyen abisi ve yengesine, yani gölge arketiplerini işaret etmektedir. Kahraman gölgesi ile yüzleşerek kendi içsel yolcuğuna katkı sağlar. Kahramanın mağaraya gidip yeniden doğarak abisinin karşısına çıkar ve gölgesini yener.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı

Masalda da gölge arketipinin yansıması cadı karıdır. Tokyay “Bilinç ile bilinçdışı arasındaki mesafenin büyümesiyle birlikte ben ve anne ayrımı oluştuğunu ve annenin kişisel özelliklerinin giderek belirginleştiğini söyler. Anneye yüklediği gizemli ve efsanevi özellikler ortadan kalkar ve bunlar, en yakın olası kişiye, büyükanneye yüklenir. Büyük ananın hem bilgelik hem de cadılık özelliklerini taşıdığı görülür” (2011, s. 200). Şeklinde cadılığı açıklamıştır.

Yigit şual eter:

“Analık, nereden?”.

“Xüşte, uvlum, Kivadan kelir edim. Gemimiz kırıldı. Bu boş yerlerge ve bir küp temiz embiryem bar. Buyur, yigit, bir tas şey içesin” der toldurdu.

Aldı deli-kanlı, tatıp baktı, ki hoşça tatlo içmesi bar. Bir tas şey içti, birin daxe toldurup bedri, anı da içti” (Altınkaynak, 2006, s. 165).

Masalda kahramanın bilinçdışını ifade eden değişim/dönüşüm yeri olan sarayda bulunması ve cadı karının gelmesiyle ona “ana” kelimesini kullanması anne arketipinin farklı ve kötü bir görünümü ile iletişim kurmak zorunda kalmıştır. Masalda kahramanı ayrılma aşamasından sonra karşısına çıkan gölge arketipi ile yüzleşmesi söz konusudur. Burada cadı sembolü kahramanın karanlık tarafı ile mücadelesinde yok etmesi gereken gölge arketipidir. Masalda kahraman cadı karının verdiği şarabı içerek sarhoş olması kahramanın gölgenin karşısında yenildiğini gösteren imgedir.

Dönbel Oğlanın Yomağı

Masal kahramanı tembel oğlanın karşı gücünü ve gölge arketipini temsil eden Arap’tır. Babası kahramanı Arap’a vermesiyle ayrılma aşaması başlar. Arap, renk itibarıyla karanlığı çağrıştırır. Kahramanın, bilinçaltının karanlığı ile Arap’ın ten rengi arasında benzerlik vardır. Kahraman, bilinçaltının karanlığındaki yolculuğunda gölge arketipi olan Arap’ı değişim/dönüşüm mekânı olan kuyuya inerek yener. “Oşaati açar arap ol taşnı, tüşürür ulannı kuyuğa” (Altınkaynak, 2006, s. 156). Kahramanın, kendilik bilinci yolunda atması gereken Arap yani gölge arketipidir. Jung; “gölge arketipinin bireyi tehdit eden, ahlaksız insan figürleri biçiminde ortaya çıkabileceğinden ve bireyi zor durumda bırakabileceğinden bahseder” (Bahadır, 2010, s.172). Bu bağlamda kahramanın dışarıdan gelen gölge arketipinin yani Arap’ın tehdidi ile kendi benliğine

yönelmesini sağlar. Arap'ın masal kahramanını yolundan geri döndürmek istemesi ve ona engel olması aslında kahramanın yüzleşmesi gereken korkularının dışavurumudur. Anlatılarda gölge arketipi kahramanların kendilik bilincinin farkına varmalarına yardımcı olur.

Yexoniya

Masal kahramanının çevresi tarafından takdir edilmesi, arkadaşları tarafından kıskanılmıştır. Kahramanın çevresindeki arkadaşları gölge arketipi olarak karşımıza çıkar. Bilinç, gölge arketipleri ile yüzleşerek Yexoniya'nın dönüştüreceği değerlerin habercisi olmuştur. Masalda gölge arketiplerin yansıması kıskançlık ve hasetliktir.

“Bardılar- kettiler, açtılar sanduknu, paranı çaldılar ve dediler: “Şinden sonra bir anı çorbacısının közünden yaxşı tüşürürmüz! Paranı şorbacı aradık o bulamaz ve biz da ol vakıt dermizki:

“Orospu mexlesinde kezer edi, belki anda paranı telef etti?” dey yemin etsekte xatrası yok ki sandukta kilitli bolup açık bolmadıktan sonra xerifni xafüska koyar ve zabıt daxı cevabına inanmaz, zira sanduk kilitli.

Ayaktaşıları bu cevapka sevindiler, sanki xazna baxlamış kibik, sanki muradlarına ettiler” (Altınkaynak, 2006, s. 181).

Masalda günahsız olan kahraman aynı zamanda yetim arketipi özelliklerini temsil eder. Yexoniya, yardımcı güçler sayesinde güven duygusunu tekrar kazanmıştır. Bilinç güvenliğini onarmak için önce kendi değişimini/dönüşümünü tamamlamış, sonra ise gölge arketiplerinin gerçek yüzlerini ortaya çıkartarak içselleştirmiştir.

Paşalı ilen Yahudinin Meseli

Masalda kahramanı yolculukta Yahudilerin tuzsuz bayramında insanları kandıran kişileri cezalandırmak için girmiş olduğu mücadelesi anlatılmaktadır. Bu masalda kahramanın karşısında olan gölge arketipinin temsilcisi olarak Çıfıt gelmektedir. Çıfıt kendini kurnaz akıllı sanan bir Yahudi'dir. Tuzsuz bayramında insanlara yalan söyleyen onları kandıran kimsedir. Masalda Çıfıt insanları kandırırken büyük bir zevk duyması ile bilinmektedir. Gölge, psişenin karanlık tarafını temsil eder. Gölge arketipinde bireysel faktörlerin yanı sıra kolektif bilinç dışının da etkisi söz konusudur. Kolektif faktörler masalda Çıfıt'a yüklenmiştir. Çünkü masalda gelenek haline gelen tuzsuz bayramında amaç insanları kandırmaktır. Çıfıt'ta bu görevi kendine yükleyerek onu toplumsal bir kabul olarak görmesi sonucu Çıfıt ismini almıştır. Burada, gölge arketipini kendi kişiliğine yansıtan Çıfıt'ın, karşısına çıkan ve ondan daha mantıklı olarak davranması ve Çıfıt'ı kandırarak cezalandırması sonucunda gölgenin çaresizlik

arketipini karşımıza çıkarır. “Çıfit rica eder, qaribim efendim buliver deyi. Vezir de der ki doğrusın seylemiş olaydın, bulurdım. Neçün oyun edeyirsın neçün” (Çulha, 2015, s. 319). Burada gölge arketipinin sergilediği tavır aslında kendi kişilik arketipine yüklediği tavidir. Çünkü Çıfit kendine yüklediği kişilik kuramı ile hayatını devam ettirmektedir. Karşısına çıkan kişinin onu kandırmasını kabul etmemesinden dolayı vezire doğruyu anlatamaz. Gölge, ego ve bilincin düşmanı gibi hareket eder. Masalda gölge arketipi bilincin farkındalık düzeyine ulaşabilseydi gölgesi ile mücadele edebilecekti. Ama masalda gölge, yaşamış olduğu olayı doğrusu ile ifade etmemesi ve vezir karşısında takınmış olduğu tavır devam ettirmesi üzerine toplum tarafından da küçük görülmeyle başlanır.

Üç Kız

Masal kahramanlarının anne ve babalarından ayrılmasına sebep olan gölge arketipleri teyzeleridir. Annelerinin kız kardeşleri kahramanların günahsız oldukları zamanda sandığa koyup anne babaların koparılmasından dolayı onlara yaşattıkları çeşitli zorluklar ile erginlenme aşamasını ve sınavlar yolunu oluşturmuştur. Gölge arketiplerin temsili olan kız kardeşlerde kıskançlık sonucu girmiş oldukları olaylar zinciri söz konusudur. Teyze, kahramanları anne ve babalarında ayırıp kız kardeşinin de çukura gömülmesine sebep olan kıskançlık sembolüdür. Bu kıskançlık ile asıl kahramanlara yüklenen bilinç dışındaki gölgeleri ile yüzleşmesi gerekliliğini öne çıkarır. Kahramanların savunmasız bir haldeyken onlara yüklenen değer ile tamliğe ulaşmaları amaçlanmıştır. Kahramanların tamliğe ulaşabilmeleri içinde gölge arketipleri ile yüzleşmeleri gerekir. Masalda da kahramanların sekiz yaşına geldiklerinde benlik bilincinin farkına vararak onları bu duruma getiren gölge arketiplerinin olumsuzluklarına karşı onu yok sayıp değiştirmeleri sonucu erginlenmesini/olgunlaşmasını tamamlamış olurlar.

Masalda bir diğer olumsuzluk unsur olan gölge arketipinin temsili cadı karıdır. Cadı karı, kahramanlardan biri olan kız kardeşin yanına gelerek ona erkek kardeşine karşı kötücül unsurlar söyler. Bu söylemlerin amacı kız kardeşi erkek kardeşe karşı doldurup kahramanların erginlenme yolunda olumsuzluklara sebebiyet vermek içindir. Masalda kız kahramanın cadının söylemlerine karşı inanması ve kardeşine karşı olumsuz tavır takılması söz konusudur.

“Şindi oğlanın qardaşı gendi marazlandı. Axşam oldu oğlan avdan geldi. Baxtı-ki qardaşı yatır. Qardaşma dedi-ki: sen ava gidersin ben yangız qalırım bir eglənməyə şey yoxdur. Şindi ağası: ne-den egləneceyin? dedi. Qız ayttı İngilis padşaxın qızınıq baqçasında bir derek vardır, er bir yaprağı bir türlü avaz çaldı. O derekten bir derek bunda ketirip qoysaydıq sarayın ögünə, onun er bir yaprağı bir türlü avaz çalar da bek dinner edim.” (Çulha, 2015, s. 298).

Kahramanın bu olumsuz tavrı, bireyləşmə yolunda kendine və içsel gücünə güvənməməsi sonucu ortaya cadı karı yəni otoriteyi təmsil edən olumsuz anneye fiqürü çıxar. Masalda kadın kahramanın qarşısına çıxan cadı karının söyləmləri, toplumsal zihniyyətin dayattığı şəhərlərin bir tətbiqatçısı olaraq turalır. Yəni kahramana yüklənən olumsuz söyləmlərdən tətkilənən kahraman qarşı turalduğı tətüm sonucu bireyləşmə yolunda kendilik dəğərinin farkına varamadığını göstərməktədir. Bu yəzden bireyləşmə və dengeli bir pşişə için erək kahramanın bu olumsuz söyləmləri ortadan kaldıracak gölge arketipini yənməyi başardığı gürülməktədir.

Rabban Meseli

Masal kahramanın bilinçdışının farkındalığına ulaşabilmesi için gölge arketipleri ilə mücadələ etməsi söz konusudur.

1.Olay

“Padışanımızın bir qarabaşı vardır. Şindi bizim ilen bir qavil| édecek şey soracaq. Eger sorduğı cogabına qarşılığın vérebilmesək | bizim cümlemizi qıracaq. Uç gün bize möhlet vérmıştir. Axşama üç gün| tamam olacaq. Yarın cümlemizi qıracaq dédi” (Çulha, 2015, s. 326).

2.Olay

“Fuqare dédi ki bizim şəherniñ padışanı bir zulümqar| padışahtır. Her yıl Yisrail' den birer yas oğlan alıp abaqalarının önünə| qurban éder. Şindi bu yıl haxambaşının birden bir evladi var édi. Löbet onun déyi. Onıy oğlını aldılar. Qurq günə dek bir odanın içine qapap ona aziz yémeklər yédire. Qırq birinci günü götüre onı kilsesinə| de abaqalarına qurban éde” (Çulha, 2015, s. 327).

3.Olay

“Bu şəherin padışanının gideyir və orada bir büyük köpir var o köpirin üstindən gideyir. Ve o köpirin éki basında éki qaravul qomış ki eger Yisrail ulusu giderse mutlaqa padışaha haber véreler şindi. Padışah haber alğan son qarısı, balaları, vezirleri və ağaların cümlesi o köpirin başına toplanalar da ölünün yüzün açalar. Yüzünə dükürelər və o yanın bu yanın ağaç ilen türtelər. Ve éki gözün oyıp alalar. Ve çox rezillik édeyirler ölüge. Ekinci, yüz, éki yüz, beş yüz altın almayınca buraqmayırılar gömməyə. Bevlə bir fəna, yaramaz adəti var padışanın bu xusustan öteri burada heç kimse bir kişini misafir almağa istemezler. Allah vérməsini belki apansızdan misafi- olir de qahalnın başına bir belə getirir déyi” (Çulha, 2015, s. 329).

Kahraman qarşısına çıxan gölge arketipleri ilə sınavlar yolunu aşarak ben arketipinə ulaşır. Gölge, egonun bireyləşmə yolunda kolektif bilinçdışının ana hatlarından biri olaraq gürülməktədir. Birey(sel)leşmə, bilinci və bilinçdışını bir bütün

haline getirerek, bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlayan hedef olarak ifade edilir. Gölge arketipi bilinçdışının bir parçası ve karanlık tarafı olarak gösterilmektedir. Bu karanlık taraf (bilinçdışının), bilinçli tarafla bir bütün haline gelir. Bilinç ile bilinçdışı bütün hale gelmediği zaman kişi bireyleşme sürecini tamamlayamaz.

Her bireyin bir gölge tarafı söz konusudur. Gölge, egonun yüzleşmesi gereken ilkel bilinçdışıdır. Rabban meseli adlı masalda gölge arketipin temsilcileri olan Karabaş ve Padişah bilinç ve bilinçdışını bütünleştirip bireyleşme sürecini elde edemedikleri için kahraman onlara kötücül unsurlarını göstermesi ile cezalandırmıştır. “Gölge arketipi, cemiyetin idealize etmiş olduğu ideal insan kimliğine uymayan, bu yüzden de bireyi utandıran ve bireyin kabul etmek istemeyip bilinçaltında sakladığı vahşi istekleri ve duygularıdır” (Onat, 2007, s. 4). Gölge, bireyin kendisi dışında, yaşadığı toplum tarafından belirlenen insan tipine uymayan, toplum tarafından dışlanan, kabul görmeyen davranış biçimlerini ifade eder. Bu duygu ve düşünceler bilinçaltında gizlenen, bastırılan duygulardır.

Xaşara Adamnıñ Masalı

Masal kahramanı yolculuğa başladığı andan itibaren gölge arketipinin temsilcisidir. O halkına zulmeden bir kahraman olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahramanın psişesi hilebaz simgesinin en üst noktası olan “zalim imgesini” temsil eder. Kahramanın olayları benlik algısıyla yürüttüğü sınavlar yolundaki aşamasında gösterdiği hilebaz simgesi ile anlaşılır. Burada halka karşı masum arketipini kullanarak helallik istemesi ve onları bir oyunun içine dahil etmesi söz konusudur. Kahramanın bu oyunu oğluna söyleyerek öldüğünde de halka yine zulmetmeye devam etmesi ise gölge arketipin bir sonucudur.

“Bu xasta kümse çakırır uvlun, der ki: “Men öldükten soñra, bu camaat benim ölümü üç küne dek kötürüp, taş köpürüñ altına asarlar. Sen xeç bir şey deme, xemen bar şaraata, sözle zabitler bunda bulunan kümseleriñ adları bilen: “Menim nanam, kefsiz edi, şımdı merxüm boldu. Camaat mezara kömmeyip, xasıra sarıp köpür altına asmışlar. Dunyada bir kümseye bolmağan işi benim babama etmişler!” der, “Xalbet zabitler işin bilir,” der” (Altınkaynak, 2006, s. 154).

Gölge arketipi bilinçdışı alanda bireyin karşısına çıkan arketiptir. Masal kahramanlarıyla aynı cinsten olan ve sorun çıkaran insanlar ile bazı tehlikeli varlıklar gölge özelliği gösterirler ancak kahramanın savaştığı bir yabancı değil kendi benliğinin kusurlu ve kötü yönleridir.

4.1.4. Anima Animus Arketipi

Jung, erkeğin ve kadının bilinçdışında onları tamamlaması gereken karşı cinse ihtiyaçları olduğunu ifade eder. “Bir erkeğin bilinçdışı bütünleyici bir dişi ögeyi, bir kadının bilinçdışı ise bir erkek ögeyi barındırmaktadır. Jung bunları anima ve animus olarak adlandırır” (Fordham, 2011, s. 67-68). Anima, erkeğin kadınsı ruhu animus ise kadının erkeksi ruhu olarak ifade edilmektedir. Anima, nesillerin deneyimde oluşan kolektif bilinçaltıyla bağlantılı, bir erkeğin ruhundaki bir kadının görüntüsüdür. Bu görüntü belirli bir kadına yansıtıldığında meydana gelen olağanüstü bir etki gücüne sahiptir. Jung, “bireyleşme sürecinde ikinci evre, bireyin bilinçdışı ruh imgeleri olan ‘anima’ ve ‘animus’ ile karşılaşmasını ifade eder” (Bahadır, 2010, s. 173).

“Anima, erkekte bulunan bir arketip olduğundan, kadında da eşdeğer bir arketip olması gerektiğini varsaymak mantıklıdır. Nasıl ki, bir erkek dişi bir unsurla ödünlenmişse kadın da eril bir unsurla ödünlenmiştir. [...] Anima ve animusun doğasını deney yoluyla anlamak için uzun ve çeşitlenmiş tecrübeye ihtiyaç duyulur. Bu sebepten arketiplerle ilgili söylememiz gereken şey ya doğrudan kanıtlanabilir ya da en azından olaylarla açıklanabilir olduklarıdır” (Jung, 2016, s. 185).

Burada anlatılar erkek ve kadın özelliklerini eşit bir biçimde değerlendirme imkânı sunar. Kahramanların ve olayların tutumuna göre anima ve animus olumlu olumsuz tavırlar ortaya koyar.

Erkekteki kadın olgusu anima, kadındaki erkek olgusu animusu ifade eder. Bireylerdeki ruh imgesi karşı cinsle meydana gelir. Jung, Anima animusu kolektif bilinçdışının bir parçası konumunda görerek zıtların uyumu olarak ifade etmektedir. Kişinin kendini tanıması ve kendi olabilmesi için anima ve animus ile tanışması gerekir. Bu duygular zamanla davranışa dönüşerek gölgesini harekete geçirir. Bu denklemler birey içinde bulunan anima-animus arketiplerine sahip olmalı ve kendi kişiliğini ortaya çıkartmalıdır.

Kadın kahramanların, erkek kahramanlar gibi savaşması, kılıç kuşanması, kahramanlık göstermesi onların içindeki erkek imgelerinin ağır basmasından kaynaklanır. Kırım Karay masallarında Sultan Hesabının Faslı ve Şemse Hanımın masalındaki kadın kahramanları animusa örnek olarak gösterebiliriz.

Kırım Karay masallarında tespit edilen anima-animus arketipleri şunlardır:

Sultan Hesabının Fash

Masal kahramanı Sultan Hesabı ile Padişahın evlenmesi söz konusudur. Padişah, masalda iktidar sahibidir. Ruhsal olarak ise bilincin ruhun içerisinde iktidarı kuracak olan anima arketipini oluşturur. Anima ve animus bireyleşmenin bir ifadesi ve bütünleşmenin sembolleridir ki bireyleşme Jung’a göre nihai bir hedef değil sonsuz bir süreçtir. Kahramanın kendisini tamamlaması ve büyük serüvene çıkması için animasıyla bütünleşmesi gerekmektedir” (Şayhan, 2015, s. 39). Sultan Hesabının ise erginleşmesi/olgunlaşması içinde anima-animus arketiplerin birleşmesiyle söz konusudur. Padişah kızıdan gayit hoşnut kalarak gönlünde mihabbet bağladı. Ve kıza âşık olup gendiği Hanım Sultan eyledi”. Padişahın, kızı beğenip evlenmesi kaostan kozmosa dönüşmesiyle meydana gelir. “Anima ve animus arketipinin dışa yansıması kadın erkek ilişkilerini de geniş ölçüde etkiler. Örneğin tanımadan, nedenini bilmeden birbirine ilk görüşte âşık oluvermek tamamıyla bu iz düşürmenin sonucudur. Son derece akıllı, kültürlü, bilgili bir erkeğin bütün bunlardan yoksun, adi bir kadına ümitsizce tutulup acı çektiğini görürüz. Aynı şekilde bazı kadınların da serseri ruhlu erkeklere gönül bağladığı olağan şeylerdendir” (Gökeri, 1979, s. 22). Anlatılarda evliliklerin oluşması anima-animus arketipin dışa yansımasıdır.

Masal kahramanı Sultan Hesabının, akıllı ve zeki olmasında dolayı padişahın kahramanla evlenmesi animus arketipinin özelliklerini göstermektedir. Kızın, bilinçdışında animusu (erkek imajı) kılık değiştirmesi ile ortaya çıkar. Kahramanın, erginlenmesi için saklanma ihtiyacını karşılayan, animusun etkisiyle oluşmuş arketipsel bir sembol olarak ifade edilmektedir. “Sultan Hasbi kendi de oğlan kismetine girerek ağırdaki kırsığı eger eyleyip üzerini binince güzelim bir şahbaz koç yigide döndü”. Kahramanın kılık değiştirerek içindeki animus arketipinin açığa çıkması söz konusudur.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Masalda padişah kızını “er evlat” olarak yetiştirmesi üzerine giriş cümlesi ile başlar. Bu durum masalda ve benzer anlatılarda bir övünç kaynağı olarak gösterilir.

“Zaman ile Bursa da bir padişah olmuş ve o padişahın dünyada evlad dedikte birden bir kızı var idi. Bu kızı ziyade dilber akıllı ilimdar ve işgüzar olması sebebiyle pederi kızı gayit severdi ve bir dem yanından bırakmayarak dayım her işinde gerek dürlü memlekete mutluk maddiler de gerek sair diyarlardan zuhur eden fasıl üzre yahut cenk hususunda kul ise her dürlü zorunda vaktizasında bu kız ile sohbet eder ve konuşır idi. Evle ki padişah kızın keneşinden ve sohbetinden dayım hoşnut kalırdı ve gün günden kızın aklı ve firaseti keskin

olmasın görerek kalbi mitfahan olur ve Allaha şükür iderek derdi çok şükürler ki hüdaya ki bu kızın er evladın yirini dutabilecek deyi ve bu kızın namı kayrı diyarlara tevatür olup”

Burada kızın erkek gibi yetişmesi “er evlat” olarak ifade edilmesi kızın kolektif bilinçaltındaki animusu ile iletişim kurması sonucu oluşur. Kızın ailesi tarafından da bu imaj ile büyütülmesi kızın yaşamı boyunca eril kişilerle bir arada bulunması ve içindeki gizil erkeksi kökenle ilgilidir. Kızın özellikle ilk karşılaştığı baba figürü ile bilinçaltındaki kolektif imaj ve çevre şartlarından dolayı animus arketipinin özelliklerini gösterir.

Şemse Hanım’ın Masalı

Masal kahramanın kılık değiştirerek erkek kılığına girmesi içindeki animus arketipinin yansımından dolayıdır. “Sultan Hanım kendi ribasların soyunup Çoban kisvetine girdi” Burada çoban kıyafeti erkek imgesinin yansımasıdır. Masal kahramanının gölgesiyle verdiği mücadeleden animus arketipinin etkisiyle kurtulur. Anlatılarda, Anima/animus arketipi, kolektif bilinçaltımızla iletişim kurmamızı sağlayan sembollerdendir.

Şemse hanıma, padişahın oğlunun âşık olması da anima arketipinin etkisinden dolayıdır.

“Şehzade kızın dilberliğin görerek kıza hayran kalması ile avcılara çok meşkur iderek her birine çok hediyeler ve ikramlar ehsan eylediği hem anı da oradan cadılar devşirilmesine emir buyuruñca şehre geri dönmesi ile tidarik eylediler. Akıbet şehzade şikârı kız ile şehre geliñce Şemse Hanım’ı ziyade beğenmesiyle hem ona aşkı muhabbeti kararsız taşkın olma sebepli kızı gendiñe Sultan Hanım etmek kaydında bu alayı ve saltanat ile düğün derya edip aldı.”

İnsanlar, ilk görüşte âşık olmuşsa bu zihindeki anima/animus arketipine uyan biri olduğu içindir ve ruh eşi olarak kendi bilincine uygun kimse olmasından dolayıdır. Şehzadenin kıza âşık olması da anima arketipinin etkisidir. Kahramanın padişahın oğlu ile evlenmesi masalda animasıyla/animusuyla bütünleşmesi olarak sembolize edilir.

Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızının Masalı

Maceraya çıkan kahraman evlenmek için kendisine uygun akıllı, bilgili ve bahtlı açık bir kız bulmak istemektedir. “Bir fukare kıızı bar ve lâkin pek akıllı, anıñ baxtın bakar – gayet açık körür, yıldız aynı xokum eter. Nixayet bu kızğa âşık bolur. Babasına-anasına xaber berir, nışanlanır. Düğün eter, alır” (Altınkaynak, 2006, s. 152).Kahramanın ilk görüşte âşık olması kahramanın içinde sevdiğini önceden tanıyormuş gibi hissetmesi de animasının etkisiyle olur. Ego ile self arası aracı olan

animadır. Jung'un ifade ettiği gibi ruhun çekirdeği kendini çoğu zaman dördöl yapılar da gösterir. "Dört sayısı anima ile de bağlantılıdır. Çünkü Jung'un bildirdiğine göre onun gerçekleşmesi için dört aşama gereklidir. İlk aşama havva simgesidir. İkinci aşama Faust'un Helena'sında belirir. Bu Eros'un estetik, romantik biçimidir, cinsel unsurlarla da karışık tır. Üçüncü aşama ruhsallaştırılmış Eros olarak Bakire Meryem'de biçimlenir. Dördüncü aşama sevgiyi çoğunlukla Sapienta (Bilgelik) olarak kişileştiren biçimde ortaya çıkar, çünkü bilgelik en kutsal, en saf olanı da aşabilir" (Jung,2009, s. 186). Masalda kahramanda, kızın yıldızına bakarak akıllı, bilgili ve bahtı açık olarak görmesi Jung'un belirttiği dört aşamadan sonuncu ve en önemlisi olan bilgeliğin, kahramanın üzerinde anima etkisi halini aldığını ifade etmek mümkündür.

Uslu Karınıñ Masalı

Masal kahramanına âşık olan padişah animanın temsilcisidir. "Bakar selâmlıkta bir dülber karı nezigin xüsnu melek, boy-bosun kılık kıyafet yerinde bekle bir nezigin genç körür. Çakırır sır yana bir adamını, der:

"Bar şu evge, sözle, xadır bolsun. Barıp konuşacağım" der" (Altınkaynak, 2006, s. 152). Bu masalda anima ve animus arketipleri çatıştırılarak psişenin bütünlüğü sağlamak için kolektif bilinçdışın öğelerinden yararlanılır. Masalın kahramanı kadın olarak karşımıza çıkar fakat masaldaki; iktidar sahibi olan padişahın bilişsel düzeyde psişenin iktidarını kuracak anima arketipinde temsilcisidir. Çünkü dürbün ile animasını aramış ve bulmuştur. Burada dürbün masal üzerinde bilinçaltına gönderme yaparak anima arketipinin keşfedilmesine sebep olur. Dürbün masalda aracı imgesi olarak sembolize edilmektedir. Bu sembol sayesinde padişah animasına ulaşmıştır.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızınıñ Yomağı

Masalda kahramanın, babasının yasaklı bölge olarak nitelendirdiği yere gitmesiyle orada Kara Bulut Padişahın kızını görmesi anlatılır. Masal kahramanı kızın gücünün karşısında kendi iktidarını kuvvetlendirme arzusu ve animusun etkisiyle kendini layık eş olarak görmesi söz konusudur.

"Yaxşı, yigit. Körâydirmen seniñ deli-kanlı bolduğunu. Bu uyniñ bir köşesinde bir büyük taş koyulmuştur. Yetmiş adam kelse daşnı yerinden kışırdatıp bolmıydır. "Şu daşı kaldır yigit! Bakayım seniñ yigitliđiñ!" dediği" (Altınkaynak, 2006, s. 163).

Masalda kahramanın dönüşümüne katkı sağlayan kız, kendine göre birisini bulmak için karşısına çıkan erkeklere ağır bir taşı kaldırmasını istemesi; kızın,

benliğinin yansıması olan güçlü erkeği kendisine eş seçerek, psişe bütünlenebileceği değeri nitelik değerleri üzerinden gerçekleştirmiştir. Kızın kahramanı seçmesi benliğin/bilincin temsili masal kahramanını bütünleyecek olan anima arketipidir. Masal kahramanını bekleyen diğer sınavda animus arketipinin gücünün karşısında iktidarını zedelememektir.

“Bilen ulan dır yanaşıp bardı taşka, okadar yerinden kaldırdı tüzge kadar. Ketirdigi bilen kız derki:

“Burak, yigit! Tamam! Menim xarcım emişsin! Seni maña Allah yollamış!” der” (Altınkaynak, 2006, s. 163).

Masalda kız, anima arketipinin, kolektif bilinçdışı birikimlerini yansıtan kendine eş seçmeyi büyük bir beceri olarak ifade eder. Anima/animus arketipleri bu masalda bilincin kozmosunu oluşturmaktadır.

Yexoniya

Masalda anima ve animusun temsilcisi Yexoniya ve Lea’dır. Yexoniya, halkın güven duygusunu kazandıktan sonra kendine uygun bir eş ile evlenmek ister. Halk ona zengin kızları bulması üzerine Yexoniya;

“Efendim, Allah Taalâniñ duası bolsun seniñ ve anıñ üstüne, vazgeçniñiz menden, zira maña xeç müñkün tüvül ol işni etmek. Bir o, ki men daxa iş ekinçi. Xerñizniñ köñlünde inyeti bolur bevre da. Men daxa çocuk eken. İnayet etmişim ki bir renciper kızı alayım. Küm kümni bilir, bir Allah Taalâ da bilir!” (Altınkaynak, 2006, s. 187).

Masal kahramanı, yetim arketipinde animus arketipine değişim/dönüşüm gösteren bir yapıya bürünür. Kahramanın kendi gibi birisi ile evlenmek istemesi kolektif bilinçaltının birikimlerinin sonucudur. Bu bağlamda kahraman, bilinç içinde bulunduğu kaos ortamından kozmosa geçişini anima arketipinin etkisiyle gerçekleştireceğinin farkına varır.

“Anda Leaniñ şorbacısınñ eline nışanı berdiler, duası kıldılar, mubbareklediler ve cumlâsı bir avuz:

“Maşallah!” bu yigitke dediler. “Ne altınğa ne cevaxerğa ve ne malğa xaves edmeyip savap eter fukare kızı aldığa üçün” (Altınkaynak, 2006, s. 193).

Anima ve animus arketipinin bütünleşmesi ruhsal tabakalar arasındaki iletişimin göstergesi ve psişenin sağlıklı oluşumu önündeki adımların tarifi niteliğindedir.

4.1.5. İç Benliğin Toplumsal Görüntüsü/Yüce Ulu Birey/ Kahraman Arketipi

Bireyin olgunluğa ulaşabilmesi için ve kahramanlık statüsünü sahip olabilmesi ve yola çıkışı söz konusudur. Yolculukta kahramanın türlü sınavlarla karşılaşması gerekir.

Bu sınavlarda kahraman bilinç dışını aşır kendi kişiliğini bütün olarak gerçekleştirmeyi amaçlar. Anlatılarda kahraman, yurdundan uzaklaşır ve başından birçok macera geçer. Bireyleşme sürecini tamamladıktan sonra yurduna, geçtiği sınavlar sonucunda aldığı ödülle döner.

İnsanoğlu, fiziksel anlamda kendini geleceğe aktarma kaygısı bulunan bir varlıktır. Bu kaygı düşüncesi ile insan, fiziksel anlamın yanında ruhsal olarak bilinç düzeyine ulaşabilmek ve kendilik değerini ortaya çıkarabilmek için yol göstericilere ihtiyaç duyar. “İnsan bilinci, kendilik değerlerinin farkına vardığında kişisel içerikler bilinçaltı içeriklere doğru açılır. Bilinçaltında toplanan hazine, biliş düzeyine yönelen(diril)ir. Bu aşama, “yeniden doğum alanına” (Campbell, 2010, s. 107) doğru geçiş aşaması olarak ifade edilir. Bu sebeple kahramana dokunan ruh; anne, baba, yüce-ulu birey veya doğaüstü yardımcılar ile biliş düzeyine çekilerek, kendini anlamaya başlayan varlık alanına girer. Şayhan’a göre: “İnsan, kendisini içselleştirme yolunda kendisi ile düşünsel anlamda karşılıklı özümleme sürecine girdiğinde kendi dışında var olan/görünen dünyayı da içselleştirerek bilinç düzeyini başka bir boyuta taşır. Bu noktada yaşanan dünyanın bütün soyut ve somut görüntü düzeyleri biliş düzeyinde yoğunlaştırılır ve biçimler öncelenerek ertelenmektedir. Görünen dünya (nesnel gerçeklik), görünmeyen düzlemde kavranır ve sembolik anlamda görünmeyenin anlamlandırma süreci başlar. (2018, s. 71) Bu bakımdan birey olgunlaşarak, bilişsel anlamda bakış açısını genişleterek ve kendine yönelerek bireyleşme yoluna girer.

Yüce birey ya da ulu kişiler, binlerce yıllık bir oluş deneyimine ait bilgi birikiminin insanlaşmış, kişileşmiş biçimidir ve taşıdıkları bilgi birikimi ile insanlara yol göstericilik işlevi üstlenir (Korkmaz, 2016, s. 15). Yüce bireyler anlatı geleneklerinde kaosun karşısında kozmosun oluşmasına yardım eden, mitik anlamda, Tanrının yeryüzündeki ruhlarıdır. Yüce birey; yol gösteren, kurtarıcı veya yardımcı birey olarak karşımıza çıkar. Bu sayede, benliği harekete geçirir ve iç benlikle iletişim kurar. Kahramanın yolculuğu sırasında önüne çıkan engelleri aşabilmek ve erginleşme sürecini tamamlayabilmek için yüce birey ve iç benlik ile kahraman eşiği aşmaya çalışır. “Eşik geçişleri veya yaşam uyanışlarıyla tehlikeye düşer gibi olsa bile, koruyucu gücün kalbin tapınağında ve dünyanın tuhaf özelliklerinin içinde ya da hemen ardında daima hazır olduğuna dair bir güvencedir. Kişinin bilip güven duyması yeter, yaşı bilinmeyen muhafızlar belirecektir” (Campbell, 2010, s. 86). Yüce ulu birey arketipi,

benliğin tamamlanmış yönünü temsil eder. Anlatılar kahramanın zorlu sınavları başarıyla tamamlaması ve karşılaştığı bütün zorlukların üstesinden gelmesini, bilgisi ve deneyimi ile kahramanın yanında bulunan yüce birey tarafından gerçekleştirir. “Bir grup üyesi için yüce birey öncelikle izdüşümlerin (bilinçdışı yansımaların) bir taşıyıcısıdır. Hem grubun hem de bir üyenin iç/tüm benliğini simgeleyen Yüce Bireyin varlığında ruhsal ortaklığın bilinçdışı bütünlüğü algılanır. Grubun tümünde varlığını hissettiren ruhsal yapının bilinçdışı yaratıcı gücü yani iç/tüm benlik Yüce Birey’de biçim bulur” (Gökeri, 1979, s. 76).

Yüce birey/yaşlı bilge kahramana yol gösteren ve kahramanın gücünü kullanmasına yardımcı olan kişidir. (Burada yaşlı bilge denilmesi yaş olarak değil bilgi olarak olgunluğa ermiş kişiyi karşılamaktadır.) Türk anlatı geleneğinde yüce birey/yaşlı bilge arketipini temsil eden Dede Korkut’tur. Dede Korkut anlatılarda kahramana yol gösterir, boy boylayıp, soy soylar, ad verir ve Türk anlatısında yüce bireyi temsil eder. Hikâye sonlarında kahramana ettiği dua ile ona ruhsal anlamda da destek sağlar. Kahramanların akıl hocası görevi görür.

Anne imgesi de anlatılarda yüce birey konumundadır. Çünkü anne, koruyan kollayan büyüten kişidir. Anne kavramı bütün canlıların dişillerinde içgüdüsel olarak bulunur. Anne olgusuna kötü özellikler yüklenilmez. Ama imgeler iyiyi kötüyü bir arada barındırdığı için anne imgesi içinde geçerlidir. Jung, anne imgesinin özelliklerini;

“işinin sihirli otoritesi; aklın çok ötesinde bir bilgelik ve ruhsal yücelik; iyi olan, bakıp büyüten, taşıyan, büyüme, bereket ve besin sağlayan; sihirli dönüşüm ve yeniden doğuş yeri, yararlı içgüdü ya da itki; gizli saklı, karanlık olan, uçurum, ölümler dünyası, yutan, baştan çıkaran ve zehirleyen, korku uyandıran ve kaçınılmaz olan” (Jung, 2015a, s. 22).

Jung’un anne imgesi için belirttiği temel özellikleri iki farklı şekilde ifade eder. Anne imgesini olumlu ve olumsuz olarak ele alır. Olumlu olarak anne; bilge ve ruhsal yüceliğe sahip, bakan, büyüten, besleyen ve koruyan anne iken; olumsuz olarak yutan, baştan çıkaran, korku uyandıran ve kötülük yapan anne olarak karşımıza çıkar. Olumsuz olarak ifade edilen anne imgesi gölge arketipin özelliklerini bünyesinde barındıran üvey anne konumundadır. Türk mitolojisinde anne sembolü, büyüten, bakan, besleyen ve yol gösteren özelliklere sahiptir. Anlatı metinlerinde anne, kahramanı fiziksel olarak dünyaya getirdikten sonra yola çıkış ve değişim/dönüşüm aşamasında kahramanın bilişsel düzeyde kendini bulma yolundaki ilk adımını sembolize eder.

Baba imgesi yüce birey imgesi olarak karşımıza çıkar. Baba güç anlamına gelir. Babalar, içinde yaşadıkları toplumun değerlerini korurlar ve düzeni sağlarlar. Baba arketipinin “Tanrı, Kral, Komutan” gibi birçok ismi vardır. Bu isimlerle anılması güç, otorite ve kontrol özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Baba anlatılarda koruyucu, kollayıcı, gözetici, besleyici ve atalar belleğinin aktarıcısı olarak sunulur. Baba imgesi, bilicin aşımı noktasında iç kırılmanın kişisel düzlemde değil toplumsal kolektif evrensel düzlemde gerçekleştirir. Anne karnında, çocuk ile anne arasında bilinçdışı olarak hem fiziksel hem de ruhsal biçimde bağ ve bunun neticesinde benzerlik vardır. Çocuğun zamanla bilinç dışından çıkıp, ben bilincin gelişmesi ile bu benzerlik azalır. “Anne, tüm deneyimleri içine alan biçimdir. Buna karşılık baba, arketipin dinamizmini temsil eder, çünkü o hem biçim hem de enerjidir” (Jung, 2015, s. 38). Baba arketipi, anne arketipi gibi bireyin farkında olmadan sahip olduğu bir sevgi değildir. Baba sevgisi sonradan kazanılmış ve bir koşula bağlı olmasından dolayı birey bu sevgiyi kaybetmekten korkar.

Kırım Karay masallarında tespit edilen kahramanlık ve yüce ulu birey arketipleri şunlardır:

Sultan Hesabının Fash

Masal kahramanı Sultan Hasabı’nın kahramanlık statüsüne sahip olabilmesi için birçok sınava tabi tutulmaktadır. Masalda kahramanın, vezire bilgisi ile yardım etmesi sonucunda padişah tarafından ona görev verilmesi ve olgunlaşmaya ulaşması içinde bu görevleri yerine getirmesi gerekir. Sultan Hesabı’nın, kahramanlık statüsüne ulaşabilmesi için savaşması ya da kahramanlık unsurları göstermesi gerekmemektedir. Bilgi ve tecrübe unsurları ile bu statüye sahip olması söz konusudur. Burada Sultan Hesabı bilgisi ile verilen sualleri yerine getirmesinden dolayı yüce birey olarak karşımıza çıkar. Masalın kahramanı olan Sultan Hesabı’nın maceraya çağrılmasının sebebi bilge arketipinin yansımasından dolayıdır. Sultan Hesabı’nın vezire bilgisi ve tecrübesi ile yardım etmesi:

“padişahın makburi olursun deyi vezire teselli verip gönlün hoş eyledi ve vezire derdi ki verin bana padişahın virdiği altını kız vezirden altını alınca vardı pazardan o altına bir keçi satın alıp getirdi ve onıñ yafahın kırıp oradan eki seccade dokudu ve o seccadelerin birini sattı bir altına ondan keçi biçip onıñ hayalarından eki şiş kebabı yapıp keçiye seccadeyi bir altını ve eki şiş kebabı vezire teslim edip vezire derdi ki hoşça efendim çaresi budur götür padişah’a var Allah işiñi kolay getire ve yolunu açık eyleye deyin orada vezir ziyadesilen kızdan hoşnut kalarak çok evelallah deyi ve hediyeler virerek selamlaşır gider ondan gayit

şen saz ve güler yüz ile gelir padişahın huzuruña keçiyi seccadeyi eki şiş kebabı ve altını teslim edip buyur efendim emrin üzere ida olmuştur deyi temennah eder.”

Kahramanın padişaha vermiş olduğu görevleri yerine getirmesi ile kahramanlık arketipine ulaştığı görülmektedir.

“hoşta efendim emriniz üzere altın dolu kese mühürlü sizden ar evlad ve kısraktan küheylan içre olunmuştur diyince orada bütün olup geçen fasılı padişah’a nakil etti ise padişahın elinden makbul ettiği altın keseyi Hatemi ve sırmalı Çurayı göstürüp bütün olan ahvali tastik ediñce padişah cümle ahvali hatrına getirip faslın aslına ermesiyle hoşnut kalıp kafi geldiginden tahtından kalkıp Sultan Hasebiniñ aklına ve firasetine çok merhaba deyi gözlerinden öptü ve padişah dahi Sultan Hasebi’ye dehin ziyade mihabbet bağlayıp başına cevahirden taç koydu cezarik şehzadeyi candan sevip akli ve sohbetiyle şaz olup Ruşen olurdu”.

Kahramanın bu mertebeye erişmesi onun sınavı ile yüzleşmesinden kaynaklıdır. Savaşacağı varlık ya da durumla karşılaşmayan kişinin kahraman olması da söz konusu olmamaktadır.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Çobanın eşi Şah Sine; rehber, yardımcı, genellikle iyi özellikleri kendinde barındıran bir karakterdir.

“Şah Sine orada Hatemi çobana teslim edip der ki al sevdiğim Hatemi imdi vaktidir emir eyle bizi yurdumıza götürerler evle diyince çoban Hatemi elini alıp yaladığı ile heman divler çıkıp buyur sultanım ni buyurursan her emriñe mutiyiz diyince orada çoban emir ider isterim ki o dakikada bizler ve sayeler her bir eşyalar ile buradan kalkıp Bursa da iptidaki vatanımıza ve evvelki yirde kurula beyle diyince heman divler baş üzere sultanım deyince onlarıñ kendisin hem saraylarıñ topun birden durduğu gibi yirinden kaldırıp Bursa da eski yirine kordular o gece sabaha dek bunlar zevk sefada ola”

Çobanın eşi Şah Sine bütün engellere rağmen kahramanın bireyleşme sürecine yardım ederek kahramanın ötekileşmesini sağlayacaktır. Yüce birey arketipi bilge kahramanların, erginlenme yolundaki kahramana gelecekte yaşayacaklarını önceden bildirmesi onun geleceği ön görebilme yetisiyle ilgilidir. Şah Sine çobana cadı karının niyetinin iyi olmadığını söylemiştir ama çoban eşini dinlememiştir. Bu yüzden çobanın başına kötü olaylar gelerek zindana düşer ve çobanı zindandan kurtaracak ve kahramanın özbene ulaşmasını sağlayacak olacak Şah Sine (yüce birey) tarafından çoban tamlığa ulaşacaktır.

4.1.6.Sayı Arketipleri

Halk kültüründe mitolojik çağlardan günümüze kadar kültürel belleğe işleyen sayılara anlam yükleme devam eden bir olgudur. Anlatılarda sayıların özel anlamları olduğu görülmektedir. Kültürel belleğe işlenen üç, yedi, dokuz, on iki, kırk gibi

sayıların mitolojik anlamlara sahip olmakla birlikte yineleme gibi görevleri de bulunmaktadır. İnsan, sayılar sayesinde dış dünyadaki “şey”leri anlamlandırır, açıklar ve bilinebilir kılar (Cassirer 2005, s. 175). Sayılar bireyin, hayata karşı duruşunu, düşünüşünü simgeleyen sembollerdir. İnsanoğlu, sayıların varlığının farkına vardıktan sonra, sayıları doğa ile bütünleştirip, günlük hayatta kullanmaya başlamaktadır. Daha sonra sayıların varlığı ve işlevleri kültürler arasında kutsal kabul edilecektir.

Jung sayıların arketip bir anlamları olduğunu ifade eder. Mesela “Tanrı’nın kutsal üçlüğünün alttaki, yeraltındaki bir üçlüğe, simgecilikte altta olan üstte olana tersinden tekabül eder, yani üstteki gibi, üçlük olarak kavranır. Üç rakamı eril bir rakam olduğu için kötü avcıyı simgeler, kötü avcı aynı mantıkla alttaki üçlük olarak kavranabilir” (2015, s. 103). Üç sayısı Tanrı’yı, evreni ve insanı simgeler. Üç sayısının mitolojide önemli bir yere sahip olması, birçok mitolojik metinde bu sayının kullanılma sıklığıyla doğru orantılıdır. Özellikle yaratılış destanlarında, Tanrı’nın isteğiyle toprak getirmek için Şeytan’ın denize üç kere daldığı gibi; Verbiskiy’nin derlediği Altay yaratılış destanında da Tanrı Ülgen, dünyayı yaratırken üç balık da yaratmış; bu büyük balıkların üzerine dünyayı kurmuştur (Ögel, 1998, 433). Yine aynı destanda, “Sanma ki bizim dünya, dünyalar içinde tektir, Otuz üç katlı gökte dünya çok çok yüksektir” (Ögel, 1998, 435) denilerek üç sayısı önemi ifade edilmiştir.

“Kapsayıcı sentez” (Schimmel 2000, s. 69) olarak ifade edilen üç sayısı baş-orta ve son olarak gerçek sayıyı ifade eder. “Mükemmellik ve bütünlük sayısı” ve “kesin saymanın üst sınırı” sayılan üç, aynı zamanda “belirsiz çokluğun bir ifadesi” olarak görülür ve “basit yuvarlak bir sayıya çevrilebilir” (Schimmel 2000, s. 80) şeklinde ifade edilmektedir.

Jung’a göre dört sayısı bütünlüğü ifade eder. “Maddî düzen sayısıdır. Dört, dünyada bilinen ilk düzenle ayrılamaz bir şekilde bağlantılıdır. Bu da oluşumların kafa karıştırıcı çok yönlülüğünün sabit formlar biçiminde düzenlenmesiyle, doğadan uygarlığa doğru bir değişime işaret eder. En eski metinlerden anlaşıldığına göre, ilk insanlar ayın, zamanın düzenlenmesine yarayan dört aşamasını -hilal, büyüme, dolunay, küçülme- gözlemlemişlerdi. Benzer şekilde, güneşin konumu ve gölgelerin hareketi de insanların kendilerini yönlendirebilmelerine yardımcı olmuştur. Güneşin doğduğu ve battığı noktaların, özellikle ilkbahar ve sonbaharda gündüz ile gecenin eşit olduğu

günlerde hassas bir biçimde gözlemlenmesi dört esas noktanın keşfedilmesini sağlamıştır” (Schimmel 2000, s. 98). Dört yön ve dört rüzgâr ile bu durum yaşamın devamı için gerekli unsurları sağlar.

Yedi sayısı “Bilgeliğin sütunları” (Schimmel 2000, s. 140) olarak ifade edilen yedi sayısı; “4 elementi kuşatan ve duygusal güçlere karşılık gelen maddî dörtlemeye (hava= zekâ, ateş= istenç, su= duygular, toprak= ahlâk) birlikte yaratıcı ilkelerin üçlüğünü (aktif zekâ, pasif bilinçaltı ve iş birliğinin düzenleyici gücü) içerir (Schimmel 2000, s. 140). “Gezegenlerin sayısı” (Güneş, Ay, Merkür, Mars, Venüs, Jüpiter ve Satürn – Güneş ve Ay aslında gerçek birer gezegen değildir.), “ülkerin yedi yıldızı” olarak bilinen yedi, “genellikle olumlu güçlerle iç içe düşünülür.” (Schimmel 2000, s. 144). İlk insan olan ‘yeryüzünün evladının’ yedi cennet boyunca sürecektir bir yolculuğa çıkışı resmedilmiştir. Bu resme göre, “dış çemberde yedi küçük çıkıntı vardır; içteki çemberde yedi noktada çıkıntı ve sekizinci noktada da bir kuş bulunmaktadır. Eliade ’ye göre bunlar sırasıyla, çok güzel düzlüklerine ve gök tanrısının yedi oğluna gönderme yapmaktadır” (Schimmel 2000, s. 157). Yedi sayısı dönüm noktasıdır. Masallarda yedi başlı ejderha, yedi başlı yılan gibi kahramanın savaştığı varlıkların zorluk seviyesini belirleyici bir rakam olarak da karşımıza çıkmaktadır. Yedi diyar dolaşmak ya da tutsak kaldığı mekânda yedi yıl geçmesi de kahramanı zorlayan unsurlardandır.

Jung’a göre on iki sayısı zamanla ilgili bir simge olduğunu ifade eder. Bilinçdışıdan kurtulabilmek için yapılması gereken on iki iş anlamını içerir. (Jung, 2015, s. 108) Jung, on iki sayısını Herakles mitinde gösterir. Avcı on iki kurdu beslemek için on iki kuzu almayı unutması ile bedel ödemesi anlatılır. Burada on iki kurt ve onların beslenmesi için gerekli olan on iki kuzu da sayı imgesi ile bağlantılıdır.

Türkler, ilk çağlardan bu yana “kırk” sayısının kutsallığına inanmaktadır. Schimmell, Sayıların Gizemi adlı eserinde kırk sayısını: “Hazırlama ve tamamlama” sayısı olarak ifade eder.

“Kırk, büyük sayılar arasında en büyüleyici sayı olarak Orta Doğu’da, özellikle de İran ve Türkiye’de yaygın biçimde kullanıldığını söyler. İslami gelenekte 40’ın hem Kur’an’dan hem de ilk vahyin Hz. Muhammed’e, kırk yaşlarında almış olmasından dolayı önemli olduğunu vurgular. Dünyanın sonu yaklaştığında Mehdi kırk yıl yeryüzünde kalacaktır. Yeniden dirilişte gökler kırk gün boyunca dumanla kaplanacaktır. Bu diriliş kırk yıl sürecektir” (Schimmel, 2000, s. 265-268).

Kırk sayısı tamamlama olarak ifade edilir. Oğuz Kağan destanında Oğuz’un kırk günde büyümesi ve yürümesi geçer. Anlatılarda kırk sayısının kullanılması hazır olma

ve gelişimi tamamlama anlamında kullanılmaktadır. Türk kültüründe kadınlar doğum yaptıktan sonra kırk gün dışarı çıkmazlar. Çıkmaları sonucunda doğaüstü güçlerin musallat olacağı, anne ve bebeğe zarar vereceğine inanılır. Kırk günün sonunda her ikisinin de çeşitli ritüellerle kırkı uçurulur. Bu ritüeller anne ve bebek için “tamamlama” görevi görmektedir. Ölen kişinin kırkı çıkması beklenir. Bu bedenın kemikten ayrılarak toprağa karışma sürecinin de başlangıcıdır. Yani bir “hazırlama” dönemidir. Kişi artık ruhen öteki dünyaya hazır olduğu gibi bedenın de toprağa karışma sürecine hazırdır.

Üç sayısı: Sultan Hesabının faslında iki yerde geçmektedir. Padişahın hem kahramana hemde vezire üç görev vermesi söz konusudur.

Sultan Hesabıya:

“Ben seferden geldikte keseyim mühürlü ve altını tekmi1 isterim ve ağırda ki kısıktan benim küheylan atım gibi bir küheylan isterim hem gendiñ benden bir ar evlad dogurdugun isterim”

Vezire:

“Lalam al şu bir altını. Buna senden bir keçi eki şiş kebab ve bir de seccade isterim. Alet yanında hem altını da geri isterim der”

Üç bilinçdışı işlevi temsil eder. İkiye yeni bir ögenin eklenmesidir. Masalda üç sayısı var olan bir eksikliğin habercisidir. Eksik olanı tamamlamadır.

Bağdatlı Cerrah Hasan’ın Masalı, adlı metinde de üç sayısı geçmektedir. Kahramanın üç altın çalmak istemesi burada sınanma sayısı olarak ifade edilmektedir. “Ekini uzatıp üç altın aldı”. Psişenin erginlenme süresince karşılaştığı bilinçdışı süreçlerin sayısal simgesidir. Kahramanın üç altın çalmak istemesinde onun ruhsal bütünlüğün bireyleşim sürecinde yürütebilmesi için gölgesini bilinci tarafından tanınması anlamına gelmektedir. Üç sayısı da kahramanın bilinç düzeyine ulaşmasını sağlamak için kullanılan sayısal imgedir.

Kara Bulut Karaman Padişahının Kızınıñ Yomağı adlı masalda da üç sayısı geçmektedir. Üç kardeş olmaları, kardeşlerin ava gidip kara bulut onların üstüne üç defa patlaması, üç doğaüstü yardımcı sayesinde masal kahramanın değişimin/dönüşümün bilincine varması anlatılmaktadır. Bu masalda üç sayısı, gezgin, eril ve savaşçı özelliklerini temsil eder. Bu üç sayısı masalda kahramanın psişesi durumundadır. Çünkü üç sınanma sayısıdır. Psişenin erginlenme/olgunlaşma süresince karşılaştığı bilinçdışı süreçlerin sayısal sembolüdür. Bu masalda üç sayısı savaşçı, eril özelliklerin

yanında gölgeyi de temsil eder. Kahramanın abilerini ve kırk adamını yok eden kara bulutun üç sefer üstlerine patlaması da üç sayısının gölge arketipini temsil etmektedir.

Gayet Bilicilerin Meselesi adlı masalın ilk başında üç sayısı geçmektedir. Bu üç kardeş olarak karşımıza çıkar. Masalda Üç kardeşin yola çıkması onların, gezgin, bilge ve eril yönlerini ifade eder. Bu üç sayısı aslında bir kişinin psişesi konumundadır. Masalda taşın küçük kardeşte olması ve diğer kardeşlerinde onun psişesinin tamamlanmasını ifade eder. Çünkü taşın kimde olduğunu bilerek kadıya gitmeleri ve orada taşı çalan kardeşin animasını bulmasını sağlamaları için masalda tamamlanması gereken psişeyi simgelerler. Üç sayısı bu masalda üçlü birliğin simgesi olarak gösterilmektedir.

On İki Sayısı: Sultan Hesabının Faslı masalında, padişahın vezire görev verip on iki gün içerisinde tamamlaması söz konusudur.

“Padişahın bu fikri hatrına gelir vezire der ki: lalam al şu bir altını. Buna senden bir keçi eki şiş kebab ve bir de sagdı isterim. Alet yanında hem altını da geri isterim der ve bu harekete sana on iki gün vadi mühlet vermişim der”.

On iki sayısı tamamlaması gereken iş anlamındadır. Zamanı simgelediği için on iki sayısı önemlidir. Aynı masalda kahramanın on iki cariye ile sınavlar yoluna girmesi yine aynı şekilde on iki sayısı zamanın ve tamamlaması gereken görevin işaretidir. “Cariyelerden on eki kız seçip ve cümlesi erkek kismetini tebdig olarak giyenip ve her biri birer ağırmaq binince şevle bir pehlivan oldular». Bu sayı daha çok zaman ve yardımcı kişiyi sembolize eder.

Kırk Sayısı: Akıbeti Hayır Çobannın Meseli masalında sayı sembolü olarak “kırk sayısı” kullanılır. “Kırk tane dev peydah olur ve çobana temennah iderek derler”. Kırk tane devin yüzükten çıkması kahramanın hazır ve tamamlaması gereken zorlu görevine gönderilir. Kahraman kırk dev sayesinde zorlu görevden ödül ile çıkması sağlanacaktır.

4.1.7.Renk Arketipleri

Renkler, varlıkların özelliklerine göre değişiklikler gösteren görüntülerdir. “Işığın cisimlere çarptıktan sonra gözde oluşturduğu yansımadır. Renklerin koyu ya da açık oluşu ışıkla ilgilidir. Cisimler yansıttıkları renkte görülürler. Renkler, varlıklardan yansıyan birçok ışının gözler aracılığıyla alınarak beyin tarafından algılanıp anlamlandırılmasıyla oluşan unsurlardır” (Akkaya, 2013, s. 527). Renklerin kahramanın özellikleriyle bağdaştırıldığını görmek mümkündür.

Beyaz: Beyaz renk, ışığı görmeden önce bilinçdışında meydana gelen bir parçalanma ve büyüme sürecini de temsil etmektedir. (Korucu, 2006, s.152) Beyaz ışık ise mutlak gerçeği sembolize eder. (Jung, 2015d, s.149) Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı adlı masalda “*Açar kapusun, bakar ki bir odaçık kibi ğayet yaxşı tüzem bilen töşelmiş, içerisinde bir biyaz şey oynar kendisi eyne- elmaz, ol yana-bu yana konar; bir fent bilen kapudan çıktı da uçtı- ketti*” (Altınkaynak, 2006, s. 164). Kahramanın, erginlenmesini tamamlayacak tılsımın beyaz olması temizliğin saflığının işaretidir. Kızı koruyan tılsımın uçması da yaşamın ruhunu sembolize eder. Masalda tılsımın beyaz olması kahraman için, bilincin, tinselliğin, yenilenme, umut, aydınlanma gibi anlamlara gelerek kahramanın bilinç düzeyine ulaşmasını sağlayan sembol olarak ifade edilir.

Siyah (kara): Jung’a göre siyah bilinçdışını anlatır. (Jung, 2015d, s. 84) Siyah, karamsarlık, ölüm, belirsizliği çağrıştıran bir renktir. Siyah, kötülüğün rengi olarak tasvir edilir. “Siyah; gizlilik, gizem, bilinmezlikle ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak bu renk gizemli bir ortam oluşturur. Siyah, merkezinden otorite yayar ama bu süreçte korku yaratır” (Bozdemir, 2014, s. 107). Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı adlı masalda “*Kirdikleri bilen baxçanıñ köşesinden bir siyax tuman çıktı, üç keret patladı, bunlarıñ cumlâsın, atın ve adamların yakıp kül etti.*” (Altınkaynak,2006, s. 160) Masalda siyah bulutun çıkması ve hepsini kül etmesi, ölüm, edebi karanlık, büyü, kötülük gibi mitlerde yer alan karmaşayı ifade eder. Siyah bulut olması kahraman için bilinçdışı düzeyin farkına varması demektir. Kendilik değerinin bilincine varması için masalda doğüstü bir olayın olması gerekir.

Mavi: Ana renklerden olan mavi sonsuzluğun sembolüdür. Bu durum denizin ve gökyüzünün mavi görüntüsünden dolayıdır. Mavi renk sonsuz kâinatın ve hayalin rengidir. Mavi renk, “sonsuzluk, özgürlük, yücelik, huzur ve su anlamlarında kullanılmış, kutsal bir ifade olarak gösterilir” (Dizoğlu, 2019, s. 27). Mavi renk Türklerde özgürlük ve yücelik anlamına gelir. Oğuz Kağan Destanında “kök/gök kelimesinin yüce; mavi, boz gök manasına geldiğini ve aynı zamanda özel isim olarak da kullanıldığını görürüz” (Doğan 2002, s. 309). Mavi renk gökyüzü ile ilişkilendirilir. Bu renk ile ilişkilendirilen şey kutsal kabul edilmektedir. Türklerde tanrıya dahi (Gök Tanrı) atfedildiği görülmektedir. Daha çok kahramanların ve kutsal kişilerin bu renk ile anılması bundan kaynaklanmaktadır.

Yeşil: Bu renk sonsuzluğu, bereketi, varlığı, yeniden dünyaya gelmeyi simgeler. Doğanın sembolüdür ve köken olarak da “yaş” olanı yani bereketi sembolize eder. “Kızıl renk aşkı, asaleti, kutsal bir kralın işaretidir.

Mor: Kırmızı ve mavinin karışımından ortaya çıktığından, aşkın ve gerçeğin birleşimini de temsil eder. Mor renk, eski zamanların gizemli ayinlerinde giyilen cüppelerde kullanılırdı, çünkü titreşim gücüne sahip olduğu varsayılırdı; bu güç, insanın yüksek doğasını açıklamaya yardım ederdi. Mor ayrıca görkem ve iktidarın sembolüdür.” (Korucu, 2006, s. 162) Mor rengin olumlu tarafının yanı sıra olumsuz tarafı da vardır. Mor renk ölümü ve yası işaret eder.

Sarı: Sarı renk ise daha çok hastalığın rengi olarak ifade edilmektedir. Soluk renk sararmış yüz olarak ifade edilir. “Sarı renk solgunluğun, cansızlığın ve bitkinliğin sembolüdür. Yaşam karşısında ölümü, canlılık karşısında solgunluğu sembolize eden sarı renk, insanın fiziksel olarak hareketsizliğini de imler.” (Şayhan,2022, s. 102) Sarı renk olumsuzluğun rengi olarak görürse de altının rengi de sarıdır. Bu durumda zenginliğin ve şatafatın rengi olarak da karşımıza çıkar. Reşat Genç’e göre sarı rengin olumlu tarafı dünyanın merkezi olarak Ülgen ‘in sarayının kapılarının altından olduğunu, Ülgen’in de altın renkli tahtta oturduğu inancısını dile getirir. Sarayın kapıları ve tahtının altından olmasından dolayı dünyanın merkezi olduğunu ifade eder. (1996, s. 42-43) Hem olumlu hem de olumsuz anlama sahip olan bu renk masallarda ve halk anlatılarında karşımıza sıkça çıkmaktadır.

Sultan Hesabının Faslı masalında sarı renk kullanılmıştır. Renklerin arketipik bir anlamları vardır. Jung, hastalarının çizdiği resimleri incelerken renklerin insanlar üzerindeki duygu değerlerinin tespit etmiştir. Masal kahramanı Sultan Hesabıya ve vezire verilen altın, lalam al şu bir altını Sultan Hanım’ın elini bir mühürlü kese virerek dedi hoşta bu kesede biñ altın vardır. Sarı renge tekâmül eder. Sarı renk bolluğun, bereketin sembolüdür. Tanrı Ülgen’in sarayının rengidir ve bu yüzden de sarı renk merkezi ve otoriteyi temsil eder. Padişahın Sultan Hesabıya ve vezire verdiği altın otoritesini güçlendirme isteğidir.

Kırmızı: Kırmızı renk doğumla ilgili bir simge olarak kullanılmıştır. “Kırmızı, feda edilmenin öfkenin, cinayetin, eziyet edilip öldürülmenin rengidir. Ancak, kırmızı coşkulu hayatın, dinamik duyguların, canlılığın, erosun ve arzusun da rengidir. Psişik

rahatsızlık için güçlü bir ilâç olarak değerlendirilen bir renktir, iştah uyandıran bir renk. Kırmızı aynı zamanda doğumun başlangıcını, dolayısıyla yeni hayatın gelişini haber veren kan lekesini simgeler. Kırmızı, bir yükselişin ya da doğumun hemen gelmek üzere olduğuna dair bir vaattir.” (Estés, 2004, s. 250) Kırmızı renk bilinçlenmeyi simgeler. Şemse Hanım masalında babası tarafından öldürölme emri verildikten sonra kahramanın kardeşi tarafında öldürölmemesi ve kanlı gömlek götürerek babasına verdiği anlatılmaktadır. “Seniñ parmagından birkaç damla kan çıkarıp hem bütün gömleğini tavşankanı ile bulayıp ve seni helak ittigime ispat diye babama götürsem gerek. Seni ise bu çıkılmaz orman içerisinde bırakırım bahtına her ni dürlü kaza rast gelirse kısmetin olur.” Burada kanlı gömlek sembolünde kanın rengi kırmızı olduğu için yeniden başlangıcı ifade eder. Şemse Hanım için yeniden doğuşun ve hayata yeniden adım atma olarak nitelendirilir. Şemse hanımın gömleğine sürölün kan kadınlığa geçişin ilk göstergesidir. Kızların geçirdiğı regl dönemi, kadınlığa atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir. Bu masal kahramanı bir geçiş dönemi yaşar.

4.2. KIRIM KARAY MASALLARINDA DOĞANIN DÖNÜŞÜM İMGELERİ

İmge, ilk çağlardan beri varlığını devam ettiren bir olgudur. Eski çağlarda insanın ilk kez gördüğü bir şeyi ikinci sefer deneyim sonucu hatırlaması, imgesel çağrışımlarla oluşan bir durumdur. İlk insanların doğa ile ilişkileri canlı ve cansız varlıklara yükledikleri anlamlar ile doğanın dönüşüm imgeleri ortaya çıkmıştır. İnsanın ilk çağlarda doğa ile ilişkisi, doğanın insana sundukları ile yaşama karşı tutunmasını sağlar. Yaşamını devam ettirebilmesi ve neslinin devamı için birey, doğa ile bir bağ kurup varlığının bilinç düzeyinde anlamlandırıldığı andan itibaren düşünsel bir boyut kazanmaya başlar. Tabiatın insan karşısındaki bilinmezliği ve gücü, insanın tabiata karşı savunmasız bırakan ve onu Tanrılarla ilişki kuracak şekilde üstünlük sağlayan bir bakış açısı içerisine alır. Ancak bu durum doğanın üstünlüğü insanoğlundaki bir merak duygusu meydana getirdiğı için doğayı anlamlandırma çabalarını da beraberinde getirmiştir. Tabiatın üstünlüğüne karşın, insanın doğaya egemen olma isteğı ile birlikte doğanın insana hizmet etmekle yükümlü olduğu bir anlayış ortaya çıkar. İlk çağlarda insanoğlunun mutluluğu doğaya hâkim olmasıyla başlar. “Francis Bacon’a göre insanın amacı ve mutluluğu, doğaya egemen olmasıyla ilişkilidir. İnsanoğlu, doğanın bilgisini edinerek onu kontrol altına almak ve onu insanın daha iyi ve mutlu yaşaması için değiştirmektir” (Çücen, 2006, s. 26) şeklinde ifade etmektedir. Doğanın döngüsel

zamanı, yani doğum, ölüm ve yeniden doğuş kozmik düzenin tamamını oluşturur. Bu durumda kutsal ve edebi bir düzenin varlığına işaret edilmektedir. İnsan, doğaya güçlü bir bağ ile bağlıdır. İnsanın doğa ile ilişkisi, kendisiyle ve davranışlarıyla olan ilişkisini şekillendirir. İlk çağlarda insanoğlu doğa sayesinde hayatta kalmayı, yiyecek bulmayı, kendini korumayı ve sosyalleşmeyi öğrenmiştir. Doğa, insanın biyolojik, zihinsel ve ruhsal yaşamındaki temel ve belirleyici faktör olmuştur. “İnsan, doğanın mitik enerjisi ile kutsanmak ister. Bu kutsama yetisi aynı zamanda insanın kişisel varlık alanını koruyabilme ve sınırlarını genişletebilme çabasının ürünüdür. Bu bakımdan insanoğlu, kendi edinimleri sayesinde çevreye hükmedebilme ve çevreyi istekleri doğrultusunda yönlendirebilme yetisini göstermek zorundadır” (Şayhan, 2022, s. 53). Doğa, canlı ve bilinçsiz bir yapıya sahiptir. Bilince ulaşabilme serüveni zincirin son halkası, evrimleşmenin sonu olan insan bilincine ulaşması ile gerçekleşmektedir. Yani doğa insanoğlu sayesinde bilinçsizlikten bilince doğru yol alır.

Doğa, insanın kaostan kozmosa geçişini gerçekleştirir. Bu durumda insan bilinç dışında var olan duyguların ve hayallerin imgeleşmesi sonucu olur. Anlatılarda kahramanın, anneden ayrılışı doğa ile bütünleşmesiyle birlikte erginleşmesini tamamlar. Doğa, kahramanın ruhsal bütünlüğünü meydana getiren bir yaşam alanı haline gelir. Kahraman için doğa; koruyan, kollayan, besleyen, var olmasını sağlayan yüce anne görevini alır. Kahramanın erginlenmeyi erişebilmesi için o önce tabiatın bilgisine sahip olmalıdır. Tabiat, bilgiye bir bütün olarak insanoğlunun ulaşmasına imkân sağlar. Bu bağlamda anlatılarda kahramanlar erginlenme aşamalarında mikro kozmik düzlemde bireysel kimlikleri bir kenara bırakıp, makro kozmik düzlemde toplumsal kimliğe bürünürler. Kahramanın kişisel kimliğini çıkartması, doğanın bilgisine ulaşabilmek ve doğaya hâkim olabilmek için günlük yaşam alanından, gizil yaşam alanına geçişi sağlar. Anlatılarda, kahramanın yeniden doğuşunu simgeleyen yerler olan mağaraya, ormana, kuyuya vb. doğa imgelerinden yararlanarak gizemli yaşam alanı ile doğanın var edici gücüyle bütünleşerek topluma dönüş sağlayacaktır.

4.2.1. Doğanın Dönüşüm İmgeler: Mekanları

Su: Su, hayatın başlangıcı ve yaşamın kaynağıdır. Yaratılış mitolojisinde de dünyada hiçbir şey yokken suyun varlığından bahsedilir. Su, dişil bir imge olup yansıma gücünden dolayı da bilgeliğin simgesi olarak bilinir. “Su, arketipsel sembolizmde

bilinçdışının sembolüdür, suyun üzerindeki bölüm ise bilinçli dünyayı simgeler” (Jacobi, 2002, s. 136). Su, insana hayat veren ve arındırıcı bir özelliğe sahiptir. Şemse Hanım masalında, şehzadenin avda çadırını suyun kenarına kurması anlatılmaktadır. Su yaşamın kaynağıdır. Su erginlenme, yenilenme veya yeniden doğuşu simgeler. Şemse hanım masalında da su bilinçdışı ile ego arasındaki mekânı temsil eder. Bireysel bilinçdışı ile kolektif bilinçdışını ayıran sembollerdir. Ego ile bilinçdışını sembolize eden mekân olarak suyun kenarına şehzadenin çadırını kurmasıdır. “Padşahın oğlu gerek avcı ile bu ormana çıkmış zat sefasına hem şehzade kendi suyu kenarında çadırı kurarak beraberinde olan avcılarını göndermiş” Şehzadenin kahramana ulaşabilmesi ve kaostan kozmosu kurabilmesi için sulu yerleri tercih etmesi yaşamın kaynağı ve yeniden doğuşun simgesi olmasından dolayıdır.

Masalda diğer bir su imgesi masal kahramanı Şemse Hanımın Kur Vezirden kaçarken ırmağın kenarında çoban kıyafeti bulması anlatılmaktadır: “İrmağın yalısında çoban esbabları ve değneyi duru.” Suyun kenarında bulması da kahramanın bilinçten kolektif bilince geçişini simgeler. Değişimine/dönüşümüne yardımcı olan imgedir. Su hayatın başlangıcı ve kaynağıdır. Kahramanın ötekileşmesine yardımcı doğaüstü semboldür.

Üç kız masalında da su imgesi geçmektedir. Kahramanların teyzeleri tarafından sandığa konulup denize bırakılması anlatılmaktadır. Masal kahramanlarının ‘denize bırakılması’ ifadesi ile savunmasız kahramanlara yüklenen olağanüstülük özelliği ifade eder. Kahramanların denize bırakılması yeniden doğuşlarını, erginlenmelerini, yenilenmelerini ve bilinçdışını temsil eder. Bu masalda da su ve sandık imgesi kahramanların bireysel bilinçdışı ile kolektif bilinçdışını ayıran semboldür. Çünkü su yaşamın kaynağı ve anne karnına benzerliğinden dolayı sandıkta çukura atılan masum arketipin temsilcisi olan kahramanlarının annelerinin umudunu temsil etmektedir. Bu yüzden de yeniden başlangıcı ve erginlenmeleri için çocukların sandık içinde suya bırakılması söz konusudur.

Orman: Şemse Hanım masalında kahramanın ormana bırakılması anlatılır. Ormanlar koruyucu konuma sahip mekânlardır. Ormanın içine bırakılan kahramana kimse zarar vermez ve içinde bulunduğu kaos ortamından kurtulur. Ormana terk edilen kahraman güçlenmekte ve yeni özellikler elde ederek kolektif bilinç düzeyine

ulaşmaktadır. Masalda kahramana iftira atılmasından dolayı kardeşi tarafından cezalandırma amaçlı ormana terk edilmesi anlatılır. Bu terk ediliş aslında kahramanın bilinçdışı düzeyine ulaşması ve erginlenmesi için gereken sınavlar yolunun başlangıcı olarak sembolize edilmektedir.

Masal kahramanının ikinci sefer ormana bırakılması anlatılmaktadır. Sınavlar yoluna giren kahramanın erginlenmesini tamamlaması için kaosun olması gerekmektedir. Kur Vezir' in kahramana çirkin teklifte bulunmasından dolayı kahramanın vezirden kaçması ve ormana sığınması söz konusudur. Orman kahraman için koruyucu mekân olarak geçmektedir. Yeniden doğuşun simgesi ve ana rahmi olarak nitelendirilir. Kahramanın ormandan çıkışı kolektif bilinç düzeyine ulaşarak ve özbenin farkına vararak çıkmaktadır. Bu da kahraman için kaos ortamından ayrılıp kozmosunu kurmasına yardımcı olan koruyucu mekân konumundadır.

Yıldız: Yıldızlar, gökyüzünün ışığıdır. “Mezopotamyalılara göre yıldızlar göğün yazıları idi. Onlar, milletlerin ve insanların kaderinin orada yazılı olduğuna inandıkları için bu konuda bir yorum şekli geliştirmişlerdi. [...] Gökyüzü ile yeryüzü olayları arasındaki münasebetle ilgili müşahedeler astrolojik kodlar halinde belirlenmişti. İnsanlar hayat olaylarını yorumlamak için bu kodlardan faydalanıyorlardı” (Gür,2012, s. 205). Masal kahramanında, evleneceği kızın yıldızına bakarak ve aslında onun kaderini öğrenerek hakikate ermeyi amaçlar. Yıldıza bakmak, bilgi ve ilim sahibi olan kimselerin ilgi alanlarıdır. Kahramanında ilim sahibi kimse olduğu için, aklına ilk gelen şey yıldızname olur. Bu duruma gök ile yeryüzü arasında bilgiye sahip göksel unsur olan yıldızlar sayesinde ulaşılır. Burada masal kahramanın amacı farkındalığını bilme, ilim ve bilgi sayesinde olgunluğa erişmektir.

Mağara: Mağara, insanın kendini yeniden gerçekleştirdiği, benlik değerinin bilincinin farkına vardığı ve dönüşüm geçirerek olgunluk seviyesine ulaştığı mekândır. Mağara, insanın kendini tanıdığı yerdir. “Mağara özdür, çekirdektir. Bireyin bu merkeze, çekirdeğe yaklaşması, kendini tam anlamıyla bulmasını sağlar. Mağaranın içine girebilmek ve orada kalabilmek, mağara içinde yeni keşifler yapabilmek, bireye verilmiş bir şanstır. Birey, bu şansı doğru kullanırsa olgunlaşma yolunda doğru adım atmış olur” (Çetindağ, 2007, s. 444). Anlatılarda kahramanların mağaraya girmesi ile “ötekileşerek” geri dönmesi söz konusudur. Eki Kardaşnın Masalı’nda da kahramanın

mağaraya gitmesiyle farkındalık düzeyine ulaşarak ve değişim/dönüşüm geçirerek memleketine dönmesi anlatılmaktadır. Mağara, kahramanın kendini gerçekleştirme ve kendini tanıyarak dönmesini sağlamıştır.

Tarla (Toprak): Toprak imgesi, ilk insanlardan başlamak üzere pek çok toplumda önem verilen, saygı duyulan hatta kutsal kabul edilen bir öge olmuştur. “Mitolojik sistemlerin çoğunda bütün canlı varlıkların anası olarak bilinen ve üretici güce sahip Kutsal Dişi- Mitolojik Ana paradigması zamanla ihtiyar ancak güçlü “Yer Ana” şeklinde folklorik düşünceye malzeme olur” (Harmancı,2014, s. 24). Tarlanın(toprağın) doğurma, besleme büyütme gibi sembollerle ifade edilmesi toprağın “ana” imgesiyle eşleşmesine katkıda bulunur. Uslu Karının Masalı adlı eserde kahramanın ailesini tarla olarak ifade etmesi aslında kadına yükledikleri mitik evren bilincidir. Kadının, toplum tarafından kutsal bir varlık olan tarlaya/toprağa benzetilerek ifade edilmesi kadına verilen değeri göstermektedir. Çünkü toprak dişil ögedir. Toprağın mikro kozmos olan insanın ve makro kozmos olan evrenin oluşumundaki ana madde olarak ifade edilmesi, mitik dönemlerden başlayarak devam eder. Evrenin ve insanın varoluşundaki toprak imgesinin önemi, ailedeki kadının konumunu ifade ederek masallarda kadına verilen değeri tarla/toprak ile bütünleştirerek aktarmıştır.

Bulut: “Edebî eserlerde merhamet, tedbir, kutsallık, bilgelik gibi anlamlara gelen bulut, kasvet, bela gibi durumları da anlatabilir. “Rüyalarda ağız kavgası yapmaya işaret edebilir. Beyaz bulut başarıya; yağmurlu bulut meyve vermeye, döllemeye işaret eder” (Al, 2017, s. 152). Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı adlı masalda kızın yaşadığı sarayın tepesinde kara bulutun olması ve saraya yaklaşanları yok etmesi anlatılır. “Tekmil bitmedi karşıdan bir siyah bulut kapadı, üç defa patladı” (Altınkaynak,2003, s. 161). Burada bulut, kızı koruma amacı da taşımaktadır. Kızın kutsal birisi olduğunun işaretidir. Ama bulutun siyah renkte olması aynı zamanda kaosu, gizemi, bilinmeyeni, ölümü ve bilinçdışını temsil eder. Masal kahramanının siyah bulutun sırrını öğrenmek istemesiyle olgunlaşma yoluna ilk adım attığı görülmektedir.

Kuyu: Kuyu, karanlıklar dünyasını ve bilinmezliği simgeler. Bu karanlık ve bilinmezlikten dolayı kuyular birey için bilinçten bilinçdışına yolculuktur. “Kuyuya girmek veya anlatıcı tarafından atılmak farkında olmadan körlüğün edimlerine sahip olmayı getirir. Kahramanın kuyudan çıkışı aslında yeni bir statü kazanmasının ve

olaylar dizgesine müdahil olmasının habercisidir. Zira kuyu her ne kadar da körlüğü kurgulandırsada kuyu, boşluk değil ya da tamamıyla bir karanlık da değildir. Sadece hazırlayıcıdır. Zekâ karanlıkta kalırsa içgüdü uyanır” (Balkaya, 2014, s. 59). Anlatılarda kuyu, mağara, orman gibi yerler kahramanın bilinçdışını simgeleyen mekanlardır. Kral Solomon’un Sembolü masasında Kraliçe Haşmedi’yi bulmak için girmiş olduğu kuyu kahramanın erginleşme sürecinin başlangıcı olur.

“Vezir, Kraliçe Haşmedi’nin kuyusunu açmadan onun derinliğini ölçtü ve yanından daha derine inerek başka bir kuyuyu kazdı. O kuyudan bir yeraltı geçidini kazıp, suyu birinci kuyudan ikinci kuyuya taşıtı ve bu yeraltı geçidini bir keten kumaşla kapattı. Sonra tepeden bir kuyu daha kazdı. Oradan da bir yeraltı geçidi kazıp Kraliçe Haşmedi’nin kuyusunu şarapla doldurdu” (Kefeli,2002, s. 104).

Kahramanın olgunlaşmasını sağlayan kuyu ile değişimini/dönüşümünü tamamlayarak mekânın/ bilinçdışının derinliklerinden bilincin farkına vararak çıkar.

Köprü: Edebiyatımızda köprü, birleşme, kavuşma aşılması gereken eşik anlamına gelmektedir. İnsanlar, dünyaya geldiklerinde etrafını sembollerle algılamaya başlarlar. Bu semboller dünyanın ortak ürünüdür. Edward B. Tylor, “insanların meydana getirdikleri sembollerini unutmadıklarını, yarı uygar topluluklar olarak kabul edilen ilk insan topluluklarının hem daha önceki ilkel düşüncelere bağlı bir medeniyet durumunda kaldıklarını hem de uygarlık düzeyinde ileri doğru atılımlar gerçekleştirdiklerini ifade eder” (Ateş, 2001, s. 18). Bu düşünceye göre semboller ilk insanlardan başlayarak, artarak ve dönüşerek günümüze kadar gelmiştir. Dünya üzerinde ortak sembollerin olması da aslında Tylor’un ifade ettiği gibi ilk çağlardan beri süregelen ifadeler olarak açıklanmaktadır. Köprüde bizim anlatılarımızda yer alan buna benzer sembollerimizdendir. Köprü anlatılarda kavuşmayı, birleşmeyi, eşiği sembolize ettiği gibi iyiyi, kötüyü ayırmaya yarayan bir araç olarak da kullanılmaktadır. Mircea Eliade, köprü imgesini simgesel anlamını şu şekilde ifade eder:

“Kabir-ev, bir bakıma ölünün yeni ‘Beden’i olmaktadır. İnsan bir kez doğmakla tamamlanmış olmamaktadır; ruhani olarak bir ikinci kere daha doğması gerekmektedir; eksikli, rüşeym halinde bir durumdan, mükemmel erişkin durumuna geçmektedir. Tek kelimeyle denilebilir ki, insani varoluş tamamıyete bir dizi geçiş ayiniyle, sonuç olarak birbirini izleyen, erişkinler topluluğuna katılma ayinleriyle ulaşabilmektedir. Köprü ve dar kapı imgeleri tehlikeli geçiş düşüncesini uyarmakta ve bu nedenle erişkinler topluluğuna katılma ve gömme ayin ve efsanelerinde bol miktarda yer almaktadırlar” (Işık,2009, s. 214).

Köprü yeniden doğuşu simgeler. Ruhsal olarak bu dünyadan öteki dünyaya geçmeyi ifade eder. Rabban Meseli adlı masalda padişahın bir köprü yaptırması ve köprüden geçmek isteyen halka ve cenazelerine zulmetmesi anlatılmaktadır.

“Ölünü yuvdılar, cenazeye qoydılar. Götürdüler köpürin üstüne qaravullar toxtatılar ölünü. Vardılar padişaha haber vêrdiler. Padişah, qarısı, balalı ve ağalarığeldiler cümlesi ölünün yanına. Top oldular. Padişah, ölünün yüzünü açtı baqtı. Yüzüne tükürdi. Sonra qahalnı çıqırdı bana beş yüz altın getiriniz ölünizi alınız dêyi emretti” (Çulha, 2015, s. 330).

Masalda köprü aslında mitsel bir düşünce olarak karşımıza çıkar. Kahramanın bilinçdışı karanlığından, evrensel düzenin devamlılığına doğru yapmış olduğu içsel bir durumu ifade eder. Çünkü varolan bir düzenin değişmesi gerektiği ve kahramanında bu düzenin değişimini sağlayacak kişi olarak görevlendirilmesi söz konusudur. Evrensel anlamda değişim/dönüşüm geçiren kahraman ölü taklidi yaparak bu zulme sebep olan kişiye karşı bireysel benliğini çıkartıp evrensel benliğine bürünür. Kahramanın bu durumu kabul edip tabuta girip köprüden geçmeye çalışması, insanlığın ve evrenin var olabilmesi için yenilenmeye sürüklenişi anlatmaktadır. Kahramanın bu yolculukta bilinçsel anlamda sağlamaya çalıştığı “benliğin uyanması” resmedilir (Campbell,2010, s. 65). Bilinçaltının bir uyarısı olarak ifade edilmektedir. Benlik duygusunun ana hattını oluşturan masal kahramanı derviş, köprüden ilerlemeye çalışarak günlük yaşam alanından, gizemli yaşam alanına doğru geçmeyi amaç edinmiştir. Bu amacı aslında insanlığın kurtuluşu adına bir başkaldırım olarak ifade edilmektedir.

Xaşara Adamnıñ Masalı’nda da köprü simgesi söz konusudur. Zalim kahramanın öldükten sonra köprüye asılmak istenmesi kahramanın ölüsünün de dirisinin de halka hâkim olabileceğini simgelemektedir. “Naslı ki vesiyet etti ese, ol kümseler öldüğü bilen evlece bir xasıra sarırlar, kötürürler şexerden tışarı, ol taş köpürüñ altına asarlar” (Altınkaynak, 2006, s. 155). Kahramanın köprüye asılması dar mekânı ve tehlikeli geçiş sürecini simgeler. Halka böyle bir vasiyet bırakması ve halkın da bunu yerine getirmesi üzerine zabitlerin onları cezalandırması masalda köprüyü aşılması imkânsız ve tehlikeli mekâna dönüştürür. Köprü iki yeri birbirine bağlayan yapıya sahip olmasından dolayı kahramanında böyle bir şey istemesi hem bu dünyada hem de öteki dünyada halka zulmetmeye sahip bir gücü olduğunu simgeler.

4.2.2.Doğanın Dönüşüm İmgeleri: Hayvanlar

Ceylan: Sultan Hesabının Faslı Masalında kahramanın, son görevi yerine getirebilmek için vezirden yardım istemesi anlatılır. Burada vezirle kahramanı yalnız bırakmasını sağlayacak “ceylan” imgesi ortaya çıkar. Kahramanın, hazır olan ruhunda dönüşümünü sağlayacak olan doğaüstü yardımcı figürü ceylan, padişahın karşısına çıkar. Padişahın, ceylanın peşinden gitmesiyle kahraman son görevini vezire anlatma

imkânı bulur: “yolda gider iken apansız padişahın önüne bir ceyran rast gelip padişah cühidal başı ile heman ceyranın peşinden koşmada olunca” Burada ceylan sayesinde kahraman bilinç düzeyini yeni bir boyuta taşır. Benliğinin uyanmasına ve kahramanın ulaşması gereken sonsuz boyuta değişime/dönüşüme ulaşmasını sağlayacaktır. Kahramanın vezirin yardımı ile son görevini yerine getirir. “Kahraman iç benliğinin kendisine semboller aracılığı ile yapmış olduğu uyarıların farkındalığına ulaşmış ve bilinçdışı öğelerin bilince yapmış olduğu dokunuşun farkına varmıştır” (Şayhan,2020, s. 49). Bu bakımdan güzelliğin ve saflığın simgesi olan ceylan, Sultan Hesabı’yı ruhsal yaşam alanına yönlendirmiş ve kahramanın yeniden var oluşunda yardımcı rolü üstlenmiştir.

Dev: Işık, güneş ve ateşle ilgili olduğu düşünülen dev, eski inanışlarda, güneşin tutulmasını devlere bağlarlardı. Hikâyelerde, devin gelişi şöyle anlatılmıştır: “Önce gök gürlemesi, yıldırım çakması, yerin titremesi ve aşağı inen kara bulutun içinden koca bir dev kadının çıkması. Bu karakterle, güneşe düşman olan doğa olayları arasında bir bağlılık düşünülmüştür” (Beydili,2015, s. 168). Burada devin; ışık, güneş ve ateş olarak ifade edilmesi anlatılarda kahramanın yolunu aydınlatacak bir sembol olmasından dolayıdır. Dev, masallarda olağanüstü görünüm ve davranışları ile genellikle kahramanın karşısına bir engel olarak ortaya çıkar. Ancak bazen de zarar vermek yerine kahramanın karşısına doğaüstü yardımcı olarak da çıkar.

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli masalında dev imgesi bulunmaktadır. Çobanın karşısına kırk dev çıkar ve kahramana yardım etmek için hazır olduklarını ifade ederler:

“yüzüğün kaşına dokunur dokunmaz apansız karşısına kırk tane dev peydah olur ve çobana temennah iderek derler. Emir efendimizin buyur bize ni buyurursan her müracaatın tekmil itmeye hazırız.”

Masalda ana kahraman olarak sembolleştirilen çoban “ego”yu simgeler ve kahraman, bireyleşme sürecinde karşısına çıkan kırk dev ile bilinçten bilinç düzeyine geçişini sağlar. Ayrıca devler burada kahramana yol gösteren yüce birey konumuna gelmektedir.

Aslan: Gücün, kuvvetin sembolüdür. Akıbeti Hayır Çobannın Meseli adlı masalda kahramana sunulan ilk görevde bir fincan aslan sütü istenmesidir.

“Allah’ın izni ile peygamberin kavuli ile kızını oğluma isterim koca karı bekle deyince padişah’a dahi sen kimsin sormayarak pek eyi analık kızımı oğlı viririm lakin benim üç

kavulim vardır eger onu icra iderse kızım onuñdur eger kavulim birini icra edemezse başıñı katil iderim makbullahıñ birincisi bir filcan arslan sütü isterim.”

Kahramanın, değişim/dönüşüm sürecinde karşısına aslanın çıkması padişahın kızına ulaşmasının zor olduğunu ifade eder. Masalda aslan imgesi kullanılması: güç ve kuvvetin, kahramanlığın ve yenilmezliğin simgesidir. Aslanın sütünü bulmak zor ve imkânsızlığa işaret eder.

Gergedan: “Gergedan imgesi ruhsal bencilliğin sembolüdür. Hacimli olmanın, tehlikenin, gücün, dayanıklılığın ve alınganlığın işaretidir. Aynı zamanda gergedan tek başına yaşayıp, kendi amaçları doğrultusunda hareket eden bir hayvan olduğu için, ruhsal açıdan hem yalnızlığın hem de bencilliğin temsilcisidir” (Korucu, 2006, s. 197). Akıbeti Hayır Çobannın Meseli masalında padişah ikinci zorlu görev olarak çobandan gergedan getirmesini ister: “şimdi ikinci kavulim budur ki isterim bana bir gergedan dutup getiresin diyince çoban baş üzre efendim deyi temennah edip çıkar gider”. Padişahın, kahramandan aslan sütünden sonra gergedan istemesi kahramanın dönüşüm aşamasına ulaşmasını zorlaştıran bir imge olarak karşımıza çıkar. Padişahın gergedan istemesi de onun bencil bir tavır göstermesinin sonucudur. Masal kahramanın bireyselleşme sürecinde doğanın dönüşüm imgelerinden yararlanarak aslan gergedan ve ejderhalarla mücadele edip onları yenmelerinde olduğu gibi kişi de egosuyla yüzleşip onu aşarak bütünlüğe ulaşır. Kahramanın bu tür doğaüstü güçler ile karşılaşması insanın bilinçdışına attığı düşüncelerin simgesidir. Masal kahramanı çobanın erginlenme sürecindeki mücadelesinde aslan/gergedan/ejderhalarla mücadele ederek aslında bilinçdışındaki kötü düşünceleriyle yüzleşmektedir.

Fil ve Pars: Fil ve pars dayanıklılığın temsilcisidir. Fil imgesi, “dikkat, dayanıklılık, uzun ömürlülük, eril fallık ilke, sabır, düşüncelilik, zekâ, kendini sınırlama, insanüstü güç, ölçülü olma ve bilgeliğin sembolüdür, ayrıca hırs ve cesareti de sembolize eder” (Jobes,1962, s. 501). Pars’ta fil gibi gücü otoritenin temsili konumundadır. Akıbeti Hayır Çobannın Meseli adlı masalda masal kahramanı çobanın padişahın isteği üzerine saray yaptırmaları söz konusudur.

“Çoban padişah’a haber virmesi ile padişah’a kalkıp çoban ilen birlikte sarayları seyraneyleyedi ise karardan ziyade tecipte kaldı ve gayit begendi evle ki kendi sarayları gözünden çıktı ve padişah ziyade hoşnut kalmasıylan derdi ki bu havaliñ üç köşesine bendeki arslanı gergedanı ve ecdahiri sana peşkeş viririm lakin dördüncü köşesi boş kalır bu köşeye iktizadır ki bir pars bulup koyasın ve gendiñi havale de bir fil bulundurmalısın diyince baş üzre efendim pars ve fil bugün hazır olur deyi temennah eyledi.”

Padişahın, kızının ve çobanın yaşadığı saray için köşelerine sırası ile aslan, gergedan, ejderha ve diğer köşeye fil ve pars koymasını istemesi çobanın otoriteyi eline alması ve gücü temsil etmesinden dolayıdır. Çoban, padişahın vermiş olduğu görevleri yerine getirmiştir. Burada hırsın, cesaretin ve bilgeliğin sembolü olduğu ifade edilen doğaüstü imgelerden yararlanılmıştır.

At: Jobes’a göre at: “dayanıklılık, güç, özgürlük, soyluluk, idrak, güneşin enerjisi, hız, zafer, hırçınlık, gurur, savaş gibi anlamları temsil eden at arketipinin rüyalarındaki anlamında siyah at, mutluluk sonrası kederi; düşen at, kötü haberi; kır ya da benekli at, rahatsız hayatı; beyaz at ise başarıyı ve zenginliği simgeler” (1962a, s. 789). At, anlatılarda kahramanın en büyük yardımcısıdır. At sayesinde kahraman mistik yolculuğa çıkar. “At, ölümün mitsel bir görüntüsü olup öleni öbür dünyaya taşır. Yani başka dünyalara geçişte kullanılır. Bir anlamda düzey atlamayı ifade eder. Bu sebeple erkeklige giriş anlamı taşıyan bazı törenlerde birincil öneme sahiptir” (Eliade, 2014, s. 566-567). Tembel oğlan masalında kahramanın kuyudan at kılığında çıkması anlatılmaktadır.

“Babası uvlunu alır, keter. Bir-eki şaat yürürler, soñra ulan derki babasına:

“Baba, siziñ extiyarlığınıñ bar, kezip bulamıydırsız. Men bir biyaz at bolayım, sen minersin üstüme, ketersin. Şaxere barğanda menim eyi ve dülberligimi körerler, aşık bolurlar. Padişagıñ adamladı yaxut başka kümseler eger saxab çıkarsalar, satın almağa min altından aşğa berme ve başımda noktamı satma. Beş min daxa berseler “gene noktamı satma” der.

Soñ ulan dedigi kibi bir biyaz at bolur, babası miner üstüne, şaxere kelir” (Altınkaynak,2003, s. 157).

Bilincin, kolektif bilinçdışı arketipleri ile ilişkisini güçlendirilen bu durumda kahramanın at kılığına girmesi, at sembolü üzerinden atalarının ruhu ile ilişki kurmaktadır. Kahramanın at donuna girmesi gösterdiği ilk doğaüstü özelliktir. Kahramanın at şekline girmesi mitik güç ile ilk defa bağlantı kurduğunu yansıtmaktadır.

Horoz: Türk kültüründe horoz önemli yere sahip olan hayvanlardandır. Güneşin doğuşunu haber vermesi, gecenin uzunluğu ve kısalığını mevsimsel olarak değişimine karşı ayarlayabilmesi onu diğer hayvanlardan farklı kılmıştır. Anlatılarda da horoz kutsallığı ifade etmektedir. “İslam kültüründe horozun sabahı bildirmesi, en önemli özelliğidir. Horoz, günün ilk ışıklarının bekçisi, sabah namazının davetçisidir. “Horoz, ‘Dik’ İslam müelliflerine göre, bütün kuşların en şehvetlisi ve çalımlısıdır” (Bozyiğit, 1996, s. 124). Kral Solomon’un Sembolü adlı masalda ulaşılması gereken ödülün horozda olması da masala kutsallık katmıştır.

“Kraliçe Haşmedi şöyle dedi:- Shamir solucanın nerede olduğunu biliyorum. Eğer gidersen, onu alabilirsin. O benim mülkümde değil. Deniz Anasının elinde Elmas kurdu (solucan). Denizin annesi ona, onu korumaya Issız Horozuna güveniyor. Bana da insana da inanmayacak, güvenmeyecek” (Kefeli,2002, s. 108).

Horoza yüklenen değerler içinde kutsallık söz konusudur. Çünkü horoz “Suyuti'nin aktardığı bir hadiste "Allah'ın öyle bir horozu vardır ki, iki ayağı yedi yerin altında, başı ise yedi göğe ulaşmış şekildedir. Bu horoz namaz vakitlerinde Allah'ı tesbih eder. Yeryüzündeki her horoz da onun tesbihine katılır” (Suphi, 1988, s. 80). şeklinde ifade edildiği için kutsal kabul edilmektedir. Masalın başında yukarıdan gelen emir ile horoza bir kutsallık yüklenmektedir. Bu kutsallık masalın sonunda da horoz sembolü ile devam etmektedir. Burada kahramanın ulaşması gereken ödülün horozda olması ve denizanasının insana güvenmediği için ulaşılmak isteneni horoza emanet ettiği ifade edilmektedir. Bu durumda aslında horozun güvenilir ve sadık olduğuna işaret etmektedir. Çünkü horozun mevsimsel değişikliklerde bile zamanı şaşırmadan sabahın habercisi konumunda olması da onu güvenilir yapmaktadır.

Solucan: Anlatılarda solucana kutsallık atfedilmiştir. Çünkü solucanlar hem yer yüzünde hem de yeraltında yaşadıkları için yeraltı ve yeryüzünün bilgisine hakimdirler. Solucanlar değişimin/dönüşümün imgesidir. Ayrıca solucan yenileşmeyi ve yeniden doğmayı sembolize eder. Solucanlar parçalandıklarında kopan parçalarını yenileyebilme özelliklerine sahiptirler. Solucanların topraktan çıkması kıştan çıkılması olarak ifade edilmesi bireyin ruhtan uyanışını olgunlaşmasını simgeler. Kral Solomon'un sembolü adlı masalda yukarıdan gelen emirde bir kilise yapılmasını ama ne çekiç sesi ne de keski sesi işitilmemesini emretmesi üzerine bunun bilgisine sadece solucanda olduğu anlatılmaktadır. “Cinlerin kraliçesi Haşmedi'nin mülkiyetinde adı Şamir olan bir solucan var. Vezirini gönder de cinlerden sana yardım vermelerini isteyesin” (Kefeli,2002, s. 102). Masalda solucanın olması ve kutsallık atfedilmesi de solucanın yeraltı ve yeryüzü bilgisine sahip olmasıyla alakalıdır. Kahramanın sınavlar yolunda ve çıkmış olduğu bu mücadeleyi tamamlayabilmesi için solucanın bilgisine gerek duyması söz konusudur. Kahraman değişimine/dönüşümüne ve farkındalığına ulaşabilmesi solucan sayesinde olacaktır.

4.2.3.Doğanın Dönüşüm İmgeleri: Eşyalar

Altın: Sultan Hesabının Faslı masalında doğa imgesi kahramana altın verilmesi ile ortaya çıkar. Kahramanın sınavlar yolundan geçebilmesi için padişahın kahramana

altın verip isteklerini söylemesi ile kahraman maceraya başlar. “Eliade, altın maden filizinin göğün, özellikle de güneşin etkisi altında doğduğunu, ateşin yakıp yok edeceği hiçbir özellik taşımadığını ve ateşin buharlaştırdığı hiçbir nem barındırmadığını bildirmektedir” (Özcan,2011, s. 34). Şeklinde ifade eder. Altının anlatılarda kahramana verilmesi de kahramanın yüceltilmiş kişi olması ve diğer insanlardan farklı özellikler taşıması sebebiyledir.

“Lalam al şu bir altını. Buna senden bir keçi eki şiş kebab ve bir de sagdı isterim...”

“Sultan Hanım’ın elini bir mühürlü kese virerek dedi hoşta bu kesede biñ altın vardır. Gendiñi cep harçlığı olan lakin ben seferden geldikte keseyim mühürlü ve altını tekmi isterim.

Altın, soyludur ve değerlidir. Kahramana altın takdim edilmesi aslında kendini olgunlaştırmasını ve yolculuklarının yeniden doğuşları üzerinden ilerleyeceğinin habercisi olduğunu sembolize etmektedir. Altın, güneşin simgesidir; parlak olmasından dolayı göksel unsuru temsil ettiği için kutsal kabul edilir. Altın verilmesi, insan-tabiat bütünleşme sağlar.

Bağdatlı Cerrah Hasan’ın Masalının başından itibaren altın imgesi yer almaktadır. Altın herkesin ulaşmak istediği değerli bir madendir. Masalda oda dolusu altın olması da kahramanın bilinçaltına yaptığı yolculukta, Arap ile karşılaşması ve onun yönlendirmesi sonucu zengin olma şansını yakalamasını sağlayan bir vasıta olur. Oda dolusu altın, sembolik olarak kahramanın bir dönüşüm gerçekleştireceğinin habercisidir. Altın üretme sanatı olan simyada amaç, fiziksel olarak çok miktarda altın üreterek değerini düşürmek, böylece insanlık için mistik simya ile elde edilen içsel altının kıymetini artırmaktır. Simya, gerçekte bir dönüşüm sanatıdır. Kirli olanı birçok süreçten geçirerek, arınmış ve mükemmel olana dönüştürmeyi amaçlar. Jung’a göre “bir orta çağ Hermetik felsefesi olan simya, tıpkı bireyleşme süreci gibi, insanoğlunu kendini gerçekleştirmeye götürür” (Saltık, 2005, s. 17-18). İnsanî ve manevî bir düzleme aktarılan altın, ruha dönüşmüş bedensel bilinç ya da bedende yerleşmiş ruhtur. (Burckhard, 1987, s. 145). Arap’ın yardımı ile altınları elde eden kahramanın değişim/dönüşüm geçirmesine katkı sağlayacaktır. “Altın aynı zamanda ölümsüzlüğü simgeler; yani ölümsüzlük, güzelliğin gövdesi olan Tanrı’nın gizemli yaratıcı enerjisidir” (Campbell, 2010, s. 150). Masal kahramanı altınlara ulaşarak bilinç düzeyine ulaşmayı da başaracaktır.

Yüzük: Masal kahramanlarının yüzük takması ya da bir yerde yüzük bulması onları yenilmez bir güce dönüştürür. Büyülü yüzük Dede Korkut destanında tepegözü koruması için peri olan anasının büyülü yüzük takmasıyla da görülür. Büyülü ve tılsımlı yüzüğü takan, otoriteyi de ele geçirir. “Ana arketiplerden biri olan Özben; daire, dört köşe, dörtlü, çocuk ve mandala ile simgelenir” (Jung, 2002, s. 407). Kahramanlar yüzük sayesinde özbenin gerçekleştirip, düzeni ele geçirirler. Akıbeti Hayır Çobannın Meseli adlı masalda masal kahramanı çobanın suda yüzük bulması anlatılmaktadır:

“Çoban bu merakta gezer iken bir gün deniz yalısın da dolaşırken bari biraz ferahlanayım deyî soyunur düşer denize yıkanmaya denizde yıkanmaya bakarsa suyu da bir şey parlıyor egilip alır bakmış ki bir yüzük heman geçirir parmagına ve kendisi çabucak yıkanır sudan çıkar”.

Çobanın suyun içinde yüzük bulması, hayatın kaynağı olması ve yeniden doğuşu simgelemesinden dolayı kahramanın bütüne ulaşmasını sağlar. Yüzükte kahramanın otoriteyi eline almasını ve yenilmez bir güce sahip olmayı ifade eder.

4.2.4. Doğanın Dönüşüm İmgeleri: Bitki

Karanfil: Karanfil, sevginin, güzelliğin, aşkın, evliliğin sembolü olarak ifade edilir. Mitolojide karanfil dökülen masum kan olarak simgelenir. Tembel oğlanın masalında da kahramanın karanfil donuna girerek sevdiği kızın penceresine düşmesi anlatılmaktadır:

“Xemen şexere yerişeyim!” dedikte bu ulan barır, padişagın kızının oturduğı penceresine kirer, bir karanfil bolur, gergefnin üstüne tüşer. Bu büyük kuş pencerenin kenarında oturur, bakar – kız aldı bu karanfilni, kokladı, koydı koynına.” (Altınkaynak, 2003, s. 158).

Kahramanın masalda karanfil olması anima duygularının ortaya çıkmasını sembolize eder. Karanfil evrensel anlamda bir güzelliğı olduğu için kolektif bilinçdışının bir ürünüdür. Kahramanın sevdiği kızın karanfili alıp koynuna koyması da kahramanın sevgisine karşılık verdiğinin bir göstergesidir.

4.3. ANADOLU MASALLARI İLE KIRIM KARAY MASALLARI ARASINDAKİ KÜLTÜREL BENZERLİKLER

Anadolu Masalları ile Kırım Karay masallarının bir karşılaştırmasını yapmadan önce farklı coğrafyalarda yaşamış ve yaşamakta olan aynı ırktan fakat farklı dini inanışlara sahip bu iki toplumun ortak paydası olan kültür unsuru üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Kültür, toplumların sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Jung (2006) Kültür, bilgi birikiminin, sistematikleştirilmesi ve depolanmasıyla, kolektif ve bireysel deneyimin nesilden nesile aktarımını sağlayan insan deneyimlerinin bir bileşkesidir. Kültürel değerler, insanın varoluşundan itibaren süre gelen normları, adetleri, gelenekleri somutlaştırarak, insanların kolektif varoluşunun sosyal biçimlerini oluşturur. Kültür ve toplum birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Kültürün maddi, manevi ve davranışsal özellikleri bir kişinin yaşamının çeşitli alanlarında yaratıcı bir şekilde kendini gerçekleştirmesinin bir ürünüdür. Birey, doğuştan gelen kurallarla, sosyalleşme ve kültürlenme sürecini gerçekleştirir. Bireyin edinmiş olduğu deneyimi, bilgiyi dil ve semboller kullanarak gelecek nesillere aktarır.

Jung tarafından geliştirilen analitik psikoloji sistemindeki arketip, nesilden nesile geçen imgeleri birleştirmenin bir yolu olarak görülür ve insan ruhunun, tüm insanlık için ortak olan, kolektif bilinçdışında saklı yapısal unsurlarını temsil eder. Jung, bireysel insan ruhunun gelişimini, tüm insanlar için ortak kökten büyüyen bir olgu olarak görmektedir. Jung'un arketipler olarak adlandırdığı bu atalara ait anılar, edebiyat, sanat ve rüyalarda ifade edilen kültürler arası evrensel temalarla temsil edilir. Jung, farklı kültürlerden gelen sembollerin, ortak bilinçdışımızın bir parçası olan tüm insan ırkında ortak olan arketiplerden ortaya çıktıkları için genellikle çok benzer olduğunu ifade etmektedir. İnsan ruhunun gelişim aşamalarını aynı kültüre sahip milletlerin, halk anlatılarındaki benzer sembollerin oluşmasını kolektif bilinçdışının sonucu olduğu ifade edilir (2006, s. 165-186).

Çalışmamıza konu olan Kırım Karay masallarındaki benzer sembolleri Anadolu masallarında da görmekteyiz. Bu durum da Jung'un ortak arketiplerin bir araya gelmesiyle ortak kültürün meydana geldiği tezini doğrular niteliktedir. İşte bu nedenle farklı coğrafyalarda filizlenip gelişmiş olan Kırım Karay ve Anadolu masalları çalışmamızın mihenk taşı olan Campbell'in 'monomit' kuramı ve Jung'un analitik psikoloji kuramı açısından ele almak faydalı olacaktır.

Anadolu masalları ile Kırım Karay masalları arasında kahramanların ayrılma, erginlenme ve dönüş aşamalarında tespit edilen unsurların Jung'un arketipsel sembolizm kuramına uyduğu görülmektedir. Bu durum, masallardaki bireylerin olaylar karşısındaki tepkilerinin atalarından gelen arketipsel davranış özelliklerinin bir

yansıması olduğu görülmektedir. Konuyu ilginç kılan nokta ise farklı dinlere mensup aynı milletlerin, kültür birliğinin din unsurundan daha çok etkili olduğunun görülmesidir; çünkü arketipler insanın ilk varoluş anından itibaren bilinç altına yerleşen, sembolleşmiş davranış biçimleridir. Konuyu daha iyi anlamlandırmak için, kıskançlık nedeniyle kardeşi Habil'i öldüren Kabil'i örnek olarak ele alabiliriz. Kabil günümüze kadar gelen tüm katillerin arketipidir; Habil ise tüm kurbanların arketipidir. Anlatılarda ve edebi eserlerde karşımıza çıkan katil veya kurban olarak betimlenen tipler, birçok özelliklerini bu iki arketipten almaktadır (Hançerlioğlu, 1995, s. 112). Anadolu masalları ile Kırım Karay masallarında karşımıza çıkan tipler arkaik dönemlerden günümüze taşınan arketiplerin birer yansımasıdır.

Campbell (2010), ayrılma-erginlenme-dönüş aşamaları masal kahramanlarının bilincinin büyümesi ve gelişmesiyle karşılaştıkları psikolojik süreçlerin, mitlerin bir yansımasından dolayı meydana geldiğini ifade eder. Tüm bu söylediklerimizden yola çıkarak Anadolu masalları ile Kırım Karay masallarında, kahramanın bir engeli aşmaya çalıştığı görülmektedir. Kahraman arketipi masallarda, kahramanın fiziksel ya da zihinsel olarak önemli ölçüde zorlanacağı bir yolculuğa çıkmasının gerekliliğidir. Bu yolculuk kahramanın hayata bakışını değiştirmektedir. İncelenen Anadolu masallarında içsel veya dışsal çağrı sonucunda kahramanların evden ayrıldıkları görülmektedir; Umay Günay'ın (1975), "Elazığ masalları" adlı eserindeki; "Bacı Koyda Can Bacı" (s.335), "Bir Kolu Altın Bir Kolu Gümüş Kadın" (s.290), "Müezzın" (s.296), "Kız Padişahı" (s.235), "İki Kardeş" (s.295), Ali Berat Alptekin'in (2002), "Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması" adlı eserindeki; "Karalar Giyen Adam" (s.421), Ağlayan Nar ile Gülen Ayva (s.449), Benli Dilber (s.278), Esmâ Şimşek'in (2001) "Yukarı Çukurova Masallarının Motif ve Tip Araştırması" adlı çalışmasında; "Nar Adlı Kız" (s.159), "Helvacı Güze" (s.231), "Gül ile Sinan" (s.172), "Aynı Kızı Seven Üç Kardeş" (s.256), Saim Sakaoğlu (2002), "Gümüşhane ve Bayburt Masalları" adlı eserindeki; "Asker Karısına İftira" (s.465), Bilge Seyidoğlu (1975), "Erzurum Halk Masalları" adlı eserindeki; "Nartanesi-1" (s.252) masallarında kahramanların evden ayrılmaları anlatılmaktadır. İncelenen masallara örnek olarak; Hacı Sayyat'ın Kızı masalında masal kahramanının uğramış olduğu iftira sonucu evden ayrılması söz konusudur. Kahramanın benliğinin ilk mekânı olan baba evinden, dönüşümünü gerçekleştireceği mekâna yolculuğu başlar (Ege, 2015, s. 117). Kırım Karay

masallarından Şemse Hanımın Masalı'nda benzer unsurların yer aldığı görülmektedir. İçten veya dıştan gelen çağrı ile kahramanın bulunduğu ortamdan ayrılması ifade edilmektedir. Masal kahramanı Şemse Hanım uğradığı iftira sonucu erkek kardeşi tarafından evinden, benliğinin ilk mekânından ayrılır. İncelenen masal kahramanları masumdur ve iftiraya uğramışlardır. Masallardaki 'namus' kavramının soyut bir unsurken babanın kızını, öldürme emri vermesiyle somut bir unsura dönüşmektedir. Farklı dinlere mensup toplumların benliklerinde oluşan ahlaki değerler de bireyi birey yapan unsurlardır. Bu semboller de anlatılarımıza yerleşerek kültür birliğinin oluştuğunu göstermektedir. Kahramanın evinden zorla ayrılması ve iftiraya uğramasının sonucu olarak kendilik değerinin farkına varabilmesini sağlayacak ortamın oluşması söz konusudur.

Kahramanların evden ayrılma aşamasında, Anadolu masalları ile Kırım Karay masalları arasında benzerlik göstermektedir. Vladimir Propp'un (1985) masallarda tespit ettiği 31 işlevi Anadolu ve Kırım Karay masal metinlerinde kahramanın yola çıkış aşaması ile örtüşmektedir. Birçok kahraman kalıbında yer alan bu unsur masalların giriş kısmında karşımıza çıkmaktadır. W. Propp'a göre masallarda 31 sabit unsur vardır. 9. maddede "kötülüğün ya da eksikliğin haberi yayılır. Bir dilek ya da emirle kahramana başvurulur. Kahraman gönderilir ya da gider. (Çobanoğlu, 2015, s. 236-257). Mevcut masallarda da kahramanın yolculuğunu anlatan bu sabit maddenin işlendiği görülmektedir.

Masalların, erginlenme aşamaları incelendiğinde kahramanların ayrılma aşamasından sonra benlik bilincinin oluşması için bir dizi sınavlara tabi tutulurlar. Kahramanların evden ayrıldıktan sonra bireyleşmelerine yardımcı olacak mekanlarda, mağara, kuyu, orman, hamam vb. benlik mücadelesine girerek sınavlar yolunda olgunlaşarak dönerler. Farklı toplumların masallarında kahramanların mağara, orman, kuyu vb. mekanlara bırakılması kahramanların yeniden doğuşunu simgeleyen ve dönüşümünü gerçekleştirecek mekân olarak ifade edilir. Anadolu masallarında Benli Dilber (Alptekin, 2002, s.278), "Zümrüdüanka Kuşu" (Şimşek, 2001, s. 211), "Şahmaran" (Şimşek, 2001, s. 27), "Allahın Belası" (Günay, 1975, s. 380), "Kesik Kafa" (Seyidoğlu, 1975, s. 209) "Mert Kardeş ile Namert Kardeş" (Ege, 2015, s. 139), "Heynene" (Ege, 2015, s. 162), "Şangulum ve Şungulum" (Ege, 2015, s. 211), "Eki Kardaşın Masalı" (Altınkaynak,2003, s. 150), adlı masallarda kahramanların yeniden

doğuşunu simgeleyen mekanlarda bulunmaları anlatılmaktadır. İncelenen masallara örnek olarak; Üç Kardeş masalında, kahramanın gölge arketipleri ile mücadelesinde ona yardımcı olacak doğaüstü yardımcının dönüşüm mekânında karşısına çıkan animus arketipinden yardım alması anlatılmaktadır (Ege, 2015, s. 239). Kırım Karay masallarında da benzer unsurlar söz konusudur. “Dönbel Oğlanın Yomağı” (Altınkaynak, 2003, s. 156) adlı masalda, babası tarafından çalıştırmak için kuyudan çıkan Arap’a kahramanı çirak olarak vermesiyle başlar. Anadolu ve Kırım Karay masalarında kahramanların dönüşüm aşamalarını gerçekleştirecek mekanlara gitmeleri ortak kültürün sunmuş olduğu değerlerin sembolüdür.

Kahraman, erginlenme aşaması ve sınavlar yolundaki zorlu süreçleri atlatması, anima-animus arketipinin yardımı ile gerçekleştirir. Masallardaki benzer unsurların kahramanların bulunduğu zorlu süreçleri kendilerinden bir şeyler bularak tamamlamak istemeleri söz konusudur. “Kara Dirhem Hokkası” (Günay, 1975, s. 414), “Nar Adlı Kız” (Şimşek, 2001, s. 159), “Hoca” (Şimşek, 2001, s. 222), “Bir Kolu Altın Bir Kolu Gümüş Kadın” (Günay, 1975, s. 291). “Küllü Fatma” (Alptekin, 2002, s. 248), “Nahırcı ile Oğlu” (Seyidoğlu, 1975, s. 102), “Zümrüdüanka Kuşu” (Şimşek, 2002, s. 58-59), “Güneşle Ayın Haracı” (Sakaoğlu, 2002, s. 334-335), “Tuz Kadar Sevgi” (Sakaoğlu, 2002, s. 468-469), “Şangulum ile Şungulum” (Ege, 2015, s. 95), “Hacı Sayyat’ın Kızı” (Ege, 2015, s. 107), “Padişah’ın Hanımı” (Ege, 2015, s. 120), “Özüm” (Ege, 2015, s. 128), Kırım Karay masalarında “Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızının Masalı” (Altınkaynak, 2003, s. 152), “Uslu Karının Masalı” (Altınkaynak, 2003, s. 152), “Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı” (Altınkaynak, 2003, s. 163), “Yexoniya” (Altınkaynak, 2006, s. 187), “Gayet Bilicilerin Meselesi” (Aqtay, 2021, s. 279). İncelenen masal metinlerden yola çıkarak Kırım Karay masalarıyla ortak kültürün getirmiş olduğu değerler içerisinde anima-animus arketipinin de benzerlik gösterdiği görülmektedir. Yukarıdaki isimleri verilen masallardan hareketle kahramanların yola çıkış aşamaları, kendilerine uygun eşi bulmak istemeleri, kader olgusunun kahramana yüklenen bir değer olarak masal metinlerine işlenmesi ve anlatılarda animus arketipinin, Türk kültüründe savaşçı kadın özelliklerinin masal metinlerinde yer alması söz konusudur. “Kadının ilk olarak karşılaştığı baba veya ağabey tipinin, çevre şartları ve bilinçaltındaki kolektif imgeleri birleşince savaşçılık ve saldırganlık nitelikleri güçlendirmekte olduğu” (Öncül, 2008, s. 576) ifade edilir. İncelenen Anadolu ve Kırım

Karay masallarında anima-animus arketipi kahramanların bireyleşme (birey olma) yolunda olumlu yönde gelişimlerini ve olumlu özellikler kazanmasını sağlamaktadır.

Gölge arketipi, çalışmanın kapsamına alınan Anadolu ve Kırım Karay masallarında benzer özellikler tespit edilmiştir. “Congalaz Karısı” (Alptekin, 2002, s. 443), “Küllü Fatma” (Alptekin, 2002, s. 248), “Konuşan Bebek” (Sakaoğlu, 2002, s. 303), “Bacı Bacı Can Bacı” (Günay, 1975, s. 335-337), “Bacılar” (Günay, 1975, s. 403), “Üç Nar” (Günay, 1975, s. 425) Masal metinlerinde, gölge arketipi kahramanların karanlık taraflarıyla girilen mücadele anlatılmaktadır. İncelenen masallara örnek olarak; Açıl Sofram Açıl masalında kahramanın gölge arketipinin temsili olan kardeşleri ile mücadelesi söz konusudur. Kahramanın abilerinin yasağı çiğnemeleri ve gölgelerine yenik düşmeleriyle kahramanın kardeşlerinin karanlık taraflarıyla mücadele ederek bireyleşme sürecine ulaşması anlatılır (Ege, 2015, s. 272). Kırım Karayların “Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı” (Altınkaynak, 2003, s. 160) adlı masalında kahramanın abilerinin, gölgelerine yenik düşerek, babasının vermiş olduğu vasiyeti dinlememelerinden dolayı kahramanın onların gölgeleriyle mücadelesi anlatılmaktadır. Anadolu ve Kırım Karay masallarında gölgenin farklı tezahürleri söz konusudur. İki toplumun masallarındaki gölge arketiplerinden olan cadı karı sembolü alma-verme veya olumlu-olumsuz taraflarındaki dengeye sahip olmadığı için masalların sonucunda iyilik-kötülük kavramlarından kötülüğü karşılayan sembol olarak çıkmaktadır.

Persona arketipi çalışma kapsamına alınan iki toplumun masallarında benzer özellikler tespit edilmiştir. İncelenen masallara bakıldığında persona arketipi masalda uyumu sağlama ve gerçekliğin gizlendiği maske olarak karşımıza çıkar. Masalarda gerçeğin gizlendiği durumlarda kahramanın bireyleşme yolunda başarıya ulaşmasını sağlayacak olumlu tarafı temsil etmektedir. Anadolu masal incelemesinde “Ceylan Yüreği” (Alptekin, 2002, s. 310), “Helvacı Güzeli” (Şimşek, 2001, s. 231), “Şemşirak Taşları” (Sakaoğlu, 2002, s. 410), “Gül Sinana Ne Yaptı Sinan Güllü İncitti” (Günay, 1975, s. 521-524), “Kabak Kız” (Şimşek, 2001, s. 73), “İnci Mercan Dağı” (Şimşek, 2001, s. 199-203), “Nahırcı ile Oğlu” (Şimşek, 2001, s. 94-102), Pamuk Kız (Sakaoğlu, 2002, s. 416-418), “İki Yılanla Evlenen Kız” (Şimşek, 2001, s. 106-114), “Abalı Dondon” (Seyidoğlu, 1975, s. 329-330), “Dal Boylu Dal Yusuf” (Seyidoğlu, 1975, s. 371), “Hain Vezir” (Seyidoğlu, 1975, s. 378). İncelenen masal metinlerine örnek

olarak, Nahirçı masalında kahramanın benlik bilincinin oluşmasını sağlayan persona/maske arketipinden faydalanmıştır. Masalda kahraman bölünmüş olan benliğinin bütünleşmesini persona arketipi sayesinde sağlamıştır (Ege, 2015, s.241). Kırım Karay masallarında persona arketipine örnek olarak “Gayet Bilicilerin Meselesi” (Aqtay,2021, s. 279), adlı masalda kahramanlar kardeşlerin birbirlerine ve kadiya karşı takındıkları örtük imge söz konusudur. Bu imge kahramanların dış dünyaya karşı takındıkları ruhsal davranış biçimleridir. Kardeşler maske sayesinde eksik olan parçalarını tamamlamayı amaç edinirler. Anadolu masallarından “Üç-Bilecenler” (Boratav, 1969, s. 258) masalı, kahramanların takmış oldukları örtük imge ile yola çıkarlar. Kırım Karaylara ait Gayet Biliciler masalındaki kahramanların her şeyin farkında olarak yola çıkmaları gibi Üç Bilecenlerde persona arketipinin özellikleriyle yolculuk yaparlar. Benzer özellikler gösteren iki masalın Anadolu sahasındaki yayılma alanlarını Boratav, “Adakale, Sivas, Tarsus/Mersin, İstanbul, Kars, Erzurum, Konya, Naldöken/. Bomovaj İzmir” (1969, s. 384). İki masalda da ‘bilici ve bilecen’ kelimeleri Kırım Karaylarda ve Anadolu’da aynı anlamda kullanılmaktadır. Boratav, “bilecen sözü Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde alim, çok bilmiş, alimlik taslayan kişi... anlamına gelir. Masalda, olağanüstü keşif, keramet, kehanet güçlerin sahip kimse anlamı alıyor” (Boratav, 1969, s. 384) şeklinde kelimenin anlamı ile iki masalda da karşımıza çıkan kahramanların alim olarak nitelendirilmesi söz konusudur.

Sayı arketipleri incelenen masal metinlerinde de yer almaktadır. Masallarda üç, yedi ve kırk sayısı sıklıkla geçmektedir. “Türk kültüründe üç sayısı, başı, ortası ve sonu olan belirli bir dizinin tamamlanmasını ve eksiksizliğini sembolize eder. Bütünlüğü, dünyanın üçlü doğasını, çok yönlülüğünü, doğanın yaratıcı, yok edici ve koruyucu güçlerini ifade eder” (Durbilmez, 2005, s. 6). Masallardaki yedi sayısı Türk kültüründe uğurlu sayı olarak ifade edilir. “Yedi sayısı, Orta-Asya’daki Türk boylarından günümüze kadar Türk halk inançları ile günlük yaşamlarında en çok sözü edilen sayılardandır” (Işık, 2009, s. 453). Şeklinde ifade edilmektedir.

Kırk sayısı bütünlüğü sembolize eder. “Kırk, İslami gelenekte 40’ın hem Kur’an’dan hem de ilk vahyin Hz. Muhammed’e, kırk yaşlarında almış olmasından dolayı önemli olduğunu vurgular. Dünyanın sonu yaklaştığında Mehdi kırk yıl yeryüzünde kalacaktır. Yeniden dirilişte gökler kırk gün boyunca dumanla kaplanacaktır. Bu diriliş kırk yıl sürecektir” (Schimmel, 2000, s. 265-268). İncelenen

masallarda geçen kırk sayısı da kültür birliğini sembolize etmektedir. Schimell, Sayıların Gizemi adlı eserinde kırk sayısı, Hazırlama ve tamamlama” sayısı olarak ifade etmektedir (2000, s. 265-268). Kırk sayısı dört kapı ve kırk makam olarak geçmektedir. “Alevilik ve Bektaşilik geleneğinde dört kapı ve kırk makamla kulun Tanrısına yaklaşacağı inancı vardır. İnanişâ göre bu kırk makamdan birisi dahi eksik olursa ibadet tam olmaz” (Güvenç, 2009, s. 94) şeklinde ifade etmektedir. Anadolu ve Kırım Karay masallarında; “Ölü Yiyen Derviş” (Seyidoğlu, 1975, s. 181), “Ateşkâr Oğlan” (Günay, 1975, s. 301-302), “Kesik Kafa” (Günay, 1975, s. 209), “Hayırsız Kız” (Günay, 1975, s. 496), “Sabır Taşı” (Alptekin, 2002, s. 429), “İğci Baba” (Alptekin, 2002, s. 222), “Cemesim” (Ege, 2015, s. 234), “Mert Kardeş ile Namert Kardeş” (Ege, 2015, s. 339), kırk sayısı geçmektedir. İncelenen masallara örnek olarak; “Gülükân” (Günay, 1975, s. 488) adlı masalda kahramana yardım eden kırk dev yüce birey arketipinin temsilcileridir. Kırım Karay masalında Akıbeti Hayır Çobannın Meseli masalında sayı sembolü olarak “kırk sayısı” kullanılır. “Kırk tane dev peydah olur ve çobana temennah iderek derler”. Kırk tane devin yüzükten çıkması kahramanın hazır ve tamamlaması gereken zorlu görevine gönderilir. Kahraman kırk dev sayesinde zorlu görevden ödül ile çıkması sağlanacaktır.

Anadolu masallarında “Esma Şimşek’in, Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması adlı eserinde üç sayısı kırk sekiz defa, yedi sayısı on dokuz defa, dokuz sayısı beş defa ve kırk sayısı kırk defa geçer,” (Işık, 2009, s. 452-458). İncelenen masallara örnek olarak; Boyu Bir Karış Sakalı Beş Karış, anlatısında kahraman, düzeni sağlayan ve zorluklar karşında başarı kazanan küçük kardeşidir. Masallarda kullanılan üç sayısı bilincin aşamalarını ifade eder. (Ege, 2015, s. 98) Kırım Karaylara ait Sultan Hesabının Faslı adlı masal metninde, padişahın vezirine ve eşine üç zorlu görev vermesi anlatılmaktadır. Masaldaki üç sayısı, kahramanın bireyleşme sürecinde verilen görevler sayesinde tamlığa ulaşmasını sağlamaktır. Üç sayısı anlatılardaki, epik kurallarından “yineleme”, “üçleme” ve “ilk ve son durumun önemi” üç sayısı ile ilgilidir (Durbilmez, 2005, s. 6). Ayrıca üç sayısı Campbell’in ayrılma, erginlenme ve dönüş aşamalarını da temsil etmektedir. Kahramanların dönüşüm geçirebilmeleri için üç aşamayı tamamlamaları gerekir. Kahramanlar bu üç aşama sayesinde benliğe ulaşırlar ve bireyleşme sürecine girerler. Kırım Karaylara ait Sultan Hesabının Faslı masalı P.N. Boratav’ın “Zaman Zaman İçinde” adlı masal kitabındaki “Fesliğenci Kızı” (2009, s.

128) adlı masal ile benzer özellikler göstermektedir. Boratav, benzer masalların Türk diliyle yayıldığı yerleri: “Adakale, Gönen, Kayseri, Ankara, Gümüşhane, İstanbul, Erzurum, Kastamonu, Edirne, Elvan köyü (Ankara), Bayburt, Çorum, Çubuk (Ankara), Niğde; Konya, Kars, Maraş, Malatya, Tekirdağ, İzmir, Elâziz, Bergama” (Boratav, 2009, s. 264) olarak ifade etmektedir.

Geçiş dönemlerinde evlenme ritüelleri Türk Kültüründe önemli bir ritüel olarak görülmektedir. Anadolu masallarındaki; “Ağlayan Narla Gülen Ayva” (Sakaoğlu, 2002, s. 311), “Sabır Taşı” (Alptekin, 2002, s. 430), “Aynı Kızı Seven Üç Kardeş” (Şimşek, 2001, s. 256), “Gül ile Sinan” (Şimşek, 2001, s. 172), “Fesliğenci Kız” (Boratav, 2009, s. 128). İncelenen masallara örnek olarak; Zanaatın Önemi adlı metinde padişahın kendisine uygun kızı bulması anlatılır. Kahramanın eş seçiminde “zekâ” ve “beceri” değerleri ön planda tutarak kahramanın tamliğe ulaşmasını sağlayacak değerleri eş seçiminde araması söz konusudur (Ege, 2015, s. 115). Kırım Karay masallarında evlenme ritüelin masalın kahramanında önemli bir unsur olması kahramanın benlik bilincinin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Sultan Hesabının Faslı masalında padişahın evlenmek istediği kızıdaki “akıllı”, “uslu” ve “güzel” olmasına bakması geçiş dönemlerinde Türk kültürünün izlerini barındırdığı metinlerde ifade edilmektedir. İncelenen masalların yayılım alanlarını P.N. Boratavın “Zaman Zaman İçinde” masal kitabının içindeki Altın Toplu Sultan adlı masalın “Ağlayan Narla Gülen Ayva” masalındaki benzerliği ve yayılım alanını Ankara ve Nevşehir olarak ifade etmektedir. Masalın “Ağlayan Nar ile Gülen Ayva’yı ve Dev aynası’nı getirme şartları” motifi, “Ağlayan Nar ile Gülen Ayva” masalının bir motifi” (Boratav, 2009, s. 273) olduğunu belirtmektedir.

Türk kültüründe yuvayı temsil eden çadır, incelenen masal metinlerinde önemli bir unsur olarak yer almaktadır. Anadolu masalında; “Çini Maçın Padişahı” (Günay, 1975, s. 518), “Şah İsmail” (Günay, 1975, s. 342), “Gülükân” (Günay, 1975, s. 490), “Ceylan Yüreği” (Alptekin, 2002, s. 312), “Gülmez Padişahı” (Alptekin, 2002, s. 266-267), “Gül ile Sinan” (Şimşek, 2001, s. 171-173), “Deli Ahmet” adlı metinde kahramanın baba arketipinin etkisiyle evlenmek ve tamliğe ulaşmak için çadırını kurması anlatılmaktadır. Kahramanın kaosa karşı kozmosunu kurmak için çadır sembolünü kullanması söz konusudur. Kırım Karay masallarında Sultan Hesabının Faslı adlı masalında, kahramanın sınavlar yolunda çadırını kurması yeniden başlangıcı ve

kahramanın ruhsal aydınlanmasının, öz benliğine ulaşmasının sembolüdür. Türk kültüründe çadır gök kubbeyi, hakimiyeti, zaferi simgeler. Kahramanların çadır kurması da kozmosunu kurduğunu göstermektedir.

Su kültü, “Türklerde çok eskilerden beri vardır. Bunun temelleri de “Yer-Su” inaniş ve anlayışına dayanıyordu” (Ögel, 2002, s. 326). Su kültü, mikro ve makro kozmosun başlangıcıdır. Türk kültüründe önemli bir sembol olan su masal metinlerinde; hayatın kaynağı, başka dünyalara açılan kapı, iyileştiren, güzelleştiren, yeniden doğuşu simgeleyen semboller kullanılmaktadır. Anadolu masallarında su, hayat verici özellik göstermesi, yeniden doğuşu simgelemesi kahramanın şekil değişmesine yardımcı olan bir tabiat parçasıdır (Türkan, 2012, s. 138). Suyu yüklenen bu değerler ile masal metinlerimizde sembol olarak yer almaktadır. “Vur Tokmağım Vur” (Alptekin, 2002, s. 348), “Askere Giden Kız” (Sakaoğlu, 2002, s. 297-302), “Kader” (Şimşek, 2001, s. 120) “Hacı Sayyatın Kızı” (Ege, 2015, s. 152) ve “Kurbağa Prenses” (Ege, 2015, s. 111) adlı masalarda su sembolleri yer almaktadır. Kurbağa Prenses masasında padişah, oğullarını evlenecekleri kişileri bulmak için ok atmalarını söyler. Küçük oğlanın oku bir suya düşer (Ege, 2015, s. 111). Kırım Karay masallarında da su sembolü yer almaktadır. Şemse Hanımın masasında kahramanın suyun kenarında çoban kıyafeti bulması kaostan kozmosa geçişi simgeler. Kahramanın yaşamış olduğu kötücül güçlere karşı yeniden doğuşunu simgelemektedir.

Masalarda yeniden doğuşu simgeleyen kuyu imgesi geçmektedir. Masalda kuyu imgesi, Hz. Yusuf kıssasını hatırlatmaktadır. “Bu kıssayı (onlara) haber ver. Umulur ki düşünürler.” (A’raf, 176, Kur’an-ı Kerim). Kardeşleri tarafından kıskanılan Hz. Yusuf kuyuya atılır. Hz. Yusuf’un kuyuya atılmasının ardından dönüşümünü gerçekleştirecek sınavlar yolundan geçerek Mısır’a hükümdar olur (Işık, 2009, s. 106). “Ayı Kulağı” (Günay, 1975, s. 332), “Allah’ın Belası” (Günay 1975, s. 382) “Cemesim” (Ege, 2015, s. 234-235) “Zümrüdüanka Kuşu” (Alptekin, 2002, s. 292), “Dönbel Oğlanın Yomağı” (Altınkaynak, 2003, s. 156). İncelenen Anadolu masallarında “Şahmaran” (Şimşek, 2001, s. 27) adlı masalda kahramanın ilk eşiği geçtiği yer bir kuyudur. Masalda kuyu motifi suyun bulunduğu yer olarak ifade edildiği için bir yaşam kaynağı olarak geçmektedir. Kırım Karay masallarında da kuyu sembolü geçmektedir. “Kral Solomon’un Sembolü” (Kefeli, 2002, s. 104) adlı masalda, vezir, yolculuğunda bilinenden bilinmeyene ilerleyebilmesi için eşiği geçmesi gerekir. Haşmedi’yi bulmak

için yola çıkan kahramanın, kuyuya gitmesi onun benlik arayışı içerisinde tam benliğe ulaşabilmesini sağlayacak mekâna gitmesi ile oluşur. Yeniden doğuşunu simgeleyen kuyuya girerek büyümlü eşikten geçen vezir, aşması gereken ilk eşiği tamamlar. Kuyu motifi masallarda, tinsel doğumu gerçekleştiren mekanlardan biridir. Kahramanların kuyuya atılması veya kuyuya inmeleri onların bireyleşme yolunda karşılarına çıkan mekanlar olarak nitelendirilmektedir. İki masal metninde de kuyu sayesinde kahramanların benlik bilincine ulaşabilmeleri için ilk eşiği kuyuda aşmaktadırlar.

İncelenen masallarda kültür birliğini sembolize eden unsurlardan biri de renk arketipleridir. Anadolu masallarında ve Kırım Karay masallarında sıklıkla sarı ve kırmızı renk geçmektedir. Sarı renk, güzellik, mutluluk, saadet, çekicilik gibi olumlu özellikler gösterirken ayrıca haset, hırs gibi olumsuzluk anlamlarda da kullanılmaktadır (Çoruhlu, 2011, s. 219). “Kabak Kız” (Şimşek, 2001, s. 76), “Gül Sanem” (Şimşek, 2001, s. 224), “Sihirli Yüzük” (Şimşek, 2001, s. 32), “Nardanesi” (Seyidoğlu, 1975, s. 261), “Has Altın Halis Gümüş Pashı Pul” (Seyidoğlu, 1975, s. 352), “Balıkçı Güzeli” (Günay, 1975, s. 438), “Kuş Başı” (Sakaoğlu, 2002, s. 387), Suyu Altın Eden Tas (Sakaoğlu, 2002, s. 288-289), “Padişahlar Padişahı” (Sakaoğlu, 2002, s. 355). İncelenen masal metinlerine örnek olarak; “Şangulum ile Şungulum” (Ege, 2015, s. 94) adlı masalda kahraman sarı keçidir. Burada kahramana yüklenen sarı renk Türk kültüründe hükümdarın ve gücün sembolü olarak geçmektedir. Dede korkut anlatılarında Sarı Donlu Selcen Hatun’un kıyafetinde sarı sembolü kahramana yüklenen gücü sembolize eder. Kırım Karay masallarında da kırmızı renk geçmektedir. Masallarda kahramanların bireyleşme aşamalarında ve sınavlar yolunda karşısına çıkan kırmızı renk ile kahramanın mücadeleye başlaması güç ve otoriteyi simgeler. Kırmızı renk bilinçlenmeyi simgeler. Şemse Hanım masalında babası tarafından öldürölme emri verildikten sonra kahramanın kardeşi tarafında öldürölmemesi ve kanlı gömlek götürerek babasına verdiği anlatılmaktadır. Burada kanlı gömlek sembolü kanın rengi kırmızı olduğu için yeniden başlangıcı ifade eder. Şemse Hanım için yeniden doğuşun ve hayata yeniden adım atma olarak nitelendirilir. Şemse hanımın gömleğine sürölün kan kadınlığa geçişin ilk göstergesidir. Kızların geçirdiği regl dönemi, kadınlığa atılan ilk adım olarak kabul edilmektedir. Bu masal kahramanı bir geçiş dönemi yaşamaktadır. Masallarda karşılaşılan renk arketipleri de kültür birliğinin getirmiş olduğu imgelerdir.

Anadolu ve Kırım Karaylar metinleri incelendiğinde güç unsuru olarak kanlı gömlek motifine de yer verilmektedir. Kırım Karaylar Museviliğin kolu olan Karaim mezhebini benimseyen bir Türk topluluğudur. Farklı dini benimseyen Anadolu ile Kırım Karayların benzer motif olan “kanlı gömlek” imgesi halk anlatılarda ölüm delili olarak yer almaktadır. Kanlı gömlek, kaynağını Yusuf Kıssasından (Kur’an-ı Kerîm, Yusuf Sûresi, 12/111) almış ve anlatılara bu şekilde geçmiştir. Bu motif İslamiyet’ten yayılan bir motif olarak yer almaktadır. Halk anlatılarında kanlı gömlek motifi üç şekilde geçmektedir:

“1. Kahramanın, sahte ölüm haberi anne/babaya bir hayvanın kanı bulanarak verilir.

2. Bu haber üzerine anne/baba ağlayarak kör olur.

3. Anne/babanın kör olan gözlerini evladının yaşadığına delil olarak verilen gömlek veya evladının göndermiş olduğu ilaç sayesinde açılır” (Daşdemir, 2012, s. 234) şeklinde ifade edilmektedir.

Kanlı gömlek motifi Anadolu ve Kırım Karay masallarında kahramanların kanlı gömleğini getirme, ölüm delili olarak gösterilen bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahraman kanlı gömlek sayesinde hayata karşı yenilenme ve yeniden doğuşunu simgelemektedir. Kahramanların kaosa karşı kozmosu kurabilmeleri için yeniden doğuş anlamına gelen kan motifi, halk anlatılarda kullanılmaktadır. Mehmet Emin Bars (2013) ölüm delili olan Kanlı gömlek motifini üç anlatı türünde incelemiştir. Bars; “Yusuf ile Züleyha” (Daşdemir, 2012, s. 249- 284) bu motifin geçtiği bir epik anlatı “Bamsı Beyrek” (Ergin, 1997, s. 116-153), bir masal “İyilik Et De Suya At Balık Bilmezse Halik Bilir” (Seyidoğlu, 2006, s. 204-211) ve bir halk hikâyesi “Destân-ı Hikâyet-i Maksûd” (Türkmen, 1995, s. 113-195)” (2013, s. 261) şeklinde kullanımlarını incelemiştir. Bars’ın kanlı gömlek motifini sahte ölüm haberi olarak nitelendirmiştir. Altınkaynak, “Anlatım Esasına Dayalı Metinler ve Din” (2015), adlı eserinde anlatım esasına dayalı metinlerde olayın bir yeri bu epizota ayrıldığını ifade etmektedir (2015, s. 50) Anadolu ve Kırım Karayların masal metinlerinde kanlı gömlek motifi; “Nar Adlı Kız” (Şimşek, 2001, s. 159), “Aslan Ali” (Alptekin, 2002, s. 316), “Congalaz Karısı” (Alptekin, 2002, s. 444), “Mercan Hatun” (Ege, 2015, s. 147), “Hacı Sayyat’ın Kızı” (Ege, 2015, s. 108) masallarında geçmektedir. İncelenen masal metinlerinden Anadolu

ve Kırım Karaylara ait “Helvacı Güzeli” (Şimşek, 2001, s. 231) ve Şemse Hanım Masal’ında kahramanın iftiraya uğraması ve babası tarafından ölüm emri verilmesi üzerine masal kahramanın, kardeşi tarafından ormana götürülmesi anlatılmaktadır. Kahramanın burada sahte ölüm delili olan kanlı gömleği av sonucu bir hayvanın kanı sürülmesi ve öldüğüne kanıt sunarak gömleğin babaya verilmesi belirtilmektedir. Gömlek motifi ölümü, kurtuluşu, yaşamı, var olmayı temsil etmektedir. İncelenen masal metinlerinde kadın kahramanların ahlaki değerlerinin zedelenmesinden dolayı öldürülme emri verilmesi ve kanlı gömlek ile sahte ölüm delili olarak görülmesi kadın kahramanların çocukluk döneminden ergenlik yani kadınlık dönemine geçişi simgelemektedir. Ayrıca halk anlatılarında kan motifi kahramanlar için gücün sembolü olarak görülmektedir. Türk destanlarından Manas ve Cengizhan’ın elinde kanla doğması olağanüstü bir kahramanlık kazanmalarını ve gücü sembolize etmektedir.

İncelenen masal metinler doğanın dönüşüm imgelerinden olan altın sembolü geçmektedir. Anadolu ve Kırım Karay masallarında, padişah oğullarını maceraya yollarken hazineden diledikleri kadar altın almalarını istemesi, vezirler hainlere altın vermesi ve kahramanın ihtiyar kadına altın vermesi ile altının Türk kültüründe önemi vurgulanmaktadır. Anadolu masallarında altın sembolü “Öksüz Kız” (Şimşek, 2001, s. 36), “Küllü Fatma” (Alptekin, 2002, s. 248), “Congalaz Karısı” (Alptekin, 2002, s. 443), “Tuz Kadar Sevgi” (Sakaoğlu, 2002, s. 468), “Bir Kolu Altın Bir Kolu Gümüş Kadın” (Günay, 1975, s. 291). İncelenen masal metinlerine örnek olarak “Congalaz Karısı” masalında, kahraman için ölümsüzlüğü sembolize eden altın yüzüğü parmağına takması anlatılmaktadır (Işık, 2009, s. 329). Kahramanın ölümsüzlük olarak nitelendiren altın, erginlenmesi için bir dizi ölümü ve sınavlar yolunu sembolize eder. “Altın, ölümsüzlüğü simgeler; yani ölümsüzlük, güzelliğin gövdesi olan Tanrı’nın gizemli yaratıcı enerjisidir” (Campbell, 2010, s. 150). Kırım Karay masallarında da kahramanın erginlenmesine yardımcı olarak altın sembolü geçmektedir. “Bagdatlı Cerrah Hasan’ın Masalı, Sultan Hesabının Faslı” masallarda kahramanların erginlenmesi için altın verilip sınavlar yolundan geçmesi beklenir. Kahramanlar, sınavlar yolunda nihai ödülleri kavuşarak geri dönerler. Burada altın sembolü gücü, kuvveti ve bireyleşmeyi sembolize etmektedir.

Kırım Karaylara ait yirmi masal metninde Bursa, İstanbul, Erzurum ve Halep gibi şehirlerin isimleri geçmesi Karayların tütün ticareti yapmaları ve tüccarlıkla ilişkili

olarak masallarda yer almaktadır. “Karaylar, tütünü işlemişler ve Kırımdan Türkiye’ye ithal etmişlerdir” (Altınkaynak, 2006, s. 56). Karayların bu şehir isimlerine anlatılarına yer vermesi de Osmanlı bakışını işaret etmektedir. Ticari alışverişin kültürel alışverişte de etkin rol oynadığı bilinmektedir. Alışveriş sırasında tüccarlar arasında yaşanan bu iletişim bu anlamda iki halkın birbiriyle etkileşimde bulunduğu da göstergesidir. Bu sebeple anlatılarda benzer simgeler, isimler ve motifler olması olağan karşılanmaktadır.

Anadolu ve Kırım Karay Masallarındaki Benzer Karakteristik Özellikler:

1. Kahramanların maceraya çağrı aşamasında, bulunduğu durumdan daha zorlu sınavlara tabi tutulmaktadır (Anadolu masallarından, “Müezzin” (Günay, 1975, s. 296), Kırım Karay masallarından Akıbeti Hayır Çobanın Masalı)
1. Kahramanların yolculuk aşamasında bir seçimle karşılaşmaktadır. (Anadolu masallarında “Hacı Sayyat’ın Kızı” (Ege, 2015, s. 107), Kırım Karaylarda Şemse Hanım’ın Masalı)
2. Kahramanın zorlukların üstesinden gelmenin yollarını aramaktadır. (Kahramanların zor durum karşısında persona arketipinin özelliklerine başvurması söz konusudur. “Şemşirak Taşları” (Sakaoğlu, 2002, s. 410) Kırım Karay masallarından “Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı” (Altınkaynak, 2006, s. 166).
3. Masallarda adalet ilkesi yer almaktadır. (İyilerin ödüllendirilmesi, kötülerin cezalandırılması) (Anadolu masallarında “Hacı Sayat’ın Kızı”, “Müezzin”, “Bacı Bacı Can Bacı” ve Kırım Karay Masallarındaki Şemse Hanım’ın Masalı örnek olarak gösterilebilir.)
4. Kahramanın yardımcısı motifinin her iki toplumda da benzer özelliklerle yer almaktadır. Yüce birey arketipi olan kırk dev buna örnek olarak gösterilebilir. Kuyunun içindeki animus arketipi de kahramanın yardımcısı motifidir. “Üç Kardeş” (Ege, 2015, s. 239),” Dönbel Oğlanın Yomağı” (Altınkaynak, 2003, s. 156) “Ölü Yiyen Derviş” (Seyidoğlu, 1975, s. 181), “Ateşkâr Oğlan” (Günay, 1975, s. 301-302).
5. Sembollerin ortak bir anlam taşıması veya mevcut anlamıyla yakından ilişkili olması söz konusudur. Sayı, renk, kuyu, mağara, orman, altın sembolleri buna örneklerdir. “Benli Dilber” (Alpekin, 2002, s. 278), “Zümrüdüanka Kuşu”

(Şimşek, 2001, s. 211), “Şahmaran” (Şimşek, 2001, s. 27), “Allahın Belası” (Günay, 1975, s. 380), “Kesik Kafa” (Seyidoğlu, 1975, s. 209)

İnsan ruhunun bazı temel özellikleri tüm insan türü için ortak olsa bile, gezegendeki ırksal farklılaşma aynı zamanda fiziksel, zihinsel özellikleri de farklılaştırmaktadır. Bu, kolektif bilinçdışının ırk düzeyinde var olduğu anlamına gelir. Bunlar, miras alınan bilinçsiz zihinsel eğilimlerin kolektif bir mirasını oluşturan, her ırkın zihinsel eğilimleridir. Ayrıca, her ırk çeşitli davranış arketiplerini farklı bir değerle algılar. Bu nedenle insan, kalıtsal olan ve atalarının ruhunu oluşturan zihinsel yatkınlıklarla dolu olarak doğar. İnsan türündeki farklılaşma, bu zihinsel yatkınlıkların ırka göre farklı olduğu ve bir tür kolektif ırksal bilinçdışı yarattığı anlamına gelir. Bir halkın kolektif bilinçaltı, onun ırksal ruhudur.⁷

Alan Dundes’a göre “ekotip kavramın bir anahtar olduğu belirterek, folklorun bir kültürle ve kültürün içindeki bireyle olan ilişkisini incelemek için karşılaştırmalı metot gereklidir” (Dundes, 2007, s. 91) ifadesini kullanmaktadır. İncelediğimiz Anadolu ve Kırım Karaylara ait masal metinlerini de karşılaştırmalı yöntemle göre ele alınıp incelenilmiştir.

⁷Jung, C. G. (1982). Traduction Étienne Perrot et Marie-Martine Louzier-Sahler. Extrait de s. 629.

Jung, C. G. (1971). Les Racines De La Conscience (Étude Sur Les Archétypes), Buchet/Chastel, Traduction Yves Le Lay. Extrait De s. 629.

Jung, C. G. (1973) L'énergie Psychique, Buchet/Chastel, Traduction Yves Le Lay, s. 99. Extrait de s. 629.

Jung C.G. (1953) Et Charles Kerényi, Introduction À L'essence De La Mythologie, Traduction H. Del Medico. Extrait De s. 630.

Jung C. G. (1987). L'Homme À La Découverte De Son Âme, Traduction Roland Cahen, S. 296-297.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Masallar, kolektif bilinçdışının ürünü olan nesilde nesile aktarımı yapılan toplumun kültürünü oluşturan yaratımlardandır. Geçmiş ile gelecek arasında bir köprü olan masallar, edebiyat alanında da çokça kullanılan sembolik anlatımlardır. Masalların gizemli semboller kullanılarak anlatılması aslında bireyin kendisini bulma mücadelesidir. Kahramanlar Campbell'in sonsuz yolculuğu olan “ayrılma, erginlenme, dönüş” aşamalarından başarılı bir biçimde geçer ve değişim sürecine girerek tamliğe ulaşır birey(sel)leşmektedir. Masal kahramanlarının birey(sel)leşme sürecinde girmiş oldukları bu mücadelede erginlenme/olgunlaşma süreci olan insanlığın geçirmiş olduğu aşamaları ifade etmektedir.

Çalışmada tahlil edilen masallar, Kırım Karaylara ait mecmuanın içindeki “*Sultan Hesabının Faslı, Akıbeti Hayır Çobannın Masalı, Bağdatlı Cerrah Hasannın Masalı, Şemse Hanımın Masalı, Koca (Hoca) Karının Masalı, Yahudi Temsili,*” adlı masalları İbrani alfabesinden Türkiye Türkçesine aktarımı yapıldı. Çalışmamıza kaynaklık eden diğer eserler ise Erdoğan Altınkaynak'ın Tozlu Zaman perdesinde Kırım Karayları (*Baxt İlen Devletin Kavıl, Eki Kardaşın Masalı, Ayda Bir Evlennin Masalı, Ricel Oğlu Bilen Fukare Kızın Masalı, Uslu Karının Masalı, Xaşara Adamnın Masalı, Dönbel Oğlannın Yomağı, Kara Bulut Karaman Padişahının Kızının Yomağı, Yexoniye*), Gulayhan Aqtay'ın Eliyahu Ben Yosef Kılıcı'nın Mecmuası(Kırım Karay ve Türk Edebiyatı Mecmuası)(*Gayet Bilicilerini Meselesi*), Radloff'un derlediği ve 1888'de yayımladığı, Karay Türklerinin halk kültürü mecmuasını günümüz Türkçesine aktarımını sağlayan Tülay Çulha'nın hazırladığı Kuzey Türk Boylarının Halk Edebiyatından Örnekler(*Rabban Meseli, Üç Qız, Paşalı ile Yahudi'nin Meseli*), A. Kefeli'nin Kırımdaki Karaylarının Masalları (*Kral Selemon'un Sembolü*) adlı çalışmalarından aktarılan 20 masal metninden alınmıştır. Aynı zamanda İbrani harfleriyle yazılmış Kırım-Karay Türkçesi metinlerinden tarafımızca yapılan masal çevirileri de çalışmaya eklenmiştir. Çalışmamızda yer alan 20 masal metninin epizotları incelenmiş ve Anadolu sahasındaki masallarla benzer epizotlar ortaya konulmuştur.

Çalışmamıza konu olan Kırım Karayların masallarında konuya, kahramanların erginlenme yolu olarak ifade ettiği Campbell'in ‘yola çıkış’ aşamasına göre

başlanmaktadır. Masal kahramanları kendilik bilincinin farkına varabilmeleri, değişim/dönüşüm geçirebilmeleri ve ruhsal olarak tamlığa ulaşabilme adına girmiş oldukları mücadelede bir dizi sınavlara tabi tutulmaktadır. Kahramanı maceraya çağıran olay, dıştan ya da içten gelen bir çağrı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahraman bu maceraya kimi zaman gönüllü kimi zaman da gönülsüz olarak başka bir faktörün zorlamasıyla katılmaktadır. Sınavlar yoluna girerek ruhsal dönüşümünü tamamlaması için gölge arketipleri ile bir mücadeleye gönderilmektedir. Kahramanları bu mücadeleye hazırlayan yüce birey ve eşik bekçileri aracılığıyla kahraman sınavlar yoluna girmeye hak kazanmaktadır. Kahramanın yardımcıları bazen gündelik yaşamdan bazen de olağanüstü varlıklardandır. Bu yardımcıları iki durumda da masalın yönünü etkileyen, kahramanı tanımamıza ve çözümlememize yardımcı olan ana unsurlardan birisidir.

Kahramanlar, benlik bilincinin oluşmasını sağlayan sınavlara tabi tutulması sonucunda olgunlaşmış olarak dönüş aşamasına geçmektedirler. Kahramanın dönüş aşamasına geçmesi aslında onun benlik bilincine dönüşüdür. Kahraman artık gerekli bilgiye ve tabiatüstü güce sahip olarak dönüş yoluna girmektedir. Masal kahramanının kendisi ve toplum için sahip olması gereken gücü kazanarak yolculuğunu tamamladığı görülmektedir. Kahramanın sınavı kadar sınav içerisinde tabi tutulduğu unsurlar da özel anlamlar taşımaktadır. Aslında kahraman ne ile savaşıyorsa onun kendisidir. Çünkü sınav, kahramanın gücüne eşdeğerdir. Kazandığı sınavın zorluk derecesi ve sınava konu olan unsurlar onun gücünün temsili konumundadırlar. Yüceltilmesi ve konumlandırılması da gücü ile doğru orantıdadır. Kısacası, kahraman ne kadar çetin bir mücadele verirse o kadar yüce ve güçlüdür. İncelenmiş olan Kırım Karayların masallarında tespit edilen yola çıkış aşaması, ilk eşik, doğaüstü yardımcı, sınavlar yolu ve dönüş aşamalarında karşılaştırmalı olarak ele aldığımız Anadolu sahası masallarında benzerlikler tespit edilerek masal metinlerin isimlerine yer verilmiştir.

Çalışmamızın temel amaçlarını oluşturan arketip kavramı olarak ele aldığımız; *“kendilik/ benlik arketipi, persona, gölge, Anima/Animus, sayı arketipleri, renk arketipleri ve doğanın dönüşüm arketipleri”* başlıklarında masal kahramanlarının kişilik yapılarının belli bir etki alanına girmesiyle birey(sel)leşme sürecinde geçirdiği aşamaları tahlil edilmiştir. Bu tahlilin sonucunda kötücül güçleri temsil eden gölge arketipleriyle kahraman mücadele ederek birey(sel)leşmektedir. Masallar dışında da günlük yaşamımızda bütün olumsuz unsurları ve düşünceleri bilinçten çıkartarak

birey(sel)leşme sürecini başarılı bir şekilde tamamladığımızı görmekteyiz. Bu yüzden ki işlevselliği olan masallar gerçek yaşamdan bağımsız düşünülmemelidir. Her ne kadar olağanüstü varlıklar ve durumlar içerse de toplum yaratımı olduğu için yaratıldıkları toplumdan bağımsız olamayacakları kabul edilmesi gereken bir durumdur. İçinde barındırdığı kişi, varlık ve durumlar gerçekten bağımsız görünse de vermiş olduğu ileti ve taşımış olduğu kültürel bellek unsurlarınca gerçeğin kendisi konumundadır. Bilinçaltında ve zihinde yarattıkları çözümlemeler bu durumu destekler niteliktedir.

Akıbeti Hayır Çobanıñ Masalı, Gayet Bilicileriñ Meselesi, Dönbel Oğlanıñ Yomağı, adlı masalarda kahramanların yola çıkışlarının sebebi âşık oldukları kişiye kavuşmak istemeleridir. Genellikle de kavuşmalarıyla masal son bulmaktadır. Kahramanların bu yolcuğunda onları etkileyen unsur olarak da anima veya animuslarına kavuşma isteği karşımıza çıkmaktadır. Bu arketip unsurlarla tamliğa ulaşan kahramanlar ödülleri kavuşurlar. Masalarda bu tür ortak ve benzer ifadeler rastlamamız onların toplumun ortak yaratımı ve kültürel kodlamaları olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmamızda bahsettiğimiz halkbilimcilerin üzerinde çalışma yaptığı kahraman kalıpları bu durumun en belirgin kanıtlarındandır. Gerek göç yoluyla gerekse de ziyaret amacıyla farklı toplumların ilişki içinde olması bu benzerliğin sebeplerindendir. Toplumlar ortak ve benzer yaratımlarına aynı zamanda insanlığın ortak his ve tecrübelerini de katarak arketiplerin ve sembollerin oluşmasının kapısını aralamıştır. Masallar incelendiğinde tespiti yapılan hayvan, renk, sayı, kişi sembolleri de bu duruma örnek oluşturmaktadır. Özellikle aynı ırktan gelen toplumların genetik kültür kodlamaları ve sosyal bilinçleri üzerinden masalları incelediğimizde ortak bir kültürel bellek kavramından bahsetmemiz kaçınılmaz olacaktır. Kırım-Karay Türklerinin masallarında tespit edilen bu ortak bilinç ortak arketip, motif ve sembol birikimini de ortaya çıkarmaktadır.

Kırım Karay masallarında kendilik ve benlik arketiplerinde, kahramanların yolculuğa çıktıkları andan itibaren benlik bilinci için mücadele ettikleri tespit edilmiştir. Kahramanların var olabilme adına toplum tarafından farkındalık bilincinin oluşması için mücadelelerinin temel amacı benlik/kendilik arketipi oluşturmaktır. Toplumsal kabul bağlamında bakıldığında kahramanın bu evreyi tamamlaması onun kendini ispat etmesi ve benliğini, kimliğini oluşturması bakımından önemlidir. Çünkü kahraman bu safhaya gelmeden ve tamamlayamadan kahraman olamamaktadır.

Masallarda tespit edilen persona arketipinde ise kahramanların toplum tarafında kabul görmesi ve mücadelede başarılı sonuçlar elde edebilme adına girmiş oldukları maskeler söz konusudur. Kahramanın yolculuk aşamasında birey(sel)leşim sürecinde kendi bilinci ile bürünmüş olduğu persona arketipi ile hedeflerine ulaşır ve eski kimliklerine dönerler. Artık macera tamamlanmış, kahramanın değişim/dönüşüm geçirerek farklı benlik kazanarak geri dönüşümü başlamıştır. Kahramanların özellikleri, tercihleri, sözleri her ne kadar yüzeysel bir ifade ve genellik içerse de bu olguların ruhsal çözümleme ve kültürel bağlamda daha derin ve anlamlı ifadeler bütünü olduğunu göstermektedir.

Masallarda elde edilen sayı, renk arketipleri ve doğanın dönüşüm imgeleri olarak ele aldığımız bölümde sayıların birey(sel)leşim sürecinde insanlığın geçirdiği aşamaları, varoluşlarını ve mutlak gerçekleri yansıtmaktadır. Masallarda geçen renkler arketipsel, kültürel ve mitolojik unsurlarla birer dönüş imgeleridir. Her sayı ve renk kahramanın yolculuğundaki asıl anlatılmak istenen ifadenin bir çözümü ve ipucudur. Öyleki bu semboller masalın ilerleyişi ve kodlamaları hakkında bizi önceden uyarmakta ve kahraman hakkında doğru yorum yapmamızı sağlamaktadır. Yani masallar içerisinde kullanılan sembollerin büyük çoğunluğu tesadüfi ve sıradan yaratımlar değildir. Hepsinin içerdiği bir ileti ve beraberinde anlam olduğu açıkça görülmektedir.

Masallarda kahramanlar mücadeleye başladıkları andan itibaren bir dizi sınavdan geçmektedirler. Kahramanların bu sınavları doğa ile olan bütünleşmesi sonucunda gerçekleşmektedir. Kahramanın doğa ile mücadelesinden sonra doğanın gizil sırlarına hâkim olduğu ve tinsel doğumunu gerçekleştirdiği görülmektedir. İnsan için gerekli olan her şeyi bünyesinde barındıran tek alan doğadır. Aynı bilgiye sahip olma yolunda kahramanın vermiş olduğu mücadele de yoğun anlam içermektedir. Kahraman doğa ile buluştuğu her masalda ondan bir şeyler alma, içselleştirme ve beraberinde güce sahip olma niyetindedir.

Çalışmamızda Kırım Karaylara ait masal metinlerini arketipsel sembolizm açısından incelediğimizde masalların sadece çocuklar için anlatılan bir tür olmadığı sonucuna varılmıştır. Çünkü masallar, gizlenen semboller sayesinde kişinin bireyleşmesini sağlayacak imgeler ve bireyin doğa ile bütünleşmesiyle kendini bulmaktadır. Sözlü kültür alanlarımızdan biri olan masallarımızın, nesilden nesile

aktarımını yapmak geçmiş ile gelecek arasında köprü kurmasını sağlamamız için de bir vesile olacaktır. Yapılan her çalışma kültürel kodlamalarımız ve değerlerimiz hakkında yeni bir bilgiyi gün ışığına çıkararak milli kimliğimizin korunmasına katkı sağlayacaktır.

Çalışmamızda Anadolu ve Kırım Karay masallarındaki karşılaştırma metodu kullanılarak kültürel benzerlikleri ele alınmıştır. İncelenen masal metinlerinden hareketle, Kırım Karayların ve Anadolu sahasındaki milletlerin ırksal özelliklerinin herhangi bir dinin etkisinde kalmadan her iki toplumun aynı dil yapısından ortaya çıktığı ve Jung'un kolektif bilinç birliğinin dinsel inançlardan çok daha etkili olduğu görülmektedir. Bu çalışma Karayların masallarında uygulanan 'monomit' kuramına göre Türk milletinin tarihten gelen zenginliklerinden süzülerek tek tip olmakta ve bu da aynı ırkın mensubu olmalarından kaynaklanmaktadır

Jung'un arketip kavramı ve Campbell'in monomit kavramından yola çıkarak incelemiş olduğumuz Kırım Karay masallarında benlik, anima-animus, gölge, persona arketiplerine ait önemli unsurlar görülmektedir. Ayrıca masallarda Campbell'in ayrılma-erginlenme ve dönüş aşamalarının yoğun bir şekilde karşımıza çıktığı görülmektedir. Karşılaştırma yöntemi ile incelenen masal metinlerinde "kanlı gömlek" motifinin kullanılması farklı dini benimseyen Türk topluluklarındaki kişiler ve olaylar değişse bile sembollerin aynı işlevde kullanılması söz konusudur. Campbell'in monomit kuramını Lord Raglan'ın 'Geleneksel Kahraman Kalıbı', Otta Rank'ın (2016) 'Kahramanın Doğuş Miti', Vladimir Propp'un (1985) masallarda tespit ettiği 31 işlevi ve J. Joyce'nin 'Finnegan'ın Uyanışı' adlı kitabında almış olduğu tek mit kavramını Jung'un arketip kavramı ile Yapısal ve Psikoanalitik yöntemini birleştirerek halk anlatılarında kullanabilmek de mümkündür. Fakat çalışılan konudaki metinlerin kısıtlılığı ve uyarlanabilirliği değerlendirildiğinde karışıklığa ve tutarsızlığa yer verilmemesi adına Campbell'in monomit kuramı ve Jung'un arketip kavramlarının çalışmaya daha uygun olduğu tespit edilmiştir. Karşılaştırma yöntemi ile incelemiş olduğumuz Anadolu ve Kırım Karayların masallarında Campbell'in monomit ve Jung'un arketipsel sembolizm yöntemi ile sadece geçmişi değil, ortak evrensel insani değerlerin anlaşılması ve bireysel, toplumsal dinamiklerin iç yüzünün de ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Çalışmada kullanılan teorilerin kesin ve doğru olup olmadığı görüşünden ziyade çalışmada kullanılmasının katkıları ve işlevselliği önemli

bir yere sahiptir. Ayrıca günümüz yabancı sinema film serilerinde ve bilgisayar oyunlarında da Campbell'in monomit kuramına yer verilmiş olması kuramın işlevselliğinin ön planda tutulmasının bir örneği olarak görülmektedir.

ÖNERİLER

- Kırım Karaylar ve İbranice metinler üzerinde fonetik çalışma yapacak araştırmacılar, tespit edilen ses özelliklerini dikkate alarak, metin çeşitliliğini artırarak, çalışmanın kapsamını genişletebilirler.
- Kırım Karayların geleneksel halk kültürü üzerinde çalışmaların kısıtlı olduğu tespit edildiğinden bu çalışmalar artırılabilir ve böylelikle unutulmaya yüz tutmuş bir Türk boyunun dünyaya tanıtılması ve en önemlisi Türk dünyasında hak ettikleri konuma gelmeleri için edebiyatçılarımızın yanı sıra tarihçilerimizin de dikkatini çekmesi ümit edilmektedir.
- Arketipsel sembolizmin tanımı ve kapsamı hakkında ülkemizde kuramsal bir çalışmaya ulaşılamadığından konu hakkında daha detaylı çalışma yapılabilir.
- Karay Türkçesi kaynaklara dijital ortamda daha çok yer verilmesi.
- Kırım Karayların sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışılması gerekir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, K. (2015). *Gizli Dede Korkut*. (Akt. Ali Duymaz). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Adler, A. (2016). *İnsan Doğasını Anlamak*. İzmir: Atlantis Yayınevi.
- Adler, A. (2016). *Yaşam Bilgisi*. İzmir: Atlantis Yayınevi.
- Akkaya, A. (2013). Alp Manas Destanında Renkler. Adıyaman: *Adıyaman Üniversitesi TOD (Tarih Okulu Dergisi)*. S.15, 527-544.
- Al, İ. H. (2017). *Arketip Kuramı ve Cengiz Aytmatov'un Sanat Eserleri*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yay.
- Altinkaynak, E. (2006). *Tozlu Zaman Perdesinde Kırım Karaylıları*. Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi.
- Altinkaynak, E. (2015). *Anlatım Esasına Dayalı Metinler ve Din*. Ankara: Ardahan Üniversitesi Yayınları
- Altinkaynak, E. (2018). Kırım Karaylıları Hakkında Kullanılan Bazı Kavram ve Anlam Yanlışlıkları Üzerine. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*. Sayı: 37, 60-67, 22.03.2018.
- Aqtaş, G. (2021). *Eliyahu Ben Yosef Kılıcı'nın Mecmuası*. (Kırım Karay Türk Edebiyatı Mecmuası), (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arık, D. (2005). Türk Yahudiler: Kırım Karâîleri. *Dini Araştırmalar*. 7(21) s.27-49
- Ateş, M. (2001). *Mitoloji ve Semboller*. İstanbul: Aksiseda Matbaası
- Atmaca, E. (2020). Karai Mezhebi ve Bu Mezhebi Benimseyen Karay Türkleri. *Disiplinler arası Orta Çağ Çalışmaları Dergisi*, II, 57-81.
- Bahadır, A. (2010). *Jung ve Din* (2. Baskı). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Balkaya, A. (2014). Halk Anlatılarında Kuyunun İşlevselliği Üzerine Bir Okuma. *Millî Folklor*, Yıl 26, Sayı 102
- Bascom, W. (2006). *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1: Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar*. (Çev.: N. Aktaş, B. Aktepe, B. Değer, A. Doğan, Y. Özay, K. Serdaroğlu)

- Bascom, W. (2015). *Halk Bilimi (Folklor) ve Antropoloji*. (Çev. Metin EKİCİ). Milli Folklor Dergisi. Yıl: 15 Sayı: 58
- Bayat, F. (1998). Masallarda Öteki Dünya Anlayışının Dinî-Mitolojik Kökleri. *Bilig*, Güz, Sayı 7, s. 155-159.
- Beydili, C. (2015). *Türk Mitolojisi Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Yurt Kitap-Yayın.
- Boratav, P. N. (2018). *Zaman Zaman İçinde*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Boratav, P. N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P. N. (1995). *Türk Halk Bilimi I 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav, P.N. (1969). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Bozdemir, B. (2014). *Renklerin Dünyası*. Ankara: Gülmat Matbaası.
- Bozyiğit, F. (1996). *Kültürümüzde Horoz*. Ankara: Bilim ve Kültür Dergisi, 3,116-127.
- Burckhard, T. (1987). *Aklın Aynası*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Burnakov, A. V. (2013). Hakasların Geleneksel Dünya Tasavvurlarında Su İyesinin Dişil Başlangıcı, (Çev. Atill Bağcı). *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (36), 9-22 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tdded/issue/12722/154970>
- Campbell, J. (2010). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. (Çev. Sabri Gürses). İstanbul: Kabalcı Yayınevi,
- Cassirer, E. (2005). *Sembolik Formlar Felsefesi II Mitik Düşünme*. (Çev. Milay Köktürk). Ankara: Hece Yayınları.
- Cebeci, O. (2004). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. İstanbul: İthaki Yayınları
- Çelebi, E. (1980). *Seyahatnamesi*, (Sadeleştirenler: Tevfik Temelkuran – Necati Aktaş – Mümin Çevik) VIII, İstanbul
- Çetin, S. (2020). *Türk Romanında Bilinç Dışı ve Rüya*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Çetindağ, G. (2007). Türk Kültüründe Mağara Motifi. 38. *Icanas Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 10-15 Eylül Ankara: Bildiriler. Cilt I, 443-455.
- Çetindağ, S. G. (2011). *Koroğlu Merkezli Hikâyelerin Sembolik Açılımı*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayıncılık

- Çoruhlu, Y. (2002). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*. İstanbul: Kabalcı yay.
- Çüçen, A. K. (2006). Batı Aydınlanmasının Düşünsel Kökenleri ve Eleştirisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)* Atatürk'ün Doğumunun 125. Yılı ve Cumhuriyetimizin 83. Yılı Özel Sayısı (Aralık): s. 25-34.
- Daşdemir, Ö. (2012). *Halk Hikâyesi Olarak Yusuf ile Züleyha*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık
- Demir, C. (2021). *Anadolu Sahası Türk Masallarında Renk Sembolizmi*. (Yayınlanmış Yüksek lisans Tezi). On dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Develioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları
- Dizoğlu, M. (2019). *Anadolu Sahası Türkülerinde Renkler*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Doğan, A. (2002). *İslâmiyet'ten Önceki Türk İnancına Dair, Türkler*. (Ed. Hasan Celâl Güzel vd.) C. 3. İstanbul: Yeni Türkiye Yay.
- Doğan, İ. (2002). *Karaim Türkleri* C.20. İstanbul: Türkler Ansiklopedisi.
- Doğruer, S. (2007). *Karay (Karaim) Türklerinin Sözlü Edebiyatı*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dundes, A. (2007). Antropolog ve Folklorda Karşılaştırmalı Metot. (Çev. S. Kasımoğlu, F. Çalış,) *Millî Folklor*, Yıl 19, Sayı 73
- Dundes, A. (2014). 21. *Yüzyılda Akademik Halk Bilimi*. (Çev. E. Kipay, Y. B. Sönmez) *Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 4. s.129-153 yay. Haz. M.Ö. Oğuz, Z. S. Baki, G. Tekin. Ankara: Geleneksek Yayıncılık.
- Durbilmez, B. (2005). Türk Kültüründe ve Futüvvetnamelerde Üç Sayısı. *Ahilik Araştırmaları Dergisi*. Cilt: 1, Sayı: 2. Kırşehir: Gazi Üniversitesi Ahilik Kültürünü Araştırma Merkezi Yayınları.
- Dursun, A. Torun, D. (2017). Begil Oğlu Emren Anlatısında Kahramanın Sonsuz Yolculuğu. *Söylem Filoloji Dergisi*, 2(2), s. 250-266.
- Ege, F. (2015). *Arketipsel Sembolizm Bağlamında Kuzeydoğu Anadolu Masallarının Analizi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ardahan.

- Ege, F. (2016). *Masallarda Bilincin Dönüşümü ve Dönüştürülmesi*. Ankara: Kültür Ajans Yay.
- Elçin, Ş. (2019). *Halk Edebiyatına Giriş*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Eliade, M. (1992). *İmgeler ve Simgeler*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: Gece Yayınları.
- Eliade, M. (1994). *Edebi Dönüş Mitosu*. (Çev. Ümit Altuğ). Ankara: İmge Kitabevi.
- Eliade, M. (2014). *Şamanizm*. (Çev.: İsmet Birkan). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Ergin, M. (1997). *Dede Korkut Kitabı I*. Ankara: TDK Yayınları.
- Erhat, A. (1996). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Estes, C. P. (2004). *Kurtlarla Koşan Kadınlar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fedakâr, P. (2014). Besleyen Mi, Öldüren Mi: Türk Mitik Tasavvurunda Anne Arketipinin Antropomorfik Görünümleri. *Milli Folklor*, 103, s.5-19.
- Franz, M. L. V. (2009). *Bireyleşme Süreci, İnsan ve Sembolleri*. Çev. Ali Nahit Babaoğlu. İstanbul: Okyanus, 158-230.
- Freida F. (2011). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*. (Çev. Aslan Yalçiner). 8. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
- Freud, S. (1976). *Psikanaliz Üzerine*. (Çev: Ali Avni Öneş). İstanbul: Koza Yayınları.
- Freud, S. (1997). *Yaşamım ve Psikanaliz*. (Çev: Kamuran Şipal). İstanbul: Say Yayınları, 4. Baskı
- Freud, S. (2001). *Haz İlkesinin Ötesinde – Ben ve İd*. (Çev: Ali Babaoğlu). İstanbul: Metis Yayınları
- Freud, S. (2006). *Psikanaliz*. (Çev: Begüm Kovulmaz). Cogito Çiğit Üç Aylık Düşünce Dergisi 49/59 – 65
- Fromm, E. (1990). *Rüyalar Masallar Mitoslar (Sembol Dilinin Çözümlemesi)*. (Çev. Aydın Arıtan- Kaan H. Ökten). İstanbul: Arıtan Yayınları.
- Fromm, E. (1997). *Freud Düşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları*. (Çeviren: Aydın Arıtan). İstanbul: Arıtan Yay.
- Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Genç, R. (1996). Türk Düşüncesi, Davranışı ve Hayatında Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil, Türk Dünyasında Nevruz İkinci Bilgi Şöleni Bildirileri Yayına Hazırlayanlar: S. Tural ve E. Kılıç. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını. s. 41-48.

- Gençtarım, D. ve Çetinkaya, E. (2017). *Kişilik Kuramları*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gökçe, F. (2000). *Karay Türkçesinin Fonetigi*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Gökeri, A. İ. (1979). *Arketiplere Dayanan Yeni Bir İnceleme Yönteminin Tanıtılarak İngiliz ve Türk Edebiyatında Bazı Romans ve Epik Niteliğindeki Yapıtlara Uygulanması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi DTCF, Ankara.
- Gras, V. W. (1981). Myth And The Reconciliation Of Opposites: Jung And Levi-Strauss. *Journal of the History of Ideas*, Vol. 42, No. 3 pp. 471-488
- Günay, U. (1975). *Elâzığ Masalları*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum.
- Günay, U. (1992). *Masal Türk Dünyası El Kitabı*. (3. cilt). Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Günay, U. T. (2011). *Elâzığ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Güney, E. (1971). *Folklor ve Halk Edebiyatı*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Güney, E. C. (1971). *Folklor ve Edebiyat*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi
- Gür, N. (2012). Osmanlı Fal Geleneği Bağlamında Yıldıznâme, Fahnâme ve Tâlinâme Metinleri. *Milli Folklor Dergisi*. Yıl 24, Sayı 96, 202-2015
- Güvenç, Ö. A. (2009). Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *Erzurum: A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* Sayı 41
- Güzel, C. (2015). Monomit Teorisi Bağlamında Bayan Toolay Destanı. *Türklük Bilimi Araştırmaları* 191
206<<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16977/177436>
- Haçerlioğlu, O. (1995). *Düşünce Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Karaylar> Erişim Tarihi: 19.08.2023 saat:13:13
- Işık, N. (2009). *Türk Masallarının Sembolik Açıdan Çözümlemesi*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.
- İnan, A. (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm- Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: TTK Yay.
- Jacobi, J. (2002). *Carl Gustav Jung Psikolojisi*. (Çev. Mehmet Arap). İstanbul: İlhan Yayınları.

- Jobes, G. (1962a). *Dictionary of Mythology Folklore and Symbols*. Volume 1. New York: The Scarecrow Press.
- Jobes, G.(1962b). *Dictionary of Mythology Folklore and Symbols. Volume II, New York: The Scarecrow Press.*
- Jolande, J. (2002). *Carl Gustav Jung Psikolojisi*. (Çev. Mehmet Arap). İstanbul: İlhan Yay.
- Jung, C. G. (1936). The Concept of the Collective Unconscious. *Journal of St. Bartholomew's Hospital, London*. XLIV, 99-104.
- Jung, C. G. (1971). *Les Racines De La Conscience* (Étude Sur Les Archétypes), Buchet/Chastel, Traduction Yves Le Lay. Extrait De.
- Jung, C. G. (1997). *Bilinç ve Bilinçaltının İşlevi*. 5. Basım. (Çev. Engin Büyükinel). İstanbul: Say Yay.
- Jung, C. G. (1999). *Keşfedilmemiş Benlik*. (Çev. Barış İlhan) İstanbul: İlhan Yayınevi.
- Jung, C. G. (2006). *Analitik Psikoloji*. (Ender Gürol, Çev.) İstanbul: Payel Yayınları.
- Jung, C. G. (2010). *Psikoloji ve Din*, (Çev.: Raziye Karabey), İstanbul: Okyanus Yayınları.
- Jung, C. G. (2013). *İnsan Ruhuna Yöneliş*, (Çev.: Engin Büyükinel), İstanbul: Say Yayınları.
- Jung, C. G. (2015). *Dört Arketip*. (Z.A. Yılmaz, Çev.). 5. Baskı. İstanbul: Metis Yayıncılık
- Jung, C. G. (2015a). *Anılar, Düşler, Düşünceler*, (Çev.: İris Kantemir), İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Jung, C. G. (2015c). *Kırmızı Kitap*, (Çev.: Okhan Gündüz), İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Jung, C. G. (2015d). *Maskülen: Erilliğin Farklı Yüzleri*, (Çev.: Didem Gamze Erdinç), İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Jung, C. G. (2016). *Bilinç Dışına Yaklaşım* (Çeviren: H.M. İlgün). C.G. Jung (Ed.), *İnsan ve Sembolleri* (s. 14-99). İstanbul: Kabalcı.
- Jung, C. G. (2016). *İnsan ve Sembolleri*. (Çev. Hatice Mukaddes İlgün). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.
- Jung, C. G.(2015b). *Feminen: Dişillığın Farklı Yüzleri*. (Çev.: Tuğrul Veli Soylu), İstanbul: Pinhan Yayınları.

- Jung, C.G. (1953) Et Charles Kerényi, Introduction À L'essence De La Mythologie, Traduction H. Del Medico. Extrait De.
- Jung, C.G. (1973). *Dönüşüm Sembolleri*. (Çev. Firuzan G. Gerhold). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Jung, C.G. (2004). *Eşzamanlılık: Nedensellik Dışı Bağlayıcı Bir İlke*. (Çev. Levent Özşar). İstanbul: Biblos Yayınları.
- Jung, C. G. (1973). L'énergie Psychique, Buchet/Chastel, Traduction Yves Le Lay, s. 99. Extrait de s. 629.
- Jung, C. G. (1982). Traduction Étienne Perrot et Marie-Martine Louzier-Sahler. Extrait de s. 629.
- Kafesoğlu, İ. (1977). *Hazar Kağanlığı*. Ankara: Türk Milli Kültürü, s.146–159.
- Kafesoğlu, İ. (1992). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Kalafat, Y. (1999). Karaizm. *Tarih ve Medeniyet Dergisi*. Sayı. 61. Nisan.
- Kalafat, Y. (2000). Karay Türkleri. *Türk Dünyası Kültür Dergisi*. Sayı. 162. Haziran.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Kaya, D. (2007). *Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kefeli, A. (2002). *Kırımdaki Karayların Masalları*. Kiev: Golovna Spesializovana Redaksiy Literatu.
- Koçer, V. (2021). Bedri Sinan ile Mahperi Hikâyesini Monomit Kuramı Çerçevesinde Anlamlandırma Denemesi. *Folklor Akademi Dergisi*, Cilt:4, Sayı: 1.
- Korkmaz, R. (2004). *Aytmatov Anlatılarında Ötekileşme Sorunu ve Dönüş İzlekleri*. Ankara: Türksoy Yayınları.
- Korkmaz, R. (2016). *Arketipsel Sembolizm Açısından Dede Korkut Anlatılarındaki Yüce-Birey ve Alp-Bilge Tipi. Dede Korkut Okumaları*. (Ed.: Ramazan Korkmaz), 13-25, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Korucu, A. A. (2006). *Rider Haggard'ın Romanlarına Arketipsel Bir Yaklaşım: She, Ayesha: The Return of She, Wisdom's Daughter ve She and Allen*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kur'an-I Kerîm ve Türkçe Meali. (2011). (Elmalılı Hamdi Yazar). İstanbul: Ravza Yayınları.
- Kurt, B. (2021). Öksüz Kız Masalının Max Lüthi'nin Stil Analizi Yöntemine Göre Değerlendirilmesi. *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 24, S.434-448.

- Kutluay, Y. (2001). *İslam ve Yahudi Mezhepleri*. İstanbul: Anka Yay. 3. Baskı.
- Kuzgun, Ş. (1985). *Türklerde Yahudilik ve Doğu Avrupa Türklerinin Menşei Meselesi-Hazar ve Karay Türkleri*. Ankara: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Küçük, A. Günay T. (2002). *Dinler Tarihi*, Ankara: Ocak Yay.
- Leeming, D. A. (2020). *Mitoloji: Kahramanın Yolculuğu*. (Çev. Ilgın Yıldız). Ankara: Say Yayınları.
- Naci, M. (2009). *Lugat-İ Naci*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Neher, A. (1996). Jung's Theory Of Archetypes: A Critique. *Journal of Humanistic Psychology*. Vol.36 No. 2 Spring 1996. 61-91
- Oymak, İ. (2010). Anadolu'da Su Kültünün İzleri. *İlahiyat Fakültesi Dergisi 15:1* (2010), Ss.35-55
- Ozan, M. (2011). Geçiş Ritüelleri ve Halk Masalları. *Milli Folklor*, 2011, Yıl 23, Sayı 91.
- Öcal, A. (2002), *Bulgaristan Türk Masalları ile Yozgat (Karakuyu) Masallarının Karşılaştırılması*. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Kayseri. (13), 113-123
- Ögel, B. (1995). *Türk Mitolojisi*. Ankara: MEB Yay.
- Ögel, B. (1998). *Türk Mitolojisi I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öncül, K. (2008). Dede Korkut Hikâyelerinde Savaşçı Kadın Tipi ve Animus Kavramı. *Turkish Studies, Volume 3/2, Spring*, S.574-581.
- Özcan, D. (2011). Kazak Türklerinin Muñlık-Zarlık Destanında "Altın". *Neü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 1*, 30-38
- Özkara, O. (2016). *Joseph Campbell'in Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Eseri Bağlamında Kazan Bey Oğlu Uruz Bey'in Esir Düştüğü Destan. Dede Korkut Okumaları*. (Ed.: Ramazan Korkmaz), 115-130 İstanbul: Kesit Yayınları.
- Paşa, A. V. (2000). *Lehçe-i Osmani*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Pearson, C. S. (2003). *İçimizdeki Kahraman*. (Çev.: Semra Ayanbaşı). İstanbul: Akaşa Yayınları
- Propp, V. (1985). *Masalların Biçimbilimi*. (Çev.: M. Ve S. Rifat), İstanbul: BFS yayınları.
- Raglan, L. (1988). *Geleneksel Kahraman*. Milli Folklor, (Çev. M. Ekici), C.5
- Rank, Otto. (2016). *Kahramanın Doğuş Miti*. (Çev. G. Yavaş) İstanbul: Pinhan.

- Resimli Türkçe Sözlük (1977). Ankara: Türk Dil Kurumu (TDK).
- Sakaoğlu, S. (1999). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2001). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*. 2. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları,
- Saltık, M. (2005). *Kuş Dili Kılavuzu*. İstanbul: Hermes Yayınları.
- Sambur, B. (2005). *Bireyselleşme Yolu*. Ankara: Elis Yayınları.
- Sarı, A., & Ercan, C. A. (2008). *Masalların Psikanalizi*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.
- Sayıcı, F. (2019). Joseph Campbell'in Kahramanın Sonsuz Yolculuğu Modelinin Yol Filmlerine Uygulanması: "Easy Rider" Örneği. *İdil Dergisi*, 59 (2019 Temmuz), S. 831–844.
- Schultz, D., Schultz S. E. (2001). *Modern Psikoloji Tarihi*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Segal, R. A. (2009). *Joseph Campbell'in Mit Teorisi*. (Çev. Kürşat Öncül). *Halkbilimde Kuramlar ve Yaklaşımlar* 3. s.166-178 yay. Haz. M.Ö. Oğuz, S. Gürçayır, S. Çalış. Ankara: Geleneksek Yayıncılık.
- Serrican, E. (2015) Carl Gustav Jung'un Analitik Psikoloji Kuramındaki Arketip Kavramının Edebiyata Yansıması, *International Journal of Social Sciences and Education Research Online*, <http://dergipark.gov.tr/ijsser> Volume: 1(4).
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Seyidoğlu, B. (1985). *Masal. Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 6/66, 21-24.
- Sinanoğlu, M. (2001). *Karâilik*. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
- Storr, A. (2006). *Jung'dan Seçme Yazılar*. Çev.: Levent Özşar, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları
- Subhi, S. (1988). *Hadîs İlimleri ve Hadîs İstılahları*, Translated By M. Yaşar Kandemir. Ankara: D.İ.B. Pub.
- Süleymanov, S. (2012). *Kırım Karayları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Şayhan Fatih, (2016). *Deli Dumrul Anlatısında Türk Düşün Sisteminin Görüntü Düzeyleri Dede Korkut Okumaları*. Ed. Ramazan Korkmaz, İstanbul: Kesit Yay.

- Şayhan, F. (2015). *Altay Destan Kahramanlarının Mitik Serüveni (Erginlenme-Olgunlaşma)*. (Yayınlanmış Doktora Tezi). Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ardahan.
- Şayhan, F. (2018). Kuşatılan Ben'in Biliş Düzeyi Yorumu: Yüce Birey Bağlamında Yunus. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. Cilt: 11, Sayı: 21, 69-77.
- Şayhan, F. (2020). *Mitolojinin Güncel Yüzü Şah İsmail Hikâyesi (Kırım Karay Varyantı) İnceleme-Metin Aktarımı-Tıpkıbasım*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Şayhan, F. (2022). *Altay Destanlarında Mitik Evren Bilinci*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*, Ankara: Tavkul, Ufuk. (2003). *Türk Ansiklopedisi*. (Cilt 23). Ankara.
- Tecimer, Ö. (2005). *Sinema Modern Mitoloji*. İstanbul: Plan B Yayıncılık
- Togan, Z. V. (1964). *Hazarlar*. İslam Ansiklopedisi, C.5, İstanbul, S.397-408.
- Tura, S. M. (2010). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. İstanbul: Kanat Kitap.
- Türkan, K. (2012). Türk Dünyası Masallarında Su Kültü. *Millî Folklor*. Yıl 24, Sayı 93
- Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, C.2, Ankara: 1998
- Türkmen, F. (1995). *Âşık Garip Hikâyesi İnceleme-Metin*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ukray, M. (2016). *Jung Psikolojisi -Tüm Çalışmaları & Freud'la Karşılaştırmalı-*. Ankara: Yason yayınları
- Umay G. (1992). Elâzığ Masallarının Muhtevası. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Fırat Havzası Folklor ve Etnografya Sempozyumu Bildirileri (24-27 Ekim 1985).
- Vogler, C. (2012). Yazarın Yolculuğu: Senaryo ve Öykü Yazımının Sırları. (K. Şahin, Çev.) İstanbul: Okuyan Us Yayınları. T.C. Kültür Bakanlığı Yay.
- Zajaczkowski, A. (1939). *Tatarska- Karaimskie Piosenki Ludowez Kyrrmu*. R.O. Tom.
- Zajaczkowski, A. (1996). Karaim Edebiyatı. *Türk Lehçeleri ve Edebiyatı Dergisi*, C.5, S. 13-20,
- Zajaczkowski, W. (1962). *Arabischen Und Neupersischen Lehnwörter Im Karaimischen*, F.O. Krakow,
- Zajaczkowski, W. (1966). Karaimisch- Tschuwasc Hische Paralellen. *R.R. Arat için Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları*, Seri.1, S. A-2, Ankara
- Zajaczkowski, W. (1975). *Karaites*. Encyclopedia Of İslam, C.V. s. 608-609.

Zajaczkowski, W. (1983). *Karaylar ve Onların Folkloru*. TKAE Yay., Seri. 17-21.
Ankara

EKLER

EK 1. KIRIM KARAY MASAL METİNLERİ

Sultan Hesabının Faslı

S.126

Zaman ile çok güce, guvata, akıla ve devlete malik meşhur bir padişah olmuş ve onıñ da gendiñe layık evle de bir akıllı, ferasetli, işgüzar ve cabbar bir veziri var emiş. Evle ki padişah bu veziri her nireye irsal eyler ise her taraftan yüz aklığı ile gelir idi. Ve bevelik ile bu vezir çok büyük cenklerde bulunmuş ve daim her yirde düşmanı alet edip nice çok kaleler ve şehirler zapt edip ziyadesiyle padişah'a makbul ve eyi nazarında olmuş. Evle ki padişahın vezire muhabbeti gayit ziyade olmasından ötürü her vakit kendi beraberinde olmasını arzulayıp, her işinde ve her sırrında bu sevgili veziri ile konuşur danışır ve sohbet ederdi. Bevelikle bu vezir padişahdan çok mensuba ve büyük ikrama ve devlete müstehakolmuş. Akıbet hak tarafından ömür ziyade vefa vermeyip bu meşhur vezir ahrite göç eyledi ise padişah sevgili veziriniñ acısından karerden ziyade mahzun olup. Kaygıya daldı ise acep o merhum vezirimin yirini tutacak bir kimse bulur muyum deydi kapı girildi. Bu halde iken padişahın efkarıñ görerek ve müşkiliñi vakıf olarak cümle vezirleri kibarları ricalleri ve agaları mücid olup müşavere iderek hünkârın müşkiliñi derman bulmak kaydında, akıbet padişahın huzuruña gelip cümlesi bir ağız derler: Efendimiz size çok ömürler. Cümlemiziñ sevgilisi merhum veziriñ vefat etmesi her ni kadar bizleri mahzun eyledi de ise neylemli ölüm Allahtan. Buna çare imkânsız. Lakin illet tarafında. Hünkâr efendimizi bu hususa efkarda görünce cem'i memleket kavim ve reya bizler edna kullarıñ, ziyade sabıra mecal kalmayıp geldik huzuruña baş

S.127

örerek rica etmeye. Ki efendimiz gendiñi merhum vezirin yirini bir minasipli kimse seçsin ve merhumun işini ta'yin eylesin diye. Padişah ise bunlarıñ conabların dinlemesi ilen biraz düşünerek badehu su'al eyledi. Hani acıba o merhumun yirini tutacak gibi bir kimse bulabildiñiz mi dedikte cümlesi bir ağız evet efendimiz hoşta merhum veziriniñ bir oğlu var gayit akıllı ve işgüzar kimse gerçek dehin ziyade kemale gelmemiş bugünde on sekiz yaşında. Evvela da ise ziyada uslu firasetli ve ilim

sahibi işgüzar ve becerikli kimse. Eger efendimiz minasip bulursa bu kimseyi makbul etmenizi sıralı bulduk diyince vezir oğlının gelmesinipadişah emir buyurdu. Ve padişah oğlanı görüp ziyade beğenmesiyle onuda kaliyat örtüp eline mühür virdi. Ve gendiñi baş vezir eyledi. Badehu arası çok vakit geçmedi bu genç vezir memleketiñ işleriniziyade aşına olup cem'i memlekete dürlü eyi nizamlar ve tertipler kurup. Gene mahkemeler ve durus şiranlar peyda eyledi. Gene mektepler medreseler ta'yin edip ve çarşı pazara dürlü nizamlar ve kolaylıklar düzüp âlemi düüş şiran ile ve eyini zamlar ile gayit rahat ve şen ruşen eyledi. Evle ki az vakitte bu genç veziriñ adı şanı ve namı halkıñ agzında dagılıp âlem ziyade hoşnut kalmasıyla dünyaya nam virdi. Akibet veziriñ namı padişah'a yirişip, padişah dahi eşitip ziyade sevindi. Ve kâfi geldiginden vezire çok ikram ahsen eyledi. Bir gün padişah düşünür. Ve fikrinde der ki hani ya şu benim lalamı çağırayım. Ve tecrübe eyleyim. Aciba dedikleri kadar evvela akıl firaset sahibi mi? Ve benim emrimi icra edebilecek mi? Ve başım bir dara geldikde benim yirime iş becerebilir mi? Gerek padişahlık gerek celalet hususundan gerek cenk hususundan işgüzarlığı nicedir deyi bir gün sohbetten iken apansız padişahıñ bu fikri hatrına gelir vezire der ki: lalam al şu bir altını. Buna senden bir keçi eki şiş kebab ve bir de sagdı isterim. Alet yanında hem altını da geri isterim der ve bu harekete sana on yedi gün vadi mühlet vermişim der. Padişah kendisi çıkar gider altını veziriñ eline bırakarak. Vezir ise padişah'a bir karşılık vormeye karar olmayarak altını elinde tutmuş düşünür. Aceb bu niye olacak deyi fikir iderek. Ve aslı bir vechi farkında olmaz. Ve bu hususa vesvese iderek yini dürlü fikre dalıp der ki yoksa buñu bana bir gazap üçün etti mi yahut beni padişah'a geçen bir kimse oldu mu deyi her nice dürlü düşünse asla bir tarik üzre yatıra bilmedigiden.

S.128

Ziyade göçüne gelip vezir aglar idi. Ki bu fasıl mutlak benim zevalime işaretidir deyi ve bu bir tavaklıış digildir. Var ise padişah bende bir kiyanet şüphe etmiş. Ve bu sebep bana gazap ediyor. Onsuz bana bu teklifi vermezdi. Bu su'al digil. Buna "kezalik dürlü efkâra dalıp. Aklındadır ki bu müşkile kayrı dürlü çare olmaz. Başım alıp çıkar giderim. Dünya da nice bir kâmil ahvaldır ve işgüzar kimseler var. Yola rivan olurum, ararım. Kabil ki birinden bu su'ale hisse kaparım. O vakit padişah'a dönüp teklifinde edaiderim. Yok, ise yolda ölürüm kalırım. Zira onsuz bana ömür yok. Çünkü padişah'tan bu gazap benim başıma teknil olmuş. Bu efkâr ile vezir doğru yola rivan olur. Hoşta yolda giderken görür ki önünde bir yolcu gidiyor. Ceht eder o yolcunun ardından yirişir.

Bakar ki bir köylü ihtiyar. İhtiyara yaklaşıp selam virir ve der ki vezir: Babalık uğurlar ola yolculuk nireye? Orada ihtiyar selam virir de der ki köye gidiyorum. Vezir de der ki gel ihtiyar beraber yoldaş olalım. Ben de köye yolcuyum der ve başlarlar beraber gitmeye. Giderken vezir su'al eder der ki: köy yakın mı uzak mı? İhtiyar der ni yakındır. Badehu gele gele bir bayıra rast gelirler. Orada vezir der ki: gel ihtiyar şu bayırı çıkınca kâh sen beni kaldır kâh ben seni kaldırayım. İhtiyar der ki hele sen genç beni kaldıra bilirsin lakin ben bir ihtiyar nice ben seni kaldırılabirim der. Önden bayırı çıkınca önlerine bir orman gelir. Ormanı görünce vezir der ki: gel imdi ihtiyar şu ormana yayan girelim lakin atlı çıkalım. Orda ihtiyar vezire karşılık verip der ki: Bu ormanda atı nerden alalım. Olmayacak söze nafiye demeden niçikar. Hem ihtiyar kendi hatrında fikir eder der ki: Varsa bu yoldaşın biraz akıldan noksanlığı olmalı düşünür. Lakin vezire bir kayırığügev demez. Gene giderler yolun boyu. Badehu köyin sınırına yaklaşıncâ önlerine bir sıra ekin rast gelir. Bu ekinleri görüp vezir der ki: Babalık acep şu ekinler yılmış mı yoksa yılmamış mı yani yılacak mı? İhtiyar karşılık verip der ki: ekin nice yılmış olabilir. Hele bir biçilsin harman olsun degirmende çakılsın un olsun soñra ekmek yapıp fırında pişirip yirler. Hele bunların hiçbiri olmadan nice dersin yılmış mı diye. Ondan bir kâfir yol dehin giderler. Bakarlar ki karşıda bir meyyit götürürler kabre koymaya. Vezir bu meyyiti görünce ihtiyara der ki: Baba şu meyyit ölmüş mü yoksa sag mı? Artık bu covabieşitince ihtiyarin vayedede kararı kalmayıp ve gayit gücüne gelip

S. 129

dedi ki: behey yoldaş sen nesli insansın bekle başsız kinsiz su'aller eylen, beni bütün yol candan bezer eylediñ. Hoşta görürsün ki meyyiti cenazeye koymışlar, kabre gömmeye götürürler. De ki su'aleyir kaldı mı ki bu ölmüş mü yoksa sag mı deyî teftiş edersin. Yoksa sen beni maytaba alırsın. Yoldaş isen insan gibi sohbet iderek yolumıza gidelim. Yoksa Allah'ı seversen benden farik ol ve bevlesu'aller ile beni yorma. Vezir bir karşılık vermez. Badehu heman koyı ni girecek vakit karşılarına bir yığın miskin fukara alil sakat sagır kör topal kiminin gözü yok ve kiminin eli yok, kiminin ayagı yok. Bunlar çıkmışlar yolun kenarına koyın çatından gelen geçen yolcudan sadaka dilenmek niyetinde. Ve uzaktan bu gelen eki yolcuyu görüp başlamışlar onlara yakın gelmeye. Vezir ise bunları görünce dönüp ihtiyara su'al etmiş deyî: ihtiyar baba şu gelenler aceb ölü müdür yoksa sag mıdır? Rica iderim şunu bana bildirsin der. Burada ise artık ihtiyar evvelkisinden dahi ziyade güçlenip vezire der ki: Behey yoldaş seniñ elinden ni

müşkul belaya ugramış benim başım. Seniñ ile yoldaş olalı asla bir akıllı sohbet çıkmamış senden. Bu ni zevzeklikler hep senden çektiğim. Keşke sağlık selamet ile seniñ gibi yoldaşa rast gelmeyeydim. Alim Allah beni candan bezer eylediñ behey Allah'ın kulu insan haçan gözüñle görür iken ki bu miskinler bizden sadaka istemek kaydında bize yakın gelirler hem görürsün ki bunlar cem'i. Kimi sakat, kimi sagır, kimi kör, kimi total, hülasa bir yığın alil fakirler. Bevla olunca dehin ni gona benden su'al edersin bunlar sag mı yoksa ölü mü deyi şükür ki şimdi köye yırıştık. Allah ırak eyleye. Dehin şimdi seniñ ile gezecek yolumuz biraz uzak olmuş ise ni olurdu halim. Mutlak beni divane edecek emişsin. Derken heman koyın içerisini yaklaştılar. Orada ihtiyar hoşça var yoldaş diye. Orada vezir ihtiyarın eline miktar para virerek selamlaştı ve her biri ayrı tarafa döndü giderek vezir fikrinde dedi: Yoldaş fakir bir ahmak emiş. Hiçbir zattan haberi yok dünyadan bi haber. Ondan vezir virir bir mecide dâhil olur. İhtiyar ise gider kendi evine. Eve geliñce kızıña nakil eder başıñdan geçen ahvali ve der ki: Bugün bir yoldaşa ugradım. Allah ırak eyleye elinden bezer oldum. Bilmem divani midir? Gendiñe bakarsan bir tora yapılı kimseye benziyor. Lakin virdiği su'alleriñe mutlak şaşkın olmalıdır dersin. Evle de eve geliñce sohbetinden çektiğimi bir Allah bilir deyince orada kızı der ki:

S.130

Rica iderim baba şu kimseniñ su'alinden ve sohbetinden biraz nakil eyle. Bari ben de bileyim nice kimse olduğımı deyince ihtiyar başlar kıza nakil etmeye. Şehirden çıkınca bu kimse ardıñdan yetişip selam virerek rica etti beraber yoldaş olalım diye. Evvelada beraber gelirken bir büyük bayıra yaklaştık. Orada o kimse bana dedi ki gel ihtiyar baba şu bayırı çıkınca kâh sen beni kaldır kah ben seni kaldırayım. Ben ona derim ki ey ki sen hele genç kimse beni kaldırabilirsin lakin ben ihtiyar seni nice kaldırabilirim. Ondan bir ormana geldikte tekrar bana dedi. Gel baba şu ormana yayan girelim de atlı çıkalım. Ben de karşılık virdim ormanda at nerden alalım diye. Ondan koyın sınırına geldikte etraftaki ekinleri görüp bu kimse benden su'al etti. Baba bu ekinler yılmış mı yoksa yılacak mı diye. Artık bu su'aline gayit gücüne gelip dedim ki behey insan dehin biçilmemiş ve her hususa kemale gelmemiş ekin nice yılmış olabilir diye. Doğrusu ona tazir ettim. Ondan gördük ki köyden bir meyyiti çıkarmışlar götürüyorlar kabre koymaya. Buñu görerek bu kimse benden su'al iderek diyir ki: baba bu götürdükleri meyyit ölmüş mü yoksa sag mı? İmdi bevla cahil su'ale nice gücüne

gelmez. Ben de ona müstehakına göre karşılık virdim. Akıbet teknil köye de yaklaştık ise karşımıza hep mi hep bir yığın miskin fakir fukara kimi kör kimi total kimi alil çıktılar bizlerden sadaka dilenmek niyetinde ve bize yakın gelmedeyken Allah için deyi elin uzatarak. Bu bizim yoldaş bu cemin görür iken dehin kalkmış benden su'al ediyor. İhtiyar baba aceb bunlar ölmüş mü yoksa sag mı diye. Artık burada kararım sabrım kalmayıp aldığına göre eyice sapartasın virdim. Doğrusu bu yoldaş benim kanımı bozdu. Ve bütün yol beni candan bezdirdi. Keşke bevle yoldaş sağlık selameti ile bana rast gelmeye yirışmeyeydi. İyi ki tez elden köye yirıştik de ve ben onu heman bırakıp kaçmasın baktım. Lanet olsun bevleyoldaşlığa. Maazallah yolumuz ziyade uzamış olsa vallahi bu yoldaş beni mutlaka divani ederdi. Gerçek bakarsan kendi bir kibar kimse görünür zira benim ona goçlandığıma. Ve ziyade dik cevgaclar sevledigime ve akıbet yat yavan koyın yol ortasında o misafir yolcu bırakıp kaçtığıma bunların hiçbirine bakmayarak benimlen helalleşip dehin elime miktar para bahşış virdi. Bundan görünüyor ki bu kibar kimse olmalı. Lakin nafaide biraz akıldan noksan düşmüş bu hikayati başından sonına gelince dinleyip sonra kız ihtiyara dedi ki hayır baba bu bayagi

S. 131

kimse digil. Bu bir gayit akıllı ilimdar kâmil ve kibar kimse olsa gerek ve onıñ sohbetinde ve su'alinde hiçbirinde ni cahillik ve ni divanilik yoktur. Her cevabında akıl ve hikmet ve her su'aline hak sebep ve nasihat yollu mana vardır. Hele babam sen diñle gör ki ben o kimseniñ virdigi su'alinin her birin çözeyim ve her biriniñ manasın sana bir bir nakil edeyim deyi kız başlar nakil etmeye. O kimseniñ birinci teklifi yani gel baba şu yokuşu çıkınca kah sen beni kaldır kah ben seni kaldırayım demesi bu ki yokuşu çıkınca mabeynimizde kah sen kah ben biri birimizi evvela akıllı ve tatlı sohbetlen eglendirelim ki sohbetin hoşluğu yokuşun zahmetiñi unuttura. Evle ki yorgunluk duymayalım demektir. Zira hoş sohbetlen gezilen yolun yorgunlugu ve zahmeti olmaz. Gelelim ikinci teklifine. Şu ormana yayan girelim de atlı çikalım demesi budur ki gel baba şu ormandan gendimize biraz degnek keselim demektir. Zira yayan yolcuya elinde bir degnek olmak sanki bir atlı kadar keyfvirir. Ve insana kuvvet olup yorulmamasına yardım olur. Hoş da bu sebeble sana teklif etmiş birer degnek alalım da atlı gibi olalım yorulmayalım diye. Ondan medede ormandan atlı çikalım demeye kayrı hacet yok. Anca degnek alalım demektir. Sen ise teklifin farkına varamamışsın. Ve tahkik et pohlayıp gocalanmışsın. Ve sen haksız iken o kimseye meram karşılık vermişsin. Ne

vakitte ki o kimseniñ akıllı teklifine merhaba demeden gayrı. Ziyade söz iktiza itmezdi. Bilesin ki burada da sen haksızsın. üçin ki ekinlerin hakkıñda sana su'ali bu ekinler yılmış mı yoksa yılacak mı demesi bu ki bu görünen ekin kerin sahipleri bir zengin ve devletli kimseler mi yoksa bir zügürt ve fukare kimseler mi demektir. Zira ekin sahipleri zügürt ise hiç şüphe yok ki digil ki ekin murhacına ve kemaline gelmeden ve biçilmeden harman olmadan yılmış olsun dahi olabilir ki dehin ekilmeden öñüne yılmış olabilsin. Zira fakir kimse bu ekiniñ bu sıraya getirince kim bilsin ne kadar borca harca girmiştir. Ve ne kadar dehin borca ve harca girse gerek ekini eline alınca oldu ki o fakir dehin ekini ekilmeden yahut biçilmeden evvel parasın alıp yemiş evle ki biçildikte satıp alacak parasın anca burcuna yirıştirebilir. Oldu ki fakiriñ ekini ekseri ekilmeden ve akılla biçilmeden evvel yılmış hesap olunur. Ve o kimseniñ yılmış mı deyi su'ali bu hususadır. Yani fakir ise ekin yılmıştır. Evle de ekin sahibi zengin ise hiç şüphe yok ki dehin ekin

S.132

yılacaktır. Zira zenginñi bir hakti yok ki ekiniñ hakkıñda borca girsin. Evle zengin paklayabilir ki ekini kemale gelsin biçilsin harman olsun ve ambara girsin. Ve istediği vakit iktizası kadar ambardan çıkarıp yesin. Oldu ki beyle kimseniñ ekini hesap olunur. Yani ekin sahibi zengin ise ekini mutlak badehu yılacaktır. Fakir ise mutlak artık yılmıştır. O kimseniñ su'ali gayit sıralı. Zira istemiş ki bilsin ekin sahipleri zengin yoksa fukara. Sen ise farkında olmayarak nafile yirden onu divani pahlayıp güçlenmişsin. Ve illa ki gendiñ haksızken o kimseniñ akıllı su'aline ters karşılık vermişsin. Dördüncü meyyit hakkıñda sana su'ali bu götürdükleri meyyit ölü mü yoksa sag mı demesi bu ki eger meyyitin evladı yahut anası babası hısıımı akrabası ve bir eyi ismi adı şanı ve bir eyi işleri var ise evle meyyit sanki sag sayılır. Zira kendi ölürse de lakin adı şanı zekatı ve eyi işleri bir vakit oltaz. Hem dahim eyi ismin anacak evladı hısım akrabası var iken o kimseye düpdüz ölmüş demezler. Onıñ eyi ismi halk arasında sag hesap olur. Yok, eger meyyitin ne evladı ne hısım akrabası olmayıp ve illa ki gendiniñ de dünyada bir ettiği eyi işi yok ise evle kimseniñ zikri dünyadan kesilip düpdüz ölmüş hesap olur. Oldu ki bu kimseniñ sana su'ali bu hususa idi. Eger götürülen meyyitin zekâtı ve zürriyeti var ise demek o dehin düpdüz ölmemiş sagdır. Yok, eger hiçbir kimsesi olmayıp bir zekâtı da yok ise bil ki düpdüz ölmüştür. Hoşta babam beyle hikmet su'alın sen farkında olmayarak nafile o kimseyi incitmişsin. Gelelim akıbet altıncı miskinlerin

var sakat sagır kör total fakirlerin hakkında virdiği su'ale şu karşıda dilenmeye gelen alil fakirler acep ölü müdür yoksa sag mıdır demesi budur ki demek ister bu alil fakirlerin hiçbir can acır yakın kimsesi ya bir evladı olmayıp düpedüz bir umitsuz fakir mi demektir. Zira o kimse ki hatta kendisi alil ve mecnun lakin onıñ bir yakını ve der dünyada bir ağır kimsesi oldukça demek onıñ dehin bir yanında numidu teknil kesilmemiş. Evle de bekle fakire dehin mutlak ölmüş demeye gelmez. Lakin mazallah hem kendisi kesinkes alil ve sakat sagır total ve canına çaresi olmayan mecnun olup da alt yanında hiçbir umudu ve darı dünyada hiçbir acır kimsesi yok olursa hoşta bekle biçare alile sanki

S. 133

ölmüş derler. Zira bekle sağlığın kendi evle biçare mecnun için ölümden beterdir. Ve evle dirlige dirlik demezler. Mutlaka ölüm sayılır. Evle de su'al de o kimsenin meramı bu idi ki sen ayırıp bunların hangi dereceden oldukların biyan bildirsin diye. Sen ise su'alın hiç farkında olmayarak yoldaşını tazirleyip siltem sözlerle onu incitmişsin. O alt yanında eve misafir ve Allah konagı davet etmediğin bir yeni. Sen ise onu köyün üçünde girdikte sokak boyu yol ortasında heman bırakıp kaçmaya bakmışsın. Gör ki babam bu seniñ ettiklerin mutlak sıradan dışarıdır. İlla ki evle kimseye hangisinin aklı osu fırsatı ilmi işgüzarlığı ve kibarlığı virdiği sualinden ve sabırlığından aynı biyan görünüyor. Hangi su'allerin manasın aklım kestigini göre bir bir sana tarif etmişim. Hangisin işittiysen gendiñi akıl etmişsin ki o kimsenin su'alleri ve sohbetleri olduğun şimdi pek eyi farkındasın. Bekle iken mutak farzdır ve minasıptır ki sen varıp mutlak o yoldaşı bulasın. Ve ondan afoluk alasın. Ve onu bize misafir davet edip beraberce alıp gelesin deyi kız kalkar heman bir kahvaltı peydah eder. Yana eki pogaça otuz tane pişmiş yumurta ve bunları bir bohçaya koyup ihtiyarın eline verip der ki götür misafire bari bir kahvaltı etsin sahi açılmış olmalı. Bekle deyi ihtiyara gönderir ve kendi fikrinde der ki bari ben de onu biraz tecrübe edeyim bakalım farkında olur mu?. Acep benim beklediğim kadar akıllı mı deyi bekler durur. Zira kızın eki pogaça biri büyük biri küçük ve otuz yumurta yollamasının da bir manası var emiş. Kız evde beklemede olsun biz gelelim ihtiyara. İhtiyar ise pogaçanın yarisın ve on tanede yumirtayı yemiş. Kusurun götürmüş misafire vermiş. Misafir ise bohçayı açıp bakmış ve ihtiyara demiş yoksa siziñ güneşiniz yartı mı ve ayınız yigirmi gün mi? İhtiyar ise bu sözlerin biriniñ farkında olmayıp başlamış misafire rica etmeye. Gel kabahatimi bağışla.

Ben cahillik etmişim seniñ cevgaplarınıñ farkında olmayıp sana artık eksik cevgap sevmemişim gel şimdi bana helal eyle deyi misafire temenni iderek yalvarmış. Suçumu afv eyle bağışla diye. Misafir su'al etmiş ihtiyar suçun nedir ve nesli kabahate afoluk istersin dedikte ihtiyar demiş ki ya yol da ben sana az sert

S. 134

sevledim mi? Ben bir cahil kimse su'alleriñin biriniñ de farkında olmayıp cahilliklen ben haksız iken sana güçlendim. Hâcen evden kızıma nakil ettim ise bereket versin kızım bana bir bir tarif eyledi. O zaman bildim ki sen haklı emişsin şimdi geldim mahsus senden afoluk istemeye ve seni bizim haneye davet etmeye. Rica ederiz geri itmeyip bize buyurasın deyince orada vezir der ki mani digil babalık onıñ üçün sen hiç elem üzre olma. Hacet digil. Sen bana gene cevgab dedigiñ yok ve sana bir dargınlığım yok. Var git kapıda ol babalık davetini baş üzre makbul etmişim ve ben mutlak siziñ haneye bugün misafir olurum deyi ihtiyarin gönlün alır gönderir. Lakin vezir kendi fikrinde der ki bu ihtiyarin kızı bir akıllı ve fırsatli kız olsa gerek. Bu nafile alamet digil bakalım belki ol ki bize bundan hisse ve bir faide çıkar. Ve veziriñ bir Arap hizmetkarı var emiş. Vezir ol arabını çağırıp eline birkaç altın ve bir donluk kumaş verip kıza hedeyi gönderir. Hizmetkar hediyeği götürürken tamahkar Arap'ın gözü kızmış ve kumaştan bir parça kesip almış gendiñe. Kusurun götürüp kıza vermiş. Kız ise hediyeği makbul ederken kumaşın özründen biraz kesilip alındığın duyunca Arap'a der: selam sevre agaya eger koç hediye iderse kuyrugun kesip vermesin hem Arab'ın incitmesin. Arap ise vezire gelip kızıñ dedigiñ olduğu gibi sevre. Ol dem vezir kızıñ cögeblerinin farkında olarak Arap'a der ki: dogrusun sevre götürürken kumaştan kesip aldın mı deyince Arap karşılık verip der ki evet efendim kabahatliyim. Şeytana uydum ve kumaştan biraz şey kesip aldım. Orada vezir Arap'a kayrı bir söz demez. Salt takipte kalır kızıñ keskin aklına ve fırsatine. Ve bunıñla beraber vezirin hevesligi dehin ziyade olmasıyla kalktı vezir gitti kızı görmeye. O ise kız dehi sabırsız bekler dururdu aciba şu misafir tez gelse de görsem nice akıllı uslu kimse olmalı deyi. Vezir dehi o dakikada kapıda bulunur ve anıda göre gelir ki kızıñ bir gözü biraz şaşıkca evle de gayit bir hoş bakışı var. Buñu görünce vezir içeri girmesiyle kıza der ki evin yapısı ni dilber ve ni hoş olmuş. Lakin bacası azıcık egrice düşmüş deyince kız ise sözün farkında olur da der efendim tütünü düz çıksın. Buñu demesiyle vezir gördüğü kız tahkik akıllı ve fırsatli ve bevleliklen kızı candan sevip ona nice hediyeler dehin ehsan eyledi ve kızı

gendiñeahret evladı eylemeye karar viridi. Hem kızdan ziyade hoşnut kalmasıyla. Orada konak oldu. Badehu vezire ev dest

S. 135

nizam olup taham hasıl eyleyip kahve tütün ikramdan soñra yatak göstürirdi. Ve orada rahat etti sabah olunca vezir yukudan kalkıp abdist ve namaz tekmilinde kahve tütün ikramından soñra kızı önüni çağırıp derdi ki kızım benim bir müşkilim var eger sen şu müşkile bir çare bulabilirsen sana çok ennas bir şey ve ikram iderim orada kız çok efendimiñ bu müşkiline hacet ve ne hususa olmalı hayır ola inşallah geçer buyursun efendim kabil ki iyle işaret olmasın duyup bizde seviniriz deyince vezir derdi ki padişah bana bir altın virerek derdi ki bu altına senden bir keçi bir seccade ve eki şiş kebab hem altınida geri isterim ve bu hareketin tekmilin ida etmeye sana topu üç gün mühlet demiştir. Hoşta benim müşkilim budur. Zira ben padişahın emriñi da etmeyince huzuruña geri dönmek imkansız su'al gayit güç virdigi mühlet ise gayit kısa. Şimdi bundan dehin ziyade müşkür nice olabilir hoşta bu su'alın peşinden yollara rivan olmuşum kabil ki bir kimseden münhasın? Bulup vaâdi gönlünü padişah'a karşılık getirebilirim deyince orada kız efendim eger siziñ müşkiliñiz yalnız bu ise bunıñ için hiç elem üzre olmayın ve keyfiniz de olun bu da bir iş olmuş mi bunıñ çaresi gayit kolaydır inşallah istediğinden ziyade sırasında ida iderek padişahın makburu olursun deyi vezire teselli verip gönlün hoş eyledi ve vezire derdi ki verin bana padişahın virdigi altını kız vezirden altını alınca vardı pazardan o altına bir keçi satın alıp getirdi ve onıñ yafahın kırıp oradan eki seccade dokudu ve o seccadelerin birini sattı bir altına ondan keçi biçip onıñ hayalarından eki şiş kebab yapıp keçiyi seccadeyi bir altını ve eki şiş kebabı vezire teslim edip vezire derdi ki hoşça efendim çaresi budur götür padişah'a var Allah işiñi kolay getire ve yolunu açık eyleye deyince orada vezir ziyadesilen kızdan hoşnut kalarak çok evelallah deyi ve hediyeler virerek selamlaşır gider ondan gayit şen saz ve güler yüz ile gelir padişahıñ huzuruña keçiyi seccadeyi eki şiş kebabı ve altını teslim edip buyur efendim emrin üzre ida olmuştur deyi temennah eder. Ve el pençe çapraz selam durur ol dem padişahıñ ziyade keyfi gelip hoşnut kalmasıylan vezire eyi nazar hedayive ikram ehsan eyledikten soñra derdi ki lalam hayrı dogrı seyle üstad Kim idi Vezir ise karşılık edip derdi ki efendim huzurunda hilafkâr itmez evlere bütün ahvali olduğu gibi nakil ideyim efendim kolayca altını verip emriñi buyurdu.

S. 136

Halde ben kılıç nice ceht ve dikkat etmişte ise asla emriñin manasın bulamayıp başım alıp yola rivan oldum belki yolda bir kimseden hisse kapabilirim deyi umit iderek evvela da yol boyu giderken rast geldim bir köylü ihtiyar yolcuya ve onıñlan arkadaş oldum yolda iken bu yoldaşım olan bu ihtiyari tecrübe etmek kaydından birkaç su'al virdim ise hiç bir su'alin farkında olmayıp bana teknil aksini karşılıklar vermiş şevle ki kendisi su'alin farkında olmadığı bir yanı dehin bana hırslandı ki ben nice bekle divanice sohbetler ve cahilce su'aller itmişim deyikul ise köye geliñce ihtiyar beni sokak ortasında bırakıp heman benden çizirip evini savuşmasını baktı bende vardım bir mescide konak oldum arası çok geçmedi bakarsam Hele ki benim ihtiyar yoldaş elinde kahvaltı hediye ile beni arayarak gelmiş ve beni görmesilen heman ayaklarıma düşüp başladı kabahatimi bağışla deyirica ve niyaz etmeye ben ise hayır ola babalık bekle itmenin aslı nidedikte ol dem ihtiyar dedi ki ben bir cahil kimse yolda seniñ sohbetlerinin farkında olmayarak seni incitmişim ve seni sokakta bırakıp gittim evime geliñce bütün ahvali kızığa nakil iderek şikayet ettim ise ki ben bir zevzek yoldaşın elinden bütün yol bezer oldum akıbet köye gelip bırakıp kaçtım diyince seniñ sohbetlerini ve su'alleriñi kızığa bir bir derim ise hoşta o zaman bereket versin kızım seniñ cevaplarını bana tarif edip bildirdi ve derdi ki babam sen ol yoldaşa gayit haksız bulmuşsun o ise onıñ her su'ali bir akıl her sohbeti bir hikmet deyi beni sana gönderdeki sende affoluk isteyim ve seni bizim eve davet edeyim deyi imdi sana ricam birinci bizim eve misafir buyurasın ikinci kabahatimi bağışlayasın üçüncü bu kahvaltıyı mazi buyurasın diyince bu ahvalden ben gayit memnun kalmam ile ihtiyara bir miktar harçlık hedeyi virerek sen git bende gelirim deyi ihtiyara yola kodum lakin gendim takipte kaldım kızığa aklına firasetini evle de mutlak kızığa varıp görmeli deyi hevmetmemlen kıza gelip bir kaç dürlü sohbetlen tecrübe edip gördüm ise tahkik kızığa karardan ziyade akıl ve us ehli olmasına hiç şüphem kalmadı hem kızdaki ziyadesiyle kızdaki hoşnut kaldım biraz orada durup hayli yarenlik ve sohbetten soñra kıza dedim ki benim bir müşkilim var acıba buna bir çare bulunur mı diyince efendim sevgi bakalım müşkiliñ nedir kabilki bir çare bulunur deyi kız bana teklif ediñce orada ben kıza efendim bana deyi

S. 137

virdiği altın fasılın nakil ittim ise müşkiliñ bu ise onıñ çaresi pek kolaydır onıñ üçün elem üzre olma deyi altınıñ hakkıñda şimdi ki olan hareketi kız bana bir bir tarif eyledi ve ida etti hoşta efendim bütün ahvali olduğu gibi huzuruña nakil itmişim ve müşkile çare bulan ustam bu kızdır diyince ol dem kızın aklına padişahın ziyade keyfi gelip vezire derdi ki isterim şu kızı görmeye mutlak onu bana alıp gelesin diyince emir efendimiziñ deyip vezir gitti ve o kızı padişahın huzuruña getirdi. Padişah dahi kızı görmesilen onıñ dürlü sohbetler ile imtihan eyleyince kızın aklını usunu firasetini kılığın ve dilberliğin ziyade beğenmesiyle kızdan gayit hoşnut kalarak gönlünde mihabbet bağladı. Ve kıza âşık olup gendiñi Hanım Sultan eyledi. Ve ismini sultan hasbi koydu ve padişah bu kızın düğününü ziyade azim izzet ve büyük saltanat ile icra olmasına emir buyurup gerek güz gerek gece düğün derya edip vezirlerin kibarların ricallerin ve agaların imamların ulemaların hacıların hocaların ve müftülerin meclisinde nice kılındı da ise padişah kız ile dehin alfet olmadan ve görüşmeden evvel apansızdan Çin Maçın padişahından haber almasıylan ki onıñlan seferim var ve cem'i askerim ve cephanem ilen üzerini gelmekteyim deyi cübbeyi padişah bu haberi almasıylan derhalet sefere tidarik eyleyip cem'i askerinin ve etbasın beraberinde alarak sefere göç eyledi yola rivan olurken padişah sultan hasbinin sarayına gelip selamlaşınca Sultan Hanım'ın elini bir mühürlü kese virerek dedi hoşta bu kesede biñ altın vardır. Gendiñi cep harçlığı olan lakın ben seferden geldikte keseyim mühürlü ve altını teknil isterim ve ağırda ki kıslaktan benim küheylan atım gibi bir küheylan isterim hem gendiñ benden bir ar evlad dogurdugun isterim diyince atına biner Allaha emanet eyledim sizleri deyi çargı cehla ile yola rivan olur gider padişahın kıza bu cevgapları demede meramı tecrübe etmek üçün idi. İmansız olduğun kendi pek eyi bilerek evvelada ise bakalım kızın firaseti bu işe ni hüküm buyurur deyi sınamak kaydında bu emirleri buyurdu kız dahi padişahın matlupların diñleyince emir efendimiñ diyerek temennah iderek hayır du'a ile yola uzattı padişah askeri ve cem'i etfahamı ile sefere gitmede olsun biz gelelim sultan hasbinin sarayına bakalım Sultan Hanım'ın keyfi gine ve gendiñi harekete tidarik itmededir Sultan Hasbi padişahı sefere savuşturmaşı ile sarayında cariyeleri ile

S. 138

birlikte Şen saz olarak padişahın virdiği mŭhŭrlŭ keseyi açıp ũŭndeki altınları harcayıp zevki sefa sŭrdŭ ve bade bu arası bir befir vakitten Sultan Hasbi gendiŐi satranç oyununa talim edip ve bu oyuna ziyade aşına olup itmam olmasılan sarayda olan cariyelerden on eki kızı seçip ve cŭmlesi erkek kismetini tebdig olarak giyenip ve her biri birer ağırmak binince Şevle bir pehlivan oldular ki sanki her biri bir kurşuna karşı durabilecek kezarik evlerin silahların çadırların ve esir safra mutlak iktizaların teknil ediŐe Sultan Hasbi kendi de oğlan kismetine girerek ağırdaki kısırağı eğer eyleyip ũzerini binince gŭzelim bir Şahbaz ko yigide dŭndŭ ve bu on eki pehlivan yigidlerin ũnŭne çıkıp beraber yola rivan oldular badehu gele gele beŐinci gece geldiler padişahın ordusuna karşı orada çadır kurup dâhil oldular sabah olunca bakarsa ni gŭrsŭnler ki padişahın ordusunun karşısında bir çadır kurulmiŐ gŭz ver gŭreyim o saati gelip padişah’a ifade eylediler ise padişah Dahi cuhadar baŐıŐı irsalekleyerek su’al eyledi. Şu adırdaki bulunan pehlivanlar el midir yoksa cev midir deyi çadırdaki pehlivan başı dahi cuhadarı ikram ile makbuliderek derdi ki bizler ni el ni cev digiliz ancak ben Fas padişahının oğluyum zuhur etmesiyle yolumiz bu semte uğramış bizler burada yolcuyuz birkaç gŭn konuk vilayetimize yolcu olmak niyetindeyiz benden padişah’a çok selamlar seveyiŐ diyince cuhadar geri dŭnŭp olduğu gibi ahvali padişah’a nakil eyledi. Ondan bir az vakit geçmeden Fas padişahın oğlu yoldaŐlarından birkaç yigid beraberini alarak doğrı padişahın adırdına gelerek padişah ile gŭrŭŐmeye ve heman çadırdaki girince Şehzade padişah’a çok selam iderek yir ŕpŭp ve temennah eyleyip el gŭĐŭs olarak divan durur padişah dahi Şehzadeyi çok ikram ile makbul iderek yanında yir buyurur ve kahve tŭtŭn içip keyfiderek bir hayli hal hatır sorup yarenlik ve sohbette soŐra Şehzadeden ziyade hoşnut olup gŭnŭl bağladı ve dayim teklifsiz gelip gitmesini davet iderek rica ve minnet eyledi ve badehu geri dŭnmek ũŭn kalktığında tekrar padişah ikram ve ragbet ile uzatır ve beraber bir kaç cuhadar koşup yaren sizi yini beklerim deyi Şehzadeyi kendi adırdına yolcu ider. İkinci gŭn dahi sabah olup kahve tŭtŭn içildikten soŐra Şehzade gece beraberine bir kaç yigid alarak padişahın konağın misafir oldu padişah Şehzadeyi tekrar ikram ve ragbetlerle makbul iderek yanında yir

S. 139

buyurur ve çok sohbet ve muhabbetlik yarenlik itmelerinde şehzadeye su'al iderek derki sormak ayıp olmasın şimdi ki halde gelişiniz nereden olmalı ve hele buradan nireye gitmek niyetinizdesiniz ve gendiğiniz hangi diyarın gülüsünüz ve hangi hasıl zadeniñ neslinden olursunuz diyince şehzade efendim ben deniz Fas padişahıñ oğlu olurum devlet işi zuhur eylesin sebebi bagdata yolum düştü orada kavallar biraz güç olma sebep işi tekmi eda etmeniñ kabili olamayıp şimdi vitanı geri dönmek niyetindeyim orada padişah bu zuhur olan nigüne iş olmalı ki eda etmeniñ kabili imkansız olmak mecbur eyledi diyince şehzade karşılık virerek kapu tarafından birkaç ricaliñ hıyanetlikte eli olması ile semtimizde ki olan otlatlara dürlü keder itmeleri üzre der ondan dehin biraz dürlü sohbette olunca sofraya çıkılıp taham hazır olunması üzre padişah'a haber verdiler orada padişah ve misafiri ve cemi edbası altın ibriklerden abdist alarak tahama buyurdular sofrada dahi padişah şehzadeye sag yanına yir buyurup birlikte dürlü adetli lezzetli tahamlar ekin eyleyip şekerli şerbetler mişş eylediler hem orada altın ibrikler de gülâhab ile abdist almalarına teklif olundu badehu tahamdan kalkarak kahve tütün içerek biraz yarenlik sohbeti itmelerinden soñra padişah şehzade den ziyade hoşnut kalmasından dehin onu nihâl ile beraberinde dutmak üzre bir yol bulup ziyade muhabbet ve sohbet ile eğlenmek kaydında olunca dönüp göle bakış ile derki şehzadem acaba satranç oyununa aşına mısın biraz seniñlen eglenebilirdik diyince orada şehzade evet efendim hatta çoktan beri elime tutmadım da ise lakin hiç düpedüz farkında olmayan digilim evvelada ömrüm ki hatırımdan çıkmamış olsa gerek ve oynayıp sizi eglendirebilirim demesiyle padişah emir eder satranç gelsin deyiñ hem satranç gelip bir eki oyun oynadılar ise şehzade mahsus oyuna biraz gevşek olur evvelada salt padişah mat virir üçüncü oyuna başladıkları halde şehzade padişah'a derki efendim bu oyunu betsiz oynamamda hiç haz olmuyor eger besli oynarsak kabil ki bende biraz dikkatli oynamaya mecbur olurum diyince ol dem padişah pek eyigayit münasebetli sevlediñ buyur bestinkavrin ses karar ver dedi orada şehzade karar virerekbestimiz bu olsun ki eger ben mat olursam benim kısrığım efendime hedeyi olur eger mat virirsem o zaman efendimin

S. 140

küheylanı benim olur diyince orada padişahın ziyade hoşuna gelir ve bu best üzre karar verip başladılar oynamaya ve bu oyunun bir eki saatin zerbine uzanıp oyun kâh bir tarafa kâh ikinci tarafa mahal virerek ziyade cenkleşmelerin den sonra akıbet şehzade padişah'a mat virdi ve padişah mibarik olsun küheylan seniñdirdeyi küheylanı şehzadeniñ çadırına gönderilmesi için emir eyledi ve şehzade dahi padişahlan selamlaşıp çıkar kendi çadırına gider gece küheylanı kendi kısıragına koşup ertesi gün sabahleyin küheylanı padişah'a irsal eyledi efendime bende deyin minasıptır buyursun küheylan gendiñi mibarik olsun deyi ol dem şehzadenin bekle kibar bulunması padişahın ziyade hoşuna gelmeklen makbul eyledi illaki şehzade ye karardan ziyade muhabbet bağladı onıñ aklına ve terbiyeli kılıgına takipte kalarak ve veziriñi gönderip çok evelallah iderek ve selam deyi buyursun bugün seyahate sefasına çıkalım deyi şehzadeyi davet eyledi şehzade dahi padişahın çadırına gelerek padişah karşı çıkarak gülerek dedi şehzadem varsa binek küheylanı ben âşıklısı olduğımdan haberdar olmışsun evvelada küheylanı da bana geri göndermişsin diyince hayır efendim hangi küheylanın âşıklısı olmanızdan haberdar olmayarak salt bunu bilirim ki hünkarın binek atına padişahın kendisinden kayrı sual eylemek kimseniñ haddi digildir hoşta bu sebep küheylanı gendimden ziyade size layık görmem ile hedeyi gönder mişim buyuruñ efendim size mibarik olsun diyince padişahın keyfi yirini gelerek merhaba dedi ve bugün şehzadem ile beraber seyahate sefasına çıkmaya karar virdik diyince emir eyledi sayede tidarik olunmasına badehu şehzade ilen kahve tütün içip biraz keyif itmede iken sayıdanı başı gelip haber eyledi ki seyahate tedarigi icra olmuştur deyi ondan kalkıp padişah şehzade ve akranları vezir cühidarlar ve Sair sayede mutalip etfası ilen birlikte azim izzet ve saltanat ile yola rivan oldular nice bir zevk sefa oyun eglence ile cayır çimen sefasında kırk ve şen Ruşen olarak çok av avladılar ve o günü geçirdiler. Gece olunca suyun yakasında çadırlar kurulup dürlü avlardan tahamlar peydah olundu ve cümlesi mecalim de zevk sefa ve yarenlik iderek herkes kendi çadırın da rahat ittiler ertesi gün Çin sabah olunca kalkıp av abdistten sonra kahve tütün ve kahvaltı itmeleri ile çadırları devşirip geni avın peşini yola rivan oldular

S. 141

yolda gider iken apansız padişahın önüne bir ceyran rast gelip padişah cühidal başı ile heman ceyranın peşinden koşmada olunca şehzade dahi vezir ilen bir kayrı avın peşinden düşüp gayrı semte gitmede olarak miydanda ekisi yalnız تنها bulunurduğu vakit şehzade dönüp vezire derdi ki sana sır bir sohbet diyen kim olmaya ki bu sırrı kim kimse bilsin senden bu işe yardım isterim diyince orada vezir buyuruñ şehzadem emriñi zemituyum ve her vechi elimden gelen yardıma hadırım demesiyle şehzade der vaktiyle padişahı altın ilen gelip müşkile imdat aradığında sana yardım olan kız benim hele sende benim müşkilime yardım olmalısın diyince vezir ise tekmil vukuf olarak baş üze Sultan Hanım müşkili nakil eyleyiñ ida olunması üze hiç elem cekmeyi deyi temennah eyledi ise orada Sultan Hanım padişah sefere giderken virdiği şimarişlerin bir bir vezire nakil edip derdi ki şimdi padişahın emrinin çoğu nakil olmuştur lakin akıbet ben gendim padişah’a teslim olmalıyım hoşta bunda ben seniñ yardımına mihtacım ki padişah beni bir eki geceden ziyade tutmayıp kovirmesini dikkat itmelişin bütün müşkil budur kusurun ben gendim baş iderim ve bu mabeyimize olan sohbetten dahi bir kelam bir insana çıkmalı olursa haberin olsun kendi canına kast edersin bak ki kafil kalmayasın diyince vezir emir sultanım diyip yir öpüp temennah eyledi ondan kendi şikayalarını alarak padişah’a döndüler orada padişah dahi ceyranı urup getirmiş halde şen olurken vurdukları avlardan dürlü tahamlar peydah olunur ve meclisler kurulup muhabbet yarenlik iderek taham yir iken şehzade gafret elini kesmesiyle dönüp cühidalın birini rica iderim varıp bizim çadırdan bana bir cugra getirirsin diyince o saati padişah cebinden sırmalı poşusun çıkarıp. Dahi kendi eliyle şeh-zadeniñ parmagına bağladı ve tahamdan soñra altın kase ilen şerbet içir iken kaseniñ gayit dilber olmasına şeh-zadeniñ dikkatli nazar eylesin görünce padişah buyur şehzadem bu kase size belgüzar deyi teslim eyledi kaseyi şehzadeye ol dahi belgüzarı öpüp tupasına koyarak padişah’a meşkur ve temennah eyledi badehu kahve tütün içerek muhabbet iken karar virdiler orduya geri dönmeye ve saati sayir sefasından kalkıp o günü ahşama orduya dâhil oldular ise padişah ile elveda eder iken şehzade padişahı kendi çadırına davet iderek efendim yârin öğle tahamına ben kulunuzun çadırına diyip.

S. 142

Buyurmanıza rica iderim diyince pek eyi mutlaka gelirim deyi cevgap virdi ve orada selamlaşarak herkes kendi çadırına gidip yoku sefasına gark oldu ertesi gün olunca azim izzet ve saltanat ile tidarik olup dürlü ve dürlü lezzetler tahamlar sofralara donanınca ve nice bir altın tabaklarda mücavirli kaseler ile dürlü gülahaplar nar turunç ve miski amberli şekerli şerbetler sıra sıra dizilmesiyle ve uşaklar ellerinde gümüş ibrikler ve sırmalı testimerler ile el pençe durarak sofranın çevresine hazır iken padişah lalası ve ricali ile beraber şeh-zadenin çadırına geldiler o saati şehzade çıkıp elin öptü ve koltuklayıp mahsus hazırlanmış tektik üzerine oturtunca kendisi derakep kayrı odaya girip tevdi oldu ve kız kismetinde elinde altın tas altın ibrik ve sırmalı testimel ile içeriye girip padişahın önünde el pençe durdu padişah dahi kızını görünce kızın sıkı güzamina boyu posuna dilberliğine ve kılıgına hayran kalarak eyice nazar eder iken kızın elinden abdist eyleme olarak şehzadem kendisi handadır deyikızdan su'al eyledi ise kız dahi sadıkarlığa çıkmıştır efendim şimdi gelir deyigirip heman tevdir olarak gene şehzade kıyafeti giyip padişahın huzuruña geldi amma padişah kıza hayran olmasılan aklı fikri gönlü kızda olarak kızdan mi da iderek şehzadeye katır katır merhaba eyledi badehu sofrada dürlü tahamlar ekil olunduktan soñra kalktıkların da şehzade gene tevhir kız kıyafetini gelip padişah'a tekrar o şekil abdist teklif eyledi ise padişahın gözü kızda olup ziyade dikkatlen hoş nazar eyledi ve abdistle tekmil ediñce kız gidip şehzade geldi ise kahve tütün içerek sohbette iken padişah sohbeti kızın üzerini getirip ve kızını ziyade mi da iderek ve varsa bu kız bir hasır zade olmalı bu şehzadeye cariyeye yoksa halayık mıdır deyisu'alediñce hayır efendim halayık digildir hanum cariyedir ve ben kölenize hediye eder deyikarşılık virdi ise ol dem padişah maşallah çok dilber kız emiş merhaba ve mibarik olsun Allah bağışlaya deyi gayit hoşnut kalarak şehzade ile selamlaşp elveda eyledi badehu padişah kendi çadırına geliñce lalasına ve ricaline kızın aklın misun terbiyesin davran işin kılıgın kıyafetini ve ni med iderek maşallah çok güzel cariyeye emiş şu kızını canım sevdi anca ceyran yavrusu gibi bir çocuk emi deyi bütün gün kızını agzında bırakmaz oldu fikrinde ise kıza ziyade âşık oldu.

S. 143

Ertesi gün olunca padişah sakadan kalkıp şehzadeye haber gönderip buyursun şehzadem bugün yine yarenlik eylenelim diyince gene şehzade kalkıp padişahın çadırına geldi evvelada kahve tütün içerek çok yarenlik ve muhabbet itmelerinde padişah gel şehzadem biraz satranç idende eglenelim deyi ortaya satranç geliñce orada şehzade buyuruñ efendim lakin adı belli olmalı demesinde adını şehzadem beyan eylesin dedikte ol dem şehzade hoşta efendim bugünkü bestimiz bu olsun eger ben mat olursam cariyeyi efendime irsal eylerim eger ben mat virirsem efendimin Hatemiñ isterim diyince Hatem almak matru bu hayi meded buñuñ fikri bizden vezirlik almak meramı var deyi(ziyade padişah Hatemi vezirden gayrısına geçmek imkansız) padişahın biraz hırsına geldi de ise lakin cariyeyi kazanmak tamahı hatrına gelince gendiñi aldirmayarak pek eyi mat burumdur deyi şeh-zadeniñ teklifi ni hoşnutluk ile razı oldu ve bestlerin ağızdan tekrarlayıp bir bir tarif itmeleri halde heman başladılar oynamaya ve nice ki Hatem mat burundan padişahın biraz hırsına gelmişti evvelada mutlaka mat virmek niyetinde olarak gayit dikkatli oynamaya cehd etti şevle ki bu oyun çok vakit sürüp cenkleştiler şehzade ise hacan görmüş ki padişah gayit hırslı ve dikkatli oyunu kazanmak niyetinde can arzuman olarak soyunup düşmüş ol dem gendiñi mahsus biraz gevşek tutmasıylan oyunu kaybetmiş hem akıbet padişah şehzadeye mat virmiş orada biraz dehin aglanarak ahşam olunca padişah ile elveda iderek şehzade kendi çadırına dönük eylemiş hem çadıra gelmesiylan gendiñi sıkı düzem virerek müsairi ile beraber cariyeyi padişah’a irsal eyledi müsahip ise cariyeyi şehzadeden padişah’a belgüzar deyi teslim itti gitti padişah cariyeye ile uzun gece muhabbet sefasında gerek olup dahiekinci gün ve ikinci gece zevk sefa ve muhabbet ilen devran sürünce akıbet üçüncü gün olup sabahleyin padişahın hatrına düşüp bu eki gündür şeh-zadeniñ görünmemesin sebebi ni olmalıdır deyi su’al iderek cühidal gönderdi ise cühidal dönüp bir eki gündür şeh-zadeniñ biraz keyfi olmayıp dışarı çıkma ise lakin bugün biraz eyidir deyi virilen karşılığı alması ilen padişahın şehzadeye mihabbeti ziyade oldugundan varıp hal hatır soruşmaya tidarik eyledigini görerek orada vezir derdi ki efendim affu eyleye burada biraz siz biraz kafil bulunmuşsunuz hakkıñızda şehzade meşkul kibar bulunmuş

S. 144

o siziñ küheylanı efendim mahsur olmasın deyî ikinci gün sabahleyin size belgüzar göndermiş idi siz ise cariyeyi alı koydunuz ola ki şeh-zadeniñ keyifsizliginiñ baş sebebi cariyeniñ hasretliydir hem hatrınızda ise siziñ su'ale halayık digil hanım cariyedir deyî karşılık vermiştir diyince o saati padişah gendiñiñ sırasız bulunmasın duyup izlam eylemesiyle vezire çok merhaba deyî takik bekle olmalıdır deyî kızıñ beraberine veziri koşup şehzadeye cariyeye benden belgüzardır ve hem eyi hoş hatrın su'al eyleyip benden selam diyesin deyî kızı şehzadeye irsal eyledi ertesi gün sabah olunca şehzade padişahın huzuruña gelip hal hatr su'al eyledikten sonra ziyade mihabbet sohbet eylediklerinde padişah gel şehzadem seniñle biraz imtihan olalım ve hem biraz eglenelim diyince şehzade dahibaş üze efendimdiyince emir olunup satranç üstüne geldi ise padişah dahi buyur şehzadem adını koy dedikte ol dem şehzade efendim ve Şevketli sultanım bugünde veli nimetim olduğınız halde şimden gerli bestinizi siz biyan itmek sırasındır ben nöbetimden kurtulmuşum diyince orada vezir işiñ aslına ermek ile farkına vardı ki Sultan Hanım muradı icra olmuş lakin padişah ziyade teklif itme sebep ki mutlaka bu seferde oyunuñ bestin sen biyan itmelisin diyince şehzade ol dem hoşta padişahım siziñ Hatem ile benim kısragım bestimiz olsun deyî karar virdiler bu kabil üze başladılar oynamaya ve bedehu vefir vakit cenkleşmeden sonra akıbet şehzade padişah'a mat virdi ol dem padişah veziriñ elinden Hatemi alıp şehzadeye belgüzar eyledi şehzade dahi hatemi öpüp tupasına koyarak temennah eyledi ve orada biraz dehin yarenlik ve zevk ü sefa eylemelerinden sohbe ve mihabbete gark olarak vakit geçirdikten sonra şehzade kalkıp padişahıñ elini öperek dedi efendim huzurunuzda ömür geçirmek ni kadar hoş ve ni kadar tatlı ise de lakin akıbeti gene elveda eylemeliyiz zira pederim sultandan haber aldım kalmayıp tez gelesin deyî evlede mecburum şimdi siziñle selamlaşıp ve bu gece tidarik idip vilayete gitmek için yola rivan olmaya hoşcakal efendim baki size mevladan uzak ömür ve her amelinize nusret dilerim diyerek elvida edip kendi çadırına geri döndü ve o saati tidarik edip ve orada kazandığı sırmalı puşuyi altın kaseyi hatemi gendiñeve kısragina zürhati belgüzar alarak yari gece mahlinde çadırları devşirip ve oradan göçüp doğru kendi sarayına

S. 145

dâhil olur. Badehu arası dokuz aydan Hanım Sultan Hasbi bir er evlad dogurdu. Ve kısraktan dahi bir tayı dünyaya geldi. Tıpkı padişahın bindiği küheylan gibi bir ağırmak. Padişah ise seferde çok seneler eglenip kalma sebepten Sultan Hasbi memlekette hüküm ve saltanat iderek âleme nizam ve dürüstlük ile göz nazar ve hak şeran ederdi. Şevle ki padişah sefere gidip geliñce cemi memleket ehli hem reaya gayit hoşnut kalarak ve hiç bir hususta incinen kimse olmayarak selamet ve emin ömür geçirmişler. Evle ki padişah kendi bulunmadığından sanki kimseniñ haberi olmamış şehzade ise gün günden büyüyüp okumak kemaline geliñce ona bir kâmil hoca ta'yin eyleyip başladı ilme ve terbiyeye talim eylemeye. Şevle ki şehzade gün günden gerek ilimde gerek terbiyede büyük marifet gösterirdi. Boyu posu ve kıyafet ise emsalsiz yakışıklı ve dilberken hep görenler tacipte kalarak hayran olurdu. Ve maşallah deyi çocuğu mibarik evlad ola deyi hayır du'a virirdi. Ve onıñ namın her gam mi da edip sevlerdi. Badehu çocuk sekiz yaşına geliñce padişah gittiği seferden Nusret ve yüz aklıgı ile koçalı mal milel devlet ve büyük saltanat ile memlekete dönük eylediği halde Sultan Sanım Hasbi'ye mücdeler olup göz aydınlara ola Sultan Hanım. Hoş da efendimiz padişah yüz aklıgı ile ve azim izzet ve saltanat ile sag ve selamet memlekete dönüyor deyi haber virdiler ise Sultan Hanım Hasbi dahi şen Ruşen olarak mücdecilere çok hediyeler ve bahşişler ehsan eyledikten soñra dahi memlektin cemi fakir fukaralarına bile nice hayırlar ve nice ehsanlarda eyleyip cümlesin şenlik ve sevinç mertebesine hissidar eyledi. Hem giderken padişah virdiği keseyi altına doldurup keseyi mühürledikten soñra şehzadeyi çağırıp giyindirip kuşandırıp sag elini padişahın hatmin giydirdi. Ve sol pazbandına padişahın aldığı çuvrayı bağladı. Hem kısraktan dogan tayı küheylana sırmalı raket takım urup şehzadeyi üzerine süvar eyleyerek lalas ve nice kibarlar ve ricaller ile birlikte dürlü saltanat ve sürur ile padişahı ikbal eylemeye alayı gönderdi. Bunlar yola rivan olup padişahın ordusuna yaklaşımda iken uzaktan saltanat ilen gelen şehzadeyi ve alayı padişah görünce ziyadesiyle taaccüpte kalarak acıba kim olmalı deyi bekleyip dururdu ve vezire su'al ederken ki şu karşıdan gelen çocuk kim olmalı diye. Vezir dahi padişahım Allah mibarik eylesin ve

S. 146

hayırlı uğur kademli evlad olsun bu siziñ nefsi evladınız şehzadedir diyince orada padişah birden bire gazaba gelip ni güne benim evladım olabilir deyi ziyade hırslanıp vezire tazir ve hücum etmede iken o dakikada cem'i alay ve şehzade lalasıylan beraber yaklaştılar hem atlarından enip şehzade padişahın huzuruna gelince yir öperek temennah eyleyip padişahıñ elini öptü ise ol zaman apansız padişah göre geldi oğlınıñ elindeki Hatemi ve sol pazı bandındaki sırmalı cugrayı evlede ol dem de gendiniñ giderken Sultan Hanıma sevledigi cevgapları hatrına geliñce kendi fikrinde hayi meded bu fasılın bir aslı olmalı deyi sükut durdu ve anı da şehzadeyi güler yüz ile makbul eyleyip gözlerinden purs eyledi. Ve pençeminden peyazlayıp sag yanına aldı lakin padişah oğlandan illa ki haten ilen Çura dan gözlerin çekmez oldu ve aslı bu faslıñ farkına ermek kadir digil idi badehu oradan kalkıp cem'i itfahamı ile pahidattı vilayete dâhil oldu ise orada gelip konuklarına girince memlekette bulanana kibar hacı hoca müftü hafız ulema cem olup padişah'a geldiler ve cümlesi göz aydınlar ile ogul mibariklediler ve hayır du'alar ile padişah'a temennah divan durdular padişah dahi şensaz olarak makbul eyleyip herkese çok hedeyi ve ikramlar ile yola koydu ve şehzadeniñ aklına uzuna sohbetine kılığına dilberligine ve kisvetine bakmadan duyamaz idi ve yanından bırakmaz idi badehu ahşam olunca hareme girip yanına girip Sultan Hanım Hasebi ilen görüşünce hal hatır su'al eyleyip akıbet şehzadeniñ hakkıñda sohbet oldu ise ol dem Sultan Hanım Hasebi padişah'a temennah iderek dedi hoşta efendim emriniz üzre altın dolu kese mühürlü sizden ar evlad ve kısraktan küheylan içre olunmuştur diyince orada bütün olup geçen fasılı padişah'a nakil etti ise padişahıñ elinden makbul ettigi altın keseyi Hatemi ve sırmalı Çurayı göstürüp bütün olan ahvali tastik ediñce padişah cümle ahvali hatrına getirip faslıñ aslına ermesiyle hoşnut kalıp kafi geldiginden tahtından kalkıp Sultan Hasebiniñ aklına ve firasetine çok merhaba deyi gözlerinden öptü ve padişah dahi Sultan Hasebi'ye dehin ziyade mihabbet bağlayıp başına cevahirden taç koydu cezarik şehzadeyi candan sevip akli ve sohbetiyle hoşnut olup Ruşen olurdu hem padişah vezirinden dahi ziyade hoşnut kalarak çok ikram ve hediyeler ehsan eyledi gel vakit geç vakit

S. 147

padişah Sultan Hasebi ile mihabbet ve tatlı uzak ömürler geçirerek beraber şazlıya devlete sohbete gark olarak gövermisler badehu şehzadeyi Kemalatta görüp vefatımız yirimizi tutacak evladımız var deyi tahtı şehzadeye ve vasiyet eylemişler ve her müdrü içre eyleyip akıbet dünya hükmünce ihtiyarlar vefat eyledikte oğlu babasının tahtın miraslayıp aklı fusur ve dürüstlüğü ile iderek ihtiyarlara rahmet içtirmeye müstehat oluyor hasır olmuş bu fasıl burada tekmil oluyor vesselam

Akıbeti Hayır Çobannın Meseli

Zaman ile Bursa da bir padişah olmuş ve o padişahın dünyada evlad dedikte birden bir kızı var idi. Bu kızı ziyade dilber akıllı ilimdar ve işgüzar olması sebebiyle pederi kızı gayit severdi ve bir dem yanından bırakmayarak dayim her işinde gerek dürlü memlekete mutluk maddiler de gerek sair diyarlardan zuhur eden fasıl üzre yahut cenk hususunda kul ise her dürlü zorunda vaktizasında bu kız ile sohbet eder ve konuşır idi. Evle ki padişah kızın keneşinden ve sohbetinden dayim hoşnut kalırdı ve gün günden kızın aklı ve firaseti keskin olmasın görerek kalbi mitfahan olur ve Allaha şükür iderek derdi çok şükürler ki hüdaya ki bu kızın er evladın yirini dutabilecek deyi, ve bu kızın namı kayrı diyarlara tevatür olup daha nice bir şehzadilerden bu kıza elçiler gelip isterler ise padişah kızı kimseye vermeye razı olmazdı. Ve gelen elçilere derdi ki benim üç kavulim vardır her kim ki er olup bu üç kavuli icra idebilirse kızımı o kimseye vireceğim kayrı dürlü digil evle de her gelen şehzadi padişahın kavullerini ziyadesilen güç görmesilen hiç kimse ben icra iderim deyi kavule girmeye cisaret itmezdi. Akıbet bu kızın namı Çin Maçın vilayetini yirişip Çin Maçın padişahının oğlu kızın namın eşiterek kıza hayran olmasılan kalkmış doğru bu diyara gelip kızın babasından bu kızı gendiğini Hanım Sultan eylemeye istemiş Padişah dahi bu şehzadini kuvvetini ve cisaretini görerek ve oğlanı begenerek demiş ki oğlum pek makbul ve kızım sen

S.148

gibi civana virmeye hazırım. Lakin benim üç kavulim vardır. Eger onları icra iderseñ kızım seniñdir ve kavulim birincisi budur ki benim kızımı almaya isteyen kimse borçlıdır iptida bir filcan arslan süti getirsin. Ondan soñra kalan kavuli sevlerim. Eger ida iderseñ buyur bu birinci kavuli mi teknil eyle. Oglan ise efendim kavuliñi baş üzre makbul eylemişim deyi padişah'a temennah iderek çıkar gider. Arslan sütin bulmaya ondan oglan düşer yolun peşine. Gide gide badehu dâhil olur bir geçirmez ormanlara ve daglara. Nerde ki insan evladı ayak basmış yirler digil bu semtsiz yirlerde hayli gezip akıbet hiç bir canivar rast gelmeyip ziyade yorulması ile gece olunca bir büyük orman içerisini gelip bari bu gece burada biraz rahatlanayım. Kabil ki arslanlar gelir deyi umut iderek çıkar koca bir direkiñ töpesini gizlenir. Bakar durur bir bafirden heman yari gece mahlinde bir ses şamata kopmış evle ki sesiñ şiddetinden daglar taşlar ditreyir. Oglan ise direk üzirinde bu velveleyi eşitince sesin zerbeli olmasından ziyade saklanıp gendiñi güç ile direk üzirinde dutabildi ve biraz usunu başıña devşirip bakarsa ni görsünler. Karşıda koca bir arslan evle figan ve yaygara ile geleyir ki maazallah degil ki bu arslanı sagıp sütin olmak dahi bir curmasından sadasından insanın aftı başıñdan gidecek. Oglan ise bu hareketi görünce kız sevdası düpdüz baştan çıkıp başlamış gendi gendiñi çari düşünmeye. Lanet padişahıñ kızıñı arslanıñ sütime deyi başlamış üzrinde sıtma dutan kimse gibi ditremeye korkısından meded Allah çağırarak aman acep ni zaman sabah olsa da buradan sag selamet kurtulsam deyi sabaha kadar direge yapuşup durmuş sabah olunca arslan yirinden kalkıp gene şihra gözlerinin gör digilen oglan Allaha biñ şükür iderek direkiñ töpesin denen ip sagına soluna bakarak ve kızıdan hem sevdasından vazgeçip dabana kuvvet vitan nerdesin dedi. Doğru Çin Maçin vilayetine rivanolmuş. Padişah beklemede olsun ki Çin Maçin padişahının oğlarslansüti getirip kızı alacak deyi o hasarda Bursa da bir çoban var emiş. Seher etrafında koyıgütüp gezer emiş. Bu çoban haber almış ki padişahıñ kızıñın hakkıñda üç kavuliñ her kim ki icra idebilirse kızı ona virecek deyi. Evle de nice ki kızıñ namıñdan çoban vukuf iken kıza sevda olmuş ve derdiñden divani olarak bütün muradı arzımanı bu kıza kalmış. Ve dayim Allahtan dilegi bu idi ki

S. 149

ya Allah gel sen bana yardım ol bana güç kuvvet versin ki ben varıp padişah'a arslan süti getirmeye kadil olayım padişahın kızın almaya müstehak olayım deyi çoban bu merakta gezer iken bir gün deniz yalısın da dolaşırken bari biraz ferahlanayım deyi soyunur düşer denize yıkanmaya denizde yıkanmaya bakarsa suyu da bir şey parlıyor eğilip alır bakmış ki bir yüzük heman geçirir parmagına ve kendisi çabucak yıkanır sudan çıkar badehu giyenipkevlerin ardından giderken elindeki yüzüğün kaşını biraz tonukgörmesilen dili ile yalayıp sileyim derken dili yüzüğün kaşına dokunur dokunmaz apansız karşısına kırk tane dev peydah olur ve çobana temennah iderek derler. Emir efendimiziñ buyur bize ni buyurursan her müracaatın tekmi itmeye hazırız divler bekle diyince çoban bu ümitsiz hareketten şaştığından divlerini karşılık vermeyi bilmeyip şimdilik bir iktizam yok sizler şimdi gidiñ bir kayrı vakit çağırırım dediğilen divler kırkı kayıp oldu. Çoban ise yüzüğün bekle marifetin görünce vir Allah işte Allah muradı mı virdi deyi koyları çölde bırakır kendisi heman eve gelip anasına derki haydi ana mutlaka benim için padişahın kızını isteyeceksin anası oğlu teklifini eşitince ey ogul yoksa sen aklından şaştın mı acep sen ni sevdiğinin gendiñ farkına varırsın yahut sen beni divani pohluyorsun hiç padişah sana kızını virir mi sen istersin ki beni katil iderlerdogrusı ben padişah'a varıp bekle teklifi idemem diyince çoban ise cevabından dönmeyip mücellet sen varıp padişahın kızını istemelisin demeden farik olmayıp diyor ki sen var iste kızı virmezse hiç olmadan bari bir karşılık virse gerek anasıogluda bir söz geçirmeye kadil olmadı ve oğlu zor teklifini çare bulamadığından akıbet padişah'a varıp yedi yirden temennah idip de yedi yirdenyir öpüp el pençe divan durup devlete du'a iderek huzurunda dururken padişah der ki hey analık müracaatın nedir sevle analık ise tekrar secde iderek ve padişahın etegini öperek der ki Allah'ın izni ile peygamberin kavuli ile kızını oğluma isterim koca karı bekle deyince padişah'a dahi sen kimsin sormayarak pek eyi analık kızımı oğlu viririm lakin benim üç kavulim vardır eger onu icra iderse kızım onunundur eger kavulim birini icra edemezse başını katil iderim makbüllerimiñ birincisi bir filcan arslan süti isterim bunu icra ediñce ikinci üçüncü

S. 150

makbullerimi de soñra sevlerim bak analık bunları oğlı tarif eyle bu kavule razı ise ve icra iderse kızım onuñdur yok ise baş katil olur koca karı padişahıtan makbulleri vukuf olınca temennah iderek gider evine ve olduğu gibi bütün ahvalı oğlı nakil ider hoşta oğlim padişahıñ kızı seniñdireger sen ona bir filcan arslan süti getirebilirseñ bundan medede eki kavulidehin var hangilerin soñra sevleyecek ve bunıñda bilmelisin ki eger bu üç kavuliñ birini de icra edemezsen mutlaka seni katil eleyecektir çoban bu sözleri eşitince kalkar gider dağlara arslanlar mekanı nerde olduğu arayarak badehu gelmiş bir büyük dağıñ üzerini bakarsa karşıdan koca bir dişi arslan yaygara ilen yavruların arayarak sesi dağlara zen virerek gelir çoban bu arslanı görünce elindeki yüzüğü diliyle yaladığı ise o dakikada önüne hele ki kırk dev peydah olup buyur efendim ni buyurursan deyi temennah eylediler çoban orada onlara emir idip dedi isterim ki heman şu arslanı dutup zincire bağlayıp bana teslim idesiniz ki benim hükmüm olsun bu arslanı padişahıñ önüne götürüp ve sagıp sütinden bir filcan ile padişah’a ikram eklemeye divler ise çobandan bu emri eşitince heman arslanı dutup ve zincire koyup çobaña teslim ettiler. Buyur efendimiz bu arslan seniñ hükmüñdedir herni emir isterseñ emriñe mutidir deyi ve divler anı da kayıp oldular çoban ise arslanıñ zincirin eline aldığıylan dogrı padişah’a gelip hoşta efendim arslanı mahsus huzuruña getirdim ki burada sagıp sütin vireyim ki şüpheñ olmasın bu arslan sütidür deyi başladı arslanı sagmaya ve bir filcan süt doldurup buyur efendim deyi elinden padişah’a teslim ediñce derdi ki hem bu arslanı size teslim etmişim ve vaktinden yemin ve suyuñ virirsin ben onu eyi terbiye eylemişim hiç keyif itmeyiñ kimseye bir kederi degmez deyi arslanı padişah’a teslim eyleyiñce buyur efendim seyle ikinci kavuliñ nedir deyi temennah ile padişahıñ el pençe durdu padişah ise bu hareketi görünce oğlanıñ gücünü kuvvetiñi ziyade tecipte kalarak oglandan hoşnut olarak demiş çok aferin oğlim bu marifetini bakarım kusur kavulimü de becerirseñ kızım seniñdir şimdi ikinci kavulim budur ki isterim bana bir gergedan dutup getiresin diyince çoban baş üzre efendim deyi temennah edip çıkar gider şehrin catına çıkınca çoban elindeki yüzüğü diliyle yaladığı gibi anı da hele ki kırk dev peydah olup

S. 151

buyur efendim ni buyurursan deyi temennah eylediler. İse bugün ahşama kadar bana bir gergedan bulup ve zincire koyup getiresin deyi emir eyledi divler çobandan bu emri eşitince efendim bu emriñ gayret güç bir amma lakin evle de ise icra ederiz deyi temennah iderek gittiler badehu arası bir Bafirden dağıñ catından bir seda bir ses şamata bir taburdu ve bir gürültü geleyir ki sanırsın orada kıyamet günü ve dünya Avgar ravgar oluyor toz duman ve yaygaradan dağlar taşlar birbirine davul oluyor ve göğüñ yüzü görülmez oldu çoban ise bu velveleyiñ aslı nedir diye dört etrafa tecip kalıp etrafa bakar iken etrafta hiç zati güz seçmenin imkansız olduğu görüp bayagı fesfeseye daldı acep burada bana bir gaza gelmez mi deyi düşünmede doz duman biraz çizilmesi ile bakarsa ni görsün sanki karşıdan gine bir büyük dağı kaldırmışlar doğru çoban durduğu yire getireler evle ki ne taraftan göğüñ yüzün zulümet kaplamış ve bir zat seçmenin imkanı yok bu ni alamet bakar iken hele ki, dağ varlıkça çoban durduğu yire yaklaşımda olunca farkında olur ki bu dağ deyi beklediği zat o ise bir zalim ve şiddetli bir gergedanemiş hangisi bu kırk dev tutmuşlar ve kaç kat zincire koymışlar ve önünden yitip doğruca çobana getiriyorlar divler ise buyur efendim emriñ icra olmuştur ve bu gergedan seniñ her emriñi mutidir diyerek gergedanın zinciri çobana teslim etmeye isterken çobanıñ yaklaşıma keyf ittigin farkında olarak hiç elem üzre olma bu yüzük elinde iken sana hiç bir canivardan zarar zeval gelmez tut zincirden istediğiyi yire gider ve seniñ her emriñi icra eder diyince divler gergedanı teslim edip kendileri temennah edip kayıbolurlar şimdi çoban yüzükle eli iken gergedanı zincirinde tutarak şehre yaklaşmanın apansız etrafı bir bulut kaplamış ki insanlar biri birin seçmez olmuş akıbet karşıdan bir büyük karaltı sezmelerilen anı da padişah'a haber eylemişler ki gün doğuştan şehriñ üzerini bir dağdır gelir evle ki mazallah yaklaşırsa bütün alemini batıracak deyi padişah bu haberi alınca cem'i iptihasın alıp şehriñ çatına çıkıp bakarsa hele ki çoban gerçek ki bir büyük dağ gibi gergedanı zincirinde yitip doğru şehre geliyir anı da çobana haber gönderir ki Allah için gergedanı şehre yakın getirmeye deyi çoban elçiye derki sevleyiñ padişah'a keyf itmesin benim gergedanım eyi terbiye olmuştur kimseye bir kederi degmez bu hususta rahat olsun elçi bu haberi virince badehu.

S. 152

Çoban da gergedan ile yaklaşır temennah iderek padişah'a der ki buyur efendim bu gergedan da size hediyedir her emriñize mutidir şimdi buyrın üçüncü kavuliñ sevleyiñ onuda icra itmeye hazırım diyince padişah bu çobanın gücüne ve cabbarlığına ziyade tecipte kalarak gayit hoşnut olması ile çok efrim diyerek çobana çok ikram ve hediye ehsan eyledi ve akıbet derdi ki hoşta oğlum üçüncü makbulde budur ki bana bir ecdahir bulup getireceksin eger bu kavuli ise icra iderseñ kızım seniñdir hem azim izzet ile düğün derya edip viririm diyince çoban padişah'a temennah iderek baş üzre efendim yarin bu vakitte inşallah ecdahiri da getiririm deyi çıkar gider ve şehirden bir az çıkınca gene elindeki yüzüğü yaladı ise hele ki kırk dev hep de hep karşısına peydah olunca buyrını buyurursanız diyince orada çoban eyleyip derdi ki bugün sizden bir ecdahir isterim divler bu teklifi duyunca bu teklif her emirden güçtür amma ni kadar güçte ise icra itmeye borçluyuz deyi giderler ve bütün gün dünyayı Avgar ravgar itip akıbet bir güç ile bir ecdahir bulup onu el idiñce ziyade zahmet çekmişler kolaysa güç bela zincirlere koyup sesiñ ve şamatasın yatırıp biraz terbiye etmeden soñra getirip çobana teslim eylediler ve kayib oldular çoban dahi bu ecdahiryı da zincirinden tutarak getirip padişahın huzurunda buyur efendim bu ecdahir da seniñ emriñi mutidir deyi temennah iderek o zaman padişah oğlanın bu marifetini görünce artık kararı kalmadı oğlanın elin alarak derdi ki işte şimdi kızım seniñdir sana mibarik olsun isterim ki çabuk düğün olsun lakin düğünden evvel sizlere müstehak saray hazır eylemelisin ki nice evlendiginizde kendi saraylarıñıza konuk olasız şimdi senden kızıma Nişan makbul iderim ve bu günden başlayıp saraylarıñ tidarikin de olmalısın saraylar hazır olıncadüğün isterim diyince çoban baş üzre deyi padişahın elini nişanı teslim eyledi saraydan çıkıp gene yüzük marifeti ile divleriçagırıp derdi ki isterim ki şehir meydanında bana meşhur saraylar yapılsın seyle ki Çin Maçın padişahın konaklarıñ dan dehin eyi dehin dilber ve dehin yakışıklı olarak dünyada nam versin evledesaraylarıñ içerlerin ve odaların evle dönendiresiz ki akranı eşi buluñmaz olsun altın çilterler altın parmaklıklar mermer döşemeler ve mermer direkler ve sırmalı püsküller ile işlenmiş yastıklar minderler ve

S. 153

döşekler sade son sırmadan dökülmüş kumaşlardan etrafına almaz yakut lal ve inci ve sayır cevahir taşlar ile turulmis olmalı kezarik mermer hamamlar mermer havuzlar ve mermer şadırvanlar cümlesi altın sevler ile nakışlı olmalı oturaklar sofalar ve kürsüler tekmili altın gümüş ve fil dişinden olmalı kezarik havuzlar ve gül bahçeler salları ve kovalar altın kuşaklar parmaklıklar ile donanmış olmalı. ve havuzların dört etrafı akarsular ve çeşmeler ile donanıp suyuda dürlü balıklar ve bahçelerde dürlü kuşlar ötüşür ve Cem'i tehmil kırk gün dedikte hazır olmalı diyince divler baş üzre istediğinden dehin eyi olur deyi temennah olur giderler ve o saatten başlayıp tekmi kırk gün dedikte saraylar hazır olduğu ile gelip çobana haber verdiler bu efendimiz buyursun konaklar hazırdir bir seyir eylesin diyince anı da çoban padişah'a haber virmesi ile padişah'a kalkıp çoban ile birlikte sarayları seyran eyledi ise karardan ziyade tecipte kaldı ve gayit begendi evle ki kendi sarayları gözünden çıktı ve padişah ziyade hoşnut kalmasıylan derdi ki bu havalinin üç köşesine bendeki arslanı gergedanı ve ecdahiri sana peşkeş viririm lakin dördüncü köşesi boş kalır bu köşeye iktizadır ki bir pars bulup koyasın ve gendiği havale de bir fil bulundurmalısın diyince baş üzre efendim pars ve fil bugün hazır olur deyi temennah eyledi ve hem padişahı sarayına uzatınca tekrar divleri çağırıp tenbih eyledi ve bir pars ile bir fil getirerler deyi divler iseheman bir pars vebir fil getirip havalinin köşesine bağladılar bunlar Cem'i tekmi olduğuyan çoban tekrar padişah'a haber eyledi ise padişah gelip şehereyleyiñce her zatı karardan ziyade begenip hoşnut kaldı ve dönüp oglana derdi ki oğlum senden çok memnunum ve isterimki bugün düğün başlamaya evvelada tidarikte olasın ki bugünden başlayıp kırk gün ve kırk gece düğün edip kızımı virecekim deyi selamlaşır gider ve o günden kırk gün ve kırk gece azim izzet saltanat ile düğün derya edip çoban kızı aldığı ve hasretini kavuştuğu ve tatlı hamir ile zevk sefa muhabbetlikte gark olarak sarayda devran sürmede olurlar evle ki bunlar biri birini ziyade muhabbet bağlayıp karı koca biri birine bakmadan doymaz oldular badehu Çin Maçın padişahının oğlu haberi olmuş ki hele ki sevda olduğu kızı

S. 154

bir çoban vurgun olmuş ve kız babası padişahın makbullen bir tekmil icra etmesiyle bu çoban padişah'a gayit makbul olmuş hem kızı düğün derya edip almış deyi bu haberden karardan ziyade mahsun olarak kalbiinden derki varsa bu çoban padişahın kavullerini bir dürlü marifet ile icra eyledi gayrı kendi güç kuvveti ile ida olması imkansız hem bu çoban ise bunları becere bilemezdi evle oldukça mücellet bunun bir çaresini bulup bu sırra mutlak ermeli deyi bu efkar ile emir buyurur ve tellal çağırırki Çin Maçın memleketinde ve benim hükmüm altında her kim çaduluk ve necimlik marifetinden haberdar ise mutlaka pahidattım şehre mucit ola her kim ki gizlenirse yahut padişahın emriini dikkatsiz olarak gelmiyecek ise katil olunur deyince bu haberi eşitince her taraftan cadılar ve necimler pahidatta mucip olup geldiler şehzade o bunlara ahvali azladığı nakil eyleyip derdi ki size üç gün mühlet viririmeger bu üç gününün zerbinde bu çobanın nesli marifet ile padişahın makbullen icra edebildigin bana bulup tarif eylebilmezseniz cümlelerinizi katil eylerim evle de her kim ki sırra vukuf olup bu vaslı bana biyan eder ise büyük ikrama ve devlete müstehat olacaktır bevecehaberiiniz olsun ve mutlaka isterim sizden vadi gününü bu teklifim icra ola orada bulunan cadılar necimler şehzadiniin teklifi ve emrin dinleyince cem'i çok tecibe gelip dürlü cadılık marifetiyle nice bir ceht etmişler ise asla bu sırra vukuf olmanın bir çaresin bulamadıkların dan emir efendimiziin inşallah vadi gününü icra ederiz deyi şehzadiden üç gün mühlet alarak dağılmışlar akıbet vadi gününde cümlesi gelip şehzadeye temennah iderek demişler ki işte efendimiz bizler tekmilimiz katile hazırız zira nice bir dikkat ve ceht ettikte ise bu sırra bizleriin ilmi ve marifeti asla hiç hayır itmedi hem bilesin ki bu sırra erebilecek kimse bu yakın diyarlarda bulmanın hiç imkanı yoktur çünkü bu tılsım görünüş divler padişahın emri ile olsa gerek evlede bu sırra kimse vukuf olamaz salt bir dev padişahın bir kızından kayrı onu bulup getirebilirsek o zaman o kart kurtaka cadı karı hangisi bu günde yüz yaştan ziyade olur bu tılsımın manisın olabilir ki sana tarif itmeye kadil olur ve o cadı karıyı bulmaya akılla bir hafta mühlet ister evle de efendimiz bize bu mühleti kerem iderse o zaman her birimiz her tarafa gidip kabil ki

S. 155

şu cadıyı arayıp bulurduk ve huzuruña getirebilirdik işte efendimiz bu müşkile kayrı dürlü çare olmaz ister topumuzu birden katil eyle hüküm ve velt elindedir şehzadi ise Cem'i cadı ve necimden bu sohbeti diñleyince onların bağışların sıralı bulmasıylan hoşta sizlere bir hafta mühlet dehin vermişim her halde şu cadı karıyı bulup getirmelisiniz mazallah bir vechi vadi günnüni geri dönmez olursanız yahut cadı karıyı bulmayıp geri gelerseniz bilesiniz ki imden gerli size mihni hayır itmez billahi ve dinim imanım hakkı üçün size ant iderim ki bir tanı kaldırmayıp topunuzu katil iderim heman cadılar ve necimler padişahdan bu emri ve mühleti alınca her biri bir tarafa dagılır kimi geçirmez ormanlara kimi semtsiz daglara ve kayalara kimi de deniz yalıları ve ırmaklar kayalarına kimi deniz arı semtsiz adalara nelere ki bu güne gelince dehin insan evladı ayak basmamış kul ise bunlar her tarafa dağın dağın gidip çok bir vakit celh ve aramadan soñra akıbet altıncı günü deniz ağı bir adada geçirmez orman üçünde yir altı bir boş magarada divler padişahın kız kardaşı bu kurtaka koca karıyı buldular bu kart kurtaka cadı karı ise kendi yuvasında elinde dev anasını almış alemler seyir edip durur emiş ve bu Cem'i hareketi karşısında dutup her bir ahvale vukuf olarak bakıp dururdu dev bu şehzadeden gönderilen elçiler cadılar ve necimler köşe bucak dolaşıp bu kart kurtakayı aradıkların ve bulamayıp deli divani oldukların dev aynasında görüp gülmeden bayılır ise o aralıkta elçiler gelip kart kurtakayı buldular ise heman topu birden bu kart kurtakanın ayaklarına düşüp gel Allah üçün olsun bizleri topumuzu birden katile bırakma bizim müşkilimize imdat olarak canımızı azat eyle ve bizlere merhamet edip bu imkansız belaya çare bulasın hem bizi şehzadiniñ gazabından ilam edesin deyi rica ve minnet iderek ve ağlayarak elin ve ayagını öptüler orada cadı karı bunlara su'al iderek dedi ki hayırlar ola bu nice ahval ola buraya gelmeniz vechi nedir ve sizde nice müşkil ola ki siz gendiñizi çare bulmanın imkanı olmasın hayır bu işe ben bir dürlü idam veremem bunda bir fasıl olmalı yoksa sizler beni mızıklanırsınız cümlesi bir ağız hayır analık bizler tahkik müşkile imdat arayıp sana gelmişiz biliriz ki şehzadiniñ su'alın isen kayrı mana bulacak.

S. 156

Kimse yoktur anca bu hikmete sen çare bulsañ gerek evle de cümlemiz baş örerak sana rica ve minnet ideriz ki sen bizleri bu beladan kurtasın işte bu günden bizim bir gün mühletimiz kalmıştır eger bizler vadi günnüne şehzadiniñ emri bir tek mil eyleyemeyecek olursak bilesin ki bir tane kalmayarak topumuzu katil idecektir gel Allah'ın aşkına bizleri bu zulümden hılam eyle ve şehzadiniñ muradıñı hasıl eyle deyi cadı karınıñ ayaklarına düştüler orada cadı karı onları yirden kaldırıp derdi sizler nice necim olasınız ve nice cadılık adın taşıyabilirsiniz haçan sizler bekle bir kolay su'ale karşılık vermeye kadil digilsiniz yazık sizleriñ ilimdar ve necim sayılmanıza bekle derken cadı karı elindeki aynayı onlara karşı düzeyince işte bu aynadan görebilirsiniz nice hal ki çoban padişahıñ kızı ile birlikte kendi saraylarında zevk sefa sürüp gecirmededir deyi gösterir ise elçi gelen cadılar ve necimler aynaya bakınca ni görsünler işte ayunların da koca meydan saraylar ni ucu var ni bucu ve saraylarıñ bir köşküne çoban ile padişahıñ kızı çıkmışlar zevk sefa cılve iderek bakıp seyran ederler bu ahvali görünce necimler vacip kalmış bakar iken cadı kurtaka derki şimdi seyir ediñ siziñ şehzadiyi nice sizleri sabırsız bekleyip mahsun duruyor demesiyle heman gördüler ki aynada karşılarına tahkik şehzadi kendisi gayret benzi solmuş Mahsun ve gazbanak bakıp duruyor bunu da görünce necimler tekrar cadı kurtakaya rica ittiler ki bu sırrı bizlere tarif eyle deyi ziyade minnet itmelere cadı kurtaka onlara derki bu sırrı kimseye tarif itmeye ruhsatım yoktur kimse şehzadiniñ muradıñı icra etmeye kadir digildir yalnız benden medida evle de mutlak ben gendim gitmeliyim ve şehzadiniñ muradıñı yadımla icra etmeliyim diyince orada bunlar cem'i kalkıp cadı karı ile birlikte Çin Maçın pahidattına gelip şehzadiniñ önünü durdular şehzadi ise elçileriñ bunca vakit geç kalmasına ziyade gazaba gelerek sabırsız bekleyerek gendiñe yir bulamadı haçan bunlar önünü geldiler ise hani ya bu vakitte kadar nırde kaldınız benim emrimi de ida ittiniz mi yoksa topunuzu şu saatte katil idecem deyi cellatlara haber gönderdiler ve o dakika cellatlar yirliştiler o zaman elçiler şehzadiye temennah idip dediler ki işte efendimiz nice arayıp akıbet arayıp dev padişahıñın kız kardaşını bu kart

S. 157

kurtaka cadı karıyı bulmuşuz ve huzuruña getirmişiz deyi kart kurtakayı şehzadiye göstürdiler şehzadi dahi kart kurtakaya rica ve minnet iderek derdi ki canım analık benim derdime derman ol ve mitlaka bana Bursa padişahının kızını çobanın elinden alıp buraya getiresin yoksa o kızın derdiñden ben helak olacağım kayrı sen bilirsin her ni ki isterseñ topum üzre kabul iderim tek benim bu muradıma hasıl eyleyip beni kavuştırasın ömrümden ve takatimden farık olmaya gözümde digil anca şu arzımanım civana kavuşmaya bir çarenin imkanı olaydı görki nice ben bu kızın derdiñden sarardım soldum mecnun haldeyim ele geçirmenin çaresi bulamadım hele ki bir çoban uşak onun zapt etmiş zevk sefa sürüp geçirmede gel analık benim derdime imdat olup hiç olmadın sag iken şu kızın yüzünü bana göstür cadı karı şehzadiniñ cevgaplarını dinleyince koynunda dev aynasını çıkarıp ve şehzadeye derdi ki şehzadi bak şu aynaya acep çoban ile zevk sefa süren hep seniñâşıklığın kız bu mi dur analık bekle demesiyle beraber şehzadi aynaya bakıp anında çoban ile kızı aynada gördü ise apansız gendiñi yitirdi ve az kaldı helak olmaya orada bulunñanlar gül ahaplar reyhanlar yüzünü burkma ile şehzadiyi ayındırınca başlarına hal geldi badehu şehzadi gendiñe gelip biraz asını başına devşirince tekrar analığa rica ve minnet etti ise orada cadı karı derdi ki ey ogulseniñ bu derdiñe derman gayret güçtür olaki dahi imkansızdır çünkü bu hareketleri çoban kendi marifeti ile etmemiş bu hareketler Cem'i benim kardaşım divler padişahın emri ile olmuştur zira o çobanın parmagında benim kardaşımın Hatemi vardır o Hatem çobanda oldukça her istediği muradı hasıl olur Cem'i olan divler onun emriñi mutidir ve her kullugunu hasır olarak ida ederler evle de Hatem onda iken ona hiç bir zahattanni insan evladığından niçiñ den ni bircani vardan bir zarar zeval gelmez bu sebepli ni ben veni bir kayrı cadı yahut necimin Hatemi yoktur ki kızı çobandan alsın ona bir fenalık edebilsin dahi bütün padişahıñ askeri üzerini dökersen genede onun elin baş etmek imkansızdır çünkü bu kıza ziyade vurulmuşsun hem gördüm derdiñden helak olursun evle de bu sevdalık ugruna ceht iderim ki muradıñ hasıl ola benim ceddin olur digil ki cadilik yahut necimlik marifeti ile ya kayrı güç kuvvet ve zorbalık ile hayır hiç biri digil anca

S. 158

salt bir dürlü yol ile Hatemi ele geçirebilirsin o zaman bil ki kız seniñdir ve muradıñ icra olur yok ise bil ki hiç kızdıñ sana fayda yoktur evle de bu boş sevdadan vazgel zira gendiñi nafile helak idersin salt bilesin ki imkanı olur ise muradıñı hasıl itmek kaydında candan ceht itmeyi boynuma farz itmişim evle diyince cadu kari hoşça kal deyi kalup olur varsın cadu kari orada gitmede olsun biz gelelim Bursa şehriñi bakalım çoban ile padişahıñ kızı ni halde hem keyifleri nice ise sevdiği genç şahsini ile cennet misali şen Ruşen ve meydan saraylarda zevk sefa ile muhabbet aşka gark olarak devran sürüp ömür geçirirler idi şevle ki muhabbet aşkı biri birini karardan ziyade şiddetli olma sebepli dahi bir dakika biri birinden ayrılmaz olup ve biri biriniñ yüzünü bakmadan duymaz idiler bir gün ekisi kol kololmuş Gülşen sefasından seyran idip gezen apansız kulaklarına bir inleyiş ve ağlamak sesi gelir çoban bu sesi eşitince acıba bu ses nerden gelir ve bu nice fakir olmalı bekle acı ağlıyor gel Şah Sine bakalım ki. Bu ses nerden gelir olakibi biçaredir. Şuna imdat olalım diyince orada Şah Sinederki adam vazgel her ağlayan mutlaka bir çare digildir ve her inleşenin sesiñe itibar etmeye gelmez dünyada nice fentibaz ve allayıcı ağlasan inleşen kimseler olur evle ki iyilik idem derken kamlık bulursun dehin iyi gidelim kendi keyfimizde olalım deyi teklifini kulak vermeyerek çoban gene Şah Sineye rica iderek derki gel sevdiğim şu sese kulak verelim bakalım acep kimdir şu biçare fakir bir takatsız mecarsız düşkün halsiz yakut bir kocarmış derviş olmalı mazallah onlardan bize ni kamlık gelebilir haçan onlar kendi canına çare bulamaz iken bekle ağlayıp muhtaç oldukları halde kimseye keder etmez efkarda olamaz hiç olmadan şu düşka çıkıp bakalım olaki ses nerden geldiğinin farkında olalım bed çobana asla söz geçiremeyip ziyade geri edemediğinden Şah Sinem razı oldu bahçeniñ köşkünü çıkıp ordan sehir etmeye acep şu inleyiş sesi nerden olmalı deyi haçan köşke çıkıp dört etrafa sehir eylerken gördüler sokaktan bahçe kapusunun altında bir koca kari yire yatmış inliyor Allah'ıñ aşkına bana bir imdat açlıktan ve soguktan öleceğim deyi çoban ise bu koca karınıñ hali görünce aman Şah Sinem varalım bi çareyi ölümünden kurtaralım

S. 159

hem içeriye alıp ruba ve yiyecek verelim dedi ise orada Şah Sineni de çobanı gini bu efkardan makus eyleyirek derdi ki gel sevdiğim bu efkardan farik ol onu içeriye almak lazım değil eğer şu koca karı hakikat açlık ve soğuk sebebi ile burada düşmüş ise emir iderim halayıklara ki koca karıya yiyecek ve ruba verip yola koysunlar ola ki bir fakir yolcudur gitsin kendi yoluna onu içeriye almaya hiç hacet yoktur bekle ve buna keza nice bir nasihat sevledi ise asla hayır itmedi hem anıda çoban köşkten enip vardı bahçenin kapusunu açtı ve koca karıyı yirden kaldırarak ey ana burdani yatırsın hali nice nerden gelirsın hem müşkili nedir deyi hal hatır su'al eyledi ise ol dem koca karı çobana hayır du'a iderek derdi ki oğlım Allah senden razı olsun ben bir fakir yolcugum hali kabe ziyaret borcumdan dönüyorum yolda harçlık hem yiyecek içecek tükenip bu üç gün oldu açsız susuz çölde aç gezdim akıbet bu yat yavan vilayete girdim ise burada kimseyi tanımam bilmem bir yudum suyu viren ya bir başımı sığınır yir göstüren kimsem yoktur evlada bütün günden beri bu şehrin sokakların boylayıp aç ve çıplak gezdim ise bir acıyan insan bulmayıp takatsız halsiz burda düşmüşüm Allah'ın aşkına bir merhamet eyle ben fakire bir yir göstür bari biraz rahat eyleyeyim benim hiç kimsem yok ve bir baş sığınır yirim yok Allah'ın emri ile azıcık takahatim geliñce kapıda aptikul köle olayım sofranızdan kalan ekmek ufakları bana yeter hem Allah biñ bereket versin deyi sağlığınıza ve devletiñize du'acı olurum tek bana şu müşkil halimde ogulluk eyleyip bunca meydan konakların bir köşesinde bir karış yir göstür ki bu talihsiz baş ile sığınabileyim aziz Allah'ın hem peygamberiñ aşkı için olsun koca karı ağlayarak bu sözleri diyince artık sabıra mecal kalmayıp o saati halayıklara emir eyleyip derdi ki alın bu ana kı yatırın doyuruñ rahat eyleyiñ evle ki hiç bir hususa tahsil olmaya hem Allah verip gendiñi geldiginde bizim konaklarda ömür etsin istediği kadar bu hareketi görerek Şah Sine ni kadar hoşnutsuz kaldı ise asla söz geciremedi evle de halayıklar çobanıñ emri üzre koca karıyı makbul eyleyip rahat ettiler badehu gel vakit güç vakit koca karı gün günden düzelir ve konakların içerisinde her ihtiza işe yardımcı olarak hizmet idip gezer idi hem karardan ziyade çalışırdı ki gerek çobana gerek Şah Sineye gendiñi begendire ve eyi nazarında eyi

S. 160

ola lakin gün ve gece bütün fikri cehti ve muradı illaki şu çobanın elindeki yüzüğü bu fent ile alabilsin deyi evle de her dem onun peşinden kollayıp gezerdi acep bir gün tenhada rast getirip fırsat bulursa yüzüğü çalıp kaçmaya fakat bu hususa muradı icra olmaya asla bir fırsat gelmeyerek çok vakit bekle geçmiş akıbet bir gün çoban Şah Sine ile birlikte şadırvan yalısı köşk sefasına gark olarak orada dürlü tahamlar ve içkiler ile zevk eylemeleri ziyade keflendiler ise Şah Sine çıkmış serin hem bahçede biraz gezenip ferahlamaya çoban ise kadersiz keyifli olma sebebi durduğu yerde köşte istarşah divanda yıkanıp bir az serinlesin evle de soyunur iken elindeki Hatemi çıkarır hem orada şadırvanın mermer taşı üzre koyar badehu sudan çıkınca Hatemi orada unuttur kendi heman çatma yastıklara yarslanır keyf ile uyur kalır o ise koca karı oraları kollayıp gezer emiş ve Cem'i hareketi görerek vir Allah inşallah bugün fırsat benim olur deyi onların her davranışını dikkatli nazar iderek sevinçlen beklerdi hem dahi çoban köşte yalnız kalması ve Hatemi çıkarması halde koca karı bunların tekmlin seyir edip dururdu haçan gördü ise bu çoban uyumuş koca karı usul ile köşte girip Hatemi kaptığı ilen hemanda bana kuvvet hem bahçeden dışarı hem orada koca karı Hatemi yalayınca önüne divler yirışip buyur ni buyurursan deyi temennah eylediler ise isterim beni şu saatte Çin Maçın pahidattı şehre götüresiniz demesiyle heman cadı karıyı oradan kaldırıp bir göz yumınca Çin Maçın pahidattı şehre sakın eylediler hali gelelim çobana bir bafirden Şah Sine bahçe sefasından dönüp köşte girdiyse çoban hoşça uyur ve çobana yaklaşıp kalk sevdiğim bu ni çok uyursun diyince çoban kalktıylan heman Hatem asına düşüp mermer taşına göz ettiği ise Hatem yirinden uçmuş bu halden karardan ziyade perişan olarak anıda koca karıya halayıklara ses etti ise halayıklara su'al ediñce Hatemi gören kimse olmadı orada çoban koca karı handadır deyi bağırınca halayıklar her yiri aramışlar koca karıyı kodun ise bulursun asla bulamayıp çobana haber virdiler ki koca karı ayaktan gayip olmuş ve şüphe kalmadı ki Hatemi ondan kayır kimse aparsın o zaman çoban deli divaniye dönüp başını saçını yolkarak aglamak sızlamak ve figana başladı ise orada şah sini derdi ki ey sevdiğim

S. 161

ya ben sana demedim mi şu koca karıdan farik ol maazallah eyilik idem derken kemlik bulursun deyi sana söz geçirmeyiñ abiliği olmadı şimdi ise okunmak ve ağlamak nafile korkarım ki hatemiñ marifeti ile kim bilsin başımıza ni zeval getire bilir buna çoban ile Şah Sine burda ağlamada ve Hatemi hem koca karıyı araştırmada olsun biz varalım Çin Maçın pahidattına bakalım orada cadı karı ni halt işliyor hem şehzadiniñ keyfi nice kurtaka cadı karı ise divleriñ marifeti ile Çin Maçın pahidattına gelip doğru şehzadiniñ konaklarıña varıñca anıda şehzadiye mücde olunur ki cadı karı geri dönmüş deyi hem koca karı şehzadiye gelip işte şehzadim gözüñ aydın olsun şimdi Bursa padişahıñın kızı Şah Sine seniñdir bu hususa gam kussa itme muradıñ icra itmişim diyince şehzadi sevinçten bastığı yirden duymayarak başladı çocuk gibi salınarak ve sıçrayarak hem cadı karıñ elin ve ayagın öperek ona dürlü hediyeler ve ikramlar ehsan eylemeye orada cadı karı derki şehzade tidarikte olasın yarin sabahlan Şah Sine hem çobanıñ sarayları seniñ hükmüñde olur salt sana ricam buyurasın ki Şah Sineniñ konaklarıña yir göstürirsın hangi çadırlarıñ ve minasipli bulursın sarayları orada kurmalı anı da şehzadiye girip ok meydanında bir yir göstürdi genişliği bütün şehri içerisini sığdırabilir ondan emir eyledi ki gendiñi düğün tarihine her dürlü ihtiza olan zatı hazır olmasına evlede her etrafa haber olundu ki her nerde çalgıcılar var ise mutlaka şehzadiniñ düğününe gelip gelişeler deyi kul ise o günü şehzadi sevinçten hem düğün tidariki üzre dürlü helvalıklar sebebiyle yemek yemeğe yahut su içmeye bile vakit olmayarak tüm günü nice savuşturmanın çaresi bulmadığından bu bir gün şehzadiniñ gözüñe tekmiñ bir seneden uzun görünmesine hiç şüpheñ olmasın gece sabaha kadar ni çektiğin ona şehzadi bilir sevinç ve dürlü maludulla asla gözüñe uyku virmez oldu cadı karı ise sehzadeye bu hayır haberi virdikten soñra sehzade den aldığı dürlü pahalı hediyelerlen evine dönünce hele ki Hatemi çıkarıp yaladı ise o dakikada öñüne kırk dev peydah olup temennah ile dedilerki buyur sultanım ne emir edersin her emriñe mutiyiz ve her muradıñı icra iylemeye hazırız divler beyle diyince cadı karıñın ucunda el pençe çapraz selam durdular ilden

S. 162

cadı karı divlere emir buyurarak derdi ki isterim ki yarın ki günde Şah Sineyi çobanın sarayları burada ok meydanında olsun bevle demesiyle anıda divler baş üzre deyi gittiler ertesi gün sabah olmadan şehzade miydeciler yirışip haber virdiler ki hiçte efendimiz şehzade gözün aydın olsun ok meydanında bir saraylar peydah olmuş ki göz vir göreyim şevle ki şu yakın diyarlarda ve memleketlerde eşi akranı gelmemiş gerek meydanlıkta gerek dübellikte ve gerek mimarlık marifetinde üzerine çıkar olamaz ve sahi bu güne geliñce bir insan eli bevle hünere malik olmuş digil şehzade bu haberi alınca müdecilere ağır peşkeşler virerek gönderdikten sonra anıda cadı karıyı davet eyleyip derdi ki şimdi analık muradım icra itmişsin şimdi sana çok Allah razı ola hele gel bana her terdibiñ sırasını göstür zira ben isterim büyük saltanat ile Şah Sineyi düğün derya idip almaya evlede bu meram üzre isterim seniñlen keneşlenmeye ve her dürlü münasebetli bulursan o tarik hareket etmeye hazırım orada cadı karı derki oğlım çünkü muradıñ bu tarik üzre düğün derya edip almak ise maşallah mibarik olsun evle iken vaktizasından derki sen Şah Sineye sana müstehak hediyeler ilen beraber elçiler irsal eyleyip hoş sefa geldi mibariklemek kaydında hem onuñla düğün edip almak meramını iderek Şah Sineye razılık ve vadi karar istemek kaydında teklif etmeye bevle itme ile dehin makbul dehin minasip olursun şehzadi dahi cadı karının keneşi üzre dürlü ve dürlü ağır ve pahalı matahlardan hediyeler ile elçiler irsal eyleyip Şah Sineye hoş sefa geldiñ deyi mibarikleyip hediyeleri teslim iderken şehzadiniñ düğün hakkında meramı arz eylediler ise orada Şah Sine hediyeleri makbul idiñce öperek tupasına koyup elçilere der benden şehzadiye çok selam sevleyiñ selamın hediyelerin hem teklifin baş üzre makbul etmişim ve karardan ziyade memnun olmuşum ömrü çok ve devleti mamil ola lakin benimde şehzadiye küçük bir ricam var umarım ki geri etmeyerek bu ricamı bana kerem eder ricam şu ki çobanı şehzadiden bana teklif üzre vadiyi karar virmeye bana buyurmuş evle de şehzadiye rica iderim bana kırk gün mühlet vireki bende tidarikte olan vadi geliñce istediği gibi düğün derya itsin bugünden ben onuñ kölesiyim ve emriñe mutiyim ve elçiler gelip Şah Sineniñ cevgapların bir bir şehzadeye nakil eylediler ise

S. 163

evlede kızın dülbelliginin sohbetinin ve kılıgın tavır eyleyerek meht ettiler ise şehzade gayit hoşnut kalmasıyla kız ricasın geri itmeye kadir olmayarakla ilan kıza kırk gün mühlet vermeye razı oldu ve anı da Şah Sineye haber verdi ki kırk gün mühlet virirmiştir tidarikte olası kırk birinci gün olunca mutlaka düğün isterim deyi hali bizler şehzadiyi hem Şah Sineyi burada bırakalım varsın onlar burada düğün tidarik de olsun bizler varalım bakalım bizim zavallı çoban ni haldedir garip çoban ise yüzüğün efkariylan o günü nice ağlayıp ve başını taştan taş vurarak deli divani oldu hem köşe bucak yüzüğü ve koca karıyı arayıp gezmede olup her cedit ve dikkati boşa gitmesiyle gece olunca bir sersem insan gibi bahçenin bir köşesinde düşmüş bayılış kalmış hem sabaha denk gendi gendiñe malik olmayarak orada kalmış bir fefirden gözüñü açıp bakarsa gendiñi sokak ortasında bulur uyanmış amma lakin gendi gendiñe tecipte kalır hep hayal midir düştedir deyi haniya Şah Şine haniya saraylar haniya han bahçe haniya köşkler şadırbânlar ve havuzlar bunların yirine yeller esmiş lakin bu fakirñ bir zat haberi olmamış hali çoban bu düştüğü yirden kalkmaya kadir olmayarak gözlerin eyice siler tekrar bakar gene bir zat hiç göremez akıbet ayak üzre kalkmış etrafı divani gibi dolaşmış aradığı şeylerin kokusu bile kalmamış işte orada bilmiş ki bu topu koca karıyın fenti hem Şah Sine ve saraylar Hatemiñ marifeti ile kim bilsin hangi semte gitmişler şimdi çoban şaştığından neylemeyip bileyip dünkü yüzük acı mı Şah Sineden ayrılma hasreti onu yakar yandırır lakin ni çare iş işten geçmiş beyle acı efkar ile çoban etrafı dolaşmada iken anıda padişah'a haber vermiş ki kızın saraylar yirinden göçmüş hem Şah Sine kendisi görülmez salt bir çoban kendi divani gibi etrafı dolaşıp geziyor deyi bu haberi eşitince padişah'a çobanı çağırıp su'al eylemiş bu nice ahval ki saraylar yirinden göçmüş hem benim sevgili kızım kendisi nirdedir diyince orada çoban ağlayarak padişah'a nakil eylemiş efendim bir zahttan haberim yoktur bugün sabahleyin kalktım ni Şah Sineyi ni hem sarayları yirinde bulmayıp bu faslın asla farkında olabilmeye kadir olmadığımın bütün günden beri divani olup gezmedigim yir aradığım köşe bucak hem su'al eylemedigim insan kalmadı asla hiç kimseden bir haber

S. 164

alabilmedim diyince padişah orada gelip çobana tazir iderek derdi ki be hey meyhun sen nice insan olasin ki kendi kariña ve kendi mülküne sahbetlik istemek elinden gelmeye mücellet kızımı senden isterim ve bilesin ki kızımın bir habere vukuf olunca seni zindanda tutacağım deyi emir idiñce anı da kaldılar çobanı zindana attılar hali burada çoban aqlayarak zindanda yatamaga olsun biz gidelim Çin Maçın pahidattına bakalım Şah Sineniñ keyfi nice hem düğün tidariki üzre ni hareket olmuş Şah Sine ise oraya geldiği her dakika aklı fikri ve muradı salt şu cadı karının apardığı yüzükte idi zira bu yüzüğün marifeti Şah Sine vukuf idi evledeyüzüğü ele geçirmeye gayit ceht iderek arzulanmasıylan dürlü dürlü fentler düşünür idi nice ki bu cadı karı Şah Sineniñ konaklarıña gelip girerdi evle de onu gördükçe yüzük faslı kıza asla rahatlık virmezdi illaki düğün vadesi vardıkça yaklaşımda bir çare bulmanıñ imkanı var ise anca düğünden evvel bulmalı deyi bu efkarda gezerken bir gün Şah Sine cadı kariya derki ey ana hoşta düğüne birkaç gün kaldı evle de isterdim ki hamama varmaya nice ki bu diyarda senden gayrı bir tanır bilir kimsem yoktur arzum seniñlen beraber gitmek kayrı kimse ilen digil simdi sana rica iderim ki beni hamam götüresin beyle diyince orada cadı karı düşünerek ki hay meded Şah Sine beni gendiñe her gamdan yakın tutar emiş deyi bekleyerek der ki baş üzre kızım elbet ki benden kayrı hamama kim götürecekt anca ben götüreceğim ve şimdiden eyi vakit olmaz heman tidarikte ol beraber gidelim diyince o şahzi Şah Sine hazır olarak cadı kariylan beraber hamama gittiler hamama girince orada Şah Sine cadı kariya derki ey ana evvela ben seni yıkayım ki soñra da sen beni yıkadıgıñ gibi hamamda eylenmeyip ben çıkmalıyım zira ben yıkandıktan soñra hamamda çok duramam cadı karı ise Şah Sineniñ beyle ikramına ziyade hoşuna geldiğinden ve beni Şah Sine kendisi yıkacak deyi marurlanmasıylan hatrından çıkmış ve düpedüz unutmış ki cadı karı kısmına hiç bir vechi hamama girmek yasak olduğundan zira cadı olan kimseniñ bütün tılsımı hamama girince def olurmuş ve bir kuvveti ve radeti onda kalmaz emiş bu ahval düpedüz aklından çıkarak hali cadı karı hamama girmiş ve yıkama üzre Şah Sineniñ teklifine razı oldu ve ekiside soyunup hamama girince cadı karı

S. 165

hele ki yüzüğü parmagından çıkarıp bohçasında gizlediği halde Şah Sine vir Allah deyi göz dibiinden bakıp dururdu akıbet Şah Sine başlamış sabunu ziyade köpürterek cadı karının başın gözün sabunlamaya şevle ki cadı karı ziyade dayanmayıp kadir olmayıp çabuk yıkayasın deyi rica etmesinde Şah Sine bir koca büyük çelik kaynar suyu getirip yukarıdan aşağıya dökü virdi ise orada cadı karı bir solugun bile çıkarmaya malik olmayarak pişmiş baş gibi irzalayarak kalmış o dakikada Şah Sine heman hamamdan çıkıp cadı karının bohçasında yüzüğü alıp parmagına geçirmesiyle çabucak giyinmiş şükür Allah muradı mı virerek şen saz olarak kendi saraylarına dönmüş şimdi Şah Sinenin arzuladığı yüzük selamet ele geçmiş gel bakalım bizim çoban ni haldedir cadı karı ise hızlanarak varsın hamamda dursun fakir çoban bir eyiden ziyade zindanın gün görmeyerek ağlamadan ve sızlamayan baş kaldırmaz idi hem gendinin cahil bulunuşuna okunarak başını duvardan duvara vurur idi ni halt eyledim de Şah Sinenin sözüne bakmadım şu melhun goca kariya gevşek bulundum ve ona merhamet idecek olup kendi zevalime sebep oldum diyince ey Şah Sinem olaydı bir dehin yüzünü göreydim hem ayagın tozuna yüzüm sileydim bir dehin du'alar du'ası olsun senin sözünden çıkmak tek Allah virip bir dehin elime fırsat geçerdi acep neredesin Şah Sine acep kimlerin kucagındasın yoksa sende ben gibi zulümet zindan içerisinde vah ah ile zar ağlarsın bekle ve buna kezarik cevgaplar ile ağlamada fakir çobanın gözüne uyku girmeyerek açsız susuz zindanın köşesinde helak olmuş gibi ki hoş yatardı Şah Sinenin babası padişah ise görünce kızından hiç bir haber getire kimse yok hiç bir günde gelip çobanın bekle ağlamasını gizlice dinleyince akli ermiş ki çobanda bir hillet yok lakin kız için acısı kararsız büyük olmasından ötürü çobanı zindandan bırakmaya izin vermez idi evle de ol fakir ki çare zindanda ağlayarak yatırdı her ni kadar güç olsa da varsın çoban biraz vakit lehin zindanda gene yatmada olsun hem ol arzımanı Şah Sineyi anarak okunmada ve ağlamada olsun biz gelelim Şah Sineye görelim acep keyfi nice Şah Sine hamamdan büyük sevinç ile kendi saraylarına geldiği ile elindeki yüzüğü yaladı ise o dakikada öñüne kırk dev çıkıp temennahlen dediler ki buyur Şah Sine ni buyurursan her bir emriñe mutiyiz ve her muradıñ icra etmeye

S. 166

borçluyuz diyince orada Şah Sine derdi ki isterim sizden ki babamdan hem çobandan bana bir belli biyan haber getiresiniz. Keyfleri nice ve bu günkü halde nerde bulunurlar bunların Cem'ine bir teknil vukuf olarak bugün sizden haber isterim diyince divler baş üzre deyi temennahlar iderek gittiler bir akıbetden fefirden dönüp haber verdiler ki efendimiz padişah pederiñ sag selamet hattaki kızı siz Şah Sinem gittiginiz günden beri kalbi gayit kırık ve kararsız mahsundur. Şevle ki ziyade acısından ve kararsız gazabiñdan sevdiğiniz çobanı o günden beri zindana atmıştır ve hala bu güne onu zindana tutmadadır sevdiğiniz çoban ise o günden beri aglamak ve figan ile seni arzulayıp duruyor Şah Sine bu haberi eşitince o saati divlere mektup yazıp verip biri pederiñe bu tarik mektubum usulünde çobanı zindanda bırakasın zira beni ondan kayrı kimse bulmaya kadir digildir. Ben ise selamet çobanı gönderdiğiylen inşallah az günden görüşürüz ikinci mektupta çobana zindandan çıkınca varıp padişah pederime dersin ki izin vir padişahım arayıp Şah Sineyi hem inşallah tez günden bulup getireyim deyi izin aldıylan o dakikada divler İlen beraber kalmayıp gelesin keyf itme ben selamet hem seniñ gayibiñ elime geçmiştir divler mektupları aldıylan eki mektubuñ birin padişah'a ve birin çobana teslim eylediler ise padişah ziyade sevinmesinden anıda emir buyurmuş ki çobanı zindandan bırakalar deyi çoban dahi gelip padişahın huzuruna yir öperek demiş ki izin ver padişahım Şah Sineyi arayıp hem bulup getireyim diyince var oğlım Allah işiñi rast getire deyi çobana harçlık ve sıla virerek büyük saltanat ile yola rivan eylemiş divler ise yol üzre çobanı bekleyerek dururlardı çoban geldiylen heman orada çobanı aldıklarıylan heman Çin Maçın pahidattına Şah Sineniñ saraylarıña getirip Şah Sineye teslim ettiler hem anı da divler kayib oldular orada çoban Şah Sine ile görüşünce heman biri biriniñ boynuña sarılıp şen saz oldular ve bir birini başlarından geçen ahvali nakil iderek sevinçlerinden agladılar badehu çobanı orada izleyip şehzadiye haber olundu ki kırk gün teknil olmuş ve bu gece nikah olacak deyi şehzadi düğün tidarik de olup dürlü ağır peşkeşler göndererek Şah Sineye haber virdi ise ki bu gece koçular gelip geliñi alırlar deyi Şah Sine dahi emir efendimiñ baş üzre emriñe mutiyim deyi karşılık vermesiylen şehzadiyi sevindirdi o günü ahşam olup yatsı mahali gelince şehzadiniñ

S. 167

saraylarında çaldığı çehre ve donanmalar şavk virmede iken ve kapunun önünde intuvlar ve koçular Şah Sineyi getirmeyi hazır iken orada Şah Sine orada Hatemi çobana teslim edip der ki al sevdiğim Hatemi imdi vaktidir emir eyle bizi yurdumuza götüreler evle diyince çoban Hatemi elini alıp yaladığı ile heman divler çıkıp buyur sultanım ni buyurursan her emriñe mutiyiz diyince orada çoban emir ider isterim ki o dakikada bizler ve sayeler her bir eşyalar ile buradan kalkıp Bursa da iptidaki vatanımıza ve evvelki yirde kurula beyle diyince heman divler baş üzre sultanım deyince onların kendisin hem saraylarını topun birden durduğu gibi yirinden kaldırıp Bursa da eski yirine kordular o gece sabaha dek bunlar zevk sefada ola Çin Maçın de şehzadiniñ keyfi bir nice olmiş onuñ tarif itmek iktizasız herif olan kendisi anlar badehu sabah olunuñca Bursa padişahına mücdeler olunur ki sevgili kızını hem güveyiñ çoban gelmiş hem Cem'i sarayları eşyaları mekanında kurulmuş deyi padişah bunu eşitince gelip kızı çobanı şen saz oldu ise ziyade hoşnut kalmasıylan bunlara çok hediyeler ikramlar eyleyip evvelkinden dehin ziyade muhabbet bağladı ve padişahın ömründe dayım eyi nazarda olduk vefatından soñra tahtı miraslayıp zevk-ü devran ile tatlı ömre ve çok yirlere melik olarak beraber son hayırlı ve gönül şarzlığı ile alma nem virdiler ve sonu hayır çoban demesi bunda kalma cevaptır bunlar muradlarına erdiler muradsız kalan şehzadi ile cadı karı olmuş bu masal burada teknil olur vesselam.

Bagdathı Cerrah Hasanın Masalı

Zaman ile kırım adasında delikanlının biri gurbetliye heves etmesiyle kısmet arayarak gendiñi kalkar İstanbula gelir orada ise çok vakit eylenip çalışma ve sadikanelik ile gendiñi bir miktar para peydah itmiş o hasırlarda bu Kırımlı delikanlının dostu eşi ona heveslik virirler deyince gel bilader seni burada evlendirelim Allaha şükür sen burada kaç seneden beri alıştın ve kazanmanıñ kolayın bildiñ

S. 168

şinden soñra Kırım'a varıp neylersin elbet kısmet sana buradadır gel sana burada bir kız alıp virelim sılaya dönmek sevdasin başıñdan def eyle uzatmayalım bu delikanlı dostlarıñ sohbetinden çıkmamış ve onlar minasip buldukları bir kimseniñ kızıñ begenmesi evladı ve orada kaldı gel vakit geç vakit bu Kırımlı delikanlı evvel ki gibi kendi rencberliğinde çalışarak kimseye ihtiyaç olmama üzre ceht iderdi ve evini rahat besler odu günlerden bir gün bu Kırımlı delikanlınıñ karısı kocasına su'al edip der ki ey koca aciba sen günde ne kazanabilirsin üç kuruş yahut çok çok beş kuruş ziyade digil hem o da her gün digil bazı gün olur ki düpdüz hiç bir para bile kazana bilmem ol dem karısı der ki öyle ise bizim komşumuz bir zengin hoca ki var onda her gün iş bulunur emiş lakin o hoca ki kimseye günde beş kuruştan ziyade vermez isterseñ varıp seveyeyim seni kabul itsin kocası da buñu minasip görmekle razı olur ve karısına der ki çünkü evle deri hocagıdan iş bulunur ise ve her gün beşer kuruş virirse ben razıyım git seyle hocakıya beni kabul etsin dehin. İyi ben hocaya hizmet iderim karısı ise kocasınıñ rızalığını görünce varır hocakıya rica iderek der gel hoca bana komşuluk aşkı üçün olsun benim kocamı gendiñe hizmete dahim eyle çünkü sende dahim iş bulunur bizler ise bir rencber koca her gün işe gidiyor ve her gün dürlü yirde gendiñe iş aramaya borçludur. Haçan yakın komşumuz da iş bulunur iken gayrısından iş aramak ne hacet rica iderim geri itme ve bu günden benim kocamı kendi hizmetindeñ ta'yin eyleyesin diyince orada hocakı der ki bak kızım pek eyi ben seniñ kocañı işe dayini derim amma lakin buñu bilesin ki bende günde hizmet iden kimseye hak beş kuruş nark olmuştur. Ziyade digil eger seniñ kocañ bu hakka kanahat ise gelsin ve yarın ki günden işe başlayıp her gün bende yıl on eki eyi hizmet etsin anı da karı çok Allah razı olsun diyerek hocakıñ elin öper ve kocası bu hakka kanahat olması üçün ikrar virerek evine dönünce her ahvali olduğu gibi kocasına nakil itti ise karı koca ziyadesi ilen sevindiler. Ve o gece yatıp sabah olunca bu Kırımlı delikanlı erken kalkıp ve hocanıñ evine varıp kapıyı kapatınca hocakı kendisi kalkmış kapıyı açmış ve bu fukarayı içeriye alınca ona demiş ki buyur oglum işte bu

S. 169

odadaki altınlar bir taraftan bir tarafa devir idersin bu günlük işiñ budur diye eline bir kürek teslim ider ve kapıları bu hizmetleriñ üzerine kilitleyip hocaki kendi çıkar gider. Bu hocakiniñ konakları bir uçtan uca büyük sarayların içersinde hiç kimse olmayıp yalnız hocaki kendisi piyade yaşardı. Zira hocaki ni ogul ni kız olmayıp dâhim bekle bekar ömür iderdi. Ve konaklarıñ hesapsız hanları cümlesi saltanatları takımlar ile donanmış ve dürlü ipek halılar ile işlenmiş temiz pak süpülürmüş bomboş durur idi. Ve bütün havlide ve konaklarda bu fukaradan başka kimse kalmadı hali buna hizmet diye bıraktığı odanın içerişi dom dolu fındıklı rubaye emiş ve o altınları sabahtan denk bir taraftan bir tarafa devir itse gerek hocaki kapıyı kilitleyip gitmesiyle bu fukareyi elindeki kürek ile başlamış altınları devir itmeye hem o günü bütün gün altınları devir etmek ile geçirmiş badehu ahşam olunca hoca ki gelir ve bu fakiriñ eline beş kuruş virerek yarın sabahleyin gene gelirsin diye bunu yola salıvirir kapıyı örter. Hocaki kendi içerişe kalır. Fukare ise evine geliñce olup geceni karısına nakil ider. Ertesi gün sabah olunca fukara gene hocakiye gelip kapıyı taktı ise hocaki kapıyı açıp fukarayı içeriye alıp tekrar dehin bir oda açıp dost dolu cilpare altını göstürir dedi ki bugünde bu altınları bir taraftan bir tarafa devir idersin. Beve diyince hocaki kendi kapıyı kilitler çıkar gider fukara o gün dahi odanın altınlarını devir edip ahşam olunca gene hocaki gelip eline beş kuruş virerek çıkarır kendi kapıyı örter evde kalır. Üçüncü günü gene bu tarik üzre bir oda göstürir. İçerişi dom dolu İstanbul altını olarak onu da ahşama kadar devir idiñce hocaki gelip gene beş kuruş virerek onu yola kor. Kendisi evde kalır. Uzatmayalım her gün bu tarik her gün bir oda dolu altın devir itmede iken ve dâhim yalnız kendisi salt bu fukara ve ondan gayri bir can bulunmadı gız görmeklen bir gün kor nefse uyarak kendi gendiñe derki hele ben şundan birkaç altın almak ilen ne olacak sanki burada olan altınıñ hesabımı var illa ise burada kimse yokki görsün hem buradan çıkarken bir araştıran olmaz ki benden altını bulsun evle olunca haydi şundan biraz altın alayım diye ekini uzatıp üç altın aldı ise orada apansız bir zibirlahı

S. 170

Arap çıkıp der ki oğlan halt yeme bırak altınları yirine yoksa şu dakikada seni helak iderim diyince fukare korkudan şaşırılmış ne demeyi bilmediginden başlamış Arap'a rica itmeye gel imdi ey Arap bırak beni şu üç altını alayım bunca hesapsız altını olan hocaki onu nirden bilecek ki ben fukare ondan üç altın almışım ve bu üç altından bekle zengin hocaya ni keder gelebilir ben fakire ise üç altın büyük devlettir ölünceye denk hocanın sağlığına du'acı oluruz hem gerek ben gerek karım hocayı baba yirine tutarız Allah ona uzun ömürler virip sağlığını ve hesapsız devletün dâhim eyleye Arap fukaranın cevgapların dinleyince dönüp fakire der ki bu gördüklerin bunca mal meler tekmi gayri kimsenin valiyetidir. Bunda sen bildiğin hocakının hiç bir alakası yoktur. Ve bunca hesapsız odalarca altından hocaya bir para peydah yoktur. Ve dahi üzirinden bir mangıl harçlamaya ruhsatı yoktur. Anca bunca hesapsız mal meler devlet ve valiyet bagdatta Cerrah Hasan diyen kimseninindir. Ondan izin olmayınca bu malın bir kuluna dokunmaya kimsenin hatti digildir. Ben ise bunların üzrine nazıl olarak tılsım ile ta'yin olmuşum ki olmaya bu mala bir keder gelmeye deyi hocaki ise bu Cem'i valiyetin üzrinde sanki bir mümaşir gibidir. Vakitinde kapuları açıp devir itmek için adam tutmaya ta'yin olmuş bundan gayri onun ziyade ruhsadı yoktur. Hoca ki kendi bile de üç altına izin virmek elinden gelmez. Bagdatlı Cerrah Hasandan izin getirirsen o zaman onun emri üzre sayıp virmeye borçluyum onsuz her kim de bir puluna dokunursa onu da helak iderim diyince fukara anı da elindeki üç altını bırakıp gene başlar kendi hizmetine altınları o taraftan bu tarafa kürek ilen devir itmeye. Akıbet ahşam olunca hoca gelip fukaranın beş kuruş hakkını virir. Fakir ise gider evine lakin gider iken gendi gendiğe der ki elbet bunda bir sır olmalı ben mutlak giderim Bagdata hem o Cerrah Hasan denen kimseyi bulup rica itmeliyim ki bana biraz geçinirlik ehsan eyleye elbette beklekülliyetsiz hesapsız kimse olunca beni geri itmez. Hiç olmadan bir eki biñ altına bana ruhsat virir diye kendi başında karar korunca evine gelip o gece yatır. Sabah olunca karısına der ki bana biraz çamaşır esbab hazır edesin çünkü Bagdata yolum düştü evle de biraz vakitlik oraya varıp biraz eylenmeliyim diyince anı da karısı

S.171

kalkar bir esbab yolluk azık hazır eyler fukara ise esbabı ve yollugu azığı alınca karısı ilen helalleşir vir Allah Bagdat nirdesin diye yola rivan olur gider. Araya araya sora sora bu fakir akıbet gelir bagdata dâhil olur. Orada ise kahveniñ birine misafir olur. Ve o gecesi orada konar. Sabah olunca kahveye halk toplanınca hoş geldiñ misafir diyerek kahve ikram etmelerinde su'al eylediler ise bu diyara nice işiñiz zuhur eylemiş diye orada bizim fakir dede ki Cerrah Hasan diyen kimseye müracaatım düştü. Evle de şimdi ben İstanbuldan kalkıp bu diyara gelmişim o kimseyi arayıp bulmaya fakir bekle diyince kahvede buluñanlar Cem'i bir ağız dediler ki ey misafir Allah yolunu rast getirmiş Cerrah Hasanı aramak için hacet kalmamış zira Cerrah Hasan her gün bu kahvede eglenir. Ve bugün dahi bir az vakitten mutlaka burada buluñur diyince olmadı o dakikada Cerrah Hasan gendiside kapıdan içeri girdi. O ise bu Cerrah Hasan dedikleri kimse gendide fakir bir kimse emiş lakin memleketiñ icarında cerrahlık itmesiyle biraz kıbarca giyiniş gezer idi. Bu dakikada haçan ki Cerrah Hasan kahveye girdi ise buluñan kimseler hoşta dosttum Cerrah Hasan dedikleri bu kimsedir diyince anı da bu fakir yirinden kalkıp Cerrah Hasanın ayaklarına düşüp baş ördü ise orada Cerrah Hasan ey ogul zorun nedir kalk bakalım müşkirini nakil eyle oraki Allah'ın yardımını ile derdiñe bir çare ola. Allah kerimdir. Derdi viren Allah elbet dermanı da virir. Hele tarif eyle derdiñ nedir. Aman efendim sen bilirsın. Ben bir fakir kimseyim İstanbuldan kalkıp yayan gezerek mahsus sana gelmişim gel şimdi ben fakiri geri itme ölünceye denk ben ve karım seniñ sağlığıñ için ve devletin dahim olması için du'acı oluruz. Kara ise fakir ne hususta rica etmesinin farkında olmadığı için seyle dosttum ne hususta rica idersin. Hem benden müracaatıñ nedir. Aini biyan nakil eyle elimden gelecek iş ise bilesin ki ricanı icra itmeye dikkat iderim. Hem seni geri itmem. Kara bekle diyince orada fakir dedi ki işte efendim istanbulda ben çok vakitler seniñ hazinelerinde hizmet itmişim. Meydan ve ogulsuz hanelerde her gün bir gayri odada dolmuş altınları kürek devir iderek bir taraftan bir tarafa aktarmışım evle ki devletiniñ ve odalar dolu altınlarınıñ hesapsız olması görmesiyle bir gün birkaç altın almayı istedim.

S. 172

İse orada bir Arap çıkıp bana dedi ki bu altınlar Bagdat'ta Cerrah Hasan denilen kimseniñdir. Eger o kimseden izin getirirsen o zaman onıñ emriñiñ mucibi sana altın bırakırım. Onsuз kimseniñ bir altın bile almaya ruhsadı yoktur. Diye bana bir altın bile almaya izin vermedi bu veci ben mahsus İstanbuldan kalkıp bu diyara gelmişim ki senden bu hususta rica idip izin almaya ben fakir kuluna geçinirlik üçün biraz harçlık bırakmasına Arap'a emir buyurasın bu hususa elime bir teskire yazıp viresin ki heleki Arap senden emri görünce beni geri itmeye anı da bana emri üzre kerem ve ehsan olan altını sayıp teslim eyleye. İste efendim benim rica budur. Gel imdi beni geri itme bunca milmeler ve hesapsız altına merik iken ben fakirden bir miktar keremi acımayarak beni ihya eyle ve ölünce gendiñe du'acı eyle. Cerrah Hasan ise fakiriñ nakilin diñleyince fikrinde der ki varsa bu fakir aklınıñ ucunu düpdüz kaçırmış. Ne dediyden gendiñiñ haberi olmayarak agzına ne gelirse söylüyor. Vahret onıñ divanı olduğunu bilerek maytap edip benim ismime bu diyara aldayıp gönderdiler. Herhalde bu fakir teknil akılda kimse digil ve dedigi cevgapların biriniñ farkında digil zira ben bütün ömrümde bagdat kapusundan çıkan kimse digil iken hem İstanbul'un adını gerçek işitmişim lakin hangi tarafta olduğundan haberim yoktur. Devlet milmeler ve hazineler hakkında ise ömrümde yüz kuruşu bir yirde görmeyerek günde kazanıp günde yiyen fakiriñ bir olursam dehin bu fakiriñ kesin kes divana olmasına şüpheye yir kaldı mı diyerek onu rahat itmek hatrını hoş itmek kaydında dönüp fakire der ki peki oglum eger benden arzun ve rican bu ise ben sana bir imza viririm hangi imzayı götürüp Arap'a virdiginlen benim altınlarımdan sana beş biñ altın sayıp virsin ve anı da (silinmiş kelime) kagıt kalem alarak teskireyi yazmaya başladığı görünce orada kahvede buluñan dostlardan Cerrah Hasanıñ latife itmesiniñ farkında olarak her biri bir taraftan Cerrah Hasana dediler ki Allah'ıñı seversen benim hatrım üçün bin altın ziyade yaz ekincisi ve üçüncüsü kezarik beyle diyince teknil yedi kimse meyancı olarak tezkireyi beş biñden on eki biñ altına çıkardılar. Evle de Cerrah Hasan mecbur oldu tezkireyi on eki biñ altına yazmaya hem buluñanlar Cerrahıñ latifesin hem fakiriñ divaneligin görünce bıyık altında güler idi şimdi cerrah tezkireyi okur bu tarik İstanbulda.

S. 173

Benim hazinelerim üzre ta'yin olan Arap'a emir iderim ki bu tezkireyi getiren kimseye mutlaka on eki biñ altın benim altınlarımdan sayıp virmesine bu tezkirem görüldüğü dakikada bevelece emir iden hazine sahibi bagdatlı cerrah Hasan Cerrah tezkireyi okuyunca hoşnut musun dosttum diye tezkireyi fukaraya teslim etti ise fakir Cerrahın elin öperek tezkireyi alıp koynuna koydu ve yir öpürek cümlesine evvel Allah hayır du'alar eyleyirek hoşcakalın diye kahveden çıkıp gitti. Fakir kahveden çıkınca Cerrah ve orada buluñan cümlesi bu ahvale gülmeden bayıldılar. Orada Cerrah derki ben aylak cöbünden gördüm ki fakir aklından şaşmış hali ben onıñlan niza edersem seniñ bildiğin yanlış yahut yalan diyerek maslahat uzanacak ve hiç sonu çıkmıyacak hem olabilir ki fakiriñ kafasızlığı artsın hem bir vechi zapt etmeniñ kabili olmasın bu hali görünce düşündüm ki eger fakiriñ istediği salt bu ise ve bekle bir sabuna suya kederi dokunmuyacak gibi istediği bekle bir kuru tezkire ise ricasın geri itmeyip hatrini hoşlamak varsın ferayı virecek kosasın çıksın. Biz ise bol keseden bol harçlık altınları binlerle kotardık adamdan mal dokanmaz hak saglasın virmeden. Diyince orada buluñan ahabplar dahi aferim Cerrah başı çok eyi yapmışsın ki bu divaneyi bevelikle başıñdan def itmişsin diyerek orada çok gülmüşler. Varsın Cerrah Hasan ve ahabpları kahvede gülmede ve şaka şenlik ile yarenlik itmede olsunlar halbu ki bizim fakir ise tezkireyi koynuna koydugunlan seviñcinden bastığı yirden duyamayarak bagdatı Allaha ısmarladık diyerek dogruda İstanbul nirdesin diyerek saga sola bakmaya yola rivan olmuş hem giderken gezdiginden dönerken dehin tez gezmesiyle on günñün zerbinde İstanbula gelip dahi oldu orada kalsın ve ev halkıñ selamet buluñca ziyade seviñmiş ve gece rahat idip yorgunluk yazınca sabahleyin erken kalkıp varmış hocakiye ve kapıyı kakıp içeri girince hocaki ona evvelki gibi bir altın dolu oda göstürerek emir itmiş. Oglum bu gün bu altınları bir taraftan bir tarafa devir idersin diyerek kendisi kapıyı kilitlemiş çıkmış gitmiş. Hocaki gitmesiyle fukare odanıñ içerisine girip bir hayli altınları devir itmeden soñra koynundaki tezkireyi çıkarıp demiş hani ya hazinadar başı Arap sen nirdesin gel imdi işte Bagdattan Cerrah Hasandan sana emir getirmişim ki bana on eki biñ altını teslim idesin diyince apansızdan heman o dakikada Arap heman peydah oldu. Ve fukaraniñ elindeki tezkireyi alıp okuyunca anıñda tezkireyi öpüp tepesine koyarak dönüp fukaraya dedi. Efendimiñ emrin baş üzre icra itmeye borçluyum. Buyur altınları diyerek orada teknil on

S. 174

eki biñ altını sayıp virdi ve tezkireyi orada kalan altınların üzerine koyunca çuval ile altınları fakiriñ omuzuna kodu ve kapuyu açarak fukarayı yükü ile bereber kapudan dışarı ko ivirince gece kapıyı kapadı. Fukara ise sırtında yükü ile seviñcinden seyirterek ve yüküñ ağırlığından bir haber koşarak eviñe gelip çuval ile altını karısının önüne koydu hem dedi ki hoşta karı Allah fukaralığımıza merhamet iderek kıymetimizi virdi. İnşallah şinden soñra ziyade zühürtlük çekmeyerek biraz rahat geçinebiliriz. Her zatıñ bir hayrı vardır dedikleri pek dogru cevgap emiş çok hayır oldu ki ben tekrardan döndüğüm yir Kırım adasına dönmek niyetinden farik oldum. O ise benim kısmetim ve bahtıma mevladan nark olunmuş mekan asla bu diyarda emiş diyerek odada bütün ahvali olduğu gibi birbir karısına nakil eyleyip bildirdi ise hem dahi çuvaldaki altınları karısının önüne döküp bir yığın altını birden göstürdi ise karısı ziyade seviñmesinden kocasının boynuna sarılıp gönlünüñ zurulu taşkın olmasıylan hüdaya teşekkür iderek agladı ve nice hamd du'alar iderek haktan kocasına hem gendiñe saglık ve ömür uzaklığı diledi. Şükürler olsun hüdaya ki sonumuzu hayır iyledi diyerek. Bunlar bevelik ile duyunca çok seviñmelerinden soñra akıbet altınları gene çuvala devşirip bir selamet yire saklayınca karı kocabaş başa geçerek başladılar gendi mevanlarına kakışlanmaya acıba hangi dürlü alışverişi turalım ki. Biraz sebeplenme ile elimizdeki sermayemize ile dokunmamaya ticaretten geçinelim diye akıbet ekisi beraber minasip buldular ki tüccarlıktan iyi zanaat olamaz hem bazistanda bir cevahirki dükkkanı açmalı çünkü bu iş mukayyetlik ile çalışan kimseyi dahim besler. Hem sermayeye degmeyerek ticaretten rahat geçinebilir. Hem kendisi dahim tüccarlar arasında eyi ikramda ve saygıda olarak ad şana malik olur bevice minasip görerek ve bevice karar virerek o gece seviñç ve dürlü maludurlak ile geçirdiler. Ertesi gün olunca sabahleyin kalkıp cebine beş on altın koyarak düşmüş bedesten çarşısına orada bir boş dükkkanı

S. 175

görünce mülk sahibinden o dükkanı tutmuş ve anı da ustalar getirip iktiza olan şeyleri yapmaya ustalar ta'vin eyleyiñce onlara iktiza karar virerek kendi ismini Kırımlı Cevvahirci tüccar göstermiş hem mülk sahibine dahi dükkanı tutunca elinden bir imza almış beveliklen bütün gün hareketlerin peşinden gezerek dükkan hakkında iltiza olan işi teknil itmesiyle varır bir ileri yirde gendiñe münasibince ev tutar eve dahi her ihtiza eşyaların bazen satıñ alır ve bazen simariş ider. Al sata her bir takımı peydah eyleyip ahşam olup eviñe dönünce girer terzi dükkanına kendi ve karısına birer takım baştan ayaga cekruba ve Sayir esrab takımı düzrek hamalın sırtına eşyaları koyar ve dogrı eviñe gelir ve eviñe geliñce bütün gün ettigi hareketi dükkan tutmasın orada ustalar koyup ihtizaların yaptırdığı kezarik kendilerine yaşamak için yir hazırlamasın akıbet rubalar aldığın kül ise her ahvali karısına nakil idiñce beraber şen saz olurlar sabah olunca karısı ilen beraber yeni rübalar ile duttuğu eve göçtüler. Orada karıyı bırakıp Kırımlı Cevvahirci kendi gider bedestene dükkanıñ İktizaların hazırlama üzre ustalara bakmaya orada öğleye denk eylenip akıbet öğle mahaliñde karısı hazır eylediği dürlü tahamlar ile sofrı kurulup birlikte taham ilen yeniden kurulmuş ve düzülmüş hanelerde badehu tahamdan kalkınca Kırımlı Cevvahirci gene bedestene varıp göz nazar eyleyip ahşam olunca eviñe gelir bevelikle beş on günñüñ zerbinde dükkan hazır olunca dükkanıñ cem'i iktiza çeşidiñ ve dürlü madadların düzer. Çünkü paradan yanı noksanlık olmayınca İstanbul gibi memlekette dahi bir günñüñ zerbinde istediğii gibi dükkanı düzmek güç digil. Evle de bu Kırımlı tüccar dükkan yapılnca evle çeşit ve evle dürlü ve dürlü madadlar almış ki dehin evle madadlı ve evle çeşitli dükkan bedesten çarşısında olmamış. Badehu teknil dükkan hazır olunca bu Kırımlı tüccar bir gecede evle bir dükkan düzmüş ki göz var görelim. Şevle ki İstanbul İstanbul olalı bevelle yakışıklı dilber ve hesapsız dürlü dürlü madadlı dükkan gelmemiş evle de açıldığı bu dükkan içerisinde nam virmiş ve her taraftan kibarlar riceller ve pašalar metin işitmekle mahsus kalkıp gelmişler ki Kırımlı tüccarıñ dükkanın seyran ideler. Hem her gelen gerek dükkandan gerek Kırımlı tüccarıñ gendiñden ve kılığında ziyade hoşnut kalmaları ilen çok alışveriş virmişler.

S. 176

Ve onıñla beraber kendi tanışlarından ve bilişlerinden ona çok müşteri göndermişler evle ki bir ayın zerbinde İstanbul içerisinde o kadar namı gitmiş Kırımlı Cevvahirci başı diyerek sanki bu kimse kırk seneden beri burada tüccarlık itmiş alışverişi ise kadar yumra o kadar mamur evle ki sabahtan ahşamacak para devşirmeden ve müşteri bakmadan yemek yemeğe bile vakit olmuyor. Zira her dakika dükkanı dost dolu müşteri olarak alışverişten eli degmiyor ta ahşama kadar dahi bir çubuk bile çakmaya bevelikle gün günden vardıkça namı ve devletü büyüyüp çok şana ve rabete malik olmuş evle ki Kırımlı Cevvahirci başı diyince istanbulda onu tanımayan kimse kalmamış bu hisarlarda padişahın bir kızı müşkil derde ugrayıp nice hekimler cerrahlar gelip baktılar ise asla derdi anlayan bir kimse olmayıp ve müşkile bir çare bulmanın imkanı olmadı görünce padişah vezirlerin ve paşaların devşirerek malum edip der ki işte benim birden bir kızım kaç eyilerden biri müşkil halde keyifsiz yatıyor nice bir hazineler döküp nice hekimler cerrahlar getirdim ise asla hic birinden bir şifa oldu. Şimdi sizlere su'alim bu ki ola ki aranızdan bir hekim yahut bir Cerrah bilen kimse buluña her nirde ise getirmeye hazırım tek bekle Cerrahıñ var olduğundan haber virin kimse olsun diyince orada buluñan vezirler, riceller ve paşalar her biri bir tarafa hekimin iken aradan bir ihtiyar paşa padişah'a der ki efendim vaktiyle ben bagdatta yaşarken Cerrah Hasan isminde bir namlı ve ziyade meşhur hem kararsız kamil bir Cerrah var idi evle ki bu Cerrahıñ eli hayırlı ve her derdi faydalı olmasın ilen etraftan bu bagdatlı cerraha gelirler ise hiç bir kimse şifasız geri dönmemiş evle ki efendimiz emir buyurup bu cerrahı getirtirse evelallah bu müşkire çare bulurdu. Zira onıñ kıdemli elinden şifa olmaya derd rast gelmemiş padişah buñu duyunca anı da emir ider ki bu dakikada bagdat paşasına ferman yazıla her nirde ise bulup eline biñ kuruş harçlık virerek mutlaka buraya göndersin diye. Bagdat paşası hünkardan evle ferman alınca derhal cerrahı çağırıp eline biñ kuruş virerek beraberine adam koşarak İstanbula gönderdi. Akıbet Cerrah Hasan padişahıñ kızıñ gördü ise padişah'a der efendim gam kussa çekmeyiñ inşallah kızıñızı kırk günden anadan dogma

S. 177

gibi sağlam iderim diyince padişahı rahat ider. Hem gendiñ ceht ve dikkat iderek tahkik kırk gün olunca kızı ayaga kaldırdı. Padişah cerrahtan ziyade hoşnut kalması halde aciba cerraha nice dürlü büyük ikram eyleyeyip onu hoşnut iderim diye düşünmede iken o aralıkta padişah'a haber olunmuş ki filan mahallede sakın olan zengin hoca geçinmiş ve bu kimsede bir ogul kız akraba olmama sebepten onıñ bütün valiyeti miliye kalmalı evle de Padişah ferman vormeli bu kimseniñ valiyeti mal meyit satılsın ve ondan peydah olunan para miliye teslim olsun diye hazır şu aralık bu haberi alınca padişah emir eder ki bütün maliyeti Cerrah Hasan'a teslim oluna evle de Padişah cerrahı beraberine alıp giderler heleki merhum hocanıñ konaklarıña orada padişah konakları ve cem'i valiyeti göstürüp dedigi bu mal meler ve cem'i maliyeti sana peşkeş ve ehsan eylemişim diyince orada Cerrah padişahın elini öperek çok meşkur ider. Ve hane haneden gezip beraber odaları seyir iderken bir odada altınların üzirinde bir tezkere görüp alıp okudular ise gayit taripte kaldılar. Cerrah anı da kendi el yazısını tanıdı bu nice hikmet olmalı diye padişah su'al idince orada Cerrah on sene akdem zuhur iden fakiriñ faslıñ nakil idince padişah dehin tacibinden bir ferman eyledi on sene akdem bagdatta Cerrah Hasandan bekle bir tezkire alan kim ise gelsin hiç kederim olmaz diyerek hele ki bizim Kırımlı tüccar ise padişahıñ bekle emriñ ve fermanıñ okuyunca dogru gelir padişah'a verdi on sene akdem kendi cerrahtan tezkireyi kabul iden ve buraya gelip onıñ hazinesinden on eki biñ altını alan ben idim. Diyerek bütün fasılı baştan sona nakil idince padişahın çok keyfın gelmesiyle aferim oglum benden sana on eki biñ altın dehin hediye olsun diyerek emir olunca anı da padişah hazinesinden tüccara teslim oldu evle de gerek Cerrah gerek tüccar ziyade hoşnut kaldılar ahmak oldur ki dünya üçün gam yiye mevlam bilir. Kim kazana kim ya demesi budur vesselam

Şemse Hanım'ın Masalı

Vaktiyle Halep'te Hacı Mustafa isminde bir tüccar ve Şamda Hacı Osman Efendi ismin bir tüccar olmuş. Bu ekiside kendi

S. 178

vilayetlerinde ziyade namlı ve meşhur ilimdar ve gayit itibarlı kimseler olarak birbirini görmemeye salt mektup ile tekmil yigirmi beş sene sadık olarak dürlü ve dürlü alışveriş itmişler. Hem işlerin yomrah olması ile vardıkça biri birine emniyet bağlayıp. Beveleliklen gel vakit geç vakit ni biri birini görmeye hem ni biri biriyle hesaplaşmaya aslı bir fırsat olmamış. Akıbet yigirmi altıncı sene olunca Hacı Osman Efendi Hacı Mustafa'ya haber gönderir der ki; aziz dostum hem ziyade emniyetli ortagım Hacı Mustafa'ya çok selam. Bilmiş olsun ki Aziz dostum bu mektubun usulünde kalmayıp buraya gelip çok vakitten beri dara mira olan hesaplarımızı bakmaya zahmet çekmek üzere çok rica ederim bari bilelim ki bunca sene çalışmamızdan ne olmuş. Ticaret yahut mazallah zarar her halde dünya ahvalince olurken evladlarımıza karışık hesaplar bırakmasak çok makbul olurdu. Tekrar sana ricam seni buraya teklifime af idesin. Kemal ruhsat vireydi. Canıma minnet ben gendim varırdım. Lakin seni canımdan Kemalatta çok genç bildigimden bu teklife cesaret itmişim dosttun hacı Osman. Halep'te hacı Mustafa bu mektubu kabul itti ise akikat ortagısı hacı Osman efendiniñ yazdıkları gayit dürüst ve münasebetli olmasını görünce Şam'a gitmeye mutlaka ihtiza buldu ise lakin evi kime bırakabilirim diye düşünme ile efkar iderek gezmede olup asla bir çare bulamazdı. Ve gün günden bu kasvetten ötürü hacı Mustafa'nın benzi solup bir gayri işe sevdası olmayıp mazlum gezerdi. Zira bu hacı mustafa' nın ev hayali merhum iken evde on beş yaşında bir oğlu ve bir de kemalata erişmiş kızı var idi. Hele oğlunu beraberine alsın dehin kızı yalnız bırakmaya gelmez ekisinin birden evde bırakırsa o da sırasız evle de asla bir suya yatıramadığından hem illaki gitmek mutlaka iktiza olarak çaresi bulamadığından işte hacı Mustafa'nın bütün kussası ve mahzun gezmesi salt bu hususa idi. Kız ise kaç günden beri babasınıñ bevele mahzun gezmesin görünce acıba babamın bevele mahzun gelmesiniñ vechi ne bu efkarın aslı ne diye kendi gendiñe tacibe kalır idi ise de lakin babasına bir söz demeye cesaret itmezdi akıbet günlerden bir gün kızın ziyade sabrı kalmayarak cesaret ile babasına dedi ki ey benim sevgili pederim bunca günden beri bevele mahzun gezmenin aslı ne olmalı rica iderim ki imkânı var ise sevleyin bende bileyim.

S. 179

Olabilir ki ben de bildigime göre sohbet ile bu mahzunlugu def ideriz. Hattaki siziñ sohbetinize işiñize karışmaya haddim olmayarak lakin sizi bunca vakit efkârlı görmem beni mecbur eyliyor cesaret iderek su'al itmeye zorunuz nedir. Yoksa alış veriş ahvali bir bahtsızlık zuhur eyledi mi? Yahut benlik tarafından bir gazap ya koram oldu mu her ne ise. Dert viren Allah dermanı da virir. Sevleyin bakalım belki sonu hayır ola. Diyince orada kızıñ aklına sohbetine firasetine hoşnut kalarak hacı Mustafa der ki işte kızım bütün kasevetim ve bütün mahzun olmamıñ aslı sensin zira iş ahvali bana Şam'a yol zuhur idiyor ve mutlaka hayli vakitlik oraya gitmem gerek. Lakin gel bakalım evi nice yalnız bırakmalı hala kardaşını beraberime götürürüm. Lakin seni neylemeli seni kimlen bırakmalı. Boş evde sen yalnız nice olursun hoşta bu ahvali düşünerek asla çare bulamadığımdan gayitlen rahatsız oluyorum. Ve mahzunlugun sebebi budur. Kız ise babasıñı cevgapların diñleyince der ki Allah Allah babam bu hususa bunca mahzunluk ve kussa çekmek bana çok tacip gelir Allaha çok şükürler olsun ne var ki bekle kussa çekmeye yolsa evimizde bir hususta noksanlık var mı Allah'ın virdigine şükür evimizde zatı zehramız yagımız balımız odunumuz kumurumuz mamul ve ona kezarik her bir iktiza olan zat evimizde bir tek mil buluñur. Salt bir haftada bir yahut eki def'a kasaptan eti iktiza olursa onıñda çaresi buluñur. Zembili ben köşkten sarkıtınca ta'yin bakkal eti ve sayir zelzebatı kor soñra gene köşkten ipe çeker alırım. Bakkal ile hesabı ise kısmet olup selamet geldiginizde hesaplaşırsınız. Beveleliklen dışarıya ihtiyacımız hiç bir hususta olmaz benim yanıma eşlik için ise bir irazlı fukareniñ kızı hak ile dutup beraberime eş bırakırsınız bende yalnızlık çekmem canım sıkılmaz hem selamet geliñce sizde rahat olursunuz. İste babacım cem'i kasvetin boşadır. Bevelelikle siz yolunuzdan kalmaya hacet yoktur. Allah yolunuzu açık eyleye benim için gam çekmeyiñ gendiñize ve eşinize mukayyet olmasın bakıñ diyince. Hacı Mustafa kızıñ sohbetin ziyade akıllı görmesiyle orada kızıña dedi ki; aferim kızım çok akıllı ve münasebetli sohbet sevlediñ. Hem benim bu müşkilime imdat olarak beni bu kasvetten hilaz eyleyirek rahat gönül ile yola rivan olmaya sebep olduñ.

S. 180

Şimdi ben hiçbir hususa gam ve kussa cekmeyerek gurbete gidip iktiza işleri icra idebilirim. Gözüm be gönlüm ardımda kalmayarak acep kızım ne haldedir diye. Allah senden razı olsun Allah her muradın hasıl eyleyip bizleri sag esen görüşmeye müyesel eyleye. Diyerek heman varır hacı Mustafa bir irzeli fukaranın kızını hak ile dutup kızının yanına yarenlik ve eşlik için bırakır. Hem kasaba ve bakkala miktar para bırakır hem tenbih iderek derki hafta kaç def'a iktiza olunca köşkten zembili sarkıtınca et zerzevat meyva ve dürlü yemiş doldurasın deyi her bende geçmişiz kalırsa geldigimde hesabınızı ve siziñ zahmet hakkınızı çok evvela ile ödemeye borçluyum diyince kasap ve bakkal başı dahi baş üzre hacı emriñ üzre icra ideriz. Rahat ol diye hacıya hayır du'a eylediler. Bunları koyunca hacı eki at takımları ile hazırlayıp oğlu ile beraber atlara binerek evi ve kızı Allaha emanet eyledik diyerek Şam nirdesin diye yola rivan oldular. Hacı Mustafa oğlu ile beraber ekisi eki ata binmiş üçüncüsü atıñ üzerine bir kavas defterleri hem kumanya atıñ sırtında baglı iken kocarak dönerek sag selamet gelip Şam'a dâhil oldular. Onlar burada Hacı Osman Efendi ile görüşüp seviñmede hal hatır sormadan akıbet bir hayli rahat etmeden ve yorgunluk savuşturmadan soñra mabeyinlerinde hesapları bakmada olsunlar biz dönelim halka bakalım Hacı Mustafa'nın kızınıñ keyfi nice. Şemse hanım ise (kızın ismi Şemse hanım idi.) Beraberine eşlik için bırakılan kız ile muhabbet ve seviñç ile oynaya gule vakit geçirirler idi. Her iktiza olan vaktinde üçünde bakkal ve kasap zembil tertibi ile onlara bulundurmak kabul üzre bunlara beveliklen hiç bir husustan tahsirlilik çıkmaya sıra gelmemiş. Yahut dışarı çıkmaya bir hacet olmamış. Çünkü her bir lazım olan zatı eviñ içerisinde bulurlar boyleliklen kimseye ihtiyaç olmayarak zevk sefa hem şen saz olarak çok vakit tatlı ömür geçirmişler. Hem evde her iktiza hizmeti Şemse Hanım eşligi kız ilen birlikte seviñç ve gül tacı ile eda iderek eynlenme ile can sıkma ne oldugundan bir haber idiler. Günlerden bir gün çamaşır yıkayıp eyice görme ile Şemse Hanım sele ile çamaşırı almaya çıkmış ki güneşe çamaşırı sensin orada çamaşırı sermeye olsun

S. 181

o mahalde eviñ karşısındaki komşu caminiñ imamı çıkmış minareye öylelik ezan okumaya. İmam minareye çıkınca komsu sofada Şemse Hanım'ı gördü ise anı da kızın dülbelliginden hayran olarak vurulup şaştığından hem aklı baştan zahir olması ile Allahu Ekber diyecek yirine bağırılmış yangın var diye hem kendi taraf diye yukarıdan aşağıya düşmüş bayılmış. O zaman camide bulan hak iman top gibi yire düşme sadasından ivdireyip bu nasıl hal yoksa caminiñ bir köşesi aktarılır mı diyerek seyirterek geldiler ise ne görsünler hal ki minareye ezan okumaya çıkmış İmam hele yire düşmüş agzı burnu para parça olmuş el kız üçünde kendisi bir hoş bayılmış yatır. Hak haçan imamı bu halde gördüler ise faslın aslı ni olduğunu farkında olmayarak hali meded varsa imamın eseri tutmuş diyerek heman oradan kaldırıp caminiñ yanındaki medrese yatırmışlar ve anı da varıp nirde ise cerrahı bulup getirmişler. Cerrah ise dürlü ilaçlardan imamı ayındırınca başına hal gelmiş hem fafil vakitten imamı. Bir az dili açılmış ve bu nasıl fasıl diye su'al idenlere minareye çıktım ise apansız başım ziyade dönmesiyle gendimi tutamayıp anı da yukarıdan aşağıya tursun tupan yire düştüm. Diye karşılık virerek halkı inandırmış amma lakin İmamın sag yiri kalmamış evvela ki döşek içerisinde bir yandan bir yanı dönmeye kadir digil sanki İmamın bütün kemikleri dagım dagım olmuş fakir İmam ni ise dişlerini sıkarak ağrıya dayanma kahil tek bir hayırlısı ile şu dertten sağırsada heleki kıza kavuşmaya bir çare olursa diye efkarda olarak ağrı ağrı lakin bu ahval derdiñe dehin kat kat dertler arttırmasıyla fakire gün gece rahatlık ve uyku virmiyor. Kul ise İmam çok vakit bu dertten çekip akıbet Cerrahın yardımıyla biraz ayaga kalkmaya başlamış amma lakin içerideki sevda ateşi vardıkça tutuşmada evle ki düşme hastalığın düpdüz savuşturmaya hiç aman virmiyor ne ise biraz takahate geldiginlen evde durmayıp elde degnek ile bazı bazı sokakta kapunun önüne çıkıp eglenir idi. Günlerden bir gün gene bekle kapının önünde eylenirken oradan bir cadı karı geçip ve imamı bu halde görünce ziyade tacipte kalarak su'al itmiş. Hayrola İmam Efendi benziniz gayit solmuş yolsa keyfiniz yok mu? İmam dahi tahkik ziyade keyfim yoktur diyerek karşılık virmesiyle cadı karı tekrar su'al ederek demiş ki İmam Efendi sormak ayıp olmasın

S. 182

zahmetiñde nedir yoksa bir yandan zorunuz var mı mümkün ise ben fakire Biyan eyleyiñ olur ki bende bir derde derman bulmak elimden gelir diyince orada İmam der ki. Ben derdimi sana derdim amma lakin korkarım ki sen sırrı meydanı virirsin. Evle diyince cadı karı başlar yemin kasem itmeye vallahi billahi elimden gelir iş olursa digil ki bogmak yahut sırrı miydana virmek hem yardım bile iderim derdiñe derman bulmaya. Bu hususta sen ben sır çıkar diye hiç def itme Allah saklaya dehin eyi hiç ben dişlerimi çıkarmaya hazırım. Lakin elin sırrını dışarı çıkarmam evle de bundan yanı rahat ol hem haliñi bana arz eyle inşallah imdat olurum. Ve benden pişmanlık görmezsin İmam ise cadı karıñın bunca yemin itmesin görünce derki çünkü bu kadar yemin kasem idiyorsun hiçte sana sevleyeyim derdim nedir. Orda İmam başlar nakil itmeye minareye çıkar iken hacı Mustafa'nın kızıñı görerek kızıñ dilberligine vurulmuş ve sevdasından şaştığından başı dönüp minareden aşağıya uctugun ve hali bu güne geliñce o kızıñ derdiñden divane olarak hem gün gece rahatlık görmeyerek aslı asını başıña getirmeye ve keyfini düzeltmeye kadir olmamış kül ise İmam her olan ahvali cadı karıya nakil idiñce akıbet hoşta bütün ahvali sana dedim ve bu gündeki halimi görürsün imdi bir imdadıñ var ise sen analık benim müşkirime bir çare bulup hasretime kavuştur hem beni bu dertten hilaz eyle. Harçlık üçün ni ki iktiza iderse paradan yanı bende hiç hacet olmaz. İllaki seniñ zahmet hakkıñ üzre hiç mani olmaz. Duya duya hatrını hoş eylemeye hazırım. Tek sen bir çaresin bulup beni şu kıza kavuştur onsuz ben bu dertten kurtulur degilim gel analık Allah üçün olsun bir evradıñ yolundan benim gibi bir Müslüman imam zahi olmasın. Buñu Allah reva görmez İmamıñ derdiñe vukuf olunca orada cadı karı der ki. Allah Allah İmam Efendi hali seniñ derdiñ bu mudur? Bu ise sanki bu da iş olmuş. Sen keyfinde ol ben seni o kıza kavuşturmaz isem benim adım cadı karı olmasın ne demek olsun ki seniñ gibi koca bir İmam Efendi bir kızıñ aşk derdiñden bunca dert bela çeksin ve imkanı olmasın kavuşmaya buna Allah bile razı degildir. Ahtim olsun seniñ bu muradıñı tez elden hazıl itmeye sen bu hususta razı ol ki biraz takahatıñ hem güç kuvvetiñ yirine gelsin çünkü kız ile görüşme sıra

S. 183

geliñce keyifsiz olsañ razı olmaz şimdilik bana bir kac kuruş harçlık viresin diyince orada İmam cadı karıya bir avuç altın virerek der bu sana şimdilik cep harçlığıdır. İş eda idiñce zahmetiñ için ayrıca viririm. Cadı karı ise altınları alınca hoşcaka elem çekme inşallah işiñ telden rast gelecektir diye çıkar gider. İmam ise cadı karıniñ demeklerinden teselli alıp bir az gendiñe gelmede olsun cadı karı anı da gider pazara dürlü kıza harç medatlardan alır. Mesela kuzgu terk misk sabunu kokulu suyu sakız karanfil helal yüzük sırça bilezik bagdat şalı pabuç terlik ayna ip oymak ve sayır buna mutalik eşyalar ve bunlarıñ topuna bir bohçaya koyunca gelir hacı Mustafa'nıñ kapusuniñ kakar. Şemse hanım ise yukarıdan acıba kapıyı kakan kim olmalı diye bakiñca görür ki kapı da bir koca karı varsa bu koca karı sadaka için gelmiştir diyerek. Şemse hanım eline yigirmi para tutarak derki ey ana hele kapıyı kakmaya yahut içeriye girmeye hacet digil al sana yigirmi para haydi yoluna. Buñu işitince cadı karı derki hayır kızım çok Allah razı olsun senden ben sana buraya sadaka istemeye gelmemişim hele ben Şamdan geliyorum hem sana babandan çok selam ile hediyeler emanet getirmişim aç kızım kapıyı emaneti teslim ideyim. Şemse hanım ise babañdan selam hem hediye işitince anı da aşağıya enip seviñçten kapıyı açtı hem cadı karıyı içeri alarak koltuklayıp merdivenden yukarı çıkarttı orada cadı karı hediyeleri teslim iderek çok selamlar dahi sevler. Kız ise gerek habere gerek hediyelere ziyade seviñmeden koca karıya çok ikram ve rabet iderek rica ider. Ki analık otur bizde biraz eylesin. Hem bir eyice rahat eyle hem bizleri Şam haberleri ile seviñdir dedi ise orada cadı karı der ki. Hayır kızım ziyade eylesinmeye vaktim yok ondan gayri benim canıma minnet sizlerle biraz eylesindim hem size Şamdan çok nakil sevlerdim. Çünkü bugün padişahıñ kızıñiñ geliñ hamamı olacak. Mutlaka varıp onıñ saçını örmeliyim. İste bu vakit sizde cok durmaya elimden gelmez bir gayri vakit gelip eylesinirim şimdi isterseñ seni geliñ hamamıña götürüyim geliñ seyrane idersin hem başıñ gözüñ açılır. Beyle padişah kızıñiñ geliñ hamamı her vakit bulunur şey digildir. Ve her kızıñ eline degmez çünkü beyle bir sıralı geldi ben seni götürebilir haydi kızım sen giyin kuşanıp tidarikte ol ben hayli bir iktizalı yire

S.184

varacağım. Dönerken deger seni alırım ben gelince sen hazır olmalısın zira çok eğlenmeye gelmez. Cadı karı bekle ve buna kezarik cevaplar ile kızı söze baktırır. Akıbet Şemse Hanım cadı karıya söz virirki cadı karı varacak yire varıp geliñce giyinip hazır olmaya. Ondandır çıkıp cadı karı çabucak imama varıp derki şu dakikada varıp bir eyi hamamıñ kışkin almalısın. Paranıñ gözüñe bakmayacak her ne isterse virirsin tek gayri kimseyi bırakmaya hem gendiñde hamamıñ içerisine girip gizlenmelisin ben sana kızı alıp gelirim diyince fakir imam seviñçten bastığı yiri bilmeyerek heman varıp bir hamam tuttu. O kabul ile ki gayri kimseyi hamama bırakmayacak. Hem kendisi hamamıñ içerisine girip bir halavette gizlendi. Varsın imam burada kızı beklemede olsun. Bakalım cadı karı ne halt işledi. Cadı karı ise imama bu haberi virmesi ile Şemse hanıma geri dönünce kızda tekmiñ giyinmiş kuşanmış hazır dururdu o aralık kızın hatrından geçer kabil ki hamamdan yalnız durmak zuhur eder bari cebime bir havuç darı koyayım. Giderken yol boyu saçarım öylelikle geri dönerken yolu bulması kolay olur diyerek cebine darı doldurdu ve cebine bir ufak delik yaptırdı. Ki oradan da azar azar darı döküle hali cadı karı geldi ise kızı hazır giyinmiş görünce aferim kızım sen hazır olmuşsun bari ben fakir ziyade beklemeye bırakmadıñ Allah muradıñı versin Allah seni babana geliñ hanım göstüre diye hayır du'a iderek Şemse hanımla beraber kapıdan çıktılar. Ha şurada ha burada diyerek o mahalle bu mahalle gezdirip akıbet cadı karı kızı hamama getirir hamama getirince başlamışlar soyunmaya kız soyunmada iken cadı karı ise Allah'tan bulsun terzi ilikleri dar dikmiş çabuk çözmeniñ kabili yok diyerek soyunmadan geri durarak kıza derki. Gir kızım sen hamama çünkü sen soyunmuşsun kabil ki soguk alırsın bende seniñ ardıñ sıra soyundugunlan gelirim diye kızı hamamıñ içerisine bırakır. Cadı karı kızın hamama girdiğini görünce kendisi heman tavana kuvvet hamamdan çıkar kaçır gider. Hali biz bakalım fakir Şemse Hanım'ın hali nice olacak. Hamamda kız ise soyunmuş cır çıplak hamama girince içeride hiç kimseye görmediği ile var ise o halavette gayri halavette olmalı geliñ diyerek o halavet bu halavet gezerken ve birinde kimse olmamasına tacip kalarak etrafa bakar iken apansızdan kızın önüne bir zibirlahı erkek peydah olup

S. 185

anı da eki eliylen birden kızı kucaklar. Hoşta şimdi Allah muradı mı virdi ben seniñ derdiñden nice dert bela çekmişim akıbet elime geçince heman burada muradımı icra ideceğim diyerek. Semse hanım ise bu ahvali görünce anı da bütün fendin farkında olarak ve çabucak asını başına devşirerek Allah Allah istediğın şu olsun seniñ gibi civana canım kurban bunıñ için beni zor ile dutmak lazım digil imden gerli ben seniñ ben burdan nireye gideceğim hem bizler Allaha çok şükür biri birimize degmez digiliz. Çünkü kısmet bekle buyurmuş. Bari bırak ellerimi ekimiz beraber cılve hem zevk sefa iderim. İnşallah buraya kimse gelmez evle de bütün gün seniñle beraber muhabbet sefasına gark olalım burdan eyi yir olmaz tek bu sır ile çıkmasın. İmam ise kızın gönlü hoş olduğunu görünce fikrinde der ki varsa kız da beni sevmiş. Hem hakikat benden eyisini nerden bulacak. Yahut burda nice gidebilecek diyerek kızın ellerini bıraktı. Kız ise elleri bırakıldığı ile anı da İmamın boynuna sarılıp ekisi bir eyice öpüşürler. Orada imam muradın icra etmeye istedi ise kız der ki ne var bekle acele itmeye şimden soñra ben seniñ sen benim bari gel evvela eyce biri birimizi yıkayalım ve paklanalım. Soñra istediğın gibi sefa sürebilirsin. Hali iptida ben seni yıkayayım gör ki nice hazlanacaksın. Ondan soñra sen beni yıkarsın diyince bu da İmamın mizlasına yaraması ile gayit makbul sohbet diyerek kayrı oldu. Kızın bu sözüne diyerek hani ya yıka beni sevgili hanım bakalım bu nazik eller ile beni nice pak yıkacaksın Şemse Hanım sabunu alarak eline bir kese silmiş ki tellak ne ararsın evle ki keyfi geldiğinde ve hazlandığından imam gendiñi sanki cennette diye pahlamış. Ondan kız sabunu bir eyice köpürterek başlamış İmamın başını gözünü yıkamaya bekle ki salt başa teknil bir kalıp sabun telef itmiş. Ta ki İmamın gözlerine bir parmak kaz donıñca gene kız başı yıkayıp kurtarmanın imkanı olmuyor artık İmamın gözleri ziyade acıması sebepli sabıra takat kalmadığından aman sevdiğim başımı çabuk yıka yoksa benim gözlerim heman çıkacak bekle diyince şimdi gidip suyu getireyim de o zaman başını gözünü eyice yıkarım diye imamı başı gözü dos dolu sabun ile bırakarak kız gider suyu getirmeye hem anı da bütün olan gurneleri gezip her biriniñ sıcak ve soguk suyu

S. 186

lalsın eyice sıkı sıkı dıkadıktan soñra İmamın yatdığı küvet başlığı halvete dönük elindeki hamam tasını fizlan hamamın kubbesine attı ise kubbede olan camlar tekmi kırı lıp yire döküldü. Kız kendi ise imamı orada bırakıp heman hamamdan dışarı tabana kuvvet eviñe kaçtı hem hamamdan çıkınca sagına soluna bakarak bereket virsin darınıñ izi ile yolu bulup derhalet selamet evi buluñca Kurtalan Allaha çok du'a iderek seviñdim hem şen saz oldu. Hele ki imam ise nice bir bekleyip asla kızı suyu ile gelmediğini görerek akıbet gözleriniñ acısına dayanmaya ziyade mecali kalmadığından bari gendim kurnadan bir az suyu getirip suyu getirip yikanayım. Deyi yirinden kalkınca başı ve gözleri dosdolu sabun olması ilen. Yolu bulmayıp her adımda solunup avunup boyunca yire düşünce hele ki kubbeniñ camları etine tenine batıp bütün vücudu yara ile doldu ni hal ise sogu gibi etrafa karmalayıarak hem düşe kalka cam yaralarıñdan el kanlar sel gibi akarak akıbet bir kurnaya yanaşır. Bakar lolası sıkı dikilmiş hem kurnada bir damla bile uyu yok. Evle de bu tarik üzre gezip kurbanıñ birine ekisine üçüsüne kül ise uzatmayalım hamamda olan cem'i kurnalar bevrice gezmek ile yokladı ise hiç birinde bir damla suyu bulmadığı bir yana alet yanında soguk ve sıcak suyu logoların tekmi sıkı dikilmiş ve mühürlenmiş buldu imam bu fendi görünce artık bu ziyade sabırla mecali kalmayıarak yaralarıñ agrısından gözleriñ acısından bari bir az suyu bulup dört etrafı göz itmek kaydında başlar dört ayak üzre hamamı dolanmaya evle de bir köşede meger hamamın pisliklerin paklayıp götüren bir cizvice akar suyu var emiş. Ne hal ise o pis suyu bulmasıylan seviñerek gözlerini yüzünü o su ile bir az yıkamış olup etiniñ teniniñ yaraları ile bir boyunca akan kanları ile ve dört parmak kan tutmuş ve şişmiş gözleri ile hamamdan çıkıp dur kız hele ben selamet ile eve varayım inşallah ben seniñ hakkıñdan gelirim diyerek istemiş çabucak giyinip eviñe kaçmaya hamamcı ise İmamın bu efkarıñ görünce yanaşır imama der ki koca imam ni aşırırsınız bunca zevk sefadın soñra durum bari bir kahve için biraz dehin keyif idiñ. Hem bende şu aralık hamamın üçün bir göz gezdireyim acıba bir noksanlık yok mu hem zat sırasında yirli yirinde mi diyerek kahveyi imama verince kendisi hamama girip baktı.

S. 187

İse ni göresin hamamıñ sofasınıñ camlardan dahi bir tane sağlam cam kalmayarak tekmi li kırılıp yire dökülmüş hamamcı bu ahvali görünce dönüp imama demiş hoca imam gerçek sen hamamıñ kesmin almışsın evle de hamamıñ içerisinde istediğini kadar zevk sefa sürmek ruhsat elindedir lakin hamamıñ tekmi l camların kırmak bu bizim pazarlıkta yok idi evle de hamamıñ kesbi için karar olan paradan meddah. Bu ahval için ayrıca senden biñ kuruş dehin isterim. Fakir imamla ilaçsız sevmez diyerek her çektiği bela bir yanı bu cerimegi virerek güç ile kendi eviñi bulur fakir imam hamamcıga bu biñ kuruş cerimeyi de virince cektigi cezalar dürlü yaralar baş göz şişmesi hem el ayak yara yaracık olması bir yanı alet yanında bir muradıña malik olmayarak bir kızdan bunca kerpazeliği çekmesine karardan ziyade güçlenerek hırs ile apal total del halet gelip eviñi buldu eve geliñce imam görmüş ki işi iş digil hem hali hal digil evvel ki kerpazeliği dehin tekmi l savaşmadan şimdi ondan beter dehin büyük ve şiddetli derde ugramış. Anı da gendiñi yataga urup mecnun halde ah vah itmeden ve figan itmeden sesi göge çıkıyor anı da İmamıñ başıña hekim Cerrah toplanıp dürlü merhem ve dürlü macunlar ile ne ise bir kac günden güç bela ile İmamıñ ası biraz başıña geldi ise lakin kıza hırsı yürek acısı zira şiddetli olması sebepli birden bire ayaga kalkmaya çaresi olmayarak yataktan iken dahi salt bütün efkarı acıba ne fent kurup şu merhum kızını hakkından gelsem diye çok düşünmeden efkardan soñra akıbet kendi gendiñe karar virerek kızını babasına Şam'a bir mektup yazmayı minasipli bulması sebepten yataktan biraz kaldırılır. Hem hacı Mustafa'ya mektup yazı bu tarik savar dosttum biladerim hacı Mustafa bilmiş olasin bilader sen buradan gittiginden beri eviñ bavul hanıdan beter olmuştur. Hem büsbütün zımpara yatagina dönmüştür. Seniñ beraberine kızını eşlik için bıraktığın kız ile birlikte baş açık orospu misali şehirde nam vermişler. Eviñe gelen giden oynaşın hattı hesabı yok kisası biñ başı dan başlayıp kalyoncuya varınca eviñde misafirdir. Bu ahvali görünce ben kızına haber gönderdim ise az kalsın bu iş onıñ babasının şanına düşmez diyerek seniñ kızını diñlemedi. Bir yanı elet yanında benim ehlimi bile tursi tuban kapıdan dışarı atmış. Görünüş göz yahut nasihat hayır idecek digil

S. 188

artık kendi ırzını korumak üzere elbette sen gendiñ bir tertip bulsañ gerek ben ise ziyade ruhsadım olmayarak salt ogul kız ortaklıktır diyilen cevabı gendime farz tuttugumdan kefil olmayasın diye haber viririm. Hacı Mustafa bu mektubu alınca oğluna derki bu saati halebe gitmelisin hem oraya vardığın ile hiç soru su'al yahut hiç deştif itmemece mutlaka kız kardaşını helak ideceksin hem eğlenmeyerek kızın kanlı gömlegin ispat için bana getiresin. İllaki emrimden kıl kadar ken kalmayasız diye tenbih iderek dürlü yemin kasem ve ant virerek oğlunu Şamdan Halebe yolcu eyledi. Oğlan ise halebe geliñce dogru kapıyı kakınca asla bir ses viren olmadığın görerek dürlü şüphede kalır. Varsın kim bilsin evde kimler olmalı onları savusturunca kapıyı açmak işine gelmez diyerek o ise hele ki faslıñdan beri fakir kız hiç kimseye kapı acmamayı gözüne almış. Evvelada kapı vuruldugun duymuş amma lakin açmayı düşünmeyerek kulak virmiyor. Akıbet ziyade sabırsız şiddetli vuruldugun görünce acaba kimdir deyi kız köşkten bakınca kardaşın görüp seviñçten seyirterek kapıyı açmış hem kardaşın içeri almış. Oğlan eve girip üç beş sohbetten soñra kız kardaşına der ki gel seniñ ile çöle seyranı çıkalım bari biraz gözün açılsın diyerek çıkarlar çöle. Orada biraz orman arasına girince oğlan biyan iderek kız kardaşına ne vechi ile buraya gelmiş hem babasınıñ emriñ hakkıñda nice ve hali buraya ne melam üzere getirmiş bunları bir nakil idiñce derki hatta bana emir ki seni mutlaka helak idem lakin çünkü elim varmaz ki seniñ gibi civanın canına kıyam evle de ben burda kardaşlık hakkı üzere bu eyiligi edebilirim ki seniñ parmagından birkaç damla kan çıkarıp hem bütün gömlegini tavşankanı ile bulayıp ve seni helak ittigime ispat diye babama götürsem gerek. Seni ise bu çıkılmaz orman içerisinde bırakırım bahtına her ni dürlü kaza rast gelirse kısmetin odur. Hem anı da oğlan gördüğü tertip üzere kızı yabani ormanda bırakarak gülmeklen babasına. Gelip emri üzere olmasını nakil iderek indirdi fakir kız ise ormanda açsız susuz kaç gün gezmiş asla bir yol bulup çıkmanın imkanı olmamış. Gündüz ne ise ormanda dolandır. Gece olunca dürlü canavar sedasından kazasından direk tepelerine gizlenirdi o asılda padişahın oğlu gerek avcı ile bu ormana çıkmış zat sefasına hem şehzade kendi suyu kenarında çadırı kurarak beraberinde

S. 189

olan avcılarını göndermiş dört etrafı kesim eyleyeler ve ormanı yoklayalar diye. Evle de bu avcılar oklarını her biri bir tarafa atıp hem badehu herkes kendi okunu arayıp gezdiği halde fekil gibi okun biride kızın durduğu direğin altına düşmüş orada oku alırken apansız kızını görünce başlamışlar nizalaşmaya kimi der ki ben evvel gördüm evvelada kız benimdir. Kimi derki ben evvelada yırıştım kız benimdir. Kimi der ki onu benim okum gelip bulmuş oldu ki bu şikâr benimdir. Bunlar mabinlerinde bu tarik niza iderken aradan biri çıkıp der ki durun yoldaşlar eger minasip bulursanız bu hali bu tarik keselim nice ki bizler buraya şehzadenin muradı hem onun emri üzere gelmişiz. Kezalik bu dakika da dahi bu orman içinde gezmemize maksat dahi gene de şehzadenin emri üzedir ki. Bizler bir yerde şikâr rast getirmeli olursak onu da hazretlerine haber virsek gerek idi. Oldu ki çünkü bizler cem'imiz bu meram bu sevda bu efkar ile yola çıkmışız evvela da hakça vedurem şerhanca boynumuza farzdır. Bizler bu ahvali şehzadeye bildirmek hem buldugumuz şeker hakça Allahça mutlaka bi tamam ona deger diyince duran yoldaşlar cem'i bir agız gayit dürüs hem akıllı sohbet sevledin sahi dogrusuda budur. Cümlemiz razı diyerek kızını şehzadeye getirip olduğu gibi bütün ahvali nakil eylediler ise orada şehzade kızın dilberligin görerek kıza hayran kalması ile avcılara çok meşkur iderek her birine çok hediyeler ve ikramlar ehsan eylediği hem anı da oradan cadılar devşirilmesine emir buyuruñca şehre geri dönmesi ile tidarik eylediler. Akıbet şehzade şikârı kız ile şehre geliñce Şemse Hanım'ı ziyade begenmesiyle hem ona aşkı muhabbeti kararsız taşkın olma sebepli kızını gendiñe Sultan Hanım etmek kaydında bu alayı ve saltanat ile düğün derya edip aldı. Simdi bu çift sever gün günden vardıkça biri birine muhabbeti ziyade olarak zevki aşka sefa kark olarak tatlı ömre malik olmada olsunlar. Bizler dönelim hacı Mustafa'ya. Hacı Mustafa ise Şamda bafil zaman eglenerek orda olan hesapları sıraya koyunca akıbet halebe dönüp eviñe geliñce evi boş buldu ise birden bir sever kızını hatrına gelerek elt yanında bir tarafa ırz kederi hem bir taraftan evlad acısı ihtiyara asla rahatlık virmezdi. İlla ki halebe gelip hayri vakit şehir içerisinde dost eş ve yaren ile görüşüp muhabbet ve bilindi ise

S. 190

hiç kimseden kızın hakkında bir kem cevgap yahut bir şikâyet işitilmedigin görünce ihtiyar kendi gendiinde şüphede kalır. Acıba kızın hakkında bir illet oldu mu acıba bana irişen haberde hilaf karışmış ola. Ben ise teftiş ya eylememece acıba na hak yirden kızın kanına girdim mi. Hem birden bir kızımı elim ile helak eyledim mi diyerek bu efkardan gün günden düşmek kabul üzre vardıkça kendi gendiini yir idi. Hem dayım mahsun gezerdi. Oglu ise babasının efkariñ ve mahsun olmasın görünce aslı ne olduğının farkında iken. Bir gün babasına der ki ey benim başımıñ tacı aziz pederim bunca efkariñ ve bunca mahsunlugun aslı nedir? Eger beni sever isen ricam ki bana bilgilesin. Olur ki benimde bir bildigim olur. Hangisiylen kabil bu seniñ mahsunlugunu def itmeye imkan buluñur. Hem bende seni bu halde görerek kalbim kırılmaya sıra gelmez orada hacı Mustafa oğlunuñ akıllı sohbetine ziyade hoşuna gelerek Hem ola ki bir habere vukuf olabilir diye fikir iderek der ki bütün kamım efkarım mahsunlugum aslı salt kız kardaşinden ötürüdür. Acıba bir fent kılıf yahut bir hillet ya isnat sebebi ile kızın kanına girmedim mi diyerek vaktiylen ise babasının kızın hakkında eylediği emriñe pişman olduğunu görünce orada babasının elin öperek der ki af eyleyesin pederim ben vaktiylen kız kardaşım hakkında virdigin emre asi olmuşum evvelada kızın hakkında o kara haberi alınca hırsmıdan bir sürü su'al yahut teftiş itmemece anı da kız helak itmeye emir ittim. Lakin buraya geldigimden beri onıñ hakkında bir kem kelam olmadığın görünce evvela gevşek ve kafil buluñduguma pişman olarak okundugumdan asla bir an rahat digilim. Oglu ise babasının kızın hakkında eylediği emrine pişman olduğunu görünce orda babasının onıñ kanına girmeyerek kız kardaşımı orman içerisinde dır bırakarak gömleğin gayri kanı bulayarak kız kardaşımı gayri eyledim diye seni aldemişim bilesin ki kız kardaşımın kanına dirildigi yoktur. Lakin hey gerçek ormanda bıraktığım halde orada fakiriñ başına ni kaza bela gelmiş ondan haberdar digilim. Kızın kanında bizim elimiz buluñmamasına hiç şüpheñ olmasın bu hususta gam kussa çekmeyesin eger hak tarafından bir yardım olarak o büyük geçirmez ormanda sag kurtuldu ise o da Allah'ın bir hikmeti inşallah bir gün olur görürüz. Hacı Mustafa oğlandan bu emir haberi işitince kararsız memnun kalarak Allaha çok şükür getirdi ki beklediği gibi kızın kanına kast olmamış. Hem inşallah hakkıñ yardımı ile kabul ki hali bu güne sag buluña diye.

S. 191

Gendi gendiñe teselli virerek biraz rahat amma lakin kızıdan bir habere heveslik onla dehin ziyade aşk ve gözcünlük virmesiyle acıba ne çare bulmalı ki kızın selamet haberiñ e vukuf olalım diyerek efkar eyledi ise her cehdi ve muradı boşa giderek aslı hiç bir husus hiç bir habere malik olmadı akıbet hacı Mustafa halepte yedi yolun agzında koca bir büyük kervan saray yaptırır. Gelen yolculara rahat itme için kezalık onların eşyaların korumak için odaları ve hücreleri ocakları mangalları ve her İktizaları ile evle de yolcuların atlarına hem uşaklarına rahatlık için yirler ve cümlesi elest kurulmuş eyi nizam ve tertip üzre odalarda yataklar her takımı ile halıları secdeleri ve ibrikleri ile uzatmayalım. Her misafir olan kimse hiç bir hususa tahsir olmayarak rahat ede. Hem iktiza kadar konak eyleye. O kavil ilen ki her misafir olan kimse bu kervan sarayda da ye içe ve istegi kadar konak ola. Ve bu cem'i için hiç birinden bir pul alınacak digil salt konak olan kimse yedigi ictigi hem konak olduğu için. Başından olup geçeni nakil eyleye bevlelik ile şehre ne kadar misafir gelirse hacı Mustafa'ya konak olur du ve gelen konak olmasının mukabilesine ömründen başından geçenleri nakil iderek giderdi. Gel vakit geç vakit kaç senelerdir hacı Mustafa bu tertibi kullanır idi. Belki bir gün ola misafirlerin nakilinden kızın hakkıñda bir habere malik olurum diyerek hele varsın hacı Mustafa misafir kabul etsin etmede. Hem onlardan nakil diñlemede olsun biz gelelim sultan Şemse hanıma bakalım sevdiği şehzade ile keyifleri nice. Şemse hanım ise şehzade ile tatlı ömür iderek ondan üç evladı olmuş. Bir gün şehzade eve geliñce küçük çocuğun beşiginiñ başında Şemse Hanım'ın mahsun hem gözleri yaşlı görmesiyle ziyade tacipte kalarak su'al ider der ki ey benim sevdiğim Sultan Hanım bevle mahsunlugin ve aglamaniñ aslı nedir. Yoksa mazallah bir hususa noksanlık var mı yahut bir vechi benden yanı incinmiş buluñasın. Biyan eyle sebebi nedir? Her ne ise muradıñ hasıl eylemeye hazırım diyince Sultan Hanım der ki. Hayır, efendim her hususa sizden hoşnutum hem hiç bir noksanlık zuhur etmemiş kaldı ki bu dem de hatrıma pederim gelme sebepten mahsun olurum. Hem onıñ hasretin çekerek agladım. Bundan meddah bir noksanlık ve incinen yirim yoktur. Bu sohbeti işitince şehzade der ki hele seniñ pederin var mı hem bu günde nerededir. Orada sultan der ki gerçek

S. 192

beni ormanda buldular lakin ben direkte bitmemişim. Allaha şükür ana baba evladıyım hem bu günde pederim sagdır. Bir kaza ile ormana düşüp Allah'ın keremi ile size kısmet olmuşum lakin pederim hatırıma geliñce ziyade erzeli olmak ile mahsunluk geliyor eger siz başımıñ tacı ruhsat vireydi gidip pederi görerek sılaya hem hasrete kavuşmaya Murad iderdim. Çünkü benim pederim haleptedir. Deyince Orada şehzade işitince şah Sultan Hanıma der ki sevgili hanım mahsunlugin aslı bu ise hayır ola sen onıñ üçün gam çekme keyfinde ol. Pek eyi oldu ki haberdar olmuşum baş üzre muradım icra iderim hem tez elden gidip pederin ile görüşesin diyerek anı da emir iderek Sultan Hanım üçün yola tıdarik olmasına dürlü göçüler ile ertesi gün olunca her ihtizası hazır olarak her bir göçü de Sultan Hanım üç çocuğu ile beraber ikinci göçü de kur vezir ile hangisine Sultan Hanım'ı hem çocukları havale itmiş onlara. Eş ola diyerek çünkü bu kur vezire itibar ve emniyet gayit çok idi. Üçüncü göçü de ise kumanyaları koyup atlılar ve büyük saltanat ile yola rivan oldular. O gün bütün gün yolda buluñarak akibetce mahali bir dağıñ kenarına gelip orada konak eylemeye orada çadır kurdular. Sultan Hanım ise çocukları ile bir çadır da ona yanaşa çadırda inci kur vezir kendi kusur kalan kuşun ve atlılar ve onlardan biraz cette göçlerden biraz ötede bunlar teknil olunca herkes kendi çadırıña girip kahvaltıdan soñra yatmış ki sabah kadar rahat eyleye. Herkes yukuya dalmış lakin hal ki bizim emniyetli kör vezire gözüñe uyku gelmez. Meger kur veziriñ içre sine şeytan girmiş o ise Sultan Hanım göçüde inerken kur vezir onıñ dilberligin görerek hayran olmu. demiş ki inşallah bu şikâr benim elimden kurtulmaz. Bu dingil çölde neyleyecek ister istemez teslim olacak hem mutlaka bu gece hanıma kavuşacağım bu efkar ile kur vezir etrafı dolandır. Haçan ki görmüş herkes uykuda dogru gelir girer Sultan Hanım'ıñ çadırıña. Sultan Hanım ise uyurken apansız ayak sesinden uyanıp baksa ni görsün hele ki can saklar kur vezir çadıra girmiş. Hem dogru Sultan Hanım'ıñ yatağına yaklaşımda buñu görünce sızkanarak Sultan Hanım der ki ey vezir burada neylersin bilmez misin burası namahremdir. Orada kur vezir karşılık virerek der ki hanım bunıñ burası dingil çöldür. Burada namahrem para itmez. İllaki bu gece seniñlen burada buluşacağım.

S. 193

Eyisi gendiñ eyilik ile bana teslim olasın. Gayır dürlü sana benim elimden kurtuluş yoktur buñu bi bilesin. Bu sözü işitince hanım der ki ey vezir git yoluna ben canı kıyarım. Gene gendimi sana teslim ider digilim. Dehin eyi bu efkardan falik ol. Kur vezir der ki eger bu gece burada bana teslim olmazsan isen bilesin ki şu saat seniñ gözüñ öñüne üç evladını doguracağım. Ondan soñra gene benim olacaksın. Hanım der ki digil iç evladımı gendimi bile dograr isen gene ben sana teslim olmam. Bevla diyince anı da kur vezir çocugun birin ekincisin üçüncüsün birer birer anasınıñ gözü önünde dogradı. Lakin hanım gene teslim olmadı. Akıbet kur vezir der ki hanım imdi nöbet seniñdir. Dehin inat idecek isen bilesin ki seniñde canına kıyacağım. Dehin ey kendi ratıtın ilen teslim olasın. Buñu görünce hanım duymuş ki gayri kurtuluş yok hem çıkılacak sokak digil akıbet vezire der ki imdi aklımkesti ki beni de kıyacaksın çünkü kısmet bevla mis sana teslim olurum. Ömrüm ki senden sır çıkmaz bırak beni bir sadıkarlığa varayım. Ondan soñra bari bir rahatlık ile sarılık yatalım. Vezir der ki ben inanmam hem seni dışarıya bırakmam korkarım ki beni avdarsın. Sultan Hanım der ki vezir Allah Allah sen çocuk olmuşsun şimdi ki halde bir inanır kimse sen iken seni de bırakıp bu dingil çölde ben nireye gidebilirim. Yok, eger mutlaka inanman isen belime bir ip bagla biraz eylenirsem çeker alırsın. Vezir buna kayır olur Hanım'ın beline bir ip bağlayarak koy virir sadıkarlık için dışarıya vusulet hanım ise çadırdaki çıkınca usul ile belinde ki ipi çözerek bağlar ipi çadırın bir kazığına. Geçer gider ormanın içerisine hem oradan vir Allah diyerek tabana kuvvet nireye gözü tutarsa hali burada hanım can hafli ile orman içerisine dalmada olsun biz dönelim çadıra bakalım kur vezir ne halt idiyor. Kur vezir hali zaman bekleyip Hanım'ın gelmedigin görünce elindeki ipi biraz çeker bakar var ise dehin işi tekmiş digil diyerek bir bakar dehin bekler gelen yok ondan biraz dehin bekleyip ipi biraz dehin çekerek der hanım gel imdi artık gece geç oldu. Buna da bir karşılık viren yahut gelen kimse olmaz akıbet kur vezirinin sabrı kalmayarak çadırdan çıkıp baktı ise ipin ucu kazığa bağlı. Hanım'ı ise gören ise bulursun. Bu fasıldan vezir güçlenerek çadırın etrafın dolandır bakar hiç kimse gelmez. Hem gözükmeyen

S. 194

sokarsaň gene seçmeyeň kabili yok. Bu hali görünce Hanım'ı ile olduğunu aklı sezerek vezir çar niçar Hanım'ıñ sevdasından vazgelerek çadıra döner. Hem orada sabaha kadar çocukları gömer. Ve çadırı biraz nizama getirir. Evle ki nizama olup geçen uygunsuzluklarıñ izi meydanı çıkmaya. Akıbet her zatı sırasına koyunca kendi çadırında yatır. Sabah olunca atlara hem kuşana haber olur ki bu gece ile Sultan Hanım çocuklarıylan birlikten çadırdan kaçmış diye. Ve bu vechi kur vezir atlılarla ormanı dolaşıp Hanım'ı biraz aramış olur. Akıbet bir zat bulmayarak geri dönünce karar virir ki geri dönüp olduğu gibi şehzadeye haber vormeli diye. Atlıları devşirip şehre dönünce şehzadeye haber olur da hoşta şehzadem asla dagdan gelen daga gider dedikleri hak emiş Sultan Hanım cümlemizi uyutup gece ile çocuklar ile birlikte kaçmış gitmiş. Ne kadar aradık ise her ceddimiz nafile oldu asla bir izin bulmanıñ imkanı olmadı kur vezir beyle ve buna kezarik yalanlar ile şehzadeyi kandırdı. Hem gendiñi pakten pake çıkardı. Lakin şehzadeniñ Sultan Hanıma muhabbet ziyade olması ile bu habere gayit mahzun olarak agladı. Hem kalbinde dedi ki ben sag iken Sultan Hanım'ı bulmaz iken bana dünya haram olsun diyerek kendi gendiñe ant ve yemin eyledi. Hem biraz vakitten kendi hem kur vezir derviş kisvetine tekdil olarak yola rivan oldular. Belki bir fasıl Sultan Hanım'ı getirebiliriz diyerek. Hele bunlar şehzade ve kur vezir tekdil gezmede olsun biz dönelim hele ki gene ile orman üçünde bırakılan Sultan Hanım ne haldedir. Fakir hanım o gece sabaha kadar akıbet sabaha karşın ormanıñ öteki kenarına çıkınca bakarsa öñüne bir ırmak görünür. Bari bu ırmagıñ yalısına biraz rahat idem diye yaklaşınca görür ki ırmagıñ yalısında çoban esbabları ve degneyi durur lakin çobanıñ kendi gözükmmez. Hanım yalıda biraz eylenir. Elini yüzünü yuvar. Hem suyu içer ferraflanır. Gene bakar ki esbabların sahibi çoban asla gözükmmez. Orada hanım der ki varsa bu fakir çoban yıkanırken suya boguldu. Yahut hak tarafından bu esbablar bana hazır olmuş her ne ise bu esbabı ben giymeliyim diyerek. Sultan Hanım kendi ribaslarıñ soyunup Çoban kisvetine girdi. Hem orada diregin altında bir yiri kazıp kendi ribaslarını gizledi hali Sultan Hanım bir ala gözlü çoban olarak yalı boyu gezerken. Bir köye

S. 195

alarak oradan yola rivan olur. vir Allah Halep nirdesin diyerek. Oradan bu çoban gider derelerden sel gibi tepelerden yel gibi geçerek kuru ekmek yiyerek ne hal ise on beş gün diyince. Akıbet yatsı mahali Halep'e gelip razı olur. Şehriñ içerisine girince hal ki çoban o kapıya varır. Allah müsafiriyim diye. Kabul itmezler. Bu kapıya varır kabul itmezler. Akıbet üçüncü kapıya geliñce derler ki ey ogul burada mahsus misafir üçün yapılan Hacı Mustafa'nıñ konakları vardır. Oraya varırsan para pul istemez hem istediğiñ kadar konak olabilirsiniz evvelada bu çoban Hacı Mustafa'nıñ konaklarıña misafir olsun gel vakit geç vakit bevelikle ömür geçirir. Hem çobandan para pul isteyen kimse olmaz. Şimdilik çobanı burada bırakım şehzadeniñ hali nice. Şehzade kur vezirden Şemse Hanımdan ötürü hayırsız haberi işitince Sultan Hanım'ın hem sevgili çocuklarıñ hasretinden deli divane olarak karardan ziyade mahsun olduğu ve acı agladı. Akıbet fikrinde eger onlar sag ise mutlaka bütün ömrümü onlarıñ ugruna telef iderim. Hem diyar diyardan gezip inşallah bir gün ola kayıplarımı bulurum diye kalkar şehzade kendi hem kur veziri derviş kisvetine giynirler. ekiside tebdil olarak yola rivan olurlar. Bu eki derviş yana şehzade ve kur vezir derviş kisvetinde diyar diyardan gezip hiç bir taraftan hayır haberden vukuf olamadıklarından badehu fafil vakitten belki halepte bir haber duyarız diyerek dogru gelip hacı Mustafa'nıñ konaklarıña bu eki dervişte misafir oldular çoban ise bu eki dervişleri görmesiyle anı da onları tanıdı. Lakin dervişler ondan bi haber idiler. Evlede ise burası konak odasıdır. Ola ki gelen geçenden bir haber duyarız diyerek burada kaç vakit eylenmeye dervişler karar virdiler. Evle de geceleri dervişler Hacı Mustafa ve onıñ ahabları bir odaya mevcut olarak sohbet ile vakit geçirir idi. Bir gün dahi burada buluñanlar tekmili hem hacı Mustafa'nıñ oğlu ve bizim çoban arada buluñup sohbet diñleyip dururken hele ki imam dahi selamın aleyküm diyerek kapıdan içeri girdi. Hem mecliste Hacı Mustafa'nıñ yanında teklif olan yire oturdu buñu görünce çoban ayaga kalkarak Hacı Mustafa'ya dönerek dedi işte efendim kaç vakitten beri seniñ konaklarda misafirininim tuz ekmegine Allah biñ bereket virsin lakin ben kendi hakkımda size olan

S. 196

misafirlik borcumu dehin eda itmemişim evle de simdi size ricam eger makbul ise burada size başımdan geçen faslı nakil ideyim. Lakin bu kafil ile ben nakili başlayıp tekmil idiceye denk bu handan hiç bir kimseni vakti olmaya keyfim yok yahut dışarıya bir ihtizam var ya bir gayri miheni hayır itmez. İlla ki burada buluanların cem'i nakil bir tekniline kadar odadan çıkmamalı eger bu kafilim makbul ise huzurunuzda nakil demeye hazırım orada bulunanları teknil iobanı cevabından gayit hoşnut kalarak cem'i bir ağız dediler ki seyle ey ogul nakil diileyelim. Szm sözdür. Nakil tekmil olmayınca hiç kimsemizin odadan dışarıya çıkmaya ruhsadı yoktur. Sen nakil diyecegi gr bizler sabahaca dalmaya hazırız oban ise cmlerini razılığını görünce yirinden kalkıp kapıyı kilitledi. Hem anahtarı cebine koyunca başladı bu tarik. Vaktiylen Halepte hacı Mustafa adında bir tüccar olmuş. Hem o kimseni bir oglu bir de kızı olmuş. Bu kimseye tüccarlık ahvali ile şam'a yol zuhur idice ogunu beraber alıp kızı ise yanına eşnelige bir kızı bulup ekisin beraber evde bırakmış. Kendisi oglu ile beraber yola rivan olmuş. şam'a gelice nice alışveriş ahvalidir. Sıra gelmiş ki bu tüccar şamda bir hayri zaman eylenip kalmış. Uzatmayalım nakil gele gelmiş. Cadı karını getirdigi hediyelere. Ondan geli hamamına burada iman biraz sikletim var bi dışarı çıkmaya istedim dedide ise lakin oban Allah Allah hoca imam nkilin anca cmbşl yirinde bulmak sırası demesini görünce sus oldu. Ondan nakil hamam teknil nakil idice badehu kızı kardaşi gelip kızı helak etmeye eli varmadığından parmağı kesip kızı gömleğin kana bulayıp pederine götürdü kızı ise orman üçünde bırakıp gittigin ondan ormanda avcılar kızı bulup şehzadeye getirmeleri ondan şehzade kızı begenip gendie nikah idip almasın hem şehzadeden  evladı olup sılaya arzu eyleyice şehzade Sultan Hanım'ı ve ocuklarıyla birlikte kur vezire havale iderek yola rivan eylemesi burda dervişi biri apansız olarak aman Allah aşkına benim ziyade zorum var biraz dışarı bırakın diyince oban der ki. Hayır ola derviş baba inşallah geçer biraz sabırlı olun nakil tekmil idice istediğini yire gidersin kafrimizi unutma bozgunluk senden çıkmasın. Beyle diyince derviş arni ar durdugu gibi eyleyerek durdu. Ondan oban kur vezirin

S. 197

yolda ittigi hiyanetligin hem çocukların helak etmesin nakil eyledi. Ondan kız fent ile kur vezirden kaçtığın akıbet çok geçmeden soñra yabani çölde çobanı rast getirip çok minnet ile rubaların teptil itmesin. Hem oradan buraya geliñce çoban rubasında teptil yayan gezip nice kaza belayı selamet geçirmişim diyerek çoban heman başından kalpagı çıkarıp saçlarıñ döktüğü ise kızıñ kırk kulaç saçı boynuna döküldüğü görerek duranlardan kimi benzin soldu. Kimide çok tacipte iken heman kız dedi ki işte pederim ve kardaşım bunlardır. Hem başımıñ tacı şehzade de genç derviştir. Bu imam ile kur vezirde benim hasminlerimdir. İmdi sizlere ricam bu zalimlerin şerhane hak getireyin diyerek şehzadeye ima ederek baş ördü. Orada duranlar o saati ayaga kalkıp imamı hem kur veziri hapis itmeye emir buyurdu. Ordan kızıñ pederi kardaşı hem şehzade Şemse Hanım'ın boynuna sarılıp çok seviñdiler hem az vakitten mahkeme kuruldu İmamın hem kör veziriñ şerhani bakılıp onlarıñ zulmü üzre yaftaları çıktı hem ekisini bir dar agaca astılar. Şehzade Sultan Hanım ile muradlarına erdiler. Hacı Mustafa hem oğlu kararsız seviñce hem murada müstehak oldular. Hülaysa muradlı murada erişti. Muradsız giden imam ve kur vezir oldu. Bu temsili diñleyen yahut okuyanlar bile muradlarına erdiler vesselam.

KocaKarınıñ Masalı

Vakit ile karınıñ biri hamamdan çıkıp gelir iken buñu bir yigid gayit ilen dilber hüsni melek olduğundan yigid şaban olur. Kariya başlar sevda ateşi içeriye örüp gün günden düşünmeye. Bir gün der ki ateş ilen helak olacağım fitil içeriye işliyor. Buniñ bir çaresi bulmalı der. Koca karınıñ birini çağırır. Filan adamın biriniñ ateşine yanıyorum benim derdime derman olursan sana dünyalık mamul viririm der. Kadın der ki onıñ kocası halı satar var bana bir halı al gel. Varır halı ni üç yirden yakar. Alır kart kadın eline gider karınıñ eviñe kovası durdugu hirabetin dibine kor kariya duyulmaz. Karı bu kart kadına

S. 198

ikram ider. Yemek çıkarır. Yir kalkıp gittikçe halıyı unutmuş olur. Bırakır gider badehu ahşam kocası gelir yirler yatarlar sabah kalktıktā halıyı göre kalır. Kendi sattığı halı. Fikrinde der ki bu ben sattığım halı hay meded karıyı. Oynaşı var iken ondan alıp karıma getirmiş iken der bir mehanan ilen karısın anasının eviñe yollar kilitler kapıyı anahtarını alır gider. Karı kayıtlı gelir. Kapı kilitli ahşam kocası gelir açar girer gene kapıyı üzekler karı der ki kocam gelmiştir varayım yemek takayım gelir kapıyı tık tık eyler. Çıkar kocası kubar yollar karı bir şeyden haberdar digil. Gider babasının eviñe işi anlatır sabahleyin gene kocası kapıyı kilitler gider. Öğle vakiti o koca karı gelir bakar evde karı yok komşulardan sorar. Babasının eviñe gitti derler. Koca karı bakar karı mahsun otura. Der ki seniñ eviñe vardım nüçün mahsun oturuyorsun dedi karı. Kocam evden kovdu aslı ne dedikte. Bilmiyorum der dedi koca karı gel bunda filan mahallede bir rimci vardır. Seni oraya götürüyim o sana sevler neden olduğun der giderler beraber bu âşık olan yigide. Kadını bırakır koca kadın kendi çıkar gider. Yigid kapıyı çevirir meramın icra ider. Zoruna karı ağılayarak çıkar gelir babasının eviñe. Agzın sılar durur. Karı sadık ama ne yapsın. Badehu sabahleyin koca kadın bu karının eviñe varır. Kocası kalkmazdan eyleyirek kapıyı tık tık eyler. Çıkar karının kocası bu koca kadın der ki canım oğlum bugün dört gündür bir halı kaldırmışım üç yirden yanmış idi. Acep burda kaldı mı iken burayada gelmiş idim. İki kart geldim. Evde adam yok emiş. Kayıtlı gittim. Simdi sabahleyin geldim belki evde bulurum diyince halıyı çıkarıp bakar sahi üç yirden yangın. Bu mu halın der Allah razı olsun budur der. Soñra kocası pişman ider. Hay meded karımın hakkına girmişim günahın almışım karımın kabahati yok diyin peşkeşler yollayıp karısına evce getirdi. Karılar bekle fent çok olur. Kabahatsiz yirden kabahatli olurlar. Karıya da inanmak olmaz ama her birine göre digildir. Biraz fikirde lazımdır. Adamca aramakta lazımdır. Bak koca kadın işiñe ne etti. Onıñ üçün derler ki yaman evlad şiirinden Allah sen sakla diye du'a iderler bak koca kadının işiñe hem o yigidiñ hizmetin bitirdi. Ve birkaç gün kovdurup karısının kocasının nazarında düşürüp mahsun itti ise gene karının gönlünde kem hayal yok. İki karıyı günaha kark itti.

Yahudi Temsili

Bir vakit zilifli Yahudi'niñ Adana kollardan sekiz evladı var idi. Tavuk bayramı yaklaşmış bir parası yok. Zavallı görsün ruba lazım yiyecek lazım kazandığı bogazından

artmıyor. Bütün gün çalışa nice yoku yok düşünmeden. Bir gün sabahleyin kalkar gider pazar yirine bakar Bulgarın biriniñ elinde elli tavuk var pazar ider alır. Gel paranı vireyim der. Getirir buñu bir fırnak hekimine fırnakça su'aller sevler bu adamın beklediği var iktikaz istiyor edesin. Velekin korkuyor sakın çabaladığına bakmayasın. Hekim der ki sabır idesin ilacı kaynatayım der pazar ider. Bulgara der ki paranı bu adam virecek. Elinde işi var sabır et al paranı der. Tavukları alır gider. Badehu hekim ilacı yapar. Bulgarı oraya çağırır. Çöz şalvarı der Bulgar korkar son hekim çağırır eki adamın zoraki yatırır. Iktikaz ederler. Bulgar bağırır başlar nizaya. Bulgar tavuk parasın istiyor hekimden iktikaz parası istiyor biri biriniñ dilini anlamıyorlar. O vakit vezir teptil geçer iken bakar ki bir kalabalık kavga var. Varır bakar anlayan yok vezir sorar bunıñ aslı ni diyen bir tercüman getirir sevletir. Hekim der ki bir zilifli geldi bu adamca iktikaz lazım diye pazar itti param virmiyor der. Bulgarda bir zilifli tavukları aldı gel paran al dedi getirdi bu adama paran bu virecek dedi tavukları aldı götürdü. Bu adam beni zoruna yatırdı. Iktikaz itti paramı virmiyor der. Vezir güler bekçilere ısmarlar bu adamların pekitin der varır padişah'a sevler padişah tellal çağırır her kimde itmiş ise gelsin zararım degmez. Hem ihha iderim der. Zilifli gelir padişah'a temennah ider. Padişah sorar ni güne ittin buñu dedikte. Ben fakir zilifli ne yapayım tavuk bayramı geliyor. Yiyecek içecek lazım sekiz evladım var kazandığım var kazandığım bundan artmıyor. Çaresin bulmadığımdan eyledim der. Padişahın hoşuna gelir. Hekimin ve Bulgarın parasını virir zilifliye de hayli dünyalık virir yollar.

EK 2. TIPKIBASIM

-126-

וא ארשאסי גומעא גנאסי גול פרייא דונון אולופ גובאיי גיריפ מוראד
אליפ מוראד וירדילר 'סוננדא אראפ אונגניא דונון אולופ 'גובאיי גיריפ
אונג אילא דא מוראד אליפ וירדילר ואל הפ צכטיכלרי דרט אלאמו
משאקאמלרי אונדופ באקי אומורליני זבק ספא אילא גצירדילר
אונלרי מוראדליני ברן מבלא סילרי וא ביולרי וא דונייא דא מוראד
אלמיאן אדאמלרי שאדהו מסרור איילאייא אמין

טכמילי דיר 'רם

(15) סולטן הסאבי ניו פסילי

זכרן אילא 'צוק גוצא קובטא 'אקילא וא דבלטא מליכ 'משהור ביר פדישה
אולמיש 'וא אונג דא גנדינא לאייק 'אוולא ביר אקיללי פירסטלי אישכור
וא גבבר ביר ואזירי ואר אימיש 'אוולא כי 'פדישה בו ואזירי הר נראייא אירסל
איילאר איסא 'הר טרף דן יוז אקליני אילא גליר אידי 'וא בוולאליכ אילא בו
ואזיר צוק בווייכ גנב לרדא בולונמיש 'וראייס הר יירדא דושמאני אלט
אידיפ 'ניא צוק קלעא לר וא שחר לר זבט אידופ 'זיארדאסילן פדישהא
מקבול ואיי נזארינדא אולמיש 'אוולא כי פדישהו ואזירא מוהבבטי נאייט
זיידא אולמאסינדן אוטרי הר ואקיט גנדי בראברינדא אולמאסין ארזולאייס
הר אישינדא והר סירינדא בו סווגילי ואזירי אילא קונשייר דאנישיר וא סוהבט
אייר אידי 'בוולאליכלן בו ואזיר פדישה דן צוק מנסוכא ובווייכ איכראמא
ודבלטא מוסטהק אולמיש 'אקובט הק טרפינדן אומיר זיידא וויפא וירמאייס
בו משהור ואזיר אהרטא גוין איילאדי איסא 'פדישה סווגילי ואזירניג
אניסינדן קרדן זיידא מהזון אולופ 'קאייגוייא דלדי איסא 'אנב או מרהום
ואזירמיני ייריני דוטאנק ביר כימסא בולורמיס דייארק פספסא
איטמאסילן 'פדישה גון גונדן גמלרא דליפ 'גנזי סולדי 'וא זיידא כפי קירילדי
בו הלדא איכן פדישהו אפכרין גורורכ 'ומושכולינא ווקוף אולורק 'גומלא
ואזירלי כיברלדי רינאל לרי ואל אנאלרי מווגינד אולופ מושברא אידארכ
הונכריג מושכולינא דרמן בולמק קאיידינדא 'אקיבט פדישהו הוורינא גליפ
גומלאסי ביר אנזי דרלר : אפנדימיז סיוא צוק אומורלר 'גומלאמיזי סווגיליס
מרהום ואזירני בפאט איטמאסי הר נקדר ביולרי מהזון איילאדידא איסא
ניילאמלי אולום אללה דן 'בונא צרי אימכנסיו 'לכין אלט טרפינדא 'הונכר
אפנדימיזי בו כוסוסא אפכר דא גורונא 'גמע' ממלכט קאווס וא ראיא
וביולר עדנא קוללריג 'זיידא סבורא מגל קלמאייפ 'גלדיכ הוורינא בש

- 127 -

אורזק ריגא איטמיא ' כי אפנדימיו גנדינא מרהום ואזיריג ייריגא ביר
מינאסיבטלי כימסא סצסין ' וא מרהומיו אישינא טאיון איילאסין דיי ' פדישה
איסא בונלדיג גונאבלרין דינלאמאסי אילן ' ביראז דושונארק בדהו סואל איילאדי
הנייא אנבא או מרהומיו ייריג דוטאנק גיבי ביר כימסא בולא בילדיגיומי
דיכדא ' גומלאסי ביר אניז אכט אפנדימיו הישטא מרהום ואזיריגיומי ביר
אונלי ואר גאייט אקיללי ואישכוור כימסא גרצב דהין זיידא כמלא גלממיש
בו גונדא און סכיו יאשינדא ' אוולא דא איסא זיידע אוסלי פירסטלי ואלס
סהבו אישכוור ובנאריכלי כימסא ' אגר אפנדימיו מינסבי בולורסא ' בו
כימסאיי מקבול איטמאניא סיראלי בולדיק דיינא ' ואזיר אונליניג גלמאסינא
פדישה אמיר בויוירי ' וא פדישה אונלאני גורפ זיידא בגנמיסילן אנידא
קלייאט אורטופ אלינא מוהור וירדי ' וא גנדינא בש ואזיר איילאדי בדהו
אראסי צוק ואקט נצמאדי ' בו גנן ואזיר ממלכטיג אישלרינא זיידא אשנא
אולופ ' גמעי ממלכטא דורלי איי ניואמלר וטרטיב לר קורופ ' נוגא
מהכימאלר ודורם שרען לר פיידה איילאדי ' נוגא מכטב לר מדרסא לר טאיון
אויפ ' וא צרשי בורא דורלי ניואמלר וקולאיליקלר דוורפ ' עלמי ' דורם
שרען אילם ואיי ניואמלר אילן גאייט רהט ושן רושן איילאדי ' אוולא כי אז
ואקט דא בו גנן ואזיריג אדי שאני וא נאמי הלקיג אגזינדא דגיליפ עלם
זיידא הושנט קלמאסילן דונייאייא נאם וירדי ' אקטב ואזיריג נאמי פדישהא
יירישיפ ' פדישה דכי אשיטיפ זיידא סווינדי ' וכפי גלדיניגדן ואזירא צוק
איכרם אהסן איילאדי ' אראסי ביר בפירון ' ביר גון פדישה דושוניר ' וא
פירינדא דר כי ' הנייא שו בנים לאלאמי צגיראיים ' וא טגריבא איילאיים
האנבא דיכלרי קדר אוולא אקיל פירסט סהבו מי ובנים אמרימי אינרא
אודא בילאנכמי ' וא בשים ביר דרא גלדינדא בנים יירימא איש בנרא
בילירמי ' גר פדישהליק גר גלאלט כוסוסונדן גר גנכ כוסוסונדן אישכווארליגי
ניגא דיר דייראכ ' ביר גון סוהבט דא איכן ' אפנסין פדישהיג בו פירי
הטרינא גליר ' ואזירא דר כי : לאלאם אל שו ביר אלטיני ' בונא סנדן ביר
כצי אכי שיש ככב ' וא ביר דא סגדי איסטארים ' אלט יאנין דא הם אלטיני
דא גרי איסטארים ' דר ובו הרכמא סנא און יירי גון ואדי מוהלט וירמישים
דר ' פדישה גנדיסי ציקר גידר אלטיני ואזיריג אלינא בוראקארק ' ואזיר איסא
פדישהא ביר קרשיליק וירמאייא קדיר אולמאייארק ' אלטיני אלינדא דוממיש
דושוניר ' אנב בו נוגא אולאנק דיי פיריג אידארק ' ואסלי ביר וינהי פרקינדא
אולמו ' ובו כוסוסא פספסא אידארק נוגא דורלי פירכרא דליפ דרכי ' יוקסא בוני
בנא ביר קוב אוצון איטדימי ' יאכוד בני פדישהא נצן ביר כימסא אולדימי
דיי ' הר נוגא דורלי דושונסא ' אסלא ביר טריק אוורא יטירא בילמדיניגדן

- 130 -

רמא אדרים בבא' ש' כינסאני סאלנין וסחבנין בירא נקל אילא' ברי בנא בלאיי. נלא כינסא אולדין דיינא 'השטיא בשלא קיא נקל אשטאני שדרן צינגא ב' כינסא ארדימן יישיש סל ויירי רמא אשטא בראב יולדש אילאים דיי' אולדא בראב גלדין ב' בייב באירא-אקלשטיק אורא או כינסא בנא די כ' גל אשטיא בבא ש' באיר צינגא כה סן בני קליר כה סן בני קלירא לכו' לכו' ב' אונא דים כ' אי סן הלי נגז כינסא בני קלירא בלירא לכו' לכו' אשטיא סני נלא קלירא בלירא אונן ב' אורמא גלדישטא סקר בנא די' גל בבא ש' אורמא יאין גראלים דא' אשלי ציקלים ב' דא קרשליק וירדי אורמא דא אשירן אלאים דיי' אונן בייב סינוריא גלדישטא אשק דאכ' אכ' לרי גורם ב' כינסא בנן סאל אשטי בבא ב' אכ' ל' ילמישטי יוקסא ילאנכמי דיי' ארשט ב' סאלניא נאיש גלדישטא גלדישטא דיי' כ' ברי אונס דיי' ביצילמשי ור' כוסמא כמלא גלדישטא אכ' נלא ילמיש אולא בליר דיי' דונרסי אונ' שויר אשטיא אונן גורדי כ' בייב ב' בייב מייש ציקלשיל גושיאיר ל' קבא כוממא בוני גורדי כ' כינסא בנן סאל ארדאכ דיי' כ' בבא ב' גושידלכר מייש אולמישטי יוקסא בנמי אומי בולא גליל סאלא נינא געציג גלמי ב' דא אונא מוסחקניא גורא קרשליק וירדי אקובט טכמל בייב דא יאקלאשטיק אסא קרשטיא חפ מוח ב' יינן מוסכ' פקר פוקאיר' כימי כ' כימי טפל כימי על' ציקליר בילר' סדקא דילאנכ ניאטינדא וביא יאק' גלמאד אכ' אלה אונן דיי' אלה אוואסאק' ב' בייב יולדש ב' גמין גורדי אכ' דיי' קלמשי בנן סאל איראיר' אשטיא בבא עכ' בנלר אולמישטי יוקסא סנמי דיי' ארשט בורא קראים סברו קלמאס ארדינא גורא אינא ספארשאן וירדי דונרסי ב' יולדש בנים קאנימי בוי' ובשין יל ב' ב' ב' ב' ב' כשכא בולא יולדש סגלן סלמיס אלא בבא רסט גלמאדא יירשטיאירי אי סן מו אלה בייב יירשטיא דא' רבן אונא דים בוראקס קעמאסן קשמי' לגמ אולסין בולא יולדשילא' מא אלה ילמיס יורא אוואנמא אולסא' ואלדי ב' יולדש בני מוסלמא דבאני איראיר' גרוב בקרס גנדי ב' כיב כימס' גוראיר' זור' בנים אונ' גלמאדא איראיר' וירא ד' גלמאדא סולאנימא' וא אקובט יאט יבן בייב יל אורשטינא או מוסאפיר יולמי בוראקס קעמאסן בולרדי היין בירמא בקמאיראק' בנמלן הללאשטי דיי' אילמא מוסקט פרא' כשטי וירי' בונד גורדניר כ' ב' כיב כינסא' אולמאלי' לכו' ב' פאיר' בירא אקלרן נוקסן דרשטיא ב' זיכטיא בשטיא סונגא גלינגא דילאליס סונגא קי' אשטיאירא דיי' כ' באיר בבא ב' באיראני

- 131 -

כינסא דגל' ב' ב' ב' נאיש אקללי אילמיר רמלי' צלי' וא כיב כינסא אולסא גר' וא אונא סורשטינא וא סאלניא היין בירמא ני גליליכ' וא ני דילאליכ' וקסי' ד' גלמאדא אקל' וא דיקמ' ור' סאלניא חק סבב' וא נסעיט יוללי מנא יאדיר' ה' בבא סן דילא גור כ' ב' או כינסאני וירדי סאלניא ד' בייב צאיר' ור' ביריני מנאסן סנא ב' ב' ב' נקל איראיים' באיר קי' בשטיא נקל אשטאני' או כינסאני ביריני' סליפ' יענא' גל בבא ש' יוקשי צינגא' כה סן בני קליר' כה סן בני קלירא דמאס ב' כי' יוקשי צינגא' מבינימא כה סן כה סן בני ביריני אולא אקללי ורשלי סורשטילן אולמאיראליס כי סורשטיג הושליני יוקשיט' זומשני אונשטירא' אולא כי יורנוליק דוימאיראליס דמכיר' ור' רוס סורשטילן גיל' יול' ויריניא ור' זומש אולמ' גלאים אכני' סליפ' ש' אורמא יאיון גראליס דא' אשלי ציקלים דמאס ב' ור' יאיון יולמי אילניא ב' דנג' אולמא בירא דנג' סאלים דמכיר' ור' יאיון יולמי אילניא ב' דנג' אולמא סנמי ב' אשלי קר' כ' וירי' ואינסאנא קובט אולמ' וירלמאסניא איריס' אשלי גובי אולאליס יורלמייליס דיי' אונן מורא אורמאן אשלי ציקלים דמאס קאירי דולי דג' וק' אונא דנג' אלאים דמכיר' סן אסא סליפ' פוקאיר' וארמאשטיס' וא סדקא אש פהלאיפ געלאנמישטיס' וא סן דקסי' אכ' או כינסאני מוס קרשליק וירמישטיס' ני ואקסדא כי או כינסאני אקללי טבליפ' מורמא דמאן קאירי' וירא סו אקסדא אשטיא בילאסין כי בורמאסן סן דקסיס' אצניג' אכ' לרי הקקנדא סנא סאלי' ב' אכ' ל' ילמישטי יוקסא ילאנכמי דמאס כי ב' ב' גורדי אכ' לרי סרבליר' ב' זאנני' וא דלמלי כינסאירמי יוקסא ב' זונרשט' וא פוקאיר' כינסאירמי דמכיר' ור' אכ' אכ' סרבליר' זונרשט' אסא' היין שוברא זק' כ' דגל' כ' אכ' מרמאניא וא כמאלי' גלמאסן' י' ביצילמאסן דמאן אולמאסן ילמיש אולסין דיי' אולא בליר' כ' דיי' אכילמאסן אונגא ילמיש אולא בילסין ור' פקר כינסא ב' אכנין ב' סוראני גשוירינג' כים בילסין נקד בורמא דגל גירמיש ד' וא פקר דיי' בורמא וא דגל גירמא גר' אכני' אילמא אילמא' אולדי כי או פקר דיי' אכני' אכילמאסן' יאבד ביצילמאסן אכיל פראסן אילמ' ימיש' אולא כי ביצילמאסן' אכסיר אכילמאסן ועקללי' ביצילמאסן אכיל' ילמיש סבב אולני' וא' ילמישטי דייאן סאלי' ב' כוסמאיר' יענא פקר אסא' אכ' אכ' אולא דא אכין סרבו זנג' היין שוברא זק' כ' דיי' אכין ילמישטיר' אולא דא אכין סרבו זנג' היין שוברא זק' כ' דיי' אכין

-132-

[illegible]

-133-

[illegible]

סוראוינמו' ב' ב'ר' נהיל' כימסא סוראלינמו ב'ר' דא פ'קונא אולמאס
נהיל'כל' ב'ן חקס' איבן סנא נוצל'נדיס' 'הצ' אב'ר' קיימא נקל' אישט'ס
איסא' ברבס וירסן קיוס בנא ב'ר ב'ר מירק' איילאד' או זמן בילד'ס כי סן
הקל' אימישט'ס שומד' נלדיס מחסום סבן אפולק' איסטמאניא וא סני ב'יוס
הנייא דבס איסטמאניא' רינא איראד' נ'ר' איסטמאניס בינא ב'יוואס'ן דיינא
אורדא ואז'ר דר' כי 'מני דניק' בבאלק' אונג' וצ'ון סן דין על'ס אורא
אלמא' הג'ס נהיל' סן כנא כס' נונב' דרינג' יוק' וסנא ב'ר אדוינל'ניס יוק'
ואר' ג'ט' כפונד' אול' בבאלק' דבטינג' כס' אוסטמא' מקבול' איסטמיש'ס
וכן מושל'ס סייג' הנייא בונג'ן מוספיר' אולור'ס' דיינאכ' ארטיאיר' נונג'ן
אלור' , נונדיר' , לכ'ן ואז'ר ננדי' פ'כירנד' דר' כי ב'ר אדוינל'ניס קיו' ב'ר
אקל'י וא פיראספלי' קיו' אולמא' נכ' , ב'ר נפלא' אלמא' נהיל' כקאל'ס בלכ'י
אלא' כי בינא בונד'ן היסס' וא ב'ר פאזיר' ציק' , וא ואז'ר ב'ר ארפ'
כ'ימטמאני' ואר' אמיש' ואז'ר אול' ארפ' נ' צאניר'ס אלינא' ב'ר קין אלט'ן וא
ב'ר דונליק' קומש' ויר'ס קיוא' הדויא' נונדיר' , כ'ימטמאני' הדויא' נונדיר'ס
דמוח'ר' ארפ' ג'יג' נוי' קיומיש' וא קומש'ן ב'ר פ'יצא' נספ' אלמ'י ננדינא'
קוסר'ר' נוסריר' קיו'י' וירמיש' , קיו' אס'ס' הדויא' קבול' אירד'ן קומש'ן
אז'ר קין' הדויא' אירסא' קיו'ינג'ן כס'ס' וירמאס'ן ס'ס' ארפ'ס' אינג'טמאס'ן
ארפ' איסא' ואז'ר' נליס' קיו'ינג' דרינג' אולדינג' נכ'י סולא' , אול' דס' ואז'ר' קיו'ינג'
נונבלינג' פ'קונא' אולור'ס' ארפ' דכ' , דונרס'ן סולא' נוסירדינג' קומש'
דן כספ' אלינג'מי' דיינא' , ארפ' קרשליק' ויר'ס דר' כי אבס' אפנדיס' קב'הלי'ס'
שיטמאנא' אוידיס' וא קומש' דן ב'ר'נא' ש'י' נספ' אלדיס' , אורדא' ואז'ר' ארפ'
קאז'יר' ב'ר סוז' דמו' , סל'ס' סניב' דא' קליר' קיו'ינג' כס'ס'ן אקל'ינא' וא פיראספלינא'
וכונ' ב'ן בראב'ר' ואז'ר' דבסלי' דין' וז'ר' אולמאס'ן , קל'קס' ואז'ר' נוספ'
קיו' נורמאניא' או אסא' קיו' דדי' סכרס'ס' כמסא' אולמאלי' דיינאכ' , ואז'ר' דדי'
מז' נלסאדא' נורס'ס' נ'נא' אקל'י , אוסלי' כמסא' אולמאלי' דיינאכ' , ואז'ר' דדי'
או דקוקא' דא' קפודא' בולדינג' וא' אנדיא' נורא' קליר' כי קיו'ינג' ב'ר נוי' ב'ר'נא'
ששיקא' אבלא'נא' גייט' ב'ר' הוש' בקישי' ואר' , בונ' נורדנא' ואז'ר' איציר'
נורמאס'ן קיו'י' דר' כי 'אב'י' יאפוס' נ' דלבר' וא' נ' הוש' אולמ'ש' , לכ'ן
בנאס' אויצינג' ארנא' דושמיש' דיינא' קיו' אסא' סויג' פ'קונא' אול' דר'
דר' , אפנדיס' שוטני' דוז' ציקס'ן , בונ' דמאס'ן ואז'ר' נורדינג' קיו' שטיק'
אקל'י , וא פיראספלי' צונ'ק' , וכו'לאל'כל' קיו' נגנ' סב'ס' אונא' נ'נא' הדויא'
ל'ר' דדי'ן אדס'ן איילאד' , וק'י' ננדינא' ארס' אבלא'ני' איילאמיא' קר' ויר'ר' סס'
קיו'ינג' וז'ר' הושנ'ס' קלמאס'ן , אוראדא' קונס' אול'ר' , בדר' ואז'ר' אב' סס'

ג'ימס' אולור' מע'ס' סל'ס' איילאניס' קדווא' שומ'ן איכ'ר'ס' ד' סונרא' יאמק'
נוסטרירלי' ואוראדא' דרס' אישטי' , סכ'ר' אול'ינא' ואז'ר' יוק'ר'ן קל'קס' אב' דספ'
וא' נמו' שכמלינא' , קדווא' שומ'ן איכ'רמינג' סונרא' קיו' אונינא' צנידיס' דדי'
כי , קיו'ינג' ב'ניס' ב'ר' מושבליס' ואר' , אג'ר' סן' ש' מושבלא' ב'ר' צארי' בולא'
בילור'ס' , סנא' צוק' אננג'ס' וא' איכ'ר'ס' אור'ר' , אוראדא' קיו' אפנדיס' ב'ר'
מושבלי' נ'ר' , הג'ס' וא' נ' כוססא' אולמאלי' , כאז'ר' אולא' , אינשלא' נצ'ר'
ב'יוורס'ן אפנדיס' , קב'ל' כי איילאנא' אישארט' אולמאס'ן , דיינא' כ'יווא' סב'נינג'
דינא' , ואז'ר' דדי'ס' פדיש' בנא' ב'ר' אלט'ן ויר'ר' דדי' , ב'ר' אלמאנא' סנז'
ב'ר' צ'י' ב'ר' סנאני' , וא' אכ'י' שיש' ככ' סס' , אלמאני' דא' נ'ר' איסטיר'ס'
וכו' הרכש'ט' שכמלינא' אירא' איסטמיא' סנא' שופ' אויג' נון' מוהל'ט' דמישיר'
הושטא' ב'ניס' מושבליס' בור'ר' , וז'ר' ב'ן פדיש'ו' ארד'ן אירא' איסטמאנינא'
הויר'נא' נ'ר' דונמכ' אימכנס' , סנאל' גייט' נויג' , וירדינג' מוהל'ט' איסא' גייט'
קוסא' , אמי'ר' בונד'ן דדי'ן וז'ר' מושבלי' נ'נא' אולא' ביל'ר' , הושטא' ב'ר' סנאלי'
פשינג'ן יולאד' הוואן' אולמ'ש'ס' קב'ל' כי ב'ר' כ'ימסא'ן מנהס'ן בול'ס' , ועד'
נונינא' פדיש'ווא' קרשליק' נשירא' בילור'ס' , דיינא' אוראדא' קיו' , אפנדיס' אג'ר'
סויג' מושבלינא' יאלינג' ב'ר' איסא' , בונג' אצ'ון' דין' על'ס' צייס' גייט' קל'אז'
וא' פ'כירנא' אול'ר' , בדר' ב'ר' איש' אולמ'ש'מי' , בונג' צייס' גייט' קל'אז'
דיר' , אינשלא' איסטמאנינג'ן וז'ר' סוראסירא' אירא' אירד' פדיש'ו' מקבולי'
אולור'ס' , ד' , ואז'ר' ססלי' ויר'ס' נונג'ן' הוש' איילאד' , וא' ואז'ר' דדי'ס'
ויר'ס' בנא' פדיש'ו' וירדינג' אלמ'י , קיו' ואז'ר'ן אלמ'י אלינא' , ואז'ר' בורד'
או אלמ'ינא' ב'ר' צ'י' , סס'ן' אל'ס' נשיר' , ואז'ר' יאפאני' קוקס' אונג' אכ'
סנאני' דוקר' , וא' סנאני' , לוי' ב'ר' , סס'ר' ב'ר' אלמ'ינא' , אונג' , צ'י'
כ'יציס' אונג' , הויר'נא' אכ'י' שיש' ככ' , יאפוס' , צ'י' , סנאני' , ב'ר' אלמ'ינא'
ואז'ר' שיש' ככ' , ואז'ר' ססליס' איר'ס' דדי' , הושטא' אפנדיס' צארי'ס' בור'ר' ,
דינא' אוראדא' , וא' אל'ה' איש'ו' קולא' נשירא' , וא' וילדי' אצ'יק' איילאניא'
דינא' אוראדא' ואז'ר' וז'ר'ס'ן קיו'ינג' הושנ'ס' קאליר'ס' צוק' אבאלל'ה' דיר'ר' וא'
היינאל' ויר'ר' סלמלאשיר' ניר' אונג' גייט' ש'ן' ש'ן' וא' בול'ר' יוז' אילא' ניר'
פדיש'ו' הויר'נא' , צ'י' , סנאני' , אכ'י' שיש' ככ' , ואלמ'ינא' , ססליס' איר'ס'
ב'יוור' אפנדיס' ארד' , אורא' אירא' אולמ'ש'ו' , דיינאכ' סמנ'נא' איר' , ואל'
פנא' צפ'ו' סל'ס' דור' , אול' ד'ס' פדיש'ו' וז'ר' כ'יפ' בלי' , הושנ'ס'
קלמאס'ן , ואז'ר' אי' נואר' , הדויא' וא' איכ'ר'ס' אדס'ן איילאדינג' סונרא' ,
דדי' , ל'ס' האלי' דונר' סולא' אוסטמא' כ'יס' איר' , ואז'ר' איסא' קרשליק'
ויר'ס' דדי' כי , אפנדיס' הוירדינא' כ'יל'ר' כ'אר' אישמו' אבלא'נא' כוש'ן אדבאלי'
אלינג'י' נכ'י' נקל' אירא'יס' , אפנדיס' קל'ינא' אלמ'ינא' ויר'ס' ארד' , ב'יוורדינג'

-136-

הוא בן קרית נגה נחם וא דיקט אטמיס דא אום אפלא אמרינג
מאסין בלאמאזי בשום אלס וילא רוואן אולדים , כלני יולא ביר
כימפאן הסא קפא בלירם די אמור איזאכ , אולאזיל ויל ביינ נדרין
רסט גדיס ביר ביילי , אומיאר יולניא ואוניגן אקדש אוליס , וילא
איכן בן יולדשם אולן אומיאר מניבא אומבט קאייננדא ביר קן סאל
ויריס יואס , היז ביר סאלט פרקנדא אולמאזי , בנא טכמיל עכסנא
קרשילקר וירמיש , שייילא כי נגדיס סאלט פרקנדא אולמאזי ביר אנני
לר אינמישט די , כל אסא בייא גלינא , אומיאר בני סוקא אורטמניבא
בוקוס המן בנן ציילס אביא סאברמטאן בקמ , בן דא וארייס ביר
מסנידא קונא אוליס אראס צוק נצמאי בקסם , הלני גנייס אומיאר
ולדש אלניד , קוואלמי דייניא אל , בני אראלוק גלש , ובני
גורמאסיל המן אייאקלרמא דוש , בשלאי קהמניס ביישלא די ריג
ונניא אומאזי , בן אסא כאיר אלא באלא בולא אומאזי אסלני
דוכטא , אול דם אומיאר דרכי , בן ביר גהול , כמס , וילא , סני
סורבסרניב פיקנדא אולמאזי סני אננמטמיס , וסני סוקא מא בורקוס
נאטמיס , אביא גלינא בוסן אומאזי קיינא נקל איזאכ שייניס אטמיס
גליס בורקוס קצמיס , דיינא סני סורבסרניב , סאל לריני קיינא ביר
ביר דריס אסא , דושמא או נמן ברכט וירסן קייס סני גנפ לריני , בנא
טרק אידיס בילדירי , ודי , כי כמס סן אול יולדש גינס הקסי בולינימטמיס ,
או אסא אונג דר סאלי ביר אקל וא דר סורבמא ביר היכמא די בני סנא
גונידירי כי סנן אפליק אטמיס , וסני בייס אבא דבס איזאזי די ,
אומי סנא ריב , ביריני , בייס אבא יוספיר בייוראס , אבינא קהמניס
ברשלאאייאסן איצנינא בן קוואלמי מאזי בייוראסן דיינא , בן אהבאל
ן בן גייט מנמט קלמס אילא , אומיארמא מוקטר הרלק הייא ויריב , סן
גינס בן דא גלירם די אומאזי וילא קרייס , לבן גנייס מניבא קליריס
קיינא אקלנא א פירסניא אולא דא מושל קיז ואריס גורמאזי די חבס
טאמקן קיינא קרדן וירא אקל ראס אהלי אולמאזי היז שוכס קלמאזי ,
סורבסרניב סונידא קיזא דיינמי , בנים ביר מושכיליס ואר , ענבא שונא ביר
איר בוליניב דיינא , אפניס סולא בקאליס מושכילי ביי , קביל כי ביר
איר בוליניב די קיז בנא סלק אירינא , איראזא בן קיזא אפניס בנא

-139-

יודעני אמתן פסלען נקל אשדים אים, 'משכיל' ב' אים, אונג צארים.
 קלאז דר אונג אצט על אורא אולמא דייאכ, 'אמל' הקנא
 שמוכר אולן הרב קו בנא בר בר שרף איילאד ואור אור, 'השטא
 אפרים בוטן אהבאי אולדיני נבי הורג דא נקל אשמיש, 'משכיל
 צאיי בילן פוסט ב' קו דר, דיינא, איל דם קוץ אקלנא פדשה
 זיירא כפי גלפ וואר ד' ב' אסטאייט שו קוץ גרמאצא, 'מוטל אונג פדשה
 בנא אלפ גלפ, דיינא אמר אפדמיט דייאכ ואור גישו ד' קוץ
 פדשה הורג נשאר, פדשה ד' קוץ גרמאצא אונג דורל סהרמא
 אלא אימסטרן איינאונג, קוץ אקלינ, 'אוסט, פדשה, קלינ
 דובלינא וידא בנבאס אין קוין גיש חושט קליר נגלינא, 'מורבט
 בלאי, 'קוץ אשק אולפ גנדיא הם סולן איילאד ואיסט מליך
 הסב קר, 'א פדשה ב' קוץ דונגי זייר עיז עיז חייב סלפ
 אלא אנדא אולמאס אמר בויוור, 'קרק נון קרק גל, 'הנ דיי
 איד, 'ואוילנא בנבלינא ונבלינא ונבלינא אימסטרן אולמאס
 חוליר הוואלינא ו' מופליר מוליסנא נבא קלינא אים, 'לכ
 דין פדשה קו אלא בלאמל אימאן ב' גרמאצא אפכ' אפכ' ד'
 אין געין פדשה דר אלאמל ב' אימאן אפכ' אפכ' ד', 'א נמצי אפכ'
 א נבלינא אין אונג, גלמאצא דייאכ, 'נבי פדשה ב' חר
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,
 הם גנדי בנא ב' אר אבא דונדינא אסטאס דיינא אונג בנ
 אולראני אונג איילאד סולר וייר, 'לני בלא אילא אונג אונג
 גיר, 'פדשה קוץ ב' חוליר מנא מורמי, 'מורמי אשט אונג אונג
 אונג, 'פדשה גיב ב' אר בילר אולר ד' אים בלא קוץ פדשה
 ב' אשט נ' הוכס מורלי דייאכ סנאק איינא ב' אמלר בייור
 מ' ד' פדשה סלוב לרן דנלאינא אמר אפדמיט, דייאכ סנא
 אימאס אילא ספא גישא אילא, וילא אולמאס, פדשה אפכ' נמצי אפמאס
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,
 הם גנדי בנא ב' אר אבא דונדינא אסטאס דיינא אונג בנ
 אולראני אונג איילאד סולר וייר, 'לני בלא אילא אונג אונג
 גיר, 'פדשה קוץ ב' חוליר מנא מורמי, 'מורמי אשט אונג אונג
 אונג, 'פדשה גיב ב' אר בילר אולר ד' אים בלא קוץ פדשה
 ב' אשט נ' הוכס מורלי דייאכ סנאק איינא ב' אמלר בייור
 מ' ד' פדשה סלוב לרן דנלאינא אמר אפדמיט, דייאכ סנא
 אימאס אילא ספא גישא אילא, וילא אולמאס, פדשה אפכ' נמצי אפמאס
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,
 הם גנדי בנא ב' אר אבא דונדינא אסטאס דיינא אונג בנ
 אולראני אונג איילאד סולר וייר, 'לני בלא אילא אונג אונג
 גיר, 'פדשה קוץ ב' חוליר מנא מורמי, 'מורמי אשט אונג אונג
 אונג, 'פדשה גיב ב' אר בילר אולר ד' אים בלא קוץ פדשה
 ב' אשט נ' הוכס מורלי דייאכ סנאק איינא ב' אמלר בייור
 מ' ד' פדשה סלוב לרן דנלאינא אמר אפדמיט, דייאכ סנא
 אימאס אילא ספא גישא אילא, וילא אולמאס, פדשה אפכ' נמצי אפמאס
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,
 הם גנדי בנא ב' אר אבא דונדינא אסטאס דיינא אונג בנ
 אולראני אונג איילאד סולר וייר, 'לני בלא אילא אונג אונג
 גיר, 'פדשה קוץ ב' חוליר מנא מורמי, 'מורמי אשט אונג אונג
 אונג, 'פדשה גיב ב' אר בילר אולר ד' אים בלא קוץ פדשה
 ב' אשט נ' הוכס מורלי דייאכ סנאק איינא ב' אמלר בייור
 מ' ד' פדשה סלוב לרן דנלאינא אמר אפדמיט, דייאכ סנא
 אימאס אילא ספא גישא אילא, וילא אולמאס, פדשה אפכ' נמצי אפמאס
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,
 הם גנדי בנא ב' אר אבא דונדינא אסטאס דיינא אונג בנ
 אולראני אונג איילאד סולר וייר, 'לני בלא אילא אונג אונג
 גיר, 'פדשה קוץ ב' חוליר מנא מורמי, 'מורמי אשט אונג אונג
 אונג, 'פדשה גיב ב' אר בילר אולר ד' אים בלא קוץ פדשה
 ב' אשט נ' הוכס מורלי דייאכ סנאק איינא ב' אמלר בייור
 מ' ד' פדשה סלוב לרן דנלאינא אמר אפדמיט, דייאכ סנא
 אימאס אילא ספא גישא אילא, וילא אולמאס, פדשה אפכ' נמצי אפמאס
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,
 הם גנדי בנא ב' אר אבא דונדינא אסטאס דיינא אונג בנ
 אולראני אונג איילאד סולר וייר, 'לני בלא אילא אונג אונג
 גיר, 'פדשה קוץ ב' חוליר מנא מורמי, 'מורמי אשט אונג אונג
 אונג, 'פדשה גיב ב' אר בילר אולר ד' אים בלא קוץ פדשה
 ב' אשט נ' הוכס מורלי דייאכ סנאק איינא ב' אמלר בייור
 מ' ד' פדשה סלוב לרן דנלאינא אמר אפדמיט, דייאכ סנא
 אימאס אילא ספא גישא אילא, וילא אולמאס, פדשה אפכ' נמצי אפמאס
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,
 הם גנדי בנא ב' אר אבא דונדינא אסטאס דיינא אונג בנ
 אולראני אונג איילאד סולר וייר, 'לני בלא אילא אונג אונג
 גיר, 'פדשה קוץ ב' חוליר מנא מורמי, 'מורמי אשט אונג אונג
 אונג, 'פדשה גיב ב' אר בילר אולר ד' אים בלא קוץ פדשה
 ב' אשט נ' הוכס מורלי דייאכ סנאק איינא ב' אמלר בייור
 מ' ד' פדשה סלוב לרן דנלאינא אמר אפדמיט, דייאכ סנא
 אימאס אילא ספא גישא אילא, וילא אולמאס, פדשה אפכ' נמצי אפמאס
 בראבנדא אילר ספא נבא איילאד, וילא ויווא אולרן פדשה סול
 הסב ני סראינא גלפ סלמאשונא סולן הנמא אלינא ב' מורלי
 כסא וייר ד' השטא ב' כסא ב' אלמא אור, 'גנדיא נב חללי
 אול, 'לכ' ספרן גלדימא כסא מורלי ואלמי סכמל אסטאס,
 'א אולראני קיסוק ד' בנא חלליאן אסא גיב ב' חלליאן אסטאס,

[illegible][illegible]

-140-

בחיבתנו בנינו אולי דיינא, אוראדא פדישיה וזידא חושנא גליר וכו' כסא
אזרח קר וירק בשלאזיל איינמאמא, **ז** בי אייזן ביר אבי עטמין
ורכנא איזאנפ אייזן כה ביר מראפא כה אכנני מרפא **מ**תל וירד
זידא נכשלמאלינרין סנאק אקבט שח ואזי פדישא מם וירד, ופדישר
מורכב אולסן כוהאליזאן סנא דיר דייארק כוהאליזאן שח זאיינ צדינא
גונדירלמאס איזאן אצור איילאזי, וא שח ואזי דכי פדישהלן סלמלאשפ,
ציקר גנר צירינא גנר, וא גנר כוהאליזאן גנר קסירינא קושפ,
איזאסאן גון סכרלאזן כוהאליזאן פדישא אורסל איילאזי, אפדינא בנן
דאזן מונאסר דיר, בייורסן כוהאליזאן גנינא מורכב אולסן דייארק, אול שח
שח זאיינ כוהא כנבר כולונמאס, פדישהג זידא חושנא גלמכלן מקבל
איילאזי, אילאזי כי שח זאירא קורן זינא מוחבב כוהאזי, אינאן אקלינא
וא סוביאלי קלינא סוביא קלין, וא זאזירי גונדירן צוק אפאלא
איראכ וא סלם דייאכ, בייורסן בונן סייאראס ספאסמא קיאלים דיי
שח זאזי דאפס איילי שר ואזי דכ פדישהג צירינא גלינא, פדישא
קרשי ציקלס גלירכ דיר, שח זאזים ואראס בנכ כוהאליזאן בן אשקליס
אזירינאן הברר אילמאסשן אולא דא כוהאליזאן בנא גנר גונדירמאס
דיינא, **כ**אזיר אפדיס **ה**ונג כוהאליזאן אשקליס אולמניזן הברר
אולמניזאן, ספס בנא ביליך כי חוכאני בנכ אמינא סלם פדישהג
גונדירן קאזיר ספאס איילאכ כמסאני דמסי דנל דיר, חששא דיר סכ
כוהאליזאן גונדירן זינא סייא ליינ גורמס אילא, דיינא גונדירמאס,
בייורג אפדיס סייא מורכב אולסן דיינא, פדישהג כפי גליר מורכב
דיר, ובונן שח זאזים אילא בראב סייאראס ספאסמא ציקמאלי קר וירד
דיינא, אמיר איילאזי סייארא סייארא אילמאסמא, בדר שח זאזי איל
קרווא מוסין אינא כירא קא אסמאדא איבן, סאיראזי כשי גליפ דבר
איילאזי, כי סייאראס סאיראזי אילא אולמניזיר דייאכ, אונאן קלקס
פדישא, שח זאזי וא אקנליר ואזיר, צוהאזר לר וא סאיר סאירא
מסאליס אסמאס אילן ביליכדא עיזא איזנא וא סלמס אילא וילא
היוואן אולדיר, וא גילא ביר זוק ספא, מוחבב סורבס אייזן אילאזי
אילא צאזיר איזן ספאסמא קר וא שח רשן אילאזי צוק אבי אפאליז
ואו גנר צירינא, גנא אילאזא סייא יאנאסמא צירל קורלפ, דורל
אב לר דן מעס לר צירינא וא גנמלאס מגליס דא זוק ספא דא
אירליס ציראכ דר גם גנר צירינא דמס אירליר, אראסן גון צין
סבא אילאזי קלקס אב דמס וא גנר סוביא קרווא מוסין וא קוהאליס
אסמאזי אילן, צירלר דפשיס גנא אבי פשינא וילא היוואן אילאזי.

-141-

ולא נוד אכן אפאסי פירשונ אויב ביר יינר רסט גליפ 'פירשה
צוהארט בשי אילן דמן יינרינג פשינדן קעמער' אולונג' שה זאי
דכי וזור אילן ביר קאירי אבי פשינדן קאירי קעמער געמער' אולונג'
אולונג' מיין דא אביס אלענינג טונג בולונדינג ונקס שה זאי חונפ'
ווארד די כ' סנא סיר זאי ביר חונפס וואכאס אלעמיי' כי סיר
כונפס ביליס' וא סנא ב' אישא סארים וואכאס היינא' אורד וזור
ביינריג שה זארים אמרינגא מוסיים' וא הר וילנד אילמון גלן יארינגא
האזיר' דמאסלן ש' זאי דר' האקסלן פירשה דן אלסן אילן גליפ
מושכול אונדס אראנינגא' סנא יארים אילן קי בן אים' הלא סן דא
גליפ מושכולא יארים אולעאליסן דיינגא' וזאי וישא טכיל חוקק
אולונג בש אורד סולטן הים מושכולי נקל איילאוי' אורד אולונגאסי
אורד היינא עלם צכאמאיי די סמנא איילאוי אסא' אורדא סולטן דניס
פירשה ספרא נידון יודינג סמאויש לרין ביר ביר ווארד נקל' אורד
דדיי' אימיר פירשינג אמרינג צאן אורד אולעמשי' לכין אקובט בן
גנדי' פירשה סאליס אולעמיי' וישא גנדי בן סנא יארינגא
מושולס כי פירשה בני ביר אבי גנדי' וזאי דמאסלן קי סנא יארינגא
אפמאלסן' כשון מושכול בירי' קוסרין בן גנדי' כש אורד' דניס
מכנינגא' אילן סהנשן' דכי ביר בילס' ביר אונדס' צקמאלי
אולונג' ביריג אילסן גנדי גננא קסט אורדסן' בן כי קסיל קלמאייסן'
דיינגא' וזאי אמיר סולטנינג היינא יי' אופס סמנא איילאוי' אונד'
גנדי' שיכרלינג אילון פירשה' ונדינג' אורד' פירש' דכי יינרי
וורוד גשוריש הלא סן אולונג' ודוקליר אג לרין דודל סעמל פירד
אולונג' ומאסלר קורלופ מורבט יאריג אורדאס ביריג' רינא אורדאס ווארס
וואר בילס אלני גמאסלן דניס צוהארניג ביריג' רינא אורדאס ווארס
כיום ציר דן כנא ביר צורא גמאסלן' דיינגא או סעט פירש' גבינן
סירמאלי פושטן צקמאס דכי גנדי אילן שה זאייג פרמקא גלמא'
וסמס דן סונא אלסן כסא אילן שיכט אציר אכן' סאייג גאוס בלמא'
אולעמאסלן שה זאייג יוקסיל גנא איילאמסן גרננא פירשה' ביינריג שר
ווארס כי כסא סיוא בלמא די ססילס אילאוי אסא' שה זאייג' אול
דכי בלמאוי אופס ספאסני' קייאק פירשה' טשכור וא סמנא'
איילאוי' בירו קהווא טוטן איגד מורבט דא אכן' קר וידילר אורדאס'
גנדי דמאסלן' וא סעט סאיר ספאסניג קלקופ' וא גנדי אשטא אורדאס'
דכי אילאוי אסא' פירשה אילא אילונג אור אכן' שה זאי פירשה גנדי
צירינגא דניס אורדאס' אפדס יאון איילא סעמנא בן קלינגינג צירינגא

ביוויכוחותיו רגא אדירים דיינא, פכ איי מוהלף גלידים דיי גונב' וירדי, יאדווארז סלמלאשריך די גם גנדי צידינא גידים ויקו ספאצינא קרן אולי, ארמאסין גון אולינא, עיגס עיוגס וסלפנס אילא סמאיריז אילא, דורל ווא דורל לזשר סעמלר ספראלא דנאנאנא, יא גנא ביר אלטין סבן לר דא מונאברלי, כסאלר אילא דורל גינאב לר, גאר דורונג ומיסב עמברלי שברלי, שרברלי סורא סורא דייזלמאסלין, יא אושגן אר אליזינא נומש צוראסנא דירי אכן, פוישע לאלאס ווא הינאלי אילא כנאבר ש' זאויגט אצוריק לר יא סירמאלי סעמל לר אילא אל פנא דנא דורונג ספראניי ציירינא גלידלר, אי סעט ש' זאוי פוישע קרשי קייפס אלן אפיר, אן קולטורלאזיס מוחסן הייזלאנמיש סכמני זאויגט, אומסאצינא, גניסס דראקס קאזירי אורזאזיס גירש סברלי אולי, ווא קין קוסאצינא אליזא אלטין סם אלטין אצוריק סירמאלי סעמל אילא צינאריז גירש, פוישע אונזינא אל פנא דירי, פויש, דכי קיי גירנא קייז סקן דוואצינא בויי בוסמונא דולברלינג, יא קליינא הייראן קליק אילא, גיר איר אכן, קייז איינאן אכנס אילאמאז אולורק, ש' זאויס גניסס הנאדירי דיי קינד סואל איילאזיס אסא, קין דכי סאזיכרליא ציקמשרי אפערס שמידי גליד דיי, גירש חנן סברלי אולורק, גנא ש' זאוי קייאצינא גירש פוישע דורונג גלי, אכמא פוישע קיזא חוירא קינאמאסלין, אקלי פכירי יא גנלי קיזא אולורק, קיי מדי אצרכ ש' זאויגט קרש מוהב' איילאזי, בדרו ספר, דיי דורל סעמלר אילא אולונדוקן מוהב' קלקינדירנא, ש' זאוי גנא סברלי קין קיאצינא גליס פוישע סקר יא שכל אכנס סכלא איילאזיס אסא, פוישע גייז קיזא אילא זינדא דיקטלן דוש גיר איילאזי, וואב סמי סכמלי איזינא קין גירש ש' זאוי גליד אסא, קרוא סמוסן אינאק סוהבס, אכן, פויש, סוהבני קייז אונזינא גטירש וקיי זינדא מדי אצוריק, יאסר, בן קין ביר הסר, זאוי אולמאזי, בן ש' זאויגט גירא, יוקסא הלאיק מוירי דיי סואל איזינא, קאזיר אפניס הלאיק גליד דיר, גנוס גירא דיר, יא בן קליינא הייזאדיר מוהבא יא מוהב אלטין, אילא ברושלאזי דייארכ נאייז דוונט קליקן, ש' זאוי אילא סלמלאזיס אילאזי איילאזי, בדרו פויש, גניי צינא גלינא לאלאסנא יא הינללר, קייזא אקלין אסון מרביצאסן דפראזישן קליינא קיאצינא ווא דולברלינג מדי איזינא משאלל צוק גול גירא אמיש, ש' קייז גניסס סכיר, אנא גניי, יאבוס גניי ביר צונגן אמיש דייארכ, נוסטן גן קין אמינאן ברוקסן אילא, פויכירנא אסא קיזא זינדא אשום אולי.

[illegible]

כאירלי אונד קדמלי אבל אולסין, בו סיווג גופסו אבליאניו, שה זאיר דיר היינא, אוראט פדישה בירן בורא אונא גליפ, יי גונא בנים אבליאניו אולא בילד די זיידר צירלאניפ, ואוראט סאזיר וא הונא אפמאט אונא, או דקקאט, גמע אלאי וא שה זאיר לאלאסיל ביאבר יאקלאשטיל, הם אמלינדן אנפ, שה זאיר פדישהו הווינא גלינא ייר אופאכט סמנא, איילאניפ, פדישהו איני אופס אונא, אול זמן אפאסין פדישה, גרא קליר אונלניג אלינדאכט, וא סול פאונאנאנאני סירמאלי צוואר, אולאני אול דא, דא גריניג גירדן סולטן הנימא סולאדני גונבליר, הרינא גלינא, גנר פירניגא האיי, מיר בו פסילי ביר אסלי אולמאלי די סוכט הורד, וא אנדא שה זאיר גלר יי אילא קבל איילאני נולדינן פוס איילאני, וא פרימאנינן פיאולאניפ סב יאנינא אליר, לבן פדישה, אונלן יי אילא כי הסם אילן צוואר ין גולרין צכאמו אוליר ואסלי, כי פסלי פריקא אימב קיר דיל איר, בדרו אוראן קלופ גמע אופמאט אילא סאיי וילאניט דיל אוליר, איס, אוראט גליפ קונקליניג, גירניג, מבלבט דא בולונן כיבר רונאל הי הונא קיר מופט האפן אולמאט גמע אולופ פדישה גלידיר, וא גומלאס גו איירנילר אילא אונל מוכרלאדיר, וא כאיר דעאלר אילא פדישה סמנא, אידאכ דיכאן דורליר, פדישה דיל שו, שו אולרן מקבר, איילאניפ הר גס, צוק היינא וויכרם לר אילא קיר וא שר, זאיר אילאניפ אסלי, סוכמניג קליניגא דילבליניגא וא קיסמאניג בקמאן היינא איר, וא יאנינן בורקמ איר, בדרו אכש אולונא הרמא גירפ סולטן הניג, הסאני אילן גירשינא הל הסיר סאל איילאניפ אקובט שה זאיר קינא סוכמא אוליר איס, אול דא סולטן הניג הסאני פדישה סמנא אידאכ די, השמא אפניג אפניג אורא, אלסין דיל סא מוהרלי, סיון אר אכלא, וא קוסוק ין בורליאן אונא אולונמשייר היינא אוראט בושן אולופ גנן פסלי פדישה נקל אופט אסלי, וא פדישהו אלינן קבל אופמאני אלסין סאיי השמא דא סוכמאלי צוואר גוסמורופ בושן אולן אהבאלי מסוק אירניג, פדישה גומלא אהבאלי, הרינא גסירפ פסלי אסליג, ארמאסיל, ויארא השמא קליפ כפי גליניגן פסמניג קליפ סולטן הסאני גיג אקלינא וא פרימאניג צוק מוכרם, היינא גולרניג אופט וא פדישה, דיל סולטן הסאני דורא ויארא מוכבט גלינא, כשינא, גבאור ין ספ קיר, כנאלי, שה זאיר גנרא סכס אקלי, וא סוכמאני אילן שו אולופ רישן אוליר, הם פדישהו ואירניג דיל ויארא השמא קלינן, צוק איכרם וא היינא אונא איילאני, גל ואקס גן ואקס

פדישה, סולטן הסאני אילן מוכבט דא, דמלי אונא אומלר געירכ בראבר שילאק חולמאט ושרומא קרן אולרן קונאמשייר, בירן שה זאיר כמאט דא גנרפ, ויפאמיניו, יירמיו דשאנן אבליאני, וא יירכ שפט שר זאיר ואסמאט איילאמשייר, וא הר מורד אינא, איילאניפ אקובט הנינא הוכמנא אומשייר לר וויפט איילאניכר, אונל בבאניג שפטן מוסלאניפ, אקלי אונא וירוסליני אילא הוכס אידאכ אומשייר לרא הסם אנדירמאניג, מוסמאן אולמשי, בו פסיל בוראט, סמנא אילאני וסלם,

16

אקובט כאיר צוכן גיג מסלי

ומן אילא בוראט דא ביר פדישה אולמשי, וא או פדישהו הנינא אבליא דוכמא, בירן ביר קיר וא איר, בו קיר ויארא דילבר אקלי אולמשי ואשכנאז אולמאט סכבלי, פירי קיר גאייס סכיר, וכיר דא יאנינן בוכמאניאק, דאיים הר אשכנאז גיר דורל מבלבט מוסלי סירי לר דא, גיר סאזיר היינא, וזר אירן פסיל אורא, יאכר גנב כוסמנא, כל איסא הר דורל וינינא וקמאניגא בו קיר אילא סוכמא איר, וקנישיר איר, אולא כי פדישה קיר כשינא סוכמניג דאיים השמא קליניג, וא גן גנן קיר אקלי וא פרימאט סכסן אולמסן גירדן קלי מוסמאן אולר ואלאט שוכר אידאכ דיר, צוק שוכרל פרימאניג, בו קיר, וא אבליאני יירני דמא, בולאכ די, ובו קיר נאמי קאירי היינא, סכמאן אולופ, גנא ביר שה זאיר לר ין בו קיר אלעיל גליפ אסמאלי איס, פדישה קיר כמאניג, וירמאניג, וי אולמדי, וא גל אלעילא דיר, כי, בנים אונ קאבליס וא דיר, הר כים כי אר אולופ בו אונ קאבלי אונא אידא בילירס, קיומי או כמאניג וירמאניג, קאירי דורל דיל, אולא דא הר גלן שה זאיר, פדישהו קאבליניג וינאסילן גון גרמאסילן, היג כמאט בן אינא אירדן די, קאבליג גירמאניג גיסר אופמאני, אקובט בו קיר נאמי צין מצין וילאניניג, וירמאניג, וא צין מצין פדישהו אונל, קיר נאמי אשכנאז, קיר היינא אולמאסילן, קלמסן הניג בו היינא, גליפ קיר בבאניג, בו קיר גנרניג, הניג סולטן איילאמאניג אופמאני, פדישה דיל בו שה זאיר קובשניג וא כמאניג גורר, וא אונלני כנאמאכ, דמשי כי, אולופ סכ מקבלי, וא קיומי סן

גבי גבאנא וירמאיה דירי-**ב** זכין בנים און קאבילום וארירי, אר
 אולרי אולרי אורס קיום סני דיר, וא קאבילום בירינסי בודי כי,
 בנים קיומי אלמאיה אסמאין כימס בורגלי דיר אפשידי-**ב** ביר פלגן
 ארסלן שמי גרדיסין, אונגן סונקא קלן אבי קאבילי סחלאים, אר אירא
 אורסן, בייור בו בירינסי קאבילומי טכמיל איילא, אונגן אסא אפסום
 קאבילוי בש איווא מקביל איילאמשיס דיי, פיישישא טמנה איראר ציקר
 גיר, ארסלן שמיס בילמאיה אונגן אונגן חללא, גרא כי אונסן אבלאי
 בדרו דכל אולרי ביר געילמ אורסלר חללא, גרא כי אונסן אבלאי
 איאק בסמיס יולר דניל, בו סמסיס יולרר חללא, גרא כי אונסן אבלאי
 גיראר רסס גלמאיה זידי-**ב** יורמאס איל-**ב** גרא אולרינסי ביר בייור
 אורסן איצאריסנא גליס, באיי בו גרא בוראד בירא רמלמאיה, קביל
 כי ארסלן לר בוראד גליס דיי, אומר איראר, ציקר קול-**ב** ביר דיראב
 טופאסינא גילאנר בקר דוריר, ביר בפריר המן יאיר גרא מרלינא ביר סס
 שמיס קופמיס אולר כי ססיס שידירנן דנל דשל דיראר, אונגן אסא
 דיר אורירנדי-**ב** בו ואלמאיה אשיסנא-**ב** ססיס זכיל אולמאסינא זידי
 ססמאנסי גנדיס גר אילא דיר אורירנא דמא בילר, וא בירא אסינא
 בשניס דורשירי בקרס ניר גורסין, קרשין קונא ביר ארסלן אולר פין וא
 יאירנא אילא גלאיר כי מו אלל-**ב** דנר כי בי ארסלן סיפ גירא
 אלמק, דכל ביר גורמאסינא וא סמאסינא אינסנא אפטי בשניס גיראב,
 אונגן אסא בו הרבסי גורמאנא קי סמאסינא דורכו בשן ציקר, בשלאמיס,
 גנדי גנדי צאיר דורמאיה, לש פיישיס קיונא, וא ארסלן סמיס
 דיראב, בשלאמיס דיר אורירנא סמא דמס כימס גבי דירמאיה, וא
 קורקסינא מר אלל צנירדוק, אמן עב נר זמן סב אולמא דא, בוראין סב
 סלמ קורסולס דיי, יורנן קלקס גרא שוכא נולירנן גורמא, אונגן אולר
 אולמא ארסלן יורנן קלקס גרא שוכא נולירנן גורמא, אונגן אולר
 ביר שוכר אורר, סבא קר דיראב יאפשיס דורמיס, אקיס סב,
 דן סם סמאסינא וא ציפ, דאנא קרס וסן גראסין דיי, דנדיס צין
 מציין וילאמיס, ורואן אולמא, פיישיס פלמאיה אולמא כי צין מציין
 פיישיס אונגן ארסלן שמיס גרדיסין קי אלק דיי, אר סר דא בורס דא
 ביר צוב ואר אימיס שר ארמאסינא קי נוסס גר אמיס, בו צוב דא
 אלמיס כי, פיישיס, קיונא קיונא, און קאביל דר כים כי אונגן אירא
 בילרסא, קי אונגן ויראב דיי, אולר דא גירא כי קינא נאמינן צוב וקוק
 אכן, קי-**ב** אולמא, דירינן דיראב אורר, בסין מוראיה
 אורמאני בו קי דא קלמיס, וא דאיה אלל דן חללא, בו אירי כי, יא

אלל גל סן גרא יאריס אול, וכנא גר קובס ויראסין כי בו ואיר פיישיס
 ארסלן שמי גרדיסין קיר אולאיה, ופיישיס קינא אלמאיה מוסמק
 אולאיה דיי, צוב בו מוק דא נר אכן, ביר גר דני יאליסנא דולשיס
 באיר בירא פיישיס אול-**ב** דיי סיוניר דורס דיראב יאליסנא, דניס דא
 יאליס אכן, בקרס סיי דא ביר שיי פראיר, אולאיה איר קמיס כי
 ביר יורס, המן גציר פראקנא, וא גנדיס ציבס יאליס סיון ציקר,
 בדרו גניס קייליר, אירינן גיררן אירמאני יוריס קשיני בירא סונק
 גורמאסין, דיל אילא יאליס סילאיה דרכ, דיל יוריס קאשינא דוקינר
 דוקינא אפאסי, קרשינא קיר דנא דכ פיישיס אולר, וא צובס סמנה
 אירר דיר, אמיס אפירמאני, בייור ביא נר בייוררסין הר מורמאסין
 סמיל אפמאיה, דירי, דכל בורל דינא, צוב בו אורמאסין דרס
 דן שידירנן דלר ני קרשיל וירמאיה בילמאיה, שידירנן ביר אקיס
 וק, סולר חל גיר, ביר קאירי אקיס צנירדוק, דירינן, דכל קיר
 ביר אונגן קאיה אולר, צוב אסא יוריס בורל מרפסין גורמאני,
 דיר אלל, השמא אלל מורמאני וירי דיראב קייליר, בורקיר,
 גנדיס המן אבא גליס אפמאני דרכ, האירי אבא מוסקא וירס בנים
 אצין פיישיס קיונא אפמאנאסין, אפמא אולמאני סלפין אשיסנא,
 אולמא דרכ, אי אול יוקס סן אקלינן שידירנן, עב סן ני סולאיונינן
 גנדי פקיס ויריסין, יאב סן בני דיראני פדאיוסין, דין פיישיס סא
 קיונא ויריסין, וקס-**ב** סן אפמאסין כי בני קמיל, איראר, דנדיס בו
 פיישיס ואירס בורל סלפין אפמא-**ב** דינא, צוב אסא, גורמאני
 דורמאסין ואירס סן ואיר פיישיס קיונא אפמאסין דמאן פיר
 אולמאסין דיר כי, סן ואר אפמא, קי וירמאסין אולמאן באיר ביר
 קרשיל וירס גר, אפמא אולמא ביר סן גירמאסין קיר אולמא
 וא אונגאניס זור סלפין צאיר בולמאנינן, אקיס פיישיס ואירס
 יירי יורן סמנה אירס וא ייר אירס גר ייר אופוס, אל פנא דיר דורס,
 דורמאסין דניס אולמא אפמא אסא סר סר אירא פיישיס אפמא
 מורמאסין גיר סולר, אפמא אסא סר סר אירא פיישיס אפמא
 אפמא דרכ, אולמא אירא, וא פיישיס קביל איל-**ב** קיונא
 אפמא אפמאסין, קונא קאיר בורל דינא, פיישיס, דכל סן כימסין דיי
 סרמאסין, דרכ, סן אפמא קיונא אולמא ויריסין, לכן בנים און
 קאבילס ואירר, אר אונגן אירא אירסא, קיונא אונגן דיר, וק אר קביל
 דכל ביר אירמאסין, בשני קמיל אירסין, וא קבילמאני בירינסי, ביר
 פילגן ארסלן שמי אפמאסין, בוני אונגן אירמאני, אפמא וא אפמא קביל

לרמורא סנרא סולאריס, בן אנאלק בולרי אנלנא פרוק אילא, בו קבלא ראי אסא, וא אינרא אדרסא, קיזם אונינדר, יוק אסא, בשי קטל אולר, קנא קאר פדישא דן קבל לא וקוק אלננא, שמנא אידאכ גיר אבנא וא אולריני נבי בושן אוכלא נקל אור, וא ד כי השמא אנלום, פישדיג קיז סנינדר אנר סן אונא ביר פילן אסלן סמי נטורא בילורס, בונן מורדא אבי קבול דרן ואר הנגלרין סונגא סולאריס, וא בונינא בילמאליסן כי אנר בו איז קבולג בירן איננא אידאמ אסב מוסלקא, סני קטל, איילאנכיר, צובן בו סולרי אשיננא, קלק גיר דלר, אסלן לר מיכאני גררא אולריני יאייאק, בדרו גלמא ביר בויוכ דאני אוואנא, בקרמא קרשין קנא ביר דיש, אסלן אייננא, אילן, יאווורלרן אראיאק, סני דלר, ווארכ גיר, צובן בו אסלני גריננא, דמן אלננאכי ויוכי דילי אילא יאלי אסא, או דקנא דא אונינא דלני קוק דב פידה אולס, בויור אפניס גיבויוורסן דיי שמנא איילאדילר, צובן אורארא אנלנא אמיר אידס דיי, אסמאירס כי דמן שר אסלני דושפ זיננא בלנאירס בנא מסלם אידאמיו כי בננא הרכמיס אולסן בו אסלני פדישהו אננינא נוסורס, וא סניס שושן דן ביר פילן אילא פדישה איכס איילאמאייא, דלר אסא צובן דן בו אמיר אשיננא, דמן אסלני דושפ וא זיננא קייופ צובנא מסלם אשטילר, בויור אפנינמיו בו אסלן סניג הוכמיו דא דיר, וי, הר ני אמיר אדרסא אמירנא מוסר, דיר דייארכ, וא דלר אניר, קאיוב אולדיר, צובן אסא אסלני זיננרן אילנא אלדילרן דוניי פדישהו גליפ, הושמא אפנינא אסלני מוסס הורנינא נטורס כי בורארא סאניפ מוסר וואיירס כי שובנא אולמאסין בו אסלן סוממירר דיי, בשלאר אסלני סאמאייא, ובר, פילן סוט דילדיריפ בויור אפנינא דייארכ אלנינן פדישהו מסלם אידננא דיר כי הם בו אסלני סיוא הדייא אשמיס, ואקסמנינא יימין וא סויין וירוסין, בן אונא איי טרבייא איילאמאייא דין קא אשמיסאית כימסאייא ביר כדיר דמנו דיי, אסלני פדישהו מסלם איילאנינא, בויור אפנינא סולא אכניני קבולג גיר דיי שמנא לן פדישהו אל פנא דריר, פדישה אסא בו הרכמיס גריננא, אנלנאני נצינא וקבמנא זיידא שמנא דא קליק וואנלן דן הושמא אולרן דמיש, צוק אפניס אנלום בו מריפאשנא, בקאליס קוסרן קבלימיו דא בלארסס קיזם סניג דיר, שומי אכניני קבליס בו דיר כי, אסמאירס בנא ביר גרנאן דושפ נטוראסן דיינא, צובן כש אורא אפניס דיי שמנא אידאכ ציקר גיר, שרדיג צינא ציקלנא, צובן אלננאכי ויוכי ילי אילא יאליאני גיבי, אננא הלני קוק דב אונינא פידה אולס,

בויור אפנינא גי בויוורוסין דיי שמנא איילדיר אסא, בונן אלכמא קר בנא ביר גרנאן בוליס וא זיננא קייופ נטוראסן דיי אמיר איילארי, דלר צובן דן בו אמיר אשיננא, אפניס בו אמירנא נאיש גיז דיר אמנא, דכין אולא דא אסא אינרא אידארי דיי, שמנא אידאכ נישטילר, בדרו אראס ביר כפיר דן דניג ציננא ביר סדא ביר סס שממא, ביר ספורי וא ביר גורלמא גלארי כי סנינסן אורארי, קייאמא גני וא דוניי, אכר דכר אולארי, שור דמן וא יאיינארא דן דלר דשרל ביר בירנא דברו אולארי וא כוכי ויי גרינמיו אולר, צובן אסא ביר באלפאלייט אסלי גיר דיי דושפ אספא סניג קליפ בקר איכן, אסרף דא היי ביר זמי גיז צמאניי אימכנסן אולרינן גורפ ביאני פספסייא דלר, ענב בורארא בנא ביר קא גלמא מי דיי דושמנארא איכן, אסרף דן שור דמן בירנא ציולמאס, אילא בקרמא גינורסן סניג קרשין קנא ביר בויוכ דאני קלידיריש לר וא דוניי צובן דורדיי יורא נטורארי אולר, כי או סרף דן כוכי ויזן וילומא קפלאמיש ובר זמ סמאניי אימכאני יוק, בו ני אלמא דיי בקר איכן, דלני דא יאריקנא צובן דורדיני יורא יאקלשאמארא אולננא פרוקנא אולר כי בו דא דיי פהלאריני זמ, או אסא ביר זאליס ושידילי, גרנאן אמיר, הנניסין בו קוק דב דושמישילר וא קן קט זיננא קומישלר, וא אונינא יישיפ דוניי דא דיי פהלאריני זמ, או אסא ביר זאליס ושידילי, גרנאן אמיר, הנניסין צובנא מסלם אימאייא אסמאירסן, צובנני יאקלשאמאייא קא אשמיסין דיר, וא בו גרנאן סניג דיר אמירנא מוסר דיר דייארכ, גרנאניי זיננרן פרוקנא אולרן, היי, אלס אורא אולמא, בו יחוב אלננא איכן, סנא, סניג דיר אמירנא אילא אור, דיי דלר גרנאניי מסלם אידננא, גנדילר שמנא אידאכ קאיוב אולדיר, שומי צובן ייוכלי, אלי אילא, גרנאניי זיננרין דושארק שורא יאקלשאמארא איכן, אפאנסי, אסמאפ, ביר בולמא קפלאמיש כי אנסן לר ביר בירן סצמו אולמא, אקובס קרשין ביר בויוכ קרשין סומאלילן אננא פדישהו חבר איילאמישילר כי גון דוניי דן שוראריי אוואריני ביר דן דיר גיר, גיר, אולא כי מו אילא יאקלשאמיסן, בושן עלקמ צמינא קרמא, פדישה בו חבר אלננא, גמע, אשמיסן אלס זיננרין יישיפ דוניי שורא גלארי, אננא צובנא חבר גנדילר כי אילא אצין, גרנאניי שורא יאקן נטוראריי דיי, צובן אלצייא דר כי, סולאריי פדישהו קא אשמיסן, בנים גרנאניס איי טרבייא אולמאשיר, כימסאייא בדרו כדיר דמנו בו כוסים דא דוש אולסן, אלציי, אילא, חבר וירננא, בדרו

צובן דא גרנאן אילן יאקלאשיר וא סמננה אירכ פדשה ד' דכ' בייור אפניס בו גרנאן דא סיא הדיאדיר וא הר אמרנינו מוש דיר 'שימור בייורני אציני קבליג סולאית' אונדא אונא אשטמאלי הדיס 'דיננא' פדשה בו צובני גציני ^ה גבבליני ^ה זיידא שניבא קליק נאיש הושט אלמאס איל צוק אפרס דייאכ צובנא צוק אכס וא הדיא אהסן איילאד' וא אקנבס דייכ' הושט אונגלס אציני קבלי דא בוד' כי בנא ביר אנדאדיר בוליס גטראנכסן אבר בו קבלידא אונא אור אנס קיזס סניג דיר 'הם עזיס עיזוס אילא דונא דייא אידס וירוס דיננא' צובן פדשה סמננ' אירכ 'כש אורא אפניס' דיי 'איין בו ואקסדא אונשאלל' אנדאדיר דא גטריורס דיי ציקאר גיר' וא שחרן ביר א ציקננא' ננא' אלנדאכ יוזכ' ילאאי אס' ^ה הלני קרן דכ' הרפ קרשסינא פידה אולוס בייורני ני בייורוסס דיננא' אוראד' צובן אמר איילאד' דייכ' בונן סיון ביר אנדאדיר אסטרס דכל' בו סכיל' דייננא' בו סכיל' הר אמר דן דון גנציר אמא לכ' נקד גין דא אסא אונא אשטמאלי בורגליני דיי גירלר' וא ברסון גון דוניא אכר דכר איר' אקנבס גין איל' ביר אנדאדיר בוליס' אונא אל אידנא' זיידא דומס' צכמאש' בולאסא גין בלא זירגלר קייזס ססן ושטמאסן יאמיר' בירא סרביא אשטמאן סונא גטיר צובנא סלס אילאדיר' ואקאני אולדיר' צובן דכ' בו אנדאדיר דא' זינדינן יאמיר גטיר פדשה הורנדא' בייור אפניס בו אנדאדיר דא סניג אמרינא מוש דיר דיי סמננא איילאדיר' אול זמן פדשה אונגלני בו מריפטן דא גורננא' ארמיק קראי קלאמדי וא אונגלני אלן אירק דיי כי 'הושט אימדי קיזס סניג דיר' סנא מוכר אולסן' ואיסטאריס צביק דונא אולסן לכ' דונא דן אככל סילוא מוסמק ביר סראי דיר איילאמאליסן כי ניכר' אולדירני ^ה גנדי סראילוניא קונק אולאס' שימור סנן קייזמא נישן קבול אוראס' וא בו גונן בשלאיס סראילוני סראילנינד' אולמאליסן' סראילר דיר אולינא דונא איסטרס דיננא' צובן בש אורא דייארכ' פדשהני אלינא נשני סלס איילאד' אוראן ציקוס ננא יוזכ מריפט אילא דכל' צניורס דיי כי איסטאריס כי שחר מיראני דא' בנא' ביר משהר אילאד' אפילסן שיייל' כי צין מצין פדשהני קונקלינן דון אי דיר דלבר ד' ^ה דון יאקשיקלי אוליק' דוניא דא נאם וירוס' אולא דא סראילוני אצלרן ^ה אוראדיר אולר' דונדיראס' כי עקני אשי בולנימא אולסן אלסן צילסר לר' אלסן פרמקליקל' מרמר דשאמאל' וא מרמר דירכל' סירמאלי פוסכילר אילא אישלאנמיש פדאלר' אסמק לר' מינד לר' וא

משכיל' סרי סם סירמאן דיקלמיש קומשלרן אטראפ' אלמו' יאקס ל' וא אונג' ^ה סאיר גוואדיר דשיר איל' אשטמאלי אולמאלי' כואליכ' מרמר אלס' לר' מרמר אבדיר' וא מרמר שרינן לר' נומלאס אלסן שייילר איל' נקשלי אולמאלי' אשווק לר' ספאלר ^ה כורסל סכמילי אלסן גומש' וא פיל דישנין אולמאלי' כואליכ' אבדיר' וא גל בהצאר סל לר' וא קולא לר' אלסן כושכ לר' ואלסן פרמקליקל' אילא דונאנמיש אולמאלי' וא האבדירני דורס אטראפ אקר שייילר וא צשמאלר אילא דונאניס סיי דא דורלי בליק לר' וא בהצאר דא דורלי קושלר אשושיר אולמאלי' בול אסא סיון גננן כהצאס אופסלינדא ביר קונק לר' איסטרס' וא גמע' סכמיל קירק גון דירנדא דיר אולמאלי' דיננא' דכל' בש אורא איסטאנינין דון אי אוליר דיי סמננא' איראכ גירלר' וא סעס דן בשלאיס סכמיל קירק גון דירנדא סראילר דיר דיר אולדירני גליס צובנא הר יירליר' בו אפנימי קונקל דיר דיר ביר סריר אילאסן דיננא' אירא צובן וארס פדשהני הר ורמאס אילא' פדשה קליק צובן אילן בירלנדא גליס סראילירי סיון אילירי אסא' קררן זיידא סניג דא קלי וא גאיש בגנדי אולא כי גנדי סראילירי גוינן ציקס' וא פדשה זיידא הושט קלאמאס איל' דייכ' הלי בו הוליוני און גושאנינא' גנדאכ ארסלאני' גנדאכני' ^ה אנדאדיר סני' פשכ וירידיס לכ' דורדוני גושאס כוש קלי' בו כושאיי אקטאדיר כי ביר פרס בוליס קייזמאסן וא גנדאכניס בינכ אוצין הולירא ביר פיל בולנימאליסן דיננא' כש אורא אפניריס' פס וא פיל בונן דיר אוליר דיי צובן סמננא איילאדיר' ^ה פדשהני סראייא אואשטנא' סקר דלאי צניריס סנבא איילד כי ביר פרס אילא ביר פיל מיראלר דיי דכלר אסא דמן גרופ ביר פרס' וא ביר פיל גטירס הוליוני גושאסניס בנלאדיר' בונלר גמע' סכמיל אולדיר' צובן סקר וארס פדשה הר איילאדיר אסא' פדשה גליס סר אילאנינא' ד' ואס' קררן זיידא כנאניס פכ הושט קלי' וא דוניס אונגל דיי כי' אונגלס סנן צוק ממנניס וא איסטרס כי בונן דונא בשלאמאלי אולאדא מראיכ דא אולאסן כי בונן דן בשלאיס קירק גון וקירק ננא דונא אידס קייזמי ויראניני ^ה די סלמלאשיר גיר' וא או גונן קרן גון וקירק גנא' ^ה עזיס עיזוס וסלמנא אילא דונא דייא אידס צובן קייז אלו וא דסרטינא קארושמי וא דשלי אומיר אילא זונק פסא ומוהבבסלינדא קרן אולורק סראי דא דוראן סירמארא אוליר' אולא כי בונלר ביר בירינא זיידא מוהבבס בנלאיס' קיר קולא ביר בירינא בקמאן דיימז אולדיר' ¹⁰

ביר צובן וורונ אומיש, וא קיי בלאס פידעוה קאפל לוי ביר שטעל
אנרא איסמאלי, בן צובן פידעוה גייט מקבל אומיש, עס קיי וונן
דייא אידס אלס די, בן הבן דן קר דן זינד מוזן אלוך, קלבער
דרכ, ואס, בן צובן פידעוה קבולרין ביר דורל מורפס אלא אנרא
אילאי, קאיי גנדי גיז קרפס אלא איזא אולמאס, מונרש בונג ביר
צובן איס, בנרל ברא מושק אומל, דיארכ בן אפא אלא אמיר
צויסן בולפ בן סור, מושק אומל, דיארכ בן אפא אלא אמיר
ביוויר, וא שטל צנדיר בן צין מציז מלכענידע רבנים חכמים אשכנז
הר כים, נאדולק וא גנעליכ מורפס דן הברר איס, מושק, פאיי
שטעס שידע מונרד אלא, הר כים בן גילאנרס, יאכא פידעוה אמרנא
דקסס איליך גלמאנאב איס קטיל אולניר דיארכ, בן הרב אשכנז
הר מרפון נאור לר וא גנמל פאיי שטעס מונרד אולס גילר, וא זמן
שע נאור אנולאד בן אדוואלי אולניר גנדי מקל איליך די, בן סיא און
גן מורלס וויזיס, אגן בן און גננדי דעכנא, בן צובנדי נסלי מורפס
אלא פידעוה קבולרין אנרא בילדינג בלא בולפס מרש אילאמאס,
גולאנאי קטיל אילאכס, אולאנא הר כים, סורא מושק אולס, בן פסלי
בא גינא איר איס, ביוויז איכר, וא דורל, מוסטק אולקסר,
בולאנא, הרבני אולס, בן מושק, אסיר, סיון ואי גוננא, בן
טבליס אנרא אלא, אורא בולונ נאדור וא גנמל, שע זאייט טבליס
וא אמיר דילאנא, נעט צוק טננדי גליס, דורל, נאדולק מורפס גנא
ביר דרס אשטעל איס, אסלא בן סור, ווקא אולאמאס ביר צויסן
בולאמאקלרין אמיר אפדעמיוז אשטאלא ואי גוננא אנרא אילא
דיי שע נאור דן און גן מורלס איליך דאלימער, אקובס ואי גוננא
גולאמאס גליס שע זאייט טננדי אירכ דערש, בן, דרשט אפדעמיו, בילר
שטעמליז קטילא דורל, וורא גנא ביר דיקט וא גנא אסיר דא אס,
בן סורא בילר אילי וא מורפס אסלא היז נאיר אשכנז עס בילאס
כ, בן סורא ארא בלאכ כנסאי בן און דיא דן דא אשכנז היז
אמאנא יוקסר, צוננדי בן מילס גרינדי דלס פידעוה אסיר
אולס, גנר, אולאנא, בן סור, כנס, ווקא אילאמאס אסיר
פידעוה קיז קרשניר קאיי, אגן אונג בולס גמיר אילאמאס, אי זמן
אן קרס קרסלא נאור קי, הנגיס בן גונדא וז אשכנז אילא, בן
שולמס גניסן, אלא בילר בן, סגא סיר אשכנז קרד אילי, וא
נאור קיי בולאמאס אקלא ביר דרשט מורלס אסיר, אולא דא אפדעמיו
גנא בן מורלס כרס אדרס, אי זמן הר ביוויז הר מרפא גנדי קבל בן

שם נאמר: 'אֵלֶּיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא עֲלֵינוּ' (שם נאמר: 'אֵלֶּיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְלֹא עֲלֵינוּ').

כינסא יוקסיר' אנא' ב' היכטשא ס' צאיר בלסאג גר' אוול' דא גמלאמיו
 בש אורק סג' רינג' ו' מינג איראז' כי ס' בילא' ב' בלאן
 קורטאסין הישטא ש' גונגא ביזס ב'ר ג'ן ד'ן מורלמיז' קלמישיר
 אבר ביזל' ואזי גונגא ש' זאדיג אמיו ב'ר טכמ' אינרא אילאמאזאב
 אורדס' בילאס' כי' ב'ר דנא קלאמאזיק טופמיו קטיל איראב ד'ר'
 ג' אלדו' אשקנא ביזלי' ב' זולס ד'ן פילס אילא' וא' ש' זאדיג מוראז'
 הסיל אילא' דייארכ נאד' קרייג איינקלירנא דשטול' אורא נאד' קארי
 אנלרי יורד' קלויפס דייב' סילר גנג' ג'נס אולאס' וא' ג'נא נאדלוק
 ארין ראשיי' ביליס' הען סילר בולל' ב'ר קלאי סאל' קרשליק
 וירמאזי קרי' דילס' יאז' סילריג אילמיר' ו' ג'נס סאיימאגיא'
 בולא דרכ' נאד' קרי אלינדאכ עינאזי אנלאא קרש' דולאיינגא' הישטא
 בקוג' ב' עינאז' גורא ביליס' ג'נא הלג' צוב' פרישד' קיי' אילא בירליכא'
 גנדי סאיינרנדא' זונק ספ' סורפ' מורבט' אמיר' געירמאדיר' דיי
 גוסטירי אסא' אלצי גל' נאדל' וא' ג'נמיר' עינאזי בקינג' נ' גורסין
 ל' הישטא אינלאירנא קונא מייד' סראייר' אורלאכ' נ' אונ' וא' נ'
 בונג' וא' סראייר' ב'ר כושכונא צוב' אילא פרישד' קיי' ציקמישל' זונק
 ספ' ו' ג'לונג' אירארכ בקפ' סירן איראירל' ב' אדבאל' גורל' ו'
 ג'נמיר' טניב' קלמיש' בק' איכן' נאז' קורשק' ד'ר' כי' ש'מיר' סור' איריג
 סיוג' ש' זאדי' ג'נא סילאזי' סבורס' פבלאזי' מוזון דוראזי' דמאסין'
 סמן גורל' כי' עינדי' קרשליק' מוקק' ש' זאדי' גנדי' גייט' גנדי'
 סרמיש' מוזון' וא' קובכ' בקפ' דוראזי' בונרא גורנגא' ג'נמיר' סקר'
 נאד' קורשקאזי' רינא' אשוילר' כי' ב' סירי' בילרא' סרף' אילא' דיי' זיירא'
 מינגט' אישטאירנא' נאד' קורשקא' אנלרא' ד'ר' כי' ב' סירי' כ'נסאזי' סרף'
 אשטאזי' רוקסטי' יוקסיר' וא' כינסא' ש' זאדיג מוראז' אינרא אשטאזי'
 קרי' דניל' ד'ר' יאלינג' בונ' מודע' אולאז' מושל' ב' גנדי' גיטאלייט'
 וא' ש' זאדיג מוראז' גנדי' יידימל' אינרא אשטאלייט' דיינא' אורד' בונל'
 גמעי' ואזי' קלמיש' ש' זאדיג אונגא' דורליר' ש' זאדי' אסא' אשטאזי'
 גליפ' ואזי' גונגא' ש' זאדיג אונגא' דורליר' ש' זאדי' אסא' אשטאזי'
 בונגא' ואקס' ג'ן קלאמאזי' זיידע' קובא' גליר' סבורס' פבלאזי' גנדיגא'
 ייר' בולאמזי' הען בונל' אונגא' גליר' אסא' הייב' ב' ראקטא' קר'
 גורא קלריג' וא' ב'נס' אמירי' אירא' אשטאזי' יוקסא' טופמיו' ש' שט'
 דא מושל' קטיל' איראכ' דיי' גללש' לרא' הרב' גנדי' ד'ר' ו' דקקא'
 גללש' יידישטילר' או' זמן' אלציר' ש' זאדיג טמנגא' אירד' דילר' כי'
 הישטא אפנדימז' ג'נא ב'ר אראזי' אקבט' ד' פרישד' קיי' קרש' ב' קט'

קורשק' גר' קארי' בולמיש' וא' הורנא' גשידיש' דייארכ קרש' קורשקאזי'
 ש' זאדיג גוסטירליר' ש' זאדי' דאזי' קרש' קורשקאזי' רנא' ומינגט' איראכ'
 דיי' כי' גאנצ' אנאליק' ב'נס' דרימא' דמון' איל' וא' מושל' ב'נס' בורס'
 פרישד' קיי' צוב' ג'ן אלינ' אליס' בוראזי' גשידיש' יוקסא' או' קייג'
 דרימא' ב'ן דאכ' אולאקס' קארי' ס' ביליס' ד'ר' נ' כי' אישט' טופ'
 קאורשקא' קבל' איראזי' ס'כ' ב'נס' ב' מורדמי' הסיל' אילאזי' ב'נס' ד'ר'
 ש' איראזי' איראזי' אומרמון' וא' טכמיז' פריק' אולאזי' ג'נמיר' דניל' אנא'
 כי' ג'נא' ב'ן ב' קייג' דרימא' סרדיס' סילדי' וא' מ'ג'ן' הלדאזי' אסלא' אל'
 געירמאזי' צאזיסין' בולאמזי' או' אסא' ב'ר צוב' אשק' אוני' ובס' אישט'
 זונק ספ' סורפ' אמיר' געירמאזי' ג'ל' אנאליק' ב'נס' דרימא' אימז' אליס'
 דיי' אולאזי' ס' איכן' ש' קייג' יוזונ' בנא' גוסטיר' נאד' קרי' ש' זאדיג'
 ג'נמיר' דרימא' קיינדיג' ד'ר' עינאזי' ציקריס' וא' ש' זאדיג' סונאז'
 דייכ' ש' זאדי' ב'ק' ש' עינאזי' ענב' צוב' אילא' זונק ספ' סור' ד'ר' סני'
 אשקליק' קיי' בומיר' אנאליק' אולא' דמאסין' הרב' ש' זאדי' עינאזי' בק'
 אירא' צוב' אילא' קיי' עינאזי' גורא' אסא' אפנס' גנדי' יידיש' וא'
 קליר' הל' אולאזי' אורא' בולונ' ל' גול' אב'ל' וא' סאזי' רייז' ל' יוזונ'
 בורכמא' אילא' ש' זאדי' איינדינגא' בשלינגא' הל' גלדי' ברה' ש' זאדי'
 גנדיג' גליפ' ב'ר' או' אסני' בשני' דושידינגא' סקר' אנאליק' רנא' ומינגט'
 אשטא' אסא' אורא' נאד' קרי' ד'ר' כי' אי' אונג' סני' ב' דרימא' דמון'
 גאזי' גנדי' אולא' כי' דאכ' אומבנס' ד'ר' צונג' ב'ר' הכשלי' צוב' גנדי'
 מריפ' אילא' אשטאזי' ב'ר' הכשלי' גמעי' ב'נס' קרש' ד'ל' פרישד' ו'
 אמיר' אילא' אשטאזי' ו' זאדי' או' צונג' פרישד' ב'נס' קרש' ד'ל' פרישד' ו'
 וא' ד'ר' או' ד'ר' אשטאזי' מורד' סיל' אילא'
 אירא' איראזי' אולא' ד'ר' ספ' אונגא' איכן' אונגא' היג' ב'ר' זאמז' נא' אינמ'
 נא' ב'ן וא' נא' ב'ר' קארי' נאד' יאדי' גמעי' דשטי' יוקסיר' כי' קיי' צונג'
 אלינ' אלסין' יאכ' אונג' ב'ר' פנאליק' איר' בילסין' דאכ' בושון'
 פרישד' אשטאזי' איראזי' דורכס' ג'נא' דא' אונג' איל' בש' אשט'
 אימבנס' ד'ר' צונג' ס' ב' קיא' זיידע' וורלמיש' ד'ר' ס' גורדי' דרימא'
 הל' אולאזי' אולאזי' ב'ן ב' סבאלוק' אונגא' נהט' איראזי' כי' מוראזי'
 הסיל' אולא' ב'נס' נהט' איל' דניל' כי' נאדלוק' יאכ' ג'נמיר' מריפ'
 אילא' יא' קארי' ג'ן קובט' וא' וורבאלוק' אילא' קארי' היג' ב'ר' דניל' אנא'

אולא, לכן גון וא גנא, בוטון פֿיכר, נהמ' דא מוראד, אילא, כי שר צובניג אלינאכע יוויג' ני פֿנש אילא אלא בילסן דיי, אולא דא דר דס אויג פֿשינן קללאייג גורד, ענב ביר גון שטראדע דס פֿשויר פֿיוסנט בולירס יוויג צליפ קצמאייג, לכן דא לוסט מוראד אינא אילמאייג אסלא ביר פֿורסנט גלמאייג צוק ואקוט בולא נאמיש, אקבט ביר גון, צובן שר סינא אילא ביליכע, שר ריבאן יאליס כושט פֿאסמא קרק אולרן אורדא דורל טעס לר וא איצילר אילא זוזק אילאמאלי הל דא זייד פֿלאגדילר אסא, שר סינא ציקמש סין דס בהצאד ביר א זיניפ פֿירעלמאייג צובן אסא, קרסני פֿלאי אולמא, סבכל, דורדי יידיג, כושכד, אסמאר, שר ריבאן דא ייקאניפ ביר א סינילגאסן, אולר, דא סויוור קייאד, בדרו סויור ציקונא דסמא אורדא אינשיר, גנדי הון צסטא יאסמיקלרד יאסלאגיר קא אילא אוייר קליר, א אסא קונא קרי אולרדי קללאיפ גור אמיש, וא גמעי ריכט גורדיג, ייר אללד אינשאלל בונג פֿורסנט בניג אולר דיי, אונגור הר דפֿראנישני דקסלי גור אדארכ סויונין לן פֿלאדיר, דס דאצי צובן כושכד יאליגני קלמאסי, ואלניג דסמא צקלאמאס הלד, קונא קרי בונלירג סבמלין סויר אידיפ דורדי, הען גורדי אסא כי צובן אויווימיש, קונא קרי אסולר אילא כושכד גירפ דסמא קפשיני אילן הון דאכאנא קובט דס בהצאדן דשיר, וא אורדא קונא קרי אסמאר, אונגא דכלר יידישע בויוור ני בויוורוסן דיי סבונגא, אילאדילר אסא, אסמארס כי בני שר סעמא צין מצין פֿאיי סכט שירא גומראסי דמאסיל, הון גאור קריי אורדן קלירפ ביר גור יומונא צין מצין פֿאיי סכט שירא, שכן אילאדילר, האלי גלאליג צובנא, ביר באפֿירן שר סינא בהצא ספֿאסניג דונס כושכד גורדי אסא, גורדי כי צובן ביר השנא אויוור, וא צובנא יאקלאשפ קלן סבדיגס ביר צין אויוורסן דיינא, צובן קלמאניל הון דס אסמא דרשפ, מרמר דשנא גור אסיר אסא, דסס יידיגן אצמיש, ביר הלן קרדן זיידא פֿירשן אולרן אנדא קונא קריי, וא הלאינקלר סס אסיר אסא, הלאינקלר גליפ סאל אידינא גמרינא, גר כנס, אילמאייג, אורדא צובן, קונא קריי קרדי אסא, בולירסן, אסלא בולמאייפ, צובנא, דבר וירדילר קונא קריי קרדי אסא, קאייב אולמיש, וא שוכהא קלמאיי כי דסמא אונד קיידי כוסמא אפֿוסן, א זמן צובן דלי דפֿאנייג, דונס, דא בשני סציני יוקאניק, אנלאכ, סוילאמק, וא פֿינאנא בשלאיי אסא, אורדא שר סינא דריכ, אי סבדיגס

יא בן סנא דמאיימ, שר קונא קריי, פֿירן אור, מאו אלל, אייליג אידס דרנן כמליכ בולירסן דיי, סנא סו געזינאיי קביל אולמאיי, שמוי אסא, אונגונב דא אנלמק נאפֿילא, קורקיס כי א זלם, דסמא מריפסי אילא, כיכ, בילסן בשמיזא ני זבל גמורא, בונלר, ענה צובן אילא שר סינא בורדא אילמאייג, וא דסמא דס קונא קריי ארשטירמא אולסן, כי וואליס צין מצין פֿאיי סכמא, באקליס אורדא גאור קרי ני הלס אשלאייג, דס שר זאדיג כפי גינא, קורמק גאור אסא, דכליג מריפסי אילא צין מצין פֿאיי סכמא גליפ, דונדי שר, זאדיג קונקלירא וואינא, אינא שר זאדיג מונדא אולניג כי גאור קריי גור דונמיש דיי, דס קונא קריי שר זאדיג גליפ, דישטא שר זאדס גוזג איידן אולסן שמוי בורסא פֿירשדניג קיי שר סינא סניגיר, ביר לוסטא גאס קוסמא איסמא מורדיג אינא, אסמאייג, דיינא, שר זאדיג סבדיגן, כסמיני יידיג דיימאייקן בשלאיי צונק גיב סלינאק וסציריאק אוינגמא, דס גאור קייב אלן אורדא אפֿאכ, אונא דורל דייאדל, וא איכס לר אונסן אילמאייג, אורדא גאור קרי דר כי, שר זאדיג מראייג דא אולסן, יאין סבולן שר סינא דס צובניג סראיילאיי סניג דוכמירא אילר, סלס, אסא רינאס ביווראסן כי, שר סינאיי קונקלירא ייר גוסטורילסן, הנני מיינא דא מינאסכיל בולירסן, סראיילר אורדא קורמאלי, אנדא, שר זאדיג גורדי גאור קריי, אונק מיינאניג, ביר ייר גוסטורדי, גישליג, בוטון שוהר איצירסיניג, סניגיר, בילר, אונדן אמיר אילאיי כי גנדיג, דונן סראיניג דר דורל איקסיוא אולן זאמי צלנילר ואר אסא, מוסלע, שר זאדיג דונגניג גליפ אולניג כי דר גורד צלנילר ואר אסא, מוסלע, שר זאדיג דונגניג גליפ יירשאלר דיי, כיל אסא א זוני שר זאדיג סבדיגן דס דונן מראייג אורדא דורל כלבאלקלר סבכלא, יימכ יימאיי יאכוד סר איצמאיי בילא ונקמ אולמאייאק, בוטון גני גינא, סבשטורמאיי צירסן בולמאייניג ביר ביר גון שר זאדיג גוינא סכמל, ביר סנאן דדין און גורמאסניג דין שוכהא אולמאסן, גנא אסא סבדא, קרד ני צכמיני, אונג שר זאדיג ביר גנדי בילר, סבדיג, וא דורל מלוגלל אסלא גוינא יוק ורמא אולר, גאור קריי אסא, שר זאדיג ביר לאיר דבר וירדכטן סונא, שר זאדיג אלניג דורל, בהאלי דייאדלרן אכנא דונגנא, הלני, דסמא ציקאניפ יאליג אסא, א דוקאדא אונגא קרד דר פֿיירא אולר, סבונג אילא דילד, כי, בויר סלשנס בייא נה אמיר אידסן, דר ביר אמירא מוסמיי, וא דר מורדיג אינא אילמאייג האירי, דכלר בולא דיינא, גאור קייב אונגנא אל פֿנא צפֿראן סלס דורדילר, אל דס

נאור קרי דבלא אמר בווערק דיי כי 'אסמארים כי ארוננו גון דא',
 שה סינא, הם צובניג סראיילי, בראצא און מיידאנינדא אולסן, בולא
 דמאסילן, אנדא דבלר, בש אורא, דייארט נידילר, ארשאט גון צין סבה
 אולמאזן שה זאייא מינדאנילר יידישעס חבר וירדיר כי 'השטא אפנידמי'
 שה זאיר גויזג איידן אולסן, און מיידאנינדא ביר סאייילר פיינד אולמיש
 כי גוז ויר גוראיים, שוויילא כי בו יאקן דייאדילדא רעמלעכערא אשי אקני
 גלמאמיש, גרע מיידאנילקרא, גרע דולברליכערא וא גרע מיטאליק מרישענדא
 דייארינא ציכר אולאמז, וא סודר בו גונא גלינגא ביר אינסן אלי בולא
 פשעשער וירדיר גונדורדיכטן סונגא, אנדירל נאור קריי דאכט אילאיים
 דדיכר, 'אמדי אנאליק, מוראדים אינא אשמישטן סנא צוק אלה ראוי
 אולא, הלא גל כנא הר סרטיביג סראמיני גוסטיר, יורא בן אסמאריס,
 בויר סלמט אילא שה סינאי דנקן דריא ארדוס אלמאייא, אולא דא בו
 מראם אורא אסמאריס סניגלן כנשלאנמאייא, וא הר גי דודלי מינאסטיגלי
 בולדוס או סאריק הרעס איסמאריא דירידיס, אורא נאור קרי דריי,
 אונלום צונגי מוראדיג בו סאריק אורא דונן דריא ארדוס אלמא אסא,
 משאלה מוכרע אולסן, אולא איכן אקשיואניג דיי כי סן שה סינאיא,
 סנא ואונא מוסטק דייאילר אילא זאכר אלעילר אורס אילאיים הוש
 מראמיני ביילן איראכ שה סינאן ראזילק, וא זאיר קר אסמט קאיידינדא
 סכליק אסמאייא, בולא אסמא אילא דהן מקבל, דודן מינסב אולדוסן,
 שר, זאיר דכי נאור קארייג כנשי אורא, דודלי דודלי אנד ובהאלי
 מטהלדן דייאילר אילא אלעילר אורסאל אילאיים שה סינאיא הוש ספא
 גלדיג דיי מוכרעליאס דייאילר ססליס, אוראן שה זאיידיג דונן הקונדא
 מראמין און אילאילר אסא, אוראן שה סינא דייאילר קבל אירונא
 אספארט סופאסינא קיופ, אלעילר דר, כנן שה זאייא צוק סלם סחלאייג,
 סלמן דייאילרן הם סכליפין בש אורא קבל אסמאייא, וא קרדן זייר
 כמנן אולמישויס, אומור צוק דבלט מאמר אילא, לכין בנימא שר
 זאירא ביר כוציג רינאם ואר, אומארים כי גיר אשמיאייא ביר רינאם כנא
 כים איר, רינאס בו כי צונגי שה זאיר דן כנא אילן סכליק אורא, זאיר
 קר וירמאיי כנא בוירעש, אולא דא שה זאייא רינא אירדוס כנא קוק
 גון מורלס ויראכ, בן דא מראכערא אורס ואיר גלינגא, אסמאייג גיבי,
 דונן דריא אסמא, בו גונן בן אונג סלמאיים, וא אמרינא מושידיס,
 אלעילר גליס שר סינאייג גונבלדיג ביר ביר שר, זאייא נקל אילאילר

אסא, אולא דא קיוג דולברליגין סחובטן וא קיליגן שביד אילאייאיר סח
 אסדילר אסא, שה זאיר גימס הושנש קלמאסילן קין רינאסן גיר אשמיאייא
 קר אולמאייא, לא איל קיוג קרד גון מורלס וירמאייא ראוי אולד, ר'
 אורא שה סינאייא חבר וירדיר כי 'קוק גון מורלס וירמאייא', סרדיג דא
 אולסן קוק ביידינג גון אולינגא מוסלעק דונן אסמאריס דיי, האלי ביילר,
 שה זאיר, הם שה סינאי בורא בוראליס, וארסן אונלר בורא דונן
 סראיינינדא אולסן, ביילר ואראלס בקאלס הלוי ביים גלאלי צונן גי
 חלדאיר קיופ צונן אסא, יוונגי אפארילן או גוני גילא, אלאיים
 כשיני דשן קרד אוריק דלי דיבאני אולדיר הם גושא בונק יוויג וא קנא
 קיי אראיים גומארא אולסן, הר גומי דיקט בושא גיטמאסילא, גג'
 אילונא ביר סרסס אינסן גיבי בהאייג ביר כרשאנינדא, דשמיש באייליש
 קלמיש, הם סכא דכ גיבי גדינא מליכ אולמאייא אורא קלמיש, ביר
 כפר דן גויזג אינס בקרא, גדיני סוקק אורמאסינדא בוליר, אויגאמיש
 אפא, לכין גיבי גדינא סניג דא קליר, ענב הייאלמירדיר יוקסא יושא דיר
 דיי, הנייא שה סינא, הנייא סראיילר, הנייא הם כהנא, הנייא כרשכר, שר
 ריבן לר דא האבילר, בולדיר גמעניג ייריג, יולר אסמיש, לכין בו
 פקיריג ביר דא חביר אילמאמיש, הלי צונן בו דרשדיר יירן קלמאייא
 קר אולמאייא, גולדן אילא, סילר סקרר בקר, גג' ביר דא היין
 גראמז, אקטב אילא אורא, קלמאיש אסראפ, דיבאני גיבי דולאשמיש,
 אראייג שויליג קוקסו בילא, קלמאיש, השטא אורא בילמיש כי ביר
 סופו קר' קיי פנט, הם שה סינא סראיילר הסמי מירפמי אילא
 כים בילסן דונן סמט גיטמאסילר, שימדי צונן ששמיניגן גילאמיש
 בילמיש דונן יוויג אינס אונג, שה סינאן איריילמא הסמי אונג יאקר
 יאגיריג, לכין גי צאיר, אש אשן צמיש, בולא אונג אפכאר אילא צונן
 אסראפ, דולאשמיש, איכן, אנדירל פירשדיר חבר יירשדיר כי, קיוג
 סראיילר ייריגן גוצמיש, הם שה סינא גדינס גורנמו, סלם ביר צונן
 גדי, דיבאני גיבי אסראפ, דולאשמיש גאור, ביר חביר אשמינינגא,
 פירשדיר צונגי צנירס סרא, אילאמיש, בו גילא אהבאל כי סראיילר
 ייריגן גוצמיש, הם גימס סבילי קיוג גדינס גראדיר דיינגא, אורא צונן
 אגליאירט פירשדיר נקל אילאמיש, אפניס ביר דא חביר יוקסר,
 כונג סכליק קלמיש, גי שה סינא, הם גי סראיילר ייריגא בולמאיים,
 ובו סכליג אסלא פקירנדא אילא בילמאייא קר אולמאייאניג, בוסין גונן
 ביר דיבאני אולס גומאריס, גומארינס ייר אראמארינס גושא בונק,
 הם סאל אילאמארינס אונסן קלמאיר, אסלא היין כיסמאן ביר חביר אלא

[illegible]

הנני יודעי, פרטאקטן צוקאויפ ברוצטאטער גילדנדיג חלדו, שה סינא ויר אלה דייאט גו דיכונן כפס דודוד, עקב שה סינא בשלעמט סאכניג וייאיר בבורטאכ נאך קיי גיג בשן גוין סאנבאלמאייג, שוילד כי נאך קיי יזאיר דאייאנמא קייר אולמאייפ, ציב יקאייאסן די ריג אטמאסנא, שה סינא ביר קלא בויוב ציב קאיינא סויג נטריפ, וקאריין אטמא דוב וירי אטא, אורא נאך קיי ביר סולונג בילד ציקלאייג, מליכ אולמאייג, בשמיש בש גיג, איהויאייג קלמט, או תקא דא, שה סינא חל המא בן ציקפ, נאך קאיי ברוצטאטער יודיכ אליפ סתקאייג, צירמאטל, צאנבט גיינמיש, שוכר אלל מרדמיג וירי די שן שאו ציורוק גיג סראיינדיג דונמט, שמידי שר סינאייג איהויאייג יודיכ סלמט אל גצמיש גל בקאליס ביים צוב נר חלאדיר, נאך קיי אטא חלאקאייג ראסן המאכר דורסן, פקיי ציב ביר איין יזאיר זינדיג איינדיג, גן הרמאייאכ, אילמאן או סילאמאן, בש קלירמא איר, הם גינדיג נאחל בולטמאטא אוכונאכר בשני דבאר בן דבאר, וירי איר, ביר הלס איילאייג דא, שה סינאייג סוונא בקמאייג, שו מלען קלא קלייא נומש בולונדיג, ראנא מרמט אינאכ אילופ, גיג ובלאמא סב אילופ, יזאיר, ואי שה סינא, נר אילאייג ביר דור יודיג גראיידיג, הם יזאייג סוונא יודיג סילאייג, ביר דור סובאר פולמא, אילוסן סוב סויונן דישא פסקל, סכ אלל וירפ ביר דור אילופ, וקמא סן גצאיידי, עב גראסן שה סינא, עב כילמיר, קלאנדמאסן, וקמא סן דא בן גיג, וולמט זינר אינאסנדיג או ווא אילא נאך אגלירסן בולא, וכוונא באלאיי גובלר אילא אילמאן פקיי צובנא גוינא וקו גינאייאכר, אטמי סוכס, זינדיג גשאטנדיג חל אילמיש גיג כי דוש יאטירי, שה סינאייג בכס פירש אטא גרינא כי קיינן היי ביר דור גשרן כמסא וק, קן גוינא ביר גיג גיל צובנא בולא אילמאטני גוילא דילאיינא, אקלי ארמיש כי צוב דא ביר חיללס וק, לכנ קו אגין אגסי קרסיי ביינא אולמאטאן אטיר, צובנא זינר בן בוראקאייא איין וירמא איר, אולא דא אל פקיי ביר יזאיר זינר דא אגליר, יאטירי, דר גקד גין אילמא, או וואסן צוב ביר יזאיר אטא דא גנא אטמא אילוסן, הם אל אינאטני שה סינא אינאטמא ווא אילמאט אילוסן, ביר גלאליס גיג סראיינאייג גלדיג אילא איינדיג ויודיג יאלאיי אטא, או דקלא דא אינאט קוד דב ציקפ, סמנדיג בן דילד כי ביינא שה סינא, נר ביינאיינאסן, ביר אטירי מוסני, ויר מוראייג אגלי אטמאייג

בורחלינו, דייננא, אורא, שה סינא דיי כי, איסמארים סיון כי, בכאס דן חס צובן דן, בנא ביר בללי ביאן הרב גמראסין, כפליי גנא, וא' בו גונבי הלא נדא בלונגלר, בונלדיי געשינא ביר סכמול ווקח אולוק בונן סיון הרב איסמארים דייננא, דבלר בש אורא, דייארי סמנא לן גינדולר, אקובט ביר נאפיר דן דוניס דבלר הרב וירדילר כי, אפנדימוי פדישה פרוי סג סלמט, השטט כי קוי, סיו' שה סינא, גישינא גונן ביר, קליי נאפיר קריק, וא' קרסין מוזון דיר, שויליי כי זייארי אגיסנין, וא' קרסין קובנין, סבדיניני צובאני או גונן ביר, זינדנא, אפשינא, וא' הלל, בוננא אונזי זינדנא, דומאאדיר, סבדיניני צובן איס, וא' גונן ביר, אגלומכ פליין אילא סני ארולאויס דוראיר, שה סינא בו הרב אשינא, או סעמי דבלר אבי מכמב יאזיפ וירר, ביר פרינא, בו סריק, מכמבוס וסולנידנא, צובני זינדנן בוראקאסין, זיר, בני אונקן קאירי, כימס, בולמאייא קירי דניל דיר, בן איסא סלמט, צובני גונדיניניני אונשלח או גונן גורשירי, אכניני מכמב דא צובנא, זינדן דן ציקננא ואירפ פדישה פרינא דרסין כי, איזין ויר פדישהס אראיפ, שה סינא, הם אונשלח סז גונן בולפ גמראי, דיי, איזין אלוניני, או דקיא דא דבלר לן בראבר קלמאייפ גלאסין, קא איסמא בן סלמט, הם סניג קאירי, אילמא געמישיר, דבלר מכמבוליי אלוניני, אכני מכמבוס בירן פדישהס, וא' בירן צובנא ססליס, איילאדיר איסא, פדישה זייארי סבדינאסנין, אירא אמר ביווימיש כי צובני זינדן דן בורקאלר דיי, צובן דלי גליפ פדישהס דורנא ייר אופארק דמיש כי, איזין ויר פדישהס גידים שה סינא, אראיפ הם בולפ גמראיפ דייננא, וא' אונגליס אלה אשיני רסט גמרא דייארי, צובנא הרקלין וא' סילח וירדיר ביר סלמט אילא וילא ויראן איילאמיש, דבלר איסא ויל אורא צובני פכלאייארק דורדיר צובן גרדינא, הכן אורן צובני אלוניני דורני צין מצין פאי סממנא, שה סינא, סראיילניני, אורא צובן שה סינא אילא גורשוננא, הכן ביר בירניני בירניני סיליפ, שן שן אולדיר, ובר בירניני, בשלינן גצן אהבלי נקל, אירא, סבדיניניני אלאדיר, בדרו צובני אורא, גילאויפ, שן, ואירא, הרב אולוני כי קירק גן סכמול אולמיש, וא' בו גנא ניכא אולאנג, דיי, שה זאיר דונן מראכנינא אולפ, דורלי גליפ פשכשולר גונדינא, שה סינא, הרב וירדיר איסא כי, בו גנא קיצילר גליפ אילר דיי, שה סינא דלי, אמר אפנימיש בש אורא אמרינא מוסיוס דיי קרשליק וירמאסין, שה זאיר, סבדיניני, או גוני אכשם, אולפ, יאמסי מראלי גלינא, שן, ואירא

סראיילנינא צילני צהלה וא' דנאנמאלר שאוק וירמארא איכן, וא' קאפניני אונגרא הנשכלר וא' קיצילר שה סינא, גמראיפ דיר איכן, אורא, שה סינא הלני השמי צובנא ססליס, אדום דירי, אל סבדיניס, השמי, אימדי ואקסיר, אמיר יאליק ביר וירדנימא גמראר, אורא, דייננא, צובן השמי אילנא אלפ, יאליק אילא, הכן דבלר ציקפ דילר כי ביויר סולמנים גי ביוויורוסין הרב אמרינא מוסיוס, דייננא, אורא, צובן אמיר אור, איסמארים, כי בו דקוקא דא ביזילר, וסאייאלר הרב ביר אשייאלר אילא בירלינדא בוראן קליפ, בורסא, דא אפשינא וסאנימא, וא' אככלי יירא קורולל, בורא דייננא, הכן דבלר בש אורא סלמנים דייארי, אונלדי גנדיסין הם סראיילניני טופן בירן דורדניני גני, יירנין קליריפ, בורסא, דא אכני יירא קורולל, או גנא סכא דכ' בונלר זונק ספאר אילא צין מצין דא, שה זאירי כפי ביר ניכא, אולמיש, אונזי סריק אישכט אקטיואסין, הירק אולן גנדיסין אור, בדרו סבה אולננא בורסא פדישהס מונאלר אולוני כי, סכלי קיוי, גנדי צובן גלמיש, הם, גמעי סראיילניני ואשייאלר אכני מכמבונא קורולמיש דיי, פדישה בוני אשינא סבדינא גליפ קיוי וא' צובן ני שן שן בילי איסא, זייארי השונט קלמאסין אונלר צוק דייאלר ואיכמלר אילאויפ אולכנין דין זייארי מורכבט בלאיר, וא' פדישהס אומרנא דאייס איי גי דא אולדן, יאליק, סליק אולדן בראבר סני זונק דורן אילא דמלי אומא וא' צוק יילדל, מליק אולדן בראבר סני כאיירליני וא' גנלי שולני אילא עלמא גמ וירדילר, וא' סני כאירי צובן דמאסי בונן קלמא גונביר, בונלר מורדילניני אירילר, מורדסי קלן שה זאיר אילא נאיר קר אולמיש, בו מסל בורא סכמול אילר, וסלם,

הם

(17) באורשלי גרה חסן גיז מסלי

זמן איזין, קיר, אפשינא, דלי קליני ביר קורנשליניני, האבם איסמאסין, קסמט יאליק גנדינא, קלק, איסמאסין גליר, אורא, איסא צוק ואקס, אלאויפ, צלישמא, ווא' סיקאניליק אילא, גנדינא מוקסר, פירא אשמיש, או סרלירא בו קירמלי דלי קליני דוסט אשי אונזי, הכסלי וירדיר, דייארי, גל בילאיר סני בורא אכאניניני, אלהא, שוכור, סן בורא קן סנאלרן ביר אלוניני, וא' קאנאניני קלאין בילדי,

שינן סוגרא קירמא וארץ נילרסן, הלכך קוסמט סנא בורדאיר, נל סנא בורדא ביר קיר אליפ ויראלים, סילאיי דונכט סכאסן בשנין דף אילא, אויטמאליים, בו דלי קנלי דוסטליג סהכטנין ציקמאמט, וא אונגל קונטכ בילדקליר ביר כימסאיי קיין בנגמאסילא, אלכרי וא אורד, קליר, נכ, ואקט גין ואקט בו קירמלי דלי קנלי אכלכי גיבי גנדי ראנצארגאליגניגא צילשאין, כימסאיי אדמיאן, אולמאמא אורד, דגט אירדי, וא אביני דגט פסל אורד, גונל דן ביר גון, בו קירמלי דלי קנליג קריס, קונאסינא סואל אירד, דרכי, אי קונא ענכ, סן גנדי, ני קונא בילרסן, קונאס דא דרכי, אוין גורש, יאכד צוק ביר גורש, יאיי, דניל, הם, אורד הר גון דניל, באי גון אורד כי דובדו היין ביר פרא בילא קונא בילמס, אול דס קאריס דר כי, אורל אסא, ביזים קונשמיז ביר זנגן, הונאכ ואר, אונא הר גון בנן איש בילורי אימיש, לכין אז הונאכ כימסאיי גונדא בש גורש דן זייאוי וורמו, אסטאסא אורד סורלאים, סני קבל איסטן, קונאס דא גנדי גונאכט גורמכל, ואוי אורד, קאריסנא דרכי, צונכ אורל דר, הונאכד גון בנן איש בילורי אסא, וא הר גון בשר גורש וירדסא, בן האויס, גוש סורל הונאכיי בני קבל איסטן, דהן אי בן הונאכיי כימט אורד, קריס איש קונאסינא, ריואלקיני גורונא, ואירי הונאכיי רינא אירד דר גל הונאכ בבא קונשליק אשן, אויזן אולסן, בנס קונאמי גנדינא כימטא סאין אילא, צונכ סנא דאיים איש בילוניר, בינלר אסא ביר ראנצב, סן קונב, הר גון אשן גידאיר, וא הר גון דורלי יירדא גנדי, איש אדמאיי, בורלדיר, הון יאקן קונשמיזדא איש בילוניר אכן, קאריסנין איש אדמאכ ני הונאכ אירדס ביר איסטא, וא בו גונדן בנס קונאמי גנדי כימאסי אורד, סאין אילא, איסטן, דיינא, אורדא הונאכ דרכי, בק קיזם, פכ אי בן סני קונאני איש סאין אורדס אדמא, לכין בוני בילאסן כי גנדי גונדא כימט אורד, אסא, וא בו גונדן בנס קונאמי גנדי כימאסי אורד, סני קונאכ בו קונא קונט אסא, גלסן, וא יאין כי גונדן איש באשליי, הר גון בנדא, יל אכן איש כימט אסטן, אנדא קיר צוק אלה האוי אולסן דיארכ הונאכיי אלן אפר, וא אדמאלי אולדני גיבי קונאסינא אויזן אירד וירדס אבינא דיינא, הר אדמאלי אולדני גיבי קונאסינא נקל אשטי אסא, קיר קונא זיאירסלן ספירדליר, וא אז גל אסטי צין סכא אולונא בו קירמלי דלי קנלי ארכן קלס, וא הונאכניג אבינא, וארס, קאפיווי קאקונא, הונאכ גנדיס קאקונאש קאפיווי אצמיש, הר בו פוקאריי אצמאריא אלונא, אונא דמיש כי, בווייר אונגליס היסטא, בו

אורדאדני אלמין ליר ביר טרפן ביר טרפא דאביר אירדסן, בו גנליס אישנ בורדיר דיי, אלמא ביר כורכ ספליס אירד, וא קפולר בו כימטאכירג אויזני, בילשלאים הונאכ גנדי ציקר גיר, בו הונאכניג קונקליר ביר אונד אונא בויכ סראילירג איצירסנא היין כימטא אולמאיים יאליניג הונאכ גנדיס פיאייר יאשרדיר, זירא הונאכ דא ני אונגל, ני קון אולמאיים דאיים בולא בכר אומיר אירדיר, וא קונקלירג היסטמיו גנליר גומלאס דורלי סלשנלי סקומלר אילא הונאכיש, וא דורלי איפכ ביליר אילא דושנמיש, סמי פאכ סנירילמיש, כום בוש דירד אירד, ובושן האכלי דא וקונקלירג בו פוקארין קאריי כימט, קלמאיר, האלי בונג, כימט דיי בורקטניג אורדאיי, איצאריס דום דולי פינידקלי רוכייא אמיש, וא אלמין ליר סכאן אכשט, דכ ביר טרפן ביר טרפא, דאביר אסטא, גר, הונאכ קאפיווי בילשלאים גיטמאסילן, בו פוקאריי אילונאכ כורכ אילא בשלאמיש אלמין ליר דאביר איסטאיי, סן, אז גוני בושן גון אלשניליר דאביר אסטא אילא איסטאיי, בדרו אכשט אולונא הונאכ גליר, רבו פקיריג איסטא בוש גורש וירדס, יאין סבהלאין גנא גלירסן, דיי בוני יולא סלי וירד, קאפיווי אורד, הונאכ גנדי איצאריד קליר, פוקאריי אסא אבינא גלינא אולוס גנדי קריסנא קוק, אירד, ארטאס גון סכא אילונא, פוקאריי גנא הונאכיי גליס אלמא בש גורש וירדס ציקיר, גנדי קאפיווי אולונא, גנא הונאכ גליס אלמא בש גורש וירדס ציקיר, גנדי קאפיווי אורד אביר קליר, אצנינג גוני גנא, בו טרסן אורד, ביר אורד, דהן גוסטורי, איצאריס דום דולי אסטמבול אלמין אולונא, אונדיא אכשטא קיר דביר אירדניג, הונאכ גליס גנא בש גורש וירדס אונדי יולא, קור, גנדיס אביר קליר, אוסטמאליים הר גון בו טרסן, הר גון ביר קאריי אורד דולי אלמין דאביר אסטמאד, אכן, וא דאיים יאליניג גנדיס סלש בו פוקאריי, ואונד קאריי ביר גן בילונאקיקין גורמכלן, ביר גון כור נפמא אויזק, גנדי גנדינא דרכי, הלי בן שונדן ביר קן אלשן אולמא אילא, ני אולאק, סני בורדא אלן אלמיניג היסטמיו ואר, אילא אסא בורדא כימטא יוק כי גורסן, הם בורד ציקרן ביר אשטיון אולמ, כי בנדי, אלמין בולסן, אורל אולונא האירי שונדן ביר אז אלמין אלאיים דיי, אלני אויזמס אוין אלמין אילא אסא, אפמיו אורד, ביר זיכללחי^{11*}

-190-

ארץ ציפוס דר' בן אונל' חלם יומא בורק אלטנלי יורנא, יוקם - ש' דקאנאט שני חלם אדעס, דיינא, פקאוי קוקוקן שיריטש, נא דמאנא בילמאניג'נ' בשלאמיש אלא, הלא איסטמאיי גל אומי אי ארץ בורק בני שו ארץ אלטני אלמאיי, בונאט היסבני אלטני אולן הונאני - וני בורק בלאנא, כי בן פקאוי אונ' ארץ אלטני אלמאיי, ובר ארץ אלטני ד' בורק אונ' הונאני ני בורק בילד' בן פקרא אסא ארץ אלטני ביינא דבלט דר' אולונא דכ' הונאני סליקניא דענאני אולריו, חס גרס בן גרס קרס הונאני בנא יינא דרשיו, אלל - אונא אוק אומירל דרס, סליקן ד' היסבני דבלטן דאיי - ארץ פקאניא גובלין דילמאניא, דונא פקרא דר' כי, בו גורדיכריו בונאט מל מל טכמלי קאירי כימסאיי ואריאט דר' בונד - סן בילדיג הונאני חיי' בור אלמאני יוקסר' ובוונא היסבני אוראל דלי אלטן דן הונאני בור פאר פאירא יוקסר', וא דכ' אוראניגן בור מאנני הארלאמאיי רוקסני יוקסר', אנא בונא היסבני מל מל דבלט לא וואריאט, באדט דא גרס דסן דייאן כימסאיי אונ' ארץ אלמאניא, בו מליג בור פולני - דוקמאניא כימסאיי דמס' דיל דר' בן אסא בולריו אוראניגן - נאוי אורוק' בוראט מילסם אלא מאין אולמאניא, כי אולמאניא בי מלא בור בור גלמאניא דיי, הונאני אסא בו גמעי ואריאטני אוראניגן - סכ' בור מובאט גיבי דר' אקניגרא קאפולר אצי, וא אלטנלי דאכר איסטא אונ' אדס דומסאיי מאין אולמאניא, אונ' אוראניגן אונ' דוקסני יוקסר', הונאני גרס ביל - בו ארץ אלטני - אונ' אוראניגן גלמא, באדטני גרס, סן דן אונ' גמירוס, או זמן אונ' אוראניגן - סאיי ורמאניא בורגליו, אונ' דר' כיס דא בור פולניא דוקנירס, אנדא חלם גנדי לימסאני, אלטנלי, או שרפן בו שרפא בורקל דאכר איסטמא, אקניג אכטס אולונא הונא גליס פקאניא בש גורש קרני ורר, פקרא אסא גור אכטא, לבן גרס אונ' גנדיא דכ' חלמט בונא בור סר אלמאני, בן מוטלן גידאריס באדטא, חס אן גרס סן דייאן כימסאני בולוס רונא איסטמאליס כי בנא בור אן גצירליס אוראניגן, אלמאני, חלמט דא בורא בילמאניא היסבני אונ' כימסאני אולונא, בני גרס אשטא, היץ אולמאני בור אכ' בני אלטניא בנא - רוקסני ורר דיי, גנדי בשניג - קר קורונא, אכטא גליס אן גנא יאטיר, סכ' אולונא קרסניא דכ' בנא בור אן גמאטיר אכטא דר' אוראניגן, צונדי באדטא וילם דרשיו, אורא דא בור אן אקסולק אוראניגן ווארס אולמאניאליס, דיינא אנדא - קרס

-191-

קלוק, אכטא ווא וילקין אונ' דר' אולאר, פקאוי אסא אכטא ווא וילקין אונ' אלמאני קרסילן הללאשיו, ויר אלל באדט, גראסני דיי, ויל - ריבאן אורל גרס, אראניא אראניא חס סרנא סרנא בו פקור אקניג גליר באדטא דכול אולר, אורא אסא קוראניא בורנא מיסאפיר אורא ווא גמאט אורא קנר, סכ' אולונא קוראניא חלם סופלאניגא, דרש גלדיג מיסאפיר דירק קורא אכטא איסטמאליגרא, סאל איילאילר אסא, בו דייאני ארץ אלמאניא בור מוראנאטס דרשיו, אורא דא שימדי בן גרס סן דייאן כימסאני בור מוראנאטס דרשיו, אורא דא שימדי בן איסטמאני דן קלוקס בו דייאני גלמאניס או כימסאני אראניס בילמאניא, פקור בורל - דיינא, קוראניא בולונ לר גמעי בור אונ' דילר כי, או מיסאפיר אלל, וילקין חס גמירוס, גרס סני אראמק אונ' דרש קלמאניס וירא גרס סן דר' בן בו קוראנא אנלאני, וא בונן דכ' בור אן ואקס דן מוטלוק בורא בולוני, דיינא אולמאני, או דקאני דא גרס סן גנדיס דא פקור כימסאני אומי, לבן מלמכני איצאניגן - גרליק גנדיג - בור פקור כימסאני גנדיס גר אור, בו דקאני חצן כי גרס סן איסטמאני בור אן כימסאני גנדיס גר אור, בו דקאני חצן כי גרס סן קוראניא גנדי אסא, בולונ כימסאני, חושטא דומסני גרס סן דייכלי בו כימסאני דיינא, אנדא - בו פקור יינא קלוקס, חסן גרס סן גנדי, איצאניגרא דרשיו בש אורא אסא, אורא גרס סן אי אונל ורר גנדי, קלוק באקלס, מוטלוקי נקל איילא, אולא כי אללדיג יארימא אילא, דרונא בור צאני בולונ, אלל - כרס - דר' ורר אולל, חלמט דמאני דא דר' חלי שרף אילא באקלס דרני גנדי דייכלי, אונ' אפניס סן ביליסן, בן בור פקור כימסאני, איסטמאליגן קלוקס, אונ' אפניס מרסס סנא גלמאניס גל אומי בן פקור גרס אומי, אולונא דכ' בור קרס, סני סליקני אונ' דרשיו דאיי אולמאני אונ' דיעאני אולריו, גרס אסא פקור ני כוססא רונא איסטמאני פקניגא אולמאני חלמא, סקור דרני אי דרשיו סולא ני כוסס דא רונא אוראניגן, חס בנן מוראנאטס גנדי עאניני ביאן נקל איילא, אלימין גלאנא גיבי איש אסא בילאסני כי דיינא אורא פקור דיי כי חושטא אפניס איסטמאני, חס גרס אשטא, חלמט סני הונאניגרא לימסאני איסטמאני, מייך ווא אונ' גנדיא דר' בן צוק ואקסלר קאירי אוראניגן חלמט אלטנלי בורק אילא דאכר אוראניגן, בור שרפן בור שרפא אקסמירשיו, שולא כי דלמאניגן ווא אוראל חלם אלטנליגני היסבני אולמאני גורמאסילא, בור גרס בן קר אלטן אלמאניא איסטמאני

אסא, אורדא ביר ארפ ציקפ בנא דיי כי, בו אלמין לר באנדס דא גרד
הסן דייאן כימסאיי דיר, אבר או כימסאן איין גשרירטאק, או זמן אויב
אמרינג מונדי סנא אלמין בוקרדיס, אונסין כימסאיי ביר אלמין בילא
אלמאיי, וקסאטי יוקטיר, דיי, בנא, ביר אלמין בילא, אלמאיי, איין
וירמאזי, בו וינדי בן מהוסם איסמבול דן קלקפ בו דייארא גלישויס, כי
סנדן בו כיסודא רינא אידס איין אלמאיי, בן פקר קרלנא געצירליכ
אויזן כירא: הרלק בורקפאסינא ארפ, אמר בוירמאסן וכו כיפוס
אלמא ביר שוכירא יאזפ ויראסן כי הלני ארפ סנדן אמר גורנגא בני
גרי אשמאייא הם אנדא בנא אמרי אויזא כרס ואוסן אולן אלמני סאייפ
ססליס איילאיי, השמא-אפדיס בניס רינאס בודי, גר, אמר בני גרי
אשמא, ובונגא מל מול והוסבסן אלמנא מליכ אויכ בן פקר דן מוקטיר
כרמי אגמאייאריכ בני אחור, אילא, ואולינגא גנינא דרענא, אילא, גרד
הסן אסא פקירי קולין דילאיינגא, פירנדא דה כי, וארסן, בו פקר
אקלינג אונגוי דובדו קצירטש, יו דיינדינן גנדינא חביר אולמאייאק,
אונזא יו גלירסא סולאזיר, ואכר אוינג אונג דילאני אולדינגי ביליר, מאיט
אידפ בניס איסמינא בו דייארא אלדאניס גנדינדיל, דה הלדא בו פקר
שכמיל אקל דא כימסא דיל, וא דיינא גונבלירי בירינג פקירנדא דיל, וירא
בן בוסון אומורמדי, באנדס קפוסונן ציקן כימסא, דניך, איכ, הסן
איסמבולג אירי גרעכ אשטמישן, לכין הנני שרף דא אולדונגן
הכרים יוקטיר, דבלט מל מול והונאר קונדא אסא, אומורמדי יו גנדינא
ביר יירא גורמאירכ, גונדא קואניס גונדא ייאן פקירי בירי אולרס, דון
בו פקירי כסנס דילאני אולמאסינא שוכראייא ייר קלדיני, דייארכ אוי
הרט אומב, דמורני הוש איטמב קאירינדא, דוניס פקירי, דה כי, פכ
אוי אולינס אנד בנדן ארזונ וא רינאס בו אסא, בן סנא ביר אימזא וירוריס,
הנני אימזאיי גושירפ הלני ארפא וירדינגלן, בניס אלמילרמין סנא, כש
בינ אלמין סאייפ וירסן, וא אנדא, ארפא, כאנט קלס, אילך שוכראיי
יאמאייא כשלאדינן גורנגא, אורדא, קרוא דא בולונ דוסמל דן גרד
הסנא לאטיפא איסמאסינא פקירנדא אילרן, דה בירי ביר שרפן גורד
הסנא דילר כי, אללי סלרסאס בניס מרירס אויזן ביר אלמין דון ייאזי
יאזי, אינגניס ואונגניס אונא כואליכ בולא דיינא שכמיל יירי כימסא
מייאנזי אילרן כש בינדי שוכראיי און אבר ביר אלמנא עקירדיל, אולא
דא הלי גרד הסן מוכר אילדי שוכראיי און אבר ביר אלמנא יאמאייא, הם
בולונ לר גרדיג לאטפאסן, פקירי דילאנינגן גורנגא, בייק
אלמנדין גלירי אירי, שוכרי גרד מוכראיי אוקר, בו שריק, איסמבול דא,

בניס הנלינס אויזא שאין אולן, הונדאר כשי ארפא אמר אידאריס, כי
בו שוכראיי גמיר כימסאיי, מוסלך, און אבר ביר אלמין, בניס
אלמילרמין סאייפ וירמסנא, בו שוכראס גורנדינא דקוקא דא, בולאנא
אמר, אירן הונז סהאב, באנדלי גרד, הסן, גרד, שוכראיי אוקונא,
הרשנשמיסן דוססן דיי, שוכראיי פוקאריא ססליס אימזי אסא, פקר
גרדיג אלן אופאר, שוכראיי אליס קליינגא קרד, וא שקר ייר אופאר
גמלאסינא, אוילר וא כאיר דיעלר אוילאירכ, השמא קאליי דיי
קוראן ציקפ גיטש, פקר קרואן ציקונג, גרד גנדיס, הסן אורדא
בולונ לר גמלאס, בו אהולא גלמאן באיילדיל, אורדא גרד דרי, בן
אילכ גונבנינן גורדיס, כי פקר אקלינן ששמיש האלי בן אוינגלן גיז
אורדאס, סני בילדינא יאליש יאכר יאלן דייארכ, מסלעס אואנאנג,
וא היין סוני ציקמאייאק, הסן אול, בילי כי פקירי כפסיליני דון
ארסמן, וא ביר וינדי, זכס אשמאייא קבילי אולמאסן, בו האלי גורנגא
השנדיס, וא פקירי איסמאייא, סלש בו אסא, וא בולא ביר
סבנא שויא כרד דוקמאייאק גיב, איסמאייא בולא ביר קורו שוכרא
אסא, דון איי רינאס גרי אשמאייא מרירי השלאמק, וארסין, פראי
ויראכ קוססאסן צכסן, בי אסא בול כסאן בול דלגליק אלמילר
בונד לא קוסטירק אואמאן מל דוכנז חק סקלאסן וירמאן, דיינא,
אורדא, בולונ אהבלי דלי, אפריס גרד כשי צוק איי יאפמישסן, כי בו
דילאני בולאליכל כשינן דף איממישסן דייארכ, אורדא צוק גולמישלי,
וארסן גרד הסן, וא אהבלי קרוא דא גולמאדא וא שקא שגליכ אלא
יאנליכ איסמאייא אולמנל, הלני ביזיס פקר אסא, שוכראיי קליינגא
קליינגל, סנינגינן כסטיני יירן ווימאייאק, באנדס אילדא סימילאיק
דייארכ, דוניס איסמבול גראסן דיי, סנא סלא בקממא, ילא ריבן
אולמיש, הם גירדי גנדינן דונארקן דון מו גמאסילן, און גנינג ורבינדא
אויסמבול גליס דיל, אולדי, אורדא קריסן אבר הלן סלמט בולונגא
זיאזי סכונמיש, וא גנא דוש אידס, יורדינגלן יאונגא סכאלאין ארין
אונא אבליכ גיב גנא ביר אלמין דיל אורדא גוסמירארכ, אמר אשמיש,
קלקפ, דונר וארמיש הונאייא, וא קפיי קאקפ, יאזי גירינא, הונא
אויזלס בונן בו אלמילר ביר שרפן ביר שרפא דאכור אירסין דייארכ,
גנדיס קפויי כילימלאמיש, ציקמיש גיטמיש, הונאני גיטמאסילן, פוקארי
אורדאניס אימאייאניס גורדיס, ביר האילי אלמילר דאכור איסמאן סונא,
קליינגאני סוכראיי ציקאייס דמיש, הינא הונדיר כשי ארפ סן גראסן,
גל אימדי, השמא באנדס דן גרד הסן דן סנא אמר גשרירמישסן, כי בנא און

בש און אלטן קוויטאן דרשמש בוסטן געשיסענא, אורזא בר ביש דוכאני
 פולנולא, אילא געזידערל, אופאס נון אולונא, סבא לאין קלקס געבנא
 בורלאגא מינאסב גורוב, וא בורלא קאר ווירב, א גנאי סבינץ וא דורלי
 גמאטיר, סלארשן דעס געזינא, אילא בילד, דעםס דאייס מורג לר
 בי אש מוקטעליק אילא געזינא, אקובס אכיס בראב נעמאס בורליר כי מורגליק ון
 און געזאט אילא, דעם בוסטא דא בר באהוירל דוכאני געמאל, געבלי
 גמאטיר, סלארשן דעס געזינא, אילא בילד, דעםס דאייס מורג לר
 בורלאגא מינאסב גורוב, וא בורלא קאר ווירב, א גנאי סבינץ וא דורלי
 גמאטיר, סלארשן דעס געזינא, אילא בילד, דעםס דאייס מורג לר
 בי אש מוקטעליק אילא געזינא, אקובס אכיס בראב נעמאס בורליר כי מורגליק ון
 און געזאט אילא, דעם בוסטא דא בר באהוירל דוכאני געמאל, געבלי
 גמאטיר, סלארשן דעס געזינא, אילא בילד, דעםס דאייס מורג לר
 בורלאגא מינאסב גורוב, וא בורלא קאר ווירב, א גנאי סבינץ וא דורלי
 גמאטיר, סלארשן דעס געזינא, אילא בילד, דעםס דאייס מורג לר

[illegible]

אילן צוק אלוש וירוש וירושל' וא אוניל בראב נגדי שנילירינן
ובילירינן אונא צוק מוששי גנורמישל' אולא כי ביר איז דבינא
אסמבול' איזירינר' או קר נמי גטמשי קירמלי גנורמי' בשי
דיראכ' סנכי בו כימסא קירק סנ' הן ביר גנור' גטמארק אסמבול' אלש
וירוש אסא אוקר יומרה אוקר מאמור אולאני סכרן אכטמאכ פרא
דושרמאון וא מוששי בקמאן יימכ ימאיי בילא ואקש אולאני' ויא
הר דיקא דוכאני דום דלי מוששי אולוק' אלש וירוש הן אלי דמאיר
טא אכטמא קר דלי ביר צובוק בילא צכמאיי' בולאליק אילא גן גנור
ואירינר' נמי וא דבלאטי בווייוס' צוק שנא וא דאכטמא מליכ אולמשי'
אולא כי קירמלי גנורמי' בשי דייננ' אסמבול' איזירינן אונא
שנימאייאן בילמאייאן כימס' קרמשי' בו סלריר' פירשה בירן
ביר קיו' ביר מושכול דרדא אונראיפ' נגא הכמל נרד לר גליס בקשול
אסא' אסלא דרד אולאייאן ביר כימסא אולמאיי' ומושכיל ביר צאיר
בולונמק' אימכאני אולמאייני גנורמא פירשה ואירלירן וא פשארין
דכשיראיר מנליס אירופ דרכי' הישטא בנים בירן ביר קיוס קן אילירן
ביר מושכול חלא כפמי ימאיי' נילא ביר הוני לר דוכוס' נגא הכמל
גדלר גטירדים אסא' אסלא הן בירינן כי שיפא אול' שימדי סילורא
מאליס בו כי' אולא כי אראניון ביר הכנס יאביר ביר גרד בילן כימסא
בולונ' הר גרדא אסא גטירמאייאן דיריד סכ בולא גרדא ואר אילירינן
הבר וירן כימסא אולסון דייננא' אורדא בולונ ואירליר ריל לר וא פשארין
הר ביר ביר טרפין הכימון מרד אסמארא איכן' אראון ביר ארמייאיר פשא
פירשה דר כי' אפנידים ואקמילן בן באגט דא' אשאיר' אורדא גרא חסן
אסמבול' ביר גמלי וא ייזאיר משהר הם קרמס' כמיל ביר גרד ואר איר'
אולא כי בו גרדא אל' באירליר וא הר דרדא פאיראלי אולמאס איל'
אשרפין בו באגטלי גרדא גלירל אסא' היך ביר כימסא שיפאס' גר
דנמאמיש' אולארא שמוי אפנידימו אמור בוויורופ שי גרדי גטירמאס'
אכל אולא בו מושכולא צאירי מושקלא בולורדי' ויא אונג קרמלי אלונן
שיפא אולמאייאן דרד דרדן ראסט גלמאמיש' פירשה בוני דייננא' אנדא
אמיר איר כי בו דיקא דא באגט פשאס' פירטן אולא' כי גרד חסני
הר גרדא אסא בולופ' ואלינא דא גרדא גלירל ויריר' מושקלא בוראייא
גנורמאס' דיי' באגט פשאס' הונבר הן אולא פירטן אילינא' דראק
גרדי צנירופ ואלינא ביר גורש ויריר' באגטלי ארם קושארק אסמבולא
גנורדי' אקמס' גרד חסן גליס פירשהו קיון גורד אסא' פירשה דר'
אפנידים' גם קוסמא צכמאיי' אונשאללה קיוניו קירק גנורן אנאון דנמא

גובי סנמס איראדים דייננא פירשהו דרד איר' הם גנדי גרד דיקס איראכ'
שקוק קירק גרן אולונגא קיו איראקא קלירדי' פירשה גרד הן זייר חושט
קלמאס חלא עכא גרדא גנא דרלי בוירי איכר אילאויס אונג חושט
איראכ' דיי' דושינמא אירן או איראליק דא פירשה דרד אולונמשי כי'
פילן מרדא דא שכן איל' גננן דנא גנימשי' וא גילא כי בו כימסא דא אונג
קיו רביר אקרא אולמאן סכ הן אונג בוטין ואיראטי מיריא קלמאלי'
אולא דא פירשה פירטן וירמאלי כי בו כימסאיי ואיראטי מיריא קלמאלי'
סמלסין ואונג פירד אולונ פרא מיריא סמלסין אולסין דיי' דירי שר
איראליק בו דבר אלונג פירשה אמור איר כי בוטין ואיראטי גרד חסן גא
סמלסין אולונג' אולא דא פירשה גרדי בראבירינא אלס גירליר הלני מרדום
הנאכני קונקלינא' אורדא פירשה סנא פשכש וא ארסן אילאמיש' דייננא'
דיר' בו מל מל גמעי ואיראטי סנא פשכש וא ארסן אילאמיש' דייננא'
אורדא גרד פירשהו אלני אופאר צוק מושכיר איר' וא הני חנין גופ
באבר אורדאלי סרד אירדני ביר אורד' דא אלמילירי אולאנינר' ביר
סכניא גורד' אלס אוקרירל אסא' גאיש מילכיר קלירד' גרד
אירא גנדי אל יאירינא טאניר' ובו גילא היכמס אולמאלי דיי פירשה סאל
אירנא' אורדא גרד' און סנא אקס' וירדן אירן פקירי פסלין בקר
דא גרד חסן הן בולא ביר סכניא אל' כימס אסא גלסין' היך כדירי
אולמ' דיראכ' הלני ביזס קירמלי מור אסא' פירשהו בולא אמרין
וא פירמאני אוקיונינא' דנורי גליר פירשהו דרכי' און סנא אקס' בו גנדי
גרד הן סכניא קביל איר' ובוראייא גליס אונג הוניסין און אכ' ביר
אלמינ אל' בן אירס' דיראכ' בוטין פסילי בשון סנא קר גליר אירינא'
פירשהו צוק כפי גלמאסיל אפנידים אולונג' גנור דא סנא און אכ' ביר
אלסין דרדן דירא אולסין' דיראכ' אמור אילאני' ואנדר פירשה הוניסין
גלמארא אלמיליר סמלסין אול' אולא דא גרד גרד מנאיר ויא דירשט
קלירד' ארמק איליר' כי דוניא אירן גאם יא מכלס ביליר' כיס קאנא
כיס יא דמאס בירד' וסלם'

(18) שמושא חנימוי מסאלי

ואקמי אילא חלפ דא הני מוסטאפא אסמבול' ביר מונר' וא שום
דא חני' אסמב אפניד אסמבול' ביר מונר' אולמשי' בו אכסיר' גנדי
12

וילאויסלדנדיג — זייער נמלי ומשורר אינמער וואויט אהשיכלי כנסאלר
 אולוק, ביר בירני גורמאנא סלס מכמב אלא מכמלי ייגורש בש סנא
 שרוב אולוק, דורלי וא דורלי אלש וויש אינמישלי, הם אישליג ויורה
 אלמאס אלא וארדיקא ביר בירנא אמיט בנלאים, בולאליכל גל
 ואקט נין ואקט, נ' ביר בירני גורמאנא, הם נ' ביר בירלין היסלאשלאמיא
 אסלי ביר פורט אלמאמיש, אקוב ייגורש אלמיני סנא אולונגא, הנ' **ה**
 אומסן אפני הנ' מוסטאפאיי הכר גנדריר, דרכי, עיז דוססום, **ה**
 זייער אמישלי אורמאקס הנ' מוסטאפאיי צוק סלס, בילוש אולמסן כי
 עיז דוססום בו מכמבויס ויסלינדא קלמאייס בוראיי גילס צוק ואקסון
 ביר אראמיזא דארא וירא אילן היסבלימיוי בקמאיי זדמט צכב אורא
 צוק רינא אראמיס, בארי בילאליס, כי בורג — סנאלרן ביר עלישלאמיז
 נ' אולמיש, שיגרס יאכר מאז אללס, אור הר הלא דנייא אהוואלינגא
 אולורן, אבלידרימיוי קיישיק היסבלי בוראקמסן, צוק מקבלי אולורן,
 סקר סנא רינאס, סני בוראיי — טבליפמא אפני איראסן, כמלס דאקס
 ויראיי, גנימא מיננס, בן גנדיס ואירידיס, לכין סני גנדימון כמלס דא צוק
 גנן בילדינימין, בו טבליפא נסארט אירמיש' דוססוי הנ' אומסן, הלפוא
 הנ' מוסטאפא ביר מכמבוי קבול אומט אסא, הקקס אורמקניס הנ' אומסן
 אפנייז, יאזיקליר גייט דרס ור — מינאמיסלי אולמאסן גורמאנא, שטא
 נוסמאיי מוטלאק אקמיוז בלדיא אסא, לכין אפי כומא בורא בילידיס,
 דירב דושמא אילא, אפכא איראד נומאד — איליס, אסלא — ביר צארי
 בולאמדי, וא גון גונן בו קאסמ' דן אומי הנ' מוסטאפאיי בניי סולוס,
 ביר קאייירי, אש — סבדאס אולמאייאק מוחון גורדי, ויר — בו הנ'
 מוסטאפאיי אב הייזלי מרדום אינן, אבא און ביש יאשינא ביר אונלי,
 וא ביר דא כמלס יירישימי קיז ואר אירי, הלי אונליני בראכרינא אלסין,
 לכין קיז יאלינגיו בורקמאיי גלמו, אביסן בירן אבא בורקורס, אורא
 סיראסי, אולא דא, אסלא ביר סויא יאטראמאיינינגן, **ה** אולא כי
 גישמב מוטלאק אקמיוז, אולוק צייטן בולאמאיינינגן, הישט — הנ'
 מוסטאפאיי מוחון קוסמאס וא מוחון גומאס סלס בו בוססום — אירי, קיז
 אומא, קין גונן ביר כמאסיני בולא מוחון גומאסן גורמאנא, ענבא כמאמי
 בולא מוחון גומאסיני וינדי, נ' ור — אפכאיי אסלי נ' דיי, גנדי גנדינא
 טליבא קלייר אסמאד, לכין כמאסיני ביר סוי דמאיי גסמא אשמודי,
 אקוב גנדרן ביר גון קיז ייזאיי סביר קלמאייאק, גסמא אילא כמאסינא
 דרכי, אי בנים סבילי פוריס, בוננא גונן ביר בולא מוחון גומאניז אסלי
 נ' אולמאלי, רינא אירידיס כי אימכאני ואר אומא סולאייז בן דא בילאייס

אלא ביליר כי בן דא בילדינמא גורא סורבס אילא סיוון בו מוחון ליק דא
 איראיי השט — כי סיוז אישינייז — וסורבסינייז — קיישינייז — השט
 אולמאייאק, לכין סיוז בוננא ואקוט אפכאלי גורמא, בני כמבוי אייזאיר,
 גסמא איראד סולא אינמיאיי ויריני גנדי, יקסא אלש וירש אהוואלי
 ביר דוסטליק ויורה אילאיימי, יאכר בנליס טרפינין ביר קאוב, נ' גורם
 אולרימי דר נ' אומא, דרס וירן אלל — אינשלא — דרמאני דא וירי,
 סורבסינייז קאליס בליי סוני לאיר אלא, דיינא אורא קיזי אקלינא
 סורבסינייז וא פיראסיניא הושנט קליק, הנ' מוסטאפא דרכי, הישט
 קיזם גישטן קסאפאשט וא בוסון מוחון אולמאמי אסלי סנסן, וירא איש
 אהוואלי בנלי — שטי — יול ויורה איראיי וא, מוטלאק האילי ואקסליק
 אוראיי גישטן גרס, לכין גל בקאליס אפי גילא יאלינגיו בורקמאלי, האלא
 קראשיני בראכרימא גורמאניס, לכין סני גילאמאלי, סני כומלן בורקמאלי,
 בוש אבא סן יאלינגיו גילא אולורסן, הישט בו אהוואלי דושנאד, אסלא
 צארי בולאמאיינימין, גייטלן דוססוי אולאייס, ומיחוליקי סבוי בורדי,
 קיז אומא כמאסיני גונבלין דילאיינגא דרכי, אלל — אלל — כמאס, ביר
 בוסמא בוננא מוחוליק וא קוסם — צכב בנא צוק טניב גליי, אללוא
 צוק שובלר אילסן, נ' ואר כי בולא קוסמא צכמאיי, יקסא אבימיוז
 ביר בוסמא גוקסן ליק וארמי, אללוא וירדינא שובר אבימיוז ומי
 זוראמי, יאנימיו בלימיו אורדומיוי כומרימיוי ממו, וא אונא בילאלי
 הר ביר אקמיוז — אילן זמ אבימיוז — ביר טכמיוז — בולוני, סלס ביר
 הפסאדא ביר יאכר אפי דפ — קספ דן בירא אט אקמיוז — אולורס —
 אונגרא צאריס בולניר, זמבילי בן בושן דן סקיישינא, סאיון בקל אמי
 וא סאירי ורובטי קור, סונרא גנא כושכין ייפול צביר איריס בקל איל —
 לס דשאריא ארמיאנימיוי היין ביר בוסמא אולא, בנים יאנימא אשליס
 אצון אס — ביר אירלי פוקאריי קיז דן אילא, דוססוי, בראכרימא אט
 בורקורס, בן דא יאלינגיוליק צכארק גניס סוקלמו, הם סלמט גלינגא
 סיוז דרס אולורסין, הישט כמאניס אינשלא גמעי קסאפאמי בראכרימא
 וברלאליס אילא סיו יולונין קלמאיי, גמט יקסיר, אלל יולוניי אצין
 אילאיי, בנים אצין גם צכמאיי, סלס גנדינא ואשיניא מוקאיי
 אולמאסן בקי, דיינג — הנ' מוסטאפאיי קיזי סורבסינייז ויזאיי סיראלי
 ואקליי גורמאסין, אורא קיזנא דרכי, אפריס קיזים, צוק אקליי וא
 מינאמיסלי סורבס סולאייז, הם בנים בו מושבולמא אימדי אולוק,
 ביר בו קסאפמ' דן בילס אילאייאד, דרס גנול אילא רבאן אולמאייא

[illegible]

אז מרח דא איבע קרעטינדיג קומש, נאמט ניש אינאנטי ציקומש מיטנאנטי
אויפאלט. אזאן אוקומאנטי, אינאנטי מיטנאנטי ציקומט, קומשט ספאנטי
שטמש הינטער גורד אסא, אנדער קוונד דובלינענדן היינץ אלוהק, פורוליש,
שטוינענדן. **ה** אקלי בשן אזוי אולאמאס אלא אלא אכבר דינאכ
יורנא, בנרמש, לאנגן נאר, די, **ה** נני שרפ דיי וקארירן אטארן
דרשמש באילימטש, אז נאמן לאמיר בולונן חלק אינאנטי מופ ניש יורא
דרשמש סאנסטן אביינאנטי, בו נמי דל יוקסא לאמניט ביי כרשמש
אקטאדילימ, יאירק סנרופאנטי גלייז אסא. ניי טרנסלר, הלני מיטנאנטי
אזאן אוקומאנטי ציקומש אינאנטי הלני יורא דרשמש, אנוי בורני פרא פרא
אולאמט, אלא קא איינער גנדיס ביי דוש באילימטש נאמיר. חלק נני
אולאמט בו הלני גורדל אסא, פסליט אסלי ניי אוליינטי פיקינד
אולאמאנטי, האיי מרד נאמא אינאנטי אסא דרשמש היינטי, חנו אורן
קלדינטי, לאמניט אינאנטי מרדאמא יאטרומער, יא אינאנטי יאירק נרא
אינאנטי נרדי בולונ גנרומער, גורא אסא, דוילי אולאמלן אינאנטי
אינאנטי, יא בו נסלי פאסל די סנא, איין לרא מיטנאנטי ציקומש אסא,
אפאנטי שיש יורא דרשמשל גנרומי דרשמשאנטי אינאנטי וקארירן אסא
מורם מוכן יורא דרשמש, די קרשילק היירק חלק אינאנטימטש, אכומא
לכין אינאנטי ניש סיי יורא קלמאמטש, אורלא בו מושט אינאנטימטש ביי יאמן
ביי יאנטי דרשמשאנטי קאריר, דניל, סנני אינאנטימטש בוטן כמילרי דים דים
אלומט פאר אינאנטי ניי אסא דרשמשלני. סיקאק אינאנטי דרשמשאנטי קאיל,
סכ בו פארילר אלא שו דרשן סנימא דא, הלני קוא קאבשנאנטי ביי
צאיר אורומא דיי אפאנטי אילורן אנוי אנוי, לכין בו אהוול דרשנא דיי
קפ קפ דרשן אטרומערסל, פקרא נון גלא דרשילק יא וקא יורמאנטי
בויל אסא אינאנטי צוק וקס בו דרשן אכפ, אקוב דרדי יאדוילן ביי
יא אולאמא קלמאנטי בשראמא, אכפ אינאנטימטש סכר אכפ
יאדוילן דרשמשאנטי, אולאנטי דרשמש אטרומערסל דרדי אכפ דרשמשאנטי,
דיי אמן דרשמש, ניי אסא בירא פקאמא גלייזן אכ בו דרשמשאנטי,
אלא דנב אלא ביי ביי סוקאק דא קאפוינטי אונגא ציקופ אנלאנטי
אנוי, גנלנדן ביי נון בנא בולא קאפוינטי אונגא אנלאנטי בן, אורן ביי
נארו קיי גנפ, יא אינאנטי בו הלני גרומא, יוראנטי פנטי דא קלרן סנא
אטומטש, כאיר אולא אינאנטי אפאנטי, בננינטי נאיש סולומט וקסא כפוינטי
וקומי, אינאנטי דיי, פוקל יוראנטי כפוינטי וקסא דיי קרשילק יורמאס אלא
נארו קיי פקור סנא אדראמ דמיס ביי, אינאנטי אפאנטי, סורמס איי

[illegible][illegible]

אזאראקס, דערנאך דער בני אלהים, בן גלגלסאן מן דער אולמאליסין וואו
בזא אנהאנגענאט גלגלס, נאך קיי בולא ווא בניגל גונבל אלא
קיי סאזא בלשור, אקוב שמש הנם נאך קיי מן ווירי כי נאך
קיי וואלאק ויר ויר גלגלס גלגלס אלהים אלהים, אונז ציקל
נאך קיי בניגל אלהים, נאך דער כי, שו קוקל דער וירא כי מן
המאמז קוסבן אלהים, פאזיז גלגלס בלמאליק דער מוסס
וירוסין שכלאירי כוסמאי בורקמאלי, גלגלס בן דער מוסס אלהים
גלגלס גלגלסמאלי, בן סאזא קיי אלה גלגלס, הינא, פקיר אלהים,
בסבינאליס באסמין ויר דיימאליק, הנם אלהים בן המא דושין או
קארל אלא כי קאירי כוסמאי המאמז בורקמאליק, הם גלגלס המאמז
אזאראקס, גלגלס בן בלמאלי דא גלגלס, ווסין אלה בורקמאלי
פאזאמאלי אלהים, בלמאלי נאך קיי כי הלם אלהים, נאך קיי אלה
אזאמאלי בן דער וירוסין אלה, שמש הנמא בן דונגל, קיי דא כוסמל
גלגלס קאמאמז דער דונגל, או אזאליק קייזר פטרין גלגלס קיי כי דא
ויר אלהי דונגל ודור אלה, גלגלס בן אלה ויר בלמאלי קלאי אלה,
ויר בלגלס סאזא, אלהים אלה, ויר גלגלס ויר אלה, בן אלה, כי אלה
דורק, גלגלס סיר דלדור, ויר גלגלס בן אלה, קיי אלה גלגלס גלגלס
אזא מן דער דולק, אלה נאך קיי גלגלס אלה, בן פקיר וירא
גלגלס, אלה בורקמאלי, אלה מוראירי וירוסין, אלה מן כוסמל גלגלס
בכלמאלי בורקמאלי, אלה מוראירי וירוסין, שמש הנם לן בלמאלי קאמאלי
הנמאלי דא שוראלי דא נאך דונגל אלה, או מלגלס בן מלגלס גלגלס,
קאמאלי דא שוראלי דא נאך דונגל אלה, אלה גלגלס בלמאלי
אזאמאלי קיי קיי המאמז, מלגלס, המאמז גלגלס בלמאלי
סויינאמאלי קיי קיי המאמז, נאך קיי אלה, אלה, לן בלמאלי בן
אזאמאלי דא דונגל, גלגלס בן המאמז, גלגלס סויינאמאלי, קיי בן
דורק קיי דא כי, בן קייזר מן המאמז, גלגלס סויינאמאלי, קיי בן
סובל אלהים, דא, גלגלס אלה מן קייזר המאמז גלגלס גלגלס, קיי
המאמז אלהים, בורקמאלי, נאך קיי קייזר המאמז גלגלס גלגלס,
גלגלס מן המאמז קלמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי, וואל בן בלמאלי,
פאקיר שמש הנמאלי, גלגלס, גלגלס אלהים, קיי אלה סויינאמאלי
אזאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי, ווא
אזאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי, ווא
בלמאלי בן בלמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי, ווא
אזאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי דאמאלי, ווא

[illegible]

[illegible][illegible]

אורידי קורנמק אורמ' הלבט דא פן נגדיז ביר שרטיט בילסט נר' בן אפא זיאיז רוקסטיס אולמאייאק, פלע אויג' קיז אורשקליך דיר, דיילן נוביז נבימא פרו דושינימ' קפל אולמאייאס' דיי חבר ויהארים, קסמר נגדיז בילרסין, היז מוספא ב' מכוזי אלמא, אוילניא דרבי, שו סעטס הלבא גיטמאלסין, עס אוראייז וואריקונ אויל היין סורי סואל יאכוד שטפיש אוממאמא, מושלע, קיז קראשניז הלב איראנסטן, עס אנלמאטער קיז קיזיז קליז נומלכין אספט אויזן בנא גשיאסין, אילא כ' אמירמ' קר אונלייזאשמן הלב, זיליז אדראכ דרלי יימן קסא וא אומ וייר' בלס קשויז קרנמא, אסלא ביר עס ויראן אולמאייאז נורוד, דרלי שוברא דא קליז, וואס ב' כים בילסן אבא כימלר אולמאלי, אויליז סאבישייזניא, פשויו אצמק אשניז גלמז דייאד, אז אס' הליז פלטיין ביר פלוי קיז היין כומאייז קר אולמאמא ווייז אלמיש, אויל דא קר בורחלייזן דיימיש, אכמא לכין אצמא דשיטמאייאז קלמ ויהארי, אקובט זיארי סבורסין שרדלי בורחלייזן גורנמא, אב כימדי דיי, קיז כוש ד' בקונמא, קראשניז גורמ סכנימ' כסירמ' קשויו אצמא עס קראשניז איצאייז אמיש, אול אבא גירס אויז בש סורמ' ד' סורמ' קיז קראשניז דרבי, גל סביז איל צולא סייאזני ציקאליס, באיר ביראז בשויז הויז אילסין, דייאד ציקלר צולא, אורמ ביראז אורמ איראניז גירמא, אויל בייאן איראדיר קיז קראשניז ני ווייז בוראייז נלמיש, עס באשניג אמיז קיזיז קינדא נמא, וא האלי בוראייז ני מרס אורמא נמירמיש, בוגלי ביר נקריז אירמא דר כי, מוטא בנא אמיז כי סני מושלע' הלב אידס, לכין צונכי אילס ויהאז כי סניז גיביז גיזאניג גינמא קייאס, אוילאז בן בורמא קראשניז הליז אורמא, ב' אויליזי אירא ביליזס, כי סניז פרמאקונ ביר קיז מולא קן ציקארי, עס בוסן נומלכניז מורשן קני אילא בייאייז, סני הלב אשנייזניא אספט דיי ככמא גומורס גיר, סני אס' ב' ציקלמז אורמ איראניזניא בורקייזס, בהשגא דר ני דרלי קוז רמס גירמא קיסמאז אורי, אגמא אגמא אונזן קורדיזי שרטיט אורמא קיז אבאני אורמא בן בורמא, נולמ' קן בבאשניז גילס אמרי אורמא אירא אולמאסיז נקל איראדיר אנגרייזי, פלוי קיז אס' אורמא ב' אשסי וייסיז קן גן נומיז, אסלא ביר ויל בילס ציקאניז אינכמאז אולמאמיש, נובדיז ני אס' אורמא דא דולארי, גמא אולמאז, דרלי גיביזאז אורמא בראשניז קורמ אבני אילא ב' אורמאז אקמיש אז סר דא פירשדוויז אויל בראשניז קורמ אבני אילא ב' אורמאז אקמיש סאיר ספאסימא, עס שו גאדי נגדיז סורי בארייניזא גיירי קורמ' בראשניז

[illegible]

הקונא ביר כס גונב, יאכר ביר שיכאיש אשומלמדינין גורונא, ארשיא
גנדי גנדינא שובא דא קליר, אנאא קוין הקונא ביר הילט ארשיא,
אנאא בנא יירשן דבר דא בילק קרישמיש אילא, בן איסר, שפשי י"ג
אילממאנא, אנאא נידק קוין קוין גנדינא, בן איסר, שפשי י"ג
קוין אילם אילא חלב אילאכמי דייאכר, בן אפכאר דגון גנדינא דושכמ קאכל
אורא ורדיקנא גנדי גנדי י"ד איר, דא דאס מוזון גור, אנלי אסא,
בנאסינא אפכארין ומוזון אולמאסין גורונא, אסלי נ' אולדינין פקונא
אינן, ביר גן בבאסינא דר כ' א' בנים בשמיט מל עזי פדרי, בונגא
אפכרין, וא גונגא מוזונלוקי אסלי נידר, אגר בני סכר אוסר, יונגא כי
בנא בילדיאסין, אולר כי בנים דא ביר בילדינא אולר, הנסילן קבל כי
סני מוזונלוקי ד' אשמאייא אימנן בולונר ח' בן דא, סני ב' הלא
גורונ, קלכין קרילמאייא סירא גלמ, אורא ח' מוסאפ' אונליני
אקליל סרובסינא זייאוי הושינא גליר, דא אילא כי ביר הברא וקוק אול
בילד ד' פכיר אידאר דר כ' בושן נאמס אפכאיש וא מוזון גונאמי
אסלי, סלמ קין קרדאסינא אומיר דר, אנאא ביר פנט בילק, יאכר ביר
הילט יא איסנר סבי אילא חלב אילאכמי דייאכר, יאכר ביר
קוין הקונא או קרא חרב אילאכמי אומיר דר, אכר סאך, יאכר
שפשי אשומלמאנא, אגרא קוין חלב אשמאייא אומיר דר, לכן
בראיש גלדינא ד' ב' אונג הקונא ביר כ' כלם אולמאדינא גורונא,
אפכא נוש וא קפיל בולונדינא פשמן אולוק אולמאדינא אסלא
ביר אג דא דגלים, אנלי אסא בבאסינא קוין הקונא אילאכמי אומיר
פישמן אולדינין גורונא, אורד' בבאסינא אלן אופאכר דרכי אפי
אילאכמי פדרי, צונפי בן ואקסילן, קין קרדאסין הקונא ורדיני אבוא
אפי אולמאכמי, אולארא אונג קונא גרמאייא אילם ורמאכר, קין
קרדאסינא אורמ אצארינא דיר בורקוק, גומלאכין קאירי קי בולאיש
קין קרדאסינא חלב אילאכמי ד' סני אולמאכמי, בילאכין כי קוין קונא
גורונא יוק ד' לכן הי גרע אורמ דא בורקאסין חלא אורא פקוין
בשינא ני קא בלא גלמי, אונג חבד דנלם קוין קונא בנים אילמי
בולונמאכמי, הי שובג אולמאכין, ובן פוס דא נאך פוס
צבמאכמי, אגר דק סרפין ביר יאכר אולוק, א' בויוב צילמא אורמ
דא סרפין אסא, אורא אולחוב ביר חובמי, אינשלח ביר גן אול
גורונא, הי מוסאפא אונג ד' ב' לאיר חרב אשומלמא קרסין מונן קליר
אלאח צוק שוכר גסיר, כי פולאדיני גני קוין קונא קסט אולמאכמי,
דא אינשלח חקן יאכר אילא קבל כי האלי בן גונא סב בילונא ד'.

גנדי גנדינא סללן ויירב ביר א' דא אכמא לכן קוין ביר הברא
חבלי אונג דין זייאוי אשק וא קוונלוק ורמאס אילא אנאא ני צאיר
בולמאלי כי, קוין סלמ חרבנא וקוק אולאכמי דייאכר אפכר אילדי דא
אסא, ד' נחש וא מורד בושא גרדאכר, אסלי הי ביר פוסם קרא ביר
מליב אולמאכמי, אקובט הי מוסאפא חלב דא יירי וילי אונגא קרא ביר
בויוב כרואן סראי יאפסיר, גל וילגרא דא אשמא אונג, כאלוב
אונג אשומלמא קורמק אונג אולאכמי, חולאלי אולמאכמי פונל
ליר וא דא אקסילמא אילא, אולא דא וילגרינא אשלינא דא אשקלדינא
הרשוק אונג יירל, גומלאכמי אסא קורמלמיש אי גום וא מרטיב אורא,
אורא דא אשקלר דר סקומי אילא חילר, סנדאלי ואבירקלר אילא,
אורמאכמי אילם דר מוסאפ' אילא כימס, הי ביר כוסס, סרסר
אולמאכמי, דא אירא דא אקסיל קר קונא אילאכמי, או אולא איל
כי, ד' מוספ' אילא כימס, ב' כרואן סראי דא, י"א איצא וא אשמא
קר קונא אילא לכן ב' נמעי אונג הי ביר ביר ביר פורא אילמאכמי דנכר,
סלמ קונא אילא כימס, יירי אצמינא דא קונא אולדיני אונג, בשינא
אולר גנזי נקל אילאכמי, בולאכמי אילא שרדא ניקר מסאפ' גלרסא,
האני מוסאפאכמי קונא אולר, וא גל קונא אולמאכמי מוקבילאכמינא,
אומירנא בשינא גנז ליר נקל, אידאר נידר, גל ואקס גן ואקס קן
סנאיר האני מוסאפא, ב' מרטיב קולאנר איר בלכ ביר גן איל
מוספ' אילא נקלמא קוין הקונא ביר חרב מליב אילדינא דייאכר, ח' ה' ו
הילמאכמי אילסין, ב' גלמאס סלמן שמשא הנמא, בקאליס סדיני ש
זאיר אילא כפלי גנא, שמשא הנמא אסא, ש' זאיר אילא דמלי אומיר
אידאר, אונג אילא אולמאכמי אילמאכמי, ביר גן ש' זאיר אילא גלמא, כיצבי
צונקוי בשינא שמשא הנמא מוזון דא גורל, אשלי גורמאסין
אילא זייאוי מנבדא קליר סאל איר דרכי, א' בנים סדיניס סלמן הנמ
בולא מוזונלוקי וא אולמאכמי אסלי נידר, וקסא מא אילא ביר כוסס
נוקסן ליק וארמ, יאכר ביר ונדי בנך יאני אינמנמי בולמאכמי, בייא
אילא סבי נידר, ד' אסא מורדי סל אילמאכמי דירס, דונגא,
סלמן הנמ ד' כי, לאיר אפכרין, ד' כוססא סין הושנמי, דא הי
ביר נוקסלוק וזאיר אשומלמא קלר כי דא דא חרמא פדריס גלמא
סבבן מוזון אילם, דא אונג מרסין צבאכר אולאכמי, בונד מדע ביר
נוקסלוק וא אינמנן, יירם וקדי, ב' סרובמי אשומלמא ש' זאיר דרכי,
חלי סני פדרי וארמ, דא גן דא גורא, אורא סלמן ד' כי, גרע

-192-

[illegible]

-193-

אויס גביר זייליכ אלא בנא פסלים אלאסין קלאיר דורלי סנא בנא
אלמון קרשליש וקיר בוי ביר בילאסין, בי סווי אשוינאל תנים דר כי,
זינליס גיט זילנא בן גאנ קיאריי, גנא גבדמי סנא פסלים אידר
בנא פסלים אילמו אסאנ, בילאסין כי שו סעט סבוי גויז אונינא איין
הניל און אולאריי דהראיאקס, אונד סורנא גנא בנים אולאקסין, תנים דר כי, בן סנא פסלים
אולאסין, בוולא דיננא אנדרא בור ואיר צוהיט בירן, אבניסין, דר
פסלים אלאסאיר, אקובט בור ואיר דר כי, תנים אומי רובט סבוי דיר, אנד
דרין אינא איראכ אסאנ, בילאסין כי סני דא לאנגא קיאריי, דרין איין
גביר ראינטי אלא פסלים אולאסין, בוי גורנא תנים היימיס כי קיאריי
קורשולוי וק, דס ציקלאקן סוקן דניל, אקובט ואירא דר כי, אומי אקלס
בסנא כי בני דא קיאריי, צוני קיססט בולא, אמיש, סנא פסלים
ואראיס, אומי-סני כי סבן סיר קיינא, בוראן בני סני סאייבליי
דר כי כאיר בן אנננס, דס סני דישאריי בראקס, קוראריי, כי בני
אלאריי, אורא תנים דר כי אלא אלא ואיר אן צונקן אולמישטן, שימקטן
הירא ביר אשאייר טינס אן איין, סני דא בוראקס בן דנגל ציל דא כי
גראיא גירא ביליס, וק אר מושלאא איננא אסאנ בליטא ביר און
בנלא, בורא אונאריי, צכר אלרסן ואיר בנא קאריי, איר, דא
הנימי בליטא ביר און בנלאקן, קן וירר סאייבליי איין דישאריי
וסולטן תנים אסאנ ציר דן ציקנגא אסול אלא בליטן איין צואר, בנלא
איין צירא ביר קיאריי, גבויס קציר גיר אוראן אצאפס, דס אורא
ויר אלא אינאר דבאא קובט, גראיא גיר דרשטא, האלי בורא תנים אן
אבאלי אלא אוראן אינאריי אלאסין, בי אונאלי צירא
באקאלי בור ואיר אוראן בי הלס איראיר, ביר ואיר אסאנ האליס וק
פלאאס, הנימי בליטאריי גורנא, אינאריי, איר ביר אן צכר בקר, וק
אסאן דרין אשי פכמל תניל היינא, ביר באפיר דרין פלאא, גלן וק אונד
גיר אן אירי, בנא דר ביר קישליק וראן יאכא גל כיסס, אלא
אקובט בור ואירא סבר קלאריי ציראן קינס אסא, אינא איין
קארבא, בלי, הנימי אסאן קורא אסאן ביליסין, בי פסלי דן ואיר
הנילא אכר צירא אסאן דלאני בקר היין כינסא גורנא, בי גורנאריי
18.

18

- 196 -

מוספיקלי בורגני דין אידא אינמאמיש' שויד' סיא רינאם,
אנר מקנול אויס, בונן בורא סיא בשימוס גנן פסלי נקל אידא'ס, לכן
בי קאול אילא כי, בן נקלי בשלאמיש אידנאמיש דכ, בו הנידן קיין
ביר כימסאמיש וקאמי אולמאמיש כפס יוק 'אנר דשאמיש ביר אקסיונא
וואר, יא ביר קאיוו דהני כאיוו אישמו, אילא כי בורא בולונ לרונ נמי
נקליד ביר שבמילונא קר אוראין ציקאמאמיש, אנר בן קאולאמיש מקנול
איש, הווינא נקלי דמאמיש דידים הינא, אורא, בולונ לרונ שבמיל
צובן גנן גובנינן נאמיש הושנוס קליק, נמיש ביר אנר דילד כי, סולא אי
אונול נקלי דינלאמיש'ס, סווימוס סו דיר, נקליד שבמיל אולמאמיש היין
כימסאמיש אוראין דשאמי ציקאמיש וקסיר, סן נקל דינאמיש
גור, בילד סבהאמיש דמאמיש דידים, צובן איס' נמלאמיש ראוילקני
גורנינג, יירינן קלקס דלמאמיש דידים, אנכטאמיש גבינא קווינא
בשלאמיש בו טרין: ואקמילן דלם דהי מוסמאמיש נאמיש'ס ביר שונג
אולמיש'ס, הם אול כימסאמיש ביר אונל ווא קיי אולמיש'ס בו כימסאמיש
שונגליק אוראמיש אילא שמו יול ודור אידנא, אונליי בראבא אלס,
קיי איס, יאמיא אשנילונא ביר קיי בולס אכיסין בראבא אבא בורקמיש,
בדיש אונל אילא בראב יולא ריוואן אולמיש, שמו גלינא גינא אילא
ויריש אוראמיש'ס, סיא גלמיש כי בו שונג' שמו ביר אונליי ווא אונלונאמיש
קלמיש אוממאמיש'ס, נקל גל גלמיש, נאמי קיי גסיריני דייאלא,
אונן גלן המאמיש'ס, בורא איס'ס, בירא סקלמיש'ס ווא ביר דשאמי
ציקאמיש איסמאמיש דיר דא איס, לכין צובן אילא אולס הונא איס'ס,
נקליד אנא גומבשלי יירינא, בולמס סיראמי דמאמיש גורנינג'ס סוס
אולד, אונן נקל, המאס פסלין שבמיל אידנא, ביר קיי קרדיש גליס
קיי הלס איסמאמיש אלי וארמאמיש'ס, פרמק גספ קיי גלמאמיש קנא
בויאמיש פדינא גסירי, קיי איס אורמ אוננא בוראמיש גסיריני,
אונן אורמ דא אפילר קיי בולס שו ואריא גסירמאלין אונן שו וארי
קיי גנאמיש גנדינא נכיל אידס אלמאמיש, הם שולס הנימ ווא צונקליד
אולס סילאמיש'ס, ארי אילאמיש'ס, שו אילאמיש'ס, אילאמיש'ס, בורא
בירליכא ביר וואר, האלי אידאמיש יולא, ריוואן אילאמיש'ס, בורא
דרוויש ביר אפאמיש הלס אולד, אמן אילא אשנילונא גבינא ווארי וורם
ווא בירא דשאמי בוראמיש דיינא, צובן דירי כאיוו אולא דרוויש ברא,
אונשאלא גנר בירא סבורל אולד נקלי שבמיל אידנאמיש'ס, איסמאמיש
יירא גירדיסן קאולמיש אונשמו, בורגליק סנן ציקאמיש'ס, בורא דיינא
דרוויש צר נער דרוויש גבי אונלמיש'ס, דירי אונן צובן ביר ואריי

- 197 -

יירא אישמי'ס, יאמיש'ס, אונן קיי ני פס אילא ביר ואורן קורדילוס קציריני, אקובס צוק גומאמיש
סונרא יאבאמיש צילא צובני רסס גסירס, צוק מיננס אילא, רובאלין
שבירל איסמאמיש'ס, הם אוראין בוראמיש גלינא צובן רובאמיש'ס שבירל יאמיש
גיוס גינא קוא בלאי סלמס גצירמיש'ס דייאמי, צובן סנן בשינן קלמי
ציקאמיש סצירן דוכמי איס'ס, אורא, קיי קורק קליק סני בורגני
הובלידנין גוריר, דורן לר דן כימי ביון סולד, כימיא צוק סובל דא איס,
סני קיי דיר כי: הישמי'ס פדיס ווא קרדיש'ס בולד דיר, הם בשימו
בניס ססמינאמיש'ס, אימי סילא רינאס בו זלמליד שיענין הק איילאמיש
דייאמי שר ואריא פמנר אוראמיש ביר אורא, אורא דורן לר או סעמי
אייאמיש קלקס איסמי הם ביר ואריי הפוס איסמאמיש אמר בייורד, אונן
קיי פדי קרדיש'ס הם שו וארי שמוש הנימי ביינא סילד צוק
סבינלר, הם או ואקסיון מוכימא קורדיל, איסמאמיש'ס ביר וארי
שרעני בקליס אונלר וולמי אוראמיש'ס, יאפמאלי ציקמי'ס אכיסני ביר
האנאמיש אסמיל, שו וארי סולס הנימי אילא מורדילונא אידיל, הני
מוסמאמיש'ס אונל קרדיס סלינא הם מורא מוסמק אולדיל, בלאמיש
מורדיל מורא יירימי, מורדיס גיין איס'ס אילא ביר וארי אולד, בו
שבמיל דינלאמיש'ס יאבא אוקימיאן לר בילא מורדילונא אוראמיש'ס,
וסלם,

הונא קיינין מסאלי

ואקמיש אילא קיינא ביר המס דן ציקמיש גליר איס, בוני ביר יירי גור
נאמיש אילן דילר, הסני מלס אולדנין דן יירי שבן אולד קריא בשלאמיש
סברא אשמי איסמאמיש אורמיס גן גונן דושונמאמיש, ביר גן דירי בו אשמי
אילן הלס אילאמיש פיסל איסמאמיש אישלאמיש בונג ביר צאמיסן בולמאלי
דיר, הונא קיינא בייני צונרר פילאן אדאמיש קרדימיש אשמיש'ס יאמיש'ס
בניס דרוויש דמאן אולדוס סנא דנייאליק ממי וירימי דיר, קיי דיר
אונני קוראמיש הלי ססר ואר בונן אונן ביר הלי אילס גל, וארי גסירי
דורס הלי ני און יירן יאק איל קרש קיי אילנא גיר קיינא אכיסני
קוראמיש דרוויש ביראמיש דיינא קר קריא דרוויש, קיי בו קרש קיינא

אברהם אדר יימכ ציקריר ייר קלקופ גיטשיכרא הליי אונוטמיש אוליר
 בוראקיר גיר " בדרו אכשם קונאמי גליר יוולר יאטערל סבה קלקשיקט
 הליי גורא קליר בקר גנדי סמטיני הלי פויכירונד דרכי' בן דון בן סמטיני
 הלי הוי מוט קרייני אוינשי ואר אייבן אדנ אלפ קרימל גיטירמיש איבן
 דר " ביר מהאנא איל קריסין אונאמיני אבינא איש אנלאמיר סבהלאין
 אנכטאיר איליר גיר, קר קאוישפ גליר, קפ קליטלי אכשם קונאמי
 גליר אצ גיר גנדי קפויני אונקלאר " קר דרכי קונאם גליטשיט וואריים
 יימכ בקאייס דר גליר קפויני שקטן איילאר ציקר קונאם קרבאר יולאר קר
 ביר שיי דן חבר דר דנלי, גיר בכאסיני אבינא איש אנלאמיר סבהלאין
 גנא קונאמי קפויני כליטלאיפ גיר " אויילא ואקטי או הונא קרין הונא
 בקר אכרא קר יוק קונשולר דן סורר בכאסיני אבינא וארדי בלמאיר
 קרין גיר בקר קר בהון אטורא, דרכי גנדי אבינא וארדי בלמאיר
 גיצון בהון אטוראירסין דר " די קר קונאם אבין קרבאר אסלי ני דריקטא
 בילמאירסין דר " די הונא קרין גל בונדא פילן מהלא דא ביר ריבני וארדי
 סני אונא גיטירמיש או סולאר סנא גיטיר אונדונד דר, גירדל ביראבר ב
 אשקין אולר ייגרא, קריני בוראקיר הונא קרין גנדי ציקר גיר, ייגרא קפויני
 ציקריר פיראמיני אונד אדר וורונא קר אלייאצק ציקר גליר בכאסיני
 אבינא אונד סולאר דורר, קר סיק אונא ני יאפסין " בדרו סבהלאין הונא
 קרין בן קריני אבינא ואר קונאם קלקמזן אנלייאצק קפויני שקטן
 איילאר ציקר קריני קונאמי בן הונא קרין דרכי גנדי אונד אונד בונד אונד
 גון דיר ביר הלי קלירמיש אונד ייגרא אונד אונד אונד אונד אונד אונד אונד
 בוראמי דא גלמיש אידים אכס בלם אכרא בלוריס דין, דיינא, הליי
 גיטשים, שמידי סבהלאין גלדים בלם אכרא בלוריס דין, דיינא, הליי
 ציקרס אצ בקר סר אויג ייגרא אונד אונד אונד אונד אונד אונד אונד
 דיר דר, איליר גיר " סונגרא קונאמי פישטן אדר הוי מיר קרימי קקונא
 גירמיש אמישים גונדן אלמיש קרימי קבדמי יוק אמיש דין פישטן לר
 יולאייפ קריסיני אבינא גיטיר, קרילרדא בולא פנט צוק איליר
 קבדמיס ייגרא קבדמי אוליר, קרילרדא דר אונד אונד אונד אונד אונד
 דר בירמיס גורא דייגל דיר, בירא פייכר דא לאיס דר אונד אונד אונד
 דא לאיס דיר, בק הונא קרין גנדי אונד אונד אונד אונד אונד אונד
 כי יאמנ אכרא שרין דן אללה סן סקלא דין דעא אדר לר " בק הונא קרין
 נוב אישניא סן או ייגרא גנדי כינאמיס ביטשירי ווא ביר קרין גון קבדמיס
 קריסין קונאמיס גורין דן דרשורפ בהון אשמי דא אסא, גנא קריניס גונדן
 דא כס כיל יוק איבן מריי גונארא קר אשמי "

(20) יודירי טמסילי

ביר ואקט זילפלי דירי גיט ענדא קוללר דן סני אבלאיר ווא איר,
 טאוק באיראמי יאקלאמיש ביר פראסי יוק, זכאלי גורסין רוב
 לאויס יאב לאויס קאונדיס בונדיס ארמאיר בושין גון צלושא גינא
 יוק יוק דרשונאמן, ביר גון סבר, לאין קלק גיר ביר יידיני בקר
 בילגאיר ביריניס אלירדא, אללי טאוק ווא פאז אדר איר, גל פראסי
 ויראייס דר, גיטיר בירי ביר פירנב היימיניס פירנבא סולאר ב
 ארמאמי פליני ווא ארמאקאן אסמאיר ארמאסין, ולבין קורקאיר סקו
 צאבאלידיניס ארמאקאן, היים דרכי סבר ארמאסין אילאני קאוינאמיס
 דר, פאר איר, בולנארא דר כי פראסי בן אונד יראב אלירא איש ווא
 סבר אונד אל פראסי דר, טאוקליר איליר גיר " בדרו היימיס אילאני יאפר
 בולנאיר ארמאייס צאנדי צו שאבאיר דר, בילנא קורק, סונ היימיס
 צאנדי אכס ארמאסין וואבן יאמירליר ארמאקאן אירלר, בולנא באגיר
 קלקר בשלאר נאמיס בולנא טאוק פראסין ארמאקאן היימיס דא ארמאקאן
 פראסין ארמאקאן ביר ביריניס דילני אנלאמאירלר, או ואקט וואר פביל
 גיר אבן, בקר כי ביר בילמאק קאונד, ווא, ואריר בקר אנלאמאן זוק,
 ואריר סורר בונד אסלי ני דין, ביר מלימאן גיטיר סולאמיר " היימיס דרכי
 ביר זילפלי גליר בן ארמאסין נא ארמאקאן לאויס די פאר אשמי פראסי
 וירמאיר דר " בולנא דא דרכי ביר זילפלי טאוקליר איליר גל פראסי אל
 דר, גיטיר בן ארמא פראסין ביר ויראב דר, טאוקליר איליר גיטיר, בן
 אונד בן וורונא יאמיר ארמאקאן אשמי פראסין וירמאיר דר " ואריר גולר
 בכילירא סולאר בן אונד לוי פכטיס דר ואריר פירשטא סולאר, פירשט
 סולר צירשיר היימיס דא ארמאסין אונד אונד אונד אונד אונד אונד אונד
 ארמאסין דר " זילפלי גליר פירשטא סימנא אונד, סורר פירשט ני גנא
 ארמאסין בוני דירשטא אולר דר בן פקר זילפלי ני יאפאסיס טאוק
 באיראמי גלאיר יאב ארמאקאן לאויס, סני אבלאיר, ווא קונדיניס
 ווא קונדיניס בונדן ארמאקאן, צאנדיס בולמאירניס אילאירסין דר
 פירשטא היימיס בליר היימיס ווא בולנאיר פראסין וורר זילפלייא דר
 האילי דניאלק וירר יולא, "

EK 3. SÖZLÜKÇE

Afv	:Bağışlama. Bağışlamak. Kusur ve günâhı affetmek.
Alil	: hastalıklı, sakat
Aqdam	: ayaklar
Aqran	: Aynı yaşta olanlar, yaşıtlar; yaşıt, yaştaş
Arzumanı	: Şiddetli istek, arzu, iştîyak
Badehu	: ondan sonra
Bafır	: çok, dolu
Behey	: hiddet, öfke, azarlama
Bergüzar	: hatıra, armağan, hediye
Bezestan	: meclis, toplantı
Celalet	: yücelik, büyüklük, ululuk
Cem’i	: toplam, çoğul, çokluk, bütün
Cenk	: Silâhlı çatışma, savaş, harp, muhârebe
Cogab	: yanıt, cevap
Cürm	: suçüstü
Çabicek	: Pek çabuk, acele ile, vakit geçirmeden, hemencecik, derhal
Çeşim	: büyük, heybetli
Çil pare	: vücuttaki leke parçaları
Depreniş	: Harekete gelmek, kımıldamak
Dêrt	: İnsana ıztırap veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü
Destimal	: mendil, peşkir
Devşir-mek	: toplamak, dermek
Devür	: Dönme, kendi ekseni etrâfında hareket etme
Diqat	: Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini Toplayarak durma
Diqat	: ilgi göstermek, önem vermek
Dülber	: gönlü kendine çeken, güzel
Dürli	: türlü, Çeşitli, muhtelif
Ehtibarlı	: tecrübe etmek, Sorup yoklayarak öğrenme, deneme, yoklama
Fariq	: Vazgeçmiş, terketmiş, el çekmiş
Fasıl	: ayırma, ayrılma

Fent	:Hile, yalan
Ferasetli	: Anlayışlı, çok çabuk kavrayan, sezişi kuvvetli, sezgili
Feyzlen	:Verimlilik, bolluk, bereket
Fiğan(Efgan)	:İztrıpla bağırma, haykırma, feryat
Garq	:(Suya) batma, (suya) batırma, (suda) boğulma
Gülab	: gül suyu
Hadır	:düşünme, anımsama, akılda tutma yetisi, bellek, anlık, akıl.
Halayıq	: cariyeye
Hatem	: mühür
İbriq	: su kabı
İhsan	:Bağışlama, bağışta bulunma
İnam	: tecrübeli kimse
İnamdar	:Lutuf ve ihsanda bulunma, iyilik etme
İqrar	:Gizlemeyip açıklama, itiraf etme
İqtiza	:Gerekme, gerektirme
İrsal	: göndermek, yollamak
İşküzar	: eli işe yatkın, el işlerinde becerikli (kimse)
Kef	: Sağlık, sıhhat, âfiyet
Kelpazellik	:Kepâze olma durumu, rezillik
Kemalet	:Sâhip olunan mânevî hasletler, olgunluklar
Keñeş	: kenar,aralık
Kezalik	: Bu da öyle, yine öyle
Küheylan	: soylu Arap atı
Latife	:Güldürmek, eğlendirmek amacıyla söylenen güzel ve nükteli söz veya Hikâye, şaka
Mahle	:mahalle
Mahsır	:Etrâfı kuşatılmış, muhâsara altına alınmış
Malik	: bir şeye sahip olmak
Maqbul	: kabul edilen, reddedilmeyen
Matah	:alay
Maytab	:Birini alay ve eğlence konusu yapıp onunla eğlenmek, alaya, matrağa, gırgıra almak

Mecal	: güç, kuvvet, derman, fırsat
Mecnun	: deli dîvâne
Medh	: değerini yüceltme, övme, övgü
Mel'un	: lânetlemek, kovmak, uzaklaştırmak
Melal	: hüznün, keder.
Mensub	: Bir kimse, bir görüş veya şeyle ilgisi, bağı bulunan, ilgili
Mevcid	: Var olanlar, yaratılan şeylerin tamâmı, canlı cansız bütün varlıklar
Meyit	: ölü, cenaze
Minasebet	: Yakınlık, ilgi, ilişki, alâka
Minasib	: Uygun, yerinde
Miskin	: Aşırı derecede tembel, uyuşuk
Möhlet	: belirli süre, vâde
Möhür	: imza, damga, kaşe
Mustahaq	: hak etmek, hak kazanmak
Muti	: boyun eğmek
Mücerret	: soymak
Müşevre	: görüşme, tanışma
Müşk	: mis kokulu
Mütalik	: ilgili ilişkin
Naqıl	: aktarma, taşıma
Nece	: hangi dilden
Necim	: kısım, parça, yıldız.
Nizam	: yasa ve kural, düzen, usûl
Noqsanlık	: Noksan olma durumu, eksiklik
Oq	: Yay denilen âletle fırlatılan ve ucunda sivri bir demir bulunan ince kısa değnek, tir, sehim
Ökünmek	: Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmak, kendi kendini dövmek.
Pakle	: temizlenmek
Paq	: temiz
Paxil	: cimri
Payitaxt	: başkent

Peşkeş	: Bir şeyi pek dürüst olmayan bir şekilde başkasına sunmak
Peydah	: Açıkta ve meydanda olan, âşikâr, edinme, elde etme
Qabahat	: suç, kusur
Qabil (Qabul)	: râzı olma, muvâfakat etme
Qafil	: Bir işi üzerine alan, tekeffül eden kimse
Qalpağ	: Pöstekiden veya buna benzer çuha vb. kumaştan yapılmış baş giyeceği
Qalyoncu	: Kalyonlarda çalışan denizci
Qarq	: batma, batırma, boğulma
Qavil	: söz, kelam
Qavîm	: doğru, dürüst
Qavül	: kabul
Qazab	: öfke, kızgınlık
Qonak	: Büyük gösterişli ev
Qulaç	: Halk arasında ölçü olarak kullanılan, gergin şekilde açılmış iki kolun parmak uçları arasındaki uzaklık
Qurna	: Hamamda musluktan akan suyun içinde biriktirildiği yuvarlak taş tekne
Qussas	: alın saçı
Raxt	: at takımı
Raya	: zarara uğrayan
Redet	: söyleme, konuşma
Rençber	: Tarla, bağ bahçe ve yapı işlerinde çalışan, taş, toprak taşımak, kazmak vb. ağır işler yapan gündelikçi, ırgat
Revan	: yürüyen, giden
Ruba	: Elbise
Ruqsat	: İzin, müsâade
Sabura	: ağırlık, gemi safrası
Sadıqane	: Sâdık olana yakışır tarzda
Sadiker	: sevgi ve bağlılığı içten, gönülden olan kimse, gerçek dost.
Salt	: Sâdece, yalnız, sırf
Soqur	: bir gözü kör olmuş kimse
Sual	: soru
Suvuq	: soğuk

Şamata	: gürültü, patırtı, yaygara
Şen ruşen	: Hayat dolu, parlak, aydınlık
Şer'en	: kanuna göre
Şerik	:Ortak
Şevle	: şöyle
Şided	: Bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi
Şıkar (Şıqar)	: avlanan hayvan
Tacib	: şaşırmak, hayrete düşmek
Tahkiq	: hakikati anlama
Taqat	:Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman
Taqatsiz	: gücü kalmamış, güçsüz, argın
Tariq	: yol, usul
Tazir	: Azarlama
Tebdil	: Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma
Tekmil	: Tamamlama, bitirme
Temennah	: Arzu, istek, temennî
Tertib	: sıraya koyma, sıralama, düzen
Tesellah	: Teselli
Teskire	:Küçük mektup, pusula
Tevatür	: çok yaygın söylenti
Tevekel	: İşleri olurluna bırakan saf, kendi hâlinde (kimse).
Töben	:Azmak, kudurmak
Vade	: verilen zaman, söz verme, mühlet
Vaqıt	:zaman
Variyet	:Servet, varlık, zenginlik
Vasul	:ulaşma, birleşme
Vesayir	: Sayılan birkaç şeyden sonra “bunun gibi olanlar ve benzerleri de” anlamında kullanılır
Vesalam	: son söz bu
Vicahi	: Yüz yüze olan, yüze karşı yapılan
Vuquf	: Anlama, bilme, bilgi
Xalvet	:Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhâya çekilme

Xıyanet	: hainlik
Xusus	: Konu, iş, keyfiyet, madde
Xüda	: hidayet
Xülasa	: Bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli
Yafta	:Üzerine yapıştırıldığı veya asıldığı şeyle ilgili bâzı bilgileri taşıyan yazılı kâğıt
Yarenlik	: Arkadaş ve dost olma durumu, arkadaşlık
Yaxud	: veya
Yêriş-mek	:ulaşmak
Zabt	: bir şeyi sıkı tutmak; bir sözü iyice belleyip ezberlemek, kaydetmek
Zebellah	:Çok iri yarı, insanı ürkütecek kadar iri kimse
Zeqat	: bereket, fazlalık; temizlik
Zerzevat	:Yemek yapılan yeşillik, sebze
Zeval	: Yok olma, yok edilme, ortadan kalkma
Zuhur	: Meydana çıkma, baş gösterme, görünme
Züri'et (Züriyet)	: Nesil, soy sop, döl

EK 4. ORJİNALLİK RAPORU FORMU

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA
Tarih: 06/12/2023
Tez Başlığı: Kırım Karay Masallarının Arketipsel Sembolizm Bağlamında İncelenmesi (Metin Aktarımı- Tıpkıbasım)   Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 322 sayfalık kısmına ilişkin, 15/11/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %15 'tür.   Uygulanan filtrelemeler: 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç   2- ☒ Kaynakça dahil   3- ☒ Alıntılar dâhil   4- ☒ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç   Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nde belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.   Gereğini saygılarımla arz ederim.
06/12/2023
Adı Soyadı: Tuğba Karakaya   Öğrenci No: 19201500004   Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı   Programı: Türk Halk Edebiyatı   Statüsü: ☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora
<u>DANIŞMAN ONAYI</u>   UYGUNDUR.   _____ Dr. Öğr. Üyesi Nina PETROVICI

EK 5. ETİK KURUL MUAFİYET İZİNİ

ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA   Tarih: 06/12/2023   Tez Başlığı: Kırım Karay Masallarının Arketipsel Sembolizm Bağlamında İncelenmesi (Metin Aktarımı- Tıpkıbasım)   Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,   2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.   3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.   4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.   Tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.   Gereğini saygılarımla arz ederim.   06/12/2023   Adı Soyadı: Tuğba Karakaya   Öğrenci No: 19201500004   Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı   Programı: Türk Halk Edebiyatı   Statüsü: ☐ Yüksek Lisans ☒ Doktora
<u>DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI</u>   _____   Dr. Öğr. Üyesi Nina PETROVICI   Detaylı Bilgi: https://www.ardahan.edu.tr/birim.aspx?id=1002003 Telefon: 0-4782117522 Faks: 0-4782117523 E-posta: sbe@ardahan.edu.tr

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Tuğba KARAKAYA

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Kafkas Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans Öğrenimi : Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Edebiyatı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih :

Bilimsel Faaliyetleri: **A. Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:**

1. Tuğba KARAKAYA “Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Neslini Devam Ettirememe Korkusu” Premium e-Journal of Social Science Cilt: 7, Sayı: 27, Yayın Tarihi 28.02.2023 [0000-0001-7804-3770](https://doi.org/10.0000-0001-7804-3770)
2. Karakaya, T. (2023). Kars'ta Doğum Ritüellerinde Şamanizm'in Etkileri. International Journal Of Social Humanities Sciences Research, 10(93), 566–571. <https://doi.org/10.26450/Jshsr.3547>
3. Türkçülüğün Üçlü Formülü Yıl 2023, Cilt: 5 Sayı: 1, 53- 57, 24.04.2023 [Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi](https://doi.org/10.53425/Madergisi.1242526) <https://doi.org/10.53425/Madergisi.1242526>

B. Hakemli Dergilerde Yayınlanan Ulusal Makaleler:

1. Tuğba Karakaya Behçet Mahirden Derlenen Halk Hikâyelerinde Geleneksel KahramanYaratımı Yıl 2023,Cilt: 8 Sayı: 1, 42- 59, 21.06.2023 Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

C. Uluslararası ve Ulusal Sempozyumlarda Sunulan ve Yayınlanan Bildiriler

1. Tuğba Karakaya, Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Ölüm Korkusu (Hayatta Kalma), Amasya Üniversitesi 2. Ulusal Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Bilgi Şöleni TUDOB 2023
2. Tuğba Karakaya, Bilimsel Çalışmaların Bölümlerinden Sınırlılık ve Sınırların Öğretim Üyelerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi, Uluslararası Fen ve Sosyal Bilimlerde Yeni Ufuklar Kongresi INCOHIS 2023 AUTUMN
3. Tuğba Karakaya Kars'ta Ninni Geleneği, Hitit Üniversitesi 9. Öğrenci Kongresi.